ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
1er JUILLET
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10649

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.649

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ

(ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՁԱՅՒԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Դ·

Ս. կապուտիկեան կը մեղադրէ կամ – չալովն ու անոր պէս մտածողները, որ անճիզէ, մակերեսային յայտարարու – թիւններ կ'ընեն Ապրիլեան ղէպքերուն առթիւ, փոխանակ փորձելու «խորանալ դրանց մէջ, թափանցել կեղեւից ներս եւ նոր միայն եղրակացութիւններ անել»։

Ու խորանալու պարագային, կ'ըսէ, պիտի տեսնէին, որ Ապրիլ 24ին երեւա – նի մէջ փողոց ելած բազմութեան հոգի – ները կը փոթորկէին հազար ու մէկ զա – յումներ,— վիշտ՝ մէկուկէս միլիոնի համար, գայրոյթ եւ բողոք ցեղասպան եւ հողերու բռնագրաւիչ Թուրքին եւ ա – նոնց միջազգային հովանաւորողներուն դէմ, վիրաւորանք որ Մոսկուան եւ եղ – բայրական ժողովուրդները չեն մասնակ – ցէր իր սուգին, ցաւ՝ որ «հայրենի ժո – ղովրդի կէսը բնաւեր թափառումի է աշ – խարհի չորս ծայրերումի», տարակու – սանք՝ որ Հայերու 44 առ հարիւրը կը բնակի Հայաստանէն դուրս՝ Ա· Միու – թեան մէջ, «մեծ մասամբ այս սահման – ներին կպած հողերումի» (այսինքն Ատր – բէյճանի եւ Վրաստանի հայապատկան շրջաններուն մէջ), «մտահոգութիւն՝ որ Հայաստանի ներկայ նեղուածք տարա – ծութեան վրայ անհնար է տեղաւորել հայրենադարձ Հայերի մի փոքրիկ մասն անդամ» եւ ի վերջոյ յոյզ ու ակնկալու – թիւն՝ որ խորհ· իշխանութիւնը աւելի սրտցաւ ու հանդամանօրէն կը զբաղի հայ ժողովրդի ճակատագրի համար այնքան կարեւորութիւն ունեցող այս հարցերով։

Այսքան սրտցաւ խորհրդածութիւններ կ'ընէ հիասթափուած բանաստեղծուհին, որ կը թելադրէ տէր կանգնիլ ցուցարար պատանիներուն եւ երիտասարդներուն, որոնք խորհրդ· վարչաձեւին տակ ծնած ու մեծցած են եւ որոնք արդար պատաս – խան կը սպասեն դիրեներ յուզող հարցե – րուն վերէն՝ Մոսկուայէն։

Սակայն այս վերջինը անհետեւանք կը թողու այս մասին իր ստացած նամակնե – րը, «կամ , աւելի վատթարը, այդ նա – մակների հեղինակները ենթարկուում են տոյժի»։

Եղրակացութիւն· կոմկուսի վարիչները աւելի հանդամանօրէն պէտք է դրաւին աղետային հարցերով եւ դանոնք լուծեն համաձայն լենինեան ազգ· քաղաքակա – նութեան, խորհրդային օրէնքներուն եւ սահմանադրութեան։

Իր դժբաղդ սրտէն բխող այս արդար եւ իրատես դիտողութիւնները արձագանգ պիտի գտնէ՞ն համայնավար կուսակցու – թեան կեդրոնական մարմիններուն մօտ Մոսկուայի մէջ՝ թէ պիտի մնան «ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Ամէն պարագայի երեւոյթը քաջալերա – կան է եւ սրտապնդիչ։

Աննամ մը եւս կը չեշտենք, որ Սիլվա Կապուտիկեան իր ճառով հարազատ Թարգմանը կը հանդիսանայ հայրենիքի այսօրուան նոր սերունդին հոգին վա – Թորկող Թունդ հայրենասիրական զգա – ցումներուն։

Թափանցիկ են իր ակնարկութիւնները՝ դաւնութեամբ արտայայտուած։

Ազգային, քաղաքական , հոգեյին պա – հանջներու մասին Սփիւռքի ազատատենչ ու հայրենադարձ Հայութեան եւ Հայաս – տանի մեր հայրենասէր երիտասարդու – թեան զգալափարի նոյնութիւնը մեծ յոյ – սեր կը ներշնչէ հայկական գաղի ապա – գային, անոր արդար լուծման համար։ Փայլուն հեռանկարներ կը բացուին մեր առջեւ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ՖՐԱՆՍԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՅԱՒ

Նախագահ որ կոչ իր վերջին օրը կ'անցընէր Մոսկուայի մէկ արուարձանը, ուր իրեն կը ներկայացուէին արդիա – կան դէնքեր, ապա կրեմլինի մէջ կ'ունե – նար իր վերջին խօսակցութիւնները, որ – մէ եաք, կը հրաժարակուէր միացեալ զեկոյցը։

Նախատեսուած էր նաեւ ուխտագնա – ցութիւն մը Վոլկոկրատի Ճուշարձանին , բայց որ կոչ չկրնայ ։ Երկու բացատրու – թիւն կը տրուի այս առթիւ։ Ակներեւ է թէ նախագահը յոգնած է , բայց կայ նաեւ ուրիշ բացատրութիւն մը, խնդրոյ առարկայ Ճուշարձանը նուիրուած է թէ վերջին աշխարհամարտի զոհ ռազմիկնե – րուն եւ թէ 1918 – 1919ի քաղաքացիական պատերազմի զոհերուն, այնատեն երբ քաղաքը կը կոչուէր Ցարիցին եւ ճեր – մակներն ու կարմիրները կը կռուէին սիրանալու համար քաղաքին ։

Փարիզ վերադառնալէն առաջ, նախա – գահ որ կոչ ճառ մը կը խօսէր խորհըր – դային պատկերասփիւռէն։ Նախապէս յայտարարած էր թէ չատ զոհ էր այցե – լութենէն, զոր կատարեալ գտած է ։

Նախագահ Շարլ որ կոչ հրաւիրած է Սորհ· Միութեան նախագահը՝ Պոդ – գորնի որ Ֆրանսա այցելէ եւ հրաւէրը ընդունուած է ։

ՔԻԽՐՏԵՐԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՆ

Իրաքի վարչապետին համաձայն, Պաղ – տատի կառավարութիւնը համաձայնագիր առորագրած է Քիւրտերուն հետ։ Այս համաձայնագրով, Պաղտատ վճռական կերպով կը ճանչնայ քրտական ազգայնա – կանութիւնը եւ տրամադիր է այդ կէտը նկատի առնելու երբ պատրաստէ Հրչա – նային վարչական կազմերու վերաբերեալ օրէնքը, ապակեդրոնացնելու համար վարչութիւնը ։ Քրտերէնը պաշտօնական լեզուն պիտի ըլլայ այն դաւառներուն ո – րոնց բնակչութեան մեծամասնութիւնը քիւրտ է, երեսփոխանական ընտրութիւն – ներ պիտի կազմակերպուին ճչղուած պայմանաժամին մէջ, Քիւրտերը պիտի ընդունուին սպայակոյտին մէջ, իրենց յատուկ թերթերը պիտի հրատարակեն , պիտի ղեկավարուին քիւրտ պաշտօնեա – ներու կողմէ։ Յատուկ նախարարութիւն մըն ալ պիտի հաստատուի երկրին վերա – չինութեան համար ։ Կարգ մը պղրիւրնե – րու համաձայն այս լուրը չի հաստատ – ուիր Պարզանիի կողմէ։ Կասկած կայ, ըստ Փարիզի Քոմպային, որ Պաղտատ այս համաձայնութիւն ստորագրած ըլ – լայ խումբ մը Քիւրտերու հետ, որոնք չեն ներկայացներ Պարզանին ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՈՑԻ ամբակոծութիւնը Ամերիկա – ցիներուն կողմէ թեր ու դէմ կարծիքնե – րու դուռ բացած է։ Անկլիա դէմ է ինչ – պէս նաեւ կարգ մը Ամերիկացիներ ։

ԱՆԳԼԻՈՑ ծովայիններէն սկսան աշխա – տիլ 45 օրուան զործադուլի մը եաք, որ ծանր հարուած մը տուաւ երկրին տնտե – սութեան։ Բանթողները որոշ զոհացում ստացան իրենց պահանջներուն՝ չաբա – թական քառասուն ժամ աշխատանք եւ 48 օր արձակուրդ 1967 Ցունիսէն սկսեալ ։

ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ – ՊԵՐԼԻՆ միակողմանի

Օր ըն Օրին

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԱՓՆԵՆ... ԽՆՁՈՐԸ

Մայրեր կան, որ խնձոր մը կուտան ե – րախայի՝ խաղալու կամ ուտելու հա – մար։ Երախան բերնին կը տանի խնձորը, բայց չի կրնար խածնել։ Պէտք է որ մայ – րը նախ ինք խածնէ, ակօս մը բանայ , որպէսզի երախան կարենայ շարունակել, ակօսը լայնցնել ։

Նման ··· լրագրողներ ունինք, եւ շա՞տ։ Ճամբայ բանալու համար այս լը – րագրողներուն՝ պէտք է խածուկ տալ ։Այդ խածուկը ··· Հ· Յ· Դաշնակցութիւնն է շատ շատերու համար։ Գրիչ շարժելու համար՝ պէտք է խածնեն այն զոր խա – ծած են ուրիշներ ։ Անոնք չեն կրնար յօդուած գրել՝ առանց խածնելու Դաշ – նակցութիւնը ։

Ուստի մի զարմանք, եթէ երեւանցի ուղեգիրը Ամերիկան նկարագրելու ժա – մանակ՝ իր հայրիկին կամ մայրիկին խա – ծածը ինք ալ խածնէ ։

Հազար մեղք վերագրուած էր «Դաշ – նակցական ջոջերուն », — հիմա գոց գի – տենք այդ մեղքերը ։ Ահա անտիպ մը,— Դաշնակցականները « կառավարութիւն կազմելու *յանդգնութի՛ւնն* են ունեցել»։ Հապա ի՞նչ ընէին։ Կառավարութիւն կազ – մելու «յանդգնութիւնը» առանձնաշնո՞րհ մըն է, որ միայն ռուսական սուիններով գինուած *էնթրիւներո՞ւ* կը տրուի։ Եղ – բա՛յր, ի՞նչ ընէին Դաշնակցականները՝ երբ Թուրքը կուգար եւ Ռուսը «դէպի տուն » կը վազէր ։

Ըսե՛ք, սխալ ըրին, կռուեցան Թուր – քերուն դէմ եւ կառավարութիւն կազմե – լու «յանդգնութիւնն» ալ ցոյց տուին։ Ժամանակ ձգեցի՞ք որ յանդգնութիւնը իր լրումին հասցնէին ։

Համաստեղ կը հասկցնէ թէ Հայաստա – նը «այսօր այլ կերպ լինել չէր կարող , անկախ կարգերից»։ Կատարուած նուա – ճումները, բաղաքները, գործարանները , գիւղերը կը համարի հայ ժողովրդի տա – ղանդի եւ շնորհքի արդիւնք ։

Օ՛, կարելի՞ է միթէ։ «Եթէ չլինէին սովետական կարգերը, չլինէր եղբայրա – կան ժողովուրդների մեծ միութիւնը » , դժուա՞ր թէ « հայ ժողովուրդը կարողա – նար հասնել այսօրուայ բարձունքներին», — ահա Ստ· Վարդանեանի տեսակէտը ։

Հարցը այն չէ թէ ի՛նչ կ'ըսէ *ժէոփոլի – թիքը*, գերմանական այս նոր գիտութիւ – նը ։ Հայաստանի ճակատագիրը կարդա – լու համար՝ բաւական չէ կատարիճի ցանկութեանց կամ Լենինի տեսութեանց ծանօթութիւնը ։

Անշուշտ ոչ ոք կ'ուրանայ, ոչ Համաս – տեղ, ոչ ալ ոեւէ Հայ, նուաճումները որ կատարուած են Հայաստանի մէջ։ Բայց ըսել թէ միայն ու միայն սովետական կարգերը կրնային տալ նման նուաճում – ներ, անանկ խօսք մըն է, որ ինծի կը յիշեցնէ սա հարցումը ·

— Դու *էկոնոմիկա* կարդացե՞լ ես։

Նման նուաճումներու հասնելու հա – մար «սովետական կարգերին» չդիմեց ա – նապատի տարածութիւն մը, որ յանկարծ պետութիւն դարձու, հարուստ եւ ար – դիական, այսօր Քուվէյթ կոչուած։

Այսպիսի նիւթերու մասին վիճելու հա – մար Ստ· Վարդանեան պէտք չունէր Դաշ – նակցութիւն խածնելու, Տիկին Համաս – տեղի յիշատակը ճսեմացնելու, Համաս – տեղը ներկայացնելու Հայաստանի բշնա – մի ։ Մանաւանդ ըսելու ·

— Երբ արդէն 70 տարեկան ես ու թի – կունիմում ես մնացել ճանապարհները, դժուար է խոստովանիլ որ տասնամեակ – ներ առաջ ճամփաբաժնում սխալուել ես, ուղիղ գնալու փոխարէն՝ թեքուել դէպի աջ, երկար տարիներ յոգնաբեկ ի զուր թափառել բոլոր ուղիներում ։

Եւ ահա նոյն սովետաբանը, ընդունե – լով որ Համաստեղ խանդավառուած է Հայաստանի նուաճումներուն մասին՝ բայց կը խուսափի Հայաստան երթալէ, կը բացատրէ ·

— Նա խուսափում է Սովետական Հա – յաստա՞նի հետ երես առ երես հանդիպե – լուց, որովհետեւ համոզուած է որ իր *մտաւանջութիւններն ու կասկածները կարող են արտայայտուել բարձրաձայն* , *ի լուր ամէնքի* ։

Սմսեղուկ խմաստ մը ունին այս բառե – րը ։

Դժբախտա՞բար, Դաշնակցականին տա – ղը մէջ «բրբական օղի» միայն տեսնողը, Դաշնակցականին բրբասիրութիւն վերա – գրողը, օղի՞ն փաստով, ի վիճակի չէ հասկնալու ոչ Համաստեղը, ոչ արտա – սա՞հմանի հայ գրողը, ոչ եւս անոնք որ ազգ կամ կառավարութիւն կազմելու « յանդգնութեան » մէջ ցոյց կուտան յա – ւակնութիւն մը, բիլոմեթրով եւ բնակ – չութեան քիւով ազգ ու պետութիւն կազ – մելու պայմաններէն վեր՝ ուրիշ պայմա – նի մը պահանջը ։

Մատրը Զոզէֆիներու, բաբրունիներու հետ խօսող ինտերնացիոնալիստին տըր – ուած չէ ատիկա հասկնալը։ Ոչ ալ անոր որ խնձորը կրնայ խածնել ··· Լենինի ակռաներով ։

ԱՐԱՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մայիս 22էն ի վեր Սովետական Հա – յաստան օրաթերթի խորագրին տակ դըր – ուած ծանօթ բացատրութիւնները փոխ – ուած են հետեւեալ ձեւով,— նախապէս դրուած էր «Օրգան ՀԿՊ կենտկոմի, հայ – կական ՍՍՌ գերագոյն սովետի եւ մի – նիստրների սովետի » (ՀԿՊ = Հայաս – տանի կոմունիստական պարտիա, ՍՍՌ= Սովետական սոցիալիստական ռեսպուբ – լիգա)։

Մայիս 22ի թիւէն սկսեալ դրուած է ·— « Օրգան ՀԿԿ կենտկոմի, հայկական ՍՍՀ գերագոյն Սովետի եւ մինիստրների Սո – վետի», այլ խօսքով՝ ՀԿԿ = Հայաստա – նի կոմունիստական կուսակցութիւն եւ ՍՍՀ, Սովետական սոցիալիստական հան – րապետութիւն ։

Նոյն փոփոխութիւնը կրած է «երեւոյ – եան երեւանը »։

Ցարդ պաշտօնապէս չէին կրնար դոր – ծածուխ կուսակցութիւն եւ հանրապե – տութիւն բառերը ։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Բ.

ՎԻԹԱԼ ՔԻՆԷ, 1890ԻՆ, ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԻ ՄԱՍԻՆ

Վիթալ Քինէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ, որոնք պէտք է 40 առ հարիւրով աւելցնել, ճշմարտանման թիւերը ունենալու համար, — կամ աւելի ճիշդը կրկնապատկել 25 տարուան չրջանէ մը եւք՝ 1915ի համար։

Տիգրանակերտ Սանճաղի մէջ։—

Հայ լուսաւորչական՝	28,984
Հայ կաթոլիկ	1,845
Հայ բողոքական	1,544
Գումար	32,274

Միայն Տիգրանակերտ քաղաքը։—

Հայ Լուսաւորչական	10,480
Հայ Կաթոլիկ	899
Հայ բողոքական	880
Գումար	12,259

Տիգրանակերտի մէջ կային վեց եպիսկոպոսութիւններ եւ 12 եկեղեցիներ։

Գաղանէրու հայ բնակչութիւնը։—

Սեւերեկ լուսաւորչական՝	7,000
Կաթոլիկ	100
Բողոքական	150
Գումար	7,250

Սեւերեկ քաղաքը միայն։—

Լուսաւորչական՝	3,500
Տիրէք Հայ լուսաւորչական	1,500
Սիլվան Հայ լուսաւորչական	5,504
Հայ կաթոլիկ	426
Հայ բողոքական	24
Գումար	7,454

Սիլվան քաղաքին մէջ կային երեք եկեղեցիներ եւ երկու հազար լուսաւորչական Հայ։

Լճէ Գաղային մէջ։—

Հայ լուսաւորչական	4,000
Հայ կաթոլիկ	420
Հայ բողոքական	490
Գումար	4,910

Լճէ քաղաքին մէջ։—

Հայ լուսաւորչական	1,000
Հայ կաթոլիկ	420
Հայ բողոքական	490
Գումար	1,910

Արղընի Սանճաղին մէջ։—

Հայ լուսաւորչական	17,300
Հայ կաթոլիկ	325
Հայ բողոքական	525
Գումար	18,150

Արղընի քաղաք։—

Հայ լուսաւորչական	2,000
Հայ բողոքական	525
Գումար	2,525

Արղընի Մաահէն։—

Հայ լուսաւորչական	1,000

Արղընի Գաղա։—

Հայ լուսաւորչական	5,768
Հայ կաթոլիկ	109
Հայ բողոքական	525
Գումար	6,402

Բալու գաղա։—

Հայ լուսաւորչական	9,700
Հայ կաթոլիկ	100
Գումար	9,800

Բալու քաղաք։—

Հայ լուսաւորչական	1,700

Ջերմուկ Գաղա։—

Հայ լուսաւորչական	1,832
Հայ կաթոլիկ	116
Գումար	1,948

Մարտին Սանճաղ։—

Հայ լուսաւորչական	11,606
Հայ կաթոլիկ	8,000
Հայ բողոքական	9,000
Գումար	28,606

Միայն Մարտին քաղաք։—

Հայ լուսաւորչական	4,330
Հայ կաթոլիկ	1,200
Հայ բողոքական	1,700
Գումար	7,230

(*Տե՛ս.* «Վիթալ Քինէ» հատոր Ա. էջ 408, 449, 480, 515, 518)։

(Լա Թիւրքի տ'Ազի, չորս հատոր)։

ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Այս վաւերաթուղթերը խոստովանութիւններ են թրքական պատերազմական տաճանի մէջ հաստատուած (նախագահ՝ Ֆէրիք Նազըմ փաշա)։—

Ա.—Սպանուած Հայերուն անթաղ մնացած մարմինները թաղելու մասին։

Բ.— Տիգրանակերտէն 120·000 հայ տարագրեալներու մասին (ծածկագիր հեռագիր 15 Սեպտեմբեր, 1915 թուակիր)։

Գ.— 3րդ զօրաբանակի հրամանատարին հրամանը՝ ոեւէ Հայ պաշտպանող մահմետական մահուամբ պատժելու մասին։

Թարգմանութիւն.—

«Խարբերդի Վալիին (Ընդհ. կառավարիչ) կողմէ՝ Մալաթիոյ Մութէսարըֆին ծածկագիր հեռագրով հրամայուած եւ քանիցս կրկնուելուն հակառակ, տակաւին ճամբաներու վրայ կը մնան չափազանց չատ դիակներ։ Այս անպատեհութիւնները բացատրելու հարկ չկայ։ Այդ մասին թերացում ցոյց տուողներուն պաշտօնեաները խստիւ պատժուելու մասին Ներքին Նախարարութենէն, բաղմիցս հաղորդուած էր։

«(Ձեր) սահմաններուն մէջ գտնուած բոլոր դիակները ուշադիր կերպով թաղելու մասին բաւականաչափ թիւով ժանտարմներ նշանակեցէք այդ պաշտօնին եւ աչքի զարնող պաշտօնեաներէն ալ քանի մը հոգի, այդ գործին համար պաշտօն տալու եւ անմիջապէս գործի սկսելու անհրաժեշտութիւնը կը հաղորդուէր»։

«Տիգրանակերտէն բռնադաղթի են թարկուած Հայերուն թիւը հարիւր հսան հազարի (120·000)ի հասած ըլլալը (*) ընդհանուր կառավարիչ Րէշիտին կողմէ՝ ներքին նախարարութեան ղրկած ծածկագիր հեռագրին մէջ, 1915 Սեպտեմբեր 15 թուականով, բաւարար է ցոյց տալու թէ այդ դէպքերը ինչ աստիճանի ծաւալ եւ ահաւորութիւն ունին»։ (Թղթածրար թիւ 12, վաւերագիր՝ թիւ մէկ, պատերազմական տաճանի արձանագրութիւն, էջ 7)։

Մէջբերում ըսենք որ այս դատավարութեանց ընթացքին, Թուրք պաշտպան փաստաբան Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ (**) Պատերազմական Տաճանին ուշադրութեան կը յանձնէր, որ Թուրք ամբաստանեալներու մասին տրուելիք որոշումները, ոչ թէ միայն ներկայի, այլ եւ Թուրքիոյ ապագայ սերունդին վրայ պիտի ազդեն եւ Օսմանեան պատմութեան հետ կապ պիտի ունենան (էջ 10)։ Ուստի կը թելադրէր դատարանին, աւելի նա խանձախնդիր ըլլալ։ Կ'պաղաչէր որ Թուրք ամէնքն ալ ուրախ դուարթ։

Օր մը այս թաղաւորը երազ մը տեսաւ։ Երազին մէջ տեսաւ աղուէս մը պոչէն կախուած իր տան ձեղունէն։ Ընդոստ արթնցաւ։ Չէր կրնար դտնել երազին իմաստը։ Ժողովի հրաւիրեց իր մեծամեծները, բայց անոնք ալ չկրցան հասկընալ թէ ինչ կը նշանակէր այս երազը։

Այն տեղ հրամայեց.— «Ժողովի կանչեցէք թաղաւորութեանս ամբողջ ժողովուրդը։ Թերեւս մէկն ու մէկը կարենայ մեկնել երազը»։

Երբորդ օրը իր թաղաւորութեան ամբողջ ժողովուրդը հաւաքուեցաւ թագաւորին պալատը։ Ուրիշներու հետ եկաւ նաեւ խեղճ մարդ մը։

Ճամբան տեղ մը ստիպուած էր անցնիլ նեղ արահետէ մը, որ երկու կողմէն փակուած էր ժայռերով։ Երբ գիւղացին հոն հասաւ, ճամբուն վրայ փռուած տեսաւ օձ մը՝ վիրաւորուած եւ լեզուն դուրս հանած։

Երբ գիւղացին մօտեցաւ, օձը կանչեց.— «Բարի լոյս, ո՞ւր կ'երթաս, գիւղացի աղբար»։ Գիւղացին բացատրեց խնդիրը։ Օձը ըսաւ.— «Մի վախնար. խօսք տուր թէ ինչ որ նուիրէ թագաւորը քեզի, պիտի բաժնես ինձի հետ, եւ ես քեզի պիտի սորվեցնեմ դալանիքը»։

Գիւղացին ուրախացաւ, խօսք տուաւ, եւ երդում ըրաւ, ըսելով.

— «Քեզի պիտի բերեմ ինչ որ թագաւորը նուիրէ, եթէ ինձի օգնեսա այս դժնդին մէջ»։ Օձը ըսաւ.

— «Երկուքի պիտի բաժնեմ պարգեւը, կէսը քեզի, կէսը ինձի. երբ թագաւորը տեսնես, ըսէ.— «Պոչէն կախուած աղուէսը կը նշանակէ թէ խարդախութիւն, կեղծիք եւ դաւադրութիւն կը տիրապետեն թագաւորութեանդ մէջ»։

Գիւղացին գնաց, ներկայացաւ թագաւորին եւ ըսաւ ինչ որ սորվեցուցած էր օձը։ Թագաւորը չատ զոհ մնաց, եւ մեծ նուէրներ պարգեւեց։ Գիւղացին նոյն ճամբէն չդարձաւ, որպէսզի չսպիտակի դանդնք բաժնել օձին հետ, այլ ուրիշ ճամբէ մը գնաց։

Ժամանակ մը վերջը թագաւորը ուրիշ երազ մը տեսաւ, — այս անգամ մեկ սուր մը կախուած էր առաստաղէն։

Թագաւորը անմիջապէս մարդ ղրկեց եւ իր քով կանչեց գիւղացին։ Այս անգամ գիւղացին չատ մտահոգ էր. բայց ճար չկար։ Եւ առաջուան ճամբան բռնեց։ Անցաւ այն վայրէն ուր առաջ տեսած էր օձը. բայց օձը չկար ու չկար։ Ճարահատ կանչեց.

— Ա՛յ, օձ, վայրկեան մը հոս եկուր, ըսելիք ունիմ։

Ձայնը չկտրեց մինչեւ որ օձը եկաւ եւ հարցուց.— «Ի՞նչ կ'ուզես, ի՞նչ նեղութիւն ունիս»։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

26 ԱՊՐԻԼ

Զիւնհալի օրերէ ետք, վերստին ձիւնը ծածկեց ճամբաներն ու տանիքները։ Մառերը բիւրեղազարդ բաղուկներով աղօթքի կեցած։ Աղօթք՝ որ լսելի է թերեւս մինչեւ հեռատարած անտառներէն ու պուրակները՝ որոնց ցրտասարսուռ ծոցին մէջ այծեամները կը պատսպարուին։

Բայց զարնան չունչը կ'ընդդիմէ անյի չատակ զերեզմանները՝ որոնց վրայ քանի մը չափրակ ծաղիկ կը բերէ անձրեւացօղ զեփիւռը։

Աղօթք իմ սրտիս՝ որ դեռ կը բարախէ եւ չի հասկնար ինչ որ տեղի կ'ունենայ չիլճած աստղի մը մէջ՝ ուր միլոցն ու ժամանակը անվախճան տառապանքի մը ցոլքերն են միայն։

Աղօթք՝ որուն իւրաքանչիւր բառը արցունքի չիթ մըն է բիւրեղացած։

27 ԱՊՐԻԼ

Կուսաղեղ գարնան համբոյրը կը զգամ առաւօտեան ղով օդին մէջ։ Բնական տանս պարտէզին մէկ ծայրէն միւսը կը վազեն սկիւռները՝ որոնց ծանօթ ըլլալու են այն բոլոր ճամբաները, կածանները, արահետները որոնք առաջնորդած են վարդադոյն ոտքերով դարուն մինչեւ սա մօտակայ պարտէզները։

Իմ ծննդավայր քաղաքիս աղաւաժուտ պատմութիւնը եւ թուրք ապագայ սերունդը փրկուին այս ցեղասպանութեան դատապարտութենէն։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) 120·000ի այդ թիւին մէջ չեն Տիգրանակերտ Նահանգի հայ գիւղորները, որ կաւչուած էին Օգոստոս 1914էն մինչեւ Յուլիս 1915 եւ որոնք կը գտնուէին նահանգին զանազան մասերուն մէջ եւ կամ նահանգէն դուրս գիւղորական կայաններու մէջ։

(**) Ճէլալէտտին Արիֆ՝ Օսմանեան իրաւաբանական համալսարանի մէջ սահմանադրական իրաւունք կը դասախօսէր, մէկ աչքին ակնոց կը կրէր, 300 փառնտնոց հաստափոր մսակոյտ մըն էր, եւ դբրամատէր։ Ըստ գրագէտ Ալի Քեմալ պէյի «Ուտող խմող», իր բառով՝ «պօն վիվէօռ» մըն էր։

Քեմալականներ գնահատելով իր գործունէութիւնը,— ջանքերը իթթիհատական ոճրագործները պատիժէ փրկելու մասին,—գիւղը Անգարայի Առաջին Երեսփոխանական ժողովին նախագահ ընտրած էին, 1920ին։

ԾԱՂԸ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Պատմագիրներ կը հաստատեն թէ Վրացիները մեծապէս օգտուած են մէկ կողմէ բիւզանդական կայսրութենէն եւ միւս կողմէ Պարսկաստանէն եւ Թուրքիայէն։ Ուստի շատ բան պարտական են թէ քրիստոնէութեան եւ թէ իսլամութեան։ Վրացական ճեռագիրներ կան որ կը թուագրուին Քրիստոսի 946 տարիէն։ Վրացիները պատմութեան մէջ առաջին անգամ կ'երեւան Մեծն Ալեքսանդրի օրով, իսկ իրենց փառքի գագաթնակէտին հասած են 12րդ դարուն։ Այնուհետեւ երկար ատեն ենթարկուած են օտար լուծերու, ինչ որ ազդած է իրենց նկարագրին վրայ։

Իրենց հէքեաթներուն տարբական գաղափարները նման են ուրիշ ժողովրդականներ բանահիւսութեանց գաղափարներուն, բայց ընդլայնումը տարբեր է։ Մեծապէս գնահատուած է «Գիւղացին եւ Օձը»։—

Կար ու չկար երջանիկ թագաւոր մը։ Մեծ ու պզտիկ, այր թէ կին, բոլորն ալ երջանիկ էին իր թագաւորութեան մէջ, մինչեւ որ ժողովուրդը սկսաւ տրտնջալ։ Ամէն օր մարդիկ կուգային իրենց դժգոհութիւնները կը յայտնէին թագաւորին։ Ոմանք կ'ըսէին թէ հարկերը չափազանց շատ են, ուրիշներ կը գանգատէին թէ ոստիկանները կ'ենթարկեն զանոնք ամէն տեսակ անարդանքի։ Ոմանք ալ կը գանգատէին թէ իրենց տուները կը քանդեն, ուրիշներ կը գանգատէին թէ իրենց հողերը կը խլեն։ Ամէն օր նոր գանգատներ կը լսէր թագաւորը։

Ամէն օր ալ թագաւորը կը խոստանար որ պիտի ուղղէ ամէն բան։ Ամէն օր ալ կը մոռնար իր խոստումը։

Ամէն ինչ կը մնար նոյնպէս։ Ամէն ինչ կը մնար նոյնպէս։

Ամէն ինչ կը մնար նոյնպէս։

Ամէն ինչ կը մնար նոյնպէս։

*

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ՝ «ՀԻՍԻՍԻ ՎԵՆԵՏԻԿԸ»

Մոսկուա վերջին հաշուով թաղերու շարք մըն է։ Մինչդեռ կը բաւէ անգամ մը միայն անցնիլ Լենինկրատէն՝ յափշտակիչ եւ սիրելու համար զայն։ Զատուելու եւ սիրելու համար զայն։ Զատուելու եւ սիրելու համար զայն։ Զատուելու

ՅԱՒԱԿՅՕՒԹԻՒՆ

Կաթ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Վարդան Ազօղլանեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց կնոջ եւ մօր՝ ընկերուհի Արշալոյս Ազօղլանեանի մահուան տխուր առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆրանք կը նուիրէ Կաթ. Խաչի օգափոխութեան կայանին :

(Տեսնալ «Յառաջ»էն) :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Ճիլէրճեան եղբայրները կը նուիրեն 1000 ֆրանք , ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարեսպասակ ձեռնարկներուն իրենց մօր Տիկին Ծաղիկ Ճիլէրճեանի մահուան առթիւ :

Հայ Կարմիր Խաչի Մայիս 15ի դեղարուեստական ցերեկոյթին առիթով կը նշուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Հ. Մումճեան , Պ. Մխսաքեան (Քլամար), Ֆրէնկեան հաստատութիւն, Պ. Զիլինկիրեան, Դանձեան եղբայրներ, Տօքթ. Նազարեան, Պ. Կարապետեան հարիւրական ֆրանք :

Պ. Պ. Ա. Մալճեան 60, Մ. Էդնա եան, Պէկլարեան, Տէր Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Տիկին Աւետիսեան 50ական ֆրանք :

Աղապէկեան եղբայրները, Պ. Ժ. Ցակոբեան, Պ. Ֆրէնկեան, Տէր Նէրսէսեան (Ալֆորվիլ), Տէր Յովհաննէսեան, Տիկին Տիլանեան 30ական ֆրանք :

Պ. Քիւթիւկեան, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան, Էքմէքճեան 25ական ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Պաղտիկեան, Ա. Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Ցակոբեան, Գ. Համբարձում եան, Ոսկանեան (Վիլմոմպլ), Պայրամեան, Ե. Աբապեան, Տէր եւ Տիկին Առաքելեան, Յ. Առաքելեան, Տիկին Թեւեան, Տիկին Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան (Պէսանգուր), Ր. Ներսէսեան, Տիկին Հազարապետեան, Աթապէկեան, Հայրապետեան 20ական ֆրանք :

Օր. Զիլինկիրեան, Ա. Աբիկեան, Ժան Աղեան, Ապտնաեան, Դերձակեան, Ա քաչեան, Մխքայէլեան, Ֆէրէչէթեան , Արզումանեան, Տիկին Ճիւհէրեան, Տիկին Մ. Ուզունեան, Տիկին Ա. Սարգիս եան (Մոնմորանսի), Ս. Մխիթարեան, Վ. Խաեան, Բէյսեան, Տէօվլէթեան, Վ. Մարտիրոսեան (Փավիյօն սու Պուա), Պարոնվարդեան, Երէցեան, Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան (Մոնբուժ), Տէր եւ Տիկ. Գազանճեան (Կրոլէ), Տէր եւ Տիկին Կղերունի (Անիէր), Հ. Տիարեան, Տէր Աբրահամեան (Րիէյ) Եփրեմեան 10ական ֆրանք :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Այս կիրակի (3 Յուլիս) ժամը 16ին Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 69 Աւընիւ Անրի Պարպիւս : Շոգեկառքի կայարան՝ Վիլիէ լը Պել Կոնէս :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Օր. Հիլտա Գալֆայեանի, արտասանութիւն , խմբերգ, զաւեշտներ՝ «Զարթիկ հօրքուրին տունը» եւ « Կապուելիք խեղճ» :

Կը հրաւիրուի հայ կրթասէր հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերելու աշակերտութիւնը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՒԱՐ. Հայր. Մխիթեան Մար սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին : Մովրական հաւաքատեղին :

Օրակարգ, Յուլիս 10ի դաշտահան դէսի պատրաստութիւն , ընթացիկ հարցեր :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ՏՈՎԵՋԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée: Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սֆուաս Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բացի է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր : Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը :

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհի ներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք :

Տիկին ԿԻՆՃԵԱՆ , 63 Րիւ Տօֆին :
Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Րիւ Թրոնշէ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի, երկուշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի Փոն տը Շէրիւի խումբին կողմէ :

Այս կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպիէ, Շաո ա Պարժ, սինեմա Վարիէթէի կլոնակը :

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին :

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Ց. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ դեւակի ափին :

Բանախօսութիւն , գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ :
Մէկ օր բնութեան մէջ :
Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալպրի մէջ :

Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը , ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոս եանի եւ զրաւաճառ Մերճիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին , սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շրմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱԻԻԼԻ աւտտառին մէջ Յուլիս 24ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին , նախաճեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին , կիրակի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ.—

Մեծանուն վիրաբոյժ Տօքթ. Քէօլիկեան լուսարձակով պիտի ներկայացնէ իր կատարած վիրաբուժական գործողութիւնները եւ պիտի տայ դասախօսութիւն մը վիրաբուժական հիւանդութեանց մասին :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Տօքթ. Քէօլիկեան պիտի տայ նաեւ գրական դասախօսութիւն մը եւ այս առթիւ՝ զրոյց մը Փարիզի հայ գրագէտներուն հետ :

ԵՐԲՈՐԴ ՄԱՍ.—

Համազգային Ընկերութեան կողմէ ընդունելութիւն ի պատիւ
ՏՕՔԹ. ՔԷՕԼԻԿԵԱՆԻ եւ Պ. ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ :

Սպասարկութիւն զովացուցիչ ըմպելիներու :

Մուտքը ազատ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օննիկ Մանավեանի ժառանգորդներէն կը խնդրուի «Յառաջ»ի խմբագրութեան դիմել անձամբ իրենց վերաբերեալ անձնական խնդրի մը համար :

Ողբացեալ Օննիկ Մանավեան ծնած է 1896 Սեպտեմբեր 15ին, Էսկիշէհիր : Հօրը անունը՝ Փարնակ, մօրը՝ Մաքրիկ Գուրյումճեան : Ամուրի էր եւ մեռած է Օքմէյտիէօ հիւանդանոցը 1963 Փետր. 1ին ու թաղուած Թրէյի գերեզմանատունը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՈՒԼՈՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կաթ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս , հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ , պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գին :

Ներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոն տոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն առեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ առաջ մը 5ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափորի ընկերական անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան :

Այս կիրակի, Ֆէրմ Թէսիէ , Շրմէն տը լա Ֆոռէ : Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ :

Երթեւեկութիւնը ապահովուած է :

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, հաճելի մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ ՍԷՆ ԹԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին փաքրոնամէ սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւն եւ հայկական պարեր, տեհմային տարազով, մանակցութեամբ ձեռնադաշնակի :

Կը հրաւիրուին բոլոր թաղեցիները :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով , ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱԻՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ խաղաճները այցի լինու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի գանազան խաղաճները :

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէր քլաս) ճամբորդները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու : Գինն՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, Գինն է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Ամսպարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

Դիմել՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒԼԻՍ

SAMEDI 2 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10650

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.650

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈՒՐՋ

Ապրիլ 30ին Երեւանի Սունդուկեան թատրոնին մէջ հաւաքոյթ մըն են ունեցեր վերջին քսան տարիներու ընթացքին աշխարհի յիսուն երկիրներէն հայրենիք վերադարձած Հայերու շուրջ հազար ներկայացուցիչներ, ինչպէս կը տեղեկանանք Ս. Հայաստան ամսագրի 5րդ թիւէն, զոր նոր ստացանք :

«Ս. Հայաստանի նոր քաղաքացիների հանրապետական ժողով»ին մասնակցեր են Լենինականէն, Կիրովականէն, Հրազդանէն, Աբովեանէն, Արարատեան ծաղկած գիւղերէն ու աւաններէն, ինչպէս նաեւ մայրաքաղաքի աշխատաւորութեան եւ մտաւորականութեան ներկայացուցիչներ :

Բեմին վրայ տեղ գրաւած են համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավարներն ու հայրենադարձ նշանաւոր արուեստագէտներ, գիտնականներ եւ գիւղատնտեսութեան առաջաւորներ :

Ճառ խօսած է Վ. Համազասպեան, «Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի» կոմիտէի նախագահը, որ ըսած է թէ անցած քառասուն տարիներու ընթացքին հայրենիքը գրկաբաց ընդուներ է աւելի քան երկու հարիւր հազար Հայեր, որոնք իրենց Հայաստանցի եղբայրներուն հետ լծուած են երկրի կառուցման աշխատանքներուն :

Համազասպեան յիշած է քսան տարի առաջուան զանգուածային ներգաղթը, երբ հարիւր հազար Հայեր Հայաստան գացին զանազան երկիրներէ, մասնաւորաբար Մերձաւոր Արեւելքէն եւ Ֆրանսայէն :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին մեր հայրենիքը պէտք ունէր աշխատող բազուկներու, լեցնելու համար բացը, որ գոյացած էր «հայրենական պատերազմ»ի հետեւանքով : Հարիւր հազար կարիճ երիտասարդներ կարմիր բանակի շարքերուն մէջ զոհ գացեր էին Կերչի առջեւ եւ գերմանական այլ ճակատներու վրայ :

1945ի աշնան Մոսկուայի կառավարութիւնը որոշած էր Հայերու ներգաղթ կազմակերպել : Այդ առթիւ կարմիր մուներեկներ՝ հրապուրելու համար հայրենասէր հայրենակիցները՝ շատ փայլուն գոյներով ներկայացուցեր էին Հայաստանի վիճակը :

Քաղաքական քարոզչութիւնն ալ զուգահեռ կ՝ընթանար այդ օրերուն՝ Հայաստանի սահմաններու մօտալուտ ընդարձակման հեռանկարներով : «Ժողովուրդներու առաջնորդ»ը իբրեւ թէ խոստացեր էր բռնագրաւեալ հայկական հողերը միացնել Խորհրդային Հայաստանին :

Ներգաղթը տնտեսական նպատակներով եւ հապճեպ կազմակերպուած՝ մեծ դըժգոհութեանց տեղի տուաւ այն ատեն :

Հիմա նոր է, որ քանի մը տարիէ ի վեր, Երեւանի վարիչները կը խոստովանին թէ սխալ գործեր են այն ատեն : Առանց նախապէս բնակարան եւ գործ ապահովելու՝ հարիւր հազար հոգի տարեր են Հայաստան : Ա՛լ չենք խօսիր հաւատաքննութեան, Դաշնակցութենէ հրաժարումի եւ այլ ստորնացուցիչ պայմաններու մասին, որոնք մեծապէս արատաւորեցին ներգաղթի պատասխանատու վարիչները :

1948էն սկսեալ ներգաղթը կորսնցուց իր թափը, մինչ կը սպասուէր, որ կազմակերպուած ձեւով պիտի շարունակուէր անիկա : Չէ՞ որ երկրորդ աշխարհամարտի բացած վէրքերը կը սպիանային հետզհետէ եւ հնարաւորութիւններ կը ստեղծուէին տուն եւ ապրուստի միջոցներ հայթայթելու հայրենադարձներուն :

Դժբախտաբար ակնկալութիւնները չիրականացան : Ու զանազան երկիրներու մէջ ապրող մեր հայրենակիցները նոր բոյն ու տնտեսութիւն ստեղծելու եւ կեանքի լաւագոյն պայմաններ ապահովելու հեռանկարներով իրենց աչքերը ուղղեցին դէպի հեռաւոր, օտար երկիրներ — Ամերիկա, Քանատա, Աւստրալիա :

Սունդուկեան թատրոնի հաւաքոյթին մէջ Համազասպեան յայտնած է թէ վերջին չորս տարիներու ընթացքին Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի երկիրներէն հայրենիք վերադարձան շուրջ եօթը հազար Հայեր միայն : «Հայրենադարձութիւնը, ըսեր է, նոր ուժով շարունակուելու է նաեւ առաջիկայ տարիներին» :

Եօթը հազար հոգի չորս տարուան մէջ : Տարեկան ո՛չ իսկ երկու հազար հոգի :

Իսկ թէ նոյն շրջանին քանի՞ հոգի արտագաղթած է Հայաստանէն, այդ մասին բան մը չէ ըսած Մշակութային Կապի նախագահը :

Արտագաղթ՝ դէպի Խորհրդային Միութեան միւս երկիրները : Ու նաեւ վերադարձ դէպի այն երկիրները, ուսկից քսան տարի առաջ Հայաստան ներգաղթած էին :

Լուրջ խորհրդածութեան նիւթ է ներգաղթի հարցը, որ սերտ կապի ունի Հայ Դատի հետապնդման հետ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ"

ՀԵՌԱՁԱՅՆ՝ ԿՐԵՄԼԻՆԷՆ ԷԼԻԶԷ

Մոսկուայի յայտարարութիւնը զոր ըստորագրեցին տը Կոլ եւ Պոդգորնի կը նուիրագործէ Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան կամքը իրենց ճիգերը կեդրոնացնելու խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար :

Յայտարարութիւնը երկար է եւ իր բովանդակութեամբ զոհացում կը պատճառէ Արեւմտեան Պետութեանց ի շարս որոնց Գերմանիա, որոնք որոշ չափով մըտահոգ էին :

Եւրոպայի մասին, յայտարարութիւնը կը շեշտէ .— « Երկու կառավարութիւնները համաձայն են խորհելու թէ Եւրոպայի հարցերը պէտք է նախ նկատի առնուին եւրոպական շրջագծի մը մէջ : Կը մտածեն թէ ցամաքամասի Պետութիւնները իրենց ճիգերը պէտք է նուիրեն ըստեղծելու այն պայմանները որոնք անհրաժեշտ են համաձայնագրեր կնքելու եւ մանաւանդ հաստատելու խաղաղ մթնոլորտ մը բոլոր երկիրներու միջեւ Արեւելք եւ արեւմուտք : Նման մթնոլորտ մը, արդարեւ, կը նպաստէ մերձեցման եւ ուրեմն նաեւ գոյութիւն ունեցող հարցերուն ուսումնասիրութեան եւ կարգադրութեան » :

Վիէթնամի մասին երկու կառավարութիւնները կը շարունակեն մտածել թէ կացութեան միակ լուծումը կարգադրութիւն մըն է 1954 Ժընեւի համաձայնագրերու հիման վրայ, դուրս ձգելով որեւէ օտար միջամտութիւն Վիէթնամի մէջ :

Տնտեսական, մշակութային եւ գիտական մարզերու մէջ, Խորհ. Միութիւն եւ Ֆրանսա սերտ գործակցութիւն պիտի ստեղծեն : Մշտական խառն յանձնախումբ մը պիտի կազմեն, որ կանոնաւոր կերպով պիտի քննէ գործնական հարցերը որոնք կը ծագին առեւտրական, տնտեսական եւ թեքնիք – գիտական համաձայնագրերու գործադրութեամբ :

Որոշուած է նաեւ հիւպատոսական պայմանագրութիւն մը ստորագրել եւ ի մօտոյ բանակցութիւններ սկսիլ այդ առընչութեամբ :

Փոխադարձ վստահութիւնը ամրապընդելու համար, երկու կառավարութիւնները որոշած են շարունակել խորհրդակցութիւնները կանոնաւոր կերպով : Զօր. տը Կոլ պաշտօնական այցելութեան հրաւիրած է խորհրդային ղեկավարները՝ Բրեժնեւ, Կոսիգին եւ Պոդգորնի :

Մոսկուայի հեռատեսիլէն, նախագահ տը Կոլ ոգեկոչած է Ռուսաստանի փառաւոր անցեալը : Շեշտած է .— «Մեր երկու ժողովուրդները շատ բան ունին ընելիք միասին : Պէտք է բազմապատկել մեր փոխանակութիւնները : Պէտք է որ մեր նախկին ցամաքամասը վերստանայ այն գլխաւոր դերը որ իրն է աշխարհի հաւասարակշռութեան, յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան համար » :

Տը Կոլ ճառ մը արտասանած է նաեւ Կրեմլինի ընդունելութեան ընթացքին, որով կը փակուէր իր այցելութիւնը :

Նախագահ տը Կոլ եւ իր շքախումբը Փարիզ հասան Ուրբաթ օր : Այցելութիւնը տեւած է 12 օր : Ամէնէն երկարն է զոր նախագահ տը Կոլ կատարած է օտար երկրի մը մէջ : Փարիզէն Փարիզ քսան հազար քիլոմեթր ըրած է որուն 14 հազար խորհրդային սահմաններէն ներս : Երեսունեւմէկ ժամ անցուցած է օդանաւի մէջ : Խորհրդային եր Ֆրանսական պատուիրակութեանց խօսակցութիւնները տեւած են 9 ժամ : Ասկէ զատ, տը Կոլ 15 ժամ գլուխ – գլխի անցուցած է Կոսիգինի հետ եւ երկու ժամ Բայկանուրի մէջ՝ Բրեժնեւի եւ Պոդգորնիի :

Հինգ միլիոն խորհրդային քաղաքացիներ տեսած են նախագահ տը Կոլը, 23 անգամ կեցած է ձեռքեր սեղմելու համար : Քսան ճառ արտասանած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ պետական հարուած մը ձախողած է եւ Պաղտատի մէջ շփոթ կացութիւն մը կը տիրէ : Հանրապետութեան նախագահին յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ «Ատելի արկածախնդիրներու խումբի պետական հարուածը ձախողած է » : Կը ճշդուի թէ «ոճրագործ Ապտէլ Ռազաք եւ իր խմբակին բոլոր անդամները ձերբակալուած են եւ արժանի տատիժը պիտի ստանան » : Կ՝ըսուի նոյնիսկ թէ Ռազաք արդէն իսկ գնդակահարուած է : Նկատուած էր նասրական : Իրաքի տարածութիւնն է 440 հազար քառակուսի քիլոմեթր, եօթը միլիոն բնակիչ ունի եւ քիւրտ զգալի փոքրամասնութիւն մը երկրին հիւսիսը : Երկրին գլխաւոր հարստութիւնը քարիւղէն է (աշխարհի եօթներորդ արտադրութիւնը՝ 61 միլիոն թոն) :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ դաշնակցային կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնեց Պոնի Ֆրանսական դեսպանին Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին վերաբերեալ :

ԱՂԹԱՄԱՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՈՒՐԻԶՄԻՆ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ

Ի՞նչ կը գրէ Հիւրիէթ .—

Որոշուեցաւ զբօսաշրջային կայանի մը վերածել Աղթամար կղզին, որ կը գտնուի Վանայ ծովուն վրայ, եւ բարեզարդել նաեւ 1061 տարուան հնութիւն ունեցող իր պատմական եկեղեցին : Հայկական յատկանշական եկեղեցի մըն է իր կառոյցով, եւ Աղթամարի տաճարը նմանը չունի աշխարհի մէջ : Եկեղեցին շինուած է 905ին, Վասպուրականի թագաւոր Գագիկ Արծրունիի կողմէ, Մալազկերտէ բերուած մասնաւոր քարերով : Տաճարը կառուցուած է խաչի մը ձեւով եւ չորս կողմը քանդակներ կան, Քրիստոսի ծընունդէն առաջուան առասպելները յիշեցնող : եկեղեցիին վերնայարկն ալ զարդարուած է անասուններու եւ խաղողի որմանկարներով : Եկեղեցին շինուած է Ժ. դարուն, եւ իր կողքին գտնուող պալատը եւ պարիսպները քանդուած են, Վանայ ծովու ջուրերուն մակընթացութեան հետեւանքով :

ՀՐՈՍԱԿՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿԱՏԵՂԻՆ

Աղթամարի եկեղեցին ամէնէն նուիրական ուխտավայրերէն մէկն է Հայոց համար, որ այժմ ցրուած են աշխարհի չորս կողմերը : Հայերու հետ մղուած կռիւներու ընթացքին, Հայ հրոսակները այդ տեղ բոյն դրած եւ բանակատեղի ըրած էին : Երբ Հայերը պարտուեցան եւ աքսորուեցան Վանէն, ալ ոչ մէկ Հայու արտօնուեցաւ որ Աղթամար այցելէ : Պատերազմէն ետք, Գաւաշի եւ շրջակայքի բոլոր եկեղեցիները այրեցան, բայց կարելի չեղաւ Աղթամարի եկեղեցին այրել, որովհետեւ ծովային փոխադրական միջոց չկար : Կղզիին դէմ թնդանօթի կրակ բացուեցաւ, վանական վարժարանը քանդուեցաւ եւ եկեղեցիին կոնաձեւ գմբէթին ծայրը թռաւ :

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ ԻՆՉԵ՛Ր Կ՝ԸՆԵՆ

Ամրան ամիսներուն, Աղթամար այցելող զբօսաշրջիկները եկեղեցիին արտաքին պատերը զարդարող արձանիկները մեծ մասամբ քակած եւ գողցած են : Անհետացած են նաեւ այն գունաւոր քարերը, որոնք կը զարդարէին բարձր քանդակներուն բերնի եւ աչքի մասերը : Պատճառն այն է որ կղզիին մէջ պահապան չկայ :

ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԳԻՐՔԸ

Եկեղեցիի մաքրութեան ընթացքին, պատուհանի մը մէջ գտնուեցաւ կրօնական գիրք մը, որ գրուած է վիթի մորթի վրայ եւ առնուազն հազար տարուան հնութիւն ունի : Այս գիրքը գտնուեցաւ այն պահուն, ուր ծովային թռչուններու թողած աղտոտութիւնները կը մաքրուէին պատուհանին մէջ : Մուսթաֆա Չիֆթճի անուն գործաւոր մը երեւան հանեց այս գիրքը, եւ զայն յանձնեց Գաւաշի նախկին Գայմագամ Եաշար Ճանդօչաքի : Գայմագամը միասին տարաւ այս նուիրական գիրքը եւ մինչեւ այսօր զայն չէ վերդարձուցած պատկան իշխանութեան : Գաւաշի քաղաքապետութիւնը դատ պիտի բանայ նախկին Գայմագային դէմ, գիրքը ետ առնելու համար :

Ա՛Խ ԹԱՄԱՐ, ԱԽ ԹԱՄԱՐ

Այս առթիւ առասպել մը պէտք է յիշել : Կը պատմուի թէ վայելուչ հովիւ մը սիրահարած էր Աղթամար ապրող վանականի մը գեղեցիկ աղջկան, Թամարի : Սիրահար հովիւը ամէն գիշեր լողալով կուգար իր սիրականը տեսնելու, Թամար ալ ձեռնաջահով մը կուգար ժամադրութեան տեղը : Օրեր անցան այսպէս, եւ աղջկան հայրը խնդիրը իմացաւ, աղջիկը սենեակ մը բանտարկեց եւ գիշեր մը մակոյկ մը նստելով, շատ հեռուները տարաւ անոր ձեռնաջահը : Հովիւը սկսաւ լողալ ձեռնաջահին ուղղութեամբ, բայց ոչ իր սիրականը, ոչ ալ ջահը կրցաւ գտնել, Վանայ ծովուն ջուրերուն մէջ կորաւ «Ա՛խ Թամար,, ա՛խ Թամար» ձայնելով : Այդ օրէն ի վեր կղզիին անունը Աղթամար եղած է :

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Գ.

Շարունակենք Տիգրանակերտի նահանգին հայ բնակչութեան վիճակագրական պատկերը :

Նիսիպին գաղա.—	
Հայ լուսաւորչական	3,000
Հայ կաթոլիկ	1,000
Հայ բողոքական	1,000
Գումար	5,000
Նիսիպին քաղաք.—	
Հայ լուսաւորչական	2,000
Հայ կաթոլիկ	500
Հայ բողոքական	500
Գումար	3,000
Ճէզիրէ գաղա.—	
Հայ լուսաւորչական	2,500
Հայ կաթոլիկ	1,250
Հայ բողոքական	1,000
Գումար	4,750
Միտիաթ գաղա.—	
Հայ լուսաւորչական	2,276
Հայ կաթոլիկ	2,250
Հայ բողոքական	5,000
Գումար	9,526
Քաղաք.—	
Հայ լուսաւորչական	500
Ավինէն (Սավուր գաղա).—	
Հայ լուսաւորչական	500
Հայ կաթոլիկ	2,000
Հայ բողոքական	300
Գումար	2,800
Սավուր քաղաք.—	
Հայ լուսաւորչական	500
Հայ կաթոլիկ	1,000
Գումար	1,500

Ըստ Վիթալ Քինէի՝ 1890ին երեք սանճագի մէջ 79·034 Հայեր կային, (Տիգրանակերտ՝ 32,274, Արղընի՝ 18,150 եւ Մարտին՝ 28,606) : 25 տարուան աճումով, 150,000ը մօտաւորագոյն թիւն է Տիգրանակերտ նահանգին :

Նահանգին մէջ Հայերն ունէին հինգ վանք եւ 105 եկեղեցի :

Տիգրանակերտի ցեղասպան վալի Տոքթ. Բէշիտ որ 1915 Մարտ 1ին Մուսուլէն փոխադրուած էր Տիգրանակերտ, իր Սեպտեմբեր 15 թիւ ծածկագիր հեռագրով, իմացուցած էր ներքին նախարարութեան թէ «120,000 Հայեր տարագրած է Տիգրանակերտի նահանգէն» եւ այդ հեռագրին բնագիրը պատերազմական ատեանի թղթածրարներուն մէջ կը գտնուի, դատական արձանագրութեանց մաս կազմած : Հակառակ ատոր, Տիգրանակերտի կառավարութիւնը իր տոմարներուն մէջ արձանագրուած ցոյց կուտայ հետեւեալ թիւերը, որոնք կը հակասեն՝ 1915 Սեպտեմբեր 15 թուակիր ծածկագիր հեռագրին :

« Ըստ պետական տոմարներու, տարագրուած են».—

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՃԱԳ
ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ

Տիարպէքիր Կեդր. գաղայէն.—	9,710
Պշէրի գաղա	2,946
Տիրէք գաղա	327
Սիլվան գաղա	6,235
Լճէ գաղա	4,432
Հայ կաթոլիկներ	1,642
Գումար	25,292

ԱՐՂՆԻ ՍԱՆՃԱԳ

Արղնի Կեդր. գաղա	2,209
Բալու գաղա	12,370
Ջերմիկ գաղա	3,055
Հայ կաթոլիկներ	520
Գումար	18,854

ՍԵՒԵՐԷԿԻ ՍԱՆՃԱԳ

Սեւերէկ Կեդր. գաղա	6,235
Լերանչեհիր գաղա	4,200
Հայ կաթոլիկներ	196
Գումար	10,631

ՄԱՐՏԻՆ ՍԱՆՃԱԳ

Մարտին Կեդր. գաղա	4,663
Ճէզիրէ գաղա	1,049
Ավնիէ (Սավուր գաղա)	155
Միտիաթ	309
Նիսիպին	30
Գումար	6,225

Ըստ տոմարի (Սիճիլ), նահանգին տարագրուած Հայոց թիւը՝ 61,002 :

Վալի Բէշիտին հեռագրով՝ 120,000 : Այդ թիւին մէջը չեն զինուորագրուած Հայերը, եւ բանտարկուած Հայերը : Տիգրանակերտ նահանգի Հայութեան թիւն էր միշտ Թուրքերու յիշածին կըրկինը, ինչպէս Գրիգոր Զօհրապ եւս կը գրէ իր Ֆրանսերէն երկին մէջ (էջ 10) :

1878ին Օսմ. «Սալնամէն» (Պետական Տարեգիրք) Տիգրանակերտի նահանգի Հայոց թիւը կը յիշատակէ՝ 180,000 : Իսկ 1882ին՝ Պատրիարքարանի ցուցակով 150 հազար է այդ թիւը :

Վիթալ Քինէ Ֆրանսացին կրկնելով՝ թրքական աղբիւրէ իր թիւերը, կը գրէ՝ 79,120 : Իսկ 1913ին՝ պատրիարքարանը՝ 105 հազար :

Օրմանեանի թերի վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 96 հազար Տիգրանակերտի նահանգին համար, առանց հաշուելու նոյնիսկ Սեւերէկի սանճագը, ուր կային 10,637 Հայեր : Օրմանեան տուած էր միայն Տիգրանակերտի, Արղնիի, Ջերմիկի եւ Բալուի հայ բնակչութեան պակասաւոր թիւերը :

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՎԵՑ ՎԱՆՔԵՐԸ
ԵՒ 105 ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

105 եկեղեցիներէն մենք կրցանք ճշդել միայն հետեւեալները : Մարտինի եւ Սեւերէկի շրջանէն մանրամասնութիւն չկրցանք ճշդել : Վանքերէն ճշդեցինք միայն Մակաբայեցիքը եւ Ս. Թովմասը եւ Բալուի երկու վանքերը :

Տիգրանակերտ քաղաք.— Սուրբ Կիրակոս եւ Ս. Սարգիս :

Հայնի – Ս. Աստուածածին, Գարապաշ – Ս. Սիմէոն, Լըճէ – Ս. Աստուածածին, Յոբամ ճշդուած չէ, Ղարպ ճշդուած չէ, Ալի Փունար – Ս. Աստուածածին, Քեապի – Ս. Քրիստափոր, Հայեղիկ – Ս. Եղիա, Շամ – Ս. Յովհան, Մուֆարզին – Ս. Սարգիս, Հազըր – Ս. Աստուածածին :

Անունները տակաւին չճշդուած՝ 13 եկեղեցի :

Տիգրանակերտ Սանճագին մէջ կային 25 եկեղեցիներ :

ԱՐՂՆԻԻ 12 ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ
ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՎԱՆՔԵՐԸ

Արղնի՝ Ս. Սարգիս եկեղեցի, վանք՝ Բարձրահայեաց Ս. Աստուածածին, Արղնի Մատէն – Ս. Աստուածածին, Բարամլը – Ս. Աստուածածին, Ակիլ – Ս. Նշան, Փիրան – Ս. Աստուածածին, Հրիտան – Ս. Աստուածածին, Ջերմիկ – Ս. Աբելմսեհ, Ատիշ – Ս. Կարապետ, Զընգուշ – Ս. Կարապետ եւ վանք մը, Սիրահայեաց – Ս. Աստուածածին :

Այս շրջանէն չեն ճշդուած երեք եկեղեցիներու անունները :

ԲԱԼՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ՎԱՆՔԵՐՆ
ՈՒ 41 ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Բալուն ունի երկու վանք՝ Քաղցրահայեաց Ս. Աստուածածին վանքը, իսկ Հաւաւ աւանը՝ Ս. Խաչ վանքը :

Բալու եւ շրջակայ գիւղերու եկեղեցիները, այբուբենական կարգով.—

Ապրանք – Ս. Աստուածածին, Արթըխան – Ս. Մինաս, Ավլավու – Ս. Կարապետ, Բալու քաղաք – Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Աստուածածին, Ս. Կիրակոս, Ս. Սահակ :

Գամըշլի – Ս. Գէորգ, Գարա Կէտիկ – Ս. Աստուածածին, Գարա Զայք – Ս. Աստուածածին, Գումպէթ – Ս. Աստուածածին, Դաւթի Մեղրէ – Ս. Կիրակոս, Եարըմճա–Ս. Սարգիս, Թէփէ – Ս. Մինաս, Թըրխէ – Ս. Սարգիս, Թիլ – Ս. Կարապետ, Իսապէկ – Ս. Գէորգ, Խօշմաթ – Ս. Աստուածածին, Կիւլիչկէր – Ս. Խաչ, Հաւաւ – Ս. Կարապետ եւ Ս. Աստուածածին, Հալալ Գոմ – Ս. Սարգիս, Զէթ – Ս. Թորոս, Մրջում Մէզրէ – Ս. Գէորգ, Նաճորան – Ս. Մինաս, Ներխի – Ս. Աստուածածին, Նոր Գիւղ – Ս. Կարապետ, Նոր Մէզրէ – Ս. Յակոբ, Նպշի – Ս. Կարապետ, Շնազ – Ս. Յակոբ, Ուզուն Մեղրէ – Ս. Սարգիս, Ուզուն Օպա – Ս. Աստուածածին, Զայիր Մէզրէ – Ս. Խաչ, Պազին – Ս. Սարգիս, Պաշարաթ – Ս– Աստուածածին, Սաքրաթ – Ս. Թորոս, Սղամ – Ս. Խաչ, Սըրին – Ս. Աստուածածին, Տէվէճի – Ս. Պօղոս, Քեանկըրլու – Ս. Աստուածածին, Օխու – Ս. Կարապետ :

Երեք եկեղեցիներու անունները ճշդուած չեն :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՔԻԵՒ, ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԱՅՐԸ

Ի՞նչ կը մտածեն Քիեւի բնակիչները երբ զմայլանքով կը դիտեն Տնիեփրը, որ կը փռուի իրենց քաղաքին առջեւ կամ երբ կը չափչփեն քաղաքին ամէնէն մեծ պողոտան՝ Կրեխչաթիքը : Այս վայրին մէջ, մօտաւորապէս հազար տարի առաջ, իշխան Վլատիմիր, գինարբուքներու կեանքէ մը ետք, որոշեց ամբողջական ձեւով քրիստոնէացնել իր ժողովուրդը : Քաղաքին ամէն խաւի բնակիչները հարկադրուեցան Տնիեփրի մէջ մկրտուիլ : Ճիշդ այս իրադարձութիւնն է, որ կը յիշատակէ այսօր Կրեխչաթիքը՝ «մկրտութեան պողոտան» :

Քիեւը՝ ռուսական քաղաքներուն մայրը, նախասահմանուած էր կայսրութիւն մը ունենալու : Սակայն, Լեհաստանէն աւելի, անոր սահմանագիծ Ուկրայնիան կը տառապէր բնական սահմաններու չգոյութենէն : Ոսկեդարը տեւեց լուրջ երեք դար : Երբ 1240ին Մոնղոլները տիրացան քաղաքին, ան արդէն անկումի շրջան մը կը բոլորէր : Ուկրայնիան Մոնղոլներէն անցաւ Լեհերուն եւ այս վերջիններէն Ռուսերուն ձեռքը, առանց երբեք յաջողելու ապահովել իր անկախութիւնը, նոյնիսկ իր ներքին ինքնավարութիւնը երկար ժամանակաշրջանի մը համար : Երբ Բոլշեւիկները իշխանութիւնը ձեռք առին Փեթրոկրատի մէջ, Ուկրայնիա կարծեց, թէ ժամանակը եկած է հաստատելու իր ազգային գերիշխանութիւնը : Չէ՞ որ նոր վարչակարգը կ՝ընդունէր անջատումի իրաւունքը : Ուկրայնիոյ կառավարութիւնը իր իրաւունքներու սահմանին մէջ նկատելով համաձայնագիր մը կնքեց Գերմանիոյ հետ : Սակայն, Ռիկայի 1921 Մարտ 18ի դաշնագիրը, որ կնքուեցաւ երկար ամիսներու պատերազմներէ եւ խռովութիւններէ ետք, հաստատեց այս հանրապետութեան ենթարկումը խորհրդային իրաւակարգին : Երկու տարի ետք կազմուեցաւ Խորհ. Միութիւնը եւ, Ուկրայնիա, բնականաբար, մաս կազմեց անոր :

Ազգային տրամադրութիւնները այնուամենայնիւ չմարեցան : Արդարեւ, նոյնիսկ նշմարելի եղան երկրին համայնավար ղեկավարներուն մօտ : Սքրիփնիք, Խորհրդային Միութեան ներքին նախարարը, պետութեան թշնամի նկատուեցաւ, երբ իր երկրին համար ներքին ինքնավարութիւն պահանջեց : Անձնասպան եղաւ 1933ին : Ուկրայնիոյ վարչապետը, իր կարգին, անձնասպան եղաւ 1937ին եւ անոր յաջորդը ձերբակալուեցաւ՝ երկու շաբաթ իշխանութիւնը վարելէ ետք : Ապա Կոսիսը, որ Մոսկուայի կողմէ պաշտօն ունէր պայքարելու անջատողական շարժումին դէմ, իր կարգին խոշտանգուեցաւ : Արդէն Ուկրայնիոյ քաղաքական բիւրոյին 13 անդամները, որոնք պաշտօնի կոչուած էին 1937ին, անյայտացած էին յաջորդ տարին իսկ : Մաքրագործումները շարունակուեցան մինչեւ Սթալինի մահը : Պատերազմէն ետք հարկ էր կարգ կանոնը վերահաստատել երկրին մէջ, ուր ազգայնական մաքիները շատ աշխոյժ էին : Ճիշդ է որ 1953 Յունիսին վերջ տուին փրոքոնսիւլ Մելնիքովի իշ-

ՕՁԸ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիւղացին պատասխանեց.— «Այսպէս, այսպէ՛ս, այսպէ՛ս, ա՛խ, ճար մը, օգնէ ինծի» :

Օձը յայտարարեց.— « Գնա ըսէ թագաւորին թէ մերկ սուրը կը նշանակէ պատերազմ. այժմ թշնամիները դաւեր կը սարքեն ներսէն եւ դուրսէն, պէտք է ճակատամարտի պատրաստուի եւ յարձակի» :

Գիւղացին շնորհակալութիւն յայտնեց օձին եւ ճամբան շարունակեց : Ներկայացաւ թագաւորին եւ ըսաւ ինչ որ իրեն բացատրած եւ պատուիրած էր օձը :

Թագաւորը շատ զոհ մնաց, սկսաւ պատերազմի պատրաստուիլ, եւ մեծ պարգեւներ ընծայեց : Այս անգամ գիւղացին վերադարձաւ այն արահետէն ուր կը սպասէր օձը :

Օձը ըսաւ. — « Բարի եկար, տուր պարգեւներուն կէսը, ինչպէս խոստացած էիր » :

Գիւղացին պատասխանեց. — «Ի՞նչ, կէսը քեզի՞ տամ. գնա՛ բանդ. առ քեզի սեւ քար մը եւ հրակէզ մոխիր » :

Յետոյ քաշեց սուրը եւ օձին ետեւէն ինկաւ : Օձը ծակ մը քաշուեցաւ, բայց գիւղացին հետապնդեց եւ սուրով կտրեց պոչը :

Ժամանակ մը վերջը, թագաւորը նորէն երազ մը տեսաւ : Այս անգամ մորթուած ոչխար մը կախուած էր առաստաղէն.

Թագաւորը անմիջապէս մարդ զրկեց եւ կանչեց գիւղացին : Գիւղացին շատ կը վախնար այս անգամ, եւ ինքն իրեն ըսաւ.— «Ի՞նչպէս կրնամ ներկայանալ թագաւորին» : Առաջ օձը կը սորվեցնէր իրեն. բայց հիմա չէր կրնար օգնել, քանի որ անոր բարութեան փոխարէն վիլաւորած էր զայն իր սուրով :

Բայց եւ այնպէս դարձեալ բռնեց նոյն ճամբան : Երբ հասաւ այն տեղը ուր կը գտնուէր օձը, աղաղակեց.

— Ա՛յ, օձ, հոս եկուր վայրկեան մը, բան մը պիտի խնդրեմ քեզմէ » :

Օձը եկաւ : Մարդը պատմեց իր հոգը : Օձը ըսաւ. — « Եթէ ինծի տաս կէսը թագաւորին նուէրներուն, կ՝ըսեմ գաղտնիքը » :

Գիւղացին խոստացաւ եւ երդում ըրաւ : Օձը ըսաւ.— «Այդ երազը կը նշանակէ թէ այժմ ամէն տեղ կը տիրէ խաղաղութիւն, եւ մարդիկ հանդարտ, հեզ ոչխարներ կը դառնան » :

Գիւղացին շնորհակալութիւն յայտնեց եւ շարունակեց ճամբան :

Երբ ներկայացաւ թագաւորին, նոյնութեամբ պատմեց ինչ որ ըսած էր օձը : Թագաւորը խորապէս զոհ մնալով, աւելի մեծ նուէրներ պարգեւեց :

Գիւղացին վերադարձաւ այն ճամբէն ուր կը սպասէր օձը : Մօտեցաւ օձին, բաժնեց ինչ որ ստացած էր թագաւորէն եւ ըսաւ.— «Դուն համբերատար եղար ինծի հանդէպ, եւ ես հիմա նոյնութեամբ քեզի պիտի տամ ինչ որ թագաւորը նախապէս տուած էր ինծի» : Յետոյ խոնարհաբար ներողութիւն խնդրեց իր նախկին մեղքերուն համար :

Օձը ըսաւ.— « Հոգ մի ըներ, մի նեղուիր. անշուշտ մեղքը քուկդ չէր : Առաջին անգամ, երբ ամէնքն ալ կատարեալ խաբեբաներ էին, երբ կեղծիքն ու դաւաճանութիւնը կը տիրէին երկրին մէջ, դուն ալ խաբեբայ մըն էիր, որովհետեւ, հակառակ խոստումիդ, տուն դարձար ուրիշ ճամբէ մը : Երկրորդ անգամ, երբ ամէն կողմ պատերազմ էր, կռիւ եւ սպանութիւն, դուն ալ կռուեցար ինծի հետ, եւ կտրեցիր պոչս : Բայց հիմա երբ խաղաղութիւնը եւ սէրը վերահաստատուած են, դուն պարգեւները կը բերես եւ կը բաժնես ինծի հետ : Գնա՛, եղբայր, Տէր ընդ քեզ : Ես աչք չունիմ քու հարստութեանդ » :

Եւ օձը ելաւ գնաց կծկուելով իր ծակին մէջ :

Թարգ. Շ. Մ.

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄ

—o—

ՎԵՆՍԷՆ.— Հայկազն Ղազարեանի «Թուրք ցեղասպաններուն եղեռնը Սեւրի դաշնագրի մէջ» յօդուածաշարքին առթիւ յիշողութենէն վրիպած է՝ յիշատակելու համար Կասմա պիւղին ոխատեղիները եւս :

Առաջին.— Գիւղին մէջ՝ Խաչ, Ս. Սարգիս եւ Ս. Յակոբ, որուն Թուրքերը «Խորդան» անունը կուտային, որովհետեւ ասնդական սովորութիւն էր ամէն տուն մէկ աքաղաղ մը մատաղ ընել սրտաբաչ խաչքարին վրայ, գենումն ալ ձեռամբ Դալարեան Բարսեղ աղբարին, որ վոխան

խանութեան, որ ռուսացման ծրագիրը գործադրած էր ծայրայեղ փութկոտութեամբ : Սակայն, բոլորովին կարգադրուած չէ եւ Մոսկուայի մամուլը դեռ կը խօսի այս հանրապետութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ազգայնական տրամադրութիւններու մասին :

Սահմանադրութիւնը կ'երաշխաւորէ Ուկրայնիոյ , ինչպէս նաեւ միւս հանրապետութիւններուն ներքին ինքնավարութիւնը եւ աւելին : Այն չէնքին մէջ, ուր յիսուն տարի առաջ հաստատուած էր Քիւեւի զեմսթուական հիւպատոսարանը , այժմ գոյութիւն ունի արտաքին նախարարութիւն մը, որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը պահէ քանի մը արբանեակ երկիրներու հետ եւ իր ներկայացուցիչները կը ղրկէ Մ.Ա.Կի մօտ : Այսուհանդերձ, այս Հանրապետութեան մէջ, ուր պաշտօնական լեզուն ուկրայներէնն է եւ, սակայն, ընդհանրապէս ռուսերէնն կը խօսուի, մեծ արժէք չեն տար այս ներքին ինքնավարութեան :

Քիւեւ պէտք է ինքզինք մխիթարէ, որ իր 1,300,000 բնակչութեամբ կը նկատուի Մորմ. Միութեան երրորդ մեծ քաղաքը եւ, մեւնոյն ատեն, մայրաքաղաքն է հանրապետութեան մը, որուն տարածութիւնն ու բնակչութիւնը կը հասնի Ֆրանսայի : Մխիթարական կըրնայ հպարտ ըլլալ, որ Մոսկուա ղրկած է մեծ թիւով դեկավարներ : Կիրիլենկօ , Կիրիլենկօ, Շելեսթ, Պոդգորնի, Բրեժնեւ եւ անշուշտ, Խրուշչեւ անցած են Ուկրայինոյ իշխանութեան դպրոցէն, թէեւ բոլորն ալ ուկրայնացի չեն եղած :

Քաղաքը ունի տեսարժան վայրեր , Ս. Սոֆի մայր տաճարը որ թանգարանի վերածուած է, Ս. Անդրէաս եկեղեցին որ իշխանութիւնները ուզեցին փակել քանի մը տարի առաջ, Պեչերսկի վանքը, որ թանգարան է : Կայ նաեւ մարզադաշտ մը որ դեռ երէկ կը կոչուէր Ն. Ս. Խրուշչեւ ... :

Թ. Ա. Թ.

վարձատրութեան՝ աքաղաղներուն դէմ – լուխները կ'առնէր :

Արեւելք.— Բլուրին վրայ Ս. Փրկիչ , Դէպի վար դաշտին մէջ՝ Ս. Հոգի – ձոմ :

Հարաւ.— Ս. Եղիա, համանուն լերան գագաթը, ուրկէ կը տեսնուի Բենկան : 1895ի կոտորածին հրկիզուած էր եկեղեցին, իսկ Մեծարենց տունը, որպէս զօրանոց, անվնաս մնացած էր, ինչպէս եւ Ս. Աստուածածին եւ Քառասուն Մանկունք մատուռները՝ մինչեւ 1915, երբ – րատին եղերքը :

Իսկ Ս. Եղիա լերան ստորոտը Հովիւ – հանի այդիին մէջ Ս. Յարութիւն եւ Սարաֆեանի պարտէզին մէջ ալ երկ – րորդ՝ Ս. Յարութիւն մատուռները, նաեւ մշտական «պահապան անվնաս ուխտիճ օձը ...» եւ դիմացի Թրքական գերեզ – մանին մօտ, դաշտին մէջ Ս. Թորոս : Եւ կէս ժամ հեռաւորութեամբ՝ Ս. Կարապետ, ուր ամէն Կարմիր Կիրակիին՝ եղ մը մատաղ կ'ըլլար : Զիմառայէն, Բենկայէն ալ ուխտաւորներ կուգային : Պատարագէն ետք՝ Անդաստան, Զրօրհնէք եւ մատաղօրհնութիւն, կերուխում ու դեղջկական պարեր , դաշտային խաղեր եւ նշանառութիւն :

Հիւսիս.— Ս. Գէորգ , աւելի հեռու սեւ լերան գագաթին վրայ Ս. Հրեշտակապետ, բլուրին վրայ՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ :

Դէպի Բագրատուն, աղաւաղուած պատուհան դեռակին մօտ Ս. Գր. Լուսաւորիչ Գիւտ Նշխարաց օրին՝ պատահաբար եղ մը մատաղ կ'ըլլար. եւ բացօթեայ պատարագ , Ս. Խնդրակատար եկեղեցւոյ փլատակներուն վրայ : Հիմնայատակ Պաղչէնիկ Բագրատունիի դիւղը, ուր հոգեհանգիստ կը կատարուէր դիրերը մահճած զերեզմանաքարերուն վրայ :

Գեռակին միւս կողմը մնացորդացէն մաս մը դամբարանոթներ «Հինօրեայ » Գղըղպաչ դիւղը հիմնած, որուն բնակիչ – ները մինչեւ 1915 երբեմն մեր դիւղին եկեղեցին կուգային, պատարագիչին չուրջառը կը համբուրէին, հիւանդաց բժըշ – կութիւն, ամուլներն ալ զաւակ խնդրե – լու :

Եղեռնէն քանի մը տարի առաջ, դիւղին եկեղեցիին տանիքին կղմինտր պատրաստելու համար, մոլեռանդ Թուրքեր, նոյն հաւատքով, իրենց ջորիներով հողդարձէն մասնաւոր կարմիր հող կը կրէին, իսկ կիներն ալ, կուժերով ջուր կը բերէին ցեխին պատրաստութեան համար ... :

Վարդավառին առթիւ, տասնեակ մը ժամ հեռաւորութեամբ կար «Նարեկացի» մատուռը , աղաղուած Արակա Թուրք դիւղը, Տիվրիկէն, Բենկայէն, Զիմառայէն ուխտաւորներ մատաղ կ'ընէին եւ առաւօտուն ալ Ակնոյ քահանայ մը իր զպիրներուն մասնակցութեամբ պատարագ : Ցետոյ կերուխում եւ իրախճանք :

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՏԶՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՐՔԱԳԻՏ – ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ մեռաւ Թրքագէտ – պատմաբան Ա. Սաֆրաստեան, որ ծնած էր Վան 1888ին : Նախնական ուսումը ստացած էր իր ծննդավայրին մէջ, ապա յաճախած էր Պոլսոյ համալսարանը, իսկ 1919ին՝ տեղափոխուած էր Թիֆլիս : 1955ին վերջնատէս կը հաստատուի Հայաստան, ուր 1958էն սկսեալ կ'աշխատի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան բաժնին մէջ : Հոս Ա. Սաֆրաստեան կը պատրաստէ «Թուրքական աղբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների մասին » ստուարածաւալ հատոր – ուն առաջին հատորը լոյս տեսաւ 1961ին, իսկ վերջինը՝ 4րդ հատորը իր մահէն քանի մը ամիս առաջ :

Պատմաբանը հրատարակած է նաեւ ուրիշ արժէքաւոր գործ մը՝ «Օսմանեան կայսրութեան օրէնսդրական ակտերը (Կանոնադրութիւնները)» հատորով : Տարիներու ընթացքին աշխատած է Երեւան հանել ժամանակակից Թուրք պատմագրութեան հակագիտական տեսութիւնները :

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Մխիթար Գոշի գրական ժառանգութիւնը մինչնաղարեան հայ մշակոյթի կարեւոր էջերէն մէկն է, քանի որ ցայսուն կը դարձնէ օրուան ընկերային , տնտեսական , քաղաքական, իրաւական եւ մշակութային կեանքը իր բազմազան արտայայտութիւններով : Հակառակ այն իրողութեան, որ աւելի քան 750 տարի կը բաժնէ մեզ մեծ իմաստասէրին մահուան թուականէն, այսուհանդերձ, անոր հանդէպ հետաքրքրութիւնը կը չարունակուի մեծ թափով : Դեռ վերջերս էր, որ Հայաստանի մէջ յիշատակուեցաւ «Առակներ»ու եւ «Դատաստանագիրք»ի հեղինակին մահուան 750ամեակը :

Այս օր–աւուր աճող հետաքրքրութեան արտայայտութիւններէն է Ա. Սուքիաս – եանի «Մխիթար Գոշը եւ Հայոց դատաստանագիրքը» խորագրով աշխատութիւնը, որ վերջերս լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ :

Հեղինակը Գոշին ապրած ժամանակաշրջանը եւ գործունէութիւնը սեղմ դիծերով նկարագրելէ ետք գոյց կուտայ անոր դրաւած տեղը հայ եւ համաշխարհային իրաւագիտութեան պատմութեան մէջ իբրեւ իրաւաբան եւ օրէնսդիր, ինչպէս նաեւ «Հայոց դատաստանագիրք»ին գիտական արժէքը :

×

Երուխանի քսանեւհինգ տարիներու դըժ – մէջ : Մէկ կուսակցութիւն միայն կը գոյընէր չարագող եռանդ մը, բոլշեւիկ կուսակցութիւնը : Իրենց թերթերուն չէշտը ծայրայեղ ամբարտաւանութիւն ունէր, հոն կը ծանուցուէր մօտաւոր պետական հարուած մը, մինչ կառավարութեան պետը Ո. – Ֆ. Կերենսկի կը չարունակէր բարձրահնչիւն խօսքեր արտասանել :

Օրերու ընթացքին ձիւնի եւ անձրեւի տեղատարափներ իրարու կը յաջորդէին եւ Սալիննաքի մատածումներ կ'ունենար փոփոխական օդին պէս եւ մութ՝ իրեն պէս : Իրիկուն մը, երբ դուրս կ'ելլէր իր դրասենեակէն, պարտասած , չիլերը կարկամած, անկարող հանդուրժելու իր տունին առանձնութեան, որոշեց երթալ ժամ մը անցընել Նաթալի Շուրով – Քարանի տունը, զոր չէր տեսած վերադարձէն ի վեր : Փէտրսիէքթիվ Նէվսքիէն վար իջաւ : Մեծ չահընկալները որոնց երկու – քէն մէկը միայն վառուած էր, տմոյն լոյսով մը կը լուսաւորէին ամբոխը որ կը սահէր չարունակաբար մայթերէն : Եւ – րոպալի պանդոկին անկիւնը, պղտիկ տըղաք կը պոռային Թերթ ծախելու : Մշթնոլորտը դաժան եւ ստուերամած էր : Հալող ձիւնը գետինը սահուն կը դարձնէր : Սալիննաքի մատածեց Ֆինլանտայի տունի մասին որ կը պատսպարէր կինը եւ զաւակները ... :

Եւրոպայի մէջ երկիրներ կային պատե – րազմէն հեռու ուր արեւը տաք էր : Կը – ըընատան յիշեց իր անջրդի եւ քաղցրաբոյր բլուրներուն վրայ : Եւ անմիջապէս, ինքնիրեն ըսաւ. «Զանձրոյթէ կը մեռնիլ հոն » :

Նաթալի Իվանովա այդ օրը չպտ չըը – ջապատուած էր, եւ հաղիւ թէ ներս մըտած էր, ամէն անզամուան պէս , ինքն իրեն հարցուց թէ ինչ տաղտկալի զազա – փար մը պիտի նորէն այդ հնոջ քով ա – նանձրեւը էր որու համար բնաւ համակրութիւն չունէր :

Բարեւեց զայն եւ արդէն ետ կը քաշուէր : Բայց չէր ուզեր այսպէս դրկուիլ այնքան նշանաւոր մարդու մը ընկերութենէն եւ իրմէ ոչ հեռի թիկնաթոռ մը մատնանշելով, խնդրեց որ նստի : Ցետոյ զարձաւ դեռատի աղջկան մը զոր Սալիննաքի չտեսաւ եւ ըսաւ անոր.

— Լիտիա Սէրկէվնա, խնդրեմ , թէյ տուէք Նիքոլա Վլատիմիրիչին :

Վայրկեան մը ետք Լիտիա կը մօտենար Սալիննաքիի, ձեռքը զաւաթ մը թէյ բռնած :

Տեսաւ որ իրեն կուզայ եւ անմիջապէս ճանչցաւ ինքը : Այս երկարահասակ աղջիկը, նրբամարմին , այնքան սիրուն , ոտքերուն առջեւ դետին ինկած էր յեղափոխութեան առաջին օրը :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ԿԻՊՐՈՍԻ Ա.ԶԳ. ԹԵՄԸ

—o—

Կիպրոսի ազգ. առաջնորդարանը հա – ղորդագրութեամբ մը կը տեղեկացնէ թէ Ազգ. Թեմական ժողովին պաշտօնապա – րութեան չրջանը թէեւ լրացած էր, բայց երկրին ներքին դժուարութեանց պատճառով Կլիրիկիոյ կաթողիկոսը հրահանգ տըւած է երկու տարի երկարաձգել պաշտօնավարութեան չրջանը , միաժամանակ կազմը լրացնել (երեք անդամ հեռացած էին երկրէն) :

Թեմական ժողովը , իր 4 Յունիս եւ 11 Յունիս նիստերուն մէջ, հետեւանք տըւաւ Վեհափառ Հայրապետին հրահանգին, հետեւեալ կերպով .—

Թեմական ժողովոյ կազմը լրացաւ եր – եք նոր անդամներով ,— Գառնիկ Յ. Գույումճեան, կարապետ Ինճիրճեան եւ Յակոբ Մաթոսեան :

Կրօնական ժողովոյ անդամ ընտրուե – ցան Խորէն Աւագ քհնյ. Գուլիկեան , Վազգէն քհնյ. Սանտրունի եւ Սահակ քհնյ. Անտէքեան :

Վարչական ժողովոյ անդամ ընտրուե – ցան Յակոբ Մաթոսեան, Միհրան Կէօ – չէրեան, Յակոբ Գույումճեան, Անանիա Մահտեսեան, Վարդգէս Սինանեան, Հը – րանդ Մամիկոնեան եւ Վահան Մահտես – եան :

Վերոյիշեալ կարգադրութիւնները տե – ղեկացուած են պետական պատկան չրջանակներու եւ դրասենեակներու :

րական վաստակը երկար տաեն մնաց ցրուած մամուլի էջերուն մէջ : Արդարեւ, պրազիլին եղերական մահէն աւելի քան երկու տասնամեակ ետք միայն՝ 1936ին Աղեքսանդրիոյ մէջ առանձին հատորով լոյս տեսաւ անոր « Հարազատ որդի» վիպակը, իսկ 1938ին՝ հեղինակին ղուխ – դործոցը՝ « Ամիրային աղջիկը» վէպը, Փարիզի մէջ : Աւելի ետք՝ 1942ին Նահատակ դրագէտներու բարեկամները (Փարիզ) լոյս ընծայեցին դրագէտին վիպակները՝ «Պատմուածքներ ժողովրդական կեանքէ» ընդհանուր խորագրով :

Հայաստանի մէջ միայն 1946ին է, որ լոյս կը տեսնեն հեղինակին 25 պատմուածքները, իսկ «Ամիրային աղջիկը» վէպը՝ 1949ին :

Այժմ հրատարակի վրայ է «Նովելներ» խորագրուած Երուխանի նոր հատորը, որ կը պարունակէ դրագէտին բազմաթիւ դործերը, հաւաքուած եւ ծանօթագրուած Ս. Յովհաննիսեանի կողմէ :

ԿԱՐԴԱՑԵԻՔ ՏԱՐԱԾՑԵԻՔ «ՅՈՒՄՈ»Ը

«ՅՈՒՄՈ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

—o—

Սկիզբը ճանչցած եմ, առանց անոր փո – խըրինները ճանչնալու : Ինձ կը մնայ հիմա յամբօրէն ճամբայ առնել դէպի ծերութիւն չատ սիրելի ընկերուհիի մը եւ տղաքներու հետ որ կը ծլին ... :

Զէր սիրեր անցեալին վերադառնալ , ինչ որ որոշ ապացոյց էր թէ դեռ իր առողջութեան եւ ուժին լիութեանը մէջ էր բայց , ահաւասիկ, այսօր այն մտածումը թէ կեանքին ամէնէն դեղեցիկ մասը ապրած է, դինքը չանկարծակի տրտըմեցուց : Նայեցաւ սեւ եղեւիններու որ կը շրջապատէին : Անոնց ճիւղերը հովէն, կարծես ողբ կը կարդային . բըզպաղարը : Ամէն կեանք պիտի նուաղէր հիւանդին երկար ձմեռուան մը ժամանակամիջոցին :

— Բայց այս անտառները պիտի վերածըլլին դոչեց Սալիննաքի : Այս մերկացած ցարասիները փափուկ եւ թարմ տերեւներով պիտի ծածկուին : Այս ամուլ հողին վրայ խիտ չատ խոտեր պիտի բուսնին, ծաղիկները պիտի օծօրուին Մայիսի մեղմ հովերէն : Գարունը պիտի դայ ամբողջ բնութեան համար. բացի ինձմէ ... :

Եւ յանկարծ բուռն փափաքը ունեցաւ փեթրոկրատ վերադառնալու : Կեանքը հոն դէշ էր, վրդոված, ջիղերը կը պըրկէր, բայց կեանք էր ինչ որ ալ ըլլար , խռովուն եւ ուժեղ բան մը որ քեզ կ'առնէ կը տանի այնքան չուտ որ չունչդ կը կարի : Սարսռաց , արտասահմանի մէջ երկար աքսորի մը մտածումէն . ճոխ կեանք մը անցընել միջազգային մեծ պանդոկներու մէջ իբրեն անկարեւի թուեցաւ : Սիմէոնովին դուշակութիւնը մի – քը եկաւ. իրաւունք ունէ՞ր , հարցուց ինքն իրեն : Ընտրելու օրը երբ հասնի , պիտի նախընտրե՞մ Ռուսիան նոյն իսկ Լենինի օրով :

ՄԵԾ ՑՆՑՈՒՄԸ

Հոկտեմբերի վերջին օրերուն, Սա – վինոքի , Փեթրոկրատ վերադարձին բաւական ուժգին հաճոյք մը ղգայ քաղաքին տենդոտ զարկը ղգալուն : Աչնան , կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանար : Միլապատ երկինքին մէջ լոյսը կը նուաղէր եւ յոյսը՝ մթագնած հոգիներուն մէջ : Մէկ կուսակցութիւն միայն կը ցուցընէր չարագող եռանդ մը, բոլշեւիկ կուսակցութիւնը : Իրենց թերթերուն չէշտը ծայրայեղ ամբարտաւանութիւն ունէր, հոն կը ծանուցուէր մօտաւոր պետական հարուած մը, մինչ կառավարութեան պետը Ո. – Ֆ. Կերենսկի կը չարունակէր բարձրահնչիւն խօսքեր արտասանել :

Օրերու ընթացքին ձիւնի եւ անձրեւի տեղատարափներ իրարու կը յաջորդէին եւ Սալիննաքի մտածումներ կ'ունենար փոփոխական օդին պէս եւ մութ՝ իրեն պէս : Իրիկուն մը, երբ դուրս կ'ելլէր իր դրասենեակէն, պարտասած , չիլերը կարկամած, անկարող հանդուրժելու իր տունին առանձնութեան, որոշեց երթալ ժամ մը անցընել Նաթալի Շուրով – Քարանի տունը, զոր չէր տեսած վերադարձէն ի վեր : Փէտրսիէքթիվ Նէվսքիէն վար իջաւ : Մեծ չահընկալները որոնց երկու – քէն մէկը միայն վառուած էր, տմոյն լոյսով մը կը լուսաւորէին ամբոխը որ կը սահէր չարունակաբար մայթերէն : Եւ – րոպալի պանդոկին անկիւնը, պղտիկ տըղաք կը պոռային Թերթ ծախելու : Մշթնոլորտը դաժան եւ ստուերամած էր : Հալող ձիւնը գետինը սահուն կը դարձնէր. Սալիննաքի մտածեց Ֆինլանտայի տունի մասին որ կը պատսպարէր կինը եւ զաւակները ... :

Եւրոպայի մէջ երկիրներ կային պատե –

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին եւ Օրիորդ Իփքրանեան, Տէր եւ Տիկին Մուսէեան եւ Օր. Օր. Մուսէեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (3 Յուլիս) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մը-կըրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ԻՓՔՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Զայրմայր Մուսէեանէ իրենց եղբօր Աւետիս Իփքրանեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Քսան տարիներ յետոյ, Քալիֆորնիա – յէն այցելութեան եկայ Փարիզ, Լիոն, Տէսին եւ Մարսէյլի իւրաքանչիւր շրջանի մեր նախկին համայնքին, թաղեցիներու, մտերիմներուս, հայրենակիցներուս, եւ բարեկամներուս, որոնք հարազատներ են եւ են այսօր եւս: Քսան տարիներու կա – րօտը ունէի տեսնելու բոլորդ: Մեր այս երկու ամիսներու ընթացքին տեսայ բո – լորդ գրեթէ, եւ զանազան առիթներով հաղորդակից եղայ ձեր հոգիներուն եւ ապրումներուն, վայելեցի ձեր ջերմ հիւ-րընկալութիւնն ու հիւրասիրութիւնները: Արդարեւ ճշմարիտ վայելք մը այքանը միայն կրնար ըլլալ: Բառեր կը պակսին երախտագիտութեանս եւ շնորհակալու – թեանս տուրքը տալու «ի խորոց սրտի» եւ խօսքը ըսելու ամէն անոնց, եւ բոլո-րին եւ բոլորիդ, երբ զիս հիւրընկալեցիք ձեր յարկերուն ներքեւ եւ հիւրասիրեցիք ամենայն անկեղծութեամբ եւ Հայու յա-տուկ աւանդական ջերմութեամբը: Գի – տէի եւ կը ճանչնայի Ֆրանսահայութիւ-նը, ազգայնական Հայութիւնը իր արի – ութեամբը : Շնորհակալութեանս խօսքերը ընդհանուր պիտի ըլլան, մոռացումի մը մեղքը չգործելու համար :

Համակրանքի արտայայտութիւնները բարոյական պարտաւորութեանց եւ յոյժ հաճելի պարտականութեան մը կ'առաջ – նորդեն զիս, որպէսզի անդամ մը եւս ապ-րիմ ձեր կարօտը, ձեր սէրը, ձեր յար-գանքը: Չեմ մոռցած եւ պիտի չմոռնամ երբեք այն բոլորը որ ըրիք : Աստուած օրհնէ բոլորդ, կեանք, առողջութիւն եւ լաւագոյն յաջողութիւններ պարգեւէ ձե-զի :

ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորու – թեամբ Կեդր. վարչութեան :

Կիրակի, (10 Յուլիս) 1966, ամբողջ օ-րը Ֆապրըկուլի մէջ :

(Հանրակառքի ընկերութեան հանգըս – տավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պար – տէզին մէջ) Սեփթէմէնէն երեք կայան ետք, աջի վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմա – դրէ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Պատմական թատերախաղի Գ. եւ Դ. արարներու հարսանեկան տեսարանները) :

Կը նուագեն Ս. Չէօրէքճեան եւ Օր. Ա-նի Չէօրէքճեան :

Կը մասնակցին Եդ. Գարագաշ, Ս. Պէշկէօթիւրեան եւ ամբողջ խումբը :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շամփուրով խո-րոված :

Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայր երթալու համար Քանը-պիէրի 87 թիւի առջեւէն առնել Սաթափ ընկերութեան օթօքառերը, եւ իջնել Ֆապրըկուլ, նաեւ Կարտանի օթօքառը եւ Էքսի Թրօլէն, հանդիսավայրին առջեւ կանգ կ'առնեն, ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով :

Օթօներու Փարքինկ ապահովուած :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չավուշ» խում-բի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ու-նենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարի Սաղրեան, իր հօրը ընկեր Գա-լուստ Սաղրեանի շատ ծանր գործողու – թենէն յաջող կերպով ազատելուն առթիւ կը նուիրէ քսան Ֆրանք «Յառաջ»ի, քսան «Հայ – Բոյժ»ի, քսան «Հայաստան»ի, քսան Պուլվար Օտտոյի Կապ. Խաչին : Այս առթիւ խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կո – միտէի, Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն, անհատ ընկերներուն, ազգականներուն ո-րոնք եկան կրկակի այցելութիւններով մխիթարեցին հիւանդը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ Կապոյտ Խաչի գրա-սենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհի – ներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի, Եր – կուշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղիէն, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարե – դարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի Փոն տը Շէրիւի խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպիէ, Շան ա Պարժ, սինեմա Վարիէթէի կըռ – նակը :

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծա – նօթ պուրակին մէջ, Ռիզ դետակի ափին:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալա-պրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարու – թեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Ա – նոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահո – վել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոս – եանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովո-րական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրի – կուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշ – տահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռ – նութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո – միտէի :

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, Կիրակի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8·30ին, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ.—

Մեծանուն վիրաբոյժ Տոքթ. Քէքլիկեան լուսարձակով պիտի ներկայացնէ իր կատարած վիրաբուժական գործողութիւնները եւ պիտի տայ դասախօսութիւն մը վիրաբուժական հիւանդութեանց մասին :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Տոքթ. Քէքլիկեան պիտի տայ նաեւ գրական դասախօսութիւն մը եւ այս առ – թիւ՝ զրոյց մը Փարիզի հայ գրագէտներուն հետ :

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Համազգային Ընկերութեան կողմէ ընդունելութիւն ի պատիւ

ՏՈՔԹ. ՔԷՔԼԻԿԵԱՆԻ եւ Պ. ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ :

Սպասարկութիւն զովացուցիչ ըմպելիներու :

Մուտքը ազատ է :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» »	պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկու – շաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօ – րըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պա – րեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի դի – ներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակու – թիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոն – տոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակեր – պութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին:

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ ար – գիլուած է կրակ վառելը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Սո – վորական հաւաքատեղին:

Օրակարգ, Յուլիս 10ի դաշտահան – դէսի պատրաստութիւն, ընթացիկ հար – ցեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Տիթրոյթէն Աննիկ Աբրահամեան (ծընեալ Պօղոսեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վարդան Դաւիթոֆ (Դաւիթեան – Պօ – ղոսեան), մօրը անունը՝ Հերիքնազ (մե – ռած 1938ին), քրոջմէն բաժնուած է 13 տարեկանին, կը կարծուի թէ Փարիզ կ'ապրի :

Լուր ունեցողներէն գրել Տիկին Աննիկ Աբրահամեանի,

6130 Barrie
DEARBORN (Mich.)

×

Տիկին Էտիթ Կէօպէլ (ծնեալ Անտրիուզ Ամիրխանեան) կը փնտռէ իր հօրեղբայ – րը Գեղամ Ամիրխանեան, շուրջ 60 – 65 տարեկան, ամուսնացած է եւ տղայ մը ունի: Բնիկ Կէմէրէկցի: Տիկին Կէօպէլ մինչեւ Յուլիս 15 կը գտնուի.—

HOTEL LA BOURDONNAIS
111, Ave. de la Bourdonnais
PARIS (7e)

Ապա կը վերադառնայ Ամերիկա.—

171 Sud Clyde
PALATINE, Ill. 60067 (U.S.A.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օննիկ Մանավեանի ժառանգորդներէն կը խնդրուի «Յառաջ»ի խմբագրութեան դիմել անձամբ իրենց վերաբերեալ անձ – նական խնդրի մը համար :

Ողբացեալ Օննիկ Մանավեան ծնած է 1896 Սեպտեմբեր 15ին, Էտիրնէ: Հօրը ա – նունը՝ Փարնակ, մօրը՝ Մաքրիկ Գու – յումճեան: Ամուրի էր եւ մեռած է Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը 1963 Փետր. 1ին ու թաղուած Թիէի գերեզմանատունը :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժա – մը 5ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափորի ընկերական անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւա – քատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՊՕՄՈՆ, — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայու – թիւն:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅԻ

Այս Կիրակի (3 Յուլիս) ժամը 16ին Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 69 Ավընիւ Անրի Պարպիւս : Շոգեկառքի կայարան՝ Վիլիէ լը Պէլ Կոնէս :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, դեկա – վարութեամբ ուսուցչուհի Օր. Հիլտա Գալֆայեանի, արտասանութիւն, խըմ – բերգ, զաւեշտներ՝ «Զարթիկ հօրքուրին տունը» եւ «Կապուելիք խենթ» :

Կը հրաւիրուի հայ կրթասէր հասարա – կութիւնը իր ներկայութեամբ քաջալերե – լու աշակերտութիւնը :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Փաթրոնաժի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւն եւ հայկա – կան պարեր, տոհմային տարազով, մաս – նակցութեամբ ձեռնադաշնակի :

Կը հրաւիրուին բոլոր թաղեցիները :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ

DIMANCHE 3 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10651

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.651

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

—o—

Համազգայինի Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի 1965 – 1966 ուսումնական տարեշրջանի տեղեկագիրը կուգայ հաստատելու թէ կրթական այս հիմնարկութիւնը տարուէ տարի վերելք կ'արձանագրէ :

Երկսեռ աշակերտներու թիւն է եղած 630, անցեալ տարուան վրայ 20 աւելի :

ՀՕՄի մանկապարտէզը (երեք դասարան) յաճախած են 163 փոքրիկներ , որոնցմէ 45ը իրենց կեանքի առաջին վկայականը ստացեր են Յունիս 22ին, նախակրթարանի մէջ շարունակելու համար իրենց ուսումը յառաջիկայ աշնան :

Նախակրթարանի չորս (զոյգ) դասարանները ունեցած են 198 աշակերտ , 97 աղջիկ եւ 101 տղայ :

Ինչպէս մանկապարտէզի, նոյնպէս նախակրթարանի մէջ տիրապետող լեզուն հայերէնն է : Սակայն միեւնոյն ատեն նախակրթարանի տարրական դասարաններուն մէջ մասնաւոր հոգ տարուած է ֆրանսերէնի եւ արաբերէնի ուսուցման : Մասնագէտ ուսուցիչներ մարզանքի եւ նկարչութեան դասեր տուած են փոքրիկներուն :

Միջնակարգի չորս դասարաններուն աշակերտած են 168 հոգի, 95 աղջիկ, 73 տղայ : Բացի հայերէնէ, արաբերէնէ ու ֆրանսերէնէ, այս դասարաններուն աւանդուած է նաեւ անգլերէն լեզուն :

Մերձաւոր արեւելքի արաբախօս միւս երկիրներուն պէս Լիբանանի հայկական դպրոցներուն մէջ եւս ուժ կը տրուի արաբերէնի : Վերջացող տարեշրջանին արաբերէնի ուսուցումը ճեմարանին մէջ կատարուած է ամբողջովին հայ ուսուցչական կամով մը եւ աշակերտները առաջին իսկ առիթով փայլուն յաջողութիւն արձանագրած են սերթիֆիքայի պետական քննութեանց մէջ :

Ճեմարանը բացի լիբանանեան պաքալորէայէն իր աշակերտները կը պատրաստէ նաեւ ֆրանսականին համար, ինչ որ յաւելեալ ճիգ կը պահանջէ անոնցմէ :

Լսարանի երեք դասարաններուն հետեւած են 58 հոգի, 31 աղջիկ, 27 տղայ :

Այս բարձրագոյն երեք դասարաններուն վրայ աւելցած է նոր մը՝ փիլիսոփայութեան դասարանը՝ 15 երկսեռ աշակերտներով, իբրեւ հետեւանք ֆրանս. պաքալորէայի առաջին բաժնի ջնջուելուն : Յառաջիկայ տարեշրջանին Փիլիսոփայութեան դասարանի կողքին պիտի բացուի նաեւ Փորձառական Գիտութեանց դասարան մը :

Այս տարի ճեմարանը աւարտած են 25 հոգի, որոնցմէ վեց աղջիկ եւ 13 տղայ ստացած են շրջանաւարտի վկայական , երեք հոգի՝ աւարտական դասարանի համապատասխան վկայագիր , երեք հոգի ալ՝ Հայագիտական նիւթերու ազատ ունկընդիրի հաստատագիր :

Ճեմարանի 32 աշակերտ – աշակերտուհիներ լիբանանեան Սերթիֆիքայի քննութեանց մէջ յաջողած են արաբերէն լեզուով : Տասը հոգի ալ՝ ֆրանս. պրըվէ քննութեանց մէջ : Փիլիսոփայութեան նորաբաց դասարանէն յաջողած են երկու հոգի եւ ութ հոգի ալ վերաքննութեան պիտի ներկայանան :

Ճեմարանի դիշերօթիկի բաժնին ընդհ. թիւն է եղած 49,— 25 աղջիկ, 24 տղայ՝ զանազան երկիրներէ : Ֆրանսայէն երկու աղջիկ եւ մէկ տղայ՝ իբրեւ սան Ֆր. Կապոյտ Խաչի :

Մնայուն եւ այցելու ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու թիւը եղած է 44, որոնց երեքը միայն տեղացի, միւսները Հայ , գրեթէ բոլորն ալ ճեմարանական :

Նկատի ունենալով աշակերտութեան թիւին յարաճուն յաւելումը եւ դասարաններու նեղութիւնը, այս ամառուան արձակուրդին թիւ 2 շէնքին վրայ պիտի աւելցուի նոր յարկ մը եւս եւ թիւ 3 շէնքին վերջին կիսաւարտ յարկը պիտի լրանայ : Որով դպրոցը պիտի ունենայ 5 – 6 նոր դասարաններ : Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 20·000 տոլար յատկացուցած է այս առթիւ ըլլալիք ծախքերուն, մնացեալը պիտի հոգայ Համազգայինի կենդրոնական վարչութիւնը :

Մ. Նահանգներէն Արիստակէս Յակոբեան քսան հազար տոլար խոստացած է թիւ մէկ շէնքին վրայ բարձրացնելու համար նոր յարկաբաժին մը, որ պիտի յատկացուի հայագիտական եւ մանկավարժական ամբիոնի մը հաստատման :

Ճեմարանի տարեկան պիւտճէն է 195 հազար լիբ. ոսկի (65·000 տոլար), որուն 160·000ը կը գոյանայ աշակերտներու կրթաթոշակէն եւ սան պահող անհատներու եւ կազմակերպութեանց յատկացումներէն : Մնացեալը կը հայթայթուի կտակներէ, նուէրներէ եւ Քալիֆորնիոյ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան տարեկան յատկացումէն : Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը քառասուն ցերեկօթիկ սաներ կը պահէ ճեմարանին մէջ :

Մտաւոր ու հոգեկան լոյսի վառարան մըն է ճեմարանը, ուր մեր նոր սերունդը կը դաստիարակուի ազգային ոգիով եւ հայ ժողովուրդին ծառայելու գիտակցութեամբ :

Աւելի քան երեքուկէս տասնեակ տարիներէ ի վեր հազարաւոր աշակերտներ ու աշակերտուհիներ բախտն են ունեցած կրթական այս հիմնարկութեան հայաշունչ մթնոլորտին մէջ թրծուելու հայկականութեամբ :

Ճեմարանի շրջանաւարտներն ու կիսաւարտները կեանքի կրկէսին մէջ ընտրած են զանազան ասպարէզներ, զանազան ուղղութեամբ : Սակայն մէկ բան միայն հասարակաց է բոլորին համար, — ճեմարանի ոգին է այդ, ազգային զգացումը, հայրենասիրական շունչը, որ կը միացնէ բոլորը՝ դպրոցէն դուրս ալ, ընդմիշտ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ որոշեց պարպել Հանօյը ի տես ամերիկեան ռմբակոծութեանց կրկնութեանց : Մայրաքաղաքը պէտք է մնան միայն կառավարական անձնաւորութիւններ եւ անոնք որոնց գործը կենսական է : Փիլիսոփայ Պերթրան Ռըսըլ յայտարարած է թէ Ճոնսըն նոյնքան վըտանգաւոր է որքան Հիթլեր :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ընկերվարական հանրապետութեանց դաշնակցութեան նախագահը՝ Ռանկովիչ որ երկար ատեն Թիթոյի յաջորդը կը նկատուէր շնորհազրկուած է :

ՓԱՐԻԶ հասած է Լիբանանի Արտաքին նախարարը՝ Թաքլա եւ պիտի մնայ երկու շաբաթ : Այս այցելութիւնը կը զուգադիպի Փարիզի լիբանանեան նոր դեսպանին՝ Ժորժ Նաքքաշի ժամանումին : Թաքլա պիտի խօսի նաեւ հարիւր միլիոնի վարկին մասին զոր Ֆրանսա խոստացած էր Լիբանանի, նախագահ Հելուի Փարիզ այցելութեան ատեն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պէլֆոնթէնէն կը հեռաձայնեն.— Յուլիս խումբի տղաքը հանգիստ հասած են կայան :

Օրը Օրին

ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԿԸ ԾԱԽԷ ԻՆՔԶԻՆՔԻՆ

Հայը Հայուն կը պատմէ ազգին ցաւը, հայերէն թերթին կամ գիրքին մէջ :

Ոչ – Հայը, որուն հիւր են երկուքն ալ, չի գիտեր թէ Հայը Հայուն ի՛նչ կը պատմէ : Որովհետեւ, մէկուն գրածը եւ միւսին կարդացածը ինք չի հասկնար :

Հայը Հայուն կը պատմէ ազգին ուրախութիւնը, միշտ հայերէն թերթին կամ հայերէն գիրքին մէջ :

Ո՛չ – Հայը, նորէն չի գիտեր թէ Հայը Հայուն ի՛նչ կ'ըսէ, հայերէն լրագրին կամ գիրքին խողովակով : Որովհետեւ , մեր այբուբենին անծանօթ է :

Հայը Հայուն կը համբէ, հայերէն գիրքին թէ լրագրին մէջ, Հայաստանի աղուո՛ր , աղուո՛ր լուրերը : Պատմող ու լսող կը հրճուին, կը ցնծան, կը փառաւորուին :

Ո՛չ – Հայը, դարձեալ, չի հասկնար թէ ինչո՛ւ պատմող ու լսող ելեր « ծափիկ , ծափիկ ծիրանի» կը խաղան : Որովհետեւ, մէկուն գրած եւ միւսին կարդացած լեզուն իր լեզուն չէ :

Ու, այսպէս, տարիները «որպէս ճանապարհի կարաւան» կուգան ու կ'երթան : Մէկը միւսին ետեւէն :

Յիսունը անցնելու վրայ է անոնց համրանքը : Թերեւս հարիւրյիսունը :

Մենք մեզի կը խօսինք մեր մայրենի լեզուով : Մենք իրարու կը կարդանք մեր ինքնութեան թուղթը ու տանուտէրը, որուն բարեկամութեան այնքա՛ն պէտք ունինք, մեզ չի ճանչնար :

Կարծես, ըսել կ'ուզենք իրեն .

— Գնա՛ հայերէն սորվէ, եթէ մեզմով կը հետաքրքրուիս ...

Փոխանակ իրարու խորհուրդ տալու.

— Եկէ՛ք քիչ մըն ալ, երբեմն ալ, մենք մեր մասին խօսինք ու գրենք մեր հիւրընկալներո՛ւն մայրենի լեզուով, որպէս զի անոնք ալ մեզ ճանչնան ...

×

Եթէ չեմ սխալիր օտար լեզուներով — գլխաւորաբար մեզի ամէնէն աւելի ծանօթ ֆրանսերէնով ու անգլերէնով — աւելի շատ գրած ենք մեր կոտորածներուն քան մեր կատարածներուն մասին :

Մեզի բարեւ տուող ո՛չ – Հայը քանի մը բաներ գիտէ մեր գլուխէն անցած ձիւներուն եւ փոթորիկներուն մասին, բայց, երբեմն, նոյնիսկ չի գիտեր թէ մենք մեր մայրենի լեզուն ունինք ու երեք անգամ հազար տարեկան ենք :

Յանցաւո՞րը :

Ազգը՝ վերէն մինչեւ վար : Վաւերական մտաւորականէն մինչեւ անոր ծաղրանկար տեսակը : Պատմագէտէն մինչեւ լեզուագէտը :

Ամէն Հայ , առաւել կամ նուազ չափով, կը հպարտանայ, երբ կարդայ Վարդանանց հերոսամարտին պատմութիւնը :

Չկայ Հայ մը, որ միջազգային պատմութեան ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկը չնկատէ Աւարայրի ճակատամարտը ու մեր քաջերուն վերջնական — այլ յապաղած — յաղթութիւնը :

— Ի՛նչ կ'ըսես, եղբայր... Ազգերնիս , ասկէ հազար հինգ հարիւր տարի առաջ , Քաջն Վարդանի առաջնորդութեամբ կռուեր է Քրիստոսի կրօնքին համար ... Քեզի հարցնեմ — քրիստոնէութիւնը աշխարհի ամէնէն լուսաւորեալ կրօնքը չէ՞ ... Ուրեմն, մենք ալ աշխարհի ամէնէն լուսաւորեալ եւ քաջ ազգը կը սեպուինք՝ շնորհիւ մեր Աւարայրին... Միւս ազգերը ալ ասիկա չեն կրնար ուրանալ ...

Այսօրուան Հայը, ո՛ր այգիին մէջ ալ այգեպան ըլլայ, այս հաւատքը ունի : Ու արդարօրէն հպարտ է :

Բայց, զացէք այդ միւս ազգերուն հարցուցէք : Անոնց զանգուածին : Անոնց դպրոցականներուն :

Շատերը Վարդանի անունն անգամ լսած չեն : Հեղինակաւոր պատմաբաններու հատորներուն մէջ անգամ Վարդանանցի մասին որեւէ յիշատակութիւն չկայ, դժբախտաբար :

Քանի որ խօսքը խօսք կը բանայ, Տիգրանի եւ Մեսրոպի մասին ալ, գրեթէ, որեւէ ակնարկութիւն չկայ : Բուռ մը հայագէտ բանասէրներու հակիրճ ուսումնասիրութիւնները այս երրորդութեան մասին, էրած սրտի մխիթարանքէն աւելի բան մը չեն արժեր :

Ո՞վ է յանցաւորը :

Ազգը՝ վերէն մինչեւ վար : Մեր անզուգական ազգը, որ շուկան ապարանք ծախել գիտէ, բայց ինքզինքը ծախել չի գիտեր : Կամ , աւելի շիտակը, ինքզինքը կը ծախէ ինքզինքին : Այսինքն, Մարկոսը Կիրակոսին կը պատմէ թէ ի՛նչ չգտնուած ազգ ենք : Կիրակոսն ալ, իրիկունը , տուն կ'երթայ եւ իր կնկան կը պատմէ թէ ի՛նչ մեծ ազգ ենք եւ ինչե՛ր, ինչե՛ր ունինք :

Բայց, Մարկոսին դրացի Տէր եւ Տիկին Տիւվալը եւ Կիրակոսին դրացի Տէր եւ Տիկին Պրաունը բա՛ն չեն լսեր Հայոց ազգին «չգտնուածութեան» եւ անոր ունեցած գանձերուն մասին :

×

Եթէ մինչեւ 1918 մեր ինքնութեան վրկայագիրը ասոր – անոր ցոյց տալու մեր պարտականութեան մէջ յուսահատօրէն թերացած էինք, պատճառը մեր անփորձութիւնն էր : Մեր անգիտութիւնը, մեր անվարժութիւնը քաղաքական – դիւանագիտական աշխատանքներու կալուածին մէջ : Ուրեմն կրնայինք ներողամիտ աչքով նայիլ մինչեւ այդ թուականը գործուած սխալին վրայ :

Բայց, այսօր չենք կրնար այդ աչքը գործածել : Որովհետեւ, այսօր , այլեւս ներելի չէ որ մեր չորս պատին մէջ կըղզիանանք ու մեր կերպարանքը ցոյց չըտանք մեր բարեկամներուն , որոնց բարոյական աջակցութեան կարօտ ենք :

Ժամանակին, Մուսթաֆա Քեմալ անունով մէկը՝ ազգային *ըէքլամը* թեթեւսօլիկութեան աստիճանին հասցուց՝ քաղաքական հաշիւներով, Եւ ըսաւ.

— Ադամը եւ Եւան Թուրք էին... *Ատամ* կը նշանակէ «մարդ», *էվ* կը նշանակէ «տուն»... հետեւաբար...

Ո՛չ, այս *զէվզէկ*ութեան պէտք չունինք մենք զմեզ ներկայացնելու համար : Օճառ կամ սիկարէթ ծախելու նպատակ չունինք որպէսզի սուտն ու իրաւը իրարու խառնէինք :

Մեր հիմնական նպատակն է մեր դատին հետապնդումը՝ քարոզչական աշխատանքներով :

Մեր ճիգը նկատելի չափով կրնայ դիւրանալ, եթէ մեր ձայնը, մեր աղերսը լըսելու տրամադրութիւն ունեցող ազգերը, նախապէս, մեզ ճանչնան եւ անկեղծօրէն համոզուին որ իրենց բարեկամութեան, իրենց օգնութեան արժանի ժողովուրդ ենք :

Այդ համոզումը չեն կրնար գոյացնել , եթէ իրենցմէ գաղտնի պահենք մեր իրական ու վաւերական գանձերը :

Իբրեւ օրինակ, յիշեմ որ Վարդանանցի մը, Սարտարաբադի մը, Մուսա Տաղի մը ժողովրդականացումը կամ Տիգրանի մը եւ Մեսրոպի մը՝ զանգուածներուն մատչելի պատմութիւնը — ընթացիկ լեզուներով — տասն անգամ աւելի «գործ կը տեսնեն» մեր պահանջներու հիմաւորման եւ անոնց անկասկածելի ճանաչման տեսակէտէն, քան տասն անգամ տասը աղերսագիր՝ ասոր անոր :

Այս ճշմարտութեան պէտք է հաւատայ ազգը՝ վերէն մինչեւ վար :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԽՕՍՔ ՈՂՋԵՐԹԻ

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք Շ. Նարդունիի մէկ փոքր գիրքը, Երիտասարդութի՛ւն Հայոց, դո՛ւն կանանչ տարիք, օ՛ն անդր յառաջ, ընդամէնը 46 էջ, հրատարակութիւն Հայ Մշակութային Արարատ Միութեան, տպուած Թեհրան, 1954ին: Այժմ ամբողջովին սպառած: Այս գործը մէկն է այն դասախօսութիւններէն, զորս մեր աշխատակիցը տուած է Թեհրանի մէջ: Իւրաքանչիւր դասախօսութիւն տպուած է նախագահի մը խօսքին եւ գրագէտի մը ուղերձին հետ: Այս վերջին դասախօսութեան կը նախագահէր Աբադանի Ազգ. դպրոցին տնօրէնը, Պ. Աշոտ Մուրադխանեան, որու խօսքը կուտանք ստորեւ, (ուղերձը կարդացած է բանաստեղծ Ոստանիկ).—

Այսօրուայ հրապարակային հաւաքոյթով մեծանուն գրականագէտ Շ. Նարդունին վերջացնում է իր այնքան շահեկան դասախօսութեանց շարքը, որոնց ներկայ եղան հոծ բազմութիւններ եւ որոնք ունկնդրուեցին շատ մեծ հետաքրքրութեամբ: Այս դասախօսութեանց առաջացրած տպաւորութիւնն անջնջելի կը մնայ մեր յիշողութեան մէջ:

Այս վերջին դասախօսութեան նախագահութեան եւ հրաժեշտի խօսքն ասելու պատիւը Արարատ Մշակութային Միութեան կողմից տրուել է ինձ, որի համար եւ յայտնում եմ իմ շնորհակալութիւնը:

Յարգելի հայրենակիցներ, Պ. Շ. Նարդունու շրջապտոյտը Մերձաւոր Արեւելքում եւ մեր երկրում ապրող Հայութեան մէջ մեծ խանդավառութիւն առաջացրեց: Ամենուրեք մեր ժողովուրդը հոծ բազմութեամբ փութաց լեցնելու սրահները լսելու համար իր տաղանդաւոր զաւակի հայրենաշունչ եւ խանդավառ խօսքը:

Այս ջերմ վերաբերմունքն ինչքան արդիւնք է մեծ գրականագէտի արժանիքների, որ «փնտռելու ելած է իր ժողովուրդը», նոյնքան եւ մեր լուսատենչ ժողովրդի՝ որ դիտակից իր բազմադարեան գոյութեան սպառնացող վտանգին, դրած է իր զաւակը, որ փրկութեան միջոցներ է առաջարկում իրեն:

Պ. Շ. Նարդունին իր խանդավառ խօսքի ջերմութեամբ թունդ հանեց ամէնից թմրած հոգիներն իսկ, նոր ոգի ներշընչեց հաւատաւոր բազմութիւններին, որոնք աւելի եւ աւելի զօտեպնդուած յուսալից պիտի քայլեն այս աշխարհի քարքարուտ ճամբաներով՝ հասնելու համար «Հայոց լեռներին, բարձր լեռներին», որ մեր բոլորի իտէալն է:

Մեծարգոյ Պ. Նարդունի, դուք որ կտրել էք ծովեր ու անապատներ՝ այցելելու համար այս արեւակէզ երկրում ծըւարած մեր ժողովրդի հնադարեան մի բեկորին, համբերութեամբ տոկացել էք այս երկար ճամբի բոլոր դժուարութիւններին եւ յոգնութիւններին, շնորհակալ ենք, մեծապէս շնորհակալ:

Դուք լիովին արժանի էք այն մեծարանքին եւ գնահատանքին, որ ցոյց տուեց Իրանի Հայութիւնը ձեզ: Ես ականատես եմ եղել այն խանդավառ ընդունելութեան, որ ցոյց տուեց ձեզ Թեհրանի, Աբադանի, Նոր Ջուղայի եւ Շիրազի Հայութիւնը: Ամենուրեք ընդունեցին ձեզ ջերմ սիրով ու գուրգուրանքով, ձեռքից ձեռք էին խլում ձեզ, անծանօթ հայ հոգիներ մօտենում էին ձեզ, տենդագին սեղմում ձեր ձեռքը, աշխատում մի յիշատակ, մի ստորագրութիւն ունենալ ձեզանից եւ պահել իրենց մօտ եւ ի վերայ այսր ամենայնի Աբադանի Հայոց դըպրոցն աւարտող աշակերտների խնդրանքը՝ ստորագրել իրենց աւարտական հայկական վկայականները, որ կարծես Հայոց կրթական նախարարը լինէիք: Այս բոլորը մեր ժողովուրդն արտայայտեց ի տրիտուր այն սքանչելի գործի, որ դուք կատարել էք այնքան խանդով, աւիւնով եւ նուիրուածութեամբ ի փառս յաւիտենական հայ մշակոյթի եւ ի խնդիր մեր գոյատեւման:

Յարգելի Պ. Նարդունի՛, դուք տեսաք այս բոլորը, տեսաք եւ ապրեցիք մեզ հետ անմոռանալի օրեր եւ երբ կարճ ժամանակից յետոյ պիտի թողնէք մեզ եւ գնաք շարունակելու ձեր աշխատանքները, ձեր անցնելիք ճամբաներում հանդիպած Հայերին պատմեցէք ինչ որ տեսաք, պատմեցէք նրանց, որ այս հինաւուրց երկրում ապրող Հայութիւնը իր զգացումներով, իր միտքերով, իր գաղափարներով ու գործերով նոյնացած է իրենց հետ, պատմեցէք նրանց մեր գործերի մասին, խօսեցէք նրանց մեր դըպրոցների, մեր երիտասարդների, մեր մարզիկների, մեր մշակութային ձեռնարկների մասին, մեր բոլորի մասին: Ասացէք նրանց որ մեր սրտերը բաբախում են իրենց սրտերի հետ հաւասար եւ մեր բազկերակի արիւնը նոյն հայկական ազնուական արեան զարկերն է հաշւում:

Ծանօթացրէք մեզ նրանց հետ: Թողէք որ անծանօթներ չմնանք իրար՝ մինչեւ այն լուսապայծառ օրը, «երբ որ բացուին դռներն յուսոյ», երբ բոլորս միատեղուած հաւաքական աշխատանքով մեր հոգու եւ մտքի աւիշը պիտի հոսեցնենք հայկական մշակոյթի ծովի խորերը եւ կատարենք այն պատմական դերը, որ բնութիւնից վերապահուած է մեր առաքինի ժողովրդին, որի հաւատաւորն ենք մենք:

Բարի եկաք եւ բարի երթաք, Պ. Նարդունի:

Տարէք մեր եղբայրական ողջոյնները ըՍփիւռքի Հայութեան:

Մեր բոլորի սրտագին բարեմաղթութիւնները ձեզ ուղեկից:

Բարի ճանապարհ:

ԱՇՈՏ ՄՈՒՐԱԴԽԱՆԵԱՆ

27 – 7 – 1954

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

ՄԱՅԻՍ 2

Հիւանդանոցի մը նրբանցքին մէկ ծայրէն միւսը կ՝երթամ: Եկած եմ հոս, ենթարկուելու համար կարգ մը քննութեանց՝ որոնց արդիւնքը ցոյց պիտի տայ այսուհետեւ ապրելիք օրերուս կամ տարիներուս ենթադրական տեւողութիւնը: Ծիծաղելի չէ՞: Կարելի՞ է որ մարդ կարենայ փոխել ճակատագիրը: Աշխարհ եկած վայրկեանիս արդէն որոշուած էր մեկնումին գաղտնիքը: Բայց ինչո՞ւ սաղմոսերգուն կ՝անիծէ իր ծնած օրը: Գեղեցիկ չէ՞ աշխարհը իր ծովերով, լեռներով, կենդանիներով, ծաղիկներով եւ մանուկներով: Ինչո՞ւ անիծել կինը՝ որուն համբուրելի կողերը ծնունդ տուին կեանքի մը խորհրդաշող արշալոյսին: Սիրոյ ամենասուրբ խանդաղատանքը կար բերկրանքի եւ ցաւի այն ճիչին մէջ՝ որ թռաւ այդ կնոջ շրթներէն:

ՄԱՅԻՍ 3

Ցիշել: Զգայուն հոգիի մը ամենամեծ տառապանքն է ասիկա: Յարուցանել բովանդակ անցեալը իր վիշտերով, մոխրացած կրակներով:

Ցիշել երէկը եւ չգտնել երբեք ամէնէն աղօտ մէկ ճառագայթը անոր արեւին: Բայց ասոր փոխարէն զգալ խորապէս հոգետանջ կախարդանքը տիեզերքին՝ ուր կ՝ապրինք եւ որուն ամէն մէկ գաղտնիքը մեր ուղեղին մէջ մխուած հրաշէկ դաշոյն մըն է:

ՄԱՅԻՍ 4

Ծաղիկներու ցուցահանդէսի մը մէջ յանկարծ ամայութիւն գտայ շուրջս: Ո՞ւր էր հիմա այցելուներու ստուար բազմութիւնը՝ որ պահ մը առաջ կը լեցընէր ընդարձակ սրահը:

Ցրտաշունչ քամի մը հետզհետէ կը սպառնար ամբուռքի փոխուիլ: Ձայները աղաղակներ էին օրհնութեան: Նաեւ անէծքի: Աղօթքի մը կցկտուր բառերուն մէջէն ինծի կը թուէր լսել անուններ, հրեղէն պատգամներ՝ որոնք արհաւրալից նահատակութեան մը խորհուրդը կը մատնէին: Անուններէն ոմանք սարսափակոծ հոգիիս մէջ կը ցոլացնէին հերոսական կերպարանքներ:

Ջրցայտներ՝ որոնք պահ մը առաջ բուրեղահոս էին, արիւնի գոյնով կ՝իջնէին շուրջս, հրաշագեղ ծաղիկներուն վրայ: Կ՝արիւնէր արեւադարձը: Հիւսիսային բեւեռը լայնաբաց վէրք մըն էր՝ որուն մէջ սառած էր արցունքի անծայրածիր ովկէան մը:

Խելայեղ եւ ուշակորոյս՝ խոյացայ երփներանգ տունկերուն վրայ եւ սկսայ բզկտել զանոնք, երբ գացի որ մաղերու արիւնոտ փունջեր պլլուած էին ձեռքերուս եւ խոցոտուած ծաղիկները յօշոտուած մարմիններ էին:

Սարսափի ահեղ ծանրութեան մը տակ խորտակուած էր հոգիս: Արիւնը հեղեղօրէն կը ժայթքէր շուրջս եւ կը լճանար ոտքերուս տակ:

Վայրենաձայն աղաղակով օդնութեան կանչեցի Աստուած մը՝ զոր վատօրէն ըսպաննած էին մարդիկ: Բայց ես միշտ առանձին էի դիակներով ծածկուած անապատի մը մէջ: Մահաբոյր քամին հազարաւոր զանգակներու զօղանջները կը տանէր մինչեւ հորիզոն՝ ուր ծաղիկներու ցուցահանդէս մը կար:

ՄԱՅԻՍ 5

Երբ որ կ՝անձրեւէ, մտածումս հաղորդական կարօտով կ՝երթայ լքուած եւ այլեւս անյիշատակ գերեզմաններուն: Անոնք, այս երկրին մէջ եւ կամ հեռաւոր երկնքին տակ՝ ուր կէս դար ապրեցայ, անխզելի կապով կը միացնեն զիս անցեալին:

Քանինե՛ր թողուցի հոն, աւազներուն տակ: Անոնց անդիմադրելի յաճախանքը կ՝ունենամ, երբ անձրեւը հեծեծաձայն կը մատնահարէ գորշ ապակին:

Խեղճ լքուած հողաթումբեր, որոնց կոտրտած սեւ խաչերուն վրայէն սըրբուած են անունները: Շիրիմներ մարմարակերտ որոնց արեւաջերմ հպումը շրթներս պիտի չզգան այլեւս: Ձեր անթափանցելի մթութեան մէջ պահուած խնկելի աճիւնները հայրենի հողին հետ խառնելու մտածումն ունեցայ օր մը. բայց ես պանդուխտ մնացի մինչեւ այսօր, եւ դուք ալ ինծի հետ կարօտ՝ հայրենաշող աստղերուն:

Անձրեւը յիշողութեանս մէջ կը բերէ իրենց առաջին հանդիսաւորութեամբ ձեր մահապսակները՝ որոնք փոթորկաշունչ հովերէն բզկտուած դրօշներու նման, պարտութեան մատնուած կեանքի մը պայքարը կը խորհրդանշեն:

Կ՝անձրեւէ: Հոգիիս վերեւ կամարաձեւ կը հսկեն ստուերները բոլոր անոնց՝ որ խաղաղութեամբ չմեկնեցան մեր աշխարհէն:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Գինիներուն պէս են մարդիկ: Ժամանակը կը թթուեցնէ գէշերը եւ կը բարելաւէ լաւերը:

ԿԻԿԵՐՈՆ

×

Ամէնէն լքուած մարդը ա՛յն է, որ ինքինքը կը լքէ:

ԱԲԲԱՅ ԼԱՄԸՆԷ

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

Շոգենաւը, որ ուշացած էր փոթորիկին պատճառով, շատ ուշ միայն կրցաւ մօտենալ նաւամատոյցին Ֆրանսական քաղաքներէն մէկուն քարափին, եւ շոգեկառքը՝ որ մեզ պիտի տանէր Գերմանիա, արդէն մեկնած էր:

Ուրեմն, ստիպուած էի մէկ օր մնալ ու սպասել այս օտարական վայրին մէջ, անցընել դիշեր մը, առանց ուրիշ հաճոյքի, եթէ ոչ միայն մելամաղձոտ նուագի մը արուարձանային սրճարանի մը մէջ, ուր ճամբորդական ընկերներու հետ խօսակցութիւնը միապաղաղ էր ու հարեւանցի:

Պանդոկին ճաշասրահը փոքր էր, ուր մթնոլորտը լեցուն էր իւղի հոտով եւ ծանր ծուխ մը շրջապատած էր չորս կողմը: Ինծի համար այդ աղտոտութիւնը անտանելի էր ու հակակրելի, որովհետեւ շրթունքներուս վրայ դրոշմուած կը մնար տակաւին ծովուն ջինջ ու աղի շունչը: Ուրեմն, դուրս ելայ, պատահմամբ հետեւելով լայն ու լուսաւոր փողոցի մը գծած շաւիղին, մինչեւ հրապարակ մը՝ ուր կը նուագէր թաղապետական նուագախումբ մը եւ խառնուեցայ անտարբեր կերպով շրջագայողներու, որոնք հետզհետէ կը շատնային:

Ի սկզբանէ, հաճոյք պատճառեց ինծի այսպէս խառնուիլ դիւղական տարազ կրող այս մարդոց յորձանքին, որոնց հանդէպ անտարբեր էի: Բայց շուտով սկսայ ջղայնանալ տեսնելով շարունակական անցքը իմ շուրջէս անծանօթներու որոնք կը ծիծաղէին առանց պատճառի եւ որոնց աչքերը յառած էին իմ վրաս զարմացած կամ ծաղրական երեւոյթով մը:

Ծովային ճամբորդութիւնը փոթորկոտ էր եղած եւ տակաւին արիւնս կ՝եռեւեփէր, ինծի տալով տեսակ մը քաղցր արբեցման զգացում: Ոտքերուս տակ միշտ կը զգայի տակաւին շոգենաւին տատանումը, հողը ոտքերուս տակ կը թուէր ըլլալ բաբախող սիրտ մը եւ կարծես թէ փողոցը կը ցանկար բարձրանալ մինչեւ երկինք:

Ցանկարծ, անձկութիւն մը պատեց զիս եւ գլխու պտոյտ մը զգացի այդ բոլոր աղմուկին մէջ, եւ ձերբազատուելու համար, առանց նայելու չորս բոլորս եւ առանց ստուգելու անունը՝ մտայ փոքր փողոցի մը մէջ, անկէ՝ ուրիշ աւելի փոքր փողոց մը ուր հետզհետէ կը դադրէր անտանելի աղմուկը: Այնուհետեւ, աննպատակ, շարունակեցի ճամբաս, մտայ զանազան փոքրիկ փողոցներու լաբիւրինթոսէն ներս եւ հետզհետէ հեռացայ հրապարակէն:

Ծովափին մօտ պէտք է ըլլայի, նաւաստիներու թաղին մէջ, ատիկա կը ըզգայի հոտած ձուկի այն բուրմունքէն որ տարածուած էր չորս կողմը եւ այն բոյ սերէն զորս ծովուն ալիքները նետած էին եղերքը, եւ յետոյ այն յատկանշական բուրմունքէն որ այդ շրջանին մէջ գոյութիւն ունեցող առանց օդի սենեակները կ՝արձակէին, մինչեւ որ վրայ հասնէր մեծ փոթորիկին մաքրագործող շունչը:

Չորս կողմը մութ էր: Այդ անորոշ մթութիւնը հաճելի էր ինծի ինչպէս նաեւ այս անսպասելի առանձնութիւնը: Քայլերս դանդաղեցուցի, մէկիկ մէկիկ դիտեցի փոքր փողոցները, որոնք մէկը միւսէն տարբեր էին: Հոս հանդարտութիւն կը տիրէր, անդին՝ շուայտութիւնը, բայց բոլորն ալ խաւար էին, լեցուն՝ խլացուցիչ աղմուկով մը եւ նուագի ու երգի ձայներով, որոնք դուրս կը ժայթքէին աներեւոյթին ծոցէն, այնքան գաղտնօրէն, որ հազիւ թէ կարելի էր ճշդորոշել անոնց ստորերկրեայ աղբիւրը: Որովհետեւ, բոլոր այդ հաճոյքի տուները փակ էին ու միայն կարմիր կամ դեղին լոյս մը կը պլպլար անոնց ճակատին:

Օտարական քաղաքներու այս փողոցները կը սիրեմ, աղտոտ կիրքերու այս շուկան, կուտակումը գաղտագողի գրաւչութիւններու՝ նաւաղներուն համար, որոնք ծովերու վրայ անցուցած իրենց մենակեաց երկար դիշերներու առանձնութիւններէն ետք, կուգան հոս, մէկ ժամուան մէջ բաւարարութիւն գտնելու համար իրենց բազմապատիկ երազներուն...

Սրճարաններուն մէջ կ՝արձագանգեն դինովներու ճիչերը եւ կը բարձրանան խաղամոլներու վիճաբանութեանց աղմուկները: Նաւաստիները կը պոռան, երբ իրարու կը հանդիպին այս վայրերուն մէջ: Իրենց մռայլ նայուածքները հետզհետէ կը պայծառանան խոստումներու շարանով մը, որովհետեւ, հոս, ամէն ինչ կը գտնուի ու կինն ու խաղը, արբեցումն ու զուարճութիւնը, վերջապէս՝ ամէնէն ստորինէն մինչեւ ամէնէն բարձր արկածախնդրութիւնը:

Բայց այս բոլորը, շուքի մը մէջ կ՝անցնին: Այս բոլորը պահուած են գաղտնօրէն, կեղծաւոր կերպով փակուած փեղկերու ետեւ, այս բոլորը կ՝անցնին միայն ներսը եւ այս երեւութական ծանրախոհութիւնը կրկնակի գրգռել եւ իր գրաւչութեամբ:

Այս փողոցները միշտ նոյնն են, ըլլայ Համպուրկի թէ Քոլոմպոյի եւ կամ Հավանայի մէջ:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(1 Շար.)

ՆՈԹԵՐ ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ

Քալելլա, ծովեզերեայ գիւղաքաղաք մը: Կարելի է ըսել՝ կատարեալ խառնա-բան մը զանազան ազգութեանց : Այստեղ կարելի է հանդիպիլ եւրոպական ամէն երկրէ մարդոց : Ոմանք իրենց հետ բե-րած են նոյնիսկ ծծկեր երեխաները : Ա-նոնց հագուստները եւ գլխարկները կա-րելի չէ նկարագրել ,— աչքի առջեւ պատկերացուցէք ինչ ձեւի ու գոյնի հա-գուստ որ կ'ուզէք :

Ծովեզերքը սրճարաններ՝ նուագներով, լողացողներու հաղարաւոր բազմութիւն : Եռուզեռը Մայիսէն մինչեւ Հոկտեմբեր : Քանի մը գլխաւոր փողոցներ, խանութ-ները լեցուած զանազան յիշատակիառար-կաներով : Ներս մտիր որեւէ խանութէ , գնում կ'ընե՞ս թէ ոչ, հարցնող չկայ : Գիտեն որ մէկը կամ միւսը անպայման գնում մը պիտի ընէ : Կը պըտըտիս փո-ղոցները առանց դադարի, երկու կամ տասը անգամ, ձանձրացող չկայ: Երկ-րորդ անգամ հանդիպած անձին հետ այլ-եւս կը համարուիս ծանօթ : Եթէ իրարու լեզու շատ քիչ կը հասկնան, ձեռքի շար-ժումները կը լրացնեն պակասը: Չեմ սը-խալիր՝ եթէ ըսեմ թէ տեղական տուն-երուն չափ կան նաեւ պանդոկներ : Մա-քուր եւ անթերի սպասարկութիւն : Ամէն ինչ աժան բաղդատմամբ ուրիշ երկիրնե-րու : Առիթէն օգտուելով՝ այցելութեան կ'երթանք Քաթալանիոյ մայրաքաղաքը, Պարսելոն, բնակչութիւնը երկու միլիոն, հարիւրներով նոր շէնքեր, — դեռ բնա-կիչ չկայ կ'ըսէ մեր թարգմանը, ու տե-ղեկութիւններ կուտայ զանազան վայրե-րու մասին: Անխուսափելի է , մեզ պիտի տանին ցլամարտի : Հազարներով բազ-մութիւն : Պաշտօնական բացումը նուա-գախումբով: Տեղական ժողովուրդը կար-ինս թէ տեսած չըլլար, անհամար ծա-փահարութիւններով կ'ողջունէ խեղճ կեն-դանիին հրապարակ գալը , ու կէս ժամ-ուան չարչարանքէն ետք, երբ կենդանին, սուրը կողին ուտելով, գետին կ'իյնայ , անհամար ծափահարութիւններ, թաշկի-նակներ օդին մէջ: Ի՛նչ բարբարոսու-թիւն այս խաղը :

Պարսելոնը նշանաւոր է իր մարզական դաշտով, գետինը մարդադետին, 120 հա-զար հոգի կ'առնէ կ'ըսէ մեր թարգմանը: Ահա իր հռչակաւոր պարտէզը: Գիշեր ա-տեն պէտք է գիտել ջուրերու ցայտումը, որ ամէն երկու կամ երեք վայրկեանը ան-գամ ձեւ կը փոխէ, ինչպէս նուռ մը իր գոյները: Այդ օրը քաղաքը դրօշակներով զարդարուած էր, թարգմանը կ'ըսէ թէ քաղաքացիական պատերազմի օրերուն Ֆրանքոյի տարած յաղթանակի օրն է :

Յաջորդ օրը կը մեկնինք ուրիշ վայ-րեր: Մոնսէրրա, նշանաւոր՝ իր եկե-ղեցիով ու թանգարանովը, նաեւ տեղա-կան ըմպելիներով: Մեր առաջնորդը իւ-րաքանչիւր առարկայի վրայ բացատրու-թիւն կուտայ: Ահա իւղանկար մը, չես գիտեր որ քահանային կողմէ գնուած 40 Ֆրանքի, ոչ գնողը եւ ոչ ալ առնողը նը-կարին արժէքէն լուր ունին եղեր: Այս նկարը այսօր բամաթիւ միլիոններու ար-ժէք ունի, կ'ըսէ : Կանգ կ'առնենք ուրիշ նկարի մը առջեւ : Ո՞ւր տեղէն ուր, ա-ռաջնորդը կ'ըսէ թէ այս իւղանկարին հե-ղինակը Հայ մըն է: Մոնսէրրա կը գըտ-նուի գրեթէ լերան մը գագաթը, օձա-պտոյտ ճամբաներ, օդը զով եւ առողջա-րար:

Սպանիա այսօր 35 միլիոն բնակչութիւն ունի, կ'ըսէ մեր առաջնորդը: Սկսած է վերելքի շրջան մը, տնտեսութիւնը, ա-ռեւտուրը աւելի զարդանալու ճամբուն մէջ: Ծովեզերեայ շրջանները լեցուն ձըկ-նորսներ, որոնց առօրեայ գործն ու եկա-մուտի աղբիւրը՝ ծովին բերքը :

Մ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՎՈԼԿԱՅԻ ՎՐԱՅ

Վոլկայի աջ ափին տարածուող 90 քի-լոմեթր երկարութեամբ եւ եօթը – ութ քիլոմեթր լայնքով քաղաք մը, անցեալ դարուն, Սարաթովի գաւառի մաս կազ-մող ենթանահանգապետութիւն մըն էր : Տասնեակ տարիներ առաջ, Ալեքսիս Թո-լըսթոյ նկարագրելով զայն՝ կ'անուանէր կոյտ մը «վաճառականներու պատկանող տխրադէմ տուներու, որոնք կը գտնուին քաղաքին կեդրոնին մէջ, փոսերով լե-ցուն փողոցներու, փայտէ ցանկապատ-ներու եւ խեղճ ու աղտոտ տնակներու »: Դեռ չէր դարձած ճարտարարուեստի կա-րեւոր կեդրոն մը եւ, մանաւանդ, խոր-հրդանշան մը չէր: Քաղաքը, որուն մա-սին կը խօսուի , անհրաժեշտ էր, որ ու-նենայ անուն մը: Բայց ո՞ր մէկը :

Մինչեւ 1925 կոչուեցաւ Յարիցին : Սպիտակները քաղաքացիական պատե-րազմի շրջանին ի զուր փորձեցին գրաւել քաղաքը, որուն պաշտպանութիւնը կազ-մակերպած էր Վորոշիլով՝ օժանդակու-թեամբ Սթալինի — թերեւս Սթալինի՝ օժանդակութեամբ Վորոշիլովի : Առա-ջին քարտուղարը ինքզինք հարկ եղած չափով զօրաւոր զգաց, Լենինի մահէն մէկ տարի ետք, որպէսզի, դիտել տար , թէ ինք եղած է հերոսը Յարիցինի ճա-կատամարտներուն եւ հետեւաբար, իր ա-նունը տար քաղաքին : Սթալինկրատի ա-նունով էր, որ պիտի ճանչնար իր փառ-քի օրերը :

Ճիշդ պատերամէն առաջ նախկին փոխ-նահանգապետարանը դարձաւ Խորհ. Մի-ութեան ճարտարարուեստի կեդրոններէն մէկը: Հսկայ գործարաններ հաստատ-ուած էին, ասոնցմէ մէկը կ'արտադրէր աւելի քան մէկ չորրորդը Խորհ. Միու-թեան թրաքթէօրներուն եւ հրասայլե-րուն : Քիչ անդին կը բանէր հսկայ ջրե-լեկտրակայան մը: Սթալինկրատը հըն-դամեայ ծրագիրներու յաջողութեան խորհրդանշանն էր :

Հիթլէր, բնականաբար, շատ կը փա-փաքէր քարտէսին երեսէն ջնջել քաղաքը, որ կը փառաւորէր իր հակառակորդը : Բայց մանաւանդ կ'ուզէր բանալ ճամբան Կովկասի քարիւղի հանքերուն եւ Ասիոյ: Գերման բանակը պէտք է գրաւէր Սթա-լինկրատը : Յարձակողականի անցաւ 1942 Օգոստոս 12ին: Ամիսներ շարունակ գիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան : Մոլեգին կերպով կը կռուէին տիրանալու համար տան մը, կամ ինչ որ մնացած էր անկէ: 1943 Յունուար 31ին, Մարեշալ Փաուլոս, հակառակ Հիթլերի , ինքզինք հռչակեց պարտուած: Կորսնցուցած էր 200 հազար զինուոր: Անձնատուր եղաւ 91 հազար զինուորներով եւ սպաներով, ո-րոնց շարքին՝ 24 զօրավարներ: Գերմա-նական բանակը կ'արձանագրէր իր առա-ջին մեծ պարտութիւնը : Դէպի Արեւելք իր յառաջխաղացումը կանգ առած էր վերջնապէս :

Ճակատամարտը պատերազմին անկիւ-նադարձը եղաւ : Այսպէս կը խորհին խորհրդային այն բոլոր քաղաքացիները , որոնք հեռուէն կամ մօտէն մասնակից դարձած էին ճակատամարտին : Արդ, կարելի էր մտածել, թէ քաղաքը, որ պաշտպանուած էր խորհրդային բանակի ամէնէն ակնառու հրամանատարներուն եւ Խրուշչեւի կողմէ, որ քաղաքական կոմի-սարի պաշտօն կը վարէր, միանգամընդ-միշտ իր մուտքը արձանագրած է պատ-մութեան էջերուն մէջ: Սակայն, համայ-նավար կուսակցութեան 22րդ համագու-մարէն անմիջապէս ետք «անհատի պաշ-տամունքի» բոլոր հետքերը ջնջուեցան :

Սթալինկրատի եւս վիճակուեցաւ այն ճակատագիրը, որուն արժանացած էին նախկին մենատէրին անունը կրող քա-ղաքներն ու աւանները : Անուանակոչու-թեան փոփոխութեան որոշումը տարօրի-նակ ձեւով մը յայտարարուեցաւ: 1961 Նոյեմբեր 11ի թիւով: Պրաւդա, իր երկ-րորդ էջին մէջ կը դնէր հետեւեալ խորա-գիրը. «Վոլկայի քաղաքներէն մէկուն անուան փոփոխութիւնը », ու կը գրէր, թէ ընդառաջ երթալով բնակչութեան փափաքին, Ռուսական Հանրապետու-թեան Գերագոյն Խորհուրդը որոշեց, Նո-յեմբեր 10ի ուքազով, Սթալինկրատ ա-նունը փոխարինել Վոլկոկրատով :

Այս որոշումը, որ տրամաբանական էր անշուշտ , անհանդիստ տրամադրութիւն մը ստեղծեց: Բազմաթիւ զինուորական-ներ եւ նախկին ռազմիկներ, որոնք, ի դէպ, բոլորն ալ սթալինականութեան հանդէպ կարօտաբաղձութիւն չունին , այն տպաւորութիւնը ունեցան, թէ սըր-բապղծութիւն մը գործուած էր: Ի՞նչպէս պէտք էր խօսիլ այլեւս պատմական դէպ-քերուն մասին, որոնք տեղի ունեցած էին այստեղ 18 տարի առաջ: Վերջապէս գըտ-նուեցաւ ելքը . այնպէս ինչպէս ըրաւ տը Կոլ, խորհրդային քաղաքացիները Վոլ-կոկրատ կ'երթան ոգեկոչելու համար Սթալինկրատի յաղթանակը :

Թ. Ա. Թ.

Օր. ՍԵԴԱ ՇԻՐԻՆԵԱՆ
Պ. ԺԱՔ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 1 Յուլիս 1966

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բաֆֆիի « Խենթ»ը վրացերէնի թարգ-մանեց Լեւոն Աստուածատուրով : Այս վերջինին թարգմանութեամբ հրատա-րակուած են նաեւ գործեր Ակսել Բա-կունցէ, Հր. Քոչարէ, Ստ. Կուրտիկեանէ եւ ուրիշներէ :

×

Յունիսի ընթացքին բացառիկ տաք ը-րաւ Հայաստանի մէջ: Երեւան արձա-նագրեց 36, 37, Զանգեզուր՝ 35 , 37, լեռնային շրջաններ՝ 25 , 28 աստիճան: Վերջին ութսուն տարուան մէջ առաջին անգամ է, որ նման տաք կ'արձանագրուի երկրին մէջ :

×

Խորհ. Միութեան գերագոյն խորհուր-դի ընտրութիւններուն շուրջ վիճակա-գրութիւն մը լոյս տեսաւ Երեւանի մա-մուլին մէջ: Վիճակագրութենէն կը պար-զուի, թէ քուէարկութեան մասնակցող-ներու թիւը Հայաստանի մէջ եղած է 96,79 տոկոս: Բաղդատմամբ միւս հան-րապետութիւններուն, ամէնէն քիչ տո-կոսն է :

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ռոմէն Ռոլան իր «Այսօրուան Երգա-հանները » ծանօթ գրքին մէջ բաւական կը խօսի Տըպիւսիի մասին:

Բարեկամ մը, հռչակաւոր երգահանին հարցուց՝ թէ հաւնա՞ծ էր այդ գրքին մէջ իր մասին Ռոլանի գրածները :

— Լաւ էին, բայց անոնց տեղը այդ գրքին մէջ չէր, պատասխանեց Տըպիւսի:

— Ինչո՞ւ, զարմացած հարց տուաւ բա-րեկամը :

— Որովհետեւ , բարեկա՛մ, ես այ-սօրուան երգահան չեմ : Վաղուան եմ , պատասխանեց մեծանուն երգահանը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Չէր մոռցած անկէ բան մը, ոչ անոր շնորհը, ոչ սարսափը, ոչ այն մանկական սիրտը որ կը տրոփէր իր բազուկին վը-բայ , մինչ վեր կ'առնէր, խոնարհեցաւ անոր առջեւ եւ ըսաւ .

— Մենք իրար կը ճանչնանք, Լիտիա Սէրկէվնա, միայն ձեր անունը կ'անդի-տանայի մինչեւ այսօր , զիս կը յիշէ՞ք : Հիմա որ վերստին ձեզ դտայ, այլեւս չեմ թողուր : Եկէք հետս խօսելու քիչ մը աւելի հանդարտ տեղ մը :

Եւ բռնելով ձեռքը մատաղատի աղջը-կան , առաջնորդեց յարակից զարդասեն-եակ մը ուր մարդ չկար: Հոն տիրող հանդարտութիւնը դրկից սենեակներու աղմուկէն աւելի թանկարժէք կը դառ-նար, լոյսը քաղցր էր հոն եւ որուն մէջ առաջին անգամ ըլլալով ինքզինքը հանդ-չած զգաց, հոդին ազատ, որպէս թէ յե-ղակարծօրէն, կախարդի մը մոգական գործին վրայ, հեռու փոխադրուած ըլլար Փեթրոկրատէն եւ յեղափոխութենէն: Կը հարցաքննէր Լիտիան, թէ ինչ ըրած էր այն օրէն ի վեր ուր ինքզինքը ձգած էր ամբոխին յորձանքին մէջ: Այն փորձա-ռութիւնը զոր ունեցաւ, բժշկե՞ց զինքը հետաքրքրութեան այդ ծայրայեղութե-նէն :

Հասկցա՞ծ էր թէ իրեն պէս դեռատի աղջիկ մը պէտք չէր որ ինքզինք վտան-գէր այդպիսի խառնաշփոթութիւններու մէջ : Կը խօսէր կէս մը լուրջ եւ կէս կա-տակով :

— Միշտ հոն չեմ ըլլար ձեզ վերցնելու համար. եւ կամ, իբր թիկնապահ ձեր անձին միացուցէք զիս եւ միայն ինծի հետ դուրս ելէք :

— Շատ կ'ուզէի այդ, պատասխանեց Լիտիա, յաճախ խորհած եմ ձեր մասին այն օրէն ի վեր, եւ տեսայ որ ձեզի հետ եթէ ըլլամ ոչ մէկ բանէ պիտի վախնամ ... Սակայն, սոսկալի վախկոտ եմ, ա-ւելցուց ժպտելով :

Լաւ մը անոր կը նայէր դիմացէն, դը-լուխը քիչ մը ետեւ նետած, աչքերը մե-ծաբաց, Սավինսքիի մօտ կը վերստանար այն ապահովութիւնը զոր ունեցած էր յանկարծակի, երբ անոր թեւերուն մէջ էր Միշէլ փողոցին մայթին վրայ: Կը թուէր թէ, միմիայն իր ներկայութիւնով անձկութեան եւ մտատանջութիւններու վերջ դրած է. թէ ան կ'ապրի խաղաղա-ւէտ մթնոլորտի մը մէջ, որուն հանդար-տութեան — իրեն յատուկ վեհանձնու-թեամբ՝ կ'ուզէ մասնակից ընել իր մօտ գտնուող հազուադիւտ ընտրեալները : Աղջիկը կը զգար արդէն — չես գիտեր ինչ բան է — այն եղանակէն որով իրեն կը նայէր, այն շեշտէն որով կը խօսէր ,թէ իրեն համար բարեկամ մը պիտի ըլլար, մէկը որուն պիտի կրնար կրթնիլ ...: Փօլ սքանչելի տղայ մըն էր, բոլոր սըր-տովը կը սիրէր, բայց այնքան դեռատի էր, այնքան մանկունակ, ինքն էր որ զայն կ'առաջնորդէր:

Մինչ կը խօսէին ասկէ անկէ եւ ներք-նապէս կը հետեւէր իր գաղափարներու ընթացքին , Նիքոլա – Սավինսքի իր խօ-սակիցին թարմագեղ դէմքին վրայ կը հանդչեցնէր աչքերը, զայն կ'ուսումնա-սիրէր եւ կը խորհրդածէր անոր մասին . «Ռուս երկրի ճշմարիտ աղջիկ մըն է. ա-նաղարտ ծաղիկ մը զոր ոչ ոք պղծած . գիւղական թաթիանա մը: Երջանիկ է այն որ զինքը պիտի սիրէ. եւ աւելի եր-ջանիկ այն որ իրմէ պիտի սիրուի »: Աշ-խարհի որեւէ մէկ երկրի մէջ կա՞յ ուրիշ դեռատի աղջիկ մը որ ձեր աչքերուն մէջ աւելի ուղղակի նայի քան մանկամարդ ռուս աղջիկը :

Լիտիա, ըսաւ լռութենէ մը ետք :

—Հոս հանդիպեցայ այնՍիմէոնովին զոր դուք ալ կը ճանչնաք, եւ որ կ'երեւայ թէ վաղը իշխանութեան պիտի անցնի— դի-տէ՞ք ինչ առաջարկեց ինծի, զիս իբր քարտուղարուհի առնել երբ արտաքին նախարարութեան մէջ ըլլայ : Կը յայտա-րարէ թէ ինծի շատ պէտք ունի որովհե-տեւ գերմաներէն, անգլերէն եւ Ֆրան-սերէն գիտեմ : Կ'ուզէ որ մեքենագրել սորվիմ, չեմ սիրեր, այս Սիմէոնովը , կը սառեցնէ զիս, չեմ ուզեր հետը աշխա-տիլ, բայց ամէն պարագայի մէջ մեքե-նագրել պիտի սորվիմ : Արդէն այս ա-ռաւօտէն դասերս սկսայ, ձեր դրա-մատունին ճիշդ մօտը, Լիթէնյիի եւ Նէ-վըսքիի անկիւնը :

— Եթէ տեղ մը ուզէք երբ ամէն մարդ պարտաւոր ըլլայ աշխատելու, ես եմ որ ձեզի գործ պիտի տամ, որքան ատեն որ դրամատուները բաց ըլլան: Բայց հաւա-տացէք ինծի, նայելով այն դարձուած-քին զոր դէպքերը պիտի առնեն, պէտք պիտի ըլլայ դաղթել : Ձեզի պէս ման-կամարդ աղջկան մը համար Ռուսիան բնակելի պիտի չըլլայ : Միասին Եւրո-պա պիտի երթանք : Մինչ այդ , եթէ չէք նեղանար, եթէ չէք երկնչիր մարդու մը ընկերութենէն որ ձեր հայրը կրնայ ըլ-լալ, յաճախ իրար տեսնենք :

Զիրար գտան Նաթալի – Շուբով Քա-րամինի տունը, այն զգացումը որ Սա-վինսքի կը կապէր Լիտիայի, նոր էր ի-րեն համար եւ լի անբացատրելի հրապոյ-րով մը:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները դաշտահանդէսի առիթով .— Տիկին Հ. Մութաֆեան 100 Ֆրանք, Տիկին Տ. Սերէնկիւլեան 50, Պ. Կարօ Ոսկերիչեան երեսուն, Պ. Պետիկ Պետիկեան 25, Տիկ. Եւդինէ Պօղոսեան քսան, Պ. Պէրպէրեան 15, Պ. Պայրամեան տասը Ֆրանք :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան :

Կիրակի, (10 Յուլիս) 1966, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ :

(Հանրակառքի ընկերութեան հանգըստավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէնէն երեք կայան ետք, աջի վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Պատմական թատերախաղի Գ. եւ Դ. արարներու հարսանեկան տեսարանները) :

Կը նուագեն Ս. Չէօրէքճեան եւ Օր. Անի Չէօրէքճեան :

Կը մասնակցին Եդ. Գարագաշ, Ս. Պէշկէօթիւրեան եւ ամբողջ խումբը :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայր երթալու համար Քանըպիէրի 87 թիւի առջեւէն առնել Սաթափ ընկերութեան օթօքառերը, եւ իջնել Ֆապրըկուլ, նաեւ Կարտանի օթօքառը եւ Էքսի Թրօլէն, հանդիսավայրին առջեւ կանգ կ'առնեն, ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով :

Օթօներու Փարքինկ ապահովուած :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ գետակի ափին :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ նոյն օրը խընջոյք՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, Կիրակի:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 Ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ. Թաղէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէն) :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ : Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թութէլեան, 4, Բիւ Փարմանթիէ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93: *Հեռաձայն* 927 – 01 – 72 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ, — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Զորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ - Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
5 JUILLET
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10652

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.652

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ

—o—

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԴԷՄ Է

Շաբաթ օր, Ֆրանսական ժամով 16·32–ին, Խաղաղականի մէջ, պայթեցաւ Ֆը–բանական հինգերորդ հիւլէական ռում–բը: Ցարդ երկրին մակերեսին վրայ պայ–թած են 192 ամերիկեան ռումբեր, 141՝ ռուսական, 21 անգլիական եւ երեք չի–նական :

Այս պայթումին առթիւ, բազմաթիւ բողոքներ եղած են զանազան երկիրներէ: Ֆրանսայի մէջ, մամուլը բացի Իւմանի–թէէն դէմ չէ Ֆրանսական փորձին եւ Օտոռ նոյնիսկ ծիծաղելի կը գտնէ ամե–րիկեան բողոքները : Ճիշդ է սակայն որ Ուոշինկթընը պարզապէս ձեւի համար բո–ղոքած է, իբրեւ ստորագրող պետութիւն Մոսկուայի դաշնագրին որ կ'արգիլէ հիւլէական ռումբերու պայթումը օդին մէջ, ջուրին տակ եւ անդրպետին մէջ :

Մեծն Բրիտանիա ցաւ կը յայտնէ որ Ֆրանսա կը չարունակէ անգիտանալ Մոսկուայի դաշնագրին սկզբունքները եւ հիւլէական ռումբ պայթեցնելով օդին մէջ, կ'աւելցնէ չոգարձակումը :

Իրենց հակառակութիւնը յայտնած են նաեւ Ճափոն, Աւստրալիա, Չիլի, Փե–րու: Թոքիոյի չրջանակները ալ աւելի ցաւ կը յայտնեն տրուած ըլլալով որ Ֆը–բանական փորձը պատճառ է որ Ճափո–նի յոյսը հիւլէական ապազինման մը հա–մար պակսի :

Խորհ. Միութիւնը լուռ կը մնայ, մա–նուլի Թաս գործակալութիւնը պայթու–մին լուրը հաղորդած է : Այս ձեւով Ռու–սերը կ'ուզեն խուսափիլ նեղ կացութիւն մը ստեղծելէ Ֆրանսայի եւ Խորհ. Մի–ութեան միջեւ: Մոսկուայի քաղաքական չրջանակներուն մէջ, կը յիշուի միայն թէ խորհրդային մամուլը խիստ կերպով քննադատած էր, 1963 Օգոստոսին եւ յե–տագային, Ֆրանսայի բռնած ժխտական դիրքը Մոսկուայի դաշնագրին նկատ–մամբ:

«ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԻԱԿ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ՝ ԵՒՐՈՊԱՆ Է »

Նախաբարեաց արտակարգ նիստ մը դու–ժարուեցաւ առջի առաւօտ, որպէսզի նա–խագահ որ կոչ եւ Ադրաքին նախարար քուլ որ Միւրվիլ զեկուցումներ տան Խորհ. Միութեան կատարած իրենց ճամ–բորդութեան մասին: Նախաբարեաց խոր–հուրդի նիստէն եաք, Տեղեկատուու–թեան նախարարը յայտարարեց .— «Ադ–ենաուէրի նախարարը տեղեկագիրը տուաւ Հանրապետութեան նախագահին կատա–րած ճամբորդութեան : Ընդհանուր քննարկում եղած չէ : Զօր. դը Կոլլ եղած ընդունելութեան բարձր ո–րակը ինչպէս նաեւ ժողովրդական ընդու–նելութեան ջերմութիւնն ու համակրանքը այն մեծ կեդրոններուն մէջ, զորս այցե–լեց: կրեմլինի խօսակցութիւնները իրենց եղակացութիւն ունեցան զործակցու–թեան երկու համաձայնագրերու ստորա–գրութիւնը անջրպետային, գիտական եւ տեքնիք մարզերուն մէջ :

Ստորագրուեցաւ նաեւ քաղաքական յայտարարութիւն մը, որու կարեւորու–թիւնը ընդգծուեցաւ երկու կողմերէն ալ : Այս յայտարարութեամբ, երկու կառա–վարութիւնները ցոյց տուին իրենց կամ–քը Ֆրանք-եւրոպային զործակցութիւ–նը զարգացնելու բոլոր մարզերուն մէջ : Որոշեցին դէմ-յարաբար կանոնաւոր խորհրդակցութիւններ հաստատել մեծ հարցերու շուրջ, միջազգային քաղաքա–կանութեան, որոնք կը չահագրգռեն եր–կու երկիրները: Լուրջ խօսակցութիւննե–րը որոնք տեղի ունեցան այս հարցերու շուրջ, ցոյց տուին, արդարեւ, որ չատ մը կէտերու չուրջ երկու կառավարու–թիւնները կրնան մտքերու փոխանակու–թիւններ ունենալ, որոնք օգտակար կ'ըլ–լան : Պարագան է, մանաւանդ, այս ցա–մաքամասի հարցերուն, այսինքն եւրո–պական ապահովութեան եւ զերմանական հարցին : Զօր. դը Կոլ իր մեծ զոհունա–կութիւնը յայտնեց, այն պայմաններուն համար որոնց մէջ տեղի ունեցած է ճամ–բորդութիւնը եւ իր երախտագիտութիւնը խորհրդային իշխանութեանց եւ բնակ–չութեանց : Շեշտեց Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան մերձեցման կարեւորութիւնը եւ աճող զործակցութիւնը : Ցատակ է, որ չարունակելով այս քաղաքականութիւնը, Ֆրանսա չի կրնար ուրիշ հեռանկար ու–նենալ քան Եւրոպայի եւ աշխարհի խա–ղաղութեան չահը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՋ» իր խմբագրա–կանին մէջ կը գրէ թէ Մոսկուայի յա–ւակնոտ յայտարարութիւնը որեւէ նշա–նակութիւն չունի: Ինչ որ գրուած է, կը չարունակէ ամերիկեան օդանաւերը, Մոսկուայի յայտարարութեան մէջ, ա–ւելի կարեւոր չէ քան ինչ որ չէ գրը–ուած : Ոչ մէկ համաձայնութիւն դոյա–ցած ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ :

Մեծն Բրիտանիոյ թեթնոլոժիի նա–խարարը՝ Քրոսլընս հրաժարեցաւ յանկար–ծակի կերպով, ծանր հարուած մը տալով վարչապետ Ուիլսընի : Հրաժարեալ նա–խարարը իր նամակին մէջ կը դատապար–տէ աչխատաւորական կառավարութիւնը տնտեսական եւ ելմտ. մարզերու մէջ , յայտարարելով թէ այդ պայմաններուն մէջ չի կրնար լուծել Անգլիոյ ներկայ դժուարութիւնները :

ՓԵՔԻՆի մէջ հրապարակուած յայտա–րարութիւնով մը, Չինաստանի կառավա–րութիւնը կ'ըսէ թէ Միացեալ Նահանդ–ները պատասխանատուութիւնը կը կրեն այն բոլոր ծանր հետեւանքներուն որոնք կրնան ծագիլ Հանոյի եւ Հայփոնկի ռմբա–կոծութիւններէն եւ կ'աւելցնէ .— « Չինաստան տեւաբար եւ առանց վերա–պահութեան առաւելագոյնը կ'ընէ զօրա–վիգ կենալու համար Վիէթնամի եւ օգ–նելու համար անոր քաղաքականօրէն , բարոյապէս եւ նիւթապէս եւ այլ մար–զերու մէջ ալ :

ԻՐԱՔի բանակը եւ ոստիկանութիւնը 25 կասկածելիներ կը փնտռեն որոնց մէջ 3 նախկին նախարարներ : Հրաւէր եղած է ժողովուրդին ձայնասփիւռով որ օգնէ այս կասկածելիները ձերբակալելու, կացու–թիւնը այլեւս բնականոն է Պաղտատի մէջ :

ՃԱՓԱՐԹԱՑԻ մէջ յայտարարուած է թէ Սոքարնօ ցկեանս նախագահ պիտի մնայ եւ «յեղափոխութեան ղեկավարն պարագլուխը » առնուազն մինչեւ նոր Քոնկրէսի մը ընտրութիւնը :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առած են զբօսաշրջիկնե–րուն դէմ, ճիպրալթարի մէջ: Ճամբորդ–ները կը պարտաւորուին օրեր սպասել Սպանիա անցնելու համար եւ կ'ապրին ծանր պայմաններու մէջ, տրուած ըլլա–լով որ տարադրամ ալ չունին :

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ Ֆրանսական չրջանակնե–րուն համաձայն, նախագահ տը Կոլ քա–ղաքերուած ըլլալով Խորհ. Միութիւն կա–տարած իր ճամբորդութենէն, Լենհատան պիտի այցելէ մինչեւ տարեւոյն վերջ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ առաջին մեկնումները տեղի ունեցաւ Ուրբաթ եւ Շաբաթ: Մօտ երկու միլիոն կը հաչուուի մեկնողներու թիւը : Կառքի արկածները արդէն 150 մեռեալ պատճառած են :

Օր ը Օրի ն

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ « ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ »Ը

—o—

— Երեւանը «ժայռը մետաքսի» վերա–ծեց, կը գրէ խմբագիր մը, տեղ մը , հայրենասիրաբա՞ր , բանաստեղծաբա՞ր: Եւ յիմարաբար :

Անշուշտ, օր մըն ալ այս մարդը — եւ իրեն – պէտեր — պիտի գրեն, դարձեալ, հայրենասիրաբա՞ր, բանաստեղծաբա՞ր եւ յիմարաբար .

— Երեւանը Ղըզըլչախչախի եւ Սա–տախուի ցեխերը կաթնապուրի վերա–ծեց ...

Եւ իրենց համար պիտի ըսեն՝ իրենց բարեկամները .

— Ջերմեռանդ հայրենասէրը ասանկ կ'ըլլայ : Աս ի՞նչ բանաստեղծութի՞ւն է, եղբայր...

Իսկ Դաշնակցական խմբագիրը, որ «նե–տելու» վարժուած չէ, հայրենիքի թշնա–մի պիտի հռչակուի, որովհետեւ գրած էր՝ առանց բանաստեղծական թռիչքի:

— Երեւանի շինարարութիւնը յառաջ կը տարուի մեծ թափով ... Մայրաքա–ղաքը կը մեծնայ տարուէ տարի ...

Չէ՛, չեղաւ, չեղաւ ընկեր Դաշնակցա–կան: Պէտք է չափազանցես, պէտք է «նետես», պէտք է Երեւանը բաղդատես Փարիզի հետ եւ ժայռն ու մետաքսը իրա–րու նմանցնես , որպէսզի բեզի համար ալ ըսեն.

— Ջերմեռանդ հայրենասէրը ասանկ կ'ըլլայ ...

×

«Հայրենասէր» բառն ալ, ինչպէս շատ մը ուրիշ բառեր, իր իմաստը կորսնցու–ցեր է ու վերածուեր է ածանցոց տիտ–ղոսի մը, որ շռայլաբար կը տրուի «նե–տող »ներուն, բայց ո՛չ ճշմարիտ հայրե–նասէրին :

Այս տեսակէտէն, կը նմանի սա միւս հանրածանօթ տիտղոսներուն, որոնք , տակաւին , կը տրուին կարգ մը ազգա–յին երեւելիներու — իմա՛ հարուստներու.

— Բարձրապատի՛ւ , վսեմապատի՛ւ , վսեմացո՛ւխ, վսեմափա՛յլ ...

Անշուշտ ակնարկութիւնը տոլարներով կազմուած դէզին բարձրութեան մասին է, ո՛չ թէ խնդրոյ առարկայ անձին խել–քին — կամ պատիւին — բարձրութեան :

×

Բայց, անցնինք : Աւելի հետաքրքրա–կան նիւթ է ժայռն ու մետաքսը իրարու նմանցնող խմբագրին ... բանաստեղծա–կան հանճարը :

Ամէն գրող ինչ – շատ իրաւունք ունի բանաստեղծական նոր պատկեր մը «գծե–լու» կամ արտայայտութեան նոր ձեւ մը փնտռելու: Այս իրաւունքէն կ'օգտուին , յաճախ, այն գրողները, որոնք կ'աշխա–տին խուսափիլ *մառչէ – օ փիւսի* ապրանք–ի վերածուած *քլիչէ*ներէ :

Բայց, նոր պատկեր մը «գծողը» պէտք է ինչ մը ընկարչութենէ բան հասկնայ եւ ինչ մըն ալ խելք, ճաշակ ու տրամաբա–նութիւն ունենայ :

Ամերիկան անգամ, որ անջրպետին մէջ մարդ կը ֆալեցնէ, տակաւին չէ կրցած Քոլորատոյի ժայռերը մետաքսի վերա–ծել : Մե՞նք ուր կը մնանք: Ժայռը փոշիի կրնայ վերածուիլ, բայց մետաքսի —կամ բամպակի եւ բուրդի — ո՛չ: Ո՛չ իսկ բա–նաստեղծաբար :

Աշխարը ուզեր է սոխակին պէս դայ–լայլել, բայց կրցեր է միայն կռնչել :

Ամէն թռչուն սոխակ չէ: Եւ ամէն հայ գրող ալ Մեծարենց կամ Վարուժան չէ որ մեր աստուածատուր մայրենի լեզուին արեւահամ բառերով նկարչութիւն ընէ եւ բանաստեղծութիւն խաղայ :

Երբ սիրահար բանաստեղծը իր սիրու–հիին գոյգ մը սեւ աչուկները կը նմա–նցնէ «գոյգ մը ձիթապտուղներու», ըս–տիպուած կ'ըլլաս խորհուրդ տալու իրեն որ շուկայ երթայ եւ սոխ ու սխտոր ծախէ , բայց չկրնէ բերքողական արուեստի մեր պարտէզը՝ իր ներկայութեամբ :

Հովուական տրեխներով կամ թուրք մոլլաներու *փապուճ*ներով արբայական պալատ չես կրնար մտնել : Ո՛չ ալ կրնաս Զարեճցիներու եւ Տէրեանցիներու , Թէքէ–եաններու, Շիրազներու եւ Սիլվաներու , հոյլին մաս կազմել եւ ճանչցուիլ անոնց գրչի եղբայր՝ բրտինքները մտնելով, հե–ւալով, տճալով: Ոտանաւոր գրելով: Շոշորթապատում «պատկեր»ներ գծելով:

×

Քսանէն վեր երիտասարդ մը կը ներ – կայանայ Մոցարդի.

— Կ'ուզեմ բու համանուագներուդ պէս բաներ հեղինակել ... կ'օգնե՞ս ...

— Տակաւին պզտիկ ես, կը պատասխա–նէ անմահական երաժիշտը :

— Բայց դուն 17 տարեկանիդ գրեր ես ... ես քսան եղայ ...

— Այո՛, բայց ես ուրիշներու օգնու–թեան չդիմեցի ...

×

Կը պատմեն թէ մեր մանկութեան օրե–րուն, հայկական Պոլիսը ունի եղեր բանի մը հայ բանաստեղծներ, որոնք բիլօներով ոտանաւոր գրեր են, բայց իրենցմէ ո՛չ մէկը հասեր է Մեծարենցի մը կամ Վա–րուժանի մը բարձունքին :

Որովհետեւ իրենց մէջ կը պակսէր այն ճառագայթը, զոր Աստուած կը պարգեւէ միայն բուռ մը ընտրեալներու :

Այսօր ալ, արտասահմանի , մէջ ու–նինք այդ տեսակ բանաստեղծներ :

Բանաստեղծութիւնը արուեստի միակ ճիւղն է, զոր մարդ վարժապետի մը դի–մացը ճստած չէ որ կը սորվի : Այս վեր–ջին բառն ալ սխալ է: Բանաստեղծը չի սորվիր ու չի սերտուիր ինչ որ պիտի գը–րէ, այլ կը զգայ :

Դաշնակահար թէ ճկարիչ դասի պէտք ունին՝ իրենց տաղանդին կերպարանք տալու համար :

Բանաստեղծին տուէք էջ մը թուղթ ու գրիչ մը — կը բաւէ: Մնացածը կը ստա–ճայ վերէն: Աստղերէն :

Այնպէս որ աստղածորան այդ «մնա–ցած»էն զրկուած մէկը միայն կրնայ ե–րեւանի երէկուանին համար ըսել «ժայռ» ու այսօրուանին համար «մետաքս» :

Կամ, իրարու հետ բաղդատել աչքն ու ձիթապտուղը: Կամ վարդն ու լայնատե–րեւ կաղամբը :

Առաջին պարագային սրբեռանդ հայ–րենասէր, երկրորդ պարագային տաղան–դաւո՛ր բանաստեղծ, երեւելու համար :

Ամեհայն Հայոց հայրենիքին մշակու–թային եւ շինարարական վերածնունդը ծափել ու ծափծափել մեր ճիտին պարտ–քն է: Եւ մեր իրաւունքը :

Այդ պարտքը կատարած ըլլալու եւ այդ իրաւունքէն օգտուած ըլլալու համար իսկ ներելի չէ յղրնել բանաստեղծական ար–ուեստը :

Բայց, եթէ մեր միտքը դրած ենք ,ան–պատճառ , բանաստեղծութիւն խաղալ ու խաղցնել, այն ատեն կրնանք դաս առնել նպարավաճառ բարեկամէս, որ վերոյիշ–եալ «ժայռ»ապատումը կարդալէ ետք կը պռոար.

— Ատ մարդուն գացէք հասկցուցէք որ մենք մետաքսի պէտք չունինք, ժայռի պէտք ունինք ... Ըսել կ'ուզեմ որ մենք Երեւանի բոլոր մետաքսները ժայռի վե–րածելու ենք որ դիմանանք ...

Ո՞վ բարեւի պիտի չկենաք այս «բա–նաստեղծ»ին դիմացը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

«Յառաջ»ի աշխատակից «Եւրոպացի»ի յօդուածները կը կարդացուին շահեկանութեամբ : Ան յաճախ մատնացոյց կ'ընէ ճշմարտութիւններ, որոնք քօղարկուած կը մնան : Կեցուածք մը, որ բարոյական քաջութիւն կը պահանջէ :

Յունիս 12 թիւով իր «Օրը Օրին» տոմսին մէջ «Եւրոպացի»ն կը զբաղի Սեւռի դաշնագրով : Աստուած գիտէ ինչե՛ր գրուած են ու կը գրուին այդ «սրբազան» դարձած դաշնագրի մասին : Անտեղեակ ընթերցողը կը տարուի համոզուելու թէ այդ դաշնագիրը զօրավիգ մըն է հայկական պահանջներուն : (Դիտմամբ կը գործածենք ընդհանուր եւ անորոշ «պահանջ» բառը, որ միշտ կը շփոթուի «խնդիր» եւ մանաւանդ «դատ» բառերու հետ) :

«Եւրոպացի»ն, թերեւս ձանձրացած միալար անհիմն յայտարարութիւններէ, պարտք կը զգայ ճշդել թէ Սեւռի դաշնագիրը մեռելածին ստեղծում մը եղած է : Դաշնագիր մը վաւերական կը դառնայ ու կեանք կը ստանայ՝ երբ, պատուիրակներու ստորագրութիւններէն ետք, կառավարութիւնները կը վաւերացնեն : Արդ, ինչպէս «Եւրոպացի» կը յիշեցընէ, ոչ մէկ կառավարութիւն, ոչ մէկ խորհրդարան վաւերացուցած է Սեւռի դաշնագիրը : Անհերքելի փաստարկութիւն մըն է :

Աւելցնենք ճշդում մը : Հայ եւ Թուրք (քեմալական) կառավարութիւնները 1920 Դեկտեմբեր 2ին, Ալեքսանտրպոլի մէջ դաշնագիր մը կնքած են, որու 3րդ յօդուած հետեւեալն է .—

«Հայաստան կը հրաժարի Սեւռի դաշնագրէն, ետ կը կանչէ հայկական պատուիրակութիւնը՝ որ ստորագրած է այդ դաշնագիրը եւ Երեւանի մէջ Համաձայնականներու ներկայացուցիչներ ընդունելու իրաւունքը կը կորսնցնէ՝ մինչեւ որ Թուրքիան Համաձայնականներու հետ հաշտութիւն կնքէ» :

Ստորագրուած է Հայերու կողմէ՝ Ա. Խատիսեան, առաջին պատուիրակ, Գիւլխանդանեան, ելմտական նախարար, պատուիրակ, Ս. Ղորղանեան, Կարսի կառավարիչ, պատուիրակ :

Այդ դաշնագիրը հրատարակուած է Ֆրանսերէն Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմէնիէնի մէջ, հատոր Դ., եւ առանձին պրակի մը մէջ՝ 1924ին (Ֆրանսական Ազգային Տպարան) :

Հրատարակիչը, Հայր Փուատըպառ, նախկին անդամ Ֆրանսական առաքելութեան ի Հայաստան, առանձին նոթագրութեամբ մը կը յայտնէ թէ Խորհ. Կառավարութիւնը, բնագիրը հրատարակած չըլլալով, Պ. Խատիսեան զայն կըրկին յօրինած է եւ այդ համառօտագրութիւնն է որ հաղորդուած է Փարիզի Հայկական Պատուիրակութեան կողմէ :

Գուցէ առարկուի թէ Ալէքսանտրապոլի դաշնագիրն ալ խորհրդարաններու վաւերացում չէ ստացած եւ ուրեմն անարժէք է, ինչպէս Սեւռինը : Պաշտօնական տեղեկութիւն չունինք, բայց հաւանական կ'երեւայ : Եթէ այդպէս է, զերօ մը պիտի ջնջած ըլլայ ուրիշ զերօ մը : Մնացեալը անտեղի բարբաջանք կը դառնայ :

Յամենայն դէպս, կսկծալու տեղի չը կայ : Սեւռի դաշնագիրը անգործադրելի էր : Եւ եթէ բռնութեամբ գործադրուէր, ապագային նոր աղէտներու դուռ կը բանար, ինչպէս ականատես եղանք Սանճագին պարագային : Բոլոր Ֆրանսացի պատմաբանները, քաղաքական հեղինակները, նոյն իսկ հայանպաստ, համաձայն են այդ մասին :

Զանց չենք առներ որ Ֆրանսացիք իրենք ալ, մանաւանդ Կիլիկիոյ Ֆրանսացիները, մեր պատրանքը սնուցին ժամանակին : Քաղաքական երազատեսութիւնը Հայուն մենաշնորհը չէ : Երկու օրինակ յիշենք :

Առաջինը՝ Կիլիկիոյ Ֆրանսական տեղեկատուութեանց սպասարկութեան մէկ զեկոյցը .—

Գաղտնի .— Տեղեկատուութեանց զեկոյց 1920 Նոյեմբեր 12 : Երեւանի Հանրապետութեան Կ. Պոլսոյ պատուիրակ Պ. Թահթաճեանի յայտարարութիւններէն կը հետեւի թէ իր կառավարութիւնը կը փափաքի ամէն միջոց ի գործ դնել, դադրեցնելու համար չափազանցականներու արարքները, որոնք կրնան վնասել մեր ազդեցութեան Կիլիկիոյ մէջ :

Նոյն իսկ մտադիր կ'երեւայ պատուիրակ մը զրկել մեր հաճութեամբ, Պէյրութ եւ Ատանա, իր հայրենակիցներուն վրայ ճնշում կատարելու եւ մեր տեսակէտները ընդունիլ տալու համար :

Յոյս կը յայտնէ թէ Սեւռի դաշնագիրը պիտի բարւոքի եւ թէ Կիլիկիան Թուրքիայէն պիտի անջատուի :

Ըստ որոշ նշաններու կը թուի թէ Ռամկավարները, Դաշնակցականները եւ Վերակազմեալները միացած են ընդդէմ Հնչակեաններուն» :

Զեկոյցին լիակատար թարգմանութիւնը տուինք, բայց մեր ստորագծած նախադասութիւնն է որ կը վերաբերի մեր նիւթին :

Երկրորդ օրինակը անհատական է, բայց, եթէ կարելի է ըսել, աւելի բացայայտ :

Սեւռի դաշնագրէն վեց ամիս ետք, 1921 Փետրուար 3ին, Զօր. Պռեմոն, Կիլիկիոյ նախկին կառավարիչ, պատասխանելով կնոջս որ իրեն զրկած էրՄերսինի Հայ Արիներու լուսանկարը, Փարիզէն կը գրէր ի միջի այլոց : «Երբեք պիտի չպարպուի Կիլիկիան : Մուսթաֆա (Քեմալը՝ Վ.Փ.) արդելք կը հանդիսանայ : Իսկ եթէ մեկնում կատարուի, հոն կը ձգուի ապահով կացութիւն մը՝ լայնօրէն համապատասխան գրաւումի մը երաշխաւորութեանց տեսակէտով» :

Ամիս մը ետք, Լոնտոնի մէջ, 1921 Մարտ 9ին կը ստորագրուէր Թուրք եւ Ֆրանսական համաձայնութիւնը, որուն պայմանները եւ գործադրութեան հանդամանքները ծանօթ են :

Ֆրանսացիք մեզ չէին խաբեր, այլ միայն... իրենք զիրենք, ինչպէս մենք մեզ կը խաբէինք եւ դեռ կը շարունակենք :

Այդ պարագային մէջ կայ տարբերութիւն մը : Ֆրանսան Կիլիկիոյ մէջ իր սըխալներէն հազիւ պիտի տուժէր : Տնտեսական զրկումներ, քանի մը հազար մեռեալներ, — մէկուկէս միլիոն երիտասարդներու նահատակումէն ետք, — գըրեթէ անզգալի կորուստ մը պիտի ըլլար, Ֆրանսական ժողովուրդին մեծ մասամբ անծանօթ : Մինչ Հայուն համար կենաց մահու խնդիր էր : Քանիցս այդ ըսած եմ Տամատեանին, Հայկական Առաքելութեան պետին : Բայց մարդ կրնայ թունդ հայրենասէր ըլլալ եւ միաժամանակ կոյր քաղաքագէտ մը :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՓՐՈՖ. ՌԱՅՇԸՆԿՐՈՆ ՎԱԽՃԱՆԱԾ

Պերլինի համալսարանին փրոֆէսէօրներէն՝ հայագէտ Տոքթ. Գիւնտըր Ռայշընկրոն վախճանեցաւ Յունիս 20ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, որ հետեւանք էր ինքնաշարժի արկածի մը :

Հանգուցեալը կարգաւոր դասախօս էր ռումանական լեզուագիտութեան եւ տնօրէն Պալքանեան լեզուագիտական կաճառին՝ Պերլինի համալսարանին մէջ, 1948-էն ի վեր, այսինքն արեւմտեան Պերլինի նոր «Ազատ Համալսարան»ին հիմնուելէն ի վեր : Մինչեւ 1964, երբ դեռ հայերէնի յատուկ դասաւանդութիւն հաստատուած չէր հնդեւրոպական Սեմինարին մէջ, ինքն էր որ մէջըդմէջ «ներածում հայերէն լեզուի» համեստ վերնագրին տակ դասախօսական վեցամսեակներ կը յատկացնէր ստուգաբանական հայերէնին՝ բաղդատութեան դնելով զայն կարգ մը հնդեւրոպական լեզուներու հետ, զորս կը դասաւանդէր : Հայերէն գրքերու մատենադարանական բաժինը պալքանեան կաճառին մէջ հաստատուած է իր ջանքերով եւ լրացուած շարունակ :

1932ին, դեռ 23 տարեկան, վերջացուցած էր Պերլինի Ֆրիտրիխ Վիլհելմս համալսարանը, իբրեւ «տոքթէօր փիլիսոփայութեան» տիտղոսով, աշակերտելով գրեթէ բոլոր լեզուագիտական բաժիններուն : Լեզուական տաղանդ մըն էր, որ գիտէր ոչ միայն յունարէն, լատիներէն, Ֆրանսերէն, անգլերէն, ռուսերէն, պուլկարերէն, ալպաներէն, ռումաներէն, հունդարերէն, լիթուաներէն, Ֆիններէն, սպաներէն, փորթուկալերէն, իտալերէն, չեխերէն, սերպերէն այլեւ թուրքերէն եւ հայերէն : Հայերէնը սորված է Արտ. Աբեղեանէ եւ Փրոֆ. Հանս Հայնրիխ Շէդըրէ, հիմնական ուսումնասիրութեամբ, եւ մինչեւ իր մահը կը զբաղէր հայերէնագիտութեամբ, այս կ'ապացուցանեն իր ստուգաբանական յօդուածները «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ, ուր մամուլի տակ է իր վերջին յօդուածը :

Խորանալով միջին հայերէնի առանձնայատկութեան եւ փոխառեալ բառամբ-թերքին մէջ, Ռայշընկրոն գտած էր բազմաթիւ բառեր, որոնք Ֆրանսերէն «Լանկ տ'Օկ»ի մէջ չկային այլեւս, բայց հայերէնի մէջ պահուած կը գտնուէին : Ուրեմն խաչակիրներու ժամանակէն հարաւային Ֆրանսայի ասպետներու լեզուէն փոխ առնուած էին : Դեռ չեմ գիտեր թէ այս մասին ձեռագիր աշխատանք մը վերջնապէս պատրաստած ունի՞, բայց յաճախ խօսած էր ինծի այս նիւթին շուրջ, եւ կ'ուզէր որ Յ. Կարոտի ձեռագիր միջին հայերէնի բառարանը աշխատասիրէի : Յետոյ տեղեկացանք սակայն թէ այդ ամբողջ ձեռագիրը կամ քարտակազմը Կիւլպէնկեան հաստատութեան կողմէ գնուած եւ Երեւան ուղարկուած է : Որքան գիտեմ ռումաներէն արմատական բառարանը եւ լիթուաներէնի արմատական բառարանը տպագրութեան պիտի տար փոքր ինչ վերաքննելէ ետք : Իր աշակերտներուն կը մնայ գլուխ հանել իրենց վարպետին գործը :

Փրոֆ. Ռայշընկրոն հայերէնի ընտելանալով, բարեկամացաւ նաեւ Հայերու հետ, որով ընդունուեցաւ «Գերման եւ հայ Ընկերակցութեան» վարչութեան անդամ երեսնական թուականներուն, երբ անվտանգ չէր գերման մտաւորականի մը համար Հայերու ընկերանալ եւ Ընկերակցութեան «Տեղեկատու» թերթին մէջ հայանպաստ յօդուած գրել, յիշենք 1943 Դեկտեմբեր թիւին մէջ հրատարակած իր ուսումնասիրութիւնը, որ կը կրէր «Հայերը եւ Եւրոպա» վերնագիրը եւ կը վերջանայ այն իմաստով թէ Հայերը արժանի են ազատ եւ անկախ ապրելու :

Ռայշընկրոնի մահով Հայերս կը կորսընցնենք ոչ միայն բազմահմուտ հայագէտ մը, այլեւ ազնիւ բարեկամ մը :

Պերլինի Հայ Գաղութային Միութիւնը համալսարանական մեծավայել յուղարկաւորութեան մասնակցեցաւ՝ պսակ մը դնելով ստորագրողիս ձեռքով մեր հէք բարեկամին գերեզմանին վրայ, եւ ցաւակցութիւն յայտնելով դժբախտ տիկնոջ, որ Ռումանուհի մըն է, շատ ազնիւ եւ բարեսիրտ :

Յիշատակ անմոռա՛ց :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

Ամենուրեք նոյնն են, ինչպէս նոյնն են մեծ պողոտաները՝ ուր կը տիրապետէ պերճութիւնը, որովհետեւ կեանքին յատակն ու գագաթը ամենուրեք նոյն ձեւը ունին :

Այս տեսակի փողոցներէն մէկուն մէջ էր որ յանկարծ զգացի թէ բանտարկուած էի :

Պատահմամբ հետեւած էի երկու զինուորականներու, որոնց կողքին կախուած սուրերը կը հնչէին խորդուբորդ սալայատակին վրայ : Սրճարանէ մը քանի մը կիներ կանչեցին զանոնք :

Կը խնդային այդ կիները եւ յաճախ ալ կ'արձակէին անճոռնի ու գռեհիկ հայհոյանքներ : Զինուորականներէն մին հարուած մը տուաւ պատուհանին, բայց ներսէն ձայն մը հայհոյանքներու փոխունք մը արձակեց : Զինուորականները շարունակեցին իրենց ճամբան, ծիծաղի արձագանգները հեռացան եւ այլեւս ոչինչ լսեցի :

Փողոցը վերստին համրացած էր : Քանի մը պատուհաններ տարտամ լոյս մը կ'արձակէին լուսնին վարագուրուած շողին ընդմէջէն : Կանդ կ'առնէի երբեմն ու կը շնչէի ինծի տարօրինակ թուացող այդ լռութիւնը, որովհետեւ իմ ետիս միշտ կը խլրտար հեշտանքի ու վտանգի խորհրդաւորութիւն մը :

Յստակօրէն կը զգայի թէ այդ լռութիւնն ու անդորրութիւնը խաբուսիկ էր եւ թէ այդ փողոցին մէջ խառնակ կերպով կը բարձրանար միշտ աշխարհիկ փորձութիւններու նշոյլ մը : Բայց, կեցած էի հոն, գիտելով պարապութիւնը : Այլեւս չունէի այն զգայնութիւնը թէ կը գտնուէի այդ քաղաքին ու այդ փողոցին մէջ : Ոչ փողոցին եւ ոչ ալ նոյնիսկ իմ անունս գիտէի : Կը զգայի միայն թէ օտարական մըն էի՝ հրաշալիօրէն կորսըւած անծանօթին մէջ, որ չունէի ոչ մէկ նպատակ ու առաքելութիւն եւ ոչ ալ որեւէ կապ այդ շրջապատին հետ :

Եւ ահա, յանկարծ, մինչ ես այդ անմարդաբնակ փողոցին մէջ ականջալուր կը սպասէի այն դէպքին որ զիս պիտի սթափեցնէր պարապին մէջ սպասողի իմ երազանքէս, լսեցի գռեհկօրէն երգուած գերմաներէն երգ մը, Ֆրայշուցի պարզունակ եղանակ մը՝ «Ոհ, դեղեցիկ ու կանաչ թագը երիտասարդ աղջկան..» :

Կանացի ձայն մըն էր որ կ'երգէր, ճիշդ է որ շատ դէշ կերպով, բայց չէ որ ինծի համար գերմանական մեղեդի մըն էր, եւ ատոր համար ալ, այս օտար անկիւնին մէջ ինծի համար այդ երգին մէջ կար յատկանշականօրէն եղբայրական շեշտ մը : Ուրկէ ալ կուգար ան, ինծի համար փրկութիւն մըն էր : Առաջին խօսքերը, որ շաբաթներէ ի վեր կ'իմանայի հայրենիքէս :

Ով է որ այստեղ կը խօսի իմ լեզուս, հարց կուտայի ինքնիրեն :

Ով էր այն անձը, որ մղուած կը զգար ինքզինքը իր սրտէն դուրս ժայթքեցնելու այդ հնչիւնը, այդ խեղճ երգը, այս կորսուած ու ապականած փողոցին մէջ :

Սկսայ փնտռել թէ ուրկէ՞ կուգար այդ երգը, մէկիկ մէկիկ քննելով կիսաքունի մը մէջ թաղուած բոլոր տուները, իրենց փակ փեղկերով, որոնց ետեւ նենգամիտ կերպով կը պլպլար լոյս մը ու երբեմն ալ կ'երեւէր քօղարկուած մէկ նշանը անծանօթ ձեռքի մը ստուերին :

Դուրսը շռնդալից ծանուցումներ էին դրուած, որոնց վրայ կը տեսնուէին «Ուիսքի, դարեջուր» բառերը, որոնք ցոյց կուտային թէ հոդ դարեջրատուն մըն էր, եւ սակայն ամէն ինչ փակ էր, որով անցորդը թէ կը հրաւիրուէր եւ թէ ետ կը մղուէր : Եւ միշտ, մինչ հեռուէն, փողոցին մէջ կը լսուէր քայլերու արձագանգներ, երգը կը բարձրանար անդադար, աւելի հնչեղ եւ հետզհետէ կը մօտենար : Արդէն հիմա գիտէի թէ ուրկէ՞ կուգար այդ երգը : Վայրկեան մը տատամսեցայ, ապա, յառաջացայ դէպի դուռը, որ ծածկուած էր սպիտակ վարագոյրով մը :

Մինչ վճռականօրէն կը ծռէի գլուխս ներս մտցնելու համար, յանկարծ նրբանցքին մէջ տեսայ ստուեր մը, որ ակնյայտնիօրէն հոն դարանակալ կը սպասէր : Իր դէմքը, որուն վրայ կը շողար իր գլխուն վրայ կախուած կարմիր լապտերին լոյսը, տժգոյն էր ու վախով համակուած : Մարդը, իր խոշոր բացուած աչքերը յառեց վրաս, արտասանեց քանի մը ներողութեան բառեր ու անյայտացաւ փողոցին մթութեան մէջ, անհամարձակ բարեւ մը տալով : Բարեւելու այդ ձեւը տարօրինակ էր : Երկար նայեցայ իր ետեւէն : Փողոցէն փախչող ստուերին մէջ տակաւին կը տեսնէի իր շարժող հետքը՝ անորոշ կերպով : Ներսէն միշտ կը լսուէր երգին ձայնը, այս անգամ աւելի ջինջ : Զիս կը քաշէր իրեն այդ երգը : Հրեցի դուռը եւ արագօրէն ներս մտայ :

Երգին վերջին բառը, դանակի մը հարուածէն կտրուածի պէս, ինկաւ լռութեան գոգը : Եւ ես, երկչոտ կերպով, պարապութիւն մը զգացի առջեւս, լուռ թշնամանք մը, այնպէս, ինչպէս կարծես թէ բան մը փշրած ըլլայի :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(2 Շար.)

- Ե Ր Կ Ի Ր ՍԱՐՍԱՓԱԼ ՎՈՍԿԵՓԱՆ

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Ա Ն

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Գ Լ Ո Ւ Խ

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ՆՈՒԻՐ

Պ. Ղուկաս Փիլիկեան 25ական ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ «Հայ-Բոյժ»ի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անուշ Գոճապաշեան եւ զաւակները կը յայտնեն թէ, Յուլիս 10ին, կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գր. Լու – սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ողբ. ա – մուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՕՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին՝ ողբացեալին յիշատա – կը յարգող բոլոր բարեկամներն ու ազ – դայիները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Միքայէլ Տէր – Յակոբեանի մահուան առթիւ տրուած նուէրները փո – խան Ծաղկեպսակի , նուիրած են հետե – եալ անձերը Ազգ. Միութեան :

Պ. Պ. Մ. Խժտահարեան, Զ. Տէր.Պետ – րոսեան, Ս. Սարեան տասնական, Ժ. Ծառուկեան , Յ. Իսկէնտէրեան, Ա. Ա – ւետեան քսանական, Յ. Եաղուպեան, Մ. Մնայեան տասնական, իսկ Պ. Պօղոս Պօ – ղոսեան Մարսէյլէն փոխան Ծաղկեպսակի Լիոնի կրթ. Մարմնոյ կը նուիրէ յիսուն, նաեւ Տէր եւ Տիկ. Տրիկեան 50 ֆրանք :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնոր – դարանը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ֆ. Կ. Խաչի քա – ղաքի վարչութիւնը՝ Վահան Հաղարեանի մահուան առթիւ յիսուն ֆր., ողբ. Վար – ժապետեանի մահուան առթիւ փոխան Ծաղկեպսակի երեսուն : Տիկին Տիրուհի Սէբէնկիւլեան Մարսէյլ այցելութեան առթիւ 150, մի ոմն (Ռուսո)էն յիսուն, Պ. Վարդան Պանոիկեան՝ ողբ. Մխիթար Հրաչեանի հոգեհանգստեան առթիւ 50 :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Հայր. Մխութեան Մար – սէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորու – թեամբ կեդր. վարչութեան :

Կիրակի, (10 Յուլիս) 1966, ամբողջ օ – րը Ֆապրըկուլի մէջ :

(Հանրակառքի ընկերութեան հանդէս – տավայրի օգաստն եւ ընդարձակ պար – տէզին մէջ) Սեփ-Էմէնգէն երեք կայան եաք, ալի վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմա – դրէ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Պատմական թատերախաղի Գ. եւ Դ. արարներու հարսանեկան տեսարանները) :

Կը նուագէն Ս. Զէօրէէճեան եւ Օր. Ա – նի Զէօրէէճեան :

Կը մասնակցին Եդ. Գարագաշ, Ս. Պէշկէօթիւրեան եւ ամբողջ խումբը :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ չամփուրով խո – րոված :

Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայր երթալու համար Քանը – պիէրի 87 թիւի առջեւէն առնել Սաթափ ընկերութեան օթօքառերը, եւ իջնել Ֆապրըկուլ, նաեւ կարտանի օթօքառը եւ Էքթի Թրօլէն, հանդիսավայրին առջեւ կանգ կ'առնեն , ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով :

Օթօներու Փարիզին ապահովուած :

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու հա – մար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշե – ցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդու – նի : Ձերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդե – րը ըլլան ընթեռնլի , գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն , յստակ գրուին մա – նաւանդ յատուկ անունները : Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

ԿԱՊ. ԽԱՋԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր կապոյտ Խաչի գրա – սենեակը 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նոր Սէրունդի Մարսէյլի եւ Տէսինի խումբերուն միջեւ, այս կիրակի առա – ւօտ (Յուլիս 10) Տէսինի Սթատ Միւնի – սիփալին վրայ :

Հանդիպումէն ետք՝

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մառէի մէջ, Մարկ սրճարանին եռեւը :

Կը հրաւիրուին մարզասէրներն ու համակիրները :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, Ծա – նօթ պուրակին մէջ, Ռիզ դեւաքի ափին :

Բանախօսութիւն , զեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ նոյն օրը խրճ – ջոյի՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, վալա – պրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարու – թեան առթիւ օթօքառ վարձած է : Ա – նոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահո – վել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը , ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոս – եանի եւ դրամատուն Ծերիկեանի :

Օթօքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին , սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովո – րական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրի – կուն :

×

ՇԱՒԻՒԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշ – տահանդէսը, Յուլիս 24ին , նախաճեռ – նութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո – միտէի :

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին , կիրակի :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ , — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են – թակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայու – թիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում – բի դիւաքը ընկերական ժողովի կը հրա – ւիրէ այս Ուրբաթ , ժամը 21ին, Մշա – կոյթի Տան մէջ՝ 17 Րիւ Պլէօ : Պարտա – ւորիչ ներկայութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

« Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէյնի (Ժիւրա) կայանին մէջ , մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս , խորոված , ճրախճանք , խաղոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթօքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր , եւ կը վերա – դառնայ Երկուշաբթի , երթ ու դարձի դին , մարդ ղրուշ 60 Ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ. Թաղէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթօքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհի – ներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ , 63 Րիւ Տօֆիճ :
Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ , 57 Րիւ Թրոնշէ :

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնա – ճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթօքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէյն) :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ , կապ. Խաչի մասնաճիւղերու վարչու – թիւններուն մօտ : Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թուրքէլեան, 4, Րիւ Փարմանթիէ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ , դասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ , ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆր.
» » պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30 , երկու – շաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Գլաս Թուրիսթ)
Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով , ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազադոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանդստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր – ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ խաղաքաղաքները այցի լելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս – տանի զանազան խաղաքաղաքները :

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ , առաջին կարգով (Փրըմիէռ ֆլաս) *ճամբորդողները իրա – ւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բը – նակելու եւ ճաշելու : Գինն՝ 2850 ՖՐ. :*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւա – կերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

Դիմել՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 6 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10653 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.653

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Համաշխարհային առաջին պատերազմը բախտորոշ դեր ունեցաւ Հայութեան երկու հատուածներուն՝ արեւմտեանին եւ արեւելեանին ճակատագրին վրայ :

Աշխարհագրական եւ ազգագրական կրկնակ տեսակէտներով մեր ժողովուրդը կը գտնուէր երկու հակամարտ պետութեանց տիրապետութեան տակ :

Պալքանեան պատերազմը (1912 – 13) վերջացած էր աննախընթաց աղէտով մը: Օսմանեան կայսրութիւնը կորսնցուցած էր իր եւրոպական հողամասերը , — Ադրիականի եզերքներէն (Ալպանիա) մինչեւ արեւելեան Թրակիա (Էտիրնէի արեւմուտքը) : Սերպիա, Գարատաղ, Յունաստան եւ Պուլկարիա իրարու միջեւ բաժնած էին աւարը :

Հայերն ալ պատեհ առիթ սեպեցին անդամ մը եւս հրապարակ հանելու Պերլինի չարաբաստիկ 61րդ յօդուածը , վեց մեծ պետութեանց երաշխաւորութեամբ Բարենորոգումներ գործադրել տալու համար Թուրքիոյ հայկական վեց նահանգներուն մէջ — Վան, Պիթլիս, Էրզրում , Խարբերդ , Սեբաստիա եւ Տիգրանակերտ : Ետքէն ասոնց վրայ պիտի աւելցուէր նաեւ Տրապիզոնը :

Եւրոպայէն դուրս քշուած՝ Թուրքերը կ'ուզէին կառչած մնալ Անատոլուին — որուն մաս կը կազմէին հայկական նահանգները — , ճամբայ հարթելու համար դէպի Թուրան :

Համաթրքական , Թուրանական գաղափարները կ'ոգեւորէին երիտասարդ Թուրքերը Օսմանեան Սահմանադրութեան վաղորդայնին : Զիա Կէօքալփ (Տիգրանակերտցի քիւրտ), Աքա Կիւնտիւզ (բուն անունով Էնիս Ավնի), Բուշէն Էշրէֆ, Մէհմէտ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ եւ ուրիշ մտաւորականներ կը կրէին ազդեցութիւնը Կովկասէն Պոլիս եկած կարգ մը Թուրանական տեսաբաններու, որոնց գլխաւորներն էին Եուսուֆ Աքկուրա, Ահմէտ Աղայէֆ (ետքէն աղա օղլու), Քափրիաքի եւայլն :

Պալքանեան պատերազմի ամօթալի պարտութիւնը չկրցան մարսել Իթթիհատը, որ Էտիրնէի անձնատուութեան համաձայնագրին կնքուած օրը՝ 1913 Յունուար 10 / 23ին «Մեծ դահլիճը» տապալեց , որուն մաս կը կազմէին Ահմէտ Մուխթար փաշա, Քեամիլ փաշա, Գաբրիէլ Նորատունկեան, (արտաքին նախարար) Նազըմ փաշա պատերազմական եւ կրկին ձեռք առաւ իշխանութիւնը :

Ընդդիմադիր Իթիլաֆ կուսակցութիւնը միանդամ ընդ միշտ ասպարէզէն քշելու համար պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ եւ Իթթիհատ իր տիրապետութիւնը յաւերժացուց մինչեւ 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի Զինադադարը, որ մահավճիռը պիտի տար Օսմ. կայսրութեան :

Պաշարման վիճակի, զինուորական մենատիրական վարչաձեւի այդ սարսափազդու օրերուն, այսինքն 1913ի ամբողջ տեւողութեան դաւառի մէջ հարստահարութիւնները մեծ համեմատութիւններ առած էին: Հրահանգը անշուշտ կը տըրուէր Պոլսոյ կեդրոնէն :

Պատրիարքը աւանդական «թաքրիր»ներով կը ռմբակոծէր Բարձրագոյն Դուռը, առանց դարման ստանալու դաւառի անտանելի կացութեան :

Պոլսահայ թերթերը, Սահմանադրութեան շնորհած ազատութենէն օգտուելով, կ'արձանագրէին դաւառէն եկած գանգատները Քիւրտերու եւ թուրք պաշտօնեաներու գործած անլուր չարիքներու մասին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՈՒԽՏԸ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ

Ընկերվարական եօթը երկիրներու կուսակցական եւ կառավարական ղեկավարները խորհրդակցական վեհաժողովը բացած են Վարշաւայի Ուխտին քաղաքական կոմիտէին :

Յանուն Խորհ. Միութեան ներկայ են Բրեժնեւ եւ Կոսիգին: Օրակարգը շատ գաղտնի կը պահուի , բայց կը կարծուի թէ գլխաւոր հարցն է Վարշաւայի Ուխտին կազմակերպութիւնը, ուխտ մը որ տասնեւմէկ տարի յետոյ կը բաժնէ անդամները վերանորոգման անհրաժեշտութեան մը շուրջ: Այս մասին խոր տարակարծութիւն կայ Խորհ. Միութեան եւ Ռումանիոյ միջեւ :

Ժողովը սկսելէն 45 վայրկեան ետք , հինգ պատուիրակութիւնները կը հեռանային ժողովասրահէն մինչ խորհրդ. եւ ռումանական պատուիրակութիւնները կը շարունակէին վիճիլ երեք ժամ : Դէտերու կարծիքն այն է թէ Մոսկուա պատրաստուած պայմանագիրը միջին ճամբայ մը գտնելու համար Մոսկուայի եւ Պուքրէշի տեսակէտներուն միջեւ, ձախողած է :

Խորհրդային տեսակէտն այն է թէ պէտք է ամրապնդել Վարշաւայի զինուորական կազմակերպութիւնը, որու դէմ է սակայն Ռումանիա, որ կ ուզէ մանաւանդ խորհրդային զօրքերուն հեռացումը արբանեակ երկիրներէն : Ռումանիա կ'ուզէ նաեւ որ իւրաքանչիւր երկիր աւելի ինքնավարութիւն ունենայ եւ աւելի լայն իրաւունք խառնուելու տրուած որոշումներուն : Ռումանացիներու դիժգոհութիւնը կուգայ նաեւ անկէ որ չեն յաջողած իրենց կողքին ունենալ միւս երկիրները ինչպէս կը յուսային: Ընդհակառակն իւրաքանչիւր երկիր իր հասկցած ձեւով եւ աւելի կամ նուազ խանդավառութեամբ, կը կրկնէ «ամրապնդում» նշանախօսքը : Ընդհանուր կերպով այս բոլոր երկիրները կը խօսին «գերմանական վրէժխնդրութեան »մասին եթէ նոյնիսկ, բոլորը համաձայն չեն Մալինովսկիի հետ, որ «պատերազմի վտանգի օճախ» մը կը նկատէ դաշնակցային Հանրապետութիւնը :

Ժողովին առթիւ, Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա» խմբագրականով մը կը շեշտէ թէ ժամանակը չէ եկած ուշադրութիւնը պակսեցնելու եւրոպական ընկերվարական երկիրներու պաշտպանողական զինակցութեան համար : Կը ծանրանայ միջազգային կացութեան հրատապ բնոյթին վրայ եւ Պուքրէշի հանդիպումին պատեհութեան: «Իզվեստիա» կը յիշեցնէ աշխարհի սպառնացող երկու մեծ վտանգները՝ զորս կը ներկայացնեն Վիէթնամի պատերազմը եւ «գերման ռազմապաշտութիւնն ու հիւլէական յաւակնութիւնները»: Նոյն թերթին համար Միացեալ Նահանգներու ընդհանուր քաղաքակոնութիւնը պատերազմական արկաածխնդրութեան կը տանի եւ իրենց միջամտութիւնը ասիական Հարաւ –Արեւելքին կը սպառնայ ալ աւելի տարածուիլ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթ Ազատամարտ քանիցս դադարման դատապարտուեցաւ Պոլսոյ զինուորական հրամանատար Ճէմալ պէյի կողմէ (ետքէն Ճէմալ փաշա՝ ծովային նախարար, Դ. բանակի հրամանատար եւ անդամ Իթթիհատի ոճրագործ եռապետութեան՝ Թալէաթի եւ Էնվէրի հետ):

Հասկնալի էր յեղափոխական կուսակցութեան մը թերթին խափանումը: Սակայն Իթթիհատի կառավարութիւնը այնքան կատղած էր, որ ժամանակի պէս պահպանողական եւ շուքէն վախցող ժողովրդական օրաթերթն անդամ 1913ին հինգ անդամ դադարման դատապարտեց եւ պատասխանատու տնօրէնը բանտարկեց :

Հայերէն գրերու գիւտի 1500ամեակի ու հայկ. տպագրութեան 400ամեակի հանդիսութիւնները, որոնք ցուցարարական ձեւեր առեր էին Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Ատափազարի մէջ, նախանձն էին շարժած Թուրքերուն եւ կատղեցուցած զանոնք : Կը զգային, որ առնուազն հարիւր տարի ետ մնացեր են Հայերէն՝ մշակոյթի մարզին մէջ :

Ահա՛ այսպիսի ելեկտրականացած մըթնոլորտի մէջ է, որ Հայերը կը հետապընդէին Բարենորոգումներու հարցը 1913 – ին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեանց իր կողմէ պատուիրակ նշանակած էր փարիզաբնակ Պօղոս Նուպար փաշան, որպէսզի յանուն Հայութեան դիմումներ կատարէ 61րդ յօդուածի գործադրութեան երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց մօտ, 35 տարի ետք վերջապէ՛ս իրագործելու համար խոստացուած Բարենորոգումները:

Պոլսոյ ազգային ժողովը, Զաւէն պատրիարք եւ քաղաքական ժողով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Սահմանադիր – Ռամկավար կուսակցութիւններ համերաշխութեամբ եւ միասնականութեամբ լծուած էին Բարենորոգումներու խնդիրը գլուխ հանելու ազգասիրական աշխատանքին :

Ուրեմն համայն հայ ազգը իր կաթողիկոսով, պատրիարքով, ազգ. երեսփ. ժողովով եւ քաղաքական կուսակցութիւներով նուիրուած էին նոյն նպատակին:

Վեց մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններն ալ ձեռք առած էին մեր խնդիրը եւ կը ջանային հասնիլ արդիւնքի մը, որ պիտի չուշանար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ անկախութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ, Ալժէ վերադարձուեցան Էմիր Ապտէլ Էլ Քատէրի աճիւնները, որ 83 տարի է Դամասկոսի Մուհետտին մզկիթը կը գտնուէին :

ԹԻԹՕ: հեռացնելէ ետք Ալեքսանտր Ռանկովիչը ձեռնարկած է համայնավար կուսակցութեան վերակազմութեան եւ ասոր համար կոչ կ'ընէ երիտասարդ սերունդին :

ԵՄԷՆԻ մէջ նոր կռիւներ սկսած են հանրապետական եւ միապետական ուժերու միջեւ :

ԱՄՄԱՆԻ մէջ դաւ մը երեւան հանուած է եւ ձերբակալուած յորդանանեան գաղտնի Պաաս կուսակցութեան անդամները խոստովանութիւններ ըրած են , յայտարարեց Յորդանանի վարչապետը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Աւելցուցած է որ Սուրիա դրամ զրկած էր յորդանանեան Պաասին որպէսզի պետական հարուածի մը ձեռնարկէ վարչակարգին դէմ :

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ ձայն – պատկերասփիւռ ճառով մը յայտարարած է թէ կառավարութիւնը օրէնք մը պիտի հռչակէ կայուն դարձնելու համար գերմանական մարքը, որ աշխարհի ամէնէն զօրաւոր տարադրամներէն մէկն է: Էր հարտ դժգոհ է որ զիներու յաւելում կը կատարուի որովհետեւ ձգտում կայ աւելի ծախսելու քան ինչ որ տնտեսութիւնը կ'արտադրէ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ մեկնումներուն առթիւ կառքի 532 արկած պատահած է որոնց հետեւանքով 78 մեռեալ եւ 887 վիրաւոր կայ, ըստ առաջին պաշտօնական լուրերու: Ապահովութեան սպասարկութիւնները 150 մեռեալ կը նախատեսէին :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Ժորժ Փոմփիտու Լոնտոն մեկնելէ առաջ, տեսակցութիւն մը տուաւ Ֆրանսական պատկերասփիւռէն : Փոմփիտու յայտարարած է այս առթիւ թէ բացի բացառիկ պարագայէ մը, ընտրութիւններու թուականը յառաջացնելու հարկ չկայ :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Ֆրանսացիք եւ Ամերիկացիք պատուեցին Լաֆայէթի յիշատակը Ինտիփինտըս Տէյի առթիւ: Արդարեւ 1776 Յուլիս չորսին էր որ Ամերիկայի անգլիական գաղութները անկախութիւն կը հռչակէին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանին 13րդ հանգրուանը շահեցաւ պելժիացի Վանտէրպէրկ: Գերմանացի Քունտէ կը պահէ դեղին շապիկը :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յուլիս 2 թուականով.—

Ազգ. Ապահովութեան Ժողովը, որ երկու օր առաջ գումարուեցաւ ծայրայեղ գաղտնապահութեան մէջ, ծանրացած է նաեւ Քրտական խնդրին վրայ, որ մասնաւոր կապ մը ունի Թուրքիոյ ապահովութեան հետ : Այս կենսական ժողովը գումարուեցաւ Ազգ. Ապահովութեան Կազմակերպութեան նախագահ եւ Ազգ. Տեղեկատուութեան Դիւանի խորհրդական՝ Զօրավար Ֆուատ Տօղանի նախագահութեան տակ եւ մասնակցութեամբ բոլոր նախարարութեանց 21 խորհրդականներուն :

Ժողովը բացուեցաւ ժամը 10ին եւ առանց ընդհատուելու շարունակուեցաւ մինչեւ ժամը 16:

Անհրաժեշտ նկատուեցաւ միջոցներ ձեռք առնել քրտաբնակ նահանգներու կացութեան դէմ : Տասնեւվեց նահանգներէն վեցը մանաւանդ ենթակայ են Քրտական հոսանքներուն: Հետեւաբար պէտք է այդ նահանգները վերականգնել տնտեսական եւ մշակութային տեսակէտերով , որպէսզի քրտական հոսանքներուն ենթակայ զանգուածները հեռու մընան անոնց ազդեցութենէն: Այս նպատակով, կառավարութիւնը նիւթական լայն յատկացումներ պիտի ընէ այն տասնեւվեց նահանգներուն, որոնց անունները չեն հրապարակուիր : Բազմաթիւ վարժարաններ պիտի բացուին այդ դաւառներուն մէջ, եւ ամէն ջանք ի գործ պիտի դրուի, անոնց լուսաւորութեան համար : Ասկէ զատ, ապահովութեան զօրաւոր ցանց մը պիտի հիւսուի այդ նահանգներուն մէջ, հաւանական ամէն խռովութիւն կանխելու նպատակով : Քրտական ըմբոստութիւնները տարիներով շարունակուեցան Իրաքի մէջ, եւ Թուրքիա անոնց նման երեւոյթի մը հետ դէմ առ դէմ չգալու համար, այժմէն միջոցներ ձեռք կ'առնէ: Ապահովութեան Ժողովը նկատի առաւ նաեւ յետադիմական խլրտումը, որ զգալի է երկրին մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լոս –Անճըլըսէն Պ. Արշակ Տիգրանեան 500 տոլար կը նուիրէ Մշակոյթի Տան :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ

Սարկաւագ համեստ անունով ճանչցուեցաւ, թէեւ կոչուեցաւ նաեւ՝ «սոփեստոս», «պոէտիկոս» եւ «մեծ վարդապետ»: ԺԱ. եւ ԺԲ. դարերը օղակող մեր հոգեկան մշակոյթին ջահակիրը եղաւ «... եւ մեծիմաստն գիտութեամբ քան զյոլովս եւ հանճարեղն յամենայնի մտահարուստն Յովհաննէս Սարկաւագն կոչեցեալ ...» Շարունակեց եւ զարգացուց Շիրակացիի եւ Մագիստրոսի գիտական հայեացքները, հիմը դրաւ արուեստի աշխարհիկ տեսութեան եւ իմաստասիրական քնարերգութեան:

Արցախի Փառիսոս գաւառէն էր: Եօթը տարեկանին կը մտնէ Հաղպատի վանքին դպրոցը, որ հակառակ սելճուկներու արշաւանքներու, շնորհիւ իր անառիկ դիրքին, կը մնար ապահով վայր մը: Դպրոցը կ'աւարտէ եւ կը ստանայ սարկաւագութեան աստիճան: Կը հմտանայ աստուածաբանական, տիեզերագիտական, տոմարագիտական, մաթեմատիկական, փիլիսոփայական եւ այլ գիտութիւններու մէջ՝ «յոյժ իմաստուն եւ աստուածային շնորհօք զարդարեալ»: Մեծ եղաւ նաեւ անոր համբաւը: Յարգուեցաւ եւ մեծարուեցաւ ազգակիցներու եւ օտարներու կողմէ: Նոյնիսկ վրաց Դաւիթ թագաւորը (1089 – 1125) «նստէր ընդ նմա եւ փարէր զպարանոցաւ նորա...»:

Հաղպատէն գնաց Անի, ուր հիմնեց բարձրագոյն դպրոց մը, որ իր ծրագրով արտայայտեց օրուան պահանջը: Աստուածաբանական առարկաներու կողքին տեղ գտան նաեւ բնագիտութիւնը եւ անթիկ աշխարհի գիտութիւնները: Եւ դպրոցը տուաւ իր հասուն պտուղները: Իմաստասէրին պայծառ մտքին լուսաւոր շառաւիղները եղան անոր բազմաթիւ աշակերտները՝ Երեմիա Անձրեւիկը, Սամուէլ, Սարգիս, Խաչատուր, Գրիգոր, Յովհաննէս Անեցիները, Ստեփանոս Զոմզոմա, Սարգիս Կունդ եւ շատ ուրիշներ: Բոլորն ալ լուսաւորուած՝ Անիէն գացին արգասաւորելու միջնադարեան հայ մշակոյթին անմշակ անդաստանները:

Բեղնաւոր մշակ մը եղած է: Հասուն եղած են անոր հոգիէն ընձիւղած ատօք հասկերը, բայց դժբախտաբար շատերը կորսուած են. այսպէս՝ «Պատմութիւն Սկիւթացիներուն»ը, «Պատմութիւն Մելիք Շահինը», տոմարագիտական, մաթեմատիկական եւ դեռ ուրիշ արժէքաւոր գործեր: «Սա բազում ինչ աշխատասիրեաց ի գիրս՝ յիշատակ բարի թողեալ... Նորա բանքն ամենայն իմաստասիրական ոճով, որպէս զԳրիգոր Աստուածաբանին: Սա գրեաց ճառս ներբողականս ի մեծազօր արքայն Հայոց Տրդատ եւ ի սուրբ Հայրապետն Ներսէս եւ ի սքանչելին Սահակ եւ Մեսրոպ, արար եւ շարական Ղեւոնդեանցն ... Պայծառացան այսօր ... Գրեաց սա ի գիրս աղօթից, գրեաց եւ օրինակս ստոյգ գրոց»:

Յովհաննէս սարկաւագ կոչուեցաւ նաեւ իմաստասէր, որովհետեւ ամբարած էր մեծ գիտութիւն: Արդարեւ, երբ Եւրոպան դեռ կը խարխափէր միջնադարեան խաւարին մէջ, Իմաստասէր Անիի մէջ կը քննէր բնութեան եւ կեանքին, գոյի եւ իմացութեան, փորձին եւ ճանաչողութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող կապերը եւ յարաբերութիւնները: Հետեւելով նախնիքներու յառաջադէմ միտքերուն եւ հայրենի գիտութեան, ան աւելի առաջ գնաց: Մէկ կողմէ աշխարհի կազմութիւնը համարելով նախախնամութեան գործ, միւս կողմէ ալ հետեւելով հին աշխարհի փիլիսոփաներուն, գտաւ որ աշխարհը բաղկացած է նիւթէ: Սակայն նիւթերը իրար նկատմամբ հակասական են. «Զկայ այլ ինչ իրք որ սիրեն զմիմիանս եւ միաբանին»: Ապա՝ աշխարհի մէջ չկայ երեւոյթ մը, առանց պատճառի: Տիեզերքի գաղտնիքներուն կարելի է վերահասու ըլլալ միմիայն բանականութեան միջոցաւ, իսկ բանականութիւնը առանց ճանաչողութեան եւ փորձի թերի է: Ահա թէ ինչու մեծ տեղ տուած է փորձին. «դարձեալ թէեւ, սոքօք կիրթ եւ վարժ, առանց փորձի կարծիքն հաւատարմանալ ոչ կարեսցեն. եւ փորձն է հաստատուն եւ աներկբայ...»: Աշխարհի մէջ միակ բանական արարածը մարդն է, որ «անձնիշխան» է: Սուր է ճակատագիրը, սին ու սխալ են բախտագուշակ Քաղդէացիներու ըսածները մարդու եւ անոր ճակատագրին մասին: Կլոր է երկրագունդը եւ յաւիտենական շարժման մէջ:

Եղաւ «Սարկաւագադիր» տոմարին հեղինակը: Հետեւելով «մայր ամենայն իմաստից» եւ «ոչինչ յարմարի բան ի մաստութեան առանց թուոյ» սկզբունքին, զբաղեցաւ նաեւ մաթեմատիկական աշխատանքներով: Մտաւ ճշգրիտ գիտութիւններու անսահման ոլորտը: Պիւթագորասի եւ Նիկոմախօսի աղիւսակները վերամշակեց, յարմար ժամանակին եւ գրեց. «Յաղագս անկիւնաւոր թուոց» գործը, որ մեր առաջին դասագիրքերէն է եւ երկար ժամանակ օգտագործուած է հայկական հին դպրոցներուն մէջ: Այս գործէն Հայկազեան բառարանին մէջ մը տան մաթեմատիկական նոր բառաձեւեր, ինչպէս եռանկիւն, հինգանկիւն, վեցանկիւն, քառանկիւն եւայլն:

Իբրեւ բնախոյզ, իմաստասէր եւ ուսողագէտ, դիտեց տիեզերքին մէջ կատարուող երեւոյթները, Արեւին եւ Լուսնին փոփոխութիւնները, ասոնց շարժումը, այդ շարժումին կապերը աշխարհին եւ կեանքին հետ: Գրեց տոմարագիտական գործեր՝ «Մեկնութիւն տոմարի», «Բանք վասն հինգ հարիւրից», «Տոմար ժամանակաց եւ թուականաց»: Տոմարի խնդրով զբաղած էր նաեւ Շիրակացի իր ծանօթ «ՇԼԲ բոլորակը» եւ «Պատճէն տոմարի» գործերով: Բայց Շիրակացիին տոմարը չէ, որ գործադրութեան դրուեցաւ, այլ՝ Սարկաւագինը: «Սա ըզբազմաց փափաքելին եւ ոչ ձեռնհաս ըզհաստատ եւ զանշարժ տոմարն կարգեաց Հայոց փոխանակ շարժականին եւ անհաստատնոյն, արար եւ միաբանութիւն ամենայն ազգաց տոմարի ընդ Հայոց», կը վկայէ Գանձակեցի:

Նեղ էին միջնադարեան բանաստեղծութեան շրջանակները: Հոն չկային բնութիւնն ու մարդը, բանաստեղծին ներքինը: Ասոր համար ալ մեծերու հոգին յաճախ պոռթկացած է: Առաջին յախուռն պոռթկացողը Նարեկացին եղաւ: Յովհաննէս Իմաստասէր նոյն ճամբան բռնեց, բայց ոչ Նարեկացիի պէս յախուռն եւ ընդվզող, այլ մեղմ, կարկաչուն, բայց պարզ ու գեղեցիկ: Բնութիւնը գովերգելու եւ բանաստեղծութեան աշխարհիկ ուղղութիւն տալու նպատակով, Իմաստասէր անպարփակ բնութիւնը պարփակեց փոքր թռչունի մը՝ սարեակի մէջ եւ զայն դարձուց բնութեան ներկայացուցիչը: Սարեակը արեւածագին կ'երգէ Սարկաւագի աղօթարանին առջեւ, ծառին վրայ, երգով հրապուրուած բանաստեղծը կը հրաւիրէ թռչունը իրեն հետ գովերգելու արարիչը, բայց թռչունը կը նախընտրէ երգել իր «հայրենին»: Երգը կը լռեցնէ աղօթքը եւ կը սկսի սարկաւագին եւ սարեակին տրամախօսութիւնը: Խօսակցութեան ընթացքին բանաստեղծը կը յայտնէ իր տեսութիւնը արուեստի մասին: Դարեր շարունակ տիրած է այն կարծիքը, թէ արուեստին ծագման աղբիւրը «յայտնութիւնն է», այսինքն՝ ի վերուստ՝ երկինքէն ստացուած շնորհքը: Սարկաւագ ընդունելով հանդերձ այդ տեսակէտը, թռչունին բերնով դիտել կուտայ.

Արդ կացի ի բնականին, որոյ պարգեւն է
յայտնութիւն,
Որ ի լրման ժամանակաց ընծայեցաւ
փոքու հոտին...

Մեծ էր «Սարեկ»ին դերը մեր միջնադարեան բանաստեղծութեան քարացած սկզբունքները բեկանելու եւ թարմ շունչ արտայայտելու տեսակէտէն: Բանաստեղծը պիտի հետեւի բնութեան, շնորհքը բնատուր է, ահա այս է գործին իմաստը: Այս փոքր ծաւալի բանաստեղծութիւնը (195 տող) իր բարերար ազդեցութիւնը ունեցաւ մեր գրական լեզուին վրայ: Բանաստեղծները, նոյնիսկ պատմագիրները, կը ձգեն խրթին ձեւերը, մանուածապատ ոճերը, որ մինչ այդ (մանաւանդ Մագիստրոսի գործերուն մէջ) մտած էին մեր գրականութեան մէջ եւ կը գործածեն պարզ, դիւրըմբռնելի խօսքին ձեւերը եւ հիմա կը դնէին միջին հայերէնին:

Գեղեցիկ երգ մը կայ մեր Շարակնոցին մէջ «Պայծառացան այսօր» անունով, որ Սարկաւագին գրչին կը պատկանի եւ նուիրուած է Ղեւոնդեանց նահատակներուն: «Սարեկ»ը նոր շունչ տուաւ աշխարհիկ բանաստեղծութեան, այս սրտաբուխ շարականն ալ նոյն դերը կատարեց հոգեւոր երգերուն մէջ: Մինչեւ Ներսէս Շնորհալի մեր շարականներուն մէջ հայ իրական կեանքը շատ թոյլ պատկերացուած էր: «Պայծառացան այսօր» երգը հիմը կը դնէ ազգային, հայրենասիրական մոթիֆներուն:

Հատուած մը այդ երգէն.—

Հեղմամբ արեան սրբոց քոց հոտապետաց,
Զեկեղեցւոյ քո ցըրուալս մանկունըս
ժողովեա՝
Յուրախութիւն զվարատեալս
տրտմութեամբ եւ արտասուաց
Յորդահոս բղխմամբ՝ փրկութեան մերոյ
պարգեւաց բաշխիչ:

Հաղպատի վանքին քովը կայ Ս. Աստուածածին փոքրիկ եկեղեցին, որուն զանգակատան տակ ամփոփուած է իմաստասէր բանաստեղծին աճիւնը: «Եւ թաղեցին զնա արեւելից կուսէ եկեղեցւոյն մեծի առ դուրս փոքրագոյն եկեղեցւոյն...», կը հաղորդէ պատմագիրը: Մինչեւ այսօր ալ կը մնայ այս մեծ մարդուն փոքր տապանաքարը՝ երկտող դամբանագիրով:

Արձանս այս սեմսկանէ՝
Սոփեստոսի սարկաւագին:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԱԶԳ ԵՒ ՑԵՂ

Պատմականօրէն անհերքելի եղելութիւն մըն է, որ դարուս առաջին արիւնահեղ պատերազմին Գերմանիոյ պարտուելէն ետք, հազիւ 24 – 25 տարիներ էին անցած՝ մէջտեղ ելաւ Ատոլֆ Հիթլեր մը, որ իր մի քանի մոլեռանդ համախոհներով կարողացաւ գերման պետական իշխանութեան գլուխն անցնիլ, եւ իրեն ու իր արբանեակներուն հետապնդած նպատակներէն մին գործադրել, որ էր Հրեայ ժողովուրդին հանդէպ հակացեղային հալածանք, որպէս պատճառ աշխարհաւէտ պատերազմին:

Այս զազրելի արարքին իբրեւ արդարացուցիչ փաստ, Հիթլեր օրինակ բերած էր, 1915ին Թուրքերու գործադրած հայաջինջ ահռելի ոճիրը, զոր յաղթական հզօր պետութիւնները շուտով մոռցան եւ աւազակաբարոյ ջարդարար բարբարոս Թուրքը մնաց (դեռ կը մնայ) առանց դատաստանի անպատիժ:

1937 – 39 տարիներուն խումբ մը մտաւորական եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու կողմէ, Փարիզի Թէաթրը տէ զՄմպասատէօրի մէջ տեղի կ'ունենային, պարբերաբար, օրուան հրատապ

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

Տակաւ, սակայն, նայուածքս երեւան հանեց ինչ որ կար այդ սենեակին մէջ, որ գրեթէ պարապ էր: Սեղան մը եւ քոնթուառմը, որ հաւանաբար նախասենեակն էր ուրիշ սենեակներու, որոնք կը գտնուէին ետեւը, եւ որոնք իրենց կիսափակ դռներով, իրենց քօղարկուած լոյսերով եւ իրենց լայն անկողիններով երեւան կը հանէին իրենց իսկական բնոյթը:

Արմուկը սեղանին կռթնցուցած, աղջիկ մը, յոգնած ու շպարուած, քոնթուարին ետեւը տանտիրուհին՝ հաստատմարմին, ուրիշ աղջկան մը հետ որ տըդեղ չէր: Իմ բարեւս ծանր կերպով ինկաւ միջոցին մէջ եւ շատ ուշ էր միայն որ ջղայնացած արձագանգ մը պատասխանեց անոր: Շատ անհանդիստ վիճակի մէջ կը գտնուէի այս լռութեան վայրէն ներս մտած ըլլալով եւ մեծ հաճոյքով դուրս պիտի ուզէի ելլել իսկոյն եւեթ, սակայն շուարումիս մէջ չէի կրնար պատճառաբանութիւն մը գտնել, ատոր համար ալ իսկոյն տեղ մը գրաւեցի սեղանին առջեւ:

Աղջիկը, յանկարծ մտաբերելով որ պարտականութիւն մը ունէր, հարցուց ինծի թէ ի՞նչ կ'ուզէի խմել եւ իր ձայնին խստութենէն ու իր Ֆրանսերէնին հնչիւնէն իսկոյն ճանչցայ որ գերմանուհի մըն էր:

Գաւաթ մը գարեջուր ապսպրեցի, գընաց բերելու այդ գաւաթը եւ վերադարձաւ քալուածքով մը որ անտարբերութիւն կը մատնէր եւ իր չոր աչքերը, ծուլութեամբ ծուարած իր կոպերուն ներքեւ, իրենց մէջ ունէին հետզհետէ մարելու վրայ եղող լոյս մը: Մեքենականօրէն զետեղեց գաւաթը իմ առջեւս եւ տեղւոյն սովորութեան համաձայն ուրիշ գաւաթ մըն ալ դրաւ իրեն համար:

Երբ խմեց իմ կենացս, իր պարապ նայուածքը յառեցաւ իմ վրաս եւ ես կրցայ դիտել զինքը: Ճիշդը ըսելու համար իր դէմքը տակաւին գեղեցիկ էր եւ ունէր կանոնաւոր գիծեր, եւ սակայն, ներքին ձանձրոյթի մը հետեւանքով կարծես զըռեհկացած էր ու կը նմանէր դիմակի մը: Մազերը քակուած, այտերը արատաւորուած դէշ տեսակի շպարներէն սկսած էին իյնալ, կազմելով լայն ծալքեր՝ բերնին շուրջը:

Անհոգութեամբ էր հագած իր շրջազգեստը, ձայնը՝ կարծես խանձած էր ծըխախոտին մուխէն եւ գարեջուրէն: Իր ամբողջութեան մէջ յոգնած էակ մըն էր, այլեւս կարծես ապրելով մեքենականօրէն, սովորութիւններու կառչած: Սարսափով խառն անհամարձակութեամբ մը հարցում մը ուղղեցի իրեն: Առանց երեսս նայելու, պատասխանեց անտարբերութեամբ, նոյնիսկ գրեթէ առանց շարժելու շրթունքները: Զգացի որ սխալ տեղ եկած էի:

Մեր ետեւը, քոնթուառին վրայ կը յօրանջէր սրճարանին տիրուհին: Միւս աղջիկը նստած էր անկիւն մը կը նայէր ինծի, կարծես սպասելով որ քովս կանչէի զինքը: Կ'ուզէի մեկնիլ, սակայն ամէն ինչ իմ մէջս ստացած էր կապարի ծանրութիւն մը: Կը մնայի հոն, այդ խառնակ մթնոլորտին մէջ, երերուն, նման այն նաւազներուն որոնք հետաքրքրութենէ եւ զարշանքէ շղթայուած կ'ըլլան:

Յանկարծ սարսռացի, սարսափած սաստիկ ծիծաղի մը ձայնէն, որ կը բարձրանար կողքէս: Նոյն վայրկեանին լոյսը դողդղաց՝ օդի հոսանք մը յառաջացած էր, որմէ եզրակացուցի թէ մէկը մեր ետեւը դուռը բացած էր:

— Նորէն դո՞ւն ես, ձայնեց կողքիս կինը կոպտօրէն եւ գերմաներէնով: Դարձեալ կը պտըտկի՞ս տան շուրջը, ծերուկ ագահ: Օհ, ներս մտիր, քեզի վնաս չեմ պատճառեր:

Նախ դարձայ դէպի ձայնը, որ այնքան կոպտութեամբ ընդունած էր նորեկը եւ որուն էութեան մէջ կարծես կրակ կար, ու ապա դարձայ դէպի դուռը:

Ճանչցայ իսկոյն տատանող ստուերը, ճանչցայ այն մարդը որուն աչքերը լեցուն էին նուաստութեան զգացումով մը եւ որ քիչ առաջ գրեթէ փակչած էր գրան: Կեցած էր գլխարկը ձեռքին, ճիշդ մուրացկանի մը նման եւ կը դողար ծիծաղներու տարափին տակ, որոնք, յանկարծ, կը թուէին գզրդացնել կնոջ մարմինը որ կ'ըսես բռնուած ըլլար լուսնոտութեան տագնապէ մը, մինչ անդին, քոնթուառին վրայ, տանտիրուհին սկսած էր արագ փոփսուքներով արձագանգ տալ իրեն:

— Նստէ հոն, Ֆրանսուազին քով, հրամայեց ան խեղճ մարդուն, երբ այս վերջինը վախկոտ քայլերով ուզեց մօտենալ: Կը տեսնես որ պարոնի մը հետ եմ:

Գերմաներէնով ըսաւ այս բոլորը: Տանտիրուհին եւ միւսը աղջիկը կը շարունակէին քահ – քահ խնդալ, առանց բան մը հասկցած ըլլալու, եւ սակայն երկուքն ալ կը թուէին ճանչնալ նորեկը:

— Ամէնէն սուղ շամփանիայէն տուր իրեն, Ֆրանսուազ, ամէնէն սուղէն, պոռաց ան վերստին իր ընկերուհիին:

Յետոյ, հեգնանքով մը ըսաւ մարդուկին:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(3 Շար.)

- Ե Ր Բ -
ԵՎԻՆԸ ՍԱՐՍԱՆՈՎ

Տատուշ Հարությունի մասին, որն ինձ ասել էր, թե ինչ-որ բան պիտի պատահի, եթե ես Երբեք ոչ մի կերպ չհամաձայնեմ ամուսնանալ Ալվարդի հետ։ Ես ծիծաղեցի այդ մտքի վրա։ Ալվարդը ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ։ Ես նրան ատում էի, ինչպես ատում էի նրա ամբողջ ընտանիքը։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն հարստության, այլև նրանց ամբարտավան ոգու համար։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց, այլև այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին, այլև նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։

Երբ Տատուշ Հարությունը ինձ ասաց, որ ես չպիտի ամուսնանամ Ալվարդի հետ, ես ծիծաղեցի։ Ես ծիծաղեցի, որովհետև ես ատում էի Ալվարդին։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ, ինչպես ատում էի նրա ամբողջ ընտանիքը։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց, այլև նրանց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։

Ես ծիծաղեցի, որովհետև ես ատում էի Ալվարդին։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ, ինչպես ատում էի նրա ամբողջ ընտանիքը։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց, այլև նրանց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին, այլև նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։

Ես ծիծաղեցի, որովհետև ես ատում էի Ալվարդին։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ, ինչպես ատում էի նրա ամբողջ ընտանիքը։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց, այլև նրանց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին, այլև նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։

Երբ Տատուշ Հարությունը ինձ ասաց, որ ես չպիտի ամուսնանամ Ալվարդի հետ, ես ծիծաղեցի։ Ես ծիծաղեցի, որովհետև ես ատում էի Ալվարդին։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ։ Ես ատում էի նրան, որովհետև նա ինձ համար ոչ մի գրավչություն չուներ, ինչպես ատում էի նրա ամբողջ ընտանիքը։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց, այլև նրանց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։ Ես ատում էի նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին, այլև նրանց ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք ինձ ստիպել էին ծառայել իրենց ոչ միայն ինձ, այլև ամբողջ գյուղին։

Տիկին Անայիս Ճարեան եւ զաւակը՝ Ֆրանսուա, Այրի Տիկին Վէնսան Ճարեան եւ զաւակները՝ Մարի – Քլօտ, Ժոսըլին, Միշէլ եւ Փասքալ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Արմէն Արշակեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 30ին, իր բնակարանը, 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի Յուլիս 4, ժամը 16ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Փէրէօյի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անուշ Գոճապաշեան եւ զաւակները կը յայտնեն թէ, Յուլիս 10ին, Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ողբ. ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՕՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին՝ ողբացեալին յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամներն ու ազգայինները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վարդան Ագօղլանեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով, նամակով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱԳՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ Պ. Վ. Ագօղլանեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 50 Ֆր. Կապ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին, 30՝ Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, քսան Ալֆորվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ: (Ստանալ «Յառաջ»էն), եւ քսան՝ «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹՐ ՏԱՆ

Պ. Ստեփան Էլչիբէկեան, ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրէ 379 Ֆր. 20, Տան ապահոգրութեան տարեկան գումարը:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ընկ. Վահան Հիւսեանէ (Տէսին) շնորհակալութեամբ ստացուած է Վէմ պարբերականի ամբողջական հաւաքածոն:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան:

Կիրակի, (10 Յուլիս) 1966, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ:

(Հանրակառքի ընկերութեան հանգըստավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէնէն երեք կայան ետք, աջի վրայ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Պատմական թատերախաղի Գ. եւ Դ. արարներու հարսանեկան տեսարանները):

Կը նուագեն Ս. Չէօրէքճեան եւ Օր. Անի Չէօրէքճեան:

Կը մասնակցին Եդ. Գարագաշ, Ս. Պէշկէօթիւրեան եւ ամբողջ խումբը:

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայր երթալու համար Քանըպիէրի 87 թիւի առջեւէն առնել Սաթափ ընկերութեան օթօքառերը, եւ իջնել Ֆապրըկուլ, նաեւ Կարտանի օթօքառը եւ Էքսի Թրօլէն, հանդիսավայրին առջեւ կանգ կ'առնեն, ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով:

Օթօներու Փարքինկ ապահովուած:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ժ. Պառաւեան իր տղուն Յովհ. Պառաւեանի ամուսնութեան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նոր Սերունդի Մարսէյլի եւ Տէսինի խումբերուն միջեւ, այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 10) Տէսինի Սթատ Միւնիսիփալին վրայ:

Հանդիպումէն ետք՝

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մառէի մէջ, Մարկ սրճարանին ետեւը:

Կը հրաւիրուին մարզասէրներն ու համակիրները:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ:

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ:

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ գետակի ափին:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ:

Մէկ օր բնութեան մէջ:

Անձրեւի պարագային՝ նոյն օրը խընջոյք՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի:

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին:

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն:

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի:

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, Կիրակի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1966
Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն:

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ:

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 Ֆրանք: Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ. Թադէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք:

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին:

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէն):

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ: Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թութէլեան, 4, Բիւ Փարմանթիէ:

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ, — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի դիւաքը ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17 Բիւ Պլէօ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (8 Յուլիս), սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի (7 Յուլիս), ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ

JEUDI 7 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10654

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.654

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Բարենորոգումներու հարցը լուրջ հանդամանք ստացած էր 1913ին, Պալքանեան պատերազմի ազէտէն ետք :

Պարտուած Թուրքիոյ վրայ ճնշում բանեցնելը աւելի դիւրին կը թուէր ազդային եւ միջազգային կրկնակ ճակատներուն վրայ :

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ ամբողջ երեսուն տարի՝ 1878ի Պերլինի դաշնագրէն մինչեւ 1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը յաջողած էր կաշառել երաշխաւոր պետութիւնները եւ ջուրը ձգել բարենորոգումներու խնդիրը :

Սահմանին երկու կողմի Հայերուն համերաշխութիւնը եւ միահամուռ պահանջները վերջապէս շարժման մէջ էին դրած վեց մեծ պետութիւնները, որոնք բաժնուած էին երկու խմբակցութեանց : Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա կը կազմէին երրեակ Համաձայնութիւնը : Գերմանիա, Աւստրեւհունգարիա եւ Իտալիա՝ Երրեակ Զինակցութիւնը :

Հայկական Բարենորոգումներու խնդրով զբաղելու համար Երրեակ Համաձայնութիւնը լիազօրութիւն տուած էր Ռուսիոյ Պոլսոյ դեսպան տը Կիրսին, Երրեակ Զինակցութիւնը՝ գերման դեսպան պառոն Ֆոն Վանկէնհայմին :

Ռուսիան կը նկատուէր պաշտպան հայկական շահերուն, իսկ Գերմանիան՝ Թրքականներուն :

Երկու կողմի պատուիրակներուն միջեւ վիճաբանութիւնները սուր հանգամանք ստացան : Գերման Թրքասէր դեսպանը յաջողեցաւ Բարենորոգումներու ռուսական ծրագրին բազմաթիւ կէտերը փոխել տալ ի նպաստ Թուրքիոյ :

1913 Սեպտեմբերին ռուս եւ գերման դեսպանները համաձայնեցան վերջնական ծրագրի մը շուրջ : Սակայն Թուրքերը նոր դիջումներ ալ ստացան : Ի վերջոյ 1914 Յունուար 26 – Փետր. 8ին Ռուսիոյ դեսպանատան գործակատար Կոստանդին Կուլքեվիչ եւ մեծ – եպարքոս եւ արտաքին նախարար Սայիտ Հալիմ փաշա ստորագրեցին Բարենորոգումներու ծրագիրը, համաձայնութեամբ երաշխաւոր պետութեանց դեսպաններուն :

Թուրքերը ամէն խարդախ միջոցներու եւ սուտ խոստումներու դիմեցին ծրագիրը չստորագրելու համար : Սակայն ի վերջոյ ռուս դեսպանի ճնշումին տակ ակամայ տեղի տուին : Գերման դեսպան Վանկէնհայմ մերժեց ստորագրել զայն :

Տեղը չէ ըստ էութեան քննելու Բարենորոգումներու ծրագիրը :

Թուրքերը կատղած էին, որ Հայերը մեծ պետութեանց, մանաւանդ Ռուսիոյ օժանդակութեան դիմած էին հայկ. նահանգներուն մէջ բարենորոգումներ գործագրել տալու համար : Արժանապատուութեան խնդիր դարձուցած էին զայն եւ ատելութեամբ լեցուած Հայերուն դէմ : Առիթի կը սպասէին պատռելու համար այդ ծրագիրը, որ երկու եւրոպացի մարզպաններ կը նշանակէր՝ կեդրոն ունենալով Վանն ու Էրզրումը :

Այդ առիթը չուշացաւ : Վեց ամիս ետք պայթեցաւ համաշխարհային պատերազմը : Թուրքերու առաջին գործն եղաւ քուրջի պէս պատռել եւ մէկ կողմ նետել բարենորոգումներու ծրագիրը, իր երկիրը ճամբել նորվեկիացի մարզպան Հոֆը, որ արդէն իր բանակատեղին հաստատած էր Վան : Միւս մարզպանը՝ հոլանտացի Վէսթէնէնք տակաւին չէր գացած իր պաշտօնատեղին՝ Կարին :

Հայերու ռուսասիրութիւնը ծանօթ էր Թուրքերուն երկուքուկէս դարէ ի վեր : Ամէն անգամ, որ Ռուսիա եւ Թուրքիա կռուած էին իրարու դէմ՝ մեր պապենական հողերուն վրայ՝ Հայերը ինքնաբերաբար օգնած էին ռուսական բանակներուն :

Մահմետական Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Պարսիկներու կողմէ ա՛յնքան կեղեքուած ու հալածուած էին, որ Հայերը՝ իբրեւ բարեպաշտ ու հաւատացեալ քրիստոնեայ՝ կրօնքը չկարենալով զանազանել քաղաքականութենէն՝ « խաչապաշտ » Մոսկոֆին վրայ դրեր էին իրենց յոյսը օտարի լուծէն ազատուելով սեփական, անկախ հայրենիքի տէր դառնալու համար :

Օսմանեան սահմանադրութեան սկիզբի խանդավառ օրերուն իսլամ եւ քրիստոնեայ, Թուրք եւ ոչ – Թուրք բոլոր տարբերը իրարու եղբայր հռչակուած էին :

Երկար չտեւեց մեղրալուսինը : 1909 Ապրիլին Կիլիկիոյ համատարած ջարդերը եկան անգամ մը եւս հաստատելու թէ Թուրքը ոխերիմ թշնամին է Հայուն : Ոճրագործ Իթթիհատը կը շարունակէր կարմիր սուլթանին աւանդութիւնը, — բնաջնջել Հայութիւնը՝ ընդմիշտ թաղելու համար հայկական հարցը :

1913ին, Պալքանեան պատերազմէն ետք Թուրքերը համակերպեցան եւրոպական հողամասերուն՝ Ալպանիոյ, Եպիրոսի, Մակեդոնիոյ եւ Արեւմտեան Թրակիոյ կորուստին : Զայներնին քաշեցին եւ տեղերնին նստան :

Սակայն նոյն թուականին ոգի ի բռին պայքարեցան ապակեդրոնացման վարչաձեւ չտալու համար արեւելեան նահանգներուն : Կ՛ուզէին ընդմիշտ իրենց տիրապետութեան տակ պահել հայկական բարձրաւանդակը, որ կը գտնուէր դէպի Թուրան տանող ճամբուն վրայ :

Առաջին աշխարհամարտէն վերջ ալ Թուրքերը համակերպեցան արաբախօս երկիրներու կորուստին, Սուրիոյ, Լիբանանի, Յորդանանի, Իրաքի, Պաղեստնի, Արաբիոյ, Եմէնի, Ասիրի անջատման օսմ. կայսրութենէն : Ու այս վերջինը այլեւս պատմութեան պատկանեցաւ :

Սակայն ամէն միջոցի դիմեցին իրենց ձեռքին մէջ պահելու համար հայկական նահանգները : Ու դեռ աւելին, շնորհիւ բոլշեւիկ Ռուսիոյ, Պրեստ – Լիթովսքի դաշնագրով 1918ին գրաւեցին Կարսն ու Արտահանը : Ու 1921ին, դարձեալ շնորհիւ Լենինի, նոյն նահանգները Հայաստանի Հանրապետութենէն խլուելով նուէր տրուեցան Մուսթաֆա Քեմալին :

Թուրքը այսօր իր ձեռքին մէջ կը պահէ Թուրանի ճամբան : Պայմանները թոյլ չեն տար ներկայիս իրագործելու իր մեծամոլական ծրագիրը : Սակայն դաղափարը միշտ վառ ու կենդանի կը մնայ իր գլխուն մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՊՈՆԻ

Պոնի Ֆրանսական դեսպանը Արտաքին նախարարութեան յանձնած է այն պատասխանը զոր Ֆրանսա տուած է գերմանական յուշագրին, Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին վերաբերեալ :

Ծանօթ է որ մէկ կողմէն բանակցութիւններ կը տարուին վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու համար, քանի որ Ֆրանսա իր զօրքը քաշեց Ատլանտեան կազմակերպութենէն Յունիս 30ին եւ արդէն սկսած է փոխանցման շրջան մը որ կ՛երթայ այդ թուականէն մինչեւ բանակցութիւններու վերջանալը : Ֆրանսա իր պատասխանին մէջ կը շեշտէ այն տարակարծութիւնները որոնք կան երկու կառավարութիւններու միջեւ իրաւական դետնի վրայ : Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը կը պնդէ այն իրողութեան վրայ թէ 1954ի համաձայնագրերը օրինական հիմ մը կը կազմեն 70,000 Ֆրանսացի զինուորականներու համար, որոնք Գերմանիա կը գտնուին : Դաշնակցային կառավարութիւնը ոչ մէկ միջոց կրնայ ձեռք առնել որ վնասէ այն համաձայնագրերուն սահմանած կանոնագրին : Այս պատճառով է որ Ֆրանսա կ՛ուզէ գիտնալ թէ ինչ բնոյթ պիտի ունենայ այն առաքելութիւնը որ պիտի տրուի դաշնակցային կառավարութեան պատուիրակին զոր Գերմանիա կ՛ուզէ նշանակել Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերուն մօտ : Ֆրանսա համաձայն կրնայ գրտնուիլ որ նման պատուիրակ մը տեսակ մը կապի գործակալ ըլլայ Ֆրանսական ուժերուն եւ դաշնակցային Հանրապետութեան միջեւ, բայց երբեք չի կրնար ընդունիլ որ այդ պատուիրակը տեսակ մը հսկողութիւն կատարէ Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերուն գործունէութեան վրայ :

Ընդհակառակն, Պոնի կարծիքն այն է թէ նման պաշտօնի մը ստեղծումը, փոխանցման շրջանին համար, ցոյց պէտք է տայ որ Ֆրանսական ուժերուն Օթանէն քաշուելէն ետք, Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերու կանոնագիրը չի կրնար նոյնն ըլլալ : Ուրեմն գերման պատուիրակին կը վիճակի պահպանել Գերմանիոյ գերիշխանութեան իրաւասութիւնները : Ֆրանսա դէմ է այս տեսակէտին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ գումարուած Վարշաւայի Ուխտի անդամ պետութեանց վեհաժողովը վերջացաւ : Միջին ճամբայ մը գտնուեցաւ Ռումանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան տարակարծութիւնները հարթելու համար : Միացեալ յայտարարութիւն մը ստորագրուած է որ պիտի հրապարակուի «յետագային» ինչպէս կը շեշտէ ռումանական ակափրէս մամուլի գործակալութիւնը : Կ՛ըսուի միայն թէ հասարակաց յայտարարութիւնը կը շեշտէ Եւրոպայի ապահովութեան եւ խաղաղութեան ամրապնդման անհրաժեշտութիւնը :

ՓՈՆՓԻՏՈՒ եւ Քուվ տը Միւրվիլ Լոնտոն հասան : Խօսակցութիւններ պիտի ունենան Անգլիոյ անդամակցութեան մասին Հասարակաց Շուկային : Ֆրանսական տեսակէտն այն է թէ մեծն Բրիտանիոյ կ՛իյնայ ըսել թէ կ՛ուզէ՞ թէ ոչ ընդունիլ Հռոմի դաշնագրին կանոնները :

Օրը Օրին

ՏԱՐԻՈՅՆ

ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՃԱՌԸ

Քաջ եպիսկոպոսներ կան դեռ...:

Միայն ժամուցի համար պատարագողները չեն որ մնացին :

Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան հռչակման տարեդարձին առթիւ, Մայիս 28 թուականով յաւերժացած տօնակատարութեան առթիւ, հանդէս մը տեղի ունեցած է Երուսաղէմի մէջ, Յունիս 11ին :

Լուրը սովորական է :

Ինչ որ անսովոր է, ինչ որ բացառիկ է, այդ հանդէսին մէջ ներկայութի՛ւնն է Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքին :

Այս պղտոր օրերուն, ուրացման եւ դասալքութեան այս օրերուն, արութեան եւ առնականութեան նուազման այս օրերուն՝ երբ քաջութեան դասը կի՛ն մըն է (Սիլվա Կապուտիկեան)որ կուտայ մեզի, վերջապէս հոգիներու եւ նկարագիրներու գունաթափութեան այս օրերուն՝ յուզիչ եւ իրապէս խռովիչ է տեսնել որ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքը, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան, ընկերակցութեամբ իր լուսարարապետին՝ Հայրիկ արք. Ասլանեանի, կը մասնակցի Մայիս 28ի հանդէսին եւ ճառ մը կ՛արտասանէ Օրուան նշանակութեան նուիրուած :

Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքը ծանօթ է իբրեւ բանաստեղծ, ծանօթ է իբրեւ հռետոր : Այս անգամ կը հաստատէ նաեւ թէ քաջ կրօնապետ մըն է, որ չի գիտեր լեզուն կլլել, չի սիրեր լեզուն գործածել՝ ալէլուիա ըսելու համար միայն, այլեւ լա՛ւ կը ճանչնայ Եհովան, լա՛ւ կը ճանչնայ Կեսարը, մէկուն կամ միւսին չզոհելու համար իր ժողովուրդը : Ատոր ապացոյցը՝ ճա՛ռը, զոր արտասաներ է.

— « Մայիս 28ը մեր պատմութեան մասն է : Մայիս 28ը մեր ժողովուրդի արիւնով ստեղծուած է եւ ինչ որ ժողովուրդներու արիւնով կը ստեղծուի, անիկա ոչ միայն պատմութեան մէջ, այլեւ յաւիտենութեան մէջ կը մտնէ, անմահ է : Եթէ փրցնենք Մայիս 28ը մեր պատմութեան հատորէն, մենք ոչ միայն անարդարութիւն մը գործած կ՛ըլլանք, ոչ միայն ոճիր մը գործած կ՛ըլլանք, այլեւ կ՛այլանդակենք մեր պատմութիւնը, այլեւ կը կեցընենք մեր պատմութիւնը, կը կեցընենք մեր պատմութեան ընթացքը : Կը կեցընենք մեր ժողովուրդին, ինչպէս կ՛ըսեն, Էլան վիթալը, որ դէպի անմահութիւն, դէպի կեանք միտած է եւ ձգտած է միշտ :

Գիտէք թէ Մայիս 28ը կը տօնուի Դաշնակցութեան կողմէ : Դաշնակցականները, ոչ բոլորը անշուշտ, երբ կը խօսին այդ թուականի մասին, կ՛ուզեն ապացուցանել թէ իրապէս իրենք պատմութեան մէջ լաւ բան մը ըրեր են եւ ոչ թէ զէշ բան մը : Այսօր քաւութեան նոխազ դարձած են, որովհետեւ քաւութեան նոխազ կ՛ըլլան բոլոր սուրբերը, քաւութեան նոխազ կ՛ըլլան բոլոր հերոսները, երբ իրենց թափած արիւնը կամ սրբազան տեսիլքը տակաւին իր կերպարանքը եւ իր ձեւը չէ առած : Բայց, ոչ մէկ կաթիլ արիւն կրնայ թափիլ ժողովուրդին երակէն յանուն գաղափարի, առանց որ անիկա պտղաբերի, առանց որ օր մը իր նպատակին ծառայէ : Չէ եղած պատմութեան մէջ եւ չի կրնար ըլլալ նման բան : Այսօր, Դաշնակցութեան, այդ նոխազին կռնակին վրայ դրուած է Մայիս 28 եւ մեր հերոսներու, մեր նահատակներու վէրքը փաթթող Եռագոյն դրօշակը :

Դաշնակցութիւնը կրնայ ոչ թէ խօսքով, այլ եւ սրտի ամենաքաղցր հանդարտութեամբ ըսել Աւետարանի խօսքը. « Բեռն իմ քաղցր է, բեռն իմ թեթեւ է, լուծն իմ քաղցր է եւ բեռն իմ փոքրոգի» : Կրնայ ըսել ատիկա, որովհետեւ ինչ որ շատերու կողմէ իբրեւ, այսպէս ըսենք, ոչ ընդունելի, ոչ սրբազան բան կը նկատուի, անիկա մեր պատմութեան ամէնէն նուիրական եւ սրբազան բանն է, որովհետեւ ներկուած է մեր նահատակներուն, մեր հերոսներուն արիւնով : Վա՛յ այն ժողովուրդին, որ երկրորդ անգամ կը մեռցնէ իր մեռելները, վա՛յ այն ժողովուրդին, որ կը մոռնայ իր մեռելները, որովհետեւ երբ մեռելները լռեն՝ ողջերը այլեւս չեն կրնար ապրիլ : Եւ այդ մեռելները, այդ սուրբերը, այդ հերոսները կ՛ապրին, որովհետեւ մեր պատմութեան մէջ ստեղծած են Մայիս 28ը : Ինչ կ՛ուզեն թող ըսեն, Մայիս 28ը նուիրական թուական մըն է եւ մաս կը կազմէ մեր պատմութեան, ինչպէս ոսկրը ոսկերաց եւ մարմին մարմնոյ» :

Ահաւասիկ տարւոյն ամէնէն գեղեցիկ ճառը, քաջ խօսքը, որոտաձայն պատգամը, ինչպէս պիտի ըսէին հին դասականները՝

Ecrit sur l'airain.

ԱՐԱՉ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Դ.

ԿՐԹԱԿԱՆ

Ըստ Մարսէլ Լէառի, 1902ին, Տիգրանակերտի մէջ կային չորս դպրոց, 690 մանչ – աշակերտ եւ 324 աղջիկ – աշակերտ, ընդամէնը 1014 աշակերտ՝ 27 ուսուցիչներով :

Շրջակայքը՝ երկու դպրոց, 180 աշակերտներով եւ հինգ ուսուցիչներով :

Բալու՝ ութ դպրոց, 555 աշակերտ եւ 15 ուսուցիչ :

Ըստ այդ ցուցակին, 1544 աշակերտ, 57 ուսուցիչ: Այս թիւերը շատ պակաս են 1915ի թիւերէն :

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Ըստ Վիթալ Քինէի, 1892ին Հայերը ունէին, Տիգրանակերտի մէջ, 95 դպրոց, 3410 աշակերտներով եւ 98 ուսուցիչներով :

Հայ կաթոլիկները ունէին չորս դպրոց, 160 աշակերտներով եւ չորս ուսուցիչներով :

Հայ բողոքականները ունէին երեք դպրոց, վաթսուն աշակերտներով եւ 9 ուսուցիչներով :

Արղընիի մէջ՝ 41 դպրոց 1640 աշակերտներով :

Հայ կաթոլիկները՝ մէկ դպրոց ութսուն աշակերտ եւ երկու ուսուցիչ: Մէկ աղջկանց վարժարան 70 աշակերտուհի եւ երկու ուսուցիչ :

Մարտինի մէջ՝ կաթոլիկները ունէին 12 դպրոց, 540 աշակերտ եւ 16 ուսուցիչ : Բողոքականները՝ երեք դպրոց, 220 աշակերտ, եւ վեց ուսուցիչ :

Ընդամէնը Տիգրանակերտ նահանգին մէջ 159 դպրոց, 5120 աշակերտ եւ 176 ուսուցիչ 1890ին: 1915ին, առնուազն՝ 25 առ հարիւր աւելցած էին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թուրք ղեկավարները, Տիգրանակերտի մէջ, կեդր. կառավարութեան հրահանգով եւ գործակցութեամբ, 1914ի պատերազմի առիթէն օգտուելով՝ սարսափի քաղաքականութիւն մը հետապնդեցին : Տեղւոյն պարագլուխներն էին՝ երեսփոխաններ՝ Փիրինճիզատէ եւ Ֆէյազ, ու Իթթիհատի ներկայացուցիչը՝ Էտար Հագգը, եւն.: Կը տիրէր կողոպուտի, սպանութեանց եւ հրձիգութեանց մթնոլորտ մը: Հազարէ աւելի Հայերու խանութները այրած էին : Ատիկա տակաւին սկիզբն էր:

1915 Մարտ 1ին՝ իբր կառավարիչ Տիգրանակերտի, եկած էր Տոքթ. Րէշիտ, որ նախապէս վալի էր Մուսուլի: Ան իր շուրջ հաւաքած էր սրիկայ, գող եւ աւազակ Չէրքէզներ՝ Ատափազարի եւ Տիւզճէի շրջանէն բերուած :

Իր գալուստէն քանի մը շաբաթ ետքը՝ հալածանքը սաստկացաւ եւ Ապրիլ մէկին բանտարկուեցան կուսակցական եւ այլ յայտնի հայ անձնաւորութիւններ, շաբաթներով չարչարեցին զանոնք բանտի մէջ : Ասոնց թիւը անցաւ հազարը :

Ապրիլ 21ին խուզարկեցին Հայերու տունները «զէնք եւ պոմպա փնտռելու» պատրուակով :

Սուտ լուրեր տարածեցին, թէ Տիգրանակերտէն քառասուն ռումբեր զրկուեր են Վան : Եւ Կ. Պոլսոյ չարամիտ գերման դեսպանը Վանկէնհայմ եւս այդ գրգռիչ սուտը իբր իրաւ կը տարածէր մինչեւ Գերմանիա :

Մայիս 25ին, Ուրֆայէն վեց մղոն հիւսիս, Քարաքէօյի մօտ սպաններ էին 1500 հայ զինուորներ, ձերբակալեալ վիճակի մէջ :

Յունիս 2ին, Րէշիտի գիտակցութեամբ, Տիգրանակերտի ոստիկանապետ Մէմտուհ, գործակցութեամբ Մարտինի ոստիկանապետ Պէտրէտտինի եւ այլոց, ժանտարմներով եւ չէթէներով, կը պաշարեն Մարտինը եւ կը նահատակեն 404 անձեր:

Յունիս 4ին, երեք օրուան մէջ բանտ կը նետեն 1420 անձ :

Յունիս 11ին 614 անձ բանտէն հանելով, ձերբակալուած վիջակի մէջ, Տիգրակերտէն լաստերու (ֆէլէկ) մէջ կը դնեն եւ Տիգրիսի վրայով՝ իբր թէ Մուսուլ պիտի տանին: Կէս ճամբան, Բրտվանի առջեւ, Պիթլիս եւ Տիգրանակերտ նահանգներու սահմանին մօտ, աւազակ Քիւրտերու եւ Թուրքերու եւ ժանտարմներու միջոցաւ, բոլորը կը սպաննեն եւ սպաննուածները կը թափեն Տիգրիս գետը: Գլուխներ, թեւեր, սրունքներ կը հասնին Մուսուլ եւ տեղւոյն թուրք վալին՝ գրագէտ Սուլէյման Նազիֆ, տեսնելով կատարուած ոճիրը, իր «ցաւը յայտնած էր» գերման հիւպատոս Հոլշթայնին :

Յունիս 1/14ին ամբողջ Տիգրանակերտի նահանգին մէջ տեղի կ'ունենար տարագրութիւն, կողոպուտ եւ ջարդ : Ամէն անկիւն դժոխքի վերածուած էր(*):

Յուլիս 2ին՝ երկու հազար չէթէներով, չէթէպաշի ճէմալի հրամանատարութեամբ, Թէլ Էրմէնիի Հայերը լեցուցեր էին եկեղեցին, բոլորը կոտորեր եւ եկեղեցին ալ այրեր էին :

Յուլիս 10ին Տիգրանակերտէն երկու հազար կիներ բերեր էին եւ ցրուեր Ուրֆայի Թուրքերուն տունները :

Տիգրանակերտը ըլլալով Էրզրումի 3րդ զօրաբանակի ազդեցութեան շրջանակին մէջ, բանակի հրամանատար Զօր. Մահմուտ Քեամիլ փաշա, յայտարարած էր թէ Հայկական Հարցը լուծելու համար Թուրքիոյ մէջ ոչ մէկ Հայ ողջ պիտի մընայ : Այս յայտարարութիւնը եղած էր գերման հիւպատոս Շոյպնըր Բիհթըրի, 1915 Յուլիս 15ին :

Թրքական 3րդ զօրաբանակի հրամանատար Մահմուտ Քեամիլ Փաշա Հայկական վեց նահանգներու ընդհանուր կառավարիչներուն եւ զինուորական հրամանատարներուն հետեւեալ հեռագիր շրջաբերականը ուղղած էր:

« Հայ մը պաշտպանող միւսլիման մը, իր տան առջեւ մահապատիժի պիտի ենթարկուի եւ իր տունը պիտի այրուի : Եթէ պաշտօնեայ է, պիտի արտաքսուի, եւ պիտի յանձնուի պատերազմական ատեանի : Զայն պաշտպանելը պատշաճ նըկատողները եթէ զինուորականներ են, պիտի զրկուին զինուորականութենէ եւ դատուելու համար պիտի յանձնուին պատերազմական ատեանի »:

Այս մասին հեռագիրը ստորագրուած է երրորդ զօրաբանակի հրամանատար ՄԱՀՄՈՒՏ ՔԵԱՄԻԼի կողմէ: Հեռագիրը դասաւորուած է 13րդ թղթածրարին մէջ՝ վաւերագիր թիւ 1:

Այս հեռագիրը, լռելեայն, Թուրքերու նիւթական շահագործումի աղբիւր եղած է « Հայ պաշտպանելու » պատրուակին տակ» դրամ շորթելու եւ ապա զանոնք սպաննելու համար, եւ տիրանալու անոնց կանանց կամ աղջիկներուն :

Յուլիս 27ին Տիգրանակերտի հարաւային մասի անապատներուն մէջ անհետ կորսուեր էին Տրապիզոնէն եւ Էրզրումէն հասած կարգ մը կարաւաններ :

Սեբաստիայէն, Ակնէն, Թոքաթէն եւ մաս մըն ալ Խարբերդի կարաւաններէն, իրարու խառնուած, հասեր էին Տիգրանակերտի Սեւերէկ եւ անկէ երեսուն մըզոն հարաւ Ետի Գույու եւ Մուսա Գույու: 18 հազար անձէ բաղկացեալ տարագրեալ այդ ժողովուրդը դէպի Վէրանշէհիր, Սուսուզ Տաղի շուրջը եւ Գարաճա Տաղի հարաւը, սոված եւ ծարաւահար մահացած են: Ատոնցմէ միայն 150 կին կմախացած հասած են Հալէպ, իսկ Խարբերդի երեք հազարնոց կարաւանէն՝ միայն 35 կին Տիգրանակերտի «Ժայռոտ մեծ անապատէն», որ կը կոչուի «Կրէնտ բաֆի տէզբրթ»: (Ուրֆա–Սեւերէկ ճամբան 54 մղոն է, եւ Ետի Գույուն միայն 17 մղոն հիւսիս հեռու է Ուրֆայէն):

Հայ տարագրեալներէն, բացի Տիգրանակերտի 120 հազարէ աւելի Հայերէն, բիւրաւորներ ալ միւս նահանգներէն ինկած են, Տիգրանակերտի նահանգին մէջ:

Միայն Պողուրթլուի մէջ եւ շրջականները՝ 24 հազար հոգի ծարաւահար մահացած են (Քարաճա Տաղի եւ Գարապաղչէի հարաւը):

Սեպտեմբեր 3ին տեղի ունեցած է Տիգրանակերտի նահանգին մէջ ճէզիրէի Հայերուն եւ քրիստոնեաներուն ջարդը, եւ այդ ջարդին մասնակցած են թրքական զօրամասեր, որոնք դէպի Պաղտատ պիտի երթային :

Սեպտեմբեր 9ին սպաննուածներու թիւը եղած է 12,750: Տիգրանակերտի Հայոց Առաջնորդն ու կաթոլիկ եպիսկոպոսները գնդակահարուած եւ այրած են :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Տե՛ս, Բաֆայէլ Նոկալէս էջ՝ 139–146:

ԴԱՐԱՒՈՐ, ԲԱՅՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԵՒԱՆԸ

Համարեա ամէն օր աշխարհի բոլոր ծայրերից հիւրեր ու զբօսաշրջիկներ են գալիս Երեւան :

Օդանաւը վայրէջք է կատարում բիբլիական Արարատ լերան ստորոտին, եւ ճամբորդներն, ինչքան էլ յոգնած լինեն, անկարող են լինում զսպել իրենց հիացմունքը հարթ դաշտում հրաշքի նման վեր խոյացող այն հսկայ լերան հանդէպ, որ ծանօթ է նրանց դեռ եւս «Աստուաշնչի» էջերից :

Շատերը Հայաստան են գալիս որպէս բիբլիական այդ լերան ուխտաւոր, եւ դեռ քչերն են միայն, որ գիտեն դարաւոր այդ լերան ստորոտին ստեղծուած նոր հրաշքին՝ վերածնուած Հայաստանի մասին: Շուտով նրանք ինքնաշարժով կը գնան նրա մայրաքաղաքը, որ նոյնպէս, ինչպէս Հայաստանում ամէն ինչ, այն չէ լոկ, ինչ երեւում է եւ կարիք ունի բացատրութեան, վերծարման, բանալու ...

... Օդակայանից քաղաք գնալիս դուք ճանապարհին կը տեսնէք բլուրների տակից պեղուած ուրարտական հսկայ մի բերդ, որի ամբարներում վերջերս գտել են գինու հսկայական կարասներ... Էրեբունի է կոչում ուրարտական այդ բերդը, որ հիմնուել է մեր թուագրութիւնից առաջ 782 թուականին, Արգիշտի թագաւորի օրօք :

Իր քարէ որմին փորագրուած այս սեպաւոր արձանագրութեամբ նա ազդարարել է աշխարհին Էրեբունի – Երեւան բերդ – քաղաքի ծնունդը՝

Խալդեան մեծութեամբ,
Արդիշտին, Մենուայի որդին,
Կառուցեց այս բերդը
Եւ կոչեց քաղաք Էրեբունի ...

... Հին է Երեւանը, շատ հին եւ սակայն շատ աւելի երիտասարդ քաղաքնե-

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

— Եթէ շատ սուղ կը գտնես, դուրսը կեցիր, թշուառական ազահ: Կ'ուզէիր ձրի տիրանալ ինծի, գիտեմ, դուն ամէն բան ձրի կ'ուզես ...

Այս անդութ քրքիչներուն ներքեւ, երկար ստուերը երկուքի էր կտրուած կարծես: Մարդուն կռնակը գնդակի մը նման կլորցած էր, պառկած շան մը կերպարանքը ստանալով: Ձեռքերը կը դողային երբ շիշը բռնեց եւ գաւաթը լեցուցած ատեն գինին թափեց սեղանին վրայ: Իր նայուածքը, որ շարունակ կ'ուզէր սեւեռել կնոջ վրայ, չէր կրնար զատուիլ գետնին տախտակներէն ...

Այդ պահուն էր որ, առաջին անգամ ըլլալով, լամբարին լոյսին տակ կրցայ զատորոշել այդ քանդուած դէմքը, հիւծած ու տժգոյն, իր ցանցառ մազերը սակրուտ գանկի մը վրայ, շարժուձեւերը կարծես խորտակուած, մարդկային թշուառութիւն մը համակ, առանց որեւէ ուժի, եւ սակայն չար նայուածքով մը :

— Մի մտահոգուիք իր մասին, ըսաւ յանկարծ ինծի տիրական շեշտով մը, այս անգամ ֆրանսերէնով, եւ ուժգնօրէն բռնելով թեւս, կարծես ուզէր զիս զգետնել: Հին պատմութիւն մըն է անոր եւ իմ միջեւ, նոր խնդիր չէ ...

Եւ դարձեալ, ցոյց տալով իր խածնելու պատրաստ սպիտակ ակռաները, պոռաց երեսն ի վեր :

— Այս, մտիկ ըրէ, ծերուկ աղուէս : Կ'ուզէիր գիտնալ թէ ի՞նչ կ'ըսէի: Կ'ըսէի թէ կը նախընտրեմ ծովը նետուիլ քան երթալ քեզի հետ :

Այս անգամ, վերստին, տանտիրուհին եւ միւս աղջիկը սկսան սաստիկ կերպով եւ տխմարօրէն ծիծաղիլ: Այնպէս կ'երեւէր որ ասիկա անոնց համար ամենօրեայ զուարճութիւն մըն էր, սովորութիւն դարձած կատակ մը: Բայց ես գարշանք զգացի, երբ տեսայ թէ ինչպէս միւս աղջիկը սկսաւ կեղծ զգուանքներով շոյել մարդը, որ սակայն այդ զգուանքներուն տակ կը սարսռար, առանց անոնցմէ խուսափելու քաջութիւնը ունենալու : Սոսկումը պատեց ամբողջ էութիւնս, երբ տեսայ իր տատամսող ակնարկը որ կը հանդիպէր իմինիս, ակնարկ մը՝ վախով լեցուն, ակնարկ մը՝ ամբողջովին ողողուած շուարումի եւ ստորադասութեան զգայնութեամբ : Սարսռացի, երբ տեսայ կողքիս կինը որ յանկարծակիօրէն դուրս գալով իր սովորական վիճակէն, համակուած էր այնպիսի չարութեամբ մը, որ սկսած էին ձեռքերը դողալ : դրամ նետեցի սեղանին վրայ եւ ուզեցի մեկնիլ, բայց չառաւ դրամը :

— Եթէ քեզ կը նեղէ, դուրս կը նետեմ այդ ծերուկ շունը :

Ան ստեղծուած է հնազանդելու համար: Երթանք ուրիշ գաւաթ մը եւս խըմելու միասին :

Մօտեցաւ ինծի, տեսակ մը յանկարծական ու մոլեռանդ գորովով մը, որ, իսկոյն հասկցայ թէ ձեւակերպութիւն մըն էր միայն, միւսը տանջելու համար: Իր իւրաքանչիւր շարժումէն ետք, կը դիտէր միւսը, եւ ինծի համար ալ իրական տանջանք մը դարձած էր տեսնել թէ ինչպէս խեղճ մարդը կնոջ իւրաքանչիւր շարժումին ի տես, կը սկսէր դողալ, այնպէս ինչպէս պիտի պարէր Սուրբ–Կուիտոնի պարը: Կը դիտէի զինքը ու կը սարսռայի զգալով իր մէջ ահաւոր ցասումի մը ալեկոծումը, եռեւեփումը ցանկութեան եւ կիրքի :

Հիմա կինը մօտս կանգնած էր եւ ես կը հպէի իր մարմնին, որ այս չար խաղին առթած հաճոյքէն կը դողար երանութեամբ մը: Իր կոշտ ու բիրտ դէմքը ուրկէ կուգար աժան բրնձափոշիի եւ աղած միսի հոտը, ինծի գարշանք կը պատճառէր: Զայն ինձմէ հեռացնելու պատրուակով սիկառ մը հանեցի եւ մինչ հայեացքս կը շրջէր սեղանին վրայ լուցկի մը փնտռելու համար, կինը մարդուն հրամայեց բրտօրէն :

— Կրակ բեր :

Օտարականէն աւելի ես յուզուեցայ այդ զռեհիկ յաւակնութեան առջեւ, եւ ջանացի ինքս գտնել սիկառիս կրակը :

Սակայն, արդէն իսկ, գրգռուած այդ հրամանէն, որ կարծես իր վրայ գործած էր մտրակի մը ազդեցութիւնը, մարդը յառաջացաւ ծուռ ու մուռ քայլերով, սրուքները դողդողալով, եւ արագօրէն սեղանին վրայ դրաւ իր կայծհանը, կարծես վախնալով որ այդ փոքրիկ առարկան եթէ քիչ մը եւս մնար իր ձեռքին մէջ, պիտի այրէր զինքը :

Երկվայրկեան մը մեր հայեացքները իրարու հանդիպեցան: Աչքերուն մէջ կարդացի ամօթի զգացումը եւ փրփրացող զայրոյթ մը: Անոր հայեացքը իմ մէջս ծնցուց համակրական, եղբայրական ըզգացում մը: Զգացի կնոջ կողմէն իրեն ուղղուած անարգանքը եւ բաժնեցի իր ամօթը :

— Շատ շնորհակալ եմ, ըսի գերմաներէն, ինչ որ սարսռացուց զինքը: Ինչո՞ւ անհանդիստ եղաք :

Ձեռքս երկարեցի իրեն :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ում կարելի է ցոյց տալ նորն ու հինը, այսօրուանն ու միջնադարեանը, բացի... Երեւանից:

Այստեղ դժուար, համարեա անհնար է ցոյց տալ հինը, որովհետեւ ահեղ պատերազմների թատերաբեմ այս հողում դարերի ընթացքում ոչնչացել են եղած քարէ կոթողների մեծ մասը, իսկ պարսկական տիրապետութեան վերջին չորս 100 տարիների ընթացքում ստեղծուած կաւէ ճարտարապետութիւնից ոչինչ չի մնացել եւ չէր էլ կարող մնալ...

Երեւանում դժուար է ցոյց տալ հինը նաեւ այն պատճառով, որովհետեւ մեր ժողովուրդն այդ անընդհատ արշաւանքների պատճառով քշուել է հայրենի տընից՝ չէնացնելով օտարների քաղաքներն ու տները, երբ իրենն անտէր էր ու աւեր...

Դեռ մինչեւ վերջերս, մինչեւ 20րդ դարի սկիզբն ու աւելի, հայ մեծահարուստներն ու արդիւնաբերողները, գրողներն ու արուեստագէտները ապրում էին Պոլսում ու Բագւում, Թիֆլիսում ու Նոր-Նախիջեւանում, Պետերբուրգում ու Փարիզում, իսկ Երեւանը պարսկական խանութեան մի անշուք կենդրոնն էր կամ ցարական գաւառի գիւղաքաղաք: Իր տիրապետութեան 90 տարիերի ընթացքում ռուսական ցարը Պարսիկների շինած կաւաշէն խրճիթներին աւելացրել է միայն սեւ տուֆից շինուած մի քանի զօրանոց ու դրասենեակ եւ դրանցից մէկի աշտարակին ամրացուած քաղաքային մի ժամացոյց, որ յետագայում խօսք ու առակ էր դարձել ամբողջ Անդրկովկասում:

Բանն այն է, որ վաղուց կոտրուել էր այդ ժամացոյցի «արտասահմանից բերուած» ապակին, եւ ժամացոյցի սլաքներին նստած ագռաւները, ըստ իրենց հայեցողութեան կամ ծանրութեան փոխում էին օրուայ ժամերը... Կեանքը կանգ էր առել այդ ժամացոյցի նման, եւ թւում էր, թէ այդպէս էլ ոչինչ չի փոխուելու հին, բայց մեռեալ այդ քաղաքում, «կաւէ տափակ կտուրներով տներ, կաւէ փողոցներ, , կաւաշէն հրապարակներ, ամենուրեք կաւ, կաւ, կաւ...»: Ահա ինչպիսին է եղել նա, կրպակների ու իջեւանների, եկեղեցիների ու ջրաղացների Երեւանը, 10 – 11 հազար ազգաբնակչութիւն ունեցող այն գիւղաքաղաքը, որի «մտաւորականութիւնը» բաղկացած էր մի քանի հոգեւորականներից, խաներից ու դերվիշներից... Կրկնեցէք այս խօսքերը այսօրուայ Երեւանի գոյնզգոյն տուֆից, մարմարից, ֆիլղերից ու բազալտից կառուցուած շքեղ շէնքերի, լայն պողոտաների, հիանալի զբօսայգիների ու արձանների ֆոնի վրայ եւ դուք կը համոզուէք, որ Երեւանը իսկապէս բոլորովին նոր քաղաք է:

Նոր, այո, եւ սակայն իր դարաւոր տոհմիկ ոճն ու դէմքն ունեցող քաղաք:

Երեւան մտնողն իսկոյն զգում է, որ ժամանել է մի ուրոյն, իր դէմքն ու ձեռագիրը, իր արմատն ու ակունքն ունեցող երկիր ու քաղաք, որն արժանաւոր ժառանգն է հայ հին եւ միջնադարեան ճարտարապետական սքանչելի կոթողների՝ Գառնիի եւ Զուարթնոցի, Գեղարդի ու Ախթամարի...

Իրաւացի լինելու համար նշենք նաեւ, որ վերջերս այդ ուրոյն դէմքն ու ոճը, դեղեցիկ լինելով հանդերձ, արդէն փոքր ինչ նեղում են մեր ճարտարապետներին եւ նոր շինանիւթերն ու շինարարութեան նոր եղանակները թելադրում են ճարտարապետութեան ազգային ձեւի նոր որակ... Չէ որ օտարի համար հետաքրքիր, բայց իսկապէս ծիծաղելի կը լինէր ժամանակակից գործարանի մուտքը կառուցել 7րդ դարի վանքի մուտքի ոճով կամ 12 – 15 յարկանի շէնքի վրայ անել խաչքարի ստեղծագործ զարդերը: Չէ՞ որ այժմ, իւրաքանչիւր 5 – 10 տարին մէկ Երեւանում աւելի շատ շէնքեր են կառուցւում քան մինչեւ այդ եղածները եւ այդ մեծ թաղամասերն ու արբանեակ քաղաքներն անհնարին է կառուցել առաջուայ պէս ձեռքով, քարը քարի վրայ դելով...

Հին եւ հարուստ մշակոյթի երկիր է Հայաստանը — վսեմ բանաստեղծութեան ու երաժշտութեան, հարուստ գիտութեան եւ քարի աննման ճարտարապետութեան երկիր, բաց երկնքի տակ գտնուող մեծ թանգարանի է նա նման, որտեղ կան հիացմունք պատճառող բազում ճարտարապետական յուշարձաններ ու կոթողներ, որոնցով իրաւամբ հպարտանում է մեր ժողովուրդը:

Բայց ի՞նչ իմաստ կ՝ունենար նոյնիսկ ամէնից փայլուն ու շքեղ անցեալը, եթէ ան մնար սոսկ որպէս մեռած անցեալ եւ չունենար մեր ներկան ու գալիքը...

Զուարթնոցի 7րդ դարի տաճարի չէքնաղ զարդարանքները կրկնակի սիրելի են նրանով, որ այսօր վերածնուել են Երեւանի նոր շէնքերի վրայ եւ թերեւս դա է ուրոյն ոճ ու լեզու տալիս Երեւանին, որ յայտնի է իր ճարտարապետական նշանաւոր համակառոյցներով: Երեւան... քաղաք է նա, սովորական քաղաք, որ սակայն մեր ժողովրդի պատմութեան դրժբախտ բերումով դարձել է հրաշք ու աւանդավէպ, ոգի ու խորհրդանիշ...

Նախ եւ առաջ Երեւանը մայրաքաղաք է, աւելի քան հինդ – վեց դար պետութիւն ու մայրաքաղաք չունենալուց ետք եւ ապա՝ նա միայն Հայաստանի մայրաքաղաքը չէ, այլեւ 1915 – 20ի թուրքական կոտորածներից յետոյ ողջ աշխարհով մէկ ցրուած այն աւելի քան մէկուկէս միլիոն պանդուխտ Հայերի մայրաքաղաքը, որոնք աշխարհի բոլոր ծայրերից կարօտով նայում են նրա կողմը, կարօտում ու երազում նրան եւ կարաւան առ կարաւան վերադառնում նրա գիրկը, եթէ աշխարհի որեւէ քաղաքում աւելացած քարը լոկ քարէ, շէնքը՝ շէնք, արձանը՝ արձան, ապա այդ ամէնը Երեւանում խորհրդանշանի իմաստ է ստանում՝ դարերով տանջուած ու հալածուած մի ժողովուրդ այստեղ իր նոր հայրենիքն է կառուցում, որ երեւում է աշխարհի բոլոր ծայրերից եւ իր գիրկը հաւաքում պանդուխտը զաւակներին: Այդ չէ՞ պատճառը, որ դուք Երեւանում, հիւրանոցից սկսած մինչեւ ամէնից խուլ փողոցները խօսակցութիւններ կը լսէք աշխարհի համարեա բոլոր լեզուներով: Մի քաղաք է Երեւանը, բայց այնտեղ, արեւելեան պերճախօսութեամբ ասած, հարիւր քաղաք կայ եւ հազար տեսակ Երեւանցիներ, սկսած Հայաստանի գիւղերից եկած բնակչից մինչեւ Պարսկաստանից եկած արհեստաւորը, Նիւ Եորքցին ու Պեյրութցին, Հալէպցին ու Մարսէյլցին...

Հայաստան ու Երեւան են «ներգաղթում» ոչ միայն պանդուխտ Հայերը, այլեւ մեր մշակոյթի ու գիտութեան աշխարհով մէկ ցրուած գանձերը: Երեւանի մատենադարանում հաւաքուած է աւելի քան կէսը այն 25 հազար արժէքաւոր ձեռագրերից, որոնք մեր ժողովուրդը ստեղծել ու պահպանել է իր ծանր ու արհաւրալից պատմութեան ընթացքում: Այդ ձեռագրերի թիւն անընդհատ աճում է աշխարհի շատ երկրներից «հայրենադարձուող» մատեանների հաշուին, որոնք միաւորւում են մատենադարանում այնպէս, ինչպէս մեր ժողովուրդն իր հայրենի հողի վրայ...

Երեւանի համերգային դահլիճներում ելոյթներ են ունենում ոչ միայն աշխարհահռչակ երգահան Արամ Խաչատրեանը այլ անզուգական ձայնի տէր Շառլ Ազնաւուրը, Մեթրոպոլիտն Օփերայի աստղ Լուսին Ամարան եւ շատ ուրիշներ: Երեւանի թանգարաններում կարելի է տեսնել ոչ միայն Մարտիրոս Սարեանի նկարները, այլեւ Ֆրանսայի հայազգի նշանաւոր նկարիչ Գարզուի եւ շատերի «ներգաղթած» կտաւները:

Երեւանի օփերան ոչ միայն Առնօ Բաբաջանեանի նոր պալէն է բեմադրում, այլեւ Տիգրան Չուխաճեանի «Արշակ Բ.» օփերան, որի պարտիտուրան հարիւր տարուց աւելի թափառում էր... փոշոտ արխիւներում՝ Հայոց օփերայի բեմը երազելով: Երեւանի գրողները... Այստեղ կարելի է Եղիշէ Չարենցի ու Աւ. Իսահակեանի կողքին տեսնել ամերիկահայ գրող Ու. Սարոյեանին:

Երեւանի գիտնականները... միայն այս տարի նշանաւոր աստղագէտ Վ. Համբարձումեանի հիւրերն էին ամերիկացի Ճորճ Հերպեկն ու գերմանացի Գրիւկերը, քանատացի Ռիվան ու ճափոնցի Տոմոնական...

Երեւանը, երբեմնի կաւաշէն ու խուլ Երեւանն այժմ ելեկտրոնային թրաքթէօրների ու հրթիռների գերճշգրիտ սարքերի քաղաք է, ելեկտրոնային հաշուիչ մեքենաների քաղաք, աստղագիտութեան ու տիեզերական ճառագայթների ուսումնասիրման քաղաք:

Նա, երբեմնի այդ գիւղաքաղաքը, աճել է այնքան, որ իր մէջ կարող է տեղաւորել քսան հատ հին Երեւան եւ նոյնքան շատ ազգաբնակչութիւն:

Շատ, շատ բան կայ պատմելու դարաւոր ու նոր Երեւանի մասին, բայց շտապենք, որովհետեւ ինքնաշարժներն արդէն ձեզ են սպասում. «մի տեսնելը եօթը անգամ լսելուց լաւ է»— գնացէք, տեսէք իմ հարազատ քաղաքը եւ ինքներդ դատեցէք մնացածի մասին:

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«Դիւան հայ վիմագրութեան» աշխատութեան առաջին հատորը, որ վերջերս լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ, Յ. Օրբելիի Անի քաղաքին մէջ կատարած երկարատեւ պեղումներուն արդիւնքն է: Մեծ գիտնականը պեղումներուն զուգընթաց համեմատած, ստուգած եւ հաւաքած է աւերակներու պատերուն եւ բեկորներուն վրայ յայտնաբերուած 200է աւելի արձանագրութիւններ:

×

Գրիգոր Տաթեւացի (1346–1409) ապրած եւ աշխատած է այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ թաթար – մոնղոլ հրոսախումբերը կ՝աւերէին Բագրատունիներու եւ Զաքարեաններու հիմնած կամ զարգացուցած հայկական քաղաքներն ու շէնքերը: Այս պատճառով ալ խորապէս զգացած է հայ ժողովուրդին հոգեւոր եւ նիւթական դարաւոր մշակոյթը պահպանելու եւ զարգացնելու անհրաժեշտութիւնը:

Հայ ականաւոր փիլիսոփային եւ տընտեսագէտին ընկերային հարցերուն նուիրուած տեսակէտներու ուսումնասիրութեամբ կը զբաղի Ն. Թովմասեան՝ իր «Գրիգոր Տաթեւացու սոցիալ – տնտեսագիտական հայեացքները» գիրքին մէջ: Աշխատութեան հեղինակը կը ներկայացնէ միջնադարեան հայ գիտնականին ուսմունքը՝ նիւթական բարիքներ ստեղծող աշխատանքի առանձնայատկութիւններուն, արժէքին, գինին եւ շահին մասին:

×

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութիւնը հրատարակած է Սերեկ Դաւթեանի «Հայկական ժանեակ» խորագրով աշխատութիւնը: Հեղինակը մանրազնին ուսումնասիրած է Հայաստանի պատմական, Երեւան քաղաքի, Էջմիածինի, ժողովրդական ըստեղծագործութիւններու տան թանգարաններուն ժանեակներու նմոյշները: Կը խօսի ժանեակագործութեան յայտնի դպրոցներու եւ կեդրոններու մասին եւ դիտել կուտայ, թէ կիրառական արուեստի այս ճիւղը որոշակի ընդհանրութիւններ ունի հայկական քանդակագործութեան հետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

-ԵՐԲ-
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

Լիտիա անոր համար մեծ բարեկամութիւն ունէր:

— Աստուած քեզ զրկեց, ըսաւ Հելէնին: Քեզի պէտք ունիմ, միասին դուրս կ՝ելլենք, կ՝ուզես:

— Ինչո՛ւ չէ, ըսաւ Հելէն հանդարտութեամբ:

Երկու մանկամարդուհիները պալատի քարափին ճամբան բռնեցին, որ միշտ ամայի էր:

Լիտիա իր բարեկամուհին կը տանէր արագ քայլերով: Միլիոնայիայէն հասան մինչեւ Էրմիթաժի թանգարանին առջեւ. բայց ձմեռնային պալատը թանգարանէն բաժնող ջրանցքին փոքր կամուրջը գրաւուած էր զինուած գործաւորներէ: Մը-թաստուեր եւ կարմիր, իրենց դէմ կը բարձրանար պալատին շէնքը: Հրապարակը որ ամայի էր առտուան պէս: Գործաւորները բացարձակապէս մերժեցին աղջիկներուն անցք տալ, եւ Լիտիայի բոլոր աղաչանքները ապարդիւն մնացին: Ետ դարձան, Մոյիքայի ջրանցքին երկայնքը բռնեցին եւ փորձեցին ճեղքել զինուորական կառավարիչին պալատին եւ արտաքին գործոց նախարարութեանըմէջտեղ շարուած զօրագունտին արդելքը:

Հոն ալ ոեւէ յաջողութիւն չունեցան: Լիտիա չյուսալքուեցաւ:

— Ծովակալութեան կողմը փորձենք, ըսաւ, իր բարեկամուհիին:

Այս վերջինը որեւէ հարցում չէր ըներ: Կը հետեւէր Լիտիայի այս արկածալից պտոյտին մէջ. ինչպէս պիտի ընկերանար մեծ վաճառատունները շրջան մը ընելու հագուստի մը գնումի առթիւ:

Ծովակալութեան մօտ, ամբոխը աւելի մեծ էր եւ յեղափոխական զինուորներու շղթան՝ աւելի թոյլ: Օգտուելով վիճաբանութենէ մը, ոչ – թշնամական— որ տեղի կ՝ունենար ենթասպայի մը եւ դիտողներուն միջեւ երկու մանկամարդուհիները անցան պահակներուն մէջէն առանց նշմարուելու: Յառաջացան արագօրէն դէպի Ձմեռնային պալատը: Յետոյ Լիտիա անշարժացաւ յեղակարծօրէն եւ շուրջը նայեցաւ: Թէեւ միշտ այն հարուածին ազդեցութեանը տակն էր որ զինք դուրս հանել տուած էր եւ իր մտազբաղութենէն դուրս անտարբեր՝ ամէն բանի, զարմանքէն ապշեցուց զինք աչքին առջեւ պարզուած տեսարանը: Մեծ հրապարակին բոլոր ելքերը պահպանուած էին յեղափոխական խումբերէն, բայց, նոյնիսկ հրապարակին վրայ, Եռնքերները ազատօրէն կը շրջէին, չէին պահուըտեր, եւ իրենց թշնամիներուն աչքին առջեւ կը պատրաստէին պալատին պաշտպանութիւնը: Տեղ տեղ, հազիւ քանի մը քայլ զիրենք կը բաժնէր կարմիր պահակներէն: Կեդրոնական դրանը առջեւ, մինչեւ երեսուն քայլի չափ, փայտի հաստ կոճղեր վեց ոտքի չափ երկարութեամբ, մէկը միւսին վրայ զետեղուած էին: Ձմեռուան համար դիզուած փայտի պաշարին մէկ մասն էր ասիկա: Եռնքէրները կ՝աշխատէին անցքեր բանալ այս կոճղերուն մէջ եւ հոն գնդացիրներ զետեղել: Ինչպէս բոլշեւիկ գունդերը զանոնք ազատ կը թողէին ինքզինքնին ամրացնելու: Կրկին, այն խորհուրդը թէ բոլոր ասիկա «կրկէսի ցոյց» մըն էր անցաւ Լիտիայի մտքէն: Այս պահուն կեդրոնական դուռնէն սպաներու մասնակի խումբ մը դուրս ելաւ: Ցոյց ընելու պէս անցք մը ըրին, նապաստակի մորթի գոյն երկար վերարկուները իրենց բումբերուն կը զարնուէին: Փայտերու դէզին առջեւ երկու կարգի վրայ շարուեցան. զօրավար մը զիրենք քննութենէ մը անցուց եւ անոնց համառօտ ճառ մը խօսեցաւ: Մանկամարդուհիները մօտեցած էին. Լիտիա այս քարոզէն մէկ բառ մը տիկ չըրաւ: Այս երկու հարիւր սպաներուն մէջ կը ջանար Փօլը գտնել: Յանկարծ, բացագանչութիւն մը արձակեց.

— Ահաւասիկ, ըսաւ Հելէն Իվանովնային:

Իրապէս, առաջին կարգին վրայ, դիծին գրեթէ մէկ երրորդին վրայ Փօլ Վօլինսքի կեցած էր: Ուղիղ կը մնար, գլուխը անշարժ, կուրծքը տնկուած: Աչքերը յառած զօրավարին որ կը խօսէր: Չէր տեսներ իր զարմուհին: Աղջիկը նշմարեց որ շատ տժգոյն էր... «Հիւանդ է, խեղճը» մտածեց: Արցունքով լեցուեցան աչքերը: Երբեք չէր կարծած թէ այսքան սէր ունի այդ մեծկակ տղուն համար: Հիմա կը լսէր զօրավարին խօսքերը, Ռուսիան յոյսը մեր վրայ դրած է, զաւակներս.— Ռուսիան ինչ բանի մէջ պէտք պիտի ունենար Փօլին ինքնիրեն հարցուց Լիտիա, վերին աստիճան գրգռուած: Ուր է Ռուսիան, աս խնդրին մէջ: Կրէրէնսկին է Ռուսիան, Փօլ պիտի կռուի՞ Կէրէնսկիի համար որ փախած է եւ ով կայ պալատին մէջ, ընկերվարական նախարարներ եւ քաղքենիներ զորս մարդ չի ճանչնար:

Սպայի մը հրամանին վրայ, Եռնքերները չորս խումբի վրայ կեցան եւ համաչափ քայլով կարգի մտան պալատ մըտնելու համար:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Քաջանեան տասը Ֆր. կը նուիրէ Արշալոյս Ազօղլանեանի յիշատակին, Շ. Միսաքեան սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պագըրճեան եւ զաւակները Վարուժան եւ Լիտի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը, եւ համայն Պագըրճեան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասին եւ երգչախումբին կողմէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (10 Յուլիս) Մայր եկեղեցւոյն մէջ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ
եւ ԽՈՐԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

հոգիներուն համար, անոնց մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգող հարազատները եւ բարեկամները :

×

Այրի Տիկին Կիւլիւզար Դարբինեան եւ իր զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հանգուցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի (10 Յուլիս) Սէն Լու Կրան Բէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Անուշ Գոճապաշեան եւ զաւակները կը յայտնեն թէ, Յուլիս 10ին, Կիրակի առաւօտ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ողբ. ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՕՃԱՊԱՇԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին՝ ողբացեալին յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամներն ու ազգայինները :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդր. վարչութեան :

Կիրակի, (10 Յուլիս) 1966, ամբողջ օրը Ֆապրըկուլի մէջ :

(Հանրակառքի ընկերութեան հանգըստավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ) Սեփթէմէնէն երեք կայան ետք, աջի վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Պատմական թատերախաղի Գ. եւ Դ. արարներու հարսանեկան տեսարանները) :

Կը նուագեն Ս. Չէօրէքճեան եւ Օր. Անի Չէօրէքճեան :

Կը մասնակցին Եդ. Գարագաշ, Ս. Պէշկէօթիւրեան եւ ամբողջ խումբը :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ շամփուրով խորոված :

Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայր երթալու համար Քանըպիէրի 87 թիւի առջեւէն առնել Սաթափ ընկերութեան օթօքառերը, եւ իջնել Ֆապրըկուլ, նաեւ Կարտանի օթօքառը եւ Էքսի Թրօլէն, հանդիսավայրին առջեւ կանգ կ'առնեն, ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով :

Օթօներու Փարքինկ ապահովուած :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՈՒԹՊՈԼԻ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նոր Սերունդի Մարսէյլի եւ Տէսինի խումբերուն միջեւ, այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 10) Տէսինի Սթատ Միւնիսիփալին վրայ :

Հանդիպումէն ետք՝

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մառէի մէջ, Մարկ սրճարանին ետեւը :

Կը հրաւիրուին մարզասէրներն ու համակիրները :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ դետակի ափին :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ նոյն օրը խընջոյք՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, Կիրակի :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1966
Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 Ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ. Թադէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ :

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէն) :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ : Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թութէլեան, 4, Բիւ Փարմանթիէ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE
«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի դիւաքը ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17 Բիւ Պլէօ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (8 Յուլիս), սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Հինգշաբթի (7 Յուլիս), ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ, Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի վարչութիւնը եւ Ռոմանի ընկերները :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջաններու, Բընաժի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, գպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (9 Յուլիս) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Օրակարգ.— Հ. Յ. Դ. 37րդ Շրջ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն :

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւնը :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին : Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին :

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը : Պտոյտներ, լոգանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն. :

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 Ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ : Կանխավճար՝ 100 Ֆրանք : Սահմանափակ տեղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀԱՅՐԱՏԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
8
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
8 JUILLET
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10655

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.655

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Գ·

Ամբողջ 36 տարի, 1878էն մինչեւ 1914, Հայկական Դատը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ Թուրքիոյ արեւելեան հայաբնակ նահանգներու բարենորոգումներու խնդիրը :

Այսինքն, հիմնուած 1878 Յուլիսի Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածին վրայ, Հայերը կը պահանջէին պարզապէս կեանքի, պատուի եւ ինչքի ապահովութիւն : Տարբեր իրաւունքներ, որոնցմէ զերծ կուտած էին զաւառի մեր հայրենակիցները :

Չկար կեանքի ապահովութիւն : Թուրքը, Քիւրտն ու Չերքէզը իրենք իրենց իրաւունք կուտային սպաննելու «կեավուր» Հայը՝ այն վստահութեամբ, որ անպատիժ պիտի մնային :

Մահմեդականին համար « սէվապ » (բարի գործ) էր քրիստոնեայ սպաննելը Թուրքիոյ մէջ, ուր բոլորովին աղճատուած եւ խեղաթիւրուած էին իսլամական կրօնքին սկզբունքները : Հայկական ջարդերուն առթիւ ճշմարիտ մահմեդական Արաբները կը մեղադրէին ու կ'այպանէին Թուրքերը, որ քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ խայտառակեր էին իսլամութիւնը :

Ուրեմն, Հայերը կը պահանջէին, որ առտուն կանուխ արթնցող մահմեդականը չսպառնայ իրենց կեանքին :

Կը պահանջէին, որ յարգուի հայ կնոջ պատիւը, Հայուն ընտանեկան սրբութիւնը, որ հայ աղջիկներ չառեւանգուին ու չանպատուուին մահմեդականներու կողմէ :

Վերջապէս կը պահանջէին, որ Հայը տէր զառնայ իր ճակտի քրտինքով չափ ած վաստակին, որ Քիւրտն ու Թուրքը չյափշտակեն իր ինչքերը :

Երաշխաւոր վեց մեծ պետութիւնները չկրցան — աւելի ճիշդը չուզեցին— Սուլթան Ապտիւլ Համիտին դործադրել տալ ծրագրուած բարենորոգումները, երաշխաւորել կեանքի, պատուի եւ ինչքի ապահովութեան պէս մարդկային տար – րական իրաւունքները :

Տասնի 1894ի արիւնալի դէպքերէն ետք, մէկ անգամ միայն, 1895ին, լուրջ ձեռնարկ մը ըրին, սուլթանին ներկայացնելով ծանօթ «Մայիսեան Ծրագիր»ը, որուն կարմիր գրիչը պատասխանեց համատարած ջարդերով, երկու տարուան ընթացքին, 1895 – 96 , չուրջ 300,000 Հայեր կոտորելով հայկական նահանգներուն եւ Կիլիկիոյ մէջ :

Հակառակ Ապտիւլ Համիտի հայահալած քաղաքականութեան եւ երաշխաւոր պետութեանց չհամութեան, Հայերը չդադրեցին հաւատալ ու յուսալ, որ օր մը կրնայ բարւոքիլ իրենց վիճակը օսմանեան գերիշխանութեան տակ :

Իրենց ուղղամիտ կեցուածքով, արժանացան «միլլէթը սատբա» (հաւատարիմ ազգ) տիտղոսին : Օսմանեան կայսրութեան բազկացուցիչ բազմազան տարրերուն մէջ Հայերն էին միայն, որ այսպիսի տիտղոսով մը կը «պատուէին» :

Մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները իրենց ֆէտայիները լեռ կը բարձրացնէին եւ համիտեան բռնակալութեան դէմ կը կռուէին՝ պարզապէս չարաբաստիկ 61րդ յօդուածի տրամադրութիւնները դործադրել տալու համար :

Իրենց ծրագիրներուն մէջ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնն ու Ս· Դ· Հնչակեան կուսակցութիւնը երբեւ «հեռաւոր նպատակ» միայն նկատի ունէին Հայաստանի ազատութիւնը : Անմիջական նպատակը բարենորոգումներու դործադրութիւնն էր : Օսմանեան Սահմանադրութիւնը որոշ յոյսեր ներշնչեց այս մասին եւ յեղափոխականները վար դրին զէնքերը, այն անկեղծ համոզումով , որ երիտասարդ Թուրքերը փոխոխութիւն մը պիտի մըտցնէին Ապտիւլ Համիտի հայատեաց քաղաքականութեան մէջ :

1909 Ապրիլի Կիլիկիոյ ջարդերէն ետք ալ նոյն համոզումը չարունակեց առալ – նորդել մեր ղեկավարները, որոնք կը կարծէին պաշտպանել Սահմանադրու – թիւնն ու անոր ժողովրդավարական ըս – կզբունքները ընդդէմ Թուրք յեղափո – խականներուն, «Էթիհատ Թերաքի»ներուն , որոնք 1909 Մարտ 31 – Ապրիլ 13ին փորձեր էին վերահաստատել Ապտիւլ Համիտի բռնապետական , համիսլամական վարչաձեւը :

Ապերախտ Իթթիհատը դաղտնի պահած էր իր դիւային ծրագիրը , Հայերու ցե – դասպանութիւնը :

Ապրիլ 11/24ի զանգուածային ձերբա – կալութիւններէն ետք ալ, Զօհրապ եւ Վարդգէս , որոնք ազատ էին տակաւին , հրէշ Թալէաթին կը դիմէին՝ մտաւորա – կաններու տուն վերադարձը ապահովելու համար :

Մի քանի բսուելու աստիճան անկեղծ էին եղած մեր վարիչները, որոնք նահատակի լուսապսակին պիտի արժանանային չատ չանցած՝ իբրեւ յառաջապահները մեր մեկուկէս միլիոն անմահներուն :

Բարենորոգումներու չարաբաստիկ ծրագիրը, որուն կառչեցանք ամբողջ 36 տարի, զայն նկատելով իբրեւ լուծումը Հայկական Դատին, ի վերջոյ յանդեցաւ Թուրքիոյ Հայոց բնաջնջումին :

Թուրանական երազներով տոգորուած Թուրքերը ուղեցին ընդ միշտ թաղել Հայկական Հարցը, արմատախիլ ընելով Հայութիւնը իր դարաւոր հայրենիքէն :

Սակայն թաղուած չէ Հայկական Դատը : Այսօր աւելի քան երբեք կառչած ենք մեր արդար իրաւունքներուն, այն հատ – տատ հաւատքով, որ անպայման պիտի տեսնենք մեր երազներուն իրականացու – մը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐ ԸՍ ՕՐԻՆ

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ, ՏԷՐ...

(ԶԱՅՆ ՄԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԷՆ)

— Յո՞ երթաս, Տէ՛ր···

Եւ Տէրը (Հ· Յ· Դ·) պատասխանեց ·

— Կ'երթամ Հռոմ՝ վերստին խաչ բարձրանալու : Կ'երթամ Հռոմ՝ ուր լքեցիր ժողովուրդս, միեակ թողուցիր եւ ան – պաշտպան՝ ներոնի հալածանիներուն ու չարչարանիներուն նշաւակ ···

Քանիցս կրկնուած է Ս· Պետրոսի այս տեսիլքը նահատակ կուսակցութեան պատմութեան մէջ: Ամէն անգամ՝ երբ մէկը թողած է արիւնոտ կրկէսը եւ հեռացած, Քրիստափորի ոգին երեւցած է՝ ըսելու համար ·— Ես կը վերադառնամ արեան դաշտ , շարունակելու համար ···

Ս· Պետրոսի նոյն քոմփլէքսն է, որու մեղքը անշուշտ կը բաժնէ Քրիստոս՝ ձրկնավաճառ մը ընտրելով իր եկեղեցիին առաջնորդ: Վասնզի նման ընկերակումներ, հոգեբափութեան երեւոյթներ, տեղի կ'ունենան քնականնօրէն, երբ առաքելու – թիւն կը տրուի ուրացողին (երեք անգամ) ու շուկաներու վրայ կտկտացողին (սպերմալողոս) :

Այս անգամ տեսիլք մը չէ որ տեղի կ'ունենայ, այլ գերեզմանէն կը լսուի ձայն մը, միշտ նոյն մեղադրական, նոյն ցաւագին, նոյն հոգեմորմոք եւ այրող հարցումը : Բայց այս անգամ հայր մըն է որ կուտայ հարցումը·— Յո՞ երթաս, որդեա՛կ :

×

Իր զաւակն է, այն որ պետրոսացաւ անգամ մը՝ Ամերիկայի մէջ եւ հեռացուեցաւ անխնայ, յետոյ վերադարձաւ՝ սաստիկ բրտնած, ներողութիւն խնդրողի պաղ բրտիմով թաց: Անոնք որ վկայ եղան այդ առաջին պետրոսութեան դէպքին, թերեւս ուզեցին մտածել Քրիստոսի պէս, որ չլքեց իր աշակերտը, որ կը լքէր զինքը: Բայց տեսէք թէ ի՛նչ կ'ըսէ հայրը, որ կը պատուէ գերեզմանը եւ կը յայտարարէ·

— Մոռցա՞ր, որդեակ իմ սիրելի, մոռցա՞ր ինչ որ գրեցի քեզի, 1922ին:

ԱՐԱՋ

×

ԽՄԲ·— 1924ին, Գահիրէի մէջ, ընկ· Վահան Նաւասարդեան կը հրատարակէր 288 էջնոց գիրք մը, Հ· Յ· Դաշնակցութեան անելիքը, ի պատասխան Յովհ· Քաջազնունիի գիրքին, որու խորագիրն է՝ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս: Այս վերջին գիրքը, անկախ իր բովանդակութենէն , սքանչելի նիւթ մըն է՝ փիլիսոփայական վերլուծումի մը համար, որու տեղը չէ այս սիւնակը :

Ահա ճիշդ այս գիրքին դէմ, անոր որ ··· անելիք չունի կ'ըսէ եւ կը քաշուի կ'երթայ, ընկ· Վահան Նաւասարդեան գիրք մը կը գրէ՝ հաստատելու համար թէ ··· անելիք ունի: Եւ ո՛վ հեղնութիւն ժամանակի, այս անդամ իր զաւակն է որ ··· :

Ընկ· Վահան Նաւասարդեան իր այդ նշանաւոր գիրքը նուիրած է իր մէկ հատիկ զաւկին, Բէդլարիկին, ինչպէս կը սիրէ անուանել :

Գիրքին սկիզբը դրած տպագրած է այդ ճօնը, որ տխուր մարդարէութիւն մըն է կարծես : Հայրն է, որ իր «փոքրիկ Բէդլարին» պատգամ կուտայ, — «յուսալը – Ֆումի եւ ուրացումի շրջանին, կը գրէ , ականջ կախիր նահատակ ժողովուրդիդ պատմութեան սրբազան ձայնին, չմոռանաս երբեք որ կեանքիդ ամէնէն դժուար ժամը կը հնչէ այն ժամանակ միայն՝ երբ կը մարի Ֆո հաւատքը դէպի քո դաղափարը»: Ու կը վերջացնէ· «Ազատ Հայ ժողովուրդը ազատ Հայաստանի մէջ, Թող ա՛յս լինի քո դաղափարը, կեանքիդ միակ ուղեցոյցը, այն նպատակը, որի համար արժէ ապրել եւ մեռնել: Եթէ պիտի յարգես հօրդ, ուրեմն ա՛յդ ճամբով գնա»:

Մարդարէութի՞ւն արդեօք՝ կասկածը թէ զաւակը կրնար այդ ճամբով չերթալ, «չյարդել հօրը», եւ մեռնիլ ա՛յլ ձեւով,— այդ ձեւը ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, որոնք կը յիշեն թէ կարդ մը մարդիկ Հայաստան դացին՝ «պատրաստ ամբաստանադիրներ» ստորագրելէ ետք :

Կարելի՞ է Հայաստան երթալ, հաղա՞ր ճամբայ կայ: Բայց ընտրել ··· անձնասպաններուն ճամբան, նկարագրի հարց է:

×

ԻՄ ՓՈՔՐԻԿ ԲԷԴԼԱՐԻՆ

Որոշեցի այս աննշան աշխատանքը քեզ նուիրել, իմ փոքրիկ Բէդլարիկ: Հարազատ ժողովուրդիդ նման, աշխարհ եկար ու ապրեցիր վտանգների ու հալածանքների մէջ : Եւ քո հոգին, առանց առաջին ողջոյնը տալու արթնցող մտքիդ , զգաց այն անարդարութիւնը, որ բաժին է ընկել նաեւ քեզ : Օտար հարցոնների տակ, օտար ժողովրդների ու բազմազան լեզուների ժխորի մէջ քո մանկունակ հոգին , տեսնում եմ ,թէ ինչպէս կարօտն է քաշում այն երկրի, որ քոնն է եւ որից պոկուած ես դու այսօր քո հօր «մեղքերը» չնորհիւ : Ու քեզ նման հազարաւորներն այսօր անդէմ ու անյենակ թափառում են աշխարհից – աշխարհ, քաւելով անշուշտ, «մեղքերը» նրանց, որոնք պարտք են ստեղծել, որ դու ապրես :

Ես ոչ մի մեղք չունեմ, որ պիտի քաւեմ, բայց ես էլ ապրում եմ ինչպէս միլիոնաւոր ուրիշներ, ինչպէս դու ապրելու ես, ինչպէս ամբողջ մարդկութիւնը ապրում է, ինչպէս ապրելու է մինչեւ վերջին մարդու գոյութեան օրը

«ՈՒՐԵՄՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՍ»...

—o—

Զեղմէ աղէկ չըլլայ, բարեկամ մը ունիմ, որ առեն – առեն կուգայ կը դռնէ դիս եւ վէճի կը բռնուի հետս՝ ազգային հարցերու չուրջ: Կատարեալ ազգայինճի մըն է, պիտի ըսէի նոյնիսկ՝ կատարեալ շերիաթցիի մը :

Ժամանակին ես ալ չատ կը վիճէի, հրապարակաւ թէ մեկուսի: Հիմա եկած եմ այն եզրակացութեան, որ վիճիլը օդուտ մը չունի՝ մանաւանդ այն տեսակ մարդոց հետ, որոնք կը խօսին՝ խօսած ըլլալու համար, կը վիճին՝ վիճած ըլլալու համար եւ կը կռուին՝ կռուած ըլլալու համար :

Բարեկամս ո՛չ բոլորովին այս տեսակ մարդոց դասին կը պատկանի, ոչ ալ բոլորովին ... չի պատկաներ: Ըսել կ'ուզեմ՝ դեմ՝ վիճիլը կը սիրէ ոչ այնքան վիճած ըլլալու, որքան լուսաբանելու եւ լուսաբանելու համար :

Ամէն անգամ իր եզրակացութիւնը նոյնն է, անփոփոխելի.— Կուսակցութիւնները աւելորդ են, անօգուտ են, դոյութեան իրաւունք չունին:

— Դուք, այսպէս կոչուած՝ չէզոքներդ, — կ'ըսեմ ես ալ իմ կարգիս,— անկուսակցականները էք, այսինքն՝ անառաջատար եւ անկողմնացոյց նաւորդներ: Ձէք ալ դիտեր, թէ ուր կ'երթաք, ինչո՛ւ կ'երթաք, ի՛նչպէս կ'երթաք: Դուն, — խօսքը կը փոխեմ ես, — Դաշնակցական ես, բայց չես դիտեր թէ Դաշնակցական ես :

— Աստուած չընէ, — կ'ըսէ, — Աստուած չընէ, որ ես Դաշնակցական ըլլամ կամ որեւէ կուսակցութեան պատկանիմ: Ես պարզապէս Հայ եմ :

— Մենք՝ կուսակցականներս Տաճի՞կ ենք ուրեմն :

— Տաճիկ չէք, բայց Հայ ալ չէք :

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ, կուսակցական էք: Ձեզի համար կուսակցութիւնը ազգէն առաջ է :

Եւ քահ քահ կը խնդայ: Ի վերջոյ կ'ընդունի, որ ես ալ դռնէ իրեն չափ Հայ եմ, բայց որովհետեւ կուսակցական եմ, իմ Հայութենէս բան մը վրայ տուած եմ:

— Հիմա պիտի ապացուցանեմ թէ դուն ալ ինծի չափ Դաշնակցական ես,— կը կրկնեմ ես :

— Ձես կրնար ,— կ'ըսէ :

— Պիտի ապացուցանեմ : Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան: Նոյն բանը կ'ուզե՞ս դուն ալ թէ չես ուզեր :

— Անշուշտ կ'ուզեմ :

— Ուրեմն Դաշնակցական ես: Այս՝ մէկ : Երկրորդ՝ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ եւ կը պահանջէ, որ մեր բռնագրաւուած հողերը մեզի վերադարձուին: Նոյն բանը չե՞ս ուզեր դուն ալ :

— Հարկաւ կ'ուզեմ :

— Տեսա՞ր, ուրեմն, Դաշնակցական ես: Այս՝ երկու: Երրորդ՝ Դաշնակցութեան աղգային ուխտն է ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ : Դուն ալ մեզի հետ չե՞ս այս կէտին մէջ :

— Այո, անկասկած :

— Ուրեմն Դաշնակցական ես: Այս՝ երեք: Զորրորդ՝ Դաշնակցութիւնը դէմ է Աբեղեան ուղղագրութեան :

Ասիկա իր ամէնէն զգայուն կողմն է : Հայաստանեան հրատարակութիւնները չի կարդար՝ պարզապէս որովհետեւ չի հանդուրժեր նոր ուղղագրութեան, զոր « բարբարոսութիւն » կը կոչէ :

— Հիմա ըսէ նայիմ, դէ՞մ ես թէ թեր ես Աբեղեան ուղղագրութեան :

— Դէմ եմ հոգիով եւ մարմինով , — կ'ըսէ :

— Ուրեմն Դաշնակցական ես: Այս՝ չորս: Հինգերորդը՝ մենք ընկերվարական կուսակցութիւն ենք : Ընկերվարութիւնը կ'ուզէ աղքատները հարստացնել, իսկ համայնավարութիւնը, ընդհակառակն, կ'ուզէ հարուստները աղքատացնել: Դուն որո՞ւն կողմն են, ընկերվարութե՞ան թէ համայնավարութեան :

— Ընկերվարութե՛ան :

— Ուրեմն Դաշնակցական ես :

Բարեկամս աթոռը աւելի կը մօտեցնէ ինծի ու կ'ըսէ .

— Դուք՝ կուսակցականներդ պարզապէս կուսակցական չահեր կը հետապնդէք :

— Իսկ դուք, անկուսակցականներդ, ինչ տեսակ չահեր կը հետապնդէք :

— Ազգային չահեր, քանի որ կուսակցութեան մը չենք պատկանիր :

— Մեր ֆետայիները լեռ բարձրացան եւ նահատակուեցան կուսակցակա՞ն չահերու համար :

— Ո՛չ :

— Այլ ազգային չահերու համար : Ճի՞շդ է :

— Այո՛ :

— Տեսա՞ր, որ մեզի պէս կը մտածես դուն ալ: Ուրեմն Դաշնակցական ես: Կուսակցականը խմբակցութեան մը, հասարակականութեան մը մէկ մասն է, իսկ անկուսակցականը անձ մը է լոկ: Եթէ մենք կուսակցական չահեր կը հետապնդենք, դուք բոլորովին անձնական չահեր կը հետապնդէք: Ո՞րը աւելի լաւ է կամ ո՞րը աւելի վատթար է:

— Երկրորդը :

— Ուրեմն Դաշնակցական ես :

Այս ձեւով չարունակեցինք մեր խոսակցութիւնը : Ես ըսի ,

— Լենին կը պատգամէր թէ համաշխարհային ընկերվարութեան չահերը բարձր են, առաջ են ազգային չահերէն , իսկ բանուորական հարցի բաղդատմամբ ազգային հարցը ստորադաս արժէք ունին միայն : Մենք այս վարդապետութեան հակառակ ենք: Թէեւ ընկերվարական կուսակցութիւն ենք մենք ալ, բայց մեզի համար ազգային չահերը բարձր են, եւ ազգային հարցը իր արժէքով գերիվեր է բանուորական հարցէն : Ի՞նչ է քու կարծիքդ,— ընկերվարութե՞ան չահերը աւելի բարձր են թէ ազգային չահերը :

— Ազգային չահերը :

– Ուրեմն Դաշնակցական ես : Կ'ընդունի՞ս, որ ազգային հարցը ստորադաս արժէք ունի՝ բաղդատմամբ բանուորական հարցին :

— Ո՛չ, չեմ ընդունիր :

— Մենք ալ չենք ընդունիր: Ուրեմն Դաշնակցական ես: Սթալինի համաձայն, բոլշեւիզմի նպատակներէն մէկն է ի մի ձուլել ազգային կուլտուրաները սոցիալիստական մէկ ընդհանուր կուլտուրայի մէջ: Իսկ մենք կը դաւանինք թէ մշակոյթները պէտք է պահեն իրենց ազգային դրոշմը եւ ոչ թէ ձուլուին մէկ ընդհանուր մշակոյթի մէջ: Հիմա դուն ըսէ նայիմ, պէտք է ձուլուի՞ն թէ պէտք չէ ձուլուին :

— Պէտք չէ ձուլուին, այլ պէտք պահեն իրենց ազգային դրոշմը :

— Կը տեսնե՞ս, ուրեմն Դաշնակցական ես :

— Առաջին կոմունիստը՝ Վլասով կ'ըսր. «Կուսակցութիւնը մեր հոգեկան հայրենիքն է»: Իսկ առաջին Դաշնակցականը՝ Քրիստափոր Միքայէլեան կը գրէր ասկէ եօթանասուն տարի առաջ. «Կուսակցութիւնն է ժողովուրդին համար, եւ ոչ թէ ժողովուրդը՝ կուսակցութեան համար»: Դուն Վլասովի՞ հետ ես թէ Քրիստափորի :

— Քրիստափորի :

— Ուրեմն Դաշնակցական ես :

— Բայց դուք ալ ձեր կուսակցութիւնը կը փառաբանէք միշտ :

— Կը փառաբանենք, բայց չենք ըսած ու չենք ըսեր , «Դաշնակցութիւնը մեր հոգեկան հայրենիքն է »:

Մեր զրոյցը հոս կանգ առաւ: Ան այժմ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ե.

Այս դժոխային արարքներու ահանաւոր հեղինակաւոր վկաներ են Հայր Հիւսէնթ, Հայր Պէոհ, Տը Նովալէս, եւ (բացի գերմանական տասնեակներով հետապիրներէ) նաեւ Ֆայիք էլ Ղուսէյին՝ արաբ մատուռականը(*) :

Այս ոճիրներու ընթացքին՝ վալի Տոքթ. Բէչիա հեռաձայնային ուղղակի կապակցութիւն կը պահէր Թալէաթի հետ, ինչպէս միւս հայկական նահանգներու բոլոր վալիները կ'ընէին :

Հաղարապետ Ռաֆայէլ Տը Նովալէս, որ Տիգրանակերտի նահանգի արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք չրջած էր այդ օրերուն, ականատես վկայ չարդերուն, « Զորս տարի մահիկի տակ» երկին մէջ (էջ 136 եւ 149), կ'ըսէ թէ ճամբաներու վրայ, ամբողջ նահանգին մէջ Հայերու չարդ կատարուած է, եւ ոչ միայն Տիգրանակերտ քաղաքի մէջ : Հայ գինուորներու չարդը ղեկավարած է Մէհմէտ Ա-սըմ հրամանատարը, իր հրամանին տակ ժանտարմներու ամբողջ դունդով մը, եւ «հակառակ տրուած խոստումներուն, չարդերու հետքերը՝ դիակները, անթաղ կը մնային, շնագայլերու եւ վայրի կենդանիներու եւ թռչուններու իրը կեր»:

Վայրագութիւններու կարգին, կը յիշուի ,արձանագրուի վար՝ դէպի Տուառանի անդունդը գլորելը՝ հինգ հազար հայ կիներ եւ մանուկներ, Զնգուչէն հինգ մղոն հարաւ, Եփրատի ձախ ափին մօտ: Կիներու յետոյքին փայտեր մխած եւ իրարու վրայ դիզած էին: Բլուրի մը վրայ ըսպաննուած մէրկ կիներ կային, ոտքերը օդին մէջ: Մեռելները բռնաբարուած : Հայր Հիւսէնթ եւ Հայր Պէոհ կը յիշատակեն այդ արարքները, «որոնք պատմութեան մէջ լսուած չէն, ոչ ալ արձանագրուած են», կը գրեն :

Իսկ ամերիկեան դեսպան Մոկընթաու, տեղեակ այդ կարգի հրէշային արարքներուն՝ կ'ըսէ թէ դիտէ, բայց «անտպագրելի են Թրքոց այդ վայրագութիւնները»:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍԸ

Առանց հաշուելու 105 եկեղեցիներու եւ վեց վանքերու կողոպտուածները, բացի 120 հազարէ աւելի անձերու կեանքի կորուստէն, նիւթական վնասը աւելի է քան 240 միլիոն ոսկի տոլար: Պէտք է յիշել որ Տիգրանակերտի մէջ չատ հարուստ Հայեր ալ կային :

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

*Թրքական դահլիճի անդամները, իթթիհատի կեդրոնը, պատասխանատու քարտուղարը, երկու հրէշ երեսփոխանները՝ Փիրինճիզատէ եւ Ֆէյզի, գնդ. Բիւշէի եւ Մէհմէտ Ասըմ ժանտարմի գունդով, զորածուր Հայ գինուորներու ջարդերը կը կատարէին, վալին Թոքթ. Բէչիա (**) եւ իր հետ, ջարդերու կազմակերպիչ Ռէշիտ բէյ, Հալէպի նահանգապետ Մուսթաֆա Աբտիւլհալիք բէյ, Հալէպի զինուորական հրամանատար Ալի Ֆուատ բէյ, Հալէպի ոստիկանապետ Նուրի բէյ, Հալէպի ոստիկանական վարիչ Ռէշատ

մակերպման ժողովներու 25է աւելի ոճ – բագործ անդամներ, կազմելով նահանգի ջարդի կեդր. Յանձնախումբ, եւ հազա – րաւոր չէթէներ, Զերքէզներ, Քիւրտեր եւ թափառաշրջիկ աշիրէթներ:

Մենք՝ Հայերս, անշուշտ այս անլուր կոտորածները լսելով, տեսնելով, արձա– նագրելով չէ որ պիտի բաւականանանք, այլ պէտք է մեր դաղափարական պայքա– րի բոլոր միջոցները գործածենք, ի խընդիր արդարութեան, եւ ազատագրելու համար մեր պապենական հողերը, բռնա– գրաւուած՝ Թուրքին կողմէ, որպէսզի ա– նէծք չդառնայ մեր Նահատակաց Բողոքի կտակը: Այլապէս, Թուրքը լիովին օգ – տուած պիտի ըլլայ իր գործած մեծ ե – ղեռնէն:

ՀԱՅ կոչուելու համար, անհրաժեշտ է պայքարիլ արդարութեան եւ մեր իրա – ւունքին պաշտպանութեան համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԼՔԵԱԼ ՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԹՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐ ԶԵՏԵՂԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ ներքին նախարարութեան չէնքին մէջ կար բաժանմունք մը՝ որ կը կոչուէր «Իսքեանը աշայիր վէ մուհաճի– րին միւտիւրիյէթի (Մուհաճիրներու եւ աշիրէթներու զետեղման տնօրինութիւն), որ ունէր առանձինն հաշուակալութիւն ծախքերու համար եւ ներկայացուցիչներ դաւառներու մէջ:

Հայոց տարագրութեան օրերուն, ներ – քին նախարարութիւնը 1915 Յունիս 10 թիւ հեռագրով հրահանդած էր որ «Լըք– եալ Գոյքերու Յանձնախումբեր»ը աշխա– տին նաեւ Հայոց տուներուն մէջ զետեղել թուրք դաղթականներ, թուք եւ քիւրտ աշիրէթներ: Եւ այդ առթիւ կազմուած էր նաեւ Նիզամնամէ մը եւ հրամայուած էր խիստ հսկողութեամբ հետապնդել ու գործադրել այս խիստ կարեւոր գործը և արդիւնքը տեղեկացնել:

Յուլիս 29 թուակիր հեռագրով եւս, յայտնուած էր, որ ներքին նախարարու – թեան կարգադրութեամբ (Ասիական Թուրքիոյ մէջ) արեւմուտքէն արեւելք զրկուելիք թուրք մուհաճիրները պիտի կեդրոնացուին Անդարա եւ Գոնիա, Ան – դարայէն զրկուելու համար Սեբաստիա, Կեսարիա եւ Խարբերդ, իսկ Գոնիայէն, Ատանա եւ Տիարպէքիր:

Վիլայէթներէն ցանկեր պահանջուած էին: Ստորեւ կուտանք այդ ցանկերէն մին.—

ՏԵՂԱՀԱՆ ԵՂԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊԱՀԱՆՋՈՒԱԾ ՄՈՒՀԱՃԻՐՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Ատանայի վիլայէթթէն կ'ուզուի 6 հա– րիւր ընտանիք (խանէ):

Էրզրումի վիլայէթէն կ'ուզուի 12,000 ընտանիք:

Պիթլիսի վիլայէթէն կ'ուզուի... «դու– մարը որոշուած չէ):.

Տիարպէքիրի վիլայէթէն կ'ուզուի 10 հազար ընտանիք:

Սվազի վիլայէթէն կ'ուզուի հինդ հա– զար ընտանիք:

Տրապիզոնի վիլայէթէն թիւ տրուած չէ:

Խարբերդի վիլայէթէն կ'ուզուի 2,000 ընտանիք:

Իզմիթի Սանճագէն կ'ուզուի վեց հա – րիւր ընտանիք, վերջերը պահանջը աւելի շտացած է:

Կեսարիոյ Սանճագէն կ'ուզուի երկու հազար ընտանիք:

Գարասիի սանճագէն կ'ուզուի 1400 ընտանիք:

Մարաշի սանճագէն կ'ուզուի երկու հազար ընտանիք:

Անդարա – Գըրշէհիրէն կ'ուզուի 150 ընտանիք: (Պէտք է արհեստաւոր ըլլան):

Գումար՝ 35,750 ընտանիք:

Բնագրին գումարը սխալ է, վերոյիշ – եալ թիւերով գումարը կ'ըլլայ, 33,250:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Սուրիացի արաբ գրագէտ Ֆայիք էլ Ղուսէյին, որ թրքական գայմագամ եղած էր Քեախթա Գազայի եւ յետոյ ձեր– բակալուած եւ ղրկուած էր Տիգրանա – կերտ, ճամբորդելով Համայէն, Հալէ – պէն, Արաբ – Փունարէն, Սուրիճէն, Ուր– փայէն, Գարաճորումէն, Սեւերեկէն, Գարա – Պաղչէէն, Ալի – Փունարէն, նետուած էր Տիգրանակերտի բանտը, ուր մնացած էր 22 օր, ապա ազատ արձակ – ուած էր, Տիգրանակերտ բնակելու պայ – մանով:

Ան, տարի մը ետք, 1916ին փախած էր Տիգրանակերտէն եւ Պաղտատ – Պասրայի վրայով անցած էր Պոմպէյ, եւ արձանա– գրած էր Տիգրանակերտի նահանգին մէջ տեսած դէպքերը: Անգլիացի փրոֆէսէօր մը անգլիերէնի թարգմանած է իր գիր – քը: Գիրքը լրացուած էր 1916 Սեպտեմ– բեր 1ին:

Գնդ. Լօրընս կ'ըսէ «Իմաստութեան, 7 Սիւները» գրքին մէջ (էջ 76, 122, 124, 146, 174, 222 եւ 379) թէ Ֆայիք էլ Ղու– սէյինը, Օր. Կէրթրուտ Պէյի յանձնարա– րութեամբ ղրկուեցաւ Գնդ. Լօրընսի, ո – րուն հետ գործակցեցաւ: Ատկէ զատ, ան եղաւ Իշխան Ֆէյզալի քարտուղարը եւ մնաց անոր բանակատեղիին մէջ:

Ըստ Ֆայիք էլ Ղուսէյինի վկայու – թեան, Ուրֆայէն մինչեւ Տիգրանակերտ ճամբան դիակներով լեցուն էր, եւ ինքը հետաքրքրուած ըլլալով՝ տեսակցած էր թուրք եւ այլ անձերու հետ՝ Հայոց դէմ գործուած եղեռնի մասին: Ան կ'ըսէ, թէ Թուրքերը նոյնիսկ ուղիղ իսլամ չեն, ո– րովհետեւ իսլամական սկզբունքները հա– կառակ են անոնց պրարքներուն:

Ան կը յայտնէ թէ հրաման եկած էր «անթաղ մեռելները թաղելու» (էջ 10): եւ «մարմինները այրելու» (էջ 17): «Թուր– քերը կ'արդարացնեն իրենքզիրենք թէ « ասիկա թագաւորին հրամանն էր»: Ան կը պատմէ մասնաւորապէս հայ զինուոր– ներու նահատակումը (էջ 35) եւ կ'ըսէ թէ միւս նահանգներէն եկած ուժասպառ հայ տարագիրները ինկան Տիգրանակերտի նահանգի հողերուն մէջ, եւ որոնց թիւը կը հասնէր 570,000ի: «Մեռելներուն նը– կարները կ'առնէին» (էջ 38 եւ էջ 41, անգլերէն թարգմանութիւն):

(**) Վալին Տոքթ. Բէշիտ սպաննել տուած էր երկու գայմագամներ, մին՝ Միտիաթի գազային, միւսը Լճէի գազա– յին, որոնք ջարդերու մասնակցիլ չէին ուզած:

ՌԵԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻ ԲԱՐՁՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

1896 դարնան եղանակին էր, որ այս դասախօսութիւնը ըրաւ մեր մեծ դաս – տիարակ ուսուցիչը:

Բնութեան այս եղանակին է, որ մարդ– կային կեանքը փորձերու կ'ենթարկուի, ըսաւ: Բնութիւնը կը զարդարուի իր գե– ղեցիկ ծաղիկներու բազմազան գոյներով, եւ մարդկանց արիւնը աւելի շուտ կը կա– տարէ իր շրջանը եւ կը մղէ մարդը սո– վորականէն աւելի ուժով աշխատելու փափաքին:

Մարդկային կեանքին, մանաւանդ ե – րիտասարդութեան ամենավտանգաւոր ժամանակն է դարնան եղանակը, որ է նաեւ անոր մտային կարողութեան չա – փանիշին աստիճանը:

Պէրպէրեան վարժարանը եւ ամերիկ – եան «Հօմ Սքուլ» աղջկանց վարժարանը իրարու կից պարտէզի բարձր պատով մը բաժնուած էին եւ կ'երեւայ թէ այդ եր – կու պարտէզներու միջեւ թղթակցու – թիւններ տեղի կ'ունենային, եւ լուրը հասած էր մինչեւ տնօրէնութիւն: Այս դասը կը տրուէր երիցագոյն դասարանի 17/18 տարեկան մօտ քառասուն աշա – կերտներու, որոնց մէջ կը գտնուէին Նա– ւասարդեան, Լեւոն Մարանկոզեան, Ժի– րայր եւ Զարեհ Խօրասանճեանները, Ար– շակ Ալպօյաճեան, Ատոմ Եարճանեան (Սիմանթօ), Ե. Ասլանեան, Լ. Գալուստ– եան, Ղ. Դուրեան, Վ. Թոշիկեան, Տ. Մուրատեան, Մ. Արսէնեան, Ա. Գուռեան եւ շատ ուրիշներ, որոնց անունը չեմ յի– շեր:

Մեր դաստիարակ ուսուցիչը առանց յի– շելու սոյն իրողութիւնը եւ առանց ա – նուններ տալու, սքօղեալ բառերով կ'այ – պանէր այդ արարքը եւ բարոյականի հա– կառակ ամօթալի ըլլալը կը զգացնէր մե– զի, եւ միեւնոյն ատեն կը թելադրէր աղջիկներու հանդէպ վարուիլ շատ փա – փուկ եւ զգոյշ, քանզի աղջկանց քով այդ զգացումը աւելի ուժեղ ըլլալուն՝ կրնար չար հետեւանքներ ունենալ:

Աղջկան մը բարեւելը, ժպտիլը, կամ աչքերու, դիմագծերու շարժումները կր– նար սխալ ենթադրութիւններու տեղի տալ: Պզտիկ համակրական արտայայ – տութիւն մը կրնար խոստումի մը դերը կատարել եւ անոր մտահոգութիւն պատ– ճառել: Խոստումը նուիրական եւ անդառ– նալի է, խաբէութիւնը ծանր յանցանք է եւ պատիժի արժանի:

Այս առթիւ թուեց նաեւ ուրիշ թերու – թիւններ, ինչպէս ստախօսութիւնը, խարդախութիւնը, ժամադրութիւնը չը – յարգելը, սպասցնելը, նմանցնելով տե – սակ մը գողութեան, որ ուրիշի մը ժա – մավաճառութեան, սրտնեղութեան պատ– ճառ դառնալով եւ նիւթական մեծ վնաս– ներ հասցնելով:

Իգական սեռին հանդէպ վարմունքի պարագան եւ երիտասարդ մարդուն պա – րագան նոյնը չէ, ըսաւ: Նա տեսակ մը առանձնաշնորհում կը նկատէ իրեն հա – մար, բայց խոհեմութիւն եւ պարկեշ – տութիւն է նման դէպքերէ, երեւոյթնե – րէ խոյս տալ: Իսկ անչափահաս աղջիկ – ներու հետ զբօսնուլ կրկնապէս դատա – պարտելի եւ պախարակելի է, ըսաւ:

Պարկեշտութիւնը առաքինութեան պատկեր մըն է, որով մարդ կրնայ պար– ծիլ եւ ներկայանալ մարդկութեան առջեւ բարոյականի տէր տիպար անձնաւորու – թիւն մը:

Ընկերային կեանքին մէջ չկայ աւելի մեծ հարստութիւն մը քան բարոյականի պահպանումը: Այս մասին փիլիսոփան ը– սած է.—

Քիչ բան կորուսած է մարդ, երբ կը պահէ իր պատիւը:

Այս բարձր դասը ամէն տեղի եւ ամէն ժամանակի համար է:

Ե. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐ եւ ԱՌԱՆՑ ՍԻՐՈՅ, տաղաչափեալ թատրերգութիւն, մէկ ա – րար, գրեց Գրիգոր – Վահան, տպարան Տէր – Յակոբեան, Փարիզ 1966:

×

ԵՐՋԱՆԻԿ, տարեգիրք, կազմեց Բա – դարատ Թեւեան, 1965, Պոլիս:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Օտարական մը գիւղացիի մը կը հար – ցընէ.

— Երկաթուղիի կայարանը ինչո՞ւ գիւ– ղէն այսքան հեռու շինած են:

Գիւղացին կը պատասխանէ.

— Երկաթուղագծերուն մօտ շինելու համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

-ԵՐԲ- ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Լիտիա դպչելու չափ մօտեցաւ ջոկա – տին. Փօլ իր մօտէն պիտի անցնէր: Ան զինքը տեսաւ եւ ուրախութեան ժպիտ մը ունեցաւ, իր տժգոյն դէմքը լուսաւորուե– ցաւ, Լիտիա քայլ մը եւս առաւ որպէս թէ ճիշդ անոր քով երթալ ուզէր:

Հելէն, հասկցաւ յանկարծ թէ ինչ պի– տի պատահէր, բռնեց թեւէն: Լիտիա սարսռաց այս հպումէն, Փօլ անոր քըս – ուեցաւ անցած ատենը, առանց աչքերը անկէ բաժնելու: Լիտիա անշարժ կեցաւ, երբ Եունքերները աներեւութացան արե – նագոյն կամարին տակ, մէկ բառ միայն ըսաւ.

— Վերադառնանք:

Առանց դժուարութեան անցան շղթա – յէն կարմիր զինուորներուն՝ որ անմտօ – րէն կը ծիծաղէին, եւ մէկ քանի վայրկեան ետք հասան իշխան Վօլինսքիի տունը առանց երբեք Լիտիա բերանը բա– նալու: Մինակը վեր իր սենեակը ելաւ եւ հոն փակուեցաւ: Ժամը եօթնին ատենը Նիքոլա Ռավինսքի զինք կանչել տուաւ: Պատասխանեց թէ գլուխը կը ցաւի եւ ան– կարող է վար իջնելու: Այն պահուն չէր կրնար հանդուրժել զայն տեսնել: Բար– կութիւնով կը կրկնէր այն խօսքերը զոր նա ըսած էր նոյն առտուն իսկ, «կրկէսի ցուցադրութիւն մը, կրկէսի ցուցադրու– թիւն» ինքզինքը կը տեսնէր ժպտուն՝ բարեկամին քով եւ հիմա իր անձէն կը գարշէր:

Գիշեր եղաւ, մերժեց վար իջնել ճաշե– լու համար, իրեններուն դէմ ըմբոստա– ցած էր.—«Ահաւասիկ հայրս որ Լենինը կը ծափահարէ, գլուխը կորսնցուցած է, կարծեմ: Քաթիան իրաւունք ունի, մարդիկ խենթեցեր են. ինչո՞ւ իրար ջար– դել: Փօլ ի՞նչ ըրած էր այդ զինուոր – ներուն: Ինչու իրարու վրայ գնդակ կ'արձակեն: Մէկը միւսը ամէնքն ալ Ռուս են, պատճառ մը չկայ»:

Սակայն ժամերը կ'անցնէին: Պատու – հանին կողմը գնաց: Իր առջեւ Նէվան կը հոսէր յամրօրէն իր սեւ եւ բարձրացած ջուրերով: Փակցուած կրկնուած պա – տուհաններուն ընդմէջէն ոչ մէկ ձայն կը թափանցէր, ոչ մէկ հոգի կ'երեւար պա– լատի քարափին վրայ: Դամբարանի լը – ռութիւն մը կը տիրէր: Կը թուէր թէ կը բնակէր մեռած քաղաք մը: Քնացած քա– ղաքին խաղաղութիւնը զինք ապահով – ցուց: «Զեն կռուիր» ըսաւ ինքն իրեն, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ իրաւունք ունէր: Յոյսի ալիք մը զինք պարուրեց եւ արիւն բերաւ իր տժգոյն այտերուն: «Միշտ ի – րաւունք ունի ան, շարունակեց, բայց այս, բանակցութիւններ կ'ըլլան պալա – տի գունդերու եւ յեղափոխականներու միջեւ: Կը վիճաբանին, անվերջ կը վի – ճաբանին, ինչպէս միշտ մեր մէջ: Ոչ ոք փափաք ունի սպաննուելու, մինչեւ առտու պիտի խօսի, եւ ամէն մարդ իր տունը պիտի դառնայ:

Արդէն ինքզինքին դէմ կը նեղանար բորբոքած ըլլալուն եւ ոչինչի համար այսպիսի ճգնաժամ մը ապրած ըլլալուն: Փօլին կը նեղանար այս անօգուտ չար – չարանքին պատճառ եղած ըլլալուն հա – մար, «ինչպէս վրէժս պիտի առնեմ վա – ղը, երբ տեսնեմ» խորհեցաւ, եւ ժպտե– ցաւ առաջին անգամ ըլլալով:

Այս պահուն իսկ, շատ մօտէն ահաւոր հրացանաձգութիւն մը պայթեցաւ, ժամը տասն էր: Զմեռնային Պալատին բուռն յարձակումը կը սկսէր: Անմիջապէս, լը– սեց գնդացիրներուն երկարատեւ թիք – թաքը: Եւ յանկարծ սաստիկ եւ խուլ հարուած մը գոց պատուհանները դղըր – տել տուաւ: Փայլ մը լուսաւորեց սեւ երկինքը եւ իրեն տեսնել տուաւ, Նեվա– յի միւս եզերքին վրայ, Պետրոս – Պօղոսի ամրոցը՝ ինկած՝ ջուրերուն հաւասար: Թնդանօթը, ըսաւ, իրենթուեցաւ թէ դադ– րած էր ապրելէ, ինչ կրնան ընել, խեղճ պզտիկները, մտածեց:

Հրացանաձգութիւնը կը շարունակուէր: Ատեն ատեն, կը լսէր ձեռնառումբերու աւելի ուժգին ձայնը, եւ երբեմն ալ թընդանօթին խորունկ բոմբիւնը որ ամէն ձայն կը խափանէր, կը տեսնէր այն տե– սարանը զոր ունեցաւ աչքին առջեւ կէս օրէն ետք եւ Եունքէրները որ շարուած էին կոճղերուն ետեւ: Այլեւս բանի մը վրայ չէր խորհեր: Երկարատեւ միջոց – ներով, ամէն բան կանգ կ'առնէր: Յե – տոյ նորէն հրացանի հարուած մը, յետոյ անկանոն պայթիւններ: Շատ երկար տե– ւեց այս: Կորսնցուցած էր ժամանակի դիտակցութիւնը: Սպառած, երկնցաւ անկողնին վրայ եւ գլուխը ծածկեց բար– ձերուն մէջ որպէսզի ալ բան չիմանայ: Եւ որովհետեւ այսպէս պառկած էր, յոգ– նութիւնը յաղթեց ջիղերուն եւ խոր քու– նի մը մէջ ինկաւ:

Երբ արթնցաւ, այլեւս բան չէր լը– սուեր: Պատի ժամացոյցին նայեցաւ: Առտուան ժամը երեքն էր: Սարսռաց:

— Երազեր եմ, ըսաւ ինչ սոսկալի մըղ– ձաւանջ:

Ելեքտրական լոյսը մարելու ուժ ունե– ցաւ եւ մանուկի մը պէս նորէն քնացաւ:

Առտուն, Քաթիան սովորականին պէս իր քովն էր նախաճաշին հետ: Անմիջա – պէս դիշերուան յիշատակը միտքը եկաւ: Նորէն սարսռաց:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբացեալ ընկ. Յարութիւն Օնպաշեանի մահուան 11րդ տարելդարձին առ– Թիւ , Տիկին Օնպաշեան 500 Ֆր. կը նը– ւիրէ Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի Օն– պաշեան սրահին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պաղըրճեան եւ զաւակները Վարուժան եւ Լիտի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղըրճեան եւ զաւակը, եւ համայն Պաղըրճեան ընտանիքը կը յա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փա– րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՂԸՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասին եւ երգչախումբին կողմէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար– ուի այս կիրակի (10 Յուլիս) Մայր եկե– ղեցւոյն մէջ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ
ԵՒ ԽՈՐԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

հոգիներուն համար, անոնց մահուան քա– ռասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար – գող հարազատները եւ բարեկամները :

×

Այրի Տիկին Կիւլիւզար Դարբինեան եւ իր զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հանգուցեալ ա– մուսնոյն եւ հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, այս կի – րակի (10 Յուլիս) Սէն Լու Կրան Բէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիչա – տակը յարգողները :

×

Լիոն.— Այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեց – ւոյ բարերար Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեանի ծնողաց ի յիշատակ :

×

Այրի Տիկին Տիրուհի Մուսկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Մուսկեան եւ զաւակները կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար– ուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուս– նոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄՈՒՍԿԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի, Սէնթ Անթուանի եւ Կարտանի գոյք մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորու – թեամբ կեդր. վարչութեան :

Կիրակի, (10 Յուլիս) 1966, ամբողջ օ– րը Ֆապրըկուլի մէջ :

(*Հանրակառքի ընկերութեան հանդէս – տավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պար – տէզին մէջ*) Սեփքէմէնէն երեք կայան *եառք, այլի վրայ :*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ *կարող ուժերով եւ խնամեալ պատրաստութեամբ կը բեմա – դրէ* ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(*Պատմական թատերախաղ Գ. եւ Դ. արարներու հարազատական տեսարաններով*) :

Կը նուագէն Ս. Զէօրէֆեան եւ Օր. Ա– նի Զէօրէֆեան :

Կը մասնակցին եդ. Գարագաշ, Ս. Պէշկէօթիւրեան եւ ամբողջ խումբը :

Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ ճաշկերոյթ խո– րոված :

Մուտքը ազատ է

Հանդիսավայր երթալու համար Քանը– պիէրի 87 թիւի առջեւէն առնել Սաթափ ընկերութեան օթօբաւերը, եւ իջնել Ֆապրըկուլ, նաեւ կարտանի օթօբաւը եւ էքսի Թրօլէն, հանդիսավայրին առջեւ կանգ կ'առնեն, ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով :

Օթօներու Փարիզի ապահովուած :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օր. ԱՆՆԻԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
(Նոր Սերունդէն)
եւ
Պ. ՎԱՀԷ ՄԵՍՊՈՒՐԵԱՆ
(Նոր Սերունդէն)
Նշանուած

Վիլմոմպլը, 3 Յուլիս, 1966

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու հա– մար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

Ֆ.

Տիկին Յ. Մուրթաֆեան իր հան– զուցեալ մօր Տիկին Եարմաեանի կամքին համաձայն	400
Փարիզի Դպրաց Դասը Խորէն Թորոսեանի, եւ Ալեքսանտր Տէմիրճիպաշեանի յիշատակին	100
Տիկին Շահմիրեան	100
Տիկին Անուշ Քէօսէեան իր ա – մուսնոյն եւ եղբօր յիշատակին	100
Վարդերէսեան ընտանիք (Սէն Կրասիէն) ի յիշատակ իրենց ծնողաց	100
Տիկին Տէմիրճեան	100
Տոքթ. Միհրան Նօտարեան	100

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Մարզարեան (Մանչեսթըր) ողբացեալ եղբայրդ Պապ– եանի յիշատակին 60, Պ. Յարութիւն Կա– րիպեան իր արկածէն ապաքինած ըլլա – լուն առթիւ 50, Տիկին Սամուէլեան եւ ընտանիք 50, Պ. Թորոսեան 50, Պ. Թազ– ուր Յակոբեան (Ամերիկայէն) 50 :

Ընդհ. դումար 125·990 ֆրանք :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նոր Սերունդի Մարսէյլի եւ Տէսինի խումբերուն միջեւ, այս կիրակի առա – ւօտ (Յուլիս 10) Տէսինի Սքատ Միւնի – սիփալին վրայ :

Հանդիպումէն առաջ՝

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մառէի մէջ, Մարկ սրճարանին եռեւը :

Կը հրաւիրուին մարզասէրներն ու համակիրները :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում – բի դիւաքը ընկերական ժողովի կը հրա– ւիրէ այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշա – կոյթի Տան մէջ՝ 17 Րիւ Պէօ : Պարտա – ւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուր – բաթ (8 Յուլիս), սովորական հաւաքա – տեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ա. Ահա – րոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի վարչու – թիւնը եւ Թոմանի ընկերները :

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր– եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ չրջաններու, Բը – նաժի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պար– տաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջանի մարմիններու ներկա– յացուցիչները այս Շաբաթ (9 Յուլիս) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Օ – րակարգ.— Հ. Յ. Դ. 37րդ Շրջ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնու – թեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան ծովակատարութիւն Պէլֆոնթէյնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ զաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերա – դառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ. Թազէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

Լիոն.— Յուլիս 17ի կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհի – ներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք :

Տիկին Կինճեան, 63 Րիւ Տօֆին :
Տիկին Մամուրեան, 57 Րիւ Թրոնշէ :

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնա – ճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէյն) :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, կապ. Խաչի մասնաճիւղերու վարչու – թիւններուն մօտ : Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թուխիէլեան, 4, Րիւ Փարման– թիէ :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋԿԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Գլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազադոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանդստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօր – ուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ խաղաթուղթերը այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաս– տանի զանազան խաղաթուղթերը :

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ Ֆլաս) *ճամբորդները իրա – ւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բը – նակելու եւ ճաշելու : Գին՝ 2850 ՖՐ. :*

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, Գինն է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւա – կերպութիւնները աւելի չատ ըլլալով :

Դիմել՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIANT — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒԼԻՍ

SAMEDI 9 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10656 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.656

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԾԱՆՐ Է ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պուքրէչի վեհաժողովի անդամները միացեալ յայտարարութեամբ մը, ծանր դատապարտութիւնը կ'ընեն Միացեալ Նահանգներուն, Վիէթնամի մէջ տարած իր ձախող քաղաքականութեան համար : Այդ յայտարարութեամբ, Վարշաւայի Ուխտի անդամները կը յայտնեն թէ «Հանոյի շրջակայքի եւ Հայփոնկի նաւահանգիստի ռմբակոծութիւնները կը նկատեն իբրեւ նոր եւ աւելի վտանգաւոր հանգրուան մը ամերիկեան զինուորական քաղաքականութեան մէջ», կ'ամբաստանեն Միացեալ Նահանգները որու գործունէութիւնը շարունակութիւնն է հիթլերական պատերազմի ոճրագործներու ճամբուն, կը ձաղկեն Միացեալ Նահանգներու միջամտութիւնը Քամպոճի եւ Լաոսի ներքին գործերուն, որ կը ձգտի Ամերիկայի դաշնակիցները պատերազմի մղել իր կողքին :

Յայտարարութիւնը կ'ողջունէ Վիէթնամի ժողովուրդին հերոսութիւնը եւ կը կրկնէ Վարշաւայի Ուխտին անդամներուն դիրքը այդ խնդրին նկատմամբ .— Յարգել ժողովուրդներու ազգային անկախութեան իրաւունքները, հողային միութիւնն ու ամբողջականութիւնը (նաղատեսուած Ժընեւի համաձայնագրերով), զօրավիգ կենալ հիւսիսային – Վիէթնամի կառավարութեան չորս կէտերէ բաղկացած ծրագրին եւ Ազատագրական ճակատի հինգ կէտերէ բաղկացած ծրագրին, գործադրել Ժընեւի համաձայնագրերը, վերջ տալ պատերազմին եւ ամերիկեան կայանները մաքրել երկրին մէջ :

Յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի նաեւ . — « Ստորագրող պետութիւնները մեծ վճռականութեամբ կ'ազդարարեն Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան թէ ինչ պատասխանատուութիւն կը ստանձնեն մարդկութեան առջեւ շարունակելով եւ տաարծելով այս պատերազմը եւ թէ աննախատեսելի ինչ հետեւանքներ կրնան ծագիլ: Վիէթնամի դեմոկրատ Հանրապետութեան կուտան եւ պիտի տան իրենց բարոյական եւ քաղաքական աջակցութիւնը, բազմակողմանի եւ աճող ամէն մարդերու մէջ: Կը յայտարարեն թէ պատրաստ են, Վիէթնամի կառավարութեան կատարած դիմումին ի պատասխան, թոյլ տալ իրենց կամաւորներուն որ Վիէթնամ երթան : Վճռականօրէն կը դատապարտեն Միացեալ Նահանգներու գործունէութիւնը, որ կը ձգտի պատերազմը տարածել Լաոս եւ Քամպոճ: Մեր երկիրներու կուսակցութիւններն ու կառավարութիւնները, կ'եզրակացնէ յայտարարութիւնը, անհրաժեշտ կը գտնեն ընկերվարական Պետութեանց գործունէութեան միասնականութիւնը, ձեռք ձգելու համար վիէթնամցի ժողովուրդին յաղթանակը: Կոչ կ'ընեն, բոլոր այն երկիրներուն որոնց սիրելի է խաղաղութեան դատը, որ միանան պայքարի մէկ ճակատ մը կազմելու համար ամերիկեան յարձակման դէմ» :

Հանոյի մէջ, Վիէթնամցիները փողոցէ փողոց պտըտցուցած են յիսուն ամերիկացի օդաչուներ: Կը թուի թէ ասոնք մասնաւոր դարմաններու ենթարկուած են որպէսզի բռնի խոստովանութիւններ ընեն, դատապարտելով իրենց երկրին քաղաքականութիւնը եւ կոչ կ'ընեն ամերիկացի ժողովուրդին որ ճնշում բանեցնէ կառավարութեան վրայ, դադրեցնելու համար այս ոճրային պատերազմը :

Օրը Օրին

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՍԻՊԱՐԻՏԸ

Կար ու չկար Իտալիոյ հարաւը, Լուկանիոյ նահանգին մէջ Սիպարիս անունով քաղաք մը կար :

Այս քաղաքին բնակիչները սանձակոտոր վայելքի եւ տեսակ տեսակ մոլութեանց անձնատուր մարդիկ էին: Խոզին պէս կ'ուտէին, բադին պէս կը խմէին եւ կապիկին պէս կը պարէին :

Եւ այնքան յիմարացած էին որ իրենց ձիերուն անգամ պարել սորվեցուցած էին՝ իրենց հովուական սրինգով :

Այս քաղաքը կար Քրիստոսէ հինգ հարիւր տարի առաջ: Օր մը Խրուաթները յարձակեցան եւ իրենց զէնքերուն հետ տարին նաեւ իրենց սրինգները : Ու երբ սկսան նուագել, Սիպարիսցիներու ձիերն ալ սկսան *թանկօ* պարել: Բանակը քայքայուեցաւ եւ Խրուաթները քաղաքը գրաւեցին :

Այսօր, Սիպարիտ անունը կուտան հանոյամոլ, հեշտամոլ, որկրամոլ եւ ցանկասէր մարդոց :

Սենեկա փիլիսոփան, որ Ներոնի վարժապետն էր — չեղա՛ծ ըլլար — կը պատմէ թէ Սիպարիսի ջոջերէն մէկը, օր մը, կը գանգատի իր շուրջիններուն .

— Գիշերները քունս չի տանիր...

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ ունիս, մէկ տեղդ կը ցաւի ...

Ու մարդը կը պատասխանէ.

— Անկողինիս մէջ կայ կարմիր վարդի մը թերթիկը, որ զիս կ'անհանգստացնէ :

×

Սիպարիտ մըն ալ Հայոց ազգը ունի :

Անունը Նուպար Կիւլպէնկեան: Տարիքը եօթանասունէն ութսուն երկարող ճամբուն բերանը :

Ծնունդով Հայ, հոգիով թրքացած այս մարդը կը նմանի Ներոն կայսեր, որուն անունը երբեք պիտի չյիշուէր, եթէ ըսպաննած չըլլար իր մայրը, Ագրիբինան և իր կինը, Օկտաւիան եւ կրակի տուած չըլլար Հռոմը, Քրիստոսի 64 թուականին :

Թուրքերուն Նուպարն ալ ուզեց անմահանալ :Եւ անմահանալու համար ելաւ հրամայեց Հայոց ազգին որ Ապրիլ Քսանըչորսը բերան չառնէր: Ուրիշ ի՞նչպէս, իր ո՞ր առաքինութեամբ կրնար անուն շինել մեր պատմութեան — ու մանաւանդ Թուրքիոյ պատմութեան — մէջ :

×

Նուպար Կիւլպէնկեան ամէն տեղ բան մը ունի: Օրինակ, Տովիլի մէջ ունի ընդարձակ հող մը եւ փառաւոր բնակարան մը: Իր հօրը նուէրը իրեն՝ ծննդեան տարեդարձի մը առթիւ:

Այս կալուածին բանաստեղծական անունն է «Ֆոլի Կիւլպէնկեան», նմանողաբար «Ֆոլի Պէռժէռ»ի , թերեւս :

Ենթադրաբար այս ամառանոցն ալ մէկըն է այն հասցէներէն, ուր Նուպար Կիւլպէնկեան, սիպարիտն ամենայն Հայոց, կոչունքներ կը սարքէ ի պատիւ իր բարեկամ – բարեկամուհիներուն, որոնց շարքին կան նաեւ Թուրքեր եւ Թրքուհիներ :

Պիտի չզարմանանք, եթէ օրին մէկն ալ իմանանք որ այս կոչունքները — պորտախաղերով համեմուած — տեղի կ'ունենային մանաւանդ Ապրիլ ամսուան 24-րդ օրը՝ Թուրք ժողովուրդին *քէյֆը* տեղը բելերելու եւ հայ ժողովուրդը ճաթեցընելու համար :

Նուպար Կիւլպէնկեան կոչուած արարածը ընդունակ է այդ լրբութեան : Ինքն էր որ իր մասին այդ վկայութիւնը կուտար անցեալ տարի, երբ հրաման կ'արձակէր.

— Ջարդերու մասին խօսած ատեննիդ Թուրք, Թուրքիա անունները բերան չառնէք, ես հրաման չունիմ ... «Մերձաւոր Արեւելք» ըսէք անցէք ...

— Ձայն մը հնչեց Անգարայի Թրքաց լեռներէն ...

Բայց հայ ժողովուրդը ականջ չտուաւ այդ ձայնին, ո՛չ մէկ տեղ, ո՛չ մէկ ճակատի վրայ :

Ու ամենայն Հայոց սիպարիտը զարմացաւ :

Զարմացաւ, բայց գիտեր իր ընելիքը :

Հայ ժողովուրդին քիթին պիտի խընդար, երբ ժամանակը գար :

Այդ ժամանակը չուշացաւ :

Քանի մը շաբաթ առաջ, իր ծննդեան տարեդարձն էր :

Սարքեց իշխանավայել կոչունք մը, որուն հրաւիրեց ազգի ազգի երեւելիներ: Եւ Թուրքեր :

Կոչունքին թագաւորը պիտի ըլլար ինք, իր մոլլայական մօրուքով, իսկ թագուհին պէտք է ըլլար, անշուշտ, Ստամպոլէն ներածուած թրքուհի մը, որ պորտ պիտի խաղցնէր իր առջեւ :

Այդպէս ալ եղաւ :

Թրքաբարոյ Նուպարը, յայտնապէս , կ'ուզէր այս գերադրական լրբութեամբ ոգեկոչել Եղեռնին 51րդ տարեդարձը եւ հեգնել հայ ժողովուրդին արցունքը :

— Տարի մըն է ինծի դէ՞մ կը գրէք , հա՞, Երեւանէն մինչեւ Նիւ Եորք ու Փարիզէն մինչեւ Թեհրան... Սպասեցէ՛ք , ես ձեզի անանկ դաս մը տամ որ հասկընաք թէ ես ո՛վ եմ ...

Արդարեւ, տուաւ այդ դասը: Մեզ խայտառակեց իր խայտառակութեամբ :

Օտար շաբաթաթերթերու մէջ թրքուհիին հետ քաշուած իր նկարը ափ ի բերան ձգած է նոյնիսկ մեզի բարեկամ Անգլիացիներ ու Ամերիկացիներ :

Հրեայ լրագրող մը, որ շատ մօտէն ծանօթ է մեր ողբերգութեան, կ'ըսէ.

— Հաւատալս չի գար... Ադ մարդը Հայ չէ՞... Անցեալ տարի չէ՞ր որ կը յիշատակէիք Եղեռնին յիսնամեակը ձեր եկեղեցիներուն մէջ... Դուք չէի՞ք որ ցեղասպանութեամբ կը դատապարտէիք Թուրք ժողովուրդը ... Աս ի՛նչ ստորնութիւն է այդ մարդուն ըրածը ... Կը ներէք համարձակութեանս, բայց ըսեմ որ ամէնէն վարնոց Հրեան անգամ պիտի չյանդգնէր Նացի մը իր ընտանեկան հաւաքոյթին հրաւիրել ու ասպարէզ կարդալ Հրեայ ժողովուրդին ... Ի՞նչ պիտի ընէք՝ այդ մարդուն դաս մը տալու համար ...

Ի՞նչ պիտի ընենք :

Եթէ ունեցած ըլլայինք մեր անկախ հայրենիքը եւ մեր վարնոցներուն հետ հաշիւի նստելու մեր իրաւունքը, Նուպարին երթալիք տեղը վանքի մը խուցն էր, ուր կը մնար տասը տարի, կը ճգնէր միս – մինակը ու կը սերտէր Հայոց պատմութիւնը :

Տասներորդ տարուան վերջը առօք – փառօք *պայրամի* նուէր կը ղրկէինք զինքը Անգարայի պայերուն: Եւ պորտախաղացներուն :

Դժբախտաբար դուրսը դատարան չունենալով, պէտք է մտածենք ուրիշ ձևի մը մասին Նուպարի խելքը գլուխը բերելու համար :

Կը պատմեն թէ ասկէ 46 տարի առաջ երբ Մարուքէ Իբրանոսեան Եւրոպայէն Պոլիս վերադարձին երկաթուղային արկածի մը մէջ կը մեռնի, ազգային իշխանութիւնները կը մերժեն յուղարկաւորութիւն կատարել եւ թաղել : Որովհետեւ այս մարդը, հակառակ իր հարստութեան, տասնոց չէր ձգեր ազգին գանձանակը: Ատ ալ մե՛ղք ըլլար՝ Նուպարի գործած անքաւելի ոճիրին բաղդատմամբ :

Ինչպէս ամէն մարդ , ամենայն Հայոց այս սիպարիտն ալ, հարկաւ օր պիտի մեկնի այս աշխարհէն՝ կամօքն Աստուծոյ, ո՛չ թէ մարդկան: Իր հաշիւով հարիւր տարեկանին :

1915ի դժխոքի ճամբաներէն անցած ու ողջ մնացած բազմահազար Հայեր պիտի ուզէին որ երբ այդ օրը գար, Հայոց ազգը ո՛չ թաղման ծէս կատարէր Նուպարի համար, ո՛չ ալ տեղ տար անոր մեր գերեզմաննոցը : Անգարայի *մեղարլըխը* տեղ շա՛տ ...

Միայն այդ ձեւով է որ կրնայ *ա լա* Ներոն անմահանալ այս մարդը , որ թերեւս վարդի թերթի մը հպումով իր քունը փախցնէ , բայց ահաւասիկ լա՛յն լա՛յն կը խնդայ, երբ իրեն լուր կուտան թէ Թուրքը Հայ ջարդեց :

Բայց Հայոց Եկեղեցիին վերի արտը ունի՞ այս *էսթոման* — այս *կաթցը*— երբ դիմացը տեսնէ միլիոնատէր սիպարիտ մը :

Կը տարակուսիմ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՈՅԻ ձայնը չէր ելլեր վերջերս, տեսակցութիւն մը տուածէ ծովեզերքը մամուլի թղթակիցի մը եւ այս առթիւ, ձաղկելով ամերիկեան քաղաքականութիւնը, յայտարարած է թէ « Ճոնսըն յիմար աւազակ մըն է մինչ Քենըտի խելացի աւազակ մըն էր»:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ վերջ դտած են Ֆրանսացի զեկավարներուն խօսակցութիւնները անգլիացի իրենց պաշտօնակիցներուն հետ: Գլխաւոր նիւթն եղած է Հասարակաց Շուկան եւ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութիւնը: Այս առընչութեամբ , Անգլիա երեք լուծումի առջեւ կը գըտնուի.— Ա) Կազմակերպութեան մէջ կը մտնէ այնպէս ինչպէս ան գոյութիւն ունի եւ որեւէ խնդիր չըլլար: Բ) Մեծն Բրիտանիա կը փորձէ համոզել «Վեցերը» որ բարեփոխեն ինչ որ դժուարութեամբ մէջտեղ բերած են, դիւրին չէ: Գ) Վերջապէս Մեծն Բրիտանիա չանդամակցիր երկրագործական Հասարակաց Շուկային եւ այն ատեն աւելի ընկերակցութիւն մը կ'ըլլայ քան իսկական անդամակցութիւն մը :

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն որ Արտաքին նախարար՝ Ֆանֆանի Լեհաստան պիտի այցելէ Յուլիսի վերջ, այդ ձեւով պատասխանելով լեհ իր պաշտօնակից Ռափացքիի հրաւէրին :

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութեան եւ Իրաքի միջեւ յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են: Իրաք կը մեղադրէ Եգիպտացիները որ անուղղակի օգնած են Զօր. Ապտէլ Ռազաքի, որ հեղինակն է Պաղտատի վերջին ձախողած պետական հարուածին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ չրջանին 16րդ հանգրուանը շահեցաւ Խիմէնէզ, առաջին հասնելով Պրիանսոն : Ընդհանուր դասաւորումը կրկին փոխուած է եւ առաջին տեղը կը դրաւէ Եանսէն, Ֆրանսացի Փուլիտոր եւ Անքթիլ 6րդ եւ 7րդ դիրքի վրայ են :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Պէյրութէն Պ. Ժողէֆ Նալպանտեան, մարզական աշխատակից Այգ եւ Լը Սուառ օրաթերթերու որ Լոնտոն մեկնեցան, ուր տեղի կ'ունենան Ֆութպոլի աշխարհի ախոյենական մրցումները: Պ. Ժողէֆ Նալպանտեան յանուն Լիբանանի կը մասնակցի նաեւ Ֆութպոլի Միջազգային Դաշնակցութեան (ԷՖ Ի ԷՖ) համագումարին, որ բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ :

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՄՈԿՐԱՍԻ

Ա.

Նալբանտեան ռահվիրան էր այն արեւելահայերուն, որոնք արեւմտեան Հայութեան հողային եւ ազատութեան հարցերով զբաղելով՝ պիտի ստեղծէին համահայկականութիւն մը, արեւմտեան Հայութենէն աւելի պաշտպան պիտի կենային հայ գիւղացիութեան, ենթադրելով թէ ռուսական ստրկութիւնը եւ օսմանեան գիւղացիութիւնը յար եւ նման են: Արեւմուտք պիտի բերէր յեղափոխութեան եւ տեմոքրասիի գաղափարները, անդիտակ կը մնար վարպետներուն անհամաձայնութեան՝ գիւղացիութեան ազատագրութեան շուրջ: Չէր կրնար ըմբռնել գիւղական համայնքներու տկարութեան պատճառը :

Գերցէն եւ Օկարիով կը պահանջէին համայնքին, միրին, ազատագրում հողատիրական ստրկութենէն : Պաքունին եւ Խաթքով կը պահանջէին ամբողջական ազատագրումը անհատին՝ միրին բռնակալութենէն: Խաթքովի թերթը կ'առաջարկէր անմիջական եւ կատարեալ ազատագրում հող տալով ստրուկներուն եւ ստեղծելով դրամատուներ՝ օգնելու համար հողային փոխանցումներու :

Խաթքով դէմ էր նահապետական հողային համայնավարութեան եւ կը քարոզէր «բացարձակ սեփականութիւն, որ անկիւնաքարն է այն դերագոյն ստացուածքին, որ ազատութիւնն է»: (Պաքունին Խաթքովի, 21 Յունուար , 1859):

Պաքունին կը հարցնէ. « Համայնքը ազատագրելէ ետք ինչպէս ազատագրել անձը , ասիկա անհրաժեշտ է, որպէսզի կեանքը տանելի ըլլայ Ռուսիոյ մէջ» :

Գերցէնի եւ Օկարիովի համար ռուս ընկերութեան խարիսխն էր միրը, Պաքունին եւ Խաթքով համաձայն չեն : 1866 Յուլիս 19 թուին Պաքունին կը գրէ Գերցէնի. « Դուք պատրաստ էք ներելու ամէն բան պետութեան, նոյն իսկ զայն պաշտպանելու զոնէ անուղղակի, որովհետեւ գայթակղեցուցիչ պիտի ըլլար ուղղակի պաշտպանութիւնը, կը բաւէ , որ անվթար պահէ ձեր սուրբերու սուրբը, որ է Ռուսիոյ գիւղական համայնքը: Միսթիքական հաւատքով մը այդ համայնքէն կը յուսանք ոչ միայն ռուս ժողովուրդին փրկութիւնը, այլ նաեւ սլաւ բոլոր ժողովուրդներուն եւ նոյն իսկ Եւրոպայի : Գիւղական համայնքէն, միրէն, կուգար դարերէ ի վեր համակերպութեան, չինական անշարժութեան խորքը, ամէնէն ատելի ստրկութիւնը: Կնոջ եւ անհատին անդիտակից նուաստացումը կամ մանաւանդ իր պատիւին եւ իրաւունքներուն բացարձակ ժխտումը, մինչեւ կրաւորական անտարբերութիւնը, որով միշտ համայնքին շահուն համար ան կը յանձնուէր առաջին եկող չինովնիկին քմայքին: Համայնքին ջախջախիչ ծանրութիւնը կը սպաննէ սաղմին մէջ անհատական ամէն ձեռներէցութիւն, սովորութեանց բռնակալութիւնը, անգութ ճընշումը ամէն անհատի վրայ, որ կը յանդըգնի անկախութեան նուազագոյն ոգի մը ցոյց տալ »:

Պաքունին կը շարունակէ՝ ցոյց տալով համայնքին դարշելի փտութիւնը. «Այս համայնքը միշտ պատրաստ է վաճառելու իր իրաւունքը, տասնեակ մը լիտր օղիի համար: Գիւղական համայնքին վարչութեան ընտրուած անդամը վայրկենաբար կը փոխուի, կը դառնայ ճնշող պաշտօնեայ մը, խնամք ունի միայն իր պախշիշը, այն ատեն պիտի ունենաք կատարեալ պատկերը գիւղական այս համայնքին, որ իր հանդարտ, ստրկական գոյութիւնը կը քաշքշէ մոսկովեան պետութեան պաշտպանութեան տակ»: (Հեփներ, Պաքունին է լը փանսլաւիսմ բեվոլիւսիոներ, Փարիզ, 1950, էջեր 302 – 3):

Պաքունին կը յիշէ ռուս գեղջուկին կրկին ստրկութիւնը համայնքին մէջ եւ ընտանիքին: Գերցէն կ'ուզէ ազատագրել համայնքը ստրկութենէ, Պաքունին կ'ուզէ ազատագրել համայնքը եւ անհատը համայնքային բռնակալութենէն: Ընկերային յեղափոխութիւնը կանխելու է քաղաքական յեղափոխութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ հիմնել տեմոքրասի մը անհատական ազատութեան վրայ : Պաքունին բարքերու մաքրութիւն կը պահանջէ, ընտանեկան առաքինութիւն, ինչպէս բոլոր մեծ յեղափոխականները՝ Բոպեսփիէր, ձերբակալել տուաւ իր մէկ բարեկամը, որովհետեւ կիրքեր արթնցնող գիրք մը ընթերցանութեան տուած էր աղջկան մը, ինչպէս Կարլ Մարքս եւ Լենին :

Նալբանտեան պատուիրակն է Թուրքիոյ Հայերուն մօտ յեղափոխութեան : « Նալբանտեան կապեր էր հաստատում Չերնիշեւսքիի , Գերցէնի, Օկարիովի եւ միւսների հետ... Նալբանտեան հետեւեց մեծ բեռլուցիոնէր Չերնիշեւսքիի օրինակին, վճռական պայքար մղեց կալուածատիրական հոսանքի եւ պուրժուա լիպերալների դէմ : Անհրաժեշտ էր գտնում կազմակերպել, ղեկավարել ազգային ազատագրական շարժումը : Կովկասում ստեղծուած հայ ազգային քաղաքական կազմակերպութիւնների գլխաւոր նպատակն է ազգային հայրենասիրական շարժում ստեղծել փոքր–ասիական Հայերի մէջ ընդդէմ թրքական տիրապետութեան»: (Ներսիսեան, Ազատագրական Շարժում, էջ 106, 108):

(1 Շար.)

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արեւմտահայ դրագիտուհիներու շարքին մէջ արժէքի տեսակէտով մեծագոյն, արտադրութեան կողմէ ճոխագոյն գրիչներէն մին է, անտարակոյս, Զապէլ Եսայեան : Ոչ իր կենսագրութիւնը եւ ոչ ալ թուումը պիտի ընենք իր գրական վաստակին : Այլ լոկ կ'ուզենք ներկայացընել իր անդրանիկ գրութիւնը, որ թերեւս շատերուն անծանօթ , բայց հետաքրքրական է: Յայտնի է թէ Զապէլ Եսայեան՝ ամուսնութենէ առաջ կը կոչուէր Զապէլ Յովհաննէսեան: Արդ, իր անդրանիկ գրութիւնը եղած է արձակ բանաստեղծութիւն մը, որ կրած է սա վերնագիրը .— « ԵՐԳ ԱՌ ԳԻՇԵՐ», գրուած 1895 Մարտին, Պոլսոյ Ծաղիկ երկշաբաթաթերթին մէջ, երբ Զապէլ Եսայեան 17 տարեկան էր: Փոքրիկ գրութիւն մըն է, զոր կուտամ ամբողջապէս (իր գրականութեան մասին արժէքաւոր վերլուծում մը ըրած է Արտաշէս Յարութիւնեան — Բիւզանդիոն, Կ. Պ. 1907, թ. 3317):

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԵՐԳ ԱՌ ԳԻՇԵՐ

Եկո'ւր, ո'վ գիշեր, եկո'ւր քու սեւ քըղանցքներովդ աշխարհը ծածկէ', զովութեանդ մէջ մարէ' վերջալոյսին յետին շունչը, ծածկէ աշխարհը դամբանական մութիդ մէջ :

Օրը կը մտնէ քու մռայլ ծոցիդ, իր գերեզմանին մէջ, իր հետը քաշելով իր մէջ բողբոջած բոլոր յոյզերն ու հոգերը:

Սիրող սրտերը անձկութեամբ քեզի' կը՝ սպասեն, քու մթութեանդ մէջ իրենց անուրջները խեղդելու: Քու աներեւոյթ մատներովդ եկո'ւր գոցէ' անոնց յոգնած աչքերը: Տո'ւր զանոնք, քանի մը ժամ , քունին խորութիւններուն մէջ :

Սեւ թեւերուդ վրայ առած՝ հեռո'ւն տար անոնք որ առօրեայ կեանքէն ուժասպառ են եղած, քու զովութեանդ մէջ քնացուր անոնք անուշ երաժշտութիւններովդ. Թող քանի մը ժամ հալի'ն անոնց հոգերը քու սեւաթոյր մթնոլորտիդ մէջ:

Քու գալուստդ սիրելի յիշատակներ կը բերէ իր հետը : Դուն բարեկամն ես մենաւորներուն. ամէնէն ծածուկ արցունքները դո'ւն կը տեսնես :

Բաց պատուհաններու առջեւ անքուն անցընող թշուառները քու զով սեւութիւնդ կը ծծեն :

Անոնց մտածումները, յուզումները քու ծոցիդ մէջ կը թափառին: Եւ դուն այդ ամէնքը կ'առնես, քու մխիթարող աղջամուղջիդ մէջ կը թաղես :

ԶԱՊԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ծաղիկ, Կ. Պ. 1895, թ. 1, էջ 17:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

« Հայրենիքի Զայն»ի (Երեւան) Յունիս 26ի թիւին կը կարդանք.

— Զարեհ Մութաֆեան Ֆրանսահայ նկարիչներու բազմանդամ ընտանիքին փայլուն ներկայացուցիչներէն մէկն է : Մասնակցած է բազմաթիւ հաւաքական ցուցահանդէսներու, կազմակերպած է անհատական ցուցահանդէսներ, որոնք իր անունին շուրջ ստեղծած են համբաւ եւ համակրանք : Մութաֆեանի բազմաթիւ ստեղծագործութիւնները կը գտնուին զանազան արուեստասէրներու քով եւ թանգարաններու մէջ :

Մութաֆեան կը պատկանի սփիւռքի հայ արուեստագէտներու այն սերունդին, որ տեսաւ մեծ եղեռնը, հայրենի տան հրկիզուիլը եւ գաղթականութեան ահաւոր ճամբան :

Դաժան ճակատագիրը անպայման իր հետքը ձգած է արուեստագէտին ստեղծագործութիւններուն վրայ : Այս է պատճառը, որ երկար տարիներ Ֆրանսա ապրելով, Ֆրանսական միջավայրին եւ կեանքին, մարդոց եւ բնութեան, դեղանկարչութեան զանազան ուղղութիւններուն լաւապէս ծանօթանալով հանդերձ , կը շարունակէ մնալ էութեամբ ու արուեստով Հայ: Իր գործերուն մէջ յաճախ կ'անդրադառնայ եղեռնին, մեծ տեղ կը յատկացնէ հայ մարդոց դիմանկարներուն :

Վերջերս Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ Զ. Մութաֆեանի ցուցահանդէսը, որ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ եւ արժանացաւ Ֆրանսացի արուեստաբաններու բարձրը գնահատութեան : Ֆրանսական եւ Ֆրանսայի հայ մամուլին մէջ լոյս տեսան բազմաթիւ դրուատալից յօդուածներ եւ նկարիչին կարգ մը գործերուն արտատպումները :

« Լէ Նուվէլ Լիթերեր» թերթին մէջ կը կարդանք. «Մութաֆեանի նկարներուն մէջ ողբերգական բան մը կայ: Արիւնի նմանող բռնկող կարմիր մը, սեւ շրջագիծեր, որոնք դէմքերուն կուտան սուր արտայայտութիւն : 1915ի ջարդերու սարսափը դրոշմուած է արուեստագէտին հոգիին մէջ, որովհետեւ ան ապրած է այդ սեւ թուականը: Անոր արուեստին մէջ կայ նաեւ արեւելքը յիշեցնող բան մը, որ նկարիչին Ֆրանսական բնանկարներուն կուտար առանձնայատուկ շեշտ մը եւ ինքնատիպ հմայք մը»:

« Փլեզիր տը Ֆրանս» թերթը կը խօսի Մութաֆեանի արուեստին խոր մարդկայնութեան, անոր գոյներուն, յատկապէս կապոյտին եւ կարմիրին շատ յաջող ներդաշնակութեան եւ նախասիրած բնաբաններուն մասին :

« Մութաֆեան ծնած է Սեւ Ծովի ափին, ահա թէ ինչու անոր գործերուն մէջ, — կը գրէ թերթը,— միշտ ներկայ

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

Զարութեան կայծ մը բոցկլտաց աչքերուն մէջ, որ սակայն շուտով մարեցաւ բարկութենէն եւ ամօթէն : Գարշանքը որ կը զգայի իրեն հանդէպ, արդելք եղաւ գութիս :

— Գիշեր բարի, ըսի գերմաներէն եւ մեկնեցայ :

— Գիշեր բարի, պատասխանեց սրճարանին տիրուհին , Ֆրանսերէն :

Կինը իմ կողմս չդարձաւ նոյնիսկ , այլ միայն բաւականացաւ հեղնանքով լի ծիծաղ մը արձակելով :

Երբ դուրս ելայ, փողոցը լեցուն էր ստուերներով, եւ երկինքը ծանրացած էր միաձոյլ մթութեամբ մը, եւ աւելի հեռուն կ'երեւէր լուսինը՝ ծածկուած ամպերուն խորը : Ագահութեամբ շնչեցի այդ խոնաւ, այլ սակայն զօրաւոր օդը : Սոսկումը որ զգացած էի տեղի տուաւ զարմանքին առջեւ երբ մտածեցի ճակատագիրներ – այլազանութեան մասին , դարձեալ զգացի թէ ամէն ատեն ալ իւրաքանչիւր պատուհանի ետեւ ճակատագիրը կը սպասէ դարանակալ, որ ամէն դու ռկը բացուի մարդկային նոր պատահարի մը առջեւ, որ ամենուրեք ներկայ է այս աշխարհի այլազանութիւնը եւ նոյնիսկ, ամէնէն դարշելի անկիւնը կրնայ պարունակել կեանքի ուժգին վխտացում մը, այնպէս ինչպէս աղբերուն վրայ կը պսպղայ բզէզներուն փայլը::

Ինչ որ այս պատահմունքը ունէր դարշելի արդէն հեռացած էր ինձմէ եւ ձգտեալ վիճակը զոր ունեցած էի հիմա յանգած էր քաղցր ու հաճելի յոգնածութեան մը, որ կը ջանար փոխակերպել այդ տեսարանը իրականացած երազի մը:

Ակամայ, հարցական նայուածքս պը-տըտցուցի շուրջ բոլորս , այդ տերեւներու նման տարտղնուած փողոցներուն ընդմէջէն գտնելու համար վերադարձիս ճամբան:

Յանկարծ — հարկ էր որ շատ անշշուկ մօտեցած ըլլար ինծի — ահա ստուեր մը որ երեւցաւ կողքիս :

— Ներեցէք — իսկոյն ճանչցայ խոնարհ ձայնը — բայց կը կարծեմ որ չճանչնաք զիս: Կրնա՞մ ձեզի ցոյց տալ ձեր ճամբան : Պարոնը կը բնակի՞...

Տուի պանդոկիս անունը :

— Կ'ընկերանամ ձեզի... եթէ կը թոյլատրէք, աւելցուց անմիջապէս :

Իսկոյն նշմարեցի այն անօգուտ ճիգը որ կը վատնէր կարենալ խօսելու համար, բայց չեմ գիտեր ինչպէս անդթութիւն մը, որ գաղտնօրէն փոխանցուած էր ինծի այդ կնոջմէն, կը ստիպէր զիս որ հաճոյք զգամ տեսնելով անոր պայքարը ամօթին եւ բարոյական անկումին դէմ :

Փոխանակ գործը դիւրացնելու, թողուցի որ աւելի ծանրանար մեր միջեւ արդէն գոյութիւն ունեցող սեւ ու ծանր լռութիւնը : Ու մեր քայլերը կը հնչէին սալայատակին վրայ, իրենը՝ յուշիկ սահելով նման ծերուկի մը քայլերուն, իմինս՝ դիտումնաւոր կերպով խրոխտ եւ բիրտ : Եւ կարծես խուսափելու համար այս աղտոտ աշխարհէն, մեր քայլերուն ձայները կը խառնուէին իրարու, խառնափնթոր արձագանգի մը մէջ :

Կը զգայի միշտ, աւելի ուժգնութեամբ, այն ձգտեալ վիճակը, որ գոյութիւն ունէր մեր երկուքին միջեւ : Այս ներքին ճիչերով լեցուն լռութիւնը կը նմանէր ջութակի մը պրկուած լարին, որ կրնար յանկարծ փշրուիլ: Ու վերջապէս, իր խօսքը, նախ սարսափէն տատամսող, պատռեց լռութիւնը :

— Դուք, պարոն... դուք տեսաք տարօրինակ տեսարան մը : Ներեցէք ինծի ... ներեցէք որ կը յիշեցնեմ ձեզի ... Անիկա ձեզի յատկանշական թուած պէտք է ըլլայ, իսկ ես՝ ծիծաղելի: Արդարեւ, այդ կինը ...

Կանգ առաւ: Ինչ որ բան մը կը սեղմէր անոր կոկորդը, զինքը խեղդելու աստիճան: Յետոյ, ձայնը աւելի պզտիկցընելով, աճապարանօք մրմնջեց .

— Այդ կինը... արդարեւ այդ կինը... իմ կինս է...

Անպայման զարմանքէս պէտք էր սարսռացած ըլլայի, վասնզի, կարծես ներողութիւն խնդրելու ոճով մը. շարունակեց :

— Այսինքն ... իմ կինս էր չորս տարի առաջ Կերաթցէյնի մէջ ուր կ'ապրի իմ ընտանիքս : Չեմ ուզեր, պարոն, որ չար խորհուրդներ սնուցանէք անոր մասին : Թերեւս իմ յանցանքս է որ այս վիճակին մէջ կը գտնուի, այնպէս չէր ան առաջ: Ես զինքը շատ եմ չարչարած: Իբր կին առի զինքը, հակառակ անոր որ շատ աղքատ էր, նոյնիսկ ճերմակեղէն չունէր , ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ ունէր, իսկ ես՝ հարուստ եմ, այսինքն՝ բարեկեցիկ: Եւ գիտէ՞ք, պարոն, թերեւս ալ — իրաւունք ունի — խնայասէր էի : Բայց ատիկա, պարոն, անցեալին էր, դժբախտ արկածէն առաջ, եւ ատոր համար ալ կ'անիծեմ ինքզինքս : Բայց հայրս ու մայրս ալ այդպէս էին, բոլորն ալ այդպէս էին եւ ծախսուած մէկ սանթիմն իսկ ինծի կ'արժէր ծանր ճիգ մը: Գալով իրեն, ան թեթեւ նկարագիր ունէր եւ շատ կը սիրէր գեղեցիկ բաները, հակառակ իր աղքատութեան :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(6 Շար.)

- Ե Ր Բ -
ԿԻՒԿԼԻ ՆՀՈՒԵՑԱՒ

— * —

ԴԱՒԹՆԱԿ ՅԱՌԱՋ

«Ամէն տարի» արտասանեցի ես ալ, ինչպէս միւս բոլոր աշակերտները, որ շուտ մը վերջացնեմ ու ազատիմ ձանձրալի պարտականութենէն։ Ուրախ էի, որ վերջապէս կրնայի ազատիլ այդ ձանձրալի պարտականութենէն։ Ուրախ էի, որ

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարերար Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեանի ծնողաց ի յիշատակ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նոր Սերունդի Մարսէյլի եւ Տէսինի խումբերուն միջեւ, այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 10) Տէսինի Սթատ Միւնիսիփալին վրայ :

Հանդիպումէն ետք՝
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մառէի մէջ, Մարկ սրճարանին ետեւը :

Կը հրաւիրուին մարզասէրներն ու համակիրները:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1966
Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ դետակի ափին:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ նոյն օրը խընջոյք՝ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ):

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, Կիրակի (17 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան մօտ :

Կը նաճագահէ Ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին :

Անձրեւի պարագային՝ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Անակնկալ մը, նուագ Պ. Պետրոսեանի կողմէ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 Ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ. Թադէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :
Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէն):

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ: Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թութէլեան, 4, Բիւ Փարմանթիէ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի վարչութիւնը եւ Ռոմանի ընկերները :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջաններու, Բընաժի եւ Լանսէյի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ (9 Յուլիս) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ.— Հ. Յ. Դ. 37րդ Շրջ. ժողովի օրակարգերու քննութիւն :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

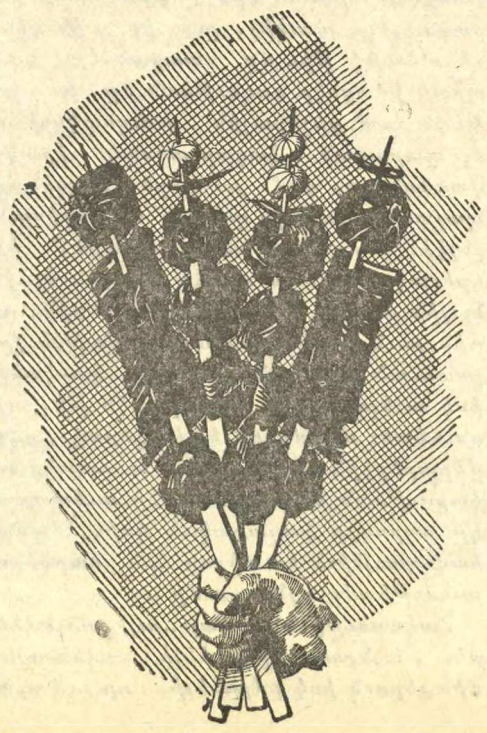

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
10
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE
10 JUILLET
1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10657

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.657

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ՄԵԾ ԱՐԴԻՒՆՔ ՉԿԱՅ

Ֆրանքեւբրիտանական խօսակցութիւն – նախքան եւս հրապարակուած միացեալ կե– ցոյցը չատ անկեղծ ոճ մը ունի եւ ցոյց կուտայ թէ խոր համաձայնութիւն չկայ երկու երկիրներուն միջեւ :

*Ջեկոյցը կ'ըսէ թէ այս խօսակցութիւն– ները թոյլ տուած են որ քննուին երկու երկիրներու հասարակաց շահու դլխաւոր հարցերը : Երկու կառավարութիւնները համաձայն գտնուած են նկատի առնելու համար որ, Եւրոպայի մէջ, կը զարդա – նայ նոր յարաբերութիւններու մթնոլորտ մը Արեւմուտքի եւ Արեւելքի երկիրնե – րուն մէջ : Ֆրանսայի նախարարապետը բացատրած է թէ այդ եղած է նախապատ – րաստելով Ֆրանսայի նախագահ – ին կողմէ ճամբորդութեան դլխաւոր հե – տեւանքը : Երկու վարչապետները յայտ – նած են իրենց մտահոդութիւնը ծագած Վիէթնամի պատերազմէն : Համաձայն են որ միայն բանակցութիւններով կարելի է լուծում մը գտնել, հիմ ունենալով Վի – էթնամի անկախութիւնը : Ցօսած են նա– եւ Ատլանտեան կազմակերպութեան մա – սին : Ուիլսըն կրկին չեշտած է թէ Մեծն Բրիտանիա պատրաստ է անդամակցելու Հասարակաց շուկային պայմանաւ որ իր կենսական շահերը պահպանուին : Փոմ – փիտու ըսած է թէ ոչ մէկ բան արդելք է այդ անդամակցութեան այն վայրկեանէն երբ Անգլիա կ'ընդունի Հռոմի դաշնա – գիրը :

Հաշուեկշիռն ընելով Ֆրանքեւբրիտա – նական մէկ տարուան դործակցութեան ընդունած են որ այդ դործակցութիւնը փափաքելի է մանաւանդ թէքնիք ամէնէն յառաջացած մարդերուն մէջ :

Երկու վարչապետները զոհունակու – թեամբ նկատի առած են որ խառն յանձ – նախումբը կազմուած ուսումնասիրելու համար Մանչի փապուղիին ծրադրին բա– ցողծած ելմտական, տնտեսական, իրա – ւական եւ թէքնիք հարցերը, կը վերյա – ցնէ իր աշխատանքները :

Փոմփիտու եւ Ուիլսըն համաձայն գտ– նուած են նաեւ որ այս խօսակցութիւն – ները սիրալիր հասկացողութեան ոդիով տեղի ունեցած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պելժիոյ Թադաւորը վեկոյց մը հրա– պարակած է որով ուրախութեամբ կը յայտնէ թէ «երջանիկ դէպքի» մը կը սպասուի իր ընտանիքին մէջ : Ալպինքն Ֆապիոլա Թադուհին պաւակ կը սպասէ Դեկտեմբերի համար, բայց տրուած ըլ– լալով որ Ֆապիոլա արդէն երկու արկած ունեցած է, լուրը վերապահութեամբ դէթ է ընդունուի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱԿԱՐ – կայացուցիչը Կոլտպերկ ընդունուած է Պալին կողմէ, Իտալիոյ վարչապետը տեսնելէ իսկ առաջ : Միացեալ Նահանդ – ներու պատուիրակը տեղեկութիւններ տը– ուած է Պօղոս Զ.ի վիէթնամի կռիւներուն ընթացքին մասին :

ՊԵԼԿՐԱՏ եւ Մոսկուա երթալէն առաջ, Նիկոսաւանի վարչապետը՝ Տիկին Ինտի– րա Կանաի Նասրի հետ տեսնուած է Գա– ղին, բայց հաւանական է որ ոչ մէկ նա – խաձեռնութիւն առնեն այդ ուղղու – թեամբ :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտի անդամ երկիրնե– րը անջատ Վիէթնամի մասին իրենց ըրած աղդարարութենէն, այլ յայտարարու – թեամբ մը կ'առաջարկեն որ ընդհանուր

Օրը Օրին

ՄԵԶԻ ԱՆԾԱՆՕԹ ԴԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

—o—

Միայն ծովակալ Պրիսթըլի եւ իր նը – մաններուն պատմութիւնը չէ որ անծա – նօթ մնացած է մեզի, դժբախտաբար :

Բարենորոգումներու թնճուկին , ինչ – պէս նաեւ յետագայ դէպքերուն սերտօ – րէն կապուած ուրիշ գաղտնիքներ ալ մեր ականջը հասած չեն, տարիներո՛վ, տա – րիներո՛վ :

Շատ բնական էր որ օրը օրին տեղեկա– գած չըլլայինք կարգ մը մանրամասնու – թեանց : կարգ մը «հանելուկ»ներու :

համազումար մը տեղի ունենայ Եւրոպա– կան ապահովութեան եւ դործակցութեան չուրջ : Այս խաղաղասէր հրաւէրին կող – քին սակայն, Եօթները կը ներկայացնեն կարդ մը պահանջներ.— Ա) Արեւմտեան Գերմանիոյ պէտք է արդիլուի հիւդէական դէնք ունենալ : Բ) Եւրոպայի ներկայ սահմանները պէտք է ընդունուին բոլորին կողմէ : Գ) Գերմանական երկու պետու – թիւնները պէտք է ճանչցուին ինչպէս որ են : Դ) Կը պահանջուի նաեւ օտար դին – ուորական կայաններու ջնջումը, օտար զօրքերու հեռացումը եւ այլ միջոցները որոնց նպատակը պիտի ըլլայ պակասեցնել մթնոլորտին լարուածութիւնը : Այս յայ– տարարութեան մէջ ալ բուռն քննադա – տութիւններ կան Միացեալ Նահանդներու եւրոպական քաղաքականութեան դէմ որ « ուղղակի վտանդ մըն է Եւրոպայի խա – դաղութեան համար » :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը Պել– կրատ պիտի երթայ Սեպտեմբեր 11ին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ սենեակներու կազմա– կերպութեան քարտուղարը յայտարարած է թէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան յիս– նամեակի տարեդարձին առթիւ եւ այդ թուականէն սկսեալ խորհրդային բան – ուրները չաբաթը երկու օր հանդիստ պիտի ընեն : Ներկայիս վեց օր կ'աշխա– տին :

ՍՕՓԱՐՆՕ ընդունեցաւ Ինտոնեզիոյ խորհրդակցական Ժողովին որոշումները որոնք վերջ կը դնեն Սոքարնոյի «ցկեանս նախագահի» տիտղոսին եւ իրաւասու – թեանց : Այս առթիւ ճառ մը արտասա – նած է եւ չեշտեց «չեմ ուղեր արքայից արքայ կոչուիլ, չեմ ուղեր որ դիս Աս – տուծոյ նմանցնեն բայց կ'ուղէի ծանօթա– նալ Ինտոնեզիոյ ժողովուրդին բուն զդա– յումներուն » :

ԻՐԱՔԻ վարչապետին Անգարա այցե – լութեան առթիւ , Թուրքեւիրաքեան մեր– ձեցում մը տեղի ունեցած է : Թուրքիոյ եւ Իրաքի վարչապետները նկատած են որ տեսակէտներու նոյնութիւն ունին միջազ– գային հարցերու չուրջ : Պաղեստինեան հարցին նկատմամբ, միացեալ ղեկոյցը կը յայտնէ թէ Իրաքի վարչապետը հաս– տատած է իր կառավարութեան դիրքը իսկ Թուրք իր պաշտօնակիցը վերանորո – գած է իր համակրանքը եւ իր կառավա – րութեան հասկացողութիւնը զաղթական– ներու ողբերգական կացութեան առջեւ :

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ Ինտելիկենցիայի թերթին մէջ, բայց նամակ մը հրատարակելով Լի Թեհ Ցուն սոփրիչը կ'ըսէ թէ սոփրիչնե– րուն առաքելութիւնն ալ յեղափոխական է : կը բացատրէ թէ ժամանակին մաղ կը կորէր առանց քաղաքականութեան ծա – ռայելու, բայց չնորհիւ Մաօ Ցէ Թունքի դասերուն, հասկցած է թէ սոփրիչ մը կրնայ աղդել իր չաճախորդներուն վը – րայ ... :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հանրային պաշտօնեաները դործադուլի մէջ են եւ յայտարարած են թէ աշխատանքը չեն վերսկսիր ցորչափ դոհացում չի տրուիր իրենց պահանջնե – րուն :

Քանի որ պետական կազմակերպութիւն չունէիճ ու չէիճ կրնար դեսպանական կամ նախարարական խողովակով կապ հաստատել մեր ազգային իշխանութեանց եւ օտար պետութեանց պատկան դիւա – նատուներուն միջեւ : Հակառակ մեր բոլոր յաւակնութեանց — որոնց մէջ ա – ւելի պարզամտութիւն կար քան մեծա – մտութիւն — ուրիշին հպատակ ազգային համայնիճ մըն էինք : Ո՛չ աւելին :

Այդ պատճառաւ ալ մեզի բարեւ տուող մեծ պետութիւնները չէին ուզեր կամ չէ– ին կրնար մտերմանալ մեզի հետ եւ մեր աչքերուն առջեւ բակել իրենց խորախոր– հո՛ւրդ գաղտնիքներուն տոպրակը :

Մե՞նիճ ով էինք որ Պոլսոյ բրիտանա – կան դեսպանը պատմէր մեր պատրիար – քին թէ փեթերպուրկի արտաքին պաշ – տօնատունը ի՛նչ գրած էր Սըր Ջտուըրտ Կրէյին կամ առաջուց ըսէր անոր թէ ինչ ինչեր պիտի գրէր այս վերջնոյն՝ Բարե– նորոգումներու հարցին մասին :

Կառավարութիւններն անգամ դասա – կարգերու բաժնած են իրենց դիմող ազ– գերը : կան մեծերը, կան մանրուքները :

Պոլսոյ Բրիտանական եւ Ֆրանսական դեսպանները կրնային իրարու հետ շատ մտերմիկ զրոյցներ ունենալ մեր մասին , բայց իրենց մտքէն անգամ չէին անցներ մեզմէ մէկն ալ հրաւիրել այդ զրոյցնե – րուն :

Եթէ ուշադրութեամբ կարդաք Ջաւէն պատրիարքներու եւ ուրիշներու յուշերը, պիտի տեսնէք որ ամէնէն ալ միայն մա – կերեսային պատմութիւններ կը հրամցը– նեն : Որովհետեւ ատկէ աւելին անծա – նօթ էին :

Այս անփառունակ — այլ հասկնալի — կացութիւնը միշտ ալ գոյութիւն ունե – ցած է՝ մեր պարագային :

Պերլինի Վեհաժողովի շրջանէն սկսեալ մինչեւ 1913 : Եւ 1913էն մինչեւ Լոզան : Մինչեւ այսօր :

×

Իրաւունք չունինք մեղադրելու ազգա– յին որեւէ մարմին : Ո՛չ պատրիարքներն ու Ազգային ժողովը յանցաւոր եղած են, ո՛չ ալ կուսակցութիւնները :

Անզօր բազմութիւն մը չէր կրնար հը– զօրներուն գաղտնիքներուն ծանօթանալ : Բայց, յանցաւոր են ուրիշ կէտի մը մէջ :

Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, Անգ – լիա, Ֆրանսա, Ռուսիա եւ ուրիշներ հրատարակեցին իրենց դիւանատուներ – րուն մէջ պահ դրուած հազարաւոր գաղտնի եամակներ, հեռագիրներ, տեղե– կագիրներ, համաձայնութիւններ եւ այլ զանազան ու զարմանազան գաղտնիքներ :

Բրիտանական եւ ֆրանսական հրատա– րակութիւնները կը փաստէին թէ պատե– րազմին պատասխանատուն կայսերական Գերմանիան էր :

Այս հաստափոր հատորներուն մէջ ա – սատ նիւթ կայ մեր մասին : Այսինքն , Բարենորոգումներու հարցին մասին :

Հետաքրքրուեցա՞նիճ այս հատորնե – րով : Թղթատեցի՞նիճ, կարդացի՞նիճ, ու – սումնասիրեցի՞նիճ զանոնիճ՝ լուսաւորուե – լու եւ «զարգանալու» համար :

Հասկնալու համար թէ ինչո՞ւ , ինչո՞ւ Բարենորոգումներու ծրագիրը ձախողե – ցաւ ինքնասնական թուականներուն եւ ինչո՞ւ Վոսփորի ջուրերուն մէջ խեղդուե– ցաւ 1914ին : Կամ, ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս Թաւուզընեաներ եւ Պրիսթըլներ բրմական *մուհալլէպով* ու *լոխումով* գինովցան ի վնաս մեզի եւ ինչո՞ւ , աւելի ուշ , Սեւ– րին յաջորդեց Լոզանի խայտառակու – թիւնը :

×

Երկրորդ Աշխարհամարտէն անմիջապէս ետք, Հրեաները իրենց նորանկախ հայ – րենիքին վերաշինութեան նուիրեալ աշ – խատանիքներուն զուգընթաց , հեւասպառ նիգով փնտռեցին , գտան իրենց կոտո – րածին վերաբերեալ հարիւրաւոր հազար– ներով փաստաթուղթեր՝ Հիթլերական Գերմանիան դատապարտելու եւ եղեռնին ծալքերը երեսան հանելու մտահոգու – թեամբ :

Ո՛չ մէկ կալուածի մէջ կրնանիճ մրցիլ Հրեաներուն հետ : Ոչ՝ իսկ շուկան :

Բայց, չէի՞նիճ կրնար, առնուազն շատ մը ամուլ ու անծին բանավէճեր եւ գըզ – ուըտուքներ մէկ կողմ ջնել եւ նիշանակել ազգային կեդրոնական մարմին մը, պաշ– տօն յանձնելով անոր որ երբեմն գլուխը բարին զարնէր եւ բնէր, հասկնար ու ազգին ալ հասկցնէր թէ ի՛նչ դիւային մեքենայութիւններ տեղի ունեցած էին — մեզմէ բոլորովին գաղտնի — ջուրը ձգել տալով մեր պահանջներուն ամբողջական ճանաչումը եւ անոնց իրականացումը :

Ի հարկէ կրնայինիճ : Բայց չունեցանիճ այդ խմաստութիւնը :

Եւ նստանիճ գրեցինիճ — ամէնիճս ալ ա – ռանց բացառութեան·

— Մեզի խաբեցին ···

Խելիքը գլուխը ժողովուրդի մը համար անվայել այս ամբաստանութիւնն անգամ (աչիդ չորս բանայիր ու չխաբուէիր , ո՛վ դո՛ւն, բանաստե՛ղծ ու վիպակա՛ռն ժողովուրդ Հայոց) հիմնուած չէ գաղ – նիքներու, «խաղ»երու ծանօթութեան վը– րայ , այլ բերնի վարժութեամբ աւանդու– թեան վերածուած խօսք մըն է :

Միայն քանի մը անհատներ հետաքրք– րուեցան վերոյիշեալ հատորներով եւ ա – նոնց նման ուրիշ պատմական գիրքերով : Իսկ ազգը օրը իրիկուն ըրաւ — յիսուն տարի, վաթսուն տարի, հօթանասուն տարի — ալէլուիա կարդալով :

Կամ կոնդակ ու բարոզ կարդացնելով :

×

Եւ հիմա, երբ բանը բանէն անցեր է , կը սպասենիճ որ օտար գրագէտն ու պատ– մագէտը արտաքին պաշտօնատուներու արշիւները բրբրեն եւ մեզ շահագրգռող գաղտնիքներ հրամցնեն մեզի :

Այսօր ալ, ո՛վ գիտէ, ի՛նչ խաղեր կը սարքուին Մոսկուայի եւ Անգարայի մի – ջեւ, թերեւս, ի վնաս մեզի : Մեր դա – տին : Խաղեր , որոնց լուրը մեր ականջը պիտի հասնի··· 1896ին :

×

Լսա՞ծ էիճ որ 1913ին երբ Օսմ· կա – ռավարութիւնը իր բանակին ընդհանուր հրամանատարութիւնը կը յանձնէր գեր – ման զօրավարի մը — Լիման փոն Զան – տերսի·— Փեթերպուրկ լուր կը դրկէր Լոնտոն ·

— Անանկ բան չկա՛յ··· եթէ Գերմա – նիա տէր – տիրական պիտի ըլլայ Օսմ· բանակին, այն ատեն մենիճ մեր զինուո – րականները ունենալու ենիճ Հայաստանի մէջ, դուք ալ ձերիններ՝ Անատոլուի մէջ ···

Զանտերսի անունին ծանօթ Հայը կը յի– շէ միայն մէկ պատմութիւն :

— Այս մարդուն երկու աղջիկները չէ՞ր որ Թուրբերը առեւանգեցին եւ Պէյոդլի անտառը տարին···

Ազգը ուրկէ՛ ուր պիտի գիտնայ թէ նոյնիսկ Զանտերսի մը պարագան կապ ունեցած է մեր դատին հետ :

Գիտնալու համար պէտք է կարդար :

Կարդալու համար ալ յօրանջելը ձգելու էր ուրիշին :

Ձգեց :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ԲԱՌԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ

Այդ բառը՝ փրոզելիք։

Եօթանասնից, լաւ եւս է ըսել՝ Ազէք – սանդրեան Աստուածաչունչ Մատեանն է, յունարէն օրինակը, որ զայն կ'ընծայէ բանասէրներուն, իբրեւ խայծ կամ... պժտութեան խնձոր։ Գործածուած չէ յու – նական դասական մատենագրութեան մէջ։ Պուազաք եւ Անտրիոթիս իրենց տու – պաբանական բառարաններուն մէջ տեղ չեն տուած այս բառին, չեն իսկ հետա – քրքրուած, յունարէն չըլլա՞ր կարծես։

Ուրեմն, այս բառը բուսած է Աստուա – ծաչունչ Մատեանին մէջ,— ուրկէ՛ եկած է կուտը, ի՛նչ պտուղի կուտ է՝ յայտնի չէ։

« Ի հնումն, կը գրէ Քալունի, ի հին օրէնն՝ փրոզելիք կոչէր անձն որ դառ – նայր ի հեթանոսութենէ ի հրէութիւն, եւ ի նոր օրէնն՝ որ դառնայ ի քրիստո – նէութիւն կամ յուղղափառ կրօնս»։

Այս սահմանումով՝ փրոզելիք հոմանիշ կը դառնայ արաբերէն միւհթէտի բա – ռին (1), ինչպէս կը կոչուի այն անձը որ իսլամութեան կը յարի՝ ուրանալով որեւէ այլ կրօնք որ հայրենական է։

Ճիշդ չէ Քալունիի սահմանումը, — այս ուսումնասիրութիւնը կը գրեմ սըր – բագրելու համար ոչ միայն Քալունիի տուած բացատրութիւնը, այլ եւ եւրո – պական բառարաններու մէջ նուիրագոր – ծուած ստուգաբանութիւնը (մէկը միւսէն փոխ առած), որ թելադրուած է քրիս – տոնեայ մատենագիրներու մեկնութիւն – ներէն։

Ով որ ծանօթ է բառին պատմութեան՝ կը զարմանայ, տեսնելով որ Հին Կտա – կարանը կը հերքէ Նոր Կտակարանը, վասնզի նոյն բառը տարբեր նշանակու – թիւն ունի Հին Կտակարանին մէջ, տար – բեր նշանակութիւն Նորին մէջ։

Ոսկեդարեան հայերէն թարգմանու – թեան մէջ՝ նոյն բառին համարժէք սըր – ուած է երբեմն եկ, երբեմն եկամուտ։ Բայց ճիշդ չէ նաեւ հայերէն այս թարգ – մանութիւնը, որ իմաստաբանական կամ բառագիտական չէ, այլ պարզապէս մեկ – նաբանական։ Տեղեր ալ կան, ուր, իրրեւ համապատասխան, գործածուած է «պան – դուխտ» կամ «օտարական», որ, միշտ ըստ հին մեկնութեանց, «գայ մտանէ եւ բնակի ի քաղաք մի», կամ որ ոչ է բնակ եւ տեղացի»։ Ցետոյ այս բացատրու – թիւններէն թելադրուած՝ փոխաբերա – բար փրոզելիք կոչուած է « օտարազգի ոք որ հաւատայ եւ մտանէ ի կրօն այլոյ ազգի եւ բնակի ընդ նոսա»,— ահա թէ ինչո՛ւ մերոնք կը թարգմանեն «եկ» կամ « եկամուտ »։ Վերջապէս, նոր առումով, փրոզելիք «իսլանի օտարազգիին, որ նո – րայէս գայ (2) եւ մտանէ ի միւս ազգն՝ ընդունելով զօրէնս, զհաւատս եւ զսովո – րութիւն նորա», — ահա թէ ինչո՛ւ թարգմանուած է նոյնպէս «նորահա – ւատս», « նորադարձ » , « նորակիրթ ի հաւատս »։

Հայերէն լեզուի մէջ բառին ոսկեդար – եան թարգմանութիւնը, «եկամուտ», կը նշանակէ նաեւ խորթ, վայրենի, անհա – բատ, ինչպէս կը գործածէ Խորենացի· « եկամուտ ազգ» (Բ· 6), «եկամուտ յո – րայ» = խորթ հայր (Գ· 68)։

Հետեւինք վկայութեանց, նախ Հին Կտակարանին մէջ։

Դժբախտութիւնն այն է որ Ազէքսան – դրեան Աստուածաչունչը գրուած չէ դա – սական յունարէնով ,— ուրեմն, փրոզե – լիք բառը անծանօթ է Սոփոկլէսներու եւ Եսքիղէսներու բառարանին, ուստի մեր առջեւ փակ կը մնայ համեմատութեան այս ճամբան։ Բայց բաւական է համե – մատել Ազէքսանդրեան յունարէնը երբա – յական բնագրին հետ՝ դանելու համար փրոզելիք բառին համապատասխանը եւ բուն իմաստը։

Երբայերէն այդ բառն է գեր, (կը գըր – ուի դիմել եւ ըէչ տառերով, եւ ըստ մի – ջադիր ձայնանիշին՝ կ'արտասանուի գեր, գոր, գուր, գար, բաղմացնելով եւ հա – րըստացնելով նշանակութիւնը՝ համա – ձայն ձայնափոխութեան։ Ցետոյ հոլո – վումը, ածանցումը եւ բայացումը աւելի եւս կ'ընդլայնեն նշանակութեանց ցան – կապատը։

Այս երկատառ բառը, աճելով, նախ կը չինէ անձնանուն, ինչպէս Ագար (գրուած է նաեւ Հագար),— տես Ծննդ· ԻԶ· 1։ Այստեղ արմատական իմաստով՝ կը նշա – նակէ օտարական, ապացոյց որ Եգիպ – տուհի մըն էր Աբրահամի այս բեղուն հարճը։

Նոյն բառը, աճելով, կուտայ նաեւ Գերսամ անձնանունը,— տես Ել· Բ· 22։ Այստեղ արմատական իմաստով՝ կը նը – շանակէ «պանդուխտ» ըստ Հնգամատեա – նին, ուր գրուած է՝ «ղի պանդուխտ եմ ես յօտար երկրի», բայց Թեմփեսթիի կը թարգմանէ «տարապրեալ», «արտաքս – եալ», մինչ Նոթ կը թարգմանէ «գան – գակ», ղի Մովսէս եւ Սեփորա, կ'ըսէ , ուրախութեան ձայներ արձակեցին՝ երբ ծնաւ իրենց զաւակը։

Երկրորդ, կը չինէ տեղանուն, — ինչ – պէս Գերարա, զոր տես Ծննդ· Ի· 19։ Այստեղ արմատական իմաստով՝ կը նշա – նակէ «պանդխտութիւն», «օտարութիւն»։ (Այս քաղաքին աւերակները կը գտնուին Գազայի հարաւային կողմը)։

Երրորդ, յոյժ բազմիմաստ՝ իրրեւ հա – սարակ անուն կամ բայ, չփոթութիւն պատճառելու աստիճան, կը նշանակէ ճամբորդել եւ ճամբէն չեղլել, (երբայե – րէն գեր բառն է որ կը լծորդուի արաբե – րէն ցար բառին հետ՝ պահելով նոյն ի – մաստը)։ Կը նշանակէ նաեւ կանդ առնել ճամբուն վրայ՝ ապաստան մը փնտը – ռելու նպատակով։

Ուրեմն, գեր բառը, երբ կը բայանայ, դիմաւորաբար կը նշանակէ հեռանալ ծը – նընդավայրէն, փոխել բնակավայրը, բայց երբեք հրաժարիլ իր ազգութենէն եւ կրօնքէն։

Թէ գեր կամ «պանդուխտ» բառերը չեն նշանակեր օտարանալ ազգութեամբ կամ կրօնքով, ապացոյցն այն է թէ երբայե – րէն լեզուն ունի երեք բառ՝ զանազանե – լու համար·

1·— կրօնքով եւ ազգութեամբ օտարա – կանը, ուրեմն թշնամի, որ կը կոչուի զար։

2·— Եկուորը, հիւրաբար ներկայ, որ չի վայելեր բնիկին իրաւունքները , — կը կոչուի ճոիրի։

3·— Պանդուխտը, բնակակից, որ կը վայելէ որոշ իրաւունքներ եւ պաշտպա – նութիւն,— կը կոչուի գեր։

Այս նոյն բառը իմաստի աճում մը ցոյց կուտայ՝ բացատրելով որ պանդուխտը , օտարութեան մէջ, անապահով կը զգայ ինքզինք, ներքին երկիւղ մը կը զգայ, — եւ ահա վերադարձանք երկիւղ բառին , որու նուիրուած էր մեր նախորդ յօդուա – ծը։ Այստեղ հարկ կը համարիմ աւելցնել ծանօթութիւն մը եւս,— երբայերէն լե – զուն ունի երեք բառ՝ երկիւղ նշանակու – թեամբ·— Իարէ՝ կրօնական վախ, պա – խադ՝ իշխանութեանց ներշնչած վախը , գուր՝ մարդոց ներշնչած վախը (3)։

Զանց կ'առնեմ նոյն բառին այլ նշանա – կութիւնները, զի այստեղ աւելորդ (4)։

Ազէքսանդրեան յունարէնը , յաճախ , ահա այս գեր բառին դէմ (=պանդուխտ) կը դնէ փրոզելիք բառը,— տես մասնա – ւորաբար Գիրք Թուոց, Գլ· ԺԵ, ուր մեր դրաբերը կը դնէ եկ, երբեմն եկամուտ։

Արդ, բանասէրներ կան, որոնք կը մեր – ժեն ծանօթ բացատրութիւնը թէ փրոզե – լիքը կը ներկայացնէ տարբեր ազգ ու տարբեր կրօնք՝ փոփոխութեամբ ան – չուշտ։ Մեր դրաբերը եւս, եկ բառին դրացնութեան կանչելով քնակ բառը, կը հաստատէ թէ եկը (5) պարզապէս պան – դուխտ մըն է, նորեկ մը, դաղթական մը, բայց ոչ երբեք օտարական մը՝ ազ – գութեամբ ու կրօնքով, ոչ ալ օտարական մը ազգութիւն ու կրօնք փոխած։ Բնակը (= բնիկ)կը մնայ իր ծննդավայրին մէջ, իսկ եկը այն է որ հեռացած է իր ծնընդավայրէն՝ ապրելու համար նոր միջա – վայրի մը մէջ։ Համեմատութեան հա – մար՝ կարդալ Գիրք Ղեւտ· ԻԵ· 35 ·— « Եթէ աղքատանայցէ եղբայր եւ տկա – նանայցէ ձեռօք, առ քեզ պատսպարես – ցես զնա իբրեւ զեկն եւ զպանդուխտն , եւ կեցցէ եղբայրն քո որ ընդ քեզն է»։

Այստեղ խորթ բան մը կայ լեզուական, — ինչո՞ւ եղբայր մը խնամուի օտարակա – ցի պէս (այլազգ կամ այլակրօն)։ Հա – կընալի պիտի ըլլար՝ եթէ հրահանգ տրուէր օտարականը խնամել եղբօր մը պէս։ Ապացոյց չփոթութեան մը, ու պէտք է հետեւցնել թէ եկ կամ պան – դուխտ չեն կրնար ըլլալ ազգութեամբ եւ կրօնքով օտար, ինչպէս կ'ուզեն իմաս – տալ փրոզելիք բառին ։

Պանդուխտ բառին գործածութիւնը հե – տաքրքրական է հետեւեալ վկայութեան մէջ (Դատ· ԺԹ· 7 – 18)·— «Եւ եղեւ պա – տանեակ մի ի Բեթղեհեմէ Ցուդայ, յոր – դէ տոհմին Ցուդայի , եւ ինքն Ղեւտա – յի , եւ բնակէր նա անդ։ Եւ գնաց այրն ի քաղաքէ Բեթղեհեմի Ցուդայ պանդխ – տել ուր եւ դտանիցէ, եւ եկն մինչեւ ցլեառնն՝ Եփրեմի եւ մինչեւ ցտուն Մի – քայ՝ առնել ճամբապարհ իւր։ Եւ ասէ ցնա Միքա.— Ուստի գաս։ Եւ ասէ ցնա · — Ղեւտացի եմ ես ի Բեթղեհեմէ Ցու – դայ, եւ երթամ պանդխտանալ ուր եւ դտանիցեմ։ Եւ ասէ ցնա Միքա.— Նմա – առ իս, եւ լեր ինձ ի հայր եւ ի քահա – նայ ։ Եւ չորաւ Ղեւտացին եւ սկաւ պանդխտանալ առ առնն եւ եղեւ նմա պատանեակն իրրեւ զմի յորդւոց նորա։

Այս հատուածին մէջ թարգմանական, քերականական եւ բառագիտական չա – դասեր կան։ Ահա միայն քերականակա – նը·— Ցուդա անունը, ինչպէս Միքա, կը գրուի առանց յ վերջատառին՝ երբ ուղ – ղական է հոլովը ։ Եւ յ կ'առնէ՝ երբ սե – ռական է հոլովը, ինչպէս վերը՝ «ի Բեթ – ղեհեմէ Ցուդայ », աշխարհաբար՝ Ցու – դայի Բեթղեհէմէն։ Կարելի է գրել նաեւ Ցուդայի, ինչպէս վերը՝ «յազգէ տոհմին Ցուդայի», չիրկնելու համար անշուշ նոյն հոլովաճեւը ։

Այստեղ պանդխտանալը կը համապա – տասխանէ երբայերէն նոյն բառին, բայց յունարէնը այս անգամ կը մերժէ հետե – ւիլ ու տարբեր բառ կը գործածէ։ Արդ, թէ փրոզելիք, այն իմաստով որ կը գործածուի այժմ, չի համապատասխա – նէր պանդուխտ կամ եկ բառերուն, ա – պացոյցն այն է թէ Իսրայէլացիք եւս պանդուխտ կը կոչուին (Ղեւտ· ԻԵ· 23) նոյնիսկ իրենց երկրին մէջ, ինչպէս Հին Եգիպտոսի մէջ (Ել· ԻԲ· 21, կրկնուած՝ Ել· ԻԳ· 9, դարձեալ կրկնուած՝ Ղեւտ· ԻԹ· 34)։

Ուրեմն, իրրեւ եղրակացութիւն՝ պէտք է գատորոշել փրոզելիքը, որ երբայական կրօնական մատենագրութեան մէջ ծանօթ է նաեւ թոշակ անունով։ Ընդհանրապէս, փրոզելիքները կը կարծուի թէ փախը – տականներ են հիւսիսէն իջած, ազգակից Իսրայէլացւոց , որոնց մօտ ապաստա – նած են՝ կրօնքի եւ բարքերու նման – զութեամբ չափով մը հաղորդակից, բայց երկու խումբի բաժնուած ,— «ճշմարիտ փրոզելիք-ներ» եւ «դրան փրոզելիք-ներ»։ Նոր Կտակարանին մէջ՝ փրոզելիքը թարգմանուած է «նորահաւատ », զոր կը

(1) Այդ իմաստով ալ գործածուած է թուրբերէն թարգմանուած Աստուածա – շունչին մէջ, տպ· Պէյրութ, 1926։

(2) Հելլէն եւ լատին լեզուներու ար – մատաբանութեան մասնագէտները փրո – զելիթ բառին մէջ կը տեսնեն արմատ մը «գալ» նշանակութեամբ,— ադկէ՝ լատի – ներէն *uenire* համարժէքը։

(3) Հմմտ. Ելք· ԻԳ· 27 ։ Բ Օրին· Բ· 25։ Ա Մնաց· ԺԶ· 9։ Սղ· ԾԵ· 11։ Ես· Ը· 13։ Ժղ· Ա· 7։ Ա Պետ· Գ· 14։

(4) Ուրիշ բառեր ալ կան որոնք կը նշանակեն «պանդուխտ», ինչպէս Մեղ· Ե· 2 ։ Ա Մնաց· ԻԹ· 15։ Սղ· ԼԸ· 12։ Ես· ԻԵ· 4։ Ժղ· Ա· 7։ Ա Պետ· Բ· 11։

(5) Եկ բառին համար տես Ա Մնաց· ԻԹ· 15։ Սղ· ԼԸ· 12։ Ես· ԻԵ· 4։ Ա Պետ· Բ· 11։

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՄՆԻ ԼՈՅՏՈՎ

Մինչ իր երեսին եմ զարկած այդ լուր – դութիւնը, ինչ որ պէտք չէր ընէի , հի – մա կը զղամ , վասնզի , ան, պարոն, չատ հպարտ է, չատ հպարտ։ Պէտք չէ կարծել թէ ան իրապէս չահու համար կը ծախէ ինքզինքը, ոչ, ատիկա սուտ է, եւ ան ինքզինքին ցաւ կը պատճառէ, պարզապէս ինծի ցաւ պատճառելու , զիս չարչարելու համար ։ Թերեւս հիմա չար զարճած է, բայց չեմ հաւատար , չեմ կրնար հաւատալ, պարոն, որովհետեւ ան չատ բարի էր, չափազանց բարի…

Սրբեց աչքերը ու պահ մը կանգ ա – ռաւ, զօրաւոր յուզումի մը ենթար – կուած։

Ակամայ դիտեցի զինքը, եւ յանկարծ , ան այլեւս ծիծաղելի ու անհեթեթ չթուե – ցաւ ինծի եւ այլեւս չէի նշմարեր նոյն – իսկ անոր յատկանշական արտայայտու – թիւնը իր «Մայն – Հեռ»ով, որ Գերմա – նիոյ մէջ յատուկ է միայն ստորին դա – սակարգի մարդոց ։

Իր դէմքը հիւծած էր այն ներքին ճի – գին հետեւանքով որ ի գործ կը դնէր ի՛նսելու համար, եւ իր նայուածքը ուղ – ղած էր դէտնին , կարծես ուղելով զբժ – ուարութեամբ քննութեան ենթարկել այն բոլոր բառերը որոնք դուրս կը ժայթքէ – ին իր սեղմուած կոկորդէն ։

— Այո, պարոն — չարունակեց մարդը խոր չունչ մը քաշելով եւ մռայլ ձայ – նով մը, բոլորովին տարբեր, որ կարծես կուգար իր ներդաշնարհին նուազ կար – ծըը մէկ անկիւնէն — չատ բարի էր ան նոյնիսկ երախտապարտ ալ էր ինծի որ գինքը թշուառութենէն դուրս բերած էի։ Գիտնալով որ երախտապարտ էր կ'ուզէի որ չարունակ կրկնէր ինծի իր երախտա – գիտութեան խօսքերը ։ Հաճոյք կը զգա – յի երբ ան չնորհակալութեան բառեր կ'արտասանէր։ Գիտէք պարոն, այնքան լաւ բան է, անսահմանօրէն լաւ՝ ինքզին – քը բարի ու պատուական անձ մը կարծել, երբ իրականին մէջ հակառակն է։ Պատ – րաստ էի իմ ամբողջ հարստութիւնս տալ իր չարունակական չնորհակալիքները լը – սելու համար ։ Ըսի թէ չատ հպարտ էր , եւ ատոր համար ալ երբ նկատեց որ կը պնդեմ, սկսաւ ցանցառ կերպով չնորհա – կալութիւն յայտնել ։ Եւ ատոր համար ալ, միայն ատոր համար , պարոն, իմ յօժար կամքովս ոչինչ կուտայի իրեն մինչեւ որ չխնդրէր։ Շատ երջանիկ կը զգայի ինքզինքս երբ ստիպուած կ'ըլլար որեւէ հաղուստի, որեւէ ժանեակի հա – մար զալ ինծի գտնել եւ խնդրել՝ մուրաց – կանի մը նման ։ Երեք տարի չարունակ զինքը չարչարեցի այս ձեւով , ամէն օր քիչ մը աւելի ։ Բայց, պարոն, այս բո – լորը կ'ընէի վասնզի կը սիրէի զինքը ։ Իր հպարտութիւնը հաճոյք կը պատճառէր ինծի , այսուհանդերձ չարունակ կ'ուզէի զինքը նուաստացնել եւ երբ բանի մը կը ցանկար, կը բարկանայի, բայց պարոն բարկութիւնս երբեք ալ իրական չէր ։ Երջանիկ էի, երբ ամէն անգամ տոփի մը կը ներկայանար զինքը քիչ մը աւելի նը – ւաստացնելու համար, որովհետեւ , ո – րովհետեւ … չէի գիտեր թէ որքան կը սիրէի զինքը …

Վերսին լռեց ։ Սկսաւ քալել տատա – նելով ։Ակնյայտնի էր որ զիս մոռցած էր։ Կը խօսէր մեքենաբար, ինչպէս երազի մը մէջ, հետզհետէ աւելի բարձր ձայնով մը ։

— Այս բոլորին տեղեկացայ այն օրը — այդ անիծեալ օրը երբ իրեն մերժեցի մօ – րը համար պահանջած դրամը, փոքր, չատ փոքր դումար մը… այսինքն դրամը ար – դէն պատրաստած էի, եւ սակայն, կ'ու – զէի որ զար ու անգամ մը եւս ազաչէր , այո, ի՞նչ կ'ըսէի …

« Այո, երբ իրիկունը տուն մտայ, այն տեղն միայն տեղեկացայ որ մեկնած էր եւ թուղթ մը ձգած՝ սեղանին վրայ ։

« Պահէ անիծեալ դրամդ, այլեւս ոչինչ կ'ուզեմ քեզմէ », գրուած էր հոն, ուրիշ ոչինչ …

« Պարոն, խենթի մը պէս էի, երեք օր եւ երեք գիշեր։ Գետին, ինչպէս նաեւ անտառին մէջ փնտռել տուի գինքը, հա – րիւրաւոր ֆրանքներ տուի ոստիկանու – թեան, վաղեցի բոլոր դրացիներուն մօտ, որոնք առանց բացատրութեան խնդացին վրաս ու ծաղրեցին զիս ։ Ոչինչ, ոչինչ կրցանք գտնել … ։ Ի վերջոյ, քովի գիւ – ղաքաղաքէն մէկը նորութիւն մը հաղոր – դեց՝ գինքը տեսած էր չոգեկառքին մէջ, գինուորի մը ընկերակցութեամբ … Գեր – լինուրի մը ընկերակցութեամբ … Գեր – լին գացած էր …

« Նոյն օրն իսկ մեկնեցայ գինքը փնտ – րտելու, լցեցի բոլոր գործերս, հաղ – բաւոր ֆրանքներ կորսնցուցի, գող – յան՝ ծառանեբս , գործակատարս, բո – լորը …

« Բայց, կ'երդնում պարոն, անտարբեր էի …

« Պերլինի մէջ չարաթ մը պէտք եղաւ որ այդ մարդկային խառնիճաղանճին մէջ գտնեմ գինքը : Ու գայ» ։

Ծանր կերպով շնչեց, եւ չարունակեց ։

— Կ'երդնում , պարոն, որեւէ ծանր խօսք չըըրի իրեն … լացի … ծունկի է – կայ ոտքերուն աչքեւ, զրամ առաջը – դիմ՝ ամբողջ հարստութիւնս այլեւս ինք – զիս՝ ամբողջ հարստութիւնս այլեւս ինք – զիս՝ պիտի մատակարարէր, որովհետեւ , ար – դէն համոզուած էի թէ այլեւս առանց իրեն պիտի չկրնայի ապրիլ ։

ՍԹԵՓԱՆ ՁՎԱՑԳ

(7 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԿԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ դասական երգահան Կոմիտասի կեանքի ողբերգական հանգամանքները բոլորին յայտնի են : Եղերական հիւանդութիւնից յետոյ նրա ձեռագրերը՝ երաժշտական եւ երաժշտագիտական անտիպ աշխատութիւնները ցրիւ են եկել տարբեր տեղեր :

Ճիշդ է, այդ ձեռագրերի մի պատկառելի քանակութիւն ժամանակին Պոլսից ուղարկուել է Փարիզ՝ այնտեղ կազմակերպուած յանձնաժողովին՝ ի տնօրինութիւն : Փարիզի կոմիտասեան խնամատար յանձնախումբը, գրականագէտ Արշակ Չօպանեանի, երաժիշտ Մարգարիտ Բաբայեանի եւ այլոց ջանքերով, մեծ գործ է կատարել նշանաւոր երաժշտագէտի գրական ժառանգութիւնը յայտնաբերելու եւ կորստից փրկելու համար : Հայ մամուլն իր կողմից օժանդակել է այդ խնդրին, ձեռագրերը յայտնաբերելու նպատակով բազմիցս համողիչ կոչեր ու բացատրականներ ուղղելով հայ հասարակայնութեանը : Բայց փաստ է նաեւ այն, որ Կոմիտասի յայտնաբերուած ժառանգութիւնը դեռ եւս հեռու է ամբողջութիւնից, եւ մինչեւ հիմա էլ երեւան են գալիս կորած թերթիկներ :

Եւ այնուամենայնիւ, Երեւանի կոմիտասեան դիւանում դեռ եւս 30 – 40ական թուականներին հաւաքուած նիւթն այնքան պատկառելի է, որ երգահանի ծընընդեան 80ամեակին կապակցութեամբ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշում ընդունեց հրատարակել տպագրուած գործերի եւ յայտնաբերուած անտիպների ժողովածու : Այդ որոշումից յետոյ ըստիւռքից 1953ին եւ 1955ին Երեւան ուղարկուեցին Կոմիտասի՝ քանակութեամբ բաւական շատ եւ բովանդակութեամբ հարուստ ձեռագրեր :

Կոմիտասի երկերի ժողովածուն հրատարակութեան պատրաստելու գործը յանձնարարուեց Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութեան :

Այդ հրատարակութիւնը, որ արդէն սկսուած է, կոչւում է Ակադեմական : Սա նշանակում է, որ նրանում պէտք է զետեղուին գեղարուեստական, գիտական արժէք ներկայացնող բոլոր ձեռագրերը, հրատարակութիւնը պէտք է կատարուի բացառապէս ընագրերից, լոյս տեսնեն միեւնոյն աշխատութեան յայտնաբերուած արժէքաւոր տարբերակները, նիւթերը գիտականօրէն ծանօթագրուին, պարզաբանուի աշխատութիւնների ըստեղծման պատմութիւնը, հեղինակի ըստեղծագործական մտքի զարգացման ընթացքը եւայլն :

Ըստ նախագծուած ծրագրի, մինչեւ այժմ հաւաքուած կոմիտասեան նիւթերը պէտք է զետեղուին 12 հատորներում : Հնարաւոր է, որ նոր յայտնաբերումների դէպքում այդ թիւը մեծանայ :

12 հատորներից առաջինն ընդգրկում է երգահանի՝ ժողովրդական երաժշտական հիմք ունեցող մեներգները եւ, որպէս բացառութիւն, «Ծիծեռնակ» հայրենասիրական երգը : 2րդ, 3րդ, 4րդ, 5րդ հատորները յատկացուած են խմբերգներին, 2րդ հատորում են դարձեալ ժողովրդական երաժշտութեան մշակումներ հանդիսացող այն խմբերգները, որոնք ժամանակին Կոմիտաս ինքն է հրատարակել, եւ, դարձեալ որպէս բացառութիւն, Յովհ. Յովհաննիսեանի «Նոր դարուն» ոտանաւորի հիման վրայ գրաւած խմբերգը : 3րդ հատորում նոյնպիսի խմբերգներ են՝ մի քանիսը Կոմիտասի մահից յետոյ հրատարակուած, մեծ մասը՝ անտիպ, իրենց բազմաթիւ տարբերակներով : 4րդ հատորում զետեղուելու են երկու տասնեակից աւելի ժողովրդական խմբերգներ, որոնք մեծ մասամբ նախորդ հատորների նոյն խմբերգներն են, բայց պարզ ներդաշնակումներ, որ Կոմիտասն արել է դպրոցական կամ ժողովրդական երդչախումբերի համար : Այս հատորի մէջ պէտք է լինեն նաեւ հայրենասիրական երգերը եւ այն խմբերգները, որոնք ժողովրդական երաժշտութեան հետ անմիջական առընչութիւն չունին : 5րդ հատորում տեղ կը գտնեն «Պատարագը», «Առ դեռս Բաբելացւոց» փոքր օրաթօրիան եւ հոգեւոր երաժշտութեան հետ կապ ունեցող այլ խմբերգներ : 6րդ հատորը նուիրուած է դաշնակի երկերին :

Երեք հատոր (7րդ, 8րդ եւ 9րդ) կը զբաղեցնեն հայ ժողովրդական եւ հոգեւոր եղանակների, ինչպէս նաեւ այլազգի ժողովրդական երգերի կոմիտասեան ձայնագրութիւնները : Հայկական ժողովրդական երգերի ձայնագրութիւնները կը դասաւորուին ժամանակագրական կարգով, կը պահպանուի երգահանի կազմած մեծ ու փոքր ժողովածուների ամբողջականութիւնը : Կոմիտասի չորս հազար ձայնագրութիւններից հրապարակուած են մօտ չորս հարիւրը, մինչդեռ ներկայումըս հաւաքուածն աւելի քան երկուքուկէս անգամ գերազանցում է դրան :

10րդ հատորը Կոմիտասի գիտական աշխատութիւններն ու յօդուածներն են, 11-րդը՝ ինքնակենսագրութիւնը, բանաստեղծութիւններն ու նամակները, 12րդը՝ ուսումնական բնոյթի աշխատանքները եւ անաւարտ գործերը :

Առաջին հատորն արդէն լոյս է տեսել եւ սպառուել, լոյս է տեսել նաեւ 2րդ հատորը : Այս տարուայ վերջին՝ տպագրութեան կը յանձնուի 3րդը : Միւս հատորները պատրաստւում են տպագրութեան : Արուեստի հիմնարկութեան ծրագրերում նախատեսուած է 1967ից 1970 տպագրել ժողովրդական երգերի ձայնագրութիւններ պարունակող հատորները :

Կոմիտասի երկերի իւրաքանչիւր հատորը հայ ժողովրդական երաժշտութեան եւ փրոֆեսիոնէլ դասական արուեստի մի – մի կոթող է լինելու : Անհրաժեշտ է շարունակել, եռանդուն կերպով փնտռել ու գտնել դեռ եւս անյայտ մնացող կոմիտասեան ձեռագրերը :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

մերժեմ ընդունիլ : Պատճառաբանութիւնս այն է, նախ, թէ ոսկեդարեան մեր Աստուածաշունչին մէջ երբեք գործածուած չէ այդ բառը, ոչ իսկ նորագարձ բառը : Կայ «նորակրօնութիւն» բառը (Իմաստ. ԺԴ. 14), որ կը փոխարինէ յունարէն քենոտոքսիա յունարէն բառը, արդի իմաստով՝ սնափառութիւն, ունայնապաշտութիւն :

Այժմ առնենք եւ քննենք փրոգելիթ բառը Նոր Կտակարանին մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3) Երկիւղ նշանակութեամբ նոյն բառով՝ մեր գրաբար Աստուածաշունչին մէջ ունինք Պասքովը, փրանսերէնի մէջ՝ Մագոր (Երեմ. Ի. 3), որ ըստ Քրամփոնի՝ թարգմանի «երկեւղ ամենայն ուստեք», մինչ Մխիթար աբբահայր կը թարգմանէ «ազատութիւն», (Մխիթար աբբահայր «երկնչող» կը թարգմանէ նաեւ Ագարը) :

(4) Նոյն բառը, տարբեր ձայնափոխութեամբ, կը նշանակէ առիւծ (Եզ. ԺԹ. 2),— ստուգաբանական պատճառաբանութիւնը գտած եմ լատինական մատենագրութեան մէջ, բայց զանց կ'առնեմ : Եբրայերէնը հինգ բառ ունի առիւծ նշանակութեամբ :

(5) Եկը նախ այն օտարականն է, որ հիւրաբար կը բնակի քաղաքի մը մէջ (փերեկրինուս) ինչպէս Էմմաւուսի ճամբորդներուն անծանօթ խօսակիցը, որու ուղղուած է հարցումը · «Դո՞ւ միայն կաս յԵրուսաղէմ ...» (Ղուկ. ԻԴ. 18) : Աշխարհաբարը՝ « դո՞ւն մենակ Երուսաղէմի մէջ կը կենաս» : Գրաբարը պակասաւոր է, (կամ՝ պէտք է միայն կաս եւ սոլուս փերեկրինուս ընդունիլ համարժէք), իսկ աշխարհաբարը սխալ է : Ուղիղը՝ դուն, իբրեւ նորաբնակ մը կամ նորեկ մը Երուսաղէմի մէջ, լուր չունիս անցածդարձածէն» :

Եկը, երկրորդ, այն օտարականն է որ վերջնապէս կը հաստատուի քաղաքի մը մէջ (ինքուլինուս), որ կը նշանակէ վարձակալ, բայց կը թարգմանուի նաեւ օտարական, (կիկերոն, որ ծնած չէր Հռոմի մէջ՝ բայց կը բնակէր Հռոմի մէջ, ինքուլինուս կը յորջորջուէր անարգական նշանակութեամբ) :

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՄԵԾ ԵՐԱԺԻՇՏ ՄԸ

ՌԻՉԸՐՏ ԵԱՐՏԸՄԵԱՆ

Անուն մը, որ անծանօթ մնացած է հայկական շրջանակներու մէջ, բայց արդարօրէն մեծ համբաւ կը վայելէ ամերիկեան շրջանակներու մէջ :

Ծնած է 1917 Ապրիլ 5ին Ֆիլատելֆիա, Հայրը քահանայ մըն է, Հայկ Եարտըմեան, որ իր ուսումը առած է Լոնտոնի համալսարանին մէջ եւ ջարդերու ժամանակ Պուլկարիա ապաստանած : 1906ին ընտանեօք փոխադրուած է Ամերիկա : Մայրը, որ երգեհոն կը նուագէր, կանուխէն հայկական երաժշտութիւն սորվեցուցած է իր կրտսեր զաւկին՝ Ռիչըրտին (10 զաւակ ունեցած է) :

Ռ. Եարտըմեան ամուսնացած է 19 տարեկանին եւ ունի 12 զաւակ : Իր ուսումը առած է Ֆիլատելֆիոյ վարժարանները : Հազիւ 19 տարեկան, կը գրէ Սիւիթ Արմէնիէն մը, երբ տակաւին կատարելագործած չէր իր երաժշտական ուսումը :

Երաժշտական լուրջ ուսումը սկսած է 22 տարեկանին, երբ զինքը քաջալերած են Եոզէ Իթուրպի եւ Լէոփոլտ Սթոքովըսկի :

Առաջին անգամ դաշնակի համար գրած է 14 տարեկանին : իսկ Հայկական սիւիթը իբրեւ թեմա կը ծառայէ այսօր Վոյս օֆ Ամբրիքայի հաղորդումներուն : Իր նուագուած առաջին գործն է՝ «Աւերակ քաղաքը» (1945) Ֆիլատելֆիա Օրքեսթրայի կողմէ ղեկավարութեամբ ծանօթ ղեկավար Էօժէն Օրմանտիի :

Նոյն նուագախումբը նուագած է իր գործերը շատ յաճախ եւ տասը գործեր՝ առաջին անգամ ըլլալով աշխարհի մէջ : Յօրինած է ժողովրդական երաժշտութիւն, տպաւորապաշտ, կրօնական եւ արդիական : Ունի համանուագներ, քոնչերթօներ, սենեակի երաժշտութիւն : Իր գործերը մաս կը կազմեն Միացեալ Նահանգներու գլխաւոր նուագախումբերու ցուցակին եւ ծանօթ են նաեւ Քանատա, Եւրոպա, Ճափոն եւ Աւստրալիա :

×

Ռ. Եարտըմեանի անունը հասաւ Փարիզ ու մինչեւ մեզի՝ Ֆրանսական ծանօթ նուագախումբի մը տնօրէնութեան միջոցաւ : Արդարեւ ծանօթացնելու համար Ֆրանսայի մէջ այս երաժիշտը՝ որ մեծ համբաւի տիրացած է Ամերիկա, Ֆրանսական նուագախումբին զրկուած էր Եարտըմեանի կենսագրականը, գործերու մասին մամուլի կարծիքներ եւ երկու սալեր, զորս բացառիկ հաճոյքով ունկնդրեցինք : Արդարեւ չենք ծածկեր թէ որոշ անձկութեամբ կը պատրաստուէինք այս ունկնդրութեան, տրուած ըլլալով որ անկարելի կը թուէր մեզի որ իսկապէս մեծատաղանդ երաժիշտի մը անունը լսուած չըլլայ : Բայց փաստն ունեցանք թէ նման բաներ կրնան պատահիլ, նոր աշխարհներու մէջ :

Ռիչըրտ Եարտըմեան երաժիշտ մըն է, խոր զարգացումի տէր, որ ունի ոչ միայն տաղանդ երաժշտութեան, այլեւ խորապէս ծանօթ է իւրաքանչիւր գործիքի : Մեզ չի զարմացներ, լսելէ ետք իր քանի մը գործերը, որ Սթրավինսքիի թելադրութեամբ իրեն յանձնուած ըլլայ անգլերէն պատարագը գրելու պարտականութիւնը կաթողիկէ եկեղեցիներուն համար : Այս պատարագին առաջին ունկընդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1967 Մարտ 31ին Նիւ Եորքի Ֆիլարմոնիք Հոլին մէջ : Եարտըմեան կ'ըսէ թէ այդ պատարագը կը պատրաստէ «տիեզերական ոգիով», տրուած ըլլալով որ յօրինողը կաթողիկէ չէ եւ պատարագը անգլերէն պիտի ըլլայ :

Շարլ Միւնչ եւ մանաւանդ Էօժէն Օրմանտի միշտ իր գործերը կը նուագեն իրենց հերթական նուագահանդէսներուն մէջ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ նկարիչ Ռիշառ Ժերանեան, Մոնաքոյի մէջ ստացած է Եւրոպայի գլծագրութեան Ա. մրցանակը Էնթերքոնթինալ ցուցահանդէսի ընթացքին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Յանկարծ, Սավինսքիի մօտ եկաւ եւ ըսաւ ·

— Կրկէսի ցոյց մը չէ ասիկա, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, ասիկա, ես հասկըցայ, կը խորհիմ թէ ամէն բան պիտի փլչի, կը խորհիմ թէ շատ արիւն պիտի թափի :

Կանգ առաւ, այնքան որ յուզուած էր եւ շատ ցած ձայնով, Սավինսքիի ճիշդ մօտը մրմնջեց — Ահաւոր չարիք մըն է :

Լիտիայի շեշտին մէջ այնպիսի բան մը կար որ Սավինսքին սարսռացուց : Ուզեց խօսիլ, չէր կրնար գտնել պէտք եղած բառերը :

Նախ Լիտիա ինքզինքը գտաւ : Նորէն քանի մը քայլ առաւ սենեակին մէջ եւ հանդարտ ձայնով մը ըսաւ ·

— Կ'ուզէի ձեզմէ խնդրել, Նիքոլա Նիոքոլայեւիչ, թէ կրնայի՞ք ինծի անցագիր մը ճարել երիտասարդի մը համար : Ձայնին փոփոխումէն Սավինսքի ինքզինքը թեթեւցած զգաց զինք ընկճող անբացատրելի տպաւորութենէն :

— Անցագիր մը երիտասարդի՞ մը համար... շատ դիւրին չէ, բայց եւ այնպէս, Լիտիա Սերկեէվնա, կարծեմ թէ մէկ քանի օրուան մէջ կրնամ կարգադրել ասիկա, յարաբերութիւններ ունիմ բարեբախտաբար :

Դեռահաս աղջկան դէմքը հանդչեցաւ կարծես, առաջին անգամ ըլլալով :

— Ամէն բան ձեզի պիտի ըսեմ, իմ Փօլ զարմիկիս համար է, մանուկ մըն է, կը հասկնաք, կատարեալ տղայ մը : Եղբօր պէս կը սիրեմ, անցեալ գիշեր ձմեռնային պալատն էր : Փօլ, այս պզտիկը, ինքզինքը վտանգի կը դնէ Ռուսերէն սպաննուելու համար... որու համար : Իմաստ չունի ասիկա : Իր դպրոցին մէջ փակուեր է : Հոն ալ պիտի սպաննեն, յայտնի է... ասիկա կրկէսի ցոյց չէ, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ : Գոհ եմ որ այս կէտին մէջ ինծի պէս կը զգաք... այն ատեն ծրագիր մը դարբնեցի որպէսզի կարենայ փախչիլ : Կարծեմ դասալքութիւն կ'անուանեն ասիկա, կարեւորութիւն չունի ինծի համար : Եթէ բոլշեւիկներն են տէրերը, Փօլ իրաւունք ունի դասալիք ըլլալու, Քաթիային հետ քաղաքային հագուստ զըրկեցի, պիտի կրնայ միջոցը գտնել Հելէն Իվանովնա բարեկամուհիին տունը երթալու, կը ճանչնաք զինքը, 27Մոկովայա կը բնակի : Շատ վստահելի է : Քանի մը օր պիտի պահէ, ոչ ոք պիտի երթայ զինքը հոն փնտռելու ... բայց պէտք է որ անցագիր մը ունենաք, այն ատեն հանդիստ պիտի ըլլամ, երբ որ Ֆինլանտա գացած ըլլայ :

— Բայց պիտի ուզէ՞ մեկնիլ հարցուց Սավինսքի :

— Պիտի չհամարձակի ինծի չհնազանդիլ ըսաւ Լիտիա վստահութիւնով մը :

— Էհ լաւ, Երեքշաբթի կամ Չորեքշաբթի կ'ունենամ անցագիր մը, շարունակեց Սավինսքի : Եւ յետոյ, աւելցուց ժպտելով, կը խորհիմ որ ընդհուպ պէտք է զբաղիմ ձեզի համար ալ հատ մը ունենալու ...

— Օհ, ինծի համար, այդ մասին մի խորհիք, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ : Ի՞նչ վտանգ կայ ինծի համար, ըսաւ մանկամարդուհին ձայնով մը որ այս անգամ զուարթ էր, անգամ մը որ Փօլ ապահովութեան մէջ ըլլայ, հանդիստ պիտի ըլլամ... քիչ մըն ալ հոս կը կենամ, որովհետեւ հետաքրքիր եմ, գիտէք ...:

Նիքոլա Վլատիմիրովիչ գտաւ վերջապէս այս Լիտիան մանկական եւ զուարթ, ինչպէս որ կը սիրէր : Հիմա ան կը խօսէր առանց բռնադատութեան եւ միշտ բերանը ժպտելու վրայ :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

Պ. Յակոբ Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պէնլեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Համբարձումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալէքսանտր Համբարձումեան եւ զաւակները, Պ. Պ. Ալպէր Համբարձումեան, Ժաք Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Համբարձումեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Խայինեան, Խայինեան, Կարա-պետեան, Նալպանտեան, Զէնկինեան, Օֆոֆեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ աղգականին՝

ՇՆՈՐՀԻԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մոմճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 7ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 15ին։ Հաւաքուիլ 14·30ին Կրեմլէն Պիսէթրի հիւանդանոցին ամփիթատրոնը (Րիւ Վերտէօ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կրեմլէն Պիսէթրի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՓՐԱՆՍ· ՋԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՐԷՆ

Կիրակի (Յուլիս 17) ճայնասփիւռի փըրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, առաւօտեան ժամը ութին Մ. Մեսրոպի կեանքն ու գործը կը ներկայացնեն։— Վերապատ – ուելի Գարեգին Սիսլեան, Հայր Նիկողոս վ. Քէհեայեան եւ Տիկին Հուրի Իփէկ – եան։

×

Նոյն օրը, հեռատեսիլէն ժամը 9·30ին կը ներկայացուի Լիոնի դաշտը։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը)։ Փո – փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր·։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

Երբ բաժնեզին մը կը ղրկուի թերթին կտրոնին մէկը մասին վրայ որ վերապահուած է ղրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուի ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչութիւնը չի կրնար արձանագրել այս փոփոխութիւնը։

Դժբախտաբար նման սխալներ շատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւնները կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ։

ԱՊՐԻԼ 15ին ժամը 18ին Փարիզի Արց է Մէթիէ թիւ 116 փոստէն ղրկուած է 60 ֆրանքի մանդատ մը եւ ղրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն։ Հակառակ մեր ազդերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր ղրկողը։

ՄԱՅԻՍ 16ին, Մարսէյլի Երդ թաղամասին փոստէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս ղրկուած է 60 ֆրանքի մանդատ մը եւ ղրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն։

Այս երկու անձերէն, անշուշտաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կամ նոյնացնելու համար մեր հաշիւները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ·— Հ· Յ· Դ· Արծիւ Ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻՆ·— Հ· Յ·Դ· Անի կոմիտէն ընդհ· ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ։

Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասօրի ազնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է։ Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոս – եանի եւ դրավաճառ Մերիկեանի։

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին։

Հ· Յ· Դ· Սէն Ժերմէն Հայաստան են – թակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի ազնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է։ Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սի – մոնեանի եւ Միսակ Աւետեանի, Սէն Ժերմէն։

×

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ· Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ· դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին։

×

ԼԻՈՆ·— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաճեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէի։

×

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

(Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ)։

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէի, Կիրակի (17 Յուլիս) ամբողջ օրը, Ծանօթ պուրակին մէջ, Պ· Հայկ Տէրտէրեանի տան մօտ։

Կը նամազահէ ԸՆԿ· Յ· ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ· ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԻ

Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներով։

Գեղարուեստական բաժին։

Անձրեւի պարագային՝ Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Անակնկալ մը, նուագ Պ· Պետրոսեանի կողմէ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին։

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափագողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ զանազանելով հետեւեալ հասցէն.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

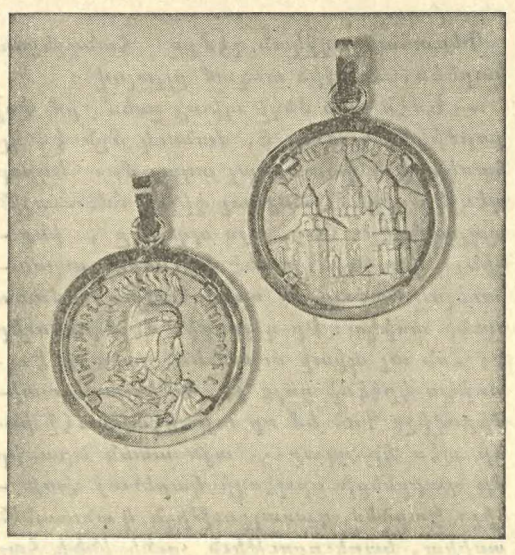

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէյնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ։

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի կէսգիշերին Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ երկուշաբթի, երթ ու դարձի դին, մարդ գլուխ 60 ֆրանք։ Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ· Թադէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ·— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի Կայան։

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհի – ներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք։

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Րիւ Տօֆին։
Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Րիւ Թրոնշէ։

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մէջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի Կայան (Պէլֆոնթէյն)։

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ· Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ։ Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թուրքէլեան, 4, Րիւ Փարմանթիէ։

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՑՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք
(Գլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ուր ժամէն, ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն։ Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը։

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3։ Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն։ Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ խաղաճերը այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան խաղաճերը։

ՄԻԱՑՆ ՈՒ ՄԻԱՑՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ Քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բերնակելու եւ ճաշելու։ ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ·։

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւող ղութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ։

Ամսապարեցիկ արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով։

ԴԻՄԵԼ՝
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ՛Ք – ՋԱՐԴԱՐԷ՛Ք – ՆԵՐԿԷ՛Ք
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ։—
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ

MARDI 12 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10658 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.658

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻ ՄՈՒՐՀԱԿԸ

Համաշխարհային առաջին պատերազմը հիմնական յեղաշրջում առաջ բերաւ հայկական հարցի ըմբռնումին եւ սահմանումին մէջ:

Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածն ու «բարենորոգումներ»ու ծրագիրը միանգամ ընդ միշտ թանգարան դրուեցան :

Հայ չմնաց Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք զանգուածային ջարդերու եւ տարագրութեանց : Թուրքերը ձերբազատուեցան բարենորոգումներու մղձաւանջէն եւ կարեւոր քայլ մը առին՝ իրագործելու համար «Թուրքիան Թուրքերուն » նշանախօսքը :

Այնուհետեւ Հայկական Դատը նոր իմաստ մը ստացաւ: Մարմին առաւ յեղափոխական կուսակցութեանց ծրագրի « հեռաւոր նպատակ»ը ,— անկախ եւ միացեալ Հայաստան :

1917ի աշնան բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք, Հայերը մինակ մնացած Թուրք բանակներուն դէմ, դերմարդկային զոհողութիւններ ըրին, ազգովին , թիզ առ թիզ պաշտպանեցին հայրենի հողերը եւ ի վերջոյ մեր դարաւոր դահիճին պարտադրեցին Հայաստանի անկախութիւնը՝ 1918 Մայիս 28ին:

Թուրքերը Պաթումի 1918 Յունիս 4ի դաշնագրով առաջինը եղան պաշտօնապէս ճանչնալու համար նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, պզտիկ տարածութեան մը վրայ, 11·000 քառ. քիլոմեթր :

Զինադադարին Հայաստանի սահմանները ընդարձակուեցան: 1920 Յունուարին յաղթական դաշնակիցներն ալ ճանչցան Հայաստանը՝ իբրեւ անկախ պետութիւն: Իսկ նոյն տարուան Օգոստոս 10ին Սեւրի դաշնագրով նուիրագործեցին Հայոց իրաւունքը՝ ունենալու ո՛չ միայն Անկախ, այլ նաեւ Միացեալ Հայաստան :

Պատմութիւնը հանրածանօթ է: Հարկ չկայ մտնելու մանրամասնութեանց մէջ :

Ցաւալի է սակայն, որ չփոթ մը կայ մտքերու մէջ Սեւրի դաշնագրին մասին:

Ո՞վ չի դիտեր թէ այս դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ զայն ստորագրող պետութեանց խորհրդարաններուն կողմէ :

Պատճառները շատ են , հոստեղը չէ զանոնք մանրամասնօրէն քննելու :

Երկու թշնամիներ ունէր Սեւրի դաշնագիրը ,— Թուրքն ու Ռուսը :

Ու տակաւին անոր մելանը չչորցած՝ ձեռք ձեռքի տուին այս վերջինները , սիրաղե՛ղ զինակցութեամբ՝ իր սաղմին մէջ խեղդելու համար մանուկ Հայաստանը եւ պատռելու միջազգային այն մուրհակը , որով հանդիսաւորապէս կը ճանչցուէին Հայոց իրաւունքները :

Դաշնագիր յաղթական դաշնակիցները օգտուեցան Հայաստանի խորհրդայնացումէն՝ իրենց կարգին ուրանալու համար Սեւրը եւ իր բախտին ձգելու Հայութիւնը :

Ո՞վ ծանօթ չէ 1920 Դեկտեմբեր 2ի Ալեքսանդրապոլի դաշնագրին , ստորագրուած Թրքական սուիններու եւ բոլշեւիկեան վերջնագրերու սպառնալիքին տակ , Հայաստանի հրաժարեալ կառավարութեան պատգամաւորներուն կողմէ :

Դեկտեմբեր 2ին Հայաստան կարմիր պատմուճան էր հագած արդէն եւ Խատիսեանն ու Գիւլխանդանեանը ո՛չ մէկ պաշտօնական հանգամանք կրնային ունենալ այլեւս ստորագրելու համար դաշնագիր մը, զոր վաւերացնող ո՛չ կառավարութիւն եւ ոչ ալ խորհրդարան ունէին իրենց ետեւ :

Ըսել թէ Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը ջնջեց Սեւրը պարզապէս կը նշանակէ իրաւունք տալ բիրտ ուժին : Ալեքսանդրապոլի մէջ մէկ կողմէ սուրը դրուած էր հայ պատուիրակներու վզին : Միւս կողմէ բոլշեւիկ լիազօր Սիլին Երեւանէն հեռագրով կը հրամայէր Խատիսեանին ընդունիլ Թուրքերու պարտադրած պայմանները: Ի՛նչ կանխամտածուած դաւադրութիւն :

Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրն ալ չէ վաւերացուած ու պէտք է նկատել զայն զերօ կրկնակ պատճառներով :

Զերօ չէ սակայն Սեւրը, որ ստորագրուած է ամիսներով բանակցութիւններ եւ քննութիւններ կատարելէ ետք : Թուրքիոյ պատուիրակները օրինաւորապէս կը ներկայացնէին Պոլսոյ կառավարութիւնը, որմէ լիազօրուած էին պաշտօնապէս :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը պաշտօնապէս կը ներկայացնէր Երեւանի կառավարութիւնը : Մեծ ու փոքր դաշնակիցներու ներկայացուցիչները նոյնպէս լիազօրուած էին իրենց օրինաւոր կառավարութիւններէն :

Քառասունըվեց տարիէ ի վեր մենք կառչած ենք Սեւրի դաշնագրին եւ զայն կը նկատենք հիմնաքարը մեր քաղաքական եւ հողային պահանջներուն :

Այս կէտին շուրջ 1945էն ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ է ամբողջ Հայութիւնը՝ սփիւռքի եւ հայրենիքի մէջ :

« Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբ»ը՝ կազմուած Փարիզի մէջ, 1945էն մինչեւ 1947ի աշունը մեծ պետութեանց եւ Փարիզի հաշտութեան ժողովին ներկայացուցած իր յուշագիրներուն մէջ Սեւրի դաշնագրին վրայ կը հիմնուէր՝ արդարութիւն պահանջելու՝ անիրաւուած Հայութեան համար :

Այդ յանձնախումբին մէջ ներկայացուած էին Հայութեան բոլոր հոսանքները, Դաշնակցականը, Ռամկավարն ու համայնավարը :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ եւ անկէ ի վեր Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը , իբրեւ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող մարմին՝ մեծ պետութեանց ու ՄԱԿին ուղղած իր հեռագիրներով եւ յուշագրով դարձեալ այդ վաւերաթուղթին վրայ կը հիմնէ իր պահանջները: Եւ շա՛տ իրաւամբ:

Վտանգաւոր խաղ է «բարբանջանք» նկատել այն ձեռնարկները, որոնք տեղի կ՝ունենան յիսնամեակէն ի վեր:

Սեւրը կայ ու կը մնայ իբրեւ միջազգային մուրհակ մը, որ անժամանցելի է:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ ՄԻՇՏ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿՈՂՔԻՆ

Մոսկուա եւ Փեքին ալ աւելի ամրացուցած են իրենց դիրքերը Վիէթնամի կացութեան նկատմամբ: Շու Էն Լայ ճառ մը արտասանելով ափրեւասիացի դրագէտներու համագումարի փակման , շեշտած է.— « Մահու կենաց պայքար մըն է.— կամ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը կը պարտուի կամ պէտք է ենթարկուիլ անոր, միջին ճամբայ չկայ»:

Շարունակելով իր յարձակումները , Շու Էն Լայ յայտարարած է.— « Ինչ որ ալ ըլլան վտանգները, ինչ որ ալ ըլլայ գինը, վճռած ենք օգնել Վիէթնամցի ժողովուրդին մինչեւ վերջնական յաղթանակ: Այս ճակատագրական պահուն , հնդիկ կառավարութիւնը կ՝առաջարկէ Ժընեւի ժողովին գումարումը: Բայց այս առաջարկը կը ձգտի միայն փոշի նետելու ժողովուրդներու աչքերուն եւ կասեցնելու վիէթնամցի ժողովուրդին պայքարի թափը : Առաջին ակնարկով միայն Միացեալ Նահանգներու կրնայ ծառայել: Այս պահուն է նաեւ , որ Միացեալ Նահանգները կը տարածեն Վիէթնամի պատերազմը եւ խորհրդային վերաքննական խմբակը կը յայտարարէ, որ Հանոյի եւ Հայփոնկի ռմբակոծութիւնները չեն վնասեր խորհրդային եւ ամերիկեան գործակցութեան : Ամէնքը կրնան տեսնել այն դարշելի դերը զոր հնդիկ յետադիմականները եւ խորհրդային վերաքննականներու խմբակը կլ կատարեն Վիէթնամի պատերազմին տարածման մէջ»:

Միւս կողմէ, Չինաստանի փոխ վարչապետը յայտարարած է թէ խորհրդային ուժեր կը համախմբուին չինական սահմանագլուխին վրայ եւ այդ ձեւով կը մասնակցին ամերիկեան աշխարհակալութեան կատարած պաշարման, Չինաստանի շուրջ :

Գալով ամերիկեան ռմբակոծութեանց եւ դերի ինկած ամերիկացի օդաչուներուն, հիւսիսային վիէթնամցի իրաւաբդէտը Տօ Քսուան Նանկ «Նան Տան» թերթին մէջ կը գրէ.— « Ամերիկացի այս օդաչուները պատերազմական գերիներ չեն եւ չեն կրնար օգտուիլ 1945ի Ժընեւի պայմանագրութենէն: Կատարուած ռմբակոծութիւնները անտարակոյս պատերազմի ոճիրներ են»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռած է Ալեքսանտր Ռուտաքսով, քարտուղար խորհրդային համայնավար կուսակցութեան : Նախկին հանքագործ մըն է որ ճարտարարուեստական հարցերու մասնագէտ դարձած էր: 55 տարեկան էր եւ կը տառապէր սրտի տկարութենէ :

ՇԱՄՈՆԻՔՍԻ մէջ զարհուրելի արկած մը պատահած է: «Ճերմակ Ձոր»ին մէջ, 3 թելեքապիններ վար ինկած են: 19 վիրաւորներ կան, որոնցմէ մէկը արդէն մեռած է : Քննութիւն բացուած է այս արկածին պատճառները գտնելու համար:

ԷՐՀԱՐՏԻ կուսակցութիւնը ծանր պարտութիւն մը կրած է Ռենանի – Վեսթֆալիի նահանգին մէջ, ուր առջի օրուան ընտրութիւններուն, ընկերվարականները զգալի յաղթանակ մը տարին, 5,1 առ հարիւրի յառաջդիմութիւն մը արձանագրելով :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ, հարիւր վիրաւոր եւ 140 ձերբակալութիւն եղած են երկրագործներու ցոյցի մը ընթացքին : 5000 գիւղացիներ բախում ունեցած են ոստիկանական ուժերուն հետ : Ցոյցին պատճառն էր ցորենի գինը, որու յաւելումը կը պահանջեն գիւղացիները մինչ կառավարութիւնը կը մերժէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ առջի օր ճաշ մը տուած է ի պատիւ Ֆրանսախօս Ափրիկէի պետութեանց նախագահներուն՝ Թոկօ , Նիժեր, Կապոն, Քոթ տ՝Իվուառ, Չատ, Տահոմէ, Կեդրոն. Ափրիկէ եւ բարձր Վոլթա :

ՍԷՆԻ նահանգին մէջ, Յունիս մէկին նպաստ ստացած անգործներու թիւը ելած է 10·936: Անգործներու մեծագոյն թիւը 11րդ եւ 19րդ թաղամասերը կը գտնուին եւ արուարձաններէն՝ Նանթէռ եւ Սէն – Տընի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Շրջանին 18րդ հանդրուանը՝ Թորինօ – Շամոնիքս շահած է Շուլց (Լիւքսանպուրկ): Ընդհանուր դասաւորման մէջ, առաջինն է Ֆրանսացի Էմառ :

ԼՈՆՏՈՆԻ Ուիմպլէ մարզադաշտին վրայ, հարիւր հազար հանդիսականներու առջեւ , Երկուշաբթի օր սկսան Ֆութպոլի աշխարհի բաժակի մրցումները: Նախկին ախոյեանն է՝ Պրազիլ ,որ կրնայ կրկին յաղթել :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Շրէօտէր Անգարա հասած է ուր երեք օր պիտի մնայ: Իր այցելութեան գլխաւոր նպատակն է երկու երկիրներու քաղաքական յարաբերութիւնները ամրապնդել : Խօսակցութիւններ պիտի ըլլան նաեւ տնտեսական եւ զինուորական հարցերու շուրջ : 1958էն ի վեր Գերմանիա մէկուկէս միլիառ մարք տուած է Թուրքիոյ եւ 150 հազար թուրք բանուոր առած է իր երկիրը : Ժամանումին առթիւ, Շրէօտէր ճառ մը խօսած է ուր շեշտած է մանաւանդ թուրքեւգերման շատ հին բարեկամութիւնը :

ՀՈԼԱՆՏԱ բողոքած է խորհրդային իշխանութեանց որովհետեւ երկու պատուելիներ 48 ժամ ձերբակալուած են Մոսկուայի մէջ : Ասոնք փորձած են 215 ռուսերէն լեզուով աւետարան անցընել: Գիրքերը գրաւուած են այն պատճառաբանութեամբ թէ «վտանգաւոր գրականութիւն է Պետութեան ապահովութեան» համար: Գիրքերէն զատ, պատուելիներուն կառքն ալ գրաւուած է :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ճէլալ Պայառ ներման արժանացաւ նախագահ Սունայի կողմէ : Նախկին նախագահը 83 տարեկան է եւ մահուան դատապարտուած էր Եասը Ատայի մէջ, 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան վաղորդայնին :

ԹՈՒՐՔԵՒԻՐԱՔԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .—

ԱՆԳԱՐԱ.— Թուրքեւիրաքեան տեսակցութիւնները, որոնք օրերէ ի վեր կը շարունակուէին երկու երկիրներու վարչապետերուն, Սիւլէյման Տէմիրէլի եւ Էլ Պազզազի միջեւ, վերջ գտան առջի օր :

Շատ մը կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացաւ, առեւտրական, տնտեսական եւ մշակութային : Երկու երկիրներու վարչապետերը որոշեցին զարկ տալ իրենց յարաբերութիւններուն եւ գործակցութեան գետին մը ստեղծել եւ նորանոր համաձայնութիւններ կնքել այս հիման վրայ : Առաջին Զբօսաշրջային համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ եւ որոշուեցաւ Թուրքեւիրաքեան սահմաններուն վրայ արմատական միջոցներ ձեռք առնել, մաքսանենդութեան եւ նման արարքներու դէմ պայքարելու համար :

Սահմանային ապահովութեան խնդրէն զատ , առեւտրական եւ տնտեսական փոխանակումներու մասին համաձայնութիւն գոյացաւ : Այսպէս , Թուրքիա Իրաքի պիտի ծախէ թեթեւ զէնքեր եւ ռազմանիւթ , հրասանդ, հրափող, վառօդ, եւայլն, նաեւ շաքար, բամպակեղէն, արջառ, սառնադարան, լուացքի մեքենայ, ելեկտրական աւել, ճարտարարուեստական նիւթ, փոխարէնը քարիւղ, համեմներ, արմաւ եւ մանած գնելու համար :

Զարկ պիտի տրուի նաեւ Թուրքեւիրաքեան մշակութային յարաբերութիւններուն: Իրաքցի ուսանողներ աւելի ըստուար թիւով պիտի ընդունուին թրքական համալսարաններու մէջ, եւ Թուրք փրօֆէսէօրներ պիտի դասախօսեն Պաղտատի համալսարանին մէջ: Զբօսաշրջիկներուն ալ մասնաւոր դիւրութիւններ պիտի ընծայուին մաքսատուներու մէջ, անոնց հաղորդակցութիւնը եւ փոխարդութիւնը պիտի դիւրացուին: Կը մշակուի նաեւ Թուրք եւ Իրաք ջրային համաձայնութեան մը ծրագիրը :

Իրաքի վարչապետ Էլ Պազզազ, այցելեց Ազգ. Ժողով , ուր ծափահարութիւններով եւ սիրալիր ցոյցերով դիմաւորուեցաւ : Վարչապետը գլխովը խոնարհութիւն ըրաւ եւ փոխադարձեց այդ սիրալիր արտայայտութիւններուն :

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ե.

Թալէաթի հրամանով, Հալէպի մէջ Ապտիւլ Ահատ Նուրի(*) կը կրէր տիտղոսը «Իսքեանը Աշայիր վէ Մուհաճիրին Միւտիւրը Ումումի Մուավինի», եւ գլխաւոր պատասխանատուներէն մին էր Հայոց տարագրութեանց, սպանութեանց՝ Հալէպի Նահանգի, Սուրիոյ եւ Տէր Զօրի շրջաններուն մէջ: 1916ի գարունէն սկսեալ յաւելուածական պաշտօն մը եւս ունեցած է, — այցելել Տիգրանակերտ, Մարտին, Ուրֆա, Բէս իւլ Այն, Թէլ Ապիատ, Խառան եւ այլ վայրեր, թէ Հայոց լքեալ տուներուն մէջ թուրք եւ քիւրտ մուհաճիրներ եւ աշիրէթներ բնակեցնելու եւ թէ Քիւրտերը տեղահան ընելու եւ ցրուելու համար դէպի արեւմուտք:

Քիւրտերու տարագրութեանց մասին ստորեւ կուտանք կարգ մը հեռագիրներ՝ Ապտիւլ Ահատ Նուրիի այդ գործունէութեանց վերաբերեալ: Այդ հեռագիրներէն շատերը ստորագրուած են միայն անունի սկզբնատառով «Ն.»՝ որ է ինքը՝ Ապտիւլ Ահատ Նուրի:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԷՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆ ՇԱՔԻՐ ՊԷՅԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

1916 Օգոստոս 14ին, ներքին նախարարութեան ղրկուած հեռագրով կը հաղորդէ. —

« Մինչեւ հիմա Տիարպէքիրի Կեդրոնը հասած են քառասուն հազար գաղթականներ, որոնցմէ 25 հազարը Սեւերէկի եւ Խարբերդի ճամբով, ղրկուած են Կեդրոնական Անատոլու: 12 հազար թուրք մուհաճիրներ տեղաւորուած են Կեդրոնի (Տիգրանակերտ) եւ շրջակայ գիւղերու մէջ: Զորսէն հինգ հազար Քիւրտեր քշուած են:

« Մարտին հասած քսան հազարէն ինը հազարը տեղաւորուած են Սանճագի մէջ եւ տասը հազարի չափ եւս սկսած ենք ղրկել: Սավըրի, Սիլվանի, Լճէի, Պիշէրիի, Հայտարանլը, Միլանլը եւ Իտմանլը կոչուած աշիրէթներուն թիւը հարիւր հազարը կ'անցնի ըստ հասած տեղեկագիրներու: Անոնց ուղարկման եւ սընունդին մասին որոշուելիք միջոցներու մասին պիտի տեղեկագրուի »:

ԾԱԾԿԱԳԻՐ ՀԵՌԱԳԻՐ ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ

1916 Օգոստոս 25.

« Խարբերդի Վիլայէթի Կեդրոնական Սանճագին մէջ հինգ հազար գաղթական կայ: Երեք հազարը Քիւրտեր են: Ձեր նախարարութեան հրահանգները հասնելէն առաջ, կէսը շրջակայ գիւղերուն մէջ տեղաւորուած են: Միւսներն ալ ղրկուած են Սեբաստիոյ եւ Տիարպէքիրի ճամբով, որոշուած վայրերը »:

ԱՊՏԻԻԼԱՀԱՏ ՆՈՒՐԻ ՊԷՅԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

1916 Հոկտեմբեր 12 թուակիր ծածկագիր հեռագրով մը կը հաղորդէ Տիգրանակերտէն.—

« 3533 գաղթականներէն երկու հարիւրը հասաւ Բէս Իւլ Այն: Կեդրոնէն (Տիարպէքիր) Սեւերէկի ճամբով ղրկուեցան 1139: Հայտարանցի աշիրէթէն 1200 անձ կեդրոն հասան: Արձանագրութիւն կը կատարուի:

31 Հոկտ. 1916

Ուրֆա հասածներուն կէսը (մեծ մասը Քիւրտեր) տուներու մէջ տեղաւորուեցաւ, մնացած կէսն ալ վրաններու տակ է:

Ստոր. Ն. (Ապտիւլ Ահատ Նուրի)

31 Հոկտ. 1916

« Սավուրէն (Մարտինի Հիւսիսը), Թէլ Էրմէնի ճամբով վեց հազար անձ (Քիւրտ) ղրկուեցաւ դէպի Բէս Իւլ Այն»:

20 Հոկտ. 1916

Այս առտու Կեդրոնէն (Տիգրանակերտ) դէպի Ուրֆա ղրկուեցան 1526:

Սիլվան բնակող՝ Հայտարանլը, Ճիպրանլը, եւ Շուլէի աշիրէթները, ղրկուած են դէպի Խառան: Անոնց պետերը, իրենց ընտանիքներով, պիտի բնակեցուին Ուրֆայի մէջ:

25 Հոկս. 1916

Սիլվանի մէջ Ճիպրանցի հինգ հազար անձ կայ: Ուրկէ՞ եկած են:

Ստոր. Ն.

«Հոկտեմբերի կիսուն, Բէս Իւլ Այնէն 2615 քիւրտ մուհաճիրներ, 1554 ընտանի կենդանիներով Թէլ Ապիատ ղրկուած են, ուր այժմ անոնց թիւը հասած է՝ 4487ի:

Ներկայիս Ուրֆա ղրկուած են՝

(Քիւրտեր)	6,207
Խարբերդ	1,974
Սիլվան	1,915
Սեւերէկ	3,592
Մարտին	1,257

1 Դեկտ. 1916

« Ուրֆայի Գարա Քէօփրիւէն 1046 Քիւրտ ղրկուեցան Խառան»:

2 Դեկտ. 1916

« Սիլվան գտնուած 5300 Ճիպրան աշիրէթը Տիարպէքիրի ուղղութեամբ ղրկուեցաւ »:

3 Դեկտ. 1916

Խառանը լեցուած ըլլալով, ասկէ ետք (քիւրտ) կարաւանները պէտք է ղրկել Արաբ Փունար:

Նէճտէթ Պէյը տակաւին չեկաւ:

7 Դեկտ. 1916

Մարտինէն մինչեւ այժմ ղրկուած են 10,965:

7 Դեկտ. 1916

Սիլվանէն 26,116:

Ստոր. Ն.

3 Դեկտ. 1916

« Թէեւ Միւթէսարըֆութեան գրուած է, չմոռնաք՝ աշիրէթներուն մինչեւ իսկ սուրերը (գամա), զէնքերը առնել եւ զինաթափ ընել: Հաղորդուած է Նախարարութենէն »:

Ստոր. Ն.

10 Դեկտ. 1916

Տիարպէքիր Նահանգէն.—

Պատասխան՝ Ձեր 10 Սեպտ. 1916 թուակիրին.—

« Վան, Պիթլիս, Էրզրում Վիլայէթներէն եւ շրջականերէն, 1915 Յուլիսէն սկսեալ այս նահանգը (Տիգրանակերտ) մտած են 158,418 անձ: Ասոնցմէ 46,003ը ղրկուած են, 12,415ին միայն ուտեստ կը հայթայթուի »:

9 Դեկտ. 1916

1062 ընտանիք (6441 անձ) Սեւերէկի ճամբով ղրկուեցաւ:

Ստոր. Նէճտէթ

14 Նոյ. 1916

«Մինչեւ հիմա Խառանի մէջ տեղաւորուած են 13,422: Ասկէ ետք գալիքները պիտի տեղաւորուին Սիւրիճի եւ Պիրէճիքի գազաներուն մէջ»:

16 Նոյ. 1916

ՀԵՌԱԳԻՐ ԱՊՏԻԻԼ ԱՀԱՏ ՆՈՒՐԻԻ ԿՈՂՄԷ

«13 Նոյեմբեր 1916ին Տիարպէքիրէն 1983 եւ Նոյեմբեր 14ին 1057 Քիւրտեր ղրկուեցան Ուրֆա»:

19 Նոյ. 1916

« Բէս Իւլ Այն գտնուողները բոլորը ղրկուեցան: Տէր Զօրի միւթէսարըֆ Պէյը վաղը Բէս Իւլ Այն պիտի գայ»:

ՀԵՌԱԳԻՐ ՈՒՐՖԱՅԷՆ ՆՈՒՐԻ ՊԷՅԻ ԿՈՂՄԷ

« Երէկ եկողներուն թիւն է 23,190: Շուտով պիտի սկսինք երկաթուղիով ղրկել»:

14 Դեկտեմբեր 1916

« 1916 Դեկտեմբեր 11 եւ 12ին Սեւերէկէն Ուրֆա ղրկուեցան 2520 հոգինոց կարաւան մը»:

« Հայտարանցի 800 եւ Թագոյի Բէիս Հասան պէյ հսկողութեան տակ Ուրֆա ղրկուեցան: Ինչպէս 1915 Դեկտ. 1 թիւ ծածկագիր հեռագրով հաղորդուած է, Հասան Պէյի հաւատարմութիւնը կասկածելի է»:

1916 Սեպտեմբեր 19 թիւ ծածկագրով հաղորդուած է.—

« Ճիպրանլը աշիրէթէն 1400 հոգի, որ Ալաշկերտ կը գտնուէին, Լճէի ճամբով ղրկուած են »:

Ապտիւլ Ահատ Նուրի ծածկագրով 17 Նոյ. թիւով հաղորդուած է:

Նոյնպէս Ապտիւլ Ահատ Նուրի պէյէն եկած ծածկագրով հաղորդուած է (Հոկտեմբեր 15 թուակիր).— «Միլան աշիրէթէն Տիարպէքիր հասած են 100,400»:

×

Թուրքերու կողմէ Քիւրտերու զինաթափումի եւ տարագրութեան մասին կան ուրիշ վաւերագրեր ալ:

Թուրքերը նախ գրգռեցին Քիւրտերը Հայոց դէմ, ոճիրներու գործակցելու համար, ապա նոյն չարիքները՝ առաւել կամ նուազ չափով գործեցին Քիւրտերու Յոյներու եւ Արաբներու դէմ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Վերջ)

(*) Ըստ վկայութեանց, Ապտիւլ Ահատ Նուրի կոչուած այդ հրէշը եղբայրն էր Սինոպի երեսփոխան Եուսուֆ Քեմալի, որ տեղեկաբերը եղած էր 1909ի Ատանայի ջարդին, Յակոբ Պապիկեանի հետ:

Թալէաթ երեսփոխան Քեմալին տեղեկագիրը եւս անտես առած էր եւ Եուսուֆ Քեմալը ղրկած էր Փարիզ՝ իրաւաբանութեան հետեւելու: Մուսթաֆա Քեմալի օրով, ան եղած էր արտաքին նախարար, եւ նոթեր փոխանակած էր Հայաստանի Արտ. Նախարար Ալ. Խատիսեանի հետ:

ԹՈՒՂԹԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Գործի վրայ ենք նորէն ...: Ինչու չէ, շատ բարի: Ըլլանք: Ասիկա կը նշանակէ թէ անհոգ, անտարբեր չենք, եւ ինչ որ աւելի ցաւալի պիտի ըլլար, յուսահատ չենք: Վերջապէս մարդ յոյսով կ'ապրի, յուսահատութիւնը մահ է, կամ գոնէ՝ կէս մահ:

Ազգային դատ մը ունինք: Ունինք իրաւունքներ որոնք բռնաբարուած են: Հատուցում կ'ուզենք մեր նիւթական կորուստներուն փոխարէն: Ինչ որ մեր անհատական եւ ազգային օրինական եւ նուիրական սեփականութիւնն էր — տուն տեղ, կահ կարասի, խանութ, գործարան, արտ, դրամ, գոհար, եւն., առաւել ամէն տեսակ հաստատութիւններ, ինչպէս եկեղեցիներ, դպրոցներ, վանքեր, եւն. — կամ բռնագրաւուեցան, կամ քանդուեցան, հողի մոխիրի վերածուեցան: Հատուցում կ'ուզենք (կամ, ըսենք,

ՓՈՂՈՑԸ՝

ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

Կը սիրէի զինքը՝ իր մազերը, իր բերանը, իր մարմինը, ամէն, ամէն ինչ, եւ ես էի, ես, որ զինքը նետեցի այս անդունդին մէջ, միայն ես ... «մահուան պէս տժգոյն էր» երբ յանկարծ ներս մըտայ ...

« Նախ խստիւ յանդիմանեցի տանտիրուհին, վատ ու գարշելի կին մը: Հոն կանգնած, կիրի գոյն առած, կինս մտիկ կ'ընէր:

« Պարոն, կը կարծեմ որ գրեթէ ուրախ էր զիս տեսնելով: Բայց երբ սկսայ խօսիլ դրամի մասին — եւ ատիկա ըրի, կ'երդնում, իրեն ցոյց տալու համար որ այլեւս չէի մտածեր անցեալին մասին — սկսաւ թքնել, եւ յետոյ, քանի որ չէի ուզեր մեկնիլ այդտեղէն, կանչեց իր սիրականը, եւ սկսան երկուքը մէկ ծաղրել զիս ...

« Բայց, պարոն, ամէն օր եկայ: Տան բնակիչները ամէն ինչ պատմեցին ինծի: Տեղեկացայ թէ իր սինլքոր սիրականը զինքը լքած էր եւ թէ նիւթական անձուկ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր: Շարունակեցի իր մօտ գալ, եւ սակայն ինքը շարունակեց ինծի հետ խստութեամբ վարուիլ եւ նոյնիսկ անգամ մը պատռեց այն թղթադրամը որ սեղանին վրայ դրի իրեն համար: Վերջին անգամ երբ անգամ մը եւս եկայ իր մօտ, մեկնած էր:

« Ինչեր չըրի, պարոն, զինքը գտնելու համար:

«Կ'երդնում որ, ամբողջ տարի մը, ամէն բան մէկ կողմ թողած, զինքը փընտրեցի: Շատ դրամ վճարեցի գործակատարներու, մինչեւ որ օր մը տեղեկացայ թէ կը գտնուէր հեռաւոր Արժանթինի վատահամբաւ մէկ վայրին մէջ ...»:

Վերստին լռեց: Վերջին բառերը կարծես հոնդիւններ ըլլային: Այս անգամ ձայնը աւելի եւս մռայլ դարձաւ:

— Սկիզբները յուսալքուեցայ, սակայն, անմիջապէս խորհեցայ թէ ես էի որ զինքը գահավիժած էի հոն ուր կը գտնուէր, եւ միեւնոյն ժամանակ կը մտածէի որքան կը տանջուէր, խեղճը, որովհետեւ, ամէն բանէ առաջ հպարտ էր ան ... Գացի գտնել փաստաբանս, որ անմիջապէս գըրեց Արժանթինի մեր հիւպատոսին, դրամ ալ ղրկելով, առանց սակայն յայտնելու աղբիւրը: Գրեց միայն որ վերադառնար:

« Հեռագրեցին ինծի թէ ամէն ինչ յաջողած էր: Գիտէի զայն բերող շոգենաւին անունը, եւ Ամսթերտամի մէջ սպասեցի իրեն:

« Երեք օր առաջ հասած էի եւ անհամբերութենէ կ'այրէի: Վերջապէս ժամը եկաւ: Խնդութեամբ լեցուեցայ երբ հեռուն, հորիզոնին վրայ նշմարեցի շոգենաւին ծխնելոյզին ծուխը, եւ ինծի այնպէս թուեցաւ թէ պիտի չկրնայի մինչեւ ետքը համբերել որպէսզի շոգենաւը դանդաղութեամբ մօտենար քարափին .. Յետոյ, ճամբորդները սկսան անցնիլ կամըրջակը, ու ի վերջոյ, ան ...

« Անմիջապէս չկրցի ճանչնալ զինքը... կերպարանափոխուած էր... շպարուած, ճիշդ այնպէս, ինչպէս դուք տեսաք: Երբ զիս տեսաւ մահուան պէս տժգունեցաւ, եւ եթէ այդ միջոցին երկու նաւաստիներ չբռնէին զինքը, պիտի իյնար կամրջակին վրայ: Անմիջապէս որ ոտքը դրաւ ցամաքին վրայ, իր քովը վազեցի: Ոչինչ ըսի իրեն, կոկորդս խցուած էր: Ինք եւս բան մը չըսաւ, եւ նոյնիսկ չնայեցաւ ինծի: Բեռնակիր մը մեր առջեւէն կը տանէր բեռները ու մենք անոր ետեւէն կը քալէինք, կը քալէինք: Յանկարծ, կանգ առաւ եւ, պարոն, արտասանեց խօսքեր, որոնք ինծի խոր ցաւ պատճառեցին, այնքան որ տխրասարսուռ էր իր ձայնը:

« Միշտ իբրեւ կինդ կ'ընդունի՞ս զիս, նոյնիսկ այս պահուս»: Բռնեցի իր ձեռքը, դողաց, սակայն ոչինչ ըսաւ:

« Այսուհանդերձ, զգացի որ ամէն չարիք դարմանուած էր: Պարոն, որքան երջանիկ էի: Կը պարէի անոր շուրջը, երախայի մը նման, երբ սենեակին մէջ էինք: Ինկայ իր ոտքերուն առջեւ: Անկասկած իրեն ըսի խենթ խօսքեր, որովհետեւ իր արտասուքներուն ընդմէջէն կը ժպտէր եւ կը շոյէր զիս, անհամարձակ կերպով, ինչ որ բնական էր ...

« Բայց պարոն, ինչպէս այս բոլորը հաճոյք կը պատճառէին ինծի: Ուրախութեան արցունքներ թափեցի: Վազեցի դէպի սանդուխները, արագօրէն վարիջայ եւ պանդոկին մէջ ճաշ մը ապըսպրեցի, մեր հարսանեկան ճաշը ... Օգնեցի իրեն որ հագուէր: Իջանք վար, ճաշեցինք, խմեցինք եւ երջանիկ էինք: Ոհ, այնքան դոհ էր, երախայի մը նման, այնքան տաքարիւն եւ բարի, որ շարունակ կը խօսէր մեր տան մասին եւ այն բոլոր միջոցներուն վրայ զորս ի գործ պիտի դնէինք մեր տունը կարգի դնելու համար ...»:

Յանկարծ, ձայնը վերստին մռայլ շեշտ մը առաւ, բռունցքը սպառնական, բարձրացուց՝ այնպէս ինչպէս պիտի ուզէր մէկը զգետնել:

— Այո... պարոն, հոն սպասեակ մը կար, չար տղայ մը, թշուառական մը, որ կարծեց թէ ես հարբած էի քանի որ կը ծիծաղէի ու կը պարէի, մինչ իրականին մէջ այդ բոլորը կ'ընէի անսահմանօրէն երջանիկ ըլլալուս համար:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(8 Շար.)

-ԺԱԳ-
ԿՈՒՏՎՈՂՆ ՆԱԽԿԻՆ

— Ցավ դիտել ձեզ պատահած փորձանքի համար, — ասաց ինքնիրեն, երբ ինքնաշարժը մեզ տարավ Ֆրանսիայի սահմանագլխին գտնվող ֆրանսիական առաջին գյուղը։ Ես ձեզ նեղ տեղում եմ թողնում, բայց ինչ անեմ, ստիպված եմ շտապել։ Ձեր ... Ձեր ... Ձեր անունը ինչ էր, տիկին, որ ես չկարողացա հիշել։

— Ես Նադեժդա Ֆեդորովնա եմ, պատասխանեցի ես, ինչպես որ ինքնաշարժի մեջ ասել էի նրան։

— Ձեր ամուսինը ինչ է անում, Նադեժդա Ֆեդորովնա, որ ձեզ թողնում է ճանապարհի վրա։

— Ես ամուսին չունեմ, պատասխանեցի ես։

— Ներողություն, ներողություն, ես չգիտեի, որ դուք այրի կին եք։ Ես ձեզ կարեկցում եմ։ Ես ինքս էլ ամուսին չունեմ։ Ես ամուսնացած չեմ։ Ես ինքս էլ այրի եմ։ Ես ինքս էլ ... Ես ինքս էլ ... Ես ինքս էլ ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ· ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի (Յուլիս 17) ձայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, առաւօտեան ժամը ութին Ս· Մեսրոպի կեանքն ու գործը կը ներկայացնեն .— Վերապատուելի Գարեգին Սիսլեան, Հայր Նիկողոս Վ· Քէհեայեան եւ Տիկին Հուրի Իփէկեան :

×

Նոյն օրը, հեռատեսիլէն ժամը 9·30ին կը ներկայացուի Լիոնի գաղութը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր· :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Պ· Մեսրոպ Տէր – Գրիգորեան տասնական Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ « Հայ – Բոյժ »ի :

A CEDER

(ՊԱՅ)

Առեւտրական խառն (միքսթ) լոքալ մը, գետնայարկ, բոլոր առեւտուրներու համար քառասուն քառակուսի մեթր, շատ լուսաւոր, 11րդ թաղամաս, ջուր,, կազ, ելեկտրականութիւն (ուժ), ջերմութիւն, տաքջուր, տուշ եւն·: Կառքի մուտք : Վարձքը չափաւոր: Գին՝ 25000 Ֆրանք :

Հեռաձայնել ժամը 18էն ետք 700–41–48:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Յ· Դ· Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ· 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ
4ՐԴ ԷՆ 17ՐԴ ԴԱՐ
(LES MONUMENTS ARMENIENS DU IVème au XVIIème SIECLE)

Գրեց՝ ԷՏՈՒԱՐ ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ

200 էջնոց
ֆրանսերէն փառաւոր հատոր մը
Գինն է 49 ֆրանք

Կարելի է արձանագրուիլ հետեւեալ հասցէներուն.—
EDITIONS ALBERT MORANCE
1, Rue Palatine — PARIS (6e)
C. C. P. PARIS 676-88
կամ հեղինակին.—
EDOUARD UTUDJIAN
94, Rue Sait-Lazare
PARIS (9e)
C. C. P. 2012-41

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ· Յ· Դ· Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա· Քէօսէեանի, Ա· Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ· Յ· Դ· Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին:

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ· Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ· Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ· դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ):

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէի, Կիրակի (17 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ· Հայկ Տէրտէրեանի տան մօտ :

Կը նաճագահէ Ընկ· Յ· ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ· ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :
Գեղարուեստական բաժին :
Անձրեւի պարագային՝ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Անակնկալ մը, նուագ Պ· Պետրոսեանի կողմէ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ալֆորվիլի քաղաքապետութեան հովանաւորութեան տակ եւ նախաձեռնութեամբ շրջանիս բոլոր հայ միութիւններու, Հոկտեմբեր 1, Շաբաթ գիշեր տեղի պիտի ունենայ,

ՀԱՅԿ. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ՄԸ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թըւականը :

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

« Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 Ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ· Թադէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :
Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէն):

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ· Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ: Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թութէլեան, 4, Բիւ Փարմանթիէ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ՌԱՓ· ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

26, Rue Cadet — PARIS (9e)

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Յառաջիկայ կրթական տարեշրջանին Ֆրանսայի մէջ Արհեստագիտական վարժարաններու հին եւ նոր ուսանողները, կրնան օգտուիլ Ռափ· Մարկոսեան կրթաթոշակէն, պայմանաւ որ անոնք պատկանին համեստ ընտանիքներու :

Մինչեւ Յուլիս 15 կազմուած թղթածրարներու քննութիւնը կը կատարուի միասնաբար Ռափ· Մարկոսեան ընկերակցութեան վարչութեան եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի Դիւանին:

Կը խնդրուի դիմումները կատարել գրաւոր :

11, Square Alboni, PARIS (16e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16-18:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ· Յ· Դ· Արծիւ ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԷՆ.— Հ· Յ·Դ· Անի կոմիտէն ընդհ· ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏԵՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 13 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10659

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.659

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Վերջերս արտասահմանի հայերէն թերթերը արտատպեցին հատուած մը Ուինսթըն Չըրչիլի յուշերէն, քաղելով զայն տը էփթըրմէթ խորագրով հրատարակուած ծանօթ գրքէն :

Անգլիացի հռչակաւոր պետական մարդը, որ առաջնակարգ դեր խաղացած է համաշխարհային կրկնակ պատերազմներու ընթացքին, հետաքրքրուեր է նաեւ մեր հարցով, անոր յատկացնելով քանի մը էջ իր Յուշերուն մէջ :

Գաղտնիք մը չէ, որ Մեծն Բրիտանիա եւ ռուսական կայսրութիւնը իրարու մըրցակից են եղած դարերով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ իրենց ազդեցութեան տակ պահելու համար օսմանեան կայսրութիւնը :

Երբեմն Ռուսիա օգնութեան հասած է Թուրքիոյ, ինչպէս Իպրահիմ փաշայի արշաւանքներուն ատեն, պահպանելու համար անոր հողային ամբողջութիւնը: Իսկ աւելի յաճախ Անգլիան է, որ օժանդակած է օսմ. կայսրութեան, ինչպէս 1854 – 56ի Խրիմի եւ 1877 – 78ի ռուսեւթուրք պատերազմներու ատեն :

Ու երբ 1878ին Ռուսիա իրեն կցեց Պաթումը, Կարսն ու Արտահանը, փոխարէնը Անգլիա իւրացուց Կիպրոս կղզին :

Այս երկու գրաւումներն ալ կապ ունէին հայկական հարցին, այսինքն Բարենորոգումներու խնդրին հետ :

Չըրչիլ լաւատեղեակ ըլլալով ռուսեւթուրք յարաբերութեանց եւ հայկական խնդրին, իր Յուշերուն մէջ — բացի թըւականի եւ թիւի աննշան վրիպումներէ— համառօտակի, բայց ճշգրտօրէն կը նկարագրէ Մեծ Եղեռնը եւ անոր յաջորդող դէպքերը մինչեւ «1923 Յուլիսի Լօզանի դաշնագիրը, որուն մէջ պատմութիւնը ի զուր պիտի փնտռէ Հայաստան բառը», կ'ըսէ :

Բայց իր Յուշերուն մէջ ամէնէն յատկանշական կէտը կը վերաբերի առաջին աշխարհամարտի ընթացքին Ռուսերու կողմէ կովկասեան ճակատի պաշտպանութեան՝ ընդդէմ Թուրքիոյ :

Երբ 1914ի աշնան Թուրքիա պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ դէմ, Ս. Պետերբուրգի արքունիքին եւ Կովկասի փոխարքայութեան կողմէ հանդիսաւոր խոստումներ եղան Հայերուն թրքահայ դատի լուծման համար :

Արդիւնքն եղաւ այն, որ մեր հայրենակիցները խանդավառուած՝ նախաձեռնարկ եղան կազմելու կամաւորական խումբեր Կովկասի մէջ :

Յետագայ դէպքերը ցոյց տուին, որ սուտ էին ու կեղծ ռուսական խոստումները : Տխուր իրականութիւնը Լոբանով-Ռոստովսկիի հռչակաւոր նշանախօսքն էր,— Հայաստան առանց Հայերու :

Չըրչիլ կ'ըսէ թէ երբ Թուրքիա յարձակեցաւ ռուսական Հայաստանի վրայ, ցարական կառավարութիւնը վախնալով, որ Կովկասի ճակատին վրայ Հայերու ձեռք բերելիք զինուորական յաջողութիւնները կրնային «վտանգաւոր չափով մը հրահրել իրենց ազգային զգացումները, 150,000 հայ զինուորներ փոխադրեց Լեհաստանի եւ Կալիցիոյ ճակատները: Իսկ Կովկասի հայկական օջախներն ու տուները պաշտպանելու համար ռուսական զօրք բերաւ» :

Ըստ անգլիացի քաղաքագէտին, եւրոպական ճակատի այս 150,000 զինուորներէն շատ քիչեր միայն կրցան Կովկաս վերադառնալ պատերազմի վախճանէն առաջ:

1914 Դեկտեմբերի եւ 1915 Յունուարի յարձակողականները ռուսական ճակատին դէմ վերջացան Սարըղամիշի աղէտով

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՎԻԷԹՆԱՄ

ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐԸ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻՆ Կ'ԸՍԷ ՓԵՔԻՆ

Մամուլի « Թաս » գործակալութիւնը յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կը շեշտուի .— « Խորհ. Միութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այն որոշումներուն զորս Վարշաւայի Ուխտի անդամ պետութիւններու ժողովը, որ քննեց միջազգային ամէնէն հրատապ հարցերը , տուաւ . —Եւրոպայի ապահովութեան հարց եւ Վիէթնամի մէջ Միացեալ Նահանգներու յարձակումին ստեղծած կացութիւնը : Միաձայնութեամբ քուէարկուած յայտարարութիւնը ինչ կը վերաբերի Վիէթնամի ամերիկեան յարձակման Խորհ. Միութեան ամբողջական հաւանութիւնն ունի: Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն եւ խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգ տուած են խորհրդային ձեռնհաս մարմիններուն, որպէսզի անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առնեն, ինչ կը վերաբերի այն օգնութեան որ պիտի տրուի Վիէթնամի : Հարցը կը վերաբերի գլխաւորաբար տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութեան որու նպատակն է ետ մղել ամերիկեան յարձակումը »:

Միւս կողմէ, Չինաստանի « Նոր Չինաստան » մամուլի գործակցութիւնը կը յայտարարէ թէ 1954ի Ժընեւի համաձայնագրերը այլեւս գոյութիւն չունին.— « Ժընեւի համաձայնագրերը, կ'ըսէ Փեքին, երկար ժամանակէ պատառներու վերածուած են ճոնսըն կառավարութեան պատերազմական արարքներով: Ուշինկթըն երբեք պիտի չյաջողի օգտուիլ այդ վարկաբեկուած թուղթէն իրագործելու համար յարձակման իր ծրագիրները Վիէթնամի դէմ : Միւնիխի նոր դաւ մըն է որ կը պատրաստուի Վիէթնամին հարցին կարգադրութեան համար եւ խորհրդային ղեկավարները բոլորըզերազանցած են ամէնէն արհամարհական եւ ամէնէն գարշելի դերը խաղալով, որն է դաւաճանել Վիէթնամցի ժողովուրդին»:

× Բողոքելու համար Վիէթնամի մէջ տարուած ամերիկեան քաղաքականութեան, խորհրդային մարզիկները պաշտօնապէս յայտարարած են որ պիտի չմասնակցին տարեկան մրցումին, զոր պիտի ունենային Յուլիս 23 – 24ին Լոս-Անճըլըսի մէջ ամերիկացի մարզիկներուն հետ :

× Ամերիկացի գրագէտը՝ Ճոն Սթայնպէկ բաց նամակ մը ուղղած է Եւտուչենկոյի որու մէջ կը շեշտէ .— « Կ'ատեմ բոլոր պատերազմները, բայց Վիէթնամի պատերազմին համար մասնաւոր ատելութիւն մը ունիմ : Դէմ եմ այս պատերազմին զոր Չինացիք ներշնչեցին եւ մէկ Ամերիկացի չեմ ճանչնար որ նպաստաւոր ըլլայ անոր »:

Այս նամակը տեսակ մը պատասախան է Եւտունչենկոյի մէկ քերթուածին, հրատարակուած Մոսկուայի Լիտերատուրնայա Կազետայի մէջ, ուր ցաւ կը յայտնէր որ «Բարկութեան Խաղողներու» հեղինակը չէր ամբաստաներ այդ պատերազմը : Ամերիկացի Նոպէլեան մրցանակաւորը կ'ըսէ նաեւ .— «Բայց, սիրելի բարեկամ, կ'ուզէք որ պատերազմի մը կէսը ամբաստանեմ, մեր կէսը: Կոչ կ'ընեմ ձեզի որպէսզի, ինծի հետ, ամբաստանէք այս պատերազմը իր ամբողջութեան մէջ : Չէք կրնար հաւատալ որ մեր օդաչուները իբրեւ նպատակ ունին ռմբակոծել երախաները, որ ռումբ կը գործածենք անմեղ ժողովուրդի մը դէմ : Վիէթնամը 1953ի Արեւելեան Պերլինը չէ , 1956ի Փեշտան կամ 959ի Թիպէթը: Ինծի պէս գիտէք որ կը ռմբակոծենք վառելանիւթի կայանները, ծանր զէնքեր, փոխադրութեան միջոցներ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ խօսակցութիւններ սկսած են Եգիպտացիներու եւ Սուրիացիներու միջեւ :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանի անձնական ներկայացուցիչը Տոքթ. Պընչ հանդիպում մը ունեցած է Մակարիոս Արք.ի հետ: Տեսնուած է նաեւ թուրք կիպրացի ղեկավարներուն հետ : Մեկնումէն առաջ, Տոքթ. Պընչ յայտարարած է թէ զեկուցում պիտի տայ Ու Թանի Կիպրոսի կացութեան մասին :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ կռիւներէն ետք, յոյն կառավարութիւնը հետապնդումներ սկսած է գտնելու համար «պատասխանատուները»: Աթէնք հասած առաջին տեղեկութեանց համաձայն խռովութիւններու մէջ մատ ունի « Լամպարքիս երիտասարդութիւնը» եւ անմիջապէս օրինագիծ մը պատրաստուած է որպէսզի այս ընկերութիւնը լուծուի : Այս շարժումին նախագահն է ծայրայեղ ձախ՝ Թէոտորաքիս, որ ծանօթ է Ֆրանսայի մէջ իր ժողովրդային երաժշտութիւնով : «Լամպարքիս Երիտասարդութիւնը » հիմնուած էր դեմոկրատ – ձախ երեսփոխան Կրեկուառ Լամպարքիսի սպանութեան վաղորդայնին :

ՊԵԼԺԻՈՅ Ֆապիոլա թագուհին անդամ մը եւս կորսնցուց զաւակ ունենալու իր յոյսերը: Արդարեւ լուրին հրապարակումէն 24 ժամ ետք, նոր զեկոյցով մը կը յայտնուէր թէ Ֆապիոլա ծանր արիւնահոսութեան հետեւանքով գործողութեան ենթարկուած է առջի գիշեր տարականոն յղութեան պատճառով :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանին մէջ, Ֆրանսական գլխաւոր յոյսը կազմող՝ Ժաք Անքթիլ լքեց շրջավազքը, հիւանդութեան պատճառով: Դեղին շապիկը կը պահէ էմառ : Շամոնիքսէն Սէնթ Էթիէն 19րդ հանդրուանը շահեցաւ Պռաք (պելժիացի):

ՖՈՒԹՊՈԼԻ աշխարհի բաժակի առաջին մրցումը հաւասար ձգեց Անգլիա-Ուրուկուէյ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼՑԻ նախկին վարձկան մը յայտարարած է Տիարօ տը Մոզանպիք թերթին որ գիտէ թէ ո՞վ սպաննած է ՄԱԿի նախկին ընդհ. քարտուղարը՝ Տակ Համըրշոլտ: Ըստ այս մարդուն, Սքովտացի մըն է, վարձկաններու սպայ, որ վար առած է Համըրշոլտի օդանաւը 1961ին:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Իրաքի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շաքէր Մահմուտ Շուքրի, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ երկրին հիւսիսային գաւառները, Սիւլէյմանիէ հասած է, կառավարական անդամի մը առաջին պաշտօնական այցելութիւնն է այս շրջանը, Յունիս 29ի յայտարարութենէն ետք, ըստ որուն Քիւրտերու հետ 12 կէտերէ բաղկացած համաձայնագիր մը ստորագրուած էր :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Արաբական լիկայի ընդհ. քարտուղարը Հասուա, հաստատեց թէ արաբ ղեկավարներու 4րդ վեհաժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբերին Ալժէ, ինչպէս նախատեսուած էր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա հեղինակի իրաւունք վճարած է Անգլիոյ վարչապետին կնոջ «Ռումբէն ետք» քերթուածին հրատարակութեան համար : Այս քերթուածը լոյս տեսած է խորհրդային օրաթերթին մէջ անցեալ Փետրուարին, Ուիլսընի Մոսկուա այցելութեան առթիւ : Երեք տարի առաջ ալ հրատարակուած էր Մեծըն Բրիտանիոյ մէջ :

ՍՈՒՐԻՈՅ մայրաքաղաքին մէջ, Պաղեստինցի գաղթական մը որ Իսրայէլի հաշւոյն լրտեսութիւն ըրած էր, կախաղան հանուած է հանրային հրապարակի մը վրայ : Մահուան դատապարտուած էր 1962 Փետրուարին: Ուրիշ երկու Սուրիացիներ զնդակահարուած են նոյն յանցանքով :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ շրջուն գործադուլ մը տեղի կ'ունենայ մամուլի մէջ : Շատ մը թերթեր, Իտալիոյ հիւսիսային շրջանէն, ինչպէս Սթամփան, Իլ Ռեսթօ Տէլ Քարլինօն, լ'Ավենիռէ տ'Իթալիա, մարզական օրաթերթ՝ Սթատիօ, եւ Վենետիկի՝ Իլ Կազզեթթինօն չկրցան լոյս տեսնել Կիրակի օր :

ՊՐԻԻՍԷԼ հասած է Թունուզի նախագահը՝ Պուրկիպա երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար: Զինքը դիմաւորած են իշխան Ալպէռ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ :

ՄԱՏՐԻՏ վերադարձած է Խուան Փերոնի կինը, որ Պուէնոս – Այրէս գացած էր իբրեւ պաշտօն ունենալով համերաշխութիւն ստեղծել փերոնական զանազան խմբակցութեանց միջեւ :

թրքական բանակին համար: Չըրչիլ կը կարծէ թէ թուրք կառավարութիւնը այս պարտութեան պատճառ նկատելով Հայերը՝ 1915ին Փոքր Ասիոյ մէջ «վայրագօրէն գործադրեց Հայերու ընդհանուր եւ անարդ ջարդերն ու տեղահանութիւնը»:

1916ի սկիզբը ռուսական բանակի ըսպարապետ մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչի Կովկաս ժամանումը եւ նոյն տարուան Փետրուարին Էրզրումի փառաւոր գրաւումն ու Անատոլուի հիւսիս – արեւելեան շրջանին մէջ տարուած յաղթանակները «արծարծեցին հայկական բոլոր յոյսերը», բայց ռուսական յեղափոխութիւնը եկաւ մարելու զանոնք: 1918ի ըսկիզբը ռուսական բանակը լքեց Փոքր Ասիական ռազմաճակատը եւ վերածուեցաւ զինեալ խուժանի մը, որ մաքառելով կը յառաջանար ետ դէպի տուն :

1918 Մարտ 3ին Պրեստ – Լիթովսքի մէջ բոլշեւիկ Ռուսիա Պաթումը, Կարսն ու Արտահանը կը վերադարձնէր Թուրքերուն, որոնք ընդհանուր յարձակողականի անցնելով վերստին ձեռք կը ձգէին մեծ դուքս Նիքոլայի գրաւած շրջանները եւ կը յառաջանային դէպի Բագու :

Չըրչիլ կ'ըսէ թէ յաղթանակէն ետք « վերջապէս եկած էր պահը, որ Հայերուն արդարութիւն ըլլար եւ անոնք ըստանային իրաւունքը խաղաղութեամբ ապրելու իրենց բնիկ հողին վրայ»:

Անըմբռնելի կը թուէր, որ, կը գրէ, յաղթանակի ժամուն երբ աշխարհի մեծագոյն ժողովուրդները իրենց բարեկամներէն էին եւ պիտի ջանային որ արդարութիւն ըլլար իրենց, հինգ մեծ դաշնակիցները չկարենային արդիւնաւէտ դարձնել իրենց կամքը :

« Բայց մինչեւ որ յաղթականները Փարիզի մէջ հաւանութիւն տուին Հայկական Հարցին քննարկման՝ իրենց միասնութիւնը չքացած էր»:

Խօսելով Սեւրի դաշնագրին մասին , կ'ըսէ թէ «կատարուածը աւելի քան արդարութիւն էր: Ամէն պարագայի այդ արդարութիւնը գոյութիւն ունէր միայն թուղթի վրայ »:

Եզրակացութիւն .— Սեւրէն մէկ ամիս ետք, 1920 Սեպտեմբերին «բոլշեւիկներու եւ Թուրքերու միջեւ գոյացած գաղտնի համաձայնութեամբ մը Երեւանը յանձնուած էր թուրք ազգայնականներուն »:

Ահա' օտար հեղինակաւոր վկայութիւն մը եւս թէ ի'նչպէս Ռուսերը խարած են միշտ Հայերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՄՈԿՐԱՍԻ

Բ.

Նազարեան, Նալբանտեան, Քամառ Քաթիպա դէմ են որեւէ քաղաքական շարժումի Ռուսիոյ մէջ : Որովհետեւ «Հայերը կը բնակին բարեկարգ պետութեան մը հովանաւորութեան տակ »: Արդեօք նոյն մտածումն ունէի՞ն Նալբանտեանի վարպետները : Պատկանեան յեղափոխութեան չեփորը կը հնչեցնէր հրաւիրելով Թուրքիոյ Հայերը զէնք բարձրացնելու , որովհետեւ « գտնում էր որ արեւելահայերի վիճակը անհամեմատ աւելի լաւ էր »:

Գովաբանելու համար «բարեկարգ պետութիւնը» եւ յեղափոխութեան հրաւիրելու համար արեւմտեան Հայերը , 1861 Յուլիս 3ին Պետերբուրգի գրաքննութեան կոմիտէին կը դիմէ, որպէսզի արտօնութիւն տրուի « Հիւսիս» լրագիրը հրատարակելու գովաբանելու համար Ռուսիան, « որուն բարերար պտուղները վայելում ենք»:

Խաթքով, որ կը հսկէ Ռուսիոյ անբաժանելիութեան վրայ, Կովկասի մէջ , կը գրէ, թէ Հայերու մէջ անջատողական ձգտում կայ (1863 Յունիս 27): Խաթքովի թերթին ընթերցող Հայ մը կը պատասխանէ անմիջապէս, թէ «Հայերը միշտ հաւատարիմ են Ռուսիոյ, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի Հայերը»:

Պոլսոյ ռուս դեսպանատունը կը հսկէր հայ մամուլին վրայ : Արփիարեան կը պատմէ. « Արեւելք» ժամանակ մը հակառուս ուղղութիւն ունեցաւ, օր մը մամուլի տեսչութիւնը մեզ հրաւիրելով իր գրասենեակը՝ յայտնեց, թէ ռուս դեսպանատունէն գանգատ եղած է մեր ուղղութեան մասին: « Կը հրահանգենք որպէսզի փոխէք ձեր ուղղութիւնը»: Երբ դուրս ելլելու վրայ էինք ականջիս փըսփըսաց. « Մենք պաշտօնապէս հաղորդեցինք դեսպանատան գանգատը, դուք շարունակեցէք ձեր ուղղութիւնը »:

Դեսպան Նելիտով դիւրազգած է, հայ թերթի մը ուղղութիւնն անգամ անհանդուրժելի կը գտնէ, ուղղութիւն մը, որ հաճելի է թուրք վարչութեան: Ռուս խիստ գրաքննութիւնը կը թոյլատրէ Պատկանեանի թերթ հրատարակելը , գովաբանելու համար ռուս բարեկարգ վարչութիւնը եւ քննադատելով թուրք բեժիմը՝ արեւմտեան Հայութիւնը հրաւիրելու յեղափոխութեան եւ ռուսասիրութեան :

Գերցէն եւ ընկերներ կը ջանան տապալել այդ վարչութիւնը, նորը կառուցանել հինին աւերակներուն վրայ : « Ըմբոստ անհատապաշտութիւնը չի կրնար ընդունիլ պատմութեան ընթացքը : Հինին ոչնչացումը, կը գրէ Գերցէն, ապագայի ծնունդն է: Հաւատալով միայն բանականութեան եւ շահին, յեղափոխականները սկեպտիկութեան տեղ կ՚ընտրեն առաքելականութիւնը ... վարդապետութիւնը կրօնի եւ մոլեռանդութեան կերպարանք մը կ՚առնէ... ամբողջական ժխտումի տիեզերքին մէջ ռումբով եւ ատրճանակով, նաեւ քաջութեամբ այս երիտասարդները կը քալէին դէպի կառափնատ, կը փորձէին դուրս գալ հակասութենէն եւ ստեղծել արժէքները, որոնցմէ զուրկ էին» (Ալպէր Քամիւ, Լ՚Օմ Բեվոլթէ):

Նալբանտեան կը սերմանէ, հունձքը կը սկսի ուռճանալ: Պատկանեան կը հրաւիրէ ապստամբութեան: Նորատունկեան մը 1863 Հոկտեմբեր 21ին կը գրէ Խրիմեանին. « Պատրաստուիլ քաղաքականապէս եւ ռազմապէս, որպէսզի յաջողութեամբ լուծուի Հայաստանի ազատագրութեան խնդիրը, նպատակ ունենալով Հայաստանի շղթաները խորտակել »:

Նալբանտեանի բարեկամ Սվաճեան կը գրէ «Մեղու» թերթին մէջ. «Առանց արիւն թափելու չկայ փրկութիւն»: Զիլինկիրեան Իզմիրէն կը ձայնակցի. «Սթափելու ժամանակը եկած է, կոտըրտենք շղթաները» : Բաֆֆի, Արծրունի կը շարունակեն սովորական յանկերգը :

Օտեան, Սերվիչէն, Ռուսինեան, Աղաթոն դէմ են ապստամբութեան: Ծերենց « բռնկած գլուխներ » կը կոչէր Արծրունին եւ Բաֆֆին: Մամուրեան խաղաղ, տնտեսական, մշակութային աշխատանք կ՚առաջարկէր : Օտեան 1870ի վերջերը Խրիմեանի հոսանքին պատկանող Յակոբ Նշկանեանի կ՚ըսէր. « Երկաթուղիներու հաստատութիւնը ինքնին բաւական պիտի ըլլար Հայերու վիճակի բարւոքման եւ հարկ պիտի չմնար յեղափոխական կամ իմ ըմբռնումով ապստամբական շարժումի : Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, մեր ներկայ վիճակը յեղափոխական որեւէ շարժում աղետաբեր պիտի ըլլայ... Ազգ մը արիւն թափելու համար նախ արիւն ունենալու է եւ ապա այն թափելու քաջութիւնն ու անվեհերութիւնը: Ատկէ զատ աչքի առջեւ ունենալու է նաեւ մեր հանգամանքները, մեր հակառակորդին թիւը, աշխարհագրական դիրքը, շրջապատող ազգերը եւ տէրութիւնները , անոնց տրամադրութիւնները ... Մեր կռուանը պիտի ըլլայ եւրոպական տէրութեան եթէ ոչ ամէնուն, գէթ մէկ մասին անկեղծ համակրութիւնն ու պաշտպանութիւնը... Ուստի հիմնական լուրջ եւ յարատեւ աշխատութեամբ պատրաստուելու ենք առանց աղմուկի, առանց չեփորի, մինչեւ այն աստիճան, որ քիչ աչքի զարնող արդիւնք մը ձեռք բերելու ապահով ըլլանք »: («Մուրճ» 1907, թիւ 7, էջ 63 – 64):

« Նալբանտեան կ՚ուզէր միաւորել հայ ժողովրդի ազատագրական շարժումը համառուսական յեղափոխական շարժումի հետ», կը գրէ Ներսիսեան: Նազարեան եւ Նալբանտեան չէին ուզեր որ արեւելեան Հայերը շարժին, որովհետեւ կ՚ապրին բարգաւաճ պետութեան մը հովանիին տակ, կ՚ուզէին որ արեւմտեան Հայերը գործակցին ռուս գիւղացիութեան շարժումին, անշուշտ քաղաքական եւ ընկերային պայմանները նոյնը նկատելով :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԹՈՒՂԹԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ներկայիս պայմանները փոխուած են : Քաղաքական կաշկանդումներ կան եւ , կը կարծենք , բանաւոր կաշկանդումներ: Իրաւ է թէ Հայոց ներկայ Հայրապետն ալ, իր բոլոր նախորդներուն պէս, Եկեղեցիին գլուխն է բայց հիմա կայ պետութիւն մը՝ որ քաղաքական ամէն իրաւասութիւն, նախաձեռնութիւն իրեն կը վերապահէ : Եւ մեր ազգային դատը քաղաքական է : Ուստի, եթէ սխալ չենք մեր տրամաբանութեան մէջ, մեր ներկայ Հայրապետը չի կրնար ընել՝ ինչ որ օրինակի համար ըրաւ Խրիմեան Հայրիկ եւ աւելի վերջերը՝ Գէոր Կաթողիկոս:

Նոյնն է դրութիւնը Կ. Պոլսոյ Պատրիարքին պարագային: Իսկ միւսները , այսինքն , Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը եւ Երուսաղէմի Պատրիարքը , քաղաքական խնդրոյ մէջ ձեռնամուխ ըլլալու ինչ արգելքներ կամ կարելիութիւններ, ունին, չենք գիտեր: Եթէ նոյնիսկ ունին կարելիութիւններ , ենթադրենք , անոնց գործադրութիւնը պիտի տա՞յ այն արդիւնքը՝ որ ապահովաբար պիտի տար եթէ անոնց ետին կենար տիեզերական եւ գերակայ հեղինակութիւնը «Ամենայն Հայոց » Կաթողիկոսին :

Մենք իրողութիւնները նկատի ունինք առարկայաբար, առանց որեւէ նախապաշարումի, մեղադրանքի, կամ քննադատութեան :

Տիրող կացութիւնը ըլլալով ինչ որ է, ի՞նչ կրնանք ակնկալել որ պատահի :

Իրողութիւնը այն է թէ մէջտեղը երկու մարմիններ կան,— խնդիր չէ թէ ով եւ ինչ իրաւասութեամբ գոյաբերած է զանոնք: Մեզի կը մնայ ընդունիլ չոր իրողութիւնը ինչպէս որ է: Առարկութիւնը, բողոքը, մեզ որեւէ չինարար արդիւնքի չառաջնորդեր : Առաջին Աշխարհամարտէն ետքն ալ միահակատ Պատուիրակութիւն մը ըլլալու էր , բայց երկու պատուիրակութիւններ գոյութեան եկան եւ գործեցին՝ համանման նպատակներու իրականացման համար: Հիմակ ալ նոյնպէս : Կը ցաւինք որ այսպէս եղաւ, բայց ցաւիլը ի՞նչ կը դարմանէ, ինչ կը փոխէ:

Միայն սա մէկ հարցը կը յուզենք առայժմ, — թէ այս մարմինները ընդունակ պիտի ըլլա՞ն թելադրութիւններու, գաղափարներու որոնք դուրսը կեցողներէ կուգան, առանց նկատելու անձնականութիւնները: Կամ, ասոնք «բաց խանութնե՞ր » պիտի ըլլան թէ «գոց խանութներ » :

Մարմին մը, որքան ալ հասուն եւ խելացի մարդոցմէ բաղկանայ, ինքնաբաւութեան եւ ինքնահաւանութեան փորձութենէն զերծ մնալու է : Քանի հատ ալ խելացի մարդիկ զատուին եւ իրարու մօտ բերուին , տակաւին դուրսը պիտի մնան նոյնքան խելացիներ որոնց խորհուրդը պէտք է փնտռել եւ յարգել :

Ուստի, պէտք է որ համբերենք եւ կատարեալ բարեացակամութեամբ հետեւինք այս մարմիններուն գործունէութեան, ուղղութեան եւ ձեռնարկներուն :

Մինչեւ այսօր մեր դիւանագիտութիւնը խօսքէն եւ թուղթէն անդին անցած չէ : Եթէ սա վերջին քանի մը տարիներուն գրուածները հատորներու մէջ ամփոփուէին, գրատուն մը պիտի լեցնէին : Դրական արդի՞ւնք .— Զերօ ...: Մենք իրարու կ՚առնենք կուտանք, — այդչափ : Մենք մեր հաշուոյն կը կտրենք, կը թափենք , սահմաններ կը գծենք, մեր իրաւունքներու վրայ ճառեր կը խօսինք, բայց ո՞վ է լսողը : Մենք ենք խօսողը , մենք ենք լսողը :

Մեր յարգելի բարեկամներէն մէկը իր ժամանակը եւ ուժերը պիտի լծէ հաւաքելու եւ խմբագրելու ինչ որ գրուած եւ հրատարակուած է, կը կարծենք անգլերէն լեզուով, մեր ազգային նահատակութեան մասին՝ 1915ին եւ յետագայ տարիներուն: Այդ աշխատութիւնը կատարած են արդէն ուրիշներ : Մենք մեր մատենադարանին մէջ ունինք գոնէ յիսուն կշտոր գիրք (թերեւս աւելի), որոնք հազարաւոր էջերու վրայ արձանագրած են այդ ահաւոր դէպքերուն պատմութիւնը: Անցեալին մէջ այդ էջերը ապարդի ն եղան խիղճերը խթանելու անոնց՝ որոնց ձեռքին մէջ էր արդարութեան նժարը , Նորէ՞ն նոյն փաստերովը պիտի խօսինք: Ըսէք թէ ո՞վ կը կարդայ ատոնք, ոչ իսկ մեր նոր սերունդը , ալ ուր կը մնայ Ամերիկացին կամ Անգլիացին : Նորէ՞ն զմեզ զոհ պիտի ընենք նոյն միամտութեան, թուղթի դիւանագիտութեամբ ազգային դատ շահելու ...:

Զմոռնանք Խրիմեան Հայրիկի պատմութիւնը, զոր պատմած է ան սրաբան ոճով : Պերլինի Վեհաժողովէն ձեռնունայն եւ յուսալքուած , երբ կ՚անդրադառնայ իր այդ փորձառութեան՝ կ՚ըսէ թէ ինք փորձած էր « հերիսան թուղթէ դգալով» խառնել , մինչդեռ « երկաթէ դգալի» պէտք կար, զոր ունէին միւս ազգերը, զէնք, բանակ, նաւատորմ, եւ ինք չունէր: Ու, նորէն, այսօր ալ չունինք հարկաւոր «երկաթէ դգալը» հերիսան խառնելու, այսինքն, քաղաքական ազդեցութիւն բանեցնելու շահամոլ, անխիղճ, անաստուած աշխարհի մը վրայ: Եւ ինչո՞ւ մեղադրուինք, որովհետեւ 1375էն ասդին, երբ անկախ պետութիւն մը ըլլալէ դադրեցանք, ձեռքերնիս ունեցած ենք միայն «թուղթէ դգալ»ը,— կրնանք միայն խօսիլ, գրել, բայց որպէս «ձայն մը», որ կը հնչէ հոգիով խուլ մարդոց «անապատի մը մէջ»: Դիւանագէտ չենք. չըլլալնիս մեր յանցանքը չէ, բայց մոռնալ թէ չենք, որչափ ալ շատ խօսինք եւ գրենք, մեծ մեղք է :

Ուրեմն, ի՞նչ ընենք, կա՞յ ընելիք : Մենք չենք յաւակնիր գիտնալ ինչ որ շատ ուրիշներ ալ չեն գիտեր: Բայց առանց յաւակնութեան, խոնարհաբար կը թելադրենք որ մեր դիւանագիտական համբակութիւնը դարմանելու համար՝ գործածենք ՕՏԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐ, խնդիր չէ թէ լեզունին կամ ազգութիւնին ինչ է — ամերիկացի, անգլիացի, Ֆրանսացի, եւայլն: Ասիկա ալ փափաքով չըլլար, միայն դրամով կ՚ըլլայ: Ո՞վ գիտէ որքան — թերեւս միլիոնաւոր տոլարներով : Եկուր, ձիգ այս խորունկ գետէն անցո՛ւր, նայի՛նք ...:

Կը մնայ երկրորդ հարցը թէ երբ պատրաստ ենք որոշ մարմինի մը մեր դատը ներկայացնելու՝ ո՞ր ատեանին առջեւ է որ պիտի ներկայացնենք :

Ասոր պատասխանը դժուար է տալ մեզի համար : Մենք պիտի ըսէինք՝ ոչ մէկ ազգ երկրիս երեսը աւելի զգայուն խիղճ եւ սիրտ ունի, եւ կամք՝ ախոյեան կանգնելու արդարութեան քան Ամերիկա,

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

Ոհ, այնքան գոհ էի եւ ուրախ : Եւ ահա, երբ վճարեցի ճաշին դրամը, սպասեակը ինծի վերադարձուց հաշիւէն քսան Ֆրանք պակաս դումար մը: Յանդիմանեցի զինքը եւ պահանջեցի պակաս դրամը: Շուարեցաւ, եւ սեղանին վրայ դրաւ պահանջուածը: Այդ պահուն, կինս սկսաւ բարձրաձայն խնդալ: Ակնապիշ զինքը կը դիտէի : Բոլորովին փոխուած էր դէմքը, դարձած էր հեգնական , կարծր ու չար:

— Միշտ հաշիւի մարդ ես, նոյնիսկ մեր հարսանիքին օրը, ըսաւ սառնութեամբ, կտրուկ շեշտով մը, գրեթէ խըզճալով :

« Սարսռացի եւ անիծեցի բծախնդրութիւնս: Զանացի վերստին ծիծաղիլ, բայց իր զուարթութիւնը անհետացած էր ... մեռած էր ...: Զատ սենեակ մը պահանջեց, եւ ես միայնակ անցուցի գիշերը , շարունակ մտածելով թէ յաջորդ առտու ի՞նչ կրնայի գնել իրեն համար իբրնուէր, ցոյց տալու համար թէ այլեւս կծծի մը չէի , որ այլեւս բնաւ այդպէս պիտի չըլլայի իրեն նկատմամբ ...

« Հետեւեալ առտու կանուխ դուրս ելայ սենեակէս եւ երբ մտայ իր սենեակը՝ պարապ էր ան, ճիշդ առաջին անգամուան պէս : Եւ ես գիտէի թէ սեղանին վրայ թուղթի կտոր մը պէտք էր ըլլար : Յառաջացայ, մտովի աղօթելով Աստուծոյ որ ճիշդ չըլլար այդ բանը, բայց... բայց այդպէս էր իրողութիւնը , հոն էր թուղթը եւ վրան գրուած էր ...»:

Վերստին վարանեցաւ : Ակամայ ես ալ կանգ առի ու դիտեցի զինքը: Գլուխը ծռեց եւ մրմնջեց խռպոտ ձայնով մը:

« Թուղթին վրայ գրուած էր՝ «Հանդիստ ձգէ զիս, կը գանիմ քեզմէ ...»:

Հասած էինք նաւահանգիստը, եւ յանկարծ, լռութեան մէջ գոռաց մօտակայ ծովուն մռնչող շնչառութիւնը :

Փայլատակող աչքերով, ինչպէս սեւ թռչուններ, հոն էին նաւերը, մօտիկ թէ հեռու, եւ տեղէ մը կուգար երգի մը ձայնը :

Ոչինչ կար որոշ մեր շուրջ բոլորը եւ սակայն զգալի էր թէ կային բազմաթիւ բաներ : Իմ կողքիս կը նշմարէի այս մարդուն ստուերին ներկայութիւնը: Ամբողջ մարմնովը կը դողար ան, լապտերներու փոփոխական եւ երերուն լոյսերուն տակ : Ոչինչ կրնայի ըսել իրեն, ոչ մէկ մխիթարական խօսք, ոչ մէկ հարցում , բայց իր լռութիւնը կառչած էր ինծի՝ ծանր ու անձկալից : Յանկարծ, բռնեց ձեռքս ու դողալով , ըսաւ .

— Հոսկէ պիտի չմեկնիմ առանց իրեն : Երկար ամիսներէ ետք գտայ զինքը : Զիս կը նահատակէ, կը չարչարէ, սակայն պիտի չթողում զինքը : Կը պաղատիմ ձեզի, պարոն, խօսեցէք իրեն: Պէտք է որ իմս ըլլայ, ըսէք իրեն... Ես չեմ ըսեր , զիս մտիկ չըներ ...: Չեմ կրնար այլեւս ապրիլ այսպէս : Չեմ կրնար անտարբեր կերպով դիտել որ մարդիկ երթան իրեն ... եւ ես սպասեմ դրան առջեւ մինչեւ որ դուրս ելլեն՝ հարբած եւ ծիծղուն : Ամբողջ փողոցը արդէն զիս կը ճանչնայ: Կը ծիծաղին վրաս, երբ կը տեսնեն որ կը սպասեմ: Այդ բանը զիս կը խենթեցնէ եւ սակայն, ամէն իրիկուն կը վերադառնամ: Պարոն, կը պաղատիմ ձեզի, խօսեցէք իրեն հետ : Ճիշդ է որ ձեզ չեմ ճանչնար, եւ սակայն, ըրէք այդ բանը յանուն Աստուծոյ, խօսեցէք հետը ...»:

Ակամայ կը ջանայի ազատել թեւս : Ցնցուեցայ , մինչ մարդը զգալով որ երես կը դարձնէի իր դժբախտութեան , յանկարծ ծունկի եկաւ, փողոցին մէջտեղը, եւ սկսաւ համբուրել ոտքերս :

— Կը պաղատիմ, ձեզմէ , պարոն, խօսեցէք իրեն հետ : Պէտք է : Հակառակ պարագային ահաւոր բան մը պիտի պատահի: Ծախսեցի բոլոր դրամներս, զինքը վերագտնելու համար, եւ հիմա զինքը հոս ողջ պիտի չթողում ...: Դանակ մը գնած եմ ...: Դանակ մը ունիմ, պարոն:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(9 Շար.)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

—o—

Անցեալ Կիրակի երեկոյ տեղի ունեցաւ հետաքրքրական դասախօսութիւն մը Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Դասախօսն էր վիրաբուժապետ Տոքթ. Քէքլիկեան : Առիթը օգտագործելով Համազգայինը կազմակերպած էր նաեւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ երկու մեծանուն հիւրերուն, Տոքթ. Քէքլիկեանի (Շիքակոյէն)եւ Արշակ Տիգրանեանի (Լոս Անճելըսէն), որոնք հիւրաբար եւ շատ կարճ ժամանակի մը համար կը գտնուէին Փարիզ :

Երկու անուններն ալ այնքան ծանօթ էին մեր գաղութին, որ սրահը լեցուած էր՝ հակառակ արձակուրդի եղանակին :

Շ. Նարդունի ներկայացուց հիւրերը :

Նախ դասախօսը , Տոքթ. Հ. Քէքլիկեան, մեծանուն վիրաբուժապետը: Ծնած է Հաճըն, յաճախած Բոպէրթ Քոլէճը , յետոյ մեկնելով Ամերիկա՝ շարունակած է իր բարձրագոյն ուսումը , մտած է բժշկական համալսարանը , մասնագիտութիւն ընտրած վիրաբուժութիւնը եւ այսօր կը գործէ ոչ միայն իբրեւ վիրաբուժապետ Շիքակոյի մեծագոյն հիւանդանոցին, այլ եւ դասախօս բժշկ. համալսարանին :

Շուտով, ոսկորներու վրայ կատարած վիրաբուժական գործողութիւններով եւ անգլերէն հրատարակութիւններով միջազգային համբաւի տիրացաւ, ու բազմաթիւ բժշկական համագումարներու մէջ տիրական դէմք դարձաւ :

Հրաշքի պէս հիացում կը պատճառեն ողնայարի, ոտքերու եւ ձեռքերու վրայ կատարած գործողութիւնները : Պակաս մատները պատուաստումով լրացնել , խախտած ու ծուռ ողնայարները շտկել սովորական գործողութիւններ դարձած են Տոքթ. Քէքլիկեանի համար :

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ վիրաբուժապետին, որ լուսապատկերներով ներկայացուց մատներու վրայ կատարած իր գործողութիւնները :

Այնուհետեւ Տոքթ. Քէքլիկեան խօսեցաւ հայ գրականութեան մասին : Վիրաբոյժը , այս անգամ, նշդրակ չգործածեց, այլ ապացոյցը տուաւ թէ ո՛րքան սիրահար է գրականութեան : Մանաւանդ զարմանք պատճառեց գոց արտասանելով Հայաստանի եւ արտասահմանի բանաստեղծներէն ոմանց քերթուածները, իր սիրած կտորները, մօտ քառորդ ժամ :

Կարգը եկաւ երկրորդ հիւրին, Արշակ Տիգրանեանի :

Շ. Նարդունի ներկայացնելով երկրորդ հիւրը, յայտնեց թէ Տոքթ. Քէքլիկեան եւ Արշակ Տիգրանեան շրջապոյտ մը կատարելու համար եկած են Եւրոպա, այնպէս որ կարճ ժամանակի մը համար անոնց ներկայութենէն օգտուելով՝ Համազգային Միութիւնը խնդրած է գէթ մէկ երեկոյ զոհել իրենց շրջապտոյտի ծրագրէն: Եւ ահա երկու հիւրերը, երկու բարեկամները, միացուցինք մէկ սեղանի շուրջ:

Եթէ Տոքթ. Քէքլիկեան փառքն է Կիլիկեցիներուն, Արշակ Տիգրանեան փառքն է Բիւթանացիներուն: Մէկը հրաշագործ, միւսը բարեգործ: Կիլիկեցի կամ Բիւթանացի, անոնք սիրելի են ազգին ինչպէս ազգը սիրելի է իրենց, այնքան որ երկուքն ալ Հայութեան անունը կը տարածեն ամերիկեան շրջանակներուն մէջ :

Արշակ Տիգրանեան ծնած է Իզմիթ (Բիւթանիա), վայելած է թրքական «օգափոխութեան» բարիքները, աքսորուած մինչեւ Գոնիա, ճաշակած աքսորին դառնութիւնները: Աքսորէն վերադարձին, ընտանեօք կը մեկնին Ամերիկա : Զաւակն է Միհրդատ Տիգրանեանի, որ ծանօթ է իր բարեգործութիւններով , ոչ միայն իբրեւ հիմնադիր Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանին կից բարձրացած եռայարկ շէնքին՝ ընդարձակելու համար այս դպրոցը, այլեւ Ամերիկայէն օգնութեան գործի մը,— ամէն տարի Ամերիկայէն Պէյրութ կը փոխադրէր մեծ քանակութեամբ հագուստեղէն, բաժնելու համար աղքատներուն : Կատաղի հակառակորդ մը Հ. Բ. Ը. Միութեան Մալէզեան գործունէութեան եւ այդ մասին հրատարակած է երեք գրքոյկ : Հիմնած էր ուսանողներու օգնութեան ձեռնարկ մը, փոխատուութեան անունով :

Իր որդին, Արշակ Տիգրանեան, շարունակեց հօրը ուղին, ստանձնելով ուսանողներու օգնութեան գործը, եւ կրթական ձեռնարկներու համակիր՝ եղաւ Ամերիկայի Հայ Կրթական Հիմնարկութեան հիմնադիր սիւներէն մին : Ֆերահեան կտակին իբրեւ գործադրիչ, քառորդ միլիոն տոլարը տրամադրեց Սըրբոց Նահատակաց դպրոցին, որ կը գըտնուի Էնսինօ (Լոս Անճելըսի շրջան),— այսօր այդ դպրոցը, որ երկրորդական վարժարան մըն է իրական առումով , կը կոչուի Սրբոց Նահատակաց – Ֆէրահեան վարժարան : Հեռաւոր Քալիֆորնիոյ մէջ ազգային բոլոր հանգանակութիւնները ինք է բացած, կառավարած, յաջողցուցած :

Ազգային այս գործունէութենէն անկախ՝ մեծ աշխատանք կատարած է ամերիկեան շրջանակներու մէջ, ծանօթացնելու համար Հայուն անունը, այսպէս փոխ գանձապահն է Պիվըրլի Հիլս քաղաքին, ինչպէս եւ «1958 տարւոյն մարդը», տիտղոս մը որ կը տրուի մարդասիրական գործունէութեամբ ծանօթ անհատներու՝ ամէն տարի ընտրելով նորը, վերջապէս տնօրէն ընտրուած է ամերիկեան կարմիր Խաչին :

Այս ներկայացումէն ետք՝ Արշակ Տիգրանեան, յուզուած , շնորհակալութիւն յայտնեց մեծարանքին համար որ ցոյց կը տրուի իրեն եւ ըսաւ թէ ինչ կը վերագրուի իրեն՝ գործն է որ կ՚արժեւորէ : Այս առթիւ յայտնեց թէ «տալը հաճոյք մըն, մարդկային մեծ հաճոյք մը: Ամերիկայի Հայերը այդ հաճոյքը կը զգան՝ տալով իրենց ազգակիցներուն, օգնութեան հասնելով կարօտեալին, մասնաւորաբար ուժ տալով կրթական գործին, հայ մշակոյթին բարգաւաճման, մեր ամէնէն նուիրական գործին », եւ կոչ ըրաւ որ Ֆրանսայի հարուստներն ալ նոյն «տալու հաճոյքը ցոյց տան »:

Խօսք առին նաեւ նկարիչներ Զ. Մութաֆեան եւ Ժ. Փալամուտեան: Երգեց Օր. Ա. Քէօսէեան :

Ուշ ժամանակ սպասարկութիւն մը կատարուեցաւ զովացուցիչներու: Հապճեպով կազմակերպուած այս երեկոյթը այնքան խանդավառ անցաւ, որ տեղի տալով հայրենակիցներու խնդրանքին՝ հիւրերը յետաձգեցին իրենց մեկնումը Ֆրանսայէն, օր մը աւելի անցընելու համար իրենց հայրենակիցներուն հետ :

Ն.

բայց ... բայց ո՞ւր է այսօր Ուիլսընի Ամերիկան : Փոխուեցաւ Ամերիկան իր յատկանշական նկարագրով : Մեր դատը Թուրքին դէմ է եւ մեր երբեմնի պաշտպանը եւ բարեկամը այսօր պաշտպանն ու բարեկամն է Թուրքին : Իր շահը այդ կը պահանջէ եւ շահու շարժառիթը գերակշիռ է իր բռնած քաղաքականութեան մէջ: Արդարութիւնը միշտ կը կլանուի եւ կը խեղդուի շահերու ծովու մը մէջ :

Ուրեմն, յուսահատի՞նք մեր այս երկրին կառավարութենէն : Ոչ, որովհետեւ կրնայ կառավրութիւնը փոխուիլ, կամ՝ քաղաքականութիւնը : « Քաղաքականութիւն» ըսուածը լպրծուն աւազի վրայ կառուցուած չէնքի կը նմանի, տեւականութիւն չունի, փոփոխական է, այսօր բարեկամ , վաղը թշնամի է ...: Այս տրաման մեր աչաց առջեւ կը խաղցուի ամէն օր :

« Զարկ դուռը եւ պիտի բացուի» : Այս հաւատքէն հրաժարելու չենք: Եթէ չը բացուի ալ՝ յամառօրէն զարնելու ենք դուռը ... Ամերիկայի դուռը ամէնէն առաջ : Ապա, ՄԱԿի: Բայց հոդ լուսաբանելու ենք կարգ մը ազգերու ներկայացուցիչները, օրինաւոր եւ պարկեշտ միջոցներով: Հոն ալ ազգային շահերու իրերաբախ թնճուկներ կան: Ատոնք կարելի է դիւանագիտօրէն օգտագործել : Ի՞նչ կ՚ընեն միւս պետութիւնները նպատակի մը հասնելու համար: Նոյնը: Մենք չե՞նք կրնար ընել : Լա՛ւ, կրցողը գտնենք եւ ընել տանք :

Այսքա՛ն, այս անգամ :

Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Վահէ Հինդլեան, ողբացեալը եղբայրն էր բազմարդիւն ուսուցիչ – դաստիարակ եւ Նոր դպրոցի հիմնադիր Յ. Թ. Հինդլեանի, որուն մահէն ետք երկար տարիներ վարած է այդ կրթարանը : Վահէ Հինդլեան ունեցած է նաեւ հանրային եւ վարչական գործունէութիւն, իր մասնակցութիւնը բերելով նաեւ հիւանդանոցի հոգաբարձութեան :

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) «Յառաջ» վարժարանը խանդավառ մթնոլորտի մէջ կազմակերպած է իր ամավերջի հանդէսը : Գործադրուած է գեղարուեստական կոկիկ յայտադիր մը մասնակցութեամբ դպրոցի աշակերտութեան : Հոգաբարձութեան տեղեկագրի ընթերցումէն ետք, տնօրէնը՝ Պ. Գարագաշեան հակիրճ խօսքեր ըրած է կրթական եւ ուսումնական նուաճումներու մասին: Խօսք առած է Բժ. Վազգէն Տէր – Գալուստեան: Ապա սկսած է խրախճանքը մինչեւ ուշ գիշեր: Սեղանապետութիւնը վարած է Պ. Սնապեան, յաջորդաբար խօսք առած են Յ. Պալեան, Մ. Տէր – Գալուստեան, Անդրանիկ Ուրֆալեան եւ Ս. Զէյթլեան : Ընդհ. խանդավառութեան մէջ, եօթը հազար լիբանանեան ոսկիի նուիրատուութիւններ եղած են վարժարանին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ Յունիս 23ին բացուեցաւ Խորհ. Միութեան «Նորութիւններ» մամուլի գործակալութեան հայկական բաժնին գրասենեակը :

ՇՈԹԱ ՌՈՒՍԹԱՎԵԼԻԻ ծննդեան 800 – ամեակին առթիւ պիտի հրատարակուի վրացի բանաստեղծին «Ընձենաւորը» , հայերէն թարգմանութեամբ, զոր կատարած է Պ. Մուրատեան :

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ տեղի ունեցան ողիմպիական խաղերու մրցումներ :

ՀԱՅ ճարտարապետներ պատրաստեցին նախագիծը Պրազաւիլի (Քոնկօ) երիտասարդներու տան : Ունի հազար հոդինոց սրահ, ակումբ եւայլն : Գեղեցիկ յղացում մըն է :

ՅՈՒՆԻՍ 10 – 30 Հայաստան այցելեցին 276 զբօսաշրջիկներ Ֆրանսայէն, Մ. Նահանգներէն, Հոլանտայէն, Զուիցերիայէն, Անգլիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ :

Այս տարուան համար կը նախատեսուի ունենալ մօտ քառասուն հազար զբօսաշրջիկներ Խորհ. Միութեան զանազան վայրերէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

- ԵՐԲ -

ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

—o—

Եղածը այն էր որ, Երկուշաբթի առտու կանուխ Մսեքայէն դուրս քաշեր էին հոն գահավիժած երկու երեք ենթասպայի դիակներ, դիպուածը այնպէս բերաւ որ իշխանը Վօլինսքիի ծառաներէն մէկը հոնկէ կ՚անցնէր եւ հոն հաւաքուած ամբոխէն հետաքրքրուելով, հոն կանգ առեր էր, ճանչցեր էր թէ դիակներէն մէկը իշխան Փօլն էր: Գնդակ մը գլխուն եւ ուրիշ մը կուրծքին ընդունած էր: Գլուխին զարնուած գնդակը շատ մօտէն զարկած ըլլալուն՝ ահռելի կերպով դիմափոխուած էր :

ՅԱՄՐ ՔԱՅԼԵՐՈՎ

Օրերը կ՚անցնէին :

Լիտիա տունը փակուած ըլլալուն Նիքոլա Վլատիմիրովիչ չէր յաջողեր զայն տեսնելու : Իր փոքր բարեկամուհիին դժբախտութիւնով միտքը շատ զբաղած՝ յաճախ կ՚երթար իշխան Վօլինսքիի քարափի տունը եւ բարեկամութեամբ կապուած էր համակրելի ծերունիին :

Իշխանը փոփոխակի կ՚անցնէր ծայրայեղ վստահութեան շրջաններէն մինչեւ ամբողջական յուսահատութիւն:

Օր մը Սավինսքի զայն գտաւ այն պահուն երբ հազար ծրագիր կը շինէր ճամբորդութեան : Կը մեկնէր Ֆինլանտայի եւ ամբողջ Եւրոպայի համար, ձմեռը կ՚անցընէր Եգիպտոս :

— Ինծի արեւ պէտք է, սիրելիս, պարզապէս Ասուանի արեւը, եւ անապատին աւազը, գիտէք, այն աւազը որու գաղջ եւ չոր ըլլալը կը զգացուի մինչեւ երեք ոտք խորութիւնով : Ինչպէս կ՚ուզէք որ առողջանամ այս մթաստուեր քաղաքին մէջ :

Պատուհանէն կը ցուցնէր մշուշը որ կը տատանէր Նէվայի գորշ ջուրերուն վրայ, պատուհաններէն առկախ կաթիլները, փայլող բազրիքներն ու սալարկները , մթնոլորտին տեսանելի խոնաւութիւնը :

Լիտիայի մասին բնաւ չէր խօսեր– Օր մը, սակայն իրմէ լսեց թէ ան մերժած էր Եւրոպա մեկնիլ իր բարեկամներուն հետ :

Տուն վերադարձին խորհեցաւ թէ ինչ կրնար ըլլալ ասմերժումին պատճառը : Այլապէս ամբողջ մենաւոր իրիկուն մը անցուց Լիտիա Սերկեվնայի մասին խորհելով . պահ մը, ինքնիրեն անդրադառնալով զարմացաւ ատոր համար :

— Ինչ, ըսաւ, ամենատարօրինակ քաոսին մէջ կը գտնուիմ, եռեւեփին մէջ յեղափոխութեան մը որ հին աշխարհը գետնին հաւասար ընել կ՚ուզէ : Ամենօրեայ վտանգներու մէջ եմ, կրնամ բանտարկուիլ ուրիշներուն պէս , կամ փողոցին անկիւնը գնդակ մը ընդունիլ: Աղուոր առտու մը դրամատուները պիտի դրաւէ սովետական կառավարութիւնը : Բաժնուած կնոջմէս եւ զաւակներէս, տեսանելի վտանգներէ շրջապատուած ենք , ամէն օր մերիններէն մէկը կը ձերբակալուի, հազար գործի հոդ եւ հազար անձնական մտազբաղումներ ունիմ : Կը թուէր թէ ամբողջովին պէտք էի խորասուզիլ խրթին եւ օգտագործելի մտածումներու մէջ: Եւ ահաւասիկ ժամանակիս կէսը կը կորսնցնեմ զբաղելու մանկամարդուհիով մը որ իմ աղջիկս կրնայ ըլլալ, եւ ջանալ գիտնալու իր սիրտին վիճակը... ժամանա՞կս կը կորսընցնեմ ... ինչ սխալ : Ժամանակ կը շահիմ : Նախախնամական բախտ մըն է որ Լիտիան իմ ճամբուս վրայ դրաւ այս սոսկալի պահուն. կը խորհիմ իր վրայ , իմ դէմս կը տեսնեմ իր թարմագեղ դէմքը, իր աղուոր խարտեաշ մազերը որ կ՚ոլորուին ալիքներու պէս, իր անբիծ աչքերը, մանկական բերանը ... Զմայլելի պատկերներ , որ զիս կը հանդչեցընեն զաղափարային աշխարհի մը մէջ կը քաշեն, հեռու ներկայ սարսափներէն ... Առանց իրեն, զբաղած պիտի ըլլայի քաղաքական ժամանակի վարկածները քննելու, ակումբի իմ բարեկամներուս պէս տակնուվրայ պիտի ըլլայի, մթին տրամադրութիւններով պիտի սնուցանէի ինքզինքս . ջիղերս պիտի չդիմանային այս ձգտումին, եւ ուրիշներու պէս ես ալ ջլախտաւոր պիտի դառնայի : Լիտիա , նոյնիսկ իր բացակայութիւնով, զիս կը փրկէ :

Այսպէս, Սավինսքի, շատ հեռու՝ իր միտքէն վանելու դեռատի աղջկան յիշատակը, ամէն օր անոր աւելի մեծ տեղ մը կուտար : Գործի մարդ էր, բայց երազող ալ էր : Եւ թերեւս բանաստեղծն է որ միշտ կ՚ոգեւորէ գործի մարդը: Մնաց որ, ասիկա Սավինսքիին մէկ տեսութիւնն էր, որ յօժարակամ կ՚ըսէր. « Նշանաւոր գործի մարդ մը միշտ բանաստեղծ մըն է : Առանց խոր երեւակայութեան գետնին փակած կը մնաք , թեւերով միայն կարելի է թռչիլ, Նափոլէոն, իր ժամանակին ամենամեծ գործնական հանճարը, ամենամեծ երազողն էր, եւ ով գիտէ թէ ինչ որ կայ իր մէջ ցնորական, անոր չէ՞ որ կը պարտի իր հրաշալի բախտը :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

—o—

Պ. Քիւփէլեան եւ զաւակները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրեն կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գազաննեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 10ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշբաթի ժամը 15·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Բիւ Տէ Պրոշէ: Ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ· ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի (Յուլիս 17) ձայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, առաւօտեան ժամը ութին Ս. Մեսրոպի կեանքն ու գործը կը ներկայացնեն .— Վերապատուելի Գարեգին Սիսլեան, Հայր Նիկողոս Վ. Քէհեայեան եւ Տիկին Հուրի Իփէկեան :

×

Նոյն օրը, հեռատեսիլէն ժամը 9·30ին կը ներկայացուի Լիոնի գաղութը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր· :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐԻՍ ՎՐԴ· ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Ժամերգութիւն ժամը ութին, Պատարագ ժամը տասնին :

Սէնթ Անթուանի եւ շրջակայի բարեպաշտ հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու արարողութեան :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Ֆեսանվիլիէի Օդափ· կայանի պարտէզին մէջ :

Այս Կիրակի, ժամը 10 – 20:

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ քրքջալիր զաւեշտ մը՝

«ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ»

Հայաստանեան նկարներու ցուցադրութիւն : Մարզական խաղեր, վօլէյպօլի եւ փինկփօնկի մրցումներ :

Վարձուած է օթօքար մը Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ :

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանի, 121 Ավընիւ Անրի Պարպիւս :

Անձնական կառքերով հետեւիլ՝ Օթօռութ տը լ'Ուէսթ Տրէօ, Պրեզոլ եւ Ֆեսանվիլիէ ճամբան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին:

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ· Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ· դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱՒԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ):

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, Կիրակի (17 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան մօտ :

Կը նաճագահէ Ընկ· Յ· ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԷ

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին :

Անձրեւի պարագային՝ Օհանջանեան ակումբին մէջ: Անակնկալ մը, նուագ Պ. Պետրոսեանի կողմէ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ալֆորվիլի քաղաքապետութեան հովանաւորութեան տակ եւ նախաձեռնութեամբ շրջանիս բոլոր հայ միութիւններու, Հոկտեմբեր 1, Շաբաթ գիշեր տեղի պիտի ունենայ,

ՀԱՅԿ. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ՄԸ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 Ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ· Թադէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Բիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Բիւ Թրոնշէ:

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէն):

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ· Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ: Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թութէլեան, 4, Բիւ Փարմանթիէ :

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ· 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը : Պտոյտներ, լոգանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

ՎԻԷՆՆԱ ԱՅՑԵԼԵԼՈՒ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆ

Մասնակցութիւն 385 Ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխավճար՝ 100 Ֆրանք : Սահմանափակ տեղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկ. Հիսայեանի բնակարանը, 41 Բիւ Մորթինա (Անիէռ) : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւորի ընտրութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ· կոմիտէի Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը : Կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ· 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ - Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒԼԻՍ

JEUDI 14 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10660 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.660

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

1789ի Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը դարադարձ մը կազմեց աշխարհի պատմութեան մէջ :

Նախապատմական կամ Հին Դարին յաջորդած էր Միջին Դարը, որ տեւեց մինչեւ Պոլսոյ գրաւումը Թուրքերու կողմէ, որմէ ետք սկսաւ Արդի Ժամանակի պատմութիւնը մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը, որ սկիզբը դրաւ Ժամանակակից պատմութեան :

Ֆրանսականէն առաջ Ամերիկայի մէջ 1770ական թուականներուն պայթած էր ապստամբական շարժում մը, յեղափոխութիւն մը անգլիական տիրապետութեան դէմ եւ պսակուած էր յաջողութեամբ : 1776 Յուլիս 4ին կազմուած էր Միացեալ Նահանգներու անկախ պետութիւնը : Յուլիս 4ը դարձած է Ամերիկացիներու Ազգային Տօնը, ինչպէս Յուլիս 14ը Մեծ յեղափոխութենէն հարիւր տարի ետք, Երրորդ Հանրապետութեան օրով պիտի հռչակուէր Ֆրանսայի Ազգային Տօնը :

1789 Յուլիս 14ին էր, որ Փարիզի ազատատենչ հայրենասէրները ապստամբութեան դրօշը պարզեցին արքայական բռնակալ վարչաձեւին դէմ : Տարերային պոռթկումով մը յարձակեցան Պասթիյլի վրայ, որ մայրաքաղաքի սրտին վրայ կը խորհրդանշէր բռնապետութիւնը : Գրաւեցին զայն, ազդանշանը տալով ժողովուրդներու ազատութեան :

ԺԸ. դարու վերջին տասնամեակին Անգլիոյ, Զուիցերիոյ եւ Եւրոպայի այլ երկիրներուն մէջ եւս ծայր տուին յեղափոխական շարժումներ, յանուն ազատութեան :

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը հրապարակ նետեց երեք բոցաշունչ նշանախօսքեր՝ ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն՝ որոնք մինչեւ այսօր ալ կը կազմեն ժողովրդավարութեան հիմնական սկզբունքները :

Ազատութի՛ւն՝ խղճի, մտածումի, խօսքի, երթեւեկի, հաւաքոյթի, կազմակերպութեան : Հաւասարութիւն բոլոր մարդոց՝ առանց սեռի, գոյնի, դաւանանքի եւ դասակարգի խտրութեան : Եղբայրութիւն՝ աշխարհի բոլոր ազգերու միջեւ :

Այս նշանախօսքերը գլեցին անցան Ֆրանսայի սահմանները կրակէ թեւերով եւ բոցավառեցին հոգիները բոլոր այն ազգերուն, որոնք կը հեծէին օտար, բռնակալ պետութեանց անարդ լուծին տակ, Լեհաստանէն մինչեւ Պալքանները, Յունաստան, Սերպիա, Պուլկարիա եւ մինչեւ Հայաստան :

« Ազատութեան սիրոյն համար շատ արիւններ թափուեցան» կ՝երգէր հայ ժողովուրդը 1908ի Սահմանադրութեան խանդավառ օրերուն, կարծելով որ թափուած այդ անմեղ արիւններուն շնորհիւ ձեռք էր բերուած խարուսիկ «ազատութիւն»ը :

Անկէ ետք հեղեղանման արիւն թափեց Հայը «ազատութեան սիրոյն», 1915–1922 : Սակայն վաղանցուկ շրջանէ մը վերջ կրկին զրկուեցաւ ազատութենէ :

Ֆրանսական Յեղափոխութենէն 177 տարի ետք տակաւին այսօր ալ ազատութիւնը հեռաւոր երազ մըն է բազմաթիւ ազգերու համար, որոնք կը շարունակեն հեծել օտարի խորթ լուծին տակ :

Հայաստանեայց եկեղեցին «Ազատութիւն եղբարց մերոց գերելոց» կ՝աղերսէ ամէն պատարագի :

Յուլիս 14ի տօնին առթիւ այդ մազթանքը կը կրկնենք մենք ալ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

ԽԱՂԱՂ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Կ՚ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ

Նախագահ Ճոնսըն ճառ մը արտասանած է հեռատեսիլէն, ուղղուած ամերիկացի ժողովուրդին մինչ նախատեսուած էր որ պիտի խօսի հազար համալսարականներու առջեւ միայն : Այս յանկարծակի փոփոխութիւնը այն տպաւորութիւնը ձգած է թէ Միացեալ Նահանգները քաղաքական անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուին, իրենց ասիական քաղաքականութեան մէջ :

Ճոնսըն, այս ճառին մէջ, մէկ կողմէն ձեռք երկարած է Չինաստանի, միւս կողմէ սպառնալիք կարգացած է հիւսիսային Վիէթնամի : Բոլորովին նոր լեզու մըն է զոր գործածած է Միացեալ Նահանգներու նախագահը.— « Խաղաղ ցամաքային Չինաստան մը հիմնական տարր մըն է խաղաղացած Ասիոյ մը մէջ : Պէտք է զայն առաջնորդել արտաքին աշխարհի հասկացողութեան ճամբուն վրայ եւ խաղաղ գործակցութեան քաղաքականութեան, վասնզի տեւական ոչ մէկ հաշտութիւն կրնայ հաստատուիլ Ասիոյ մէջ ցորչափ եօթը հարիւր միլիոն Չինացի կղզիացած մնան աշխարհի միւս մասէն իրենց զեկավարներու կամքով » :

Ակներեւ է Ճոնսընի կոչը : Թող Փեքինի պարագլուխները թելադրեն Հանոյի իրենց բարեկամներուն որ բանակցիլ սկըսիլ փոխանակ հակառակը ընելու եւ Չինաստան շահաւոր կ՝ելլէ : Թող կռիւները դադրին Վիէթնամի մէջ եւ Միացեալ Նահանգները կրնան վերաքննել իրենց դիրքը Չինաստանի նկատմամբ : Որեւէ օժանդակութիւն — Չինաստանի կողմէ — խաղաղութեան վերահաստատման համար նկատի կ՝առնուի Միացեալ Նահանգներու կողմէ : Հարց կը տրուի թէ արդեօ՞ք Ճոնսըն ըսել կ՝ուզէ որ ասիական հարաւ – արեւելքի ժողովէ մը ետք, զրո՞յց կրնայ սկսիլ Ուոշինկթընի եւ Փեքինի միջեւ : Կրնայ ըլլալ նաեւ որ Ճոնսըն այս ձեւով հասկցնէ թէ ամերիկեան վէթօն Չինաստանի անդամակցութեան համար, ՄԱԿի մէջ, կրնայ վերնալ :

Կասկածելի է սակայն որ Չինաստան ականջ տայ ամերիկեան այս առաջարկներուն, այնպիսի պահու մը երբ ռումբերը կը թափին Կարմիր գետին տելթային վրայ : Կրնայ ըլլալ նաեւ որ այս ձեւով, Ճոնսըն ուզէ պարզապէս ցոյց տալ աշխարհի թէ ամէն բան փորձած է մինչեւ ծայրը երթալէ առաջ : Արդարեւ Ճոնսըն կը սպառնայ երկաթով եւ կրակով ճզմել հիւսիսային Վիէթնամը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ ժամանեցին Լաոսի թագաւորն ու թագուհին : Օրլիի օդակայանը զիրենք դիմաւորած են նախագահ տը Կոլ եւ Տիկին տը Կոլ : Ճառերու փոխանակութենէն ետք, արքայական ամոլը առաջնորդուած է Արտաքին նախարարութիւն, ուր կը բնակին իրենց պաշտօնական այցելութեան երեք օրերու ընթացքին :

ՌՈՒՍԵՐԷՆ ետք, լեհ եւ չեխ մարդիկներն ալ ջնջած են բոլոր հանդիպումները զորս ունէին Ամերիկացիներուն հետ, բողոքելու համար Հանոյի եւ Հայփոնկի ռմբակոծութիւններուն դէմ :

ԻՐԱՔԻ Արտաքին նախարարը, որ Փարիզ է քանի մը օրէ ի վեր տեսակցութիւն մը ունեցած է Արտաքին նախարար Ֆուվ տը Միւրվիլի հետ, ապա նաեւ ընդունուած է տը Կոլի կողմէ :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը անընդունելի հռչակեց այն համաձայնագիրը զոր ստորագրած էր անցեալ տարի բրիտանական ճարտարարուեստական Ֆոնսորսիոմի մը հետ 660 քիլոմեթր երկարութեամբ Օլէոտիւքի կառուցման համար, Սուրիոյ մէջ : Պատճառն այն է որ տարակարծութիւն կայ գինի շուրջ, ըսած է Դամասկոսի բանբերը : Երկու տարուան բանակցութենէ ետք, պայմանագրութիւնը ստորագրուած էր 1965 Դեկտեմբերին, բայց այն ատեն գինը ճշդուած չէր : Դամասկոս չընդունիր նաեւ որ իրաւարար կոմիտէ մը ելք մը գտնէ :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ անգլիական եւ սպանական պատուիրակութիւնները կը շարունակեն խօսակցութիւնները Ճիպրալթարի շուրջ :

ՊՈՆԻ խորհրդային նոր դեսպանը՝ Սեմիոն Յարափքին, յայտարարած է թէ Խորհ. Միութիւնը կ՝ուզէ բարելաւել իր յարաբերութիւնները Դաշնակցային Հանրապետութեան հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ վարձքերը հինգէն 15 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն այն վարձակալներուն համար որոնք կանխիկ կը վճարեն : Միւս կողմէ, նոր օրէնքի մը համաձայն, վարձակալի մը ժառանգորդները — բացի ամուսինի կամ զաւկի պարագային — հարիւրին յիսուն յաւելում պիտի ունենան վարձքի վրայ :

ՔԻԻՐՏ ապստամբութեան պետը՝ Մուսթաֆա Ալ Պարզանի յայտարարութիւն մը ըրած է տեղեկատուութեան իրաքեան գործակալութեան, ուր կը շեշտէ թէ ընդունած է ազատ արձակել իրաքցի սպաներն ու զինուորները, որոնք դերի ինկած են Քիւրտերու ձեռքը, վերջին ամիսներու կռիւներուն ընթացքին : Պարզանի կ՝աւելցնէ թէ հրահանգած է իրեններուն որ կառավարութեան յանձնեն իրենց զէնքերը : Շեշտած է նաեւ թէ երբեք չէ պահանջած քրտական շրջազօտիի բաժանումը իրաքեան ազգ. միութենէ : Վստահ է որ ամուր խաղաղութիւն մը պիտի հաստատուի Արաբներուն եւ Քիւրտերուն միջեւ : Այն զգացումն ունինք, ըսած է նաեւ Պարզանի, որ իրաքեան կառավարութիւնը անկեղծօրէն կը փափաքի կարգադրել հիւսիսի հարցերը : Համաձայնագիր մը ոչ մէկ բան է եթէ միայն թուղթի վրայ մելան է : Կարեւորը այն է որ ամբողջովին գործադրուի : Եթէ այդպէս ըլլայ, վարչապետին պարզած ծրագիրը կը համապատասխանէ մեր շարժումին նպատակներուն » :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետը Փափանտրէու՝ յայտարարած է թէ Սելանիկ թափած արիւնին պատասխանատուն մեծ մասամբ կառավարութիւնն է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը Մոնլիւսոն հասաւ առջի օր, Նիժտամի յաղթանակով :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հրեայ դաշնակցութիւնները բողոքած են այն ժողովին դէմ, որ արաբ ուսանողները դումարած էին Փարիզի մէջ : Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւին մէջ, Հրեաները իրենց վրդովումը կը յայտնեն որ «շահագործելով Ֆրանսայի հիւրընկալութիւնը, արաբ ուսանողները բացէ ի բաց պայքար կը յայտարարեն սիոնականութեան դէմ » :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ եղած ամերիկեան օժանդակութիւնը երեք միլիոն տոլար պակաս պիտի ըլլայ այս տարի, կը յայտարարեն Ամմանի պաշտօնական աղբիւրները :

ՍՆՈՒՆԴԻ հիւանդութիւնները կը ըսպառնան թերաճ երկիրներուն, ըստ Վիթէլ հաւաքուած եւրոպացի մասնագէտ բժիշկներուն :

ՅՈՒԼԻՍ 14ի Ազգ. տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Յեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ Յուլիս 16 :

ՅԱՂԱԳՍ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Ամէն տարի Յուլիս 14ին Ֆրանսայի ժողովուրդը փողոց կը թափի եւ կը պարէ երեք օր, երեք գիշեր, առանց տարիքի, սեռի եւ դասակարգի խտրութեան :

Ազատ ժողովուրդի մը ցնծութեան առաջին արտայայտութիւնն է այս : Աւելի խօսուն քան պաշտօնական հանդիսութիւնները՝ իրենց բովանդակ շքեղութեամբ :

Ուրախութեան ուրիշ ելոյթներ չեն պակսիր :

Բայց, կը թուի թէ այս մէկը Ֆրանսական է : Այնքան վարակիչ, որ օտարներն ալ կը վարժուին, քանի մը տարի Ֆրանսա բնակելէ ետք :

Մեր ժողովուրդն ալ կը սիրէ պարը :

Երբ հայրենի հողերուն վրայ կ՝ապրէինք, ժողովուրդին զաւակները կը պարէին ու կ՝երգէին ազատ բնութեան մէջ : Կ՝օգտուէին ազգային եւ կրօնական տօներէ, թռիչք տալով իրենց թեւերուն եւ ոտքերուն :

Այս սովորութիւնները կը շարունակուին օտար ափերու վրայ :

« Տավուլ – զուռնա »ն անդամ Եւրոպա փոխադրած են ...

Եւ սակայն, տարբեր իմաստ ունին Յուլիս 14ի եռօրեայ, հրապարակային ցնծութիւնները, եւ մեր պարերը :

Ֆրանսացին կը պարէ, իր վայելած ազատութիւնը փառաբանելու համար :

Մեր պարերուն մէջ աւելի շատ ազատութեան կարօտն է որ կը խօսի :

Ֆետայիներն անդամ կը պարէին, արշաւանքի մը պատրաստուած ատեն : Եւ կամ երկարատեւ հանդիստի մը պահուն :

Դէպի մահ պար մը չէ՞ր, արդէն, իրենց յանդգնութիւնը, յանուն ազատութեան :

« Ես երգելով կ՝ուզեմ մեռնիլ »,— կ՝ըսէր հայ բանաստեղծը :

— Ես պարելով կ՝ուզեմ ապրիլ, կ՝ըսէ Ֆրանսացին, տիրաբար վայելելով ազատութիւնը :

Ազատութեան պատրանքը տալու համար, բռնակալները իրենք յաճախ բարեկենդանային խրախճանքներ սարքել կուտան : Կեղծիք, ինչպէս իրենց միւս գործերը :

Ժողովուրդը չի խաբուիր : Եւ երբ բուն ազատութիւնը գտնէ, ինքն է որ պարել կուտայ բռնակալներուն : Եւ կամ փախուստի կը մատնէ զանոնք :

— Այս խորհրդածութիւնները ի՞նչ կապ ունին Յուլիս 14ին հետ :

= Անհրաժեշտ չէ պատմական տեսութիւններ հրատարակել, ապացուցանելու համար ազատ եւ դերի ժողովուրդի մը տարբերութիւնը :

Ինչպէս երգը, պարն ալ արտայայտութիւնն է մէկուն վայելքին եւ միւսին կարօտին :

Մէկը հրապարակաւ, պարով եւ ուրիշ ցոյցերով ալ կը պանծացնէ իր շահած ազատութիւնը :

Միւսը՝ նոյն ձեւերով կը զօրացնէ իր կարօտը, — ազատասիրութեան տենչը :

— Բայց երգն եւ պարը ամէնօրեայ կեանքին անբաժան մասերն են սկիզբէն ի վեր : Բոլոր ժողովուրդներուն մէջ :

= Եթէ ուզէք խորանալ եւ քիչ մը խորհրդածել, պիտի տեսնէք որ բոլորին ալ հիմքը ազատութեան տենդն է : Վայելք եւ կամ կարօտ :

Կարեւորը ձեւը կամ տեղը չէ, այլ երեւոյթը :

Այս խորհրդածութեանց մէջ, մենք տառական իմաստով չենք առներ պարը, այլ փոխաբերաբար : Իբրեւ խոյանք, ի փառս ազատութեան, ինչպէս Յուլիս 14ը :

1953 Շ.

ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ

Ա.

Մտնում ենք Փարիզի օտարերկրեայ հրատարակութիւնների գրախանութներից մէկը : Թոռնիկս, լիսէի աշակերտուհի, ուզում է ռուսերէն մի հատոր նուիրել իր նոյն լեզուի ուսուցչուհուն, որից նա այնքան շնորհակալ է : Առաջին անգամն է, որ ես ոտք եմ դնում այստեղ : Զարմանքը պատում է ինձ,— երկու ընդարձակ սրահների մէջ, նեղ անցքերի երկու կողմերում եւ պատերի դիմաց, յատակից մինչեւ առաստաղ շարուած են անհամար ռուսերէն գրքեր խորհրդային տպարաններից, նուիրուած գիտութեան եւ արուեստի բոլոր ճիւղերին : Ահա իմ աւելի քան կէս դար առաջուայ սիրելիները — Պուշկին, Լերմոնտով, Գոգոլ, Տոլստոյ, Չեխով, Կուպրին, Մամին – Սիբիրեակ եւայլն :

Նորերից՝ Շոլոխով, Սիմոնով, Մայակովսկի, Տուարդովսկի, Տիխոնով... բառարաններ, բացի եւրոպական լեզուներից՝ նաեւ ասիական եւ ափրիկեան ազգերի լեզուներով : Զեռք եմ առնում լաթակազմ ու ծանրաքաշ մէկը, — Ուզբէկ-ռուսերէն բառարան, միւսը՝ Եակուտ-ռուսերէն, Ռուս – արաբ, Ռուս – հընդիկ, Ռուս – կորէական, Ռուս – եթովպական, վերջ չկայ :

— Ունինք նաեւ ռուսերէն – հայերէն եւ հակառակը բառարաններ : Ահա այս շարքում դուք կը գտնէք խորհրդային երկրից ստացուած հայերէն գրքեր, ասում է ծառայող Ռուսուհին եւ հեռանում :

Ի՞նչ կայ,— Բաֆֆի, Շիրվանզադէ, Զարեան, Զարենց, Խանզադեան եւ բաւականին թուով թարգմանութիւններ նորագոյն ռուս հեղինակներից : Քրքրում եմ մի անկիւն նետուած նիհար գրքոյկների խուրձը : Ցանկարծ յուզումն ու հրճուանքը խառնում են միմեանց, կարդում եմ ոսկեգոյն հասկերով զարդարուած կանաչ շապիկի վրայ, — Թադէոս Ջիլաւեան, Պատմուածքներ, Պետհրատ, Երեւան, 1964 :

— Տէ՛ր Աստուած, Թադէոսը կենդանի է : Աննիկ, ջանիկս, ասում եմ Թոռնիկիս, այս գրքի հեղինակը իմ մտերիմ ընկերս է, յիսուն տարի նա ինձ համար անյայտ է մնացել, այսօր յայտնուեց :

Թադէոս Ջիլաւեանի հետ դասընկերներ էինք Գէորգեան ճեմարանում : Ապա չորս տարի մենք ուսում առանք Մոսկուայում եւ գրեթէ ամէն օր միասին էինք : Թէեւ տարբեր աշխարհահայեացքի էինք պատկանում, վիճում էինք, բայց վիճում էինք սրախօսութիւններով, հանաքով ու ծիծաղով, որովհետեւ նրա հետ չէր կարելի տաքանալ, գրգռուել ու բարկանալ տարակարծութեան պատճառով : Թադէոսը դանդաղախօս էր, հանդարտ, ցածրաձայն ու դիմացինը համբերութեամբ լսող : Մտերիմ, սրտանց ու նուիրուած ընկեր էր դեռ այն օրերից, երբ կարճատեւ տօներին Էջմիածնից միասին Նորք գալիս, — իր ծննդավայր Ջալալօղլին հեռու Լոռումն էր, — մենք երկար թափառում էինք մեր սարերում, ձորերում ու այգիներում :

Վճարում ենք մեր գնումները : Մտորումների մէջ ճանապարհ եմ ընկնում դէպի մեր արուարձանը :

— Կը գտնեմ Թադէոսին, ասում եմ ինքս ինձ, կը գրեմ հրատարակչութեան, տպարանին, Խորհրդահայ Գրողների Միութեան, ազգականներիս : Կը փնտռեմ նրա հասցէն : Այնքան տարուած եմ անսպասելի արթնացած անթիւ յիշողութիւններով, որ Թոռնիկս նկատողութիւն է անում, թէ ես շատ դէպի ձախ եմ քշում կառքը եւ խանգարում ետեւիցս եկողներին առաջ անցնել :

×

Թադէոսին ես կորցրի, որովհետեւ զօրակոչի ենթարկուելով նա ինձանից երեք տարի առաջ հեռացաւ Ռուսիոյ հին մայրաքաղաքից եւ մտաւ դաւառի զինուորական մի վարժարան ու սպայ դարձաւ :

Եկան ահաւոր վայրիվերումների տարիները,— ցարական բանակի պարտութիւն, քայքայում, յեղափոխութիւն : Ես Երեւան եկայ հանդստի եւ հարկադրուած եղայ այլեւս չհեռանալ հայրենիքից, որ մօտենում էր անդունդի եզերքին : Մի ճառագայթ շողաց, — Հայաստանի անկախ հանրապետութիւն : Բայց մեր երկնակամարը չպարզուեց — պատերազմներ, յաղթութիւններ ու պարտութիւններ, խորհրդայնացում, ապստամբութիւն, տարագրութիւն : Ո՞ւր էր Թադէոսը, հայրենի Լոռիո՞ւմ, Թիֆլիզո՞ւմ, Բաղւում, թէ աւելի հիւսիս : Ես չէի կարող նրան փնտռել : Երեւանում մենք կտրուած էինք դրսի աշխարհից եւ օրերն անցնում էին հանրային կեանքի այնպիսի բուռն ցնցումներով, որ անհատական այս կամ այն ցանկութեան ու զգացմունքի ետեւից ընկնելը թւում էր դատապարտելի արարք :

×

Ես եւ Աննիկը հասնում ենք տուն :

Թադէոսի պատմուածքների շապիկը շրջում եմ եւ յաջորդ երեսի իր լուսանկարը սրտիս սեղմած մտնում եմ տուն : Ժպտադէմ :

— Ի՞նչ է պատահել :

— Գտնուել է ամենասիրելի ընկերս, այս էլ նրա գրուածքն է :

Նստում եմ եւ բացում : Յառաջաբան կայ :

« Այսօր քչերին է յայտնի Թադէոս Ջիլաւեանի անունը : Մեծ չէ նրա գրական ժառանգութիւնը, գրել է նա շատ կարճ, շուրջ մէկ տասնամեակ : Նրա առաջին գրքոյկը, « Անխնամը», լոյս է տեսել 1926 թուականին : Այնուհետեւ նա տպագրուել է Թիֆլիզում հրատարակուող մի շարք հայկական պարբերականներում : Երիտասարդ յուսատու գրողն իր ժամանակին արժանանում է Յով. Թումանեանի խրախուսանքին : Վրաստանում սովետական կարգեր հաստատուելուց յետոյ Թադէոսն աւելի լայն թափով նուիրում է իրեն գրականութեան : «Փրկիչ Կօօպերատին » պատմուածքն արժանանում է մըրցանակի :

1929 թուին Ջիլաւեան տպագրում է իր երկրորդ գրքոյկը՝ «Բատրակ Սամուէլը» : 1935ին Հայպետհրատը լոյս է ընծայում նրա պատմուածքների ստուար ժողովածուն : 1936ին Վրաստանի պետական հրատարակչականի կողմից, հայերէն, լոյս է ընծայւում վերջին այս գիրքը : Ջիլաւեանի պատմուածքները թարգմանուել են ռուսերէնի :

Նա եղել է Ստ. Շահումեանի կազմակերպած մարքսիստական խմբակի առաջին անդամներից մէկը : Անհատի պաշտամունքի տարիներին անարդարացի զոհուած հեղինակը ...

— Սպանել են, ա՛հ, գազան բռնակալ. Զեռքս ուժգնօրէն խփում եմ սեղանին, աչքերս լցւում արցունքով, ձայնս խեղդւում է կոկորդումս ու ներկաների հարցումներին պատասխանել չեմ կարողանում :

×

Քառասունեւչորս տարիներ առաջ, ողբերգական ու մահաթոյր պայմաններում ես բաժանուեցի Հայաստանի պաշտելի հողից, ծերունի մօրից, շատ ու շատ սիրելիներից, դարերի խորքից ինձ հասած տուն ու տեղից, տնտեսութիւնից : 1921 Ապրիլ 25ին Արաքսի անցքը դէպի Պարսկաստան եղաւ մի երկրորդ կեանքի ըսկիզբն՝ առաջինում աներեւակայելի մի ջավայրում : Եւ ահա 1965 Ապրիլ 15ին, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ, Էջմիածին, ու Երեւան այցելող Ֆրանսահայերի խմբի մէջ ոտքս նորից հպւում է Արարատեան աշխարհի հողին՝ աննկարագրելի հոգեկան յուզումների մէջ :

Փարիզից ճանապարհ ընկայ վարանումով : Աւելի քան քառորդ դար մեծ բռնակալն այնքան խոր արմատացրել էր մէջս խորհրդային վարչաձեւի կամայական լինելու ու տարրական օրինականութիւն ժխտելու համոզումը, որ անկարելի էր ձերբազատուել կասկածամտութեան մի քանի կաթիլներից, հակառակ վստահացումներին, բայց մտածում էի, թէ բաւական երկար ու շատ ընկերներից աւելի եմ ապրել այս աշխարհում եւ կեանքիս արդէն նիհարած թելի կտրուելը շատ էլ ափսոսալիք բան չէ : Օտարահպատակ եմ, շրջապատուած Հայաստանից հեռու ծնած ու մեծացած կնոջովս ու զաւակովս, կ՝աշխատիմ մնալ շարքային ու համեստ զբօսաշրջիկ՝ առանց մէկ հատիկ խօսք յիշեցնելու, թէ անցագրով Իրան ծնուած այս Գաղղիացին տոհմական Երեւանցի է, Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդի ու Պարլամէնտի նախկին պատգամաւոր եւ հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի անդամ : Ուրեմն 1921 Փետրուար 18ին ապըստամբութեան դրօշ պարզողներից մէկը :

Հրճուալից հիասթափութիւնս կատարեալ եղաւ : Հետեւո՞ւմ էին ինձ արդեօք : Համոզուեցի որ ոչ, որովհետեւ կասկածի որեւէ առիթ չունեցայ, թէեւ անվերջ այս ու այն կողմն էի նետւում եօթը մօրեղբայր – մօրաքոյրերիս, վեց հօրեղմայր-հօրաքոյրերիս, հաշուի չենթարկուող զաւակների, թոռների հետ գիրկընդխառնուելու ու նրանցից հիւրասիրուելու համար : Խորհ. Հայաստանն իր առօրեայ կեանքում ազատ երկիր է :

Եթէ գրաւոր մամուլը կաշկանդուած է ու կաղապարուած, բերանացի մամուլը պատնէշ չունի : Մշեցի մի ծերուկ մօտենում է ինձ, բարեւում եւ յիշեցնում, թէ հեռու անցեալում Դալի Ղազոյի (Դաշնակցական խմբապետ) եղբօր Աբգարի հետ, ապստամբութիւնից առաջ, մի դիշեր անցրել է ինձ հետ Արամուս գիւղում : Քայլելով զրուցում ենք Աբովեան պողոտայում : Նրա լեզուից թոյն է թափւում բռնակալների գլխին :

— Ի՞նչ ես խօսում այ մարդ, կը լսեն, փորձանքի մէջ կ՝ընկնես, վրդովմունքդ քեզ պահիր, ընտանիքիդ մասին պատմիր :

— Ես գիտեմ թէ դու ո՛վ ես եւ ի՛նչ ես արել : Ինչու դու էլ չիմանաս, որ Քրիստոսի չարչարանք եմ քաշել սրանց ձեռքից, աքսոր եմ գնացել : Էսքան տարիներ խեղդուած դանդատքս քեզ չասեմ, էլ ո՞ւմ ասեմ : Կը լսե՞՞ն, թող լսեն, ոչ ոքից վախ չունեմ, անցան լալ մնալու օրերը :

Ցանկարծ յիշում եմ Թադէոս Ջիլաւեանի վախճանը, անհատի պաշտամունքի տարիներին .

— Սպանել են ...

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շար.)

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՄՈԿՐԱՍԻ

Գ.

Ներսիսեան կը յիշէ Քիւրտերու ապըստամբութիւնը 1834ին եւ ջախջախիչ պարտութիւնը Բէշիտ Փաշայէն : 1845 – 46ին ալ կրկին կ՝ապստամբին եւ կրկին կը պարտուին : Խրիմի պատերազմին ալ, 1854 – 55ին, ապստամբութիւնը կը ճընշուի խստութեամբ :

Ներսիսեան կ՝աւելցնէ . «Դրութիւնը կը փոխուի 1850էն ետք, սուլթանական կառավարութիւնը իր հարուածը կը դարձընէ Հայերու դէմ » :

Աշիրեթական կազմակերպութիւն ունեցող զինուած Քիւրտերը կ՝ընկճուին թուրք ուժերէն, անզէն եւ անկազմակերպ Հայերը պիտի կարենայի՞ն դիմադրել, իրենց իրաւունքները արժեցնել թուրք կառավարութեան մօտ :

Կացութիւնը կը փոխուի Քիւրտերու հանդէպ եւ Հայերու հանդէպ, եթէ թուրք կառավարութիւնը շարունակէր Քիւրտերու հանդէպ վարած քաղաքականութիւնը՝ ապահովաբար հարստահարութիւնները կը նուազէին :

Ներսիսեան կը յիշէ գերման ապագայ Զօր. Մոլթքէի առաջարկը զինուորագրութեան մասին :

Մոլթքէ 1835ին կը շրջի արեւելք եւ կը գտնէ քրիստոնեայ Թուրքեր : Հայերէնը տեղի կուտայ թուրքերէնի եւ քրտերէնի առջեւ : Փոքր Ասիոյ մէջ հասարակ խաւը կը խօսի թուրքերէն, վերինխաւը, որ դպրոց տեսած է տկար է թուրքերէնի մէջ Կովկասի մէջ հակառակն է, բարձր խաւը

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍՈՎ

Չեմ ուզեր որ այլեւս հոս մնայ ողջ ..: Այլեւս չեմ կրնար տոկալ այս չարչարանքին, այս մղձաւանջին : Խօսեցէք իրեն, պարոն ...»:

Խենթի մը պէս կը տապլտկէր առջեւս : Այդ միջոցին երկու ոստիկաններ կուգային մեր կողմը : Արագօրէն զինքը վեր հանեցի գետինէն : Պահ մը դիւահարի մը նման նայեցաւ ինծի, ապա, բոլորովին տարբեր ձայնով մը, ըսաւ .

— Դարձէք այս փողոցը եւ անմիջապէս պիտի հասնիք ձեր պանդոկին առջեւ :

Ու անյայտացաւ :

Փաթթուեցայ վերարկուիս մէջ, կը սարսռայի : Տեսակ մը խառնակ դինովութիւն, անզգայ ու սեւ, պատած էր բովանդակ էութիւնս : Կ՝ուզէի քիչ մը մը-տածել, խորհիլ այս բոլորին մասին, եւ սակայն շարունակ սեւ ձանձրոյթ մը կը ծնէր մէջս ու զիս կը փոխադրէր այլուր : Դողդոջ քայլերով հասայ պանդոկ, ինկայ անկողնոյս վրայ ու քնացայ ծանրօրէն, անասունի մը նման :

×

Հետեւեալ առաւօտ չէի գիտեր թէ ինչ կար այդ ամբողջին մէջ իբր երազ եւ իբր իրականութիւն, ու բան մը կարծես մէջըս կ՝արգիլէր այդ մասին որեւէ հարցում ընել : Ուշ արթնցայ քունէս : Կ՝ուզէի երթալ այցելել այն եկեղեցին, ուր, կ՝ըսէին, կային հինաւուրց թանկագին խճանկարներ :

Բայց, աչքերս կորսուած կը մնային պարապին մէջ : Առջի գիշերուան յիշատակը շարունակ կը վերերեւէր մտքիս մէջ, միշտ աւելի ուժեղ թափով մը, ու կարծես զիս կը քաշէր դէպի այն փողոցն ու տունը եւ սակայն, այս տարօրինակ փողոցները կ՝ապրին միայն գիշերները, իսկ ցերեկները կը կրեն դորշ ու սառն դիմակներ ու այդ դիմակներուն ներքեւ զանոնք կրնան ճանչնալ միայն քաջատեղեակները : Երկար փնտռեցի զայն բայց չկրցայ գտնել : Յետոյ, յուսահատած ու յոգնած, վերադարձայ պանդոկ, միշտ հետապնդուած պատկերներէ ու դէմքերէ, որոնք շարունակ կը շարժէին երեւակայութեանս մէջ, յուշերուն շնորհիւ :

Շոգեկառքը կը մեկնէր երեկոյեան ժամը 9ին : Ցաւով կը հեռանայի քաղաքէն : Բեռնակիր մը եկաւ պայուսակներս առնելու : Ճամբայ ելանք դէպի կայարան :

Ցանկարծ, քառուղիի մը անկիւնը, ներքին ցնցում մը զգացի : Ճանչցայ փողոցը՝ որ կը տանէր դէպի տունը : Ըսի բեռնակիրին որ պահ մը սպասէր ինծի, եւ մինչ այս վերջինը պզտիկ զարմացումէ մը ետք սկսած էր ընտանի բարեկամութեամբ մը ժպտիլ, դացի վերջին ակնարկ մը նետելու համար այդ արկածախնդրական փողոցին վրայ :

Հոս էր, այդ փողոցը, մթութեան մէջ, մռայլ՝ ինչպէս առջի գիշեր, եւ լուսնի տժգոյն ճառագայթին տակ տեսայ համբաւաւոր տան դրան ապակիներուն փայլը : Ուզեցի վերջին անգամ մը մօտենալ, երբ մարդկային դէմք մը դուրս սահեցաւ մթութենէն : Սարսուռով մը ճանչցայ տան սեմին կծկուած սպասող այդ մարդը, որ նշան կ՝ընէր ինծի յառաջանալու : Սակայն, ցնցուած սաստիկ դողէ մը, փախուստ տուի արագօրէն, վատօրէն, վախնալով որ կրնայի վտանգաւոր գործի մը մէջ իյնալ եւ շոգեկառքս փախցնել :

Այսուհանդերձ, երբ դուրս ելայ փողոցէն եւ հասայ քառուղիի ծայրը, դառնալէ առաջ դէպի ուրիշ փողոց մը, վերջին անգամ ըլլալով նայեցայ ետիս :

Երբ նայուածքս հանդիպեցաւ մարդուն, յստակօրէն տեսայ որ անիկա զօրաւոր ցնցում մը ունեցաւ, ապա, առաձգական ուժով մը ցատկելով դէպի դուռը, բացաւ զայն ու խոյացաւ ներս :

Այդ պահուն, մետաղի մը փայլը տեսայ ձեռքին մէջ...

Հեռուէն չկրցայ զանազանել թէ, դը՞ր մ էր կամ դանակ մը, որ լուսնի լոյսին տակ դաւադրաբար դողաց իր մատներուն մէջ ...:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(10 եւ վերջ)

ռուսացած է: Քաղաքակիրթ եւ տգէտ ժողովուրդներու ազդեցութիւնը զգալի է հայ կեանքին մէջ:

Մոլթքէ կը հիանայ սակայն Հայերու տոկունութեան վրայ եւ կը հաւատայ, թէ լաւագոյն զինուորներ կրնան ըլլալ, թէեւ զինուորութեան համար անհրաժեշտ է կարգապահութեան ոգի:

Ապագայ զօրավարը Մալաթիայէն կը դրէ 1839 Ապրիլ 5ին: «Ժամանակէ մը ի վեր խնդիր է թէ կարելի է Հայերէն զինուոր առնել օսմ. բանակին: Արդարութեան եւ իրաւունքի տեսակէտէն յայտնի է թէ որեւէ առարկութիւն ընել կարելի չէ այս խորհուրդի դէմ: Թուրքիա պէտք ունի զինուորներու, որովհետեւ պարտաւոր է պաշտպանելու ընդարձակ սահմաններ: «Անատոլուի Հայերը կորովի, ուժեղ են, հնազանդութեան եւ կարգապահութեան վարժ, միջակ հարստութեան տէր: Հայերը Քիւրտերէն եւ Արաբներէն աւելի օգտակար տարր մըն են Օսմ. Տէրութեան համար: Տաւրոսի բանակին հրամանատար Հաֆըզ փաշա կ'ուզէ մէն մի տասնապետի հրամանին տակ հայ զինուոր դնել: Այս կերպը բանաւոր չգըտայ, որովհետեւ մահմետականներ իրենց մէջ գտնուած Հայերը այնքան պիտի ճնշեն, որ ձեռներէց ոգի պիտի չթողուն անոնց մէջ, Հայերը զրկուելով յառաջդիմութեան յոյսին պարդեւելիք եռանդէն ու ոգեւորութենէն՝ օգուտ մը պիտի չըսպասեն զինուորական ծառայութենէն: Եթէ մէն մի բետիֆի գունդին մէջ չորրորդ վաշտ մը կազմուի միմիայն Հայերէ, մինչեւ հազարապետի աստիճան բարձրանալու յոյսը եւ հաւանականութիւնը Հայերու գրգիռ պիտի ըլլայ ընտիր զինուորներ հասցնելու: Հաֆըզ փաշա ստիպուած է նկատի առնել մոլեռանդներու ազդեցական յուզումը»:

Խրիմի պատերազմէն ետք՝ երբ քրիստոնեաներու զինուորագրութեան հարցը օրակարգի դրուեցաւ, Հայերը մերժեցին: Աւելի վերջերը Ազգ. Ժողովը զբաղեցաւ, Իզմիրլեան և Նարպէյ յայտարարեցին թէ ժողովուրդը դէմ է, յարգելու է ժողովուրդին կամքը, թէեւ մեծամասնութիւնը համաձայն էր զինուորագրութեան: Ռուսիա կ'ընդդիմանար քրիստոնեաներու զինուորական ծառայութեան, մինչդեռ Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայն էին՝ քրիստոնեաներու եւ մահմետականներու հաւատարմութեան համար:

Օրէնքի առջեւ հաւասարութիւն պահանջող ժողովուրդ մը զէնք կրելու իրաւունքը կը մերժէր, թուրք կառավարութիւնը դոհ կը մնար քրիստոնեաներու մերժումէն: Ազգ. Ժողովին մէջ Գրիգոր Օտեան խօսած է իմաստալից ճառ մը «հայրենիքի պաշտպանութիւնը ձգելու չէ մէկ տարրի վրայ, պետելը ասկերիէն մեր տկարութեան նշանն է»:

Լեհական յեղափոխութիւնը ջախջախուեցաւ եւ շարժումը նկատուեցաւ անխոհեմութիւն: Լեհ քաղաքական տարագիր Քլացքօ կը գրէր. «Իմաստութեան ամէնէն տարրական պատուէրները, ինքնապահպանման բնազդը, անցեալի ահաւոր դասերը տարհամոզելու էին Լեհերը սահմանադրութիւնը փորձի ենթարկելէ: Ամբոխավարութիւնը անմիտ յեղափոխութեան մէջ նետեց դժբախտ ժողովուրդ մը: Ի՞նչ կրնային ընել խանդավառ, բայց անզէն ըմբոստական խումբեր երկու հարիւր հազար ուժի մը դէմ, անմիջապէս կեդրոնացած ըմբոստ կեդրոններու մէջ»:

Արեւմտեան քաղքենի դասակարգը յոյսերը կապած էր արեւմտեան պետութեանց, որոնք կը պաշտպանէին Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը: «Արեւմտեան պետութիւնների խարդախ դիւանագիտական խաղերի առարկայ ըլլալով՝ Արեւմտեան Հայաստանի բնակչութիւնը մասսայական կոտորածների ենթարկուեց: Արեւմտեան Հայաստանը կ'ազատուէր միայն ռուս պաշտպանութեամբ»: Ներսիսեան կ'աւելցնէ. «Ռուսիա ուժեղացրեց հալածանքները հայ ժողովրդի դէմ, խիստ հսկողութեան տակ առաւ մամուլը, բարեգործական հաստատութիւնները, դպրոցները 1880ական թուականներին», մինչդեռ սահմանէն ասդին ապրող Հայերը, ներշնչուած Նալբանտեանէն եւ Պատկանեանէն՝ ռուս բարեխնամ կառավարութեան պաշտպանութիւնը կը փնտէռին: Ռուսին համար Հայ Եկեղեցին հերձուածող էր, Հայը ռուսանալու էր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջերս Հայաստանի կառավարութեան որոշումով հիմնարկութեան վերածուեցաւ հողագործութեան փորձակայանը, որուն տնօրէնը՝ ակադեմական Գագիկ Դաւթեան «Հայրենիքի Ձայն»ի թղթակիցին հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին պարզած է նորակազմ հիմնարկութեան աշխատանքները:

— Երբեք զարմանալի չէ, որ Հայաստան կարեւոր կեդրոն մը դարձած է բուսական նիւթերու արդիւնաբերական մշակման: Արդարեւ, փոքր տարածութեամբ մշակելի հող ունեցող երկրի մը համար, անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել առաւելագոյն ցանքատարածութիւններ ապահովելու ուղղութեամբ: Հայ գիտնականները տարիներէ ի վեր կը զբաղին այս հարցով: Խօսքը կը վերաբերի ոչ միայն հողը արուեստական սնդարար նիւթերով հարստացնելու, այլեւ, որոշ պարագաներու մէջ, զոց միջավայրերու պայմաններուն տակ բոյսերուն համար օդի ջերմութիւն, խոնաւութիւն եւ լոյս հայթայթելու միջոցներուն մասին: Բոյսերու անհող մշակութեան փորձերը եւ աշխատանքները սկսած են 1956ին: Այս ուղղութեամբ առաջին աշխատանքները կատարուեցան բաց դաշտերու մէջ: Առաջին իսկ փորձերը ցոյց տուին, որ արուեստական կերպով ղեկավարուած սննդարար միջավայրերու մէջ բոյսերը կ'աճին շատ աւելի արագ եւ անհամեմատ մեծ քանակութեամբ բերք կու տան: Ի դէպ բերքին որակը չի նուազիր, ընդհակառակն, կարելի է ուզած աստիճանին բարձրացնել:

Այժմ հիմնարկութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի հազար քառ. մեթր տարածութեամբ հողամաս մը, ուր փորձեր կը կատարուին վերոյիշեալ ուղղութեամբ:

Բազմամեայ փորձերը ցոյց տուին, որ տեղւոյն բերքը, սովորական դաշտային պայմաններու համեմատութեամբ, քանի մը անգամ բարձր է: Օրինակ, Արարատեան դաշտավայրը շրջապատող նախալեռնային գօտիին մէջ գազարին բերքը սովորաբար մէկ հեկտարէն տասը թոն է: Անհող մշակութեան պայմաններուն մէջ նուազագոյն բերքը հեկտարէն 56 թոն է (իսկ երբեմն՝ 100 – 120 թոն): Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ, թէ մէկ թոն գազարին բերքին համար, դաշտային բնականոն պայմաններուն մէջ, անհրաժեշտ է երեսուն օրուան աշխատանք, մինչդեռ անհող մշակութեան պարագային՝ 2–3 օրուան աշխատանք:

Բոյսերու անհող մշակման դրական կողմերէն մէկն ալ այն է, որ կարելի է օգտագործել Հայաստանի քարքարոտ, աղուտ եւ այս կամ այն պատճառներով անօգտագործելի հողերը: Միեւնոյն ատեն կարելիէ մօտ ապագային բոյսեր աճեցնել շէնքերու տանիքներուն վրայ եւս:

Շնորհիւ հայ գիտնականներու աշխատանքներուն եւ ձեռք ձգուած յաջողութիւններուն, այսօր, օտար գիտնականներ կ'այցելեն Հայաստան՝ ծանօթանալու անհող մշակութեան եղանակին:

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

1930ին հիմնուեցաւ Բազմարուեստից հիմնարկութիւնը, որ սկզբնական շրջանին ունէր երկու ճիւղ, ուր կ'ուսանէին 456 երիտասարդներ՝ չորս – հինգ մասնագիտութիւններու գիծով:

Այժմ՝ իր գոյութեան 35րդ տարեդարձին, հիմնարկութիւնը դարձած է երկրին մեծագոյն կրթական հաստատութիւններէն մէկը, ուր նոր ուսումնական տարիէն սկսեալ պիտի յաճախեն մօտ 11 հազար ուսանողներ: Ներկայ թափով ուսանողութեան թիւը քանի մը տարիէն կրնայ հասնիլ քսան հազարի:

Հիմնարկութիւնը ներկայիս ունի մնայուն ուսուցման հինգ ճիւղեր՝ շինարարական՝ եօթը մասնագիտութիւններով, քիմիագիտական՝ վեց, ելեկտրագիտական՝ ութ, մեքենաշինական՝ ութ եւ ինքաշխատ ու հաշուիչ թեքնիքի՝ մասնագիտութիւններով: Հաստատուած են նաեւ երեկոյեան եւ հեռակայ դասընթացքներ, առաջինը 18ը եւ երկրորդը 13 մասնագիտութիւններու համար:

1959ին հաստատուեցաւ հիմնարկութեան Լենինականի ճիւղը՝ մնայուն ուսուցման չորս, երեկոյեան երկու եւ հեռակայ վեց մասնագիտութիւններով: Բազմարուեստից հիմնարկութեան Լենինականի ճիւղը մօտ ապագային պիտի դառնայ առանձին հաստատութիւն մը: Կիրովական եւս ունի իր ճիւղը՝ մնայուն ուսուցման չորս, երեկոյեան երկու եւ հեռակայ վեց մասնագիտութիւններով:

Գաղափար մը տալու համար Բազմարուեստից հիմնարկութեան աշխատանքներու մասին, յիշենք, որ 35 տարիներու ընթացքին 8500 ճարտարագէտներ շրջանաւարտ եղան այս կրթարանէն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ լրագրողներու միութեան վարչութեան Դ. լիակատար նիստը տեղի ունեցաւ Յունիս 22ին: Ժողովը քննեց «ՍՄԿԿ 23րդ համագումարի որոշումները եւ հանրապետութեան ժուռնալիստների խնդիրները»:

Հայաստանի լրագրողներու երրորդ համագումարը պիտի գումարուի Սեպտեմբեր տասնին, Երեւան:

ԱՐԱԳԱԾ լերան լանջին գտնուող հայկական յուշարձաններ, եգիպտական Ապու Սիմպել տաճարին նման, ստիպուած եղան լքել իրենց սովորական տեղերը: Ծովին մակերեսէն 1800 մեթր բարձրութեան վրայ ստեղծուելու վրայ է Հայաստանի ամէնէն մեծ արուեստական ջրամբարը, որ պիտի ողողէ Զովունի հին գիւղը, ուր 15 դար առաջ շինուած են ազգային ճարտարապետութեան փայլուն կոթողներ:

Ասոնցմէ ամէնէն մեծը Պօղոս – Պետրոսի պազիլիք ձեւի տաճարն է: Մասնագէտները դիմել կուտան, թէ այդ տաճարը կեդրոնական – գմբէթային հազուագիւտ այն յուշարձաններէն է, որոնց հիման վրայ յետագային զարգացաւ միջնադարեան հայկական ճարտարապետութիւնը: Պազիլիքը մաս առ մաս քանդելու աշխատանքով զբաղած արշաւախումբը թուագրեց աւելի քան հինգ հարիւր քարեր: Ասոնք նախ իրարմէ պիտի անջատուին, ապա միեւնոյն կարգով պիտի հաւաքուին ջրամբարին մօտերը, ուր պիտի ստեղծուի ջրասոյզ ըլլալու վտանգէն ազատած ճարտարապետական յուշարձաններու համակարգը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

— *LIVRES REÇUS*

INCURSION POETIQUE de Eghia Ferhadian, choix de poèmes, Lyon 1965.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

- ԵՐԲ -

ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Նայեմբերի վերջերը օր մը Նաթալի Շուբօվ – Քարամինի տունը հանդիպեցաւ: Յանկարծակի, անկարգութիւնը քաղաքին մէջ աւելցած էր, եւ արտաքին ապահովութեան այն զգացումին՝ զոր ունեցեր էր ամէն մարդ բոլշեւիկեան իշխանութեան սկիզբը, հիմա յաջորդած էր տակնուվրայ կացութիւն մը: Քաղաքին զինուորական հրամանատարին մէկ վճիռը, կը պատուիրէր բնակիչներուն դոցել տուներուն գլխաւոր դուռները իրիկուան ժամը վեցէն սկսեալ: Կառատունի դրան առջեւ, որու դռնակը միայն բաց կը մնար, վարձակալները եւ դռնապանները երկերկու հոգի, պարտաւոր էին մինչեւ առտու պահակ մնալ: Բակին մէջ դրուած մեծ զանգ մը, վտանգի պարագային բնակիչներու ազդարարութիւն կ'ընէր, հրահանգ տրուած էր զինուած վար իջնել յարձակողը ետ մղելու համար: Այսպէս, Փեթրոկրատի իւրաքանչիւր հանդարտիկ տունը, գիշեր ըլլալուն պէս, փոխակերպուած էր յարձակում կրելու պատրաստ ամրոցի մը: Այս հրովարտակին հրատարակութիւնը երկիւղ տարածեց ամէն կողմ, որովհետեւ այս կ'ապացուցանէր թէ բոլշեւիկները անկարող էին հանրային կարգ կանոնը պահելու, եւ անգամ մը որ արեւը անհետանար քաղաքը կը վերաբերէր թափառաշրջիկ զինուորներու, Քրօնշդատի ահարկու նաւաղին եւ առանց համազգեստի աւազակներու: Եւ, իրապէս գիշերային յարձակումները կը բազմապատկուէին. այն յանդուգն կամ անփոյթ մարդիկը որ ինքզինքնին վտանգի կը դնէին իրիկուան ճաշէ վերջը դուրս ելլելով, հեռուէն կամ մօտէն, կը լսէին հրացանի հարուածներ որ լռութեան մէջ կը պայթէին, եւ կամ յարձակում կրած անցորդի մը լեղապատառ ճիչերը: Հինգ վեց հոգիով ամայի հրապարակներ անցնելու համար անկիւնները իրարու կը սպասէին: Շատ վտանգաւոր էր ոտքով գիշերը երկար ճամբայ կտրել Փեթրոկրատի մութ փողոցներուն մէջ:

Այս պահուն էր որ Սավինսքի հասկը ցաւ՝ իր տունը դառնալու առթիւ, այն անպատեհութիւնը որ կար ջուրին միւս կողմը բնակելուն եւ Թրոյիցքիի անսահման կամուրջը ոտքով կամ սահնակով անցնելուն մէջ: Իր ինքնաշարժը դրաւած էին, եւ ցարդ յաջողութիւն չէին ունեցած Սմօլնէյ ըրած դիմումները ետ առնելու համար: Քամէննօ Օսթրովսքի Բրօսթէքթի իր տունը քաղքէն կէս ժամ հեռու էր, եւ չէր ուզեր համակերպիլ միայնակ երեկոներ անցընելու հոն: Այսպէս որոշեց թողուլ զայն եւ վարձել կահաւորուած թափուր բնակարանը յանկարծակի մեկնող բարեկամի մը որ յաջողած էր արտասահման փախչիլ:

Այս նոր յարկաբաժինը, աւելի փոքր լայնօրէն կը բաւէր իրեն: Շուբօֆ – Քարամիններէ եւ Վօլենսքիներէն երկու քայլ հեռու, թիւ չորսը Աբթիէքարսքի Բէռէուլսքէն որ կը միացնէ Միլիոնայան՝ Մօլիքայի: Գետնայարկին վրայ էր, բաւական վայելչօրէն կահաւորուած ուր ուղղակի կը մտնուէր այն անցքէն որ բակը կ'առաջնորդէր: Սավինսքի գրաւեց միայն Բէռէուլսքի վրայ նայող երկու սենեակ եւ ճաշասրահ որ տեսարան ունէր փողոցին տան եւ Շան տը Մարսի վրայ երես ունեցող ընդարձակ շէնքի մը հասարակաց բակին վրայ: Այս կրկնակ մուտքը, թէ կրնար օգտակարութիւն ունենալ այն շփոթ ժամանակի մէջ, ուր հիմա կ'ապրէին:

Նաթալի Շուբոֆ – Քարամինի յայտնեց թէ իր դրացին կ'ըլլար: Ան շատ ուրախ եղաւ: Իրմէ հինգ հարիւր քայլ բնակող մարդիկը միայն կը տեսնէր այլեւս: Պէտք էր խմբուիլ, շատ միաձոյլ պզտիկ ընկերութիւն մը կազմել այն դժուարին օրերուն համար զորս կ'անցընեն. թերեւս այսպէս կրնային հաւաքուիլ երեկոյթը միասին անցընելու համար, կղզիացած մնալը Նաթալիի կ'երեւէր բոլշեւիկի յեղափոխութեան ամէնէն սոսկալի փորձանքը:

Կը սպասէր Գերմաններուն ժամանումին: Պիտի մտնէին Փեթրոկրատ եւ Մոսկուա, առանց գնդակի հարուած մը տալու: Մինչ այդ, երկու լարի վրայ խաղալով, հիւրընկալութիւն ընծայած էր անգլիական դեսպանատան ազատ կցորդի մը, Լորտ Տըկլասի, որուն ներկայութիւնը իր յարկաբաժինին մէջ ապահովութիւն մըն էր գիշերային խուզարկութիւններու եւ բռնաւոր մարքսիստականներու ցերեկեայ կեղեքումներու դէմ:

Սավինսքի զսպեց ժպիտ մը, Լորտ Տըկլաս երիտասարդ մըն էր, դասական դեղեցկութիւնով մը որ Փեթրոկրատ հասնելէն ի վեր, հազիւ մէկ տարիէ, մեծ յաջողութիւն ունեցած էր եւ Նաթալիի սիրահարը կը համարէին, «Ահաւասիկ, վարպետ խաղ մը, խորհեցաւ: Ասիկա միշտ մէջէն կ'ելլէ»:

Մէկէ աւելի պատճառներ ունէր այսպէս խորհելու, որովհետեւ վստահելի աղբիւրէ լսած էր որ Նաթալի Շուբոֆ Քարամին Սիմէոնովի հետ շփումը վերսկսած էր:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պէնլեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Համբարձումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալեքսատր Համբարձումեան եւ զաւակները, Ալպէր Համբարձումեան, Ժաք Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Համբարձումեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՇՆՈՐՀԻԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ-Քաշանի «Մուրատ» խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Ֆր. Կապ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղէն Պ. Մկրտիչ Մուսէեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զարմայր Մուսէեան իրենց եղբօր Մկրտիչ Մուսէեանի մահուան քառասունքին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Շաւիլէն Կապ. Խաչուհի Տիկին Անահիտ Պարտաքճեան յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին իր ապաքինման առթիւ : (Ստանալ Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղէն) :

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Այս Կիրակի առաւօտ, Վարդավառի Տօնին առթիւ, Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Նահատակներու յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕԾՈՒՄ

Այս Կիրակի, Վարդավառ է : Տօն պայծառակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ի ժամ պատարագի Սրբազան Հայրը պիտի կատարէ քահանայական ձեռնադրութիւնը եւ Օծումը Արշամ Սարկ. Մինասեանի :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեանց : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Երկուշաբթի, Մեռելոց է : Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Ս. պատարագ : Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին :

Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐԻՍ ՎՐԴ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Ժամերգութիւն ժամը ութին, Պատարագ ժամը տասնին :

Սէնթ Անթուանի եւ շրջակայի բարեպաշտ հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու արարողութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ. Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած «Արզութեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, (Յուլիս 24) առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գերեզմանատան Շիրիմներուն : Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձրախօսով :

Մատչելի պիւֆէ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ) :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, Կիրակի (17 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան մօտ :

Կը նաճագահէ Ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԷ

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին :

Անձրեւի պարագային՝ Օհանջանեան ակումբին մէջ : Անակնկալ մը, նուագ Պ. Պետրոսեանի կողմէ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Ֆեսանվիլիէի Օդափ. կայանի պարտէզին մէջ :

Այս Կիրակի, ժամը 10 – 20 :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ քրքջալիր զաւեշտ մը՝

«ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ»

Հայաստանեան նկարներու ցուցադրութիւն : Մարզական խաղեր, վօլէյպօլի եւ փինկփօնկի մրցումներ :

Վարձուած է օթօքար մը Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ :

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանի, 121 Ավընիւ Անրի Պարպիւս :

Անձնական կառքերով հետեւիլ՝ Օթօռութ տը լ'Ուէսթ Տրէօ, Պրեզոլ եւ Ֆեսանվիլիէ ճամբան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի Օր»ուան տօնակատարութիւն Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա) կայանին մէջ, մեծ պատրաստութեամբ՝ դաշտահանդէս, խորոված, ճրախճանք, խարոյկ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 17

Օթոքառ մը նախատեսուած է որ կը մեկնի Փարիզէն Շաբաթ օր, եւ կը վերադառնայ Երկուշաբթի, երթ ու դարձի գին, մարդ գլուխ 60 Ֆրանք : Պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 10ը հեռախօսելով Տիկ. Թադէոսեանին՝ 878-27-35

Վերջին պահուն չսպասել

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 Ֆրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Ռիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Ռիւ Թրոնշէ :

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջմասնաճիւղային վարչութիւնը կազմակերպած է Յուլիս 17ին օթոքառով պտոյտ մը դէպի կայան (Պէլֆոնթէն) :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւններուն մօտ : Մարսէյլ քաղաքի մէջ ընկերուհի Թութէլեան, 4, Ռիւ Փարմանթիէ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի (Յուլիս 17) ձայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, առաւօտեան ժամը ութին Ս. Մեսրոպի կեանքն ու գործը կը ներկայացնեն.— Վերապատուելի Գարեգին Սիսլեան, Հայր Նիկողոս Վ. Քէհեայեան եւ Տիկին Հուրի Իփէկեան :

×

Նոյն օրը, հեռատեսիլէն ժամը 9·30ին կը ներկայացուի Լիոնի գաղութը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՒՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկ. Հիսայեանի բնակարանը, 41 Ռիւ Մորթինա (Անիէռ) : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւորի ընտրութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Օրակարգ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը : Կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒԼԻՍ

SAMEDI 16 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10661 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.661

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ 14-Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

ԿԱՐԳ ՄԸ ՆԵՐՈՒՄՆԵՐ

Արեւը չէր բացակայեր եւ Յուլիս 14ի աւանդական տողանցքը տեղի կ'ունենար Շան զ'Էլիզէի վրայ ուր նախագահ տը Կոլի կողքին, ափրիկեցի պետեր, դիւանագիտական մարմինը եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ տեղ դրաւած էին:

Տողանցքին մաս կը կազմէր նաեւ Օտար Լէգէոնը, որ վայրաչուներուն հետ արժանացաւ խանդավառ ծափահարութեանց :

Արարողութենէն ետք , նախագահ տը Կոլ, Էլիզէի պարտէզներուն մէջ ընդունած է աւելի քան 1800 հիւրեր, որոնց մէջ գլխաւորաբար դեսպանները, մէջն ըլլալով Չինաստանի ներկայացուցիչը :

Ինչպէս ամէն տարի, բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկուած են նախագահ տը Կոլի: Յիշենք շատ ջերմ հեռագիր մը նախագահ Պոդգորնիէ, Չինաստանի նախագահէն, դաշնակցային Հանրապետութեան նախագահ Լիւպքըէ , նախագահ Սենկորէ եւն.:

Ճոնսընի եւ Անգլիոյ թագուհիին հեռագիրներու բովանդակութիւնը չէ յայտնուած :

× Յուլիս 14ի առթիւ, նախագահ տը Կոլ կարգ մը ներումներ շնորհած է : Ասոնց մէջ, Ալժէի ըմբոստական շարժումին չորս զօրավարներէն, ներման արժանացած է Զօր. Զելլէռ եւ 11 ուրիշ բանտարկեալներ : Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան (Օ Ա ԷՍ() 83 դատապարտեալներ կը մնան բանտը :

× Արտասահմանի բոլոր Ֆրանսական դեսպանատուները ընդունելութիւններ կազմակերպած էին: Մոսկուայի մէջ , Կոսիգինի, երկու մառեշալներու եւ մէկ նախարարի ներկայութիւնը մեծ ուշադրութիւն դրաւած է, տրուած ըլլալով որ Խրուշչեւի անկումէն ի վեր, առաջին անգամն է որ խորհրդային ղեկավարներ ներկայ կ'ըլլան արեւմտեան դեսպանատան մը ընդունելութեան, ազգային տօնի մը առթիւ :

ՎԻԷԹՆԱՄ

Վիէթնամի պատերազմը օրէ օր կը ծաւալի եւ մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանայ միջազգային բեմին վրայ : Ամերիկեան օդուժը հիւսիսային Վիէթնամի երկու Միկ օդանաւեր վար առած է :

Հանոյի մէջ, արտաքին նախարարը կը վստահեցնէ թէ ամերիկեան օդանաւերը սպառնացած են օտար բեռնատար նաւերու : Նոյն աղբիւրներու համաձայն , կռուելու վիճակէ հանուած են 112 հազար թշնամիներ , որոնց մէջ չորս հազար ամերիկացի զինուոր , վերջին վեց ամիսներու ընթացքին եւ փճացուցած են 1329 օդանաւեր :

Ամերիկացիք բաւական մտահոգ են այն ճակատագրին մասին որ վերապահուած է գերի ինկած ամերիկացի օդաչուներուն : Ծանօթ է որ, հիւսիսային Վիէթնամը ասոնք կը նկատէ պատերազմի ոճրագործներ :

Փեքինի « Ժողովուրդի Օրաթերթը » խօսելով Ճոնսընի ճառին մասին, կը գրէ թէ այդ ճառը փաստեց թէ Միացեալ Նահանգները թուղթէ վագր մըն է :

Տիկին Կանտի, Մոսկուայի հնդկական դեսպանատան մէջ ճառ մը խօսելով, ամբաստանած է անուղղակի կերպով, Չինաստանը որ կը փորձէ ծանրացնել հարաւ-արեւելեան Ասիոյ կացութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ բացը գոցելու հաբար, կառավարութիւնը որոշեց 0,75 առ հարիւր յաւելում մը կատարել գործատէրին բաժնին վրայ , Օգոստոս մէկէն սկսեալ : Ձեռք առնուած այս անակնկալ միջոցը կը քննադատուի մամուլին կողմէ, տրուած ըլլալով որ ծանրօրէն պիտի ազդէ փոքր եւ միջին հաստատութեանց վրայ եւ դիներու յաւելում յառաջ բերէ : Թէեւ կառավարութիւնը կը շեշտէ որ ձեռք առնուած այս միջոցը առժամեայ բնոյթ ունի, բայց հանրային կարծիքը թերահաւատ է այդ մասին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը շահեցաւ Լիւսիէն էմառ : Վերջին հանդրուանը՝ ժամացոյցի դէմ, շահեցաւ Ռուտի Ալթիկ :

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՌՏՕ ,որ տարիներէ ի վեր իդական սեռի անդերազանցելի խորհրդանշանն է, անակնկալօրէն ամուսնացաւ գերմանացի մեծահարուստ Փլէ – Պօյ Կունթըռ Զաքսի հետ, Լաս – Վեկասի մէջ: Պրիժիթ Պառտոյի երրորդ ամուսնութիւնն է (նախապէս 1952ին ամուսնացած էր Վատիմի հետ, ապա 59ին Ժաք Շառիէի որմէ մանչ մը ունի, հօրը յանձնուած): Գերմանացի ճարտարարուեստի մեծագոյն ժառանգորդներէն Կունթըռ Զաքս, նախապէս ամուսնացած էր Ֆրանսուհիի մը հետ որ մեռած է: Ունի տասը տարեկան մանչ մը: Նորապսակ ամոլը Թահիթի մեկնած է մեղրալուսինի : Ամուսնական արարողութիւնը տեւած է միայն ութ վայրկեան :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ փոխ – նախագահ ընտրուած է Քոչա Պոպովիչ, փոխարինելով Ռանքովիչը «հրաժարեալ»: Պոպովիչ եուկոսլաւ այն հազուագիւտ ղեկավարներէն է որ քաղքենի ծագում ունի : Ծնած է 1908ին, կանուխէն մտած է համայնավար շարքերը: 1936 Սպանիա գացած է կռուելու : Շատ ժողովրդական դէմք մըն է : Այս ընտրութիւնով , Եուկոսլաւիոյ թիւ «2»ը կը դառնայ :

ԻՐԱՔԵԱՆ յեղափոխութեան ութերորդ տարեդարձին առթիւ, նախագահ Ամէռ յայտարարած է թէ Իրաքի եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան Միութիւնը առաջին քայլը կ'ըլլայ դէպի արաբական աշխարհի միութիւնը :

ՀՌՈՄԻ օրաթերթերը լոյս չտեսան Յուլիս 14ին, գրաշարներու եւ մամուլի գործակցութեանց պաշտօնեաներու «շրջուն» գործադուլին պատճառով: 72 ժամուան ազգային գործադուլ մը որոշուած է : Պիտի սկսի Յուլիս 16ին եւ շարունակուի 17ին, 22, 23 եւ 24ին:

ԼԱՈՍԻ թագաւորն ու թագուհին մեկնեցաւ Փարիզէն: Նախապէս տնտեսական գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրուած է Ֆրանսայի եւ Լաոսի միջեւ : Ֆրանսական օժանդակութիւնը պիտի աւելնայ :

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ օդուժը ռմբակոծած է սուրիական հողամասը, այն պատճառաբանութեամբ թէ Յորդանան գետի ընթացքը փոխելու աշխատանքներ կը տարուէին: Երկու կողմերն ալ օդանաւեր կորսնցուցած են :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ անսովոր տաք մը կը տիրէ քանի օրէ: 15 օրուան մէջ հազար հոգի մեռած են: Ջերմութիւնը 38 աստիճանը անցած էր առջի օր :

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ, ութ ուսանող – հիւանդապահուհիներ սպաննուած են երեք ժամուան մէջ, նոյն մարդուն կողմէ : Ոճրագործը այս աղջիկներուն տունը մըտած էր դրամ ուզելու պատրուակով : Մէկը միայն կրցած էր պահուրտիլ անկողինին տակ եւ երեք ժամ յետոյ փողոց նետուած է խելագար վիճակի մէջ, պատմելով կատարուածը :

Օրը Օրին

ԵԹԷ Ո'Չ ՃԱՆՃ

—o—

Ինչպէս դիտել կուտայի անցեալ օր , միշտ մետասաներորդ ժամուն .— տասը, քսան, յիսուն տարի ետք — լսած ենք մեր դատին շուրջ , զանազան դիւանատուներու մէջ, սարքուած կատակերգութեան —դուք ըսէք՝ ողբերգութեան— գաղտնի պատմութիւնը :

Քառասուն տարի առաջ, երբ մենք ալ օրակարգի նիւթ էինք մե'ր եղեռնով , մե'ր Մոյիս Քսանըութով, մե'ր Սեւռով եւ իրենց Լոզանով, մեր ականջին հասածը պարզապէս օրուան մամուլին մէջ հրատարակուած լուրն էր: Կամ, շատ շատ, Թայմզի մը, Թանի մը, Տէպայի մը դիւանագիտական աշխատակիցին տեսութիւնը :

— Լոյտ Ճորճը ըսեր է որ··· Քլեմանսոն պատասխաներ է որ ··· Քըրզընը պիտի պահանջէ եղեր որ ··· Խորհրդաժողովը որոշեր է որ ···

Բայց այսքան մը ընթացիկ պատմութիւն սրճարանը, պլոթի սեղանին շուրջ հաւաքուած մարդոց ականջին ալ կը հասնէր՝ օրուան լրագիրին խողովակով :

Մենք, իբրեւ դատապահանջ ժողովուրդ, պէտք է տեղեակ պահուած ըլլայինք մեզ շաահգրգռող գաղտնիքներուն:

Այդ պատեհութիւնը, այդ իրաւունքը չտրուեցաւ մեզի: Մուտքի տոմս չունէինք արտաքին պաշտօնատուներու դըռընփակ գրասենեակներէն ներս քալելով՝ փսփսուքներուն, դաւերուն եւ մընացեալներուն ներկայ գտնուելու .համար: (

Շատ քիչ անգամ, 1918էն մինչեւ 1923, հայ ժողովուրդը առիթը ունեցած է օրուան արտաքին նախարարներուն կամ վարչապետներուն հետ դէմ դիմաց, քիթ քիթի, նստելու՝ իր դատը պատմելու համար :

Նոյնիսկ այդ հազուադէպ առիթներուն, ո'չ մէկ վարչապետ, ո'չ մէկ արտաքին նախարար, ո'չ մէկ պատասխանատու պաշտօնատար, որոշ ու մեկին յանձնառութեանց տակ մտած է :

Ընդհակառակն, վարչապետ թէ նախարար, տարտամ ու երկդիմի իմաստներով յայտարարութիւններ ըրած են: Իսկ մենք, անփորձ ու միամիտ, այդ յայտարարութեանց տուած ենք շօշափելի իմաստ :

Օրինակ, երբ նախարար մը մեզմէ մէկուն ըսած է թէ «հայ ժողովուրդն ալ ինքնորոշման իրաւունք ունի» մենք այս հոգեշահ «գրաբար»ը աշխարհաբարի թարգմանած ենք՝ մեզի հանելի ձեւով մը.

— Նախարարը որոշապէս յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ամէն բան պիտի ընէ որ հայ ժողովուրդն ալ տիրանայ իր ինքնորոշման իրաւունքին ···

Չեմ հաւատար որ մեզմէ մէկը— բանաստեղծ թէ փաշա — որեւէ ատեն, մեծ պետութեան մը ներկայացուցիչին հետ խօսած ըլլայ՝ այն շեշտով եւ այն բառերով զորս առնելիքուորը կը գործածէ պարտատէրին հետ տեսնուած ատեն :

Չեմ հաւատար որ մեզմէ մէկը — Օսմանեան նախկին նախարար թէ ծերակուտական — որեւն ատեն համարձակութիւնը ունեցած ըլլայ պառալու պարտատէրներէն ռեւէ մէկուն երեսին, ինչպէս, ժամանակին, մեզմէ քանի մը հոգի կը պառան եղեր Թալէաթի քիթին բերնին.

— Ապո'ւշ արարած ···

Մեր այս տկարութեամբ կը բացատրուի մեր «անգիտութիւնը» անցուդարձին, այն օրերուն, երբ հեւ ի հեւ կը սպասէինք մեր բարեկամներէն որ ձեռք մը տային մեզի, ոտքի հանէին մեզ եւ փրկէին ինչ որ մեզի ժառանգ մնացած էր ահաւոր եղեռնէն ետք :

Չերկարեմ — մեզ մարդու տեղ չեն դրած ու մեզի հրամցուելիք ապուրը իրենք իրենց ուզած ձեւով եփած են : Ու երբ մենք, վախով դողով, դժգոհութիւն յայտնած ենք, պատասխանած են .

— Ուրիշ ճար չկար ··· Վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծուած էր ··· Չկրցանք ձեզի օգտակար ըլլալ ··· Կը ներէք:

Այս «չկրցանք»ը լսեցինք Լոզանի խայտառակութենէն ետք, որ տեղի ունեցած պիտի չըլլար, եթէ երկու դաշնակիցներ , ուրիշի մը հետ իրենց հաշիւը կարգադրելու մտահոգութեամբ, ձեռքի տակէ օգնած չըլլային Մուսթափա Քեմալին : Եթէ մեր այսօրուան հօրարը տոպրակներով ոսկի եւ սնտուկներով զէն ու զրահ հասցուցած չըլլար նոյն մարդուն, որպէսզի տրորէր բրիտանական առիւծին պոչը: Երկու պարագային ալ՝ ի վնաս մեզի : 6

×

Ենթադրենք, սակայն որ մենք ալ այդ ճակատագրական օրերուն, սուր աչք եւ սուր ականջ ունէինք եւ իմացած էինք շատ մը չիմացուելիք բաներ : Եւ հասկըցած էինք որ բարեկամ թէ թշնամի մեր քիթին կը խնդային: Ի վիճակի եղած պիտի ըլլայի՞նք կացութիւնը վերի վայր շրջելու՝ յօգուտ մեզի :

Ո'չ : Մենք այդ ուժը չունէինք: Աւելի շիտակը, «յենարան» չունէինք: Այսինքն մեծ պետութիւն մը, որուն ապաւինէինք եւ, ի հարկին, սպառնայինք, ինչպէս այսօր, կարգ մը խեղճուկրակ ազգեր , օգտուելով իրենց մորթի գոյնէն կամ իրենց կրօնքէն, կը սպառնան Արեւմուտքին .

— Լա'ւ, լա'ւ, մեր ուզածը չէ՞ք տար, մենք ուրիշ հասցէ մը գիտենք ···

Մենք Լոնտոնէն, Փարիզէն, Հռոմէն ու Մոսկուայէն զատ ուրիշ հասցէ չէինք գիտեր :

Դժբախտաբար այդ հասցէներէն էր որ եկաւ հարուածը մեր գլխուն: Մեր Դատին :

×

Բայց , եթէ իմացած ըլլայինք թէ «դիւանագիտութիւն» բառը «խաբես – խուբես» բառին գրաբարն էր, հաւատ ընծայած չէինք ըլլար շատ մը մեղրածորան խոստումներու, որոնք մեզի կը շռայլուէին քառասուն, յիսուն տարի առաջ:

Նկարագրով մաքուր ժողովուրդ, մեր մտքէն անգամ չէր անցներ թէ կարելի էր ժամը 4ին հայ փաշայի մը կամ հայ բանաստեղծի մը կռնակը շոյել ու ժամը 5ին սիրաբանիլ մարդասպան ժողովուրդի մը ներկայացուցիչին հետ :

Եթէ 1919էն մինչեւ 1923 երկարող շրջանին դիւանագիտական պատմութիւնը ընկոյզի կճեպին մէջ տեղաւորէք, պիտի տեսնէք որ պատահածը ատկէ տարբեր բան մը չէր :

Միեւնոյն անձերը — ոմանք մեծապատի՛ւ հայասէրներ — միաժամանակ կը պագտուէին մեզի հետ ալ, Թուրքին հետ ալ, նոյնիսկ Սեւռի դաշնագիրին խմբագրութեան օրերուն :

Մեզ լքեցին վերջին պահուն, որովհետեւ մեզմէ սպասելիք չունէին :

×

Ինչո՞ւ յիսուն տարի ետ գացի :

Որպէսզի ազդարարեմ որ եթէ պատմութիւնը կրկնուի ու մենք նորէն ջուրին երեսը ելլենք — կամ կանանչ սեղանին բոլորտիքը նստինք ուրիշներու հետ — մեր լսելիք ճառերը ուղեցոյց չընենք մեզի՝ մեր իրաւունքները պաշտպանելու արարողութեան ատեն :

Դիւանագէտին հրամցուցած մեղրին մէջ ոնպատճառ մեղու մը կայ : Եթէ ոչ ճանճ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ

Բ.

«Արմենիա» հիւրանոցի ծեր դռնապանը հեչտութեամբ ներս չի թողնում տեղացիներին, որոնք ուզում են տեսնուել արտասահմանից եկած ոեւէ մէկի հետ: Իրաւունք ունի: Եթէ մուտքն ազատ լի – նի, հարիւրաւորներ ներս կը խուժեն, անդամ հետաքրքրութիւնից մղուած եւ կը ստեղծեն անտանելի վիճակ՝ բծախընդիր մաքրութեամբ եւ կարգ ու կանոնով պահուող հիւրանոցում: Դուրս եմ գա – լիս «Արմենիայից», մտադրած՝ դնալ մի մակ կանգուն Ս. Սարգիս եկեղեցին տեսնելու, թէ ի՞նչ է մնում նրան կից Առաջնորդարանից եւ ութ տարի յաճա – խած իմ ղալրոցից: Արեւառ դէմքով եր – կու հայ մարդիկ դէմս են վազում ու ձեռքերս թօթվում:

— Ո՞վ էք, տղերք ջան:

— Տրդատի զաւակներն ենք, Զրվզեցի: Ես Բագրատն եմ, սա էլ Մուշեղը:

— Տրդատը ո՞ղջ է, սուտ չէ՞ք խօսում:

—Իննսունը բոլորեց, բայց որ տեսնես, կ'ասես սա ձեր աւագ եղբայրն է, ոչ թէ հայրը:

Շփոթած եմ, դատողութիւնս չի դոր – ծում: Համաձայնւում եմ, պայմանով, որ ինձ չուտ ետ բերեն:

Նստում ենք չդիտեմ որտեղից ճանկած «Վոլգա» ինքնաշարժը եւ երեք քառորդ ժամից յետոյ հասնում մայրաքաղաքի հիւսիս արեւելքի ինձ այնքան ծանօթ դիւղը, ուր մեծ հօրաքրոջս տղան, քիչ շատ դրագէտ Տրդատը կենտրոնական դէմք էր: Նա, ինչպէս ասում են, տասը ձեռնանի էր, առեւտրական, կապալառու, երկրագործ: Մօտակայ ձորի բերանին պատնէշ քաշելով ջրամբար էր շինել ու անտէր, խոպան հողերը վեր ածել բեր – քատու դաշտերի: Ոչ միայն մենք պա – տանիներս, այլեւ տարիքոտ դիւղացիներ դալիս էին շրջակայքից զմայլանքով դի – տելու «Տրդատի դեօլը» ու հանդստանա – լու նրա ափին: Այժմ ոչ դեօլից, ոչ էլ հին տնից հետք կայ: Նա երկյարկանի նոր տուն է շինել դիւղը հատող Գառնիի ճանապարհի վրայ:

Տրդատն ու իրենները սպասում էին դարպասի առջեւ: Գրկախառնւում ենք երկարօրէն յուզուած բացականչութիւն – ների մէջ: Ծանօթանում եմ ընտանիքի անդամների հետ, մէկի ձեռքն եմ սեղ – մում, միւսին համբուրում: Բազում բա – դում պատանիներ ու երեխաներ: Ժամա – նակ չկայ, չուտ շարւում ենք սեղանի շուրջը, այնքան ծանրաբեռնուած ուտե – լիքի պնակներով եւ խմելիքի չիշերով, որ ձեռքիդ բաժակը ցած դնելու տեղ չես գտնում: Դիւղացիներ ներս են լցւում ու բռնում նոյնիսկ նախասենեակը: Նստած – ները թիկունքից չրջապատուած են ոտքի վրայ մնացածներով: Մսի, ձկան, հացի կտորներն ու դինու բաժակները ձեռքից ձեռք անցնելով հասնում են հեռու կանգ – նածներին: Ժխորի մէջ անկարելի է մտե – րիմ զրոյց: Իմանում եմ միայն, որ Տրդատը տեղեակ է եղել իմ կեանքին միւս հօրաքրոջ աղջկան գրած նամակնե – րից, բայց արդիլել է նրան պատա – հաններում յիշել իր անունը:

Բադրատը հրմշտկելով դուրս է գալիս ու նորից վերադառնում գրաւելու կողքիս իր աթոռը:

— Ինչո՞ւ դուրս գնացիր:

— Կոմսոմոլի քարտուղարն եկել ուզում էր ներս գալ, վռնտեցի, քո տեղը չէ, ա – սացի:

— Քեզ չնեղացնե՞ն:

— Ինչո՞ւ պիտի նեղացնեն, բա՛, ես ու Մուշեղը կոմունիստ չե՞նք:

— Դուք կոմունի՞ստ:

— Կոմունիստ ենք էլի, բա, ի՞նչ ա – նենք: Հլա մեր կնանիքն էլ կոմունիստ են, Վերդուշը դիւղկոմի քարտուղարն ա:

— Էս մի պոլկ (դունդ) երեխեքանց հոդսը ի՞նչպէս է քաշում:

— Տատիկները կան, պարապ չպիտի նստեն: Գինու բաժակների դատարկուե – լու հետ զուգընթաց բարձրանում է ներ – կանների տրամադրութիւնը:

— Խուրջինս բերի՞ր, հարցնում է ինձ Տրդատը ծիծաղելով:

— Ի՞նչ խուրջին:

— Լսեցէք, այ Զրվզեցիներ, — նա ոտքի է կանգնում,— սրանից քառասուն չորս տարիներ առաջ, այս օրերին ...

— Ցիշեցի, Ապրիլի 2ին էր:

— Էս քեռուս տղէն,— ձեռքը դնում է ուսիս, — կոտայքից դէպի Գառնի քաշ – ուելիս Թաղապիւղի Տէր Զաքարի(*) հետ եկան տունս: Հանդուցեալ կնոջս հետ դէս ու դէն ընկանք, որ սրանց պատուենք: «Ուտել խմելու ժամանակ չունենք, ա – սում են, մի հին խուրջին տուր ձիու վը – րայ ձգենք, որ մեր տղաների ձեռքի կա – պոցները մէջ դնենք»: Տուեցի: Ոռոստա – գան հինգ օրից յետոյ հակայարձակման անցնելիս խուրջինս վերադարձնել: Հինգ օր թող էլնի, քառասուն չորս տարի լի – նի: Խուրջինը բերի՞ր ...

Ընդհանուր քրքիջ:

— Հիմի լուրջ խօսենք: Բաժակները լիքը, կատարուել է չսպասուածը, — քե – ռուս զաւակը մեր մէջն է: Սա իմ կեանքի ամենաերջանիկ օրն է: Սա ցոյց է տալիս, թէ ինչքան մեր կեանքը փոխուել է դէպի լաւն ու ուրախալին: Մաղթենք որ ... իւր – մենք մեր — ածականները — հիւրի կէ – սացը:

Զրխչըրխկացնում ենք բաժակները:

Աչքս զգում եմ սրա նրա վրայ՝ ցան – կանալով անիրական լուսանկարներ պա – հել հոգումս: Նոյն հին օրերի դիւզա – յիներն են, կին ու աղամարդ, ծեր ու ե – րիտասարդ, թօշնած հազուստներով, բայց առոյգ, թարմ ու զուարթ: Ամէն ինչ փոխուել է, կարգ ու կանոն, քաղաք ու դիւղ, ճանապարհ, արտ, այդի: Բայց դուք Զրվզեցիները, Գառնեցիները, Քանա – քեռցիները, Գողթեցի աշխատաւորները, դուք չէք փոխուել, դուք նոյն յաւիտե – նական Հայերն էք մնացել՝ խոր արմատ ձգած հայրենի հողի մէջ:

— Տրդատ ջան, պիտի գնամ:

— Ա՛խ, ապիղ ախպէր, ախր ծովի չափ կարօտ ունիմ քեզ, մի կաթիլ չառայ: Լաւ, տղեքը գան, վաղը քեզ դիւղ բերեն, ճուտով փլաւը կ'ուտենք, յետոյ կ'ես – թանք Մորքանոցի գովչին մի քարափի չուաքում կը նստենք, մեր աչքերը Մա – սիսին, ու տարտերս կը թափեմ առաջդ, որ թեթեւ սրտով հոդը մանեմ:

— Ճար չունեմ, չեմ կարող:

Վեր ենք կենում, ամէնքը դուրս են դալիս ճանապարհ գնելու:

— Նորից եկէք, նորից եկէք, լսում եմ ամէն կողմից:

Կառքը չարժւում է: Ետ եմ նայում, Տրդատը սեղմել է թաչկինակն աչքերին, մենք բաժանւում էինք առյաւէտ:

×

1965 Ապրիլ 24:

Ծանրաբեռնուած օր: Նախորդ երե – կոյեան, Շերվանզադէի «Քաօս» տրամա – յի ներկայացումից տուն գառնալիս՝ Ֆը – րանսահայ դբօսաշրջիկներիս առաջնորդ սեւաչեայ օրիորդը թելադրեց մեզ:

— Առաւօտեան ժամը 9ին պատրաստ լինէք, նախաճաշը կանուխ կը տրուի: Մենք պատարագից առաջ էջմիածնի տա – ճարում պիտի լինենք, որպէսզի յար – մար տեղ գրաւենք Ս. Սեղանի առջեւ: Այնտեղից կը վերադառնանք «Արմենիա»՝ ճաշելու: Ցետոյ կ'այցելենք Զուարթնոցի աւերակները: Երեկոյեան ամէնքս Օփե – րայի դահլիճում ներկայ պիտի լինենք Ե – րեւանի քաղխորհրդի կազմակերպած Ցու – ւի հանդէսին, նուիրուած կոտորածների յիսնամեակին: Ձեզնից իւրաքանչիւրին հասցէագրուած հրաւիրատոմսերն ինձ մօտ են:

Էջմիածնի տաճար: Ինչքան փոխուած է նա: Իմ հեռու յիշողութեանս մէջ սառնութիւն կար դէպի նա: Ամեհուայ ցրտին, մուս – մութ առաւօտեան, ճեմա – րանի վերակացուները մեզ դուրս էին քա – շում տաք անկողիններից, որպէս զի գը – նանք Տաճար՝ մասնակցելու ժամերգու – թեան: Լուսարարապետ Ղեւոնդ Արքե – պիսկոպոսը խոտապահանջ էր եւ, ասում էին՝ ազդեցիկ, բացականների հաչիւը մաքրել գիտէր: Մինչդեռ ինքնաբերաբար «Առաւօտ լուսոյ» երգող աշակերտներիս միակ ցանկութիւնն էր չուտ դուրս թռչել անշուք, մռայլ ու խոնաւ պատերի միջից եւ հասնել դպրոցի ճաչասրահը, ուր տաք թէյն ու համեղ պանիր հացն սպասում էին մեզ:

Ներկայումս «Վանքի» պատերն ամբող – ջութեամբ ծածկուած են զեղեցիկ հայ – կական զարդանկարներով եւ առաւօրէն լուսաւորուած: Նրանք կարծես խնդում են քեզ ու իրենց գիւրին առնում սիրաղել:

Ոչ միայն Տաճարի մուտքը, այլեւ իւ – րաքանչիւր սիւն ու կամար, ամէն մի քանի – մանափակուած էր: Առանձնաշնորհեալ – ներս օթոքարն անցաւ, բայց մի քանի ինքնաշարժներ կանդ էին առել ճանա – պարհի եղերքին մի լիակիոնէրների առիւել: Հակառակ գրան՝ ընդարձակ սուրբ կա – ռուցուածքի թէ ներսը եւ թէ շուրջը բաղ – մութիւնն այնքան խիտ էր, որ եթէ մեր խմբից մէկը փոքր անէր դուրս գալ, այլեւս իր տեղը վերադառնալ չէր կարող: Պատարագիչն էր Ամենայն Հայոց Հայրա – պետը: Նա տուեց պերճախօս ու անոյն յուղումով լի քարոզ 1915 թուի մարտի – րոսութեան նուիրուած:

Երկեցողութիւնը հրաշալի էր: Երբեք այդքան ներդաշնակ ու ոսկեայ ձայնով օժտուած մեներգողների երգչախումբ լը – սած չունեմ: Վերջին «Ամէն»ից յետոյ, կաթողիկոսը չքեղօրէն պարեւրուած, ամ – պահովանիի տակ, չրջապատուած եպիս – կոպոսների հոյլով, Գերագոյն Հոգեւոր Մարմնի աշխարհական անդամներով ու կառավարութեան ներկայացուցիչներով, վանքի բակում Մեծ Եղեռնի յուշարձանի հիմնակէսքը կատարեց: Ես չընկերացայ Ֆրանսահայ խմբին՝ այցելելու վեհա – րան, ուր Զատկի Կիրակիին արդէն ար – ժանացել էինք Վեհափառի ընդունելու – թեան, որին ներկայ էր նաեւ Մալաթ – րի հնդիկ պատրիարքը ,Կաթողիկոսին հիւր, որ ինքն էլ իր խօսքն ուղղեց մեզ անմիջապէս թարգմանուած անգլերէնով:

Այժմեան վեհարանը թէեւ փոքր է եւ – րոպացիի աչքին, բայց ճարտարապետու – թեամբ գրաւիչ ու ներքին զարդարանքով հրաշալի չինք է: Մարմարը – հայկական, վրացական, իտալական, առատօրէն զոր – ծածուած նրա մէջ մուտքի սպասուիչ սանդուխքի առաջին աստիճանից մինչեւ դահլիճների ամենավերջին անկիւնը: Օ – րը պայծառ էր: Երկինքը չինչ կապոյտ:

Հորիզոնի հարաւային եղերքը գոյում էր Արարատի արծաթեայ գագաթը: Զո – բաւոր արեւը յստակացնում էր լոյսն ու ստուերը: Առանձնութեանս մի քանի րո – պէները փորձելի օգտագործել չըլնու վաթսուն տարի առաջուայ իմ փոքրիկ աչխարհում: Ահա մեր Գէորգեան ճեմա – րանը: Մնում է նոյնը, բայց արտաքուստ թարմացրած են նրա գոյները: Գետնի դպրոց է նա այժմ: Անփոփոխ են ու թօշնած նախկին եպիսկոպոսական հան – րակացարանի ու տպարանի չէնքերը: Ոչ մի հետք հին վեհարանից, ուր Յովհան – նէս Մկրտիչի տօնի օրը աչակերտներս դասարան առ դասարան մուտք էինք գոր – ծում Արիմեան Հայրիկի կամ Մկրտիչ Ա. կաթողիկոսի անուանակոչութիւնը չնոր – հաւորելու եւ աջը համբուրելու: Անչուք էր այդ վեհարանը, արտաքուստ զուրկ որեւէ գրաւչութիւնից, ներսի միակ զար – դարանքը թանգարժէք հսկայ գորգերն էին ու Ալվազովսկիի կամ Բաշինջաղեանի

ԿԱՄԻԹՆԵՐ

28 Յունուար 1878

Ժամանակաւ իմաստասէրին մէկը ըսած է. «Քիչ խօսէ ու չատ մտիկ ըրէ»:

Թէպէտ եւ որոշ չիպիտցուիր թէ իմաս – տասէրն որ պարագայի մէջ ըսած է այդ խօսքը, բայց կը կարծուի թէ տասը կանգուն երկայնութեամբ յօդուածներ դրող իմբաղիրներէդին մէկուն ըսած ըլլայ. հաւանական է նաեւ որ պարտատէրն իր – մէ ստակ ուղելու գացած ըլլայ եւ անոր ըսած ըլլայ. կրնայ ըլլալ որ... բայց ինչ փոյթ մեզ, որու ուղէ թող անոր ը – սած ըլլայ, բաւական է որ այդ խօսքը չատ լրաւացի խօսք մըն է, որովհետեւ չատ խօսողները բան մըն ալ չեն խօսիր, ամէնէն չատ խօսողներն ամէնէն քիչ խօ – սողներն են. ասիկա այնչափ յայտնի ճըշ – մարտութիւն մ'է որ դեսպան մ'անդամ չի կրնար ուրանալ:

Ուրիչ իմաստասէր մը մեր իմաստա – սէրին այս խօսքին չատ հաւնելով քայլ մ'ալ ինք առաւ եւ ըսաւ.

«Բնաւ մի խօսիր ու չարունակ մտիկ ըրէ»:

Եւ թատրոնին վարագոյրը դոցուե – ցաւ.—

Վեցամսեայ լռութեամբ ազգին եւ կա – ռավարութեան մեծ ծառայութիւններ մատուցանելէ ետեւ՝ եթէ այսօր ընթեր – ցողացս կը ներկայանամ՝ չկարծուի թէ խնդալու դիտաւորութեամբ է. որովհե – տեւ խնդալը արդիլուած է իբրեւ վնասա – կար հասարակաց բարոյականութեան. այլ կամքելու ու միմիայն տեսածներս պատմելու նպատակաւ Մասիսի(*) սուո – րոտը կ'ելլնամ, այսօր աղաչելով մեր ըն – թերցողները որ խնդալէ զղուշանան եւ զաւեշտ բառը բնաւ չարտասանեն:

Այս յայտարարութիւնն ընելէ ետեւ պզտիկ դէպք մը պատմելով կը կինքենք մեր յառաջաբանն՝ որ կնքուած գինադա – դարին պէս անհասկնալի բան մ'եղաւ:

Երկու բարեկամ ճաշարանի մը մէջ կը ճաչէին անցեալ շաբթու:

— Մանչուկ, հօշապ մը բեր, ըսաւ մին:

— Հօշապը հայերէն չունի՞, հարցուց միւսը:

— Ջաւեչտաջուր, պատասխանեց ընկե – րը:

— Անանկ է նէ՝ մի խմեր, հասարակաց բարոյականութեան վնասակար է եղեր, ըսաւ բարեկամը:

Ահա այսպէս վնասակար ճանչցուած են այն ամէն բաները որ քիչ մը զաւեչտով խառնուած են:

(*) Բաղուած 1878ի «Մասիս»ներէն:

×

Ընթերցող, դիպուածը անանկ բերաւ որ ես ալ, չատ մը վաւրուան հայ երիտա – սարդաց պէս, Քրիստոնեաներէն դինուոր առնուելու խօսքին վրայ հիւանդանամ եւ երկու ամիսէ չափ տունէս դուրս չելլամ, բայց երբ անցեալ շաբթու իմացայ որ Բ. Դռնէն Պատրիարքարան դրուեր է այդ դինուորագրութեան առ այժմ ետ մնա – ցած ըլլալը, դիպուածը անանկ բերաւ որ վրաս քաջութիւն մը գայ եւ քիչ մը դուրս ելլեմ:

Աստուած իմ, մայրաքաղաքս ո՛րչափ փոփոխութիւն կրած է:

Ոչ թէ բան մը ծախելու, այլ բարե – կամներէս մին տեսնելու համար, առջի օր ոսկերիչներուն չուկային անցնիլ հարկ եղաւ:

Բարեկամս փնտռելու միջոցին՝ երկայ – նահասակ մարդուն մէկը երկայնահասակ խաչ մ'ի ձեռին առջեւս ելաւ. խոհյն դը – լուխս բացի եւ, ինչպէս որ օրէն է, երե – սքս խաչակնքեցի: Հաղիւ թէ երկու քայլ առի, երկու կարճահասակ մարդ ձեռ – ուընին մէյ մէկ բուրվառ բռնած դիմա – տրեցին գիս. խաչ մ'ալ հանելով երկրը – պագութիւն ըրի եւ ճամբաս չարունակե – լու չմնաց, քչոցներով երկու երեք հո – գի դէմս ելան: Մէկ կողմ քաչուելով Հայր մեր մը կարդացի, վրան ալ աղ – ուոր մը «Տէր եթէ դշրմունս իմ բանաս» մը աւելցուցի եւ սկսայ ինքնիրմէս մտա – ծել թէ՝ ոսկերչաց չուկային մէջ երբ եւ որու արդեամբ չինուեր են չարժական մատուռները: Ժամ մը ետքը հարցունե – լով տեղեկացայ որ այս մատուռները Սը – լուութեան հակառակ ըլլալով թէեմեսյն մօտենալը տեսնելուն պէս Պոլիս դալ – թեր են:

Ճամբաս չարունակեցի դէպի Սիրքէճի: Աստուած իմ, այս որչափ աւանակ, որ – չափ կով, որչափ ձի... մարդս ինքզինքն ախոռի մէջ կը կարծէ ... դաղթականէն աւելի անասուն ... եւ որչափ ածան... քսաննոց թուղթի պզտիկ էշ մը, մինչդեռ Ֆիցօ մը կամ Վանայ կատու մը դնել ու – զես՝ վեց հարիւրնոց թուղթէն պակաս չես կրնար առնել:

Շետակը խօսելով՝ ածանութեանը չը – կրցի դիմանալ, կատուի տեղ պզտիկ էշ մը առի եւ տուն տանելով սենեակս դրի: Հետեւեալ օրը մեծ զարմանօք տեսայ որ մուկ մը եւ կատու մը բռներ է. ուստի եւ տուներու մէջ պահուելու արժանի խո – տուներու մէկ մ'է: Միայն մէկ յան – նարհ անասուն մ'է: Միայն մէկ յան – ցանք մ'ունի բազմոցներու եւ բարձերու մէջ խոտ չի ձգեր կ'ուտէ կոր... այնչափ անօթի է խեղճը:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՄՈԿՐԱՍԻ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Արեւմտահայ ժողովուրդը վստահելով ռուսական պաշտպանութեան՝ «պատերազմի առաջին իսկ շրջանում գրեթէ բոլոր գաւառներու մէջ կազմակերպեց կամաւորական հետեւակ եւ հեծեալ զօրամասեր : Բազմաթիւ ջոկատներ աշխատում էին վերամիաւորել արեւմտահայ եղբայրները արեւելեան Հայաստանին » : Ներսէս պատրիարքն ալ դեսպան Նովիքովի ըսեր է 1882 Ապրիլին. «Ռուսիա Արեւելքի ճնշուած ժողովուրդների միակ պաշտպանն է »:

Այդ համոզումն ունէր նաեւ ընտրեալ կաթողիկոս Մատթէոս՝ երբ դեսպան Լոպանովէն կը խնդրէր ռուս պաշտպանութիւնը Վանի եւ Խարբերդի Հայերուն համար, որոնք մեծ նեղութիւն կը կրէին վայրենի Քիւրտերէն եւ տեղացի Թուրքերէն: « Ֆրանսա կը պաշտպանէ պապականները, Անգլիա կը պաշտպանէ Բողոքականները, Ռուսիան ալ պաշտպանելու է Հայերը՝ արեւելեան նահանգներու մէջ հիւպատոսներ կարգելով »: («Ծիլն Աւարայրի» 1865, էջ 207 – 208):

Մատթէոս պատրիարքութիւն վարեց ռուս դեսպանատան հրահանգներով, հալածեց բողոքականները :

Տեմոքրասիի նշոյլն անդամ չկայ Ռուսիոյ մէջ, արեւելեան Հայերը կը ղեկավարուին կղերապետութեամբ : Նալբանտեան կը փափաքի որ արեւմտեան Հայերը տեմոքրաթ դառնան, թէեւ իր այցելութեան թուականներուն Պոլսոյ Հայութիւնը կը տօնէր Սահմանադրութիւնը, որուն համաձայն ամէն Հայ իրաւունք ունէր ազգային վարչութեան մասնակցելու: Նալբանտեան կը տեսնէր որ բազմաթիւ Հայեր պետական բարձր պաշտօններու վրայ են եւ կը վայելեն փաշաներու բարեկամութիւնը, Սերվիչէն, Օտեան, Ռուսինեան, Ապրոյեան, Մարկոսեան, ամէնն ալ համեստ խաւերէ բարձրացած ընկերային աստիճաններէն : Նալբանտեան չի կրնար ըմբռնել որ Ռուսիա հաշտ աչքով պիտի դիտէ արեւմըտեան Հայերու տրուած առաւելութիւններ, որոնցմէ զուրկ են իր հպատակները:

Նազարեան եւ Նալբանտեան 1863ի սահմանադրութիւնը «թլփատուած» կը նկատեն: Ո՞վ թլփատել տուաւ: «Գէորգ պատրիարք սահմանադրութեան հակառակեցաւ Լոպանովի թելադրութեամբ », կը գրէ Աղաբէկեան: «Սահմանադրութիւնը մի խաղալիկ է որ տուել է Պետութիւնը Հայերուն»: Սահմանադրութիւնը խմբագրողները միմիայն Հայեր էին, պետութիւնը վաւերացուցած է, «Բ. Դուռը չէ միջամտած, Երեսփ. Ժողովը կ'որոշէ վերաքննել սահմանադրութիւնը : Դուռը յատուկ նամակով կը գրէ, թէ ժողովականները ընտրելու են վերաքննիչ յանձնախումբը»: Այսպէս 'կը յայտարարէ սահմանադրութեան հիմնադիրներէն բը-ժիշկ Սերվիչէն 1869 Դեկտ. 9ի նիստին:

Արփիարեանի համաձայն, « Սահմանադրութիւնը սուլթաններէն շնորհուած չէ մեզի, գրաւոր օրինականացումն է ազգային աւանդութեանց, որոնք անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր անվթար պահպանուած են, ով որ ալ ըլլայ հայ ազգին վրայ տիրող օտար իշխանութիւնը: Սահմանադրութիւնը ազգային ինքնավարութեան կէսն է»: («Նոր Կեանք» , 1898, էջ 18):

Սերվիչէն կ'ըսէր. « Մենք ամիրաները ճամբեցինք, դուք ալ էֆէնտիները ճամբեցէք»: Ամիրաներն ալ, էֆէնտիներն ալ, ժառանգական իրաւունքով բազմած չէին աթոռներու վրայ, ամիրաները գացին, էֆէնտիներն ալ մեկնելու վրայ էին, քաղքենի դասակարգը կ'ուծանար ազգային կեանքէն որ կը հրաժարէր ղեկավարութենէ : Զուխաճեանի թերթը անիրաւութիւն կը նկատէր Պոլսոյ երկու հարիւր հազար ժողովուրդին վաթսուն եւ գաւառներու երկու եւ կէս միլիոն Հայերուն քառասուն երեսփոխան տալը : Կ'առաջարկէր 15 հազար Հայու մէկ երեսփոխան, այսպէս Երեսփ. Ժողովը հարիւր ժողովական պիտի ունենար մէկուկէս միլիոն ընտրողներով: Ազգայնական եւ տեմոքրաթ թերթը կ'առաջարկէր նաեւ պատրիարքին ձգել վարչութեան անդամներուն ընտրութիւնը : «Ժողովրդային լայն խաւերու մասնակցութիւն ընտրութեան (էֆէնտիներէն զատ) փոխել սահմանադրութեան էֆէնտիականութիւնը, տալ հեղինակութիւն պատրիարքին » : («Ծիածան» 5 Նոյ. 1869, թիւ 14):

Արեւմտեան Հայութիւնը դուրսէն եկած թելադրութեան մը պէտք չունէր տեմոքրաթ ըլլալու համար : Գաւառի ժողովուրդը պատրաստ չէր իրաւունքները պահանջելու համար, հեղինակութիւն մը կը տկարանար, ժողովուրդ մը չի կառավարուիր առանց հեղինակութեան : Ժողովրդավարութիւնը շատ աւելի պէտք ունի վարիչ դասակարգի մը, ընտրանիի մը, որ փոփոխութեան, յաճախակի նորոգութեան պէտք ունի :

Սխալ է որ «սեւ գործ կը կատարէին պուրժուա – նացիոնալիստական հոսանքները իրենց հակաժողովրդական դաղափարախօսութեամբ»: Յարդելի փրոֆէսէօրը դէմ է պուրժուա դասակարգին, դէմ է նացիոնալիզմի, որովհետեւ մարքսիզմի ազդեցութեան տակ կը գրէ կաղապարուած գործ : Կը հաւատայ որ արեւմտեան Հայութիւնը կարող էր ժողովրդավար դառնալ իր ըմբռնած իմաստով երկու աստուածպետական բռնակալութեանց մէջ: Ռուսիա դէմ էր ազգային սահմանադրութեան, որովհետեւ ժողովրդավարութիւն էր :

Արեւմտեան Հայութիւնը Նալբանտեաններու յեղափոխական եւ տեմոկրաթ դաղափարներուն հետեւելով իր դէմ պիտի գտնէր եւ պետութիւնը եւ արեւմըտեան պետութիւնները, որոնք Թուրքիոյ պաշտպաններն էին եւ Ռուսիան, որ հակայեղափոխական եւ հակատեմոկրաթ էր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ռումէն արուեստաբան Լիորել Քոսմա հետեւեալը կը գրէ Երեւանի մէջ լոյս տեսած « Հայրենաբաղձ հնչիւններ» հատորի մասին .—

Ցիցիլիա Բրուտեանի ստորագրած ռուսերէն եւ անգլերէն ներածութիւններուն կը յաջորդէ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը, որ քննադատական ոգիով կը վերլուծէ երգահաններ Ստեփան Սուրէնեանի, Տիգրան Զուխաճեանի, Յարութիւն Սինանեանի, Էտկար Մանասի, Գոհարիկ Ղազարոսեանի, Արա Քենաճեանի, Ստեփան Էլմասի, Վահրամ Սվաճեանի, Օննիկ Պէրպէրեանի, Արա Պարթեւեանի, Ալան Յովհաննէսի, Ռիչարտ Եարտըմեանի, Վազգէն Մուրատեանի, Ալիչիա Թէրզեանի, Ժաք Ալթուքլուեանի, Աւետիս Նազարեանի, Պետրոս Ոսկեանի, Վարդգէս Պարոնեանի եւ Լորիս Ճգնաւորեանի ստեղծագործութիւնները :

Հատորը բացառիկ շահագրգռութիւն կը ներկայացնէ մեզի համար, որովհետեւ կը բացուի հայկական ծագում ունեցող ռումէն երգահան Քարոլ Միքուլիի (1821 1897) երկու կտորներով: Շոփէնի աշակերտը Միքուլի ապրեցաւ 1848ի յեղափոխութեան եւ ռումէն իշխանապետութիւններու միաւորման (1859) պահերը իր հայրենիքին մէջ, աշխատեցաւ Զերճաուքայի Հուրմուզաքի գրասէրներու պալատին մէջ, հաւաքեց ռումանական Ֆոլքլորը, զոր հրատարակեց չորտ հատորներով, 1848 – 1854ին: Գրած է Մոլտովայի շուրջպարը դաշնակի համար եւ միաւորման ծանօթ շուրջպարը բանաստեղծ Վասիլէ Ալեքսանտրիի բնագրին վրայ: Կեանքին վերջին մասը անցուց Լեհաստանի մէջ: Քարոլ Միքուլի կը մընայ դեղարուեստական իրական համբաւի տէր ռումէն դասական երգահաններէն մէկը :

Երեւանի մէջ վերջերս հրատարակուած դաշնակի կտորներու հաւաքածոն կը հանդիսանայ աշխատանքի արժէքաւոր աղբիւր մը, բոլոր անոնց համար, որ կը սիրեն հայ երգահաններու այնքան ինքնատիպ ստեղծագործութիւնները :

×

ՃԱՏՐԱԿԻ չէնքը, որուն հիմնաքարը պիտի զետեղէ ճատրակի աշխարհի ախոյեանը՝ Տիգրան Պետրոսեան, օժտուած պիտի ըլլայ ամէն յարմարութիւններով: Երեւանի համար հաճելի նորութիւն մըն է :

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ԳՕՏԻՆ

Աշխարհի քարտէսը շարունակաբար կը հարստանայ բեւեռային ցամաքամասին վերաբերեալ տուեալներով: Այս անսահման տարածութիւնը իսկական դիտական տարրալուծարան մըն է: 1959ին, 12 երկիրներ ստորագրեցին համաձայնագիր մը, որով հրաժարեցան որեւէ հողային յաւակնութիւն ունենալէ այս ցամաքամասին վրայ ու պարտաւորուեցան միայն վերապահելու դիտական նպատակներու՝ առնուազն երեսուն տարուան համար: Բեւեռային հողամասին վրայ ներկայիս գոյութիւն ունին 45 դիտական կայաններ, որոնցէմ 35ը տեւական գործունէութեան մէջ են : Հետազօտողները հաստատեցին, թէ ամբողջ ցամաքամասը ծածկուած է սառոյցի շերտով մը՝ 2000–2500 մեթր միջին հաստութեամբ (որոշ տեղեր՝ 4000): Այս վիթխարի սառոյցէ տապանաքարին վրայ կը գտնուի ցամաքամաս մը, որուն տարածութիւնը մօտ 11·500·000 քառ. քլմ. է: Սառոյցին շերտը կը տարածուի ցամաքամասէն անդին, ծածկելով ովկիանոսին մէկ մասը : Այս շրջանի սառոյցին տարածութիւնը գնահատուած է առնուազն 23 միլիոն քառ. քլմ., իսկ ըստ ուրիշ գնահատումներու՝ 29 միլիոն :

Մինչեւ վերջերս ցուրտի համաշխարհային մրցանիշը կը պահէր հիւսիսային Սիպերիոյ Վերհոյանսք կայանը, ուր արձանագրուած է մինչեւ զերոյէն վար 70 աստիճան մը : 1958ին 3420 մեթր բարձրութեան մը վրայ արձանագրուեցաւ զերոյէն վար 87,4, իսկ 1960ին ցուրտին մրցանիշը հաստատուեցաւ 88,3 աստիճանով :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՐԵԼՔ, ուսանողական պարբերագիրք, Պէյրութի վիէննական Մխիթարեան երկրորդական վարժարանի ուսանողական խորհուրդի, Զ. տարի, թիւ 1–2, Մայիս 1966:

նուիրած նկարները : Կ'ուզէի վազել տեսնելու վիճակը մեր սիրելի զբօսավայրերի, — Ներսիսեան լճի ու նրա ետեւն ընկած անտառի, բայց հիւանդ սիրտս արգելք եղաւ, մանաւանդ բոպէները հաշուած էին : Մեր խմբից մի քանիսն արդէն ուղղւում էին դէպի օթոկար:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

-ԵՐԲ- ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Գաղտնաբար կը տեսնէր զայն, որովհետեւ Բիմէոնով քաղաքականութեան դէմ կը դատէր Շուբօվի հիւրասրահին մէջ տեսնուիլը : Ի՞նչ կը դարբնէր պահակաղօրքի նախկին սպային հետ որ հիմա Թրոցքիի յարած էր Արտաքին գործերուն մէջ : Իրողութիւնը այն էր թէ Իվան Շուբօվ Քարամին՝ , այնքան վը-տանգուած , Բռօթօբօբօֆի հետ ունեցած ընկերակցութեանը համար, հիմա որ եւ է վրդովում չէր յայտներ եւ նոյնիսկ զուարթ տրամադրութիւն կը ցուցնէր երբ Սավինսքի հրաժեշտ կ'առնէր տանտիրուհիէն՝ վաղայաջորդ օրուան համար զինքը ճաշի հրաւիրեց :

— Իրիկունը , քանի մը հոգի պիտի ունենամ ըսաւ, մօտ դրացիներու պզտիկ բարեկամուհիս, Լիտիան, խոստացաւ դալ : Տեսաք զինքը: Զարմիկին մեռնելէն ի վեր առաջին անդամ է որ դուրս կ'ելլէ : Որոշուած օրը, Նաթալի Շուբօվ Քարամինի գնաց այնպիսի հաճոյքով մը , զոր երբեք զգացած չէր այդ տունը ճաշելու գաղափարին համար : Ճաշը ժամը եօթնին էր, որպէսզի հրաւիրեալները կարենան կանուխ իրենց տունը վերադառնալ: Երբ հոն ժամանեց, Լիտիա հոն էր: Անձկութեամբ նայեցաւ անոր եւ զարմացաւ զայն գտնելով զուարթ, պայծառագեղ՝ գեղեցկութիւնով եւ երիտասարդութիւնով: Ապրած դառն օրերուն մէկ նշոյլը փորձեց տեսնել անոր աչքերուն մէջ, անոնց եթերային կապոյտը աւելի մութ երեւցաւ իրեն , «բայց, ըսաւ ինքն իրեն, թերեւս ես եմ որ վերագրեցի իրեն յուզումներ զորս նա երբեք չէր ունեցած»:

Առաջին անդամ ըլլալով մէկ շարք մարգարիտ ունէր վզին եւ հագած էր կուրծքին վրայ բաւական լայն բացուած սեւ հագուստ մը: Խումբին մէջ նստած էր , եւ չկրցաւ խօսիլ առանձին անոր հետ: Սեղանին վրայ Լիտիա քովն էր զմայլելին Լորտ Տըկլասի, որու աջին էր տանտիրուհին, մինչ Սավինսքի Նաթալիի ձախ կողմն էր: Նշմարեց որ Լորտ Տըկլաս, աւելի շատ ուշադրութիւն կ'ընէր իր դեռատի դրացուհիին, քան տիկին Շուբօֆ – Քարամինի: Լիտիա հաճոյքով կ'ընդունէր բրիտանացի Անթինուսի մեծարանքները, ճաշէն ետք Իվան Շուբօվ միացաւ երկու երիտասարդներուն: Ժամը տասնի ատենները միայն, երբ ամէն մարդ մեկնելու վրայ էր; Լիտիա թողուց իր խօսակիցները եւ Սավինսքիի քով եկաւ :

— Շատ զբաղա՞ծ էք այս օրերուն, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ , հարցուց: Չէք դիտեր որքան փափաք ունիմ ձեզ տեսնելու, թերեւս պիտի կրնա՞ք ինծի հետ դուրս ելլել վաղը կէսօրէն ետքը: Քալելու ցանկութիւն ունիմ, եթէ այս ձեզ չի խանգարեր, ցերեկուան ճաշէն ետք կուգաք զիս կ'առնէք, եւ ձեզի ազատ կը թողում ժամը չորսի ատենները :

Սավինսքի այն բոպէին մտաբերեց որ կարեւոր ժամանադրութիւն մը ունէր ժամը երկուքին, դրամատան մէկ տնօրէնին հետ: Ակնթարթի մը մէջ, հրաժարեցաւ այս տեսակցութենէն եւ ընդունեցաւ Լիտիա Սերկեվնայի առաջարկը: Անմիջապէս հեռացաւ տուն երթալու համար Վօլինսքիի եւ Շուբօվ – Քարամինի տուներուն հասարակաց եղող բակին ճամբովը : Միշտ փութկոտ, Լորտ Տըկլաս ընդարձակ բակին մէջ, ուր քանի մը մարդիկ պահակ կեցած էին Նոյեմբերի ցուրտ գիշերուան մէջ :

Երբ Սավինսքի կը հասնէր իր տունին, հազիւ երկու հարիւր քայլ հեռու, եւ իր բնակած ամայի եւ մութ փողոցին մէջ կը մտնէր, հրացանի ճչան հարուած մը պայթեցաւ խաւարին մէջ, իրմէ ոչ հեռի, գնդակ մը սուլեց օդին մէջ եւ խեղդուկ աղմուկով մը գնաց խորտակուիլ հեռուն պատի մը վրայ : Ոստում մը ըրաւ. յետոյ ուսերը թօթվեց. «պէտք է վարժըւիլ այս բանին» խորհեցաւ:

Իր տունը, աշխատութեան սենեակին մէջ մնաց մէկ քանի գլանիկ ծխելու , հիմա որեւէ ձայն չէր լսուեր : Կարծես թէ ինքը միայն կենդանի, կ'ապրէր մեռած քաղաքի մը մէջ :

Սեղանին վրայ, կնոջը եւ զաւակներուն նկարները իրեն կը նայէին: Այնքան մօտ ֆինլանտական իրենց բնակարանին մէջ խաղաղութեան մէջ էին: «Պիտի երթամ զիրենք տեսնելու, մտածեց : Եւ պէտք է զբաղիլ Անգլիոյ համար վիզաներ ունենալու, ինչ բախտ որ Սօնիա պզտիկ երախան քովն ունի : Ահաւասիկ աս կ'արդիլէ զինքը ջղայնանալու իմ վերաս խորհելով»:Կէս գիշերի մօտ, երբ որոշեց պառկիլ, հեռաձայնին զանգակը հնչեց : Ընկալուչը առաւ եւ զարմացաւ լսելով չոր եւ որոշ ձայն որ կ'ըսէր թելին միւս կողմէն :

— Հոս , Սիմէոնով, Սմոլնի Էնսթիթիւէն , դո՞ւք էք Նիքոլա Վլատիմիրովիչ :

Երկար խօսակցութիւն մը սկսաւ, Սիմէոնով կը խօսէր իրեն բնական շեշտով, որպէս թէ իր խօսակիցը նախորդ իրիկունը տեսած ըլլար, որպէս թէ ոչինչ պատահած էր իրարմէ բաժնուելէ ի վեր: Ոչ մէկ բառ քաղաքականութեան վրայ :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

Տիկին Մ. Անասթասեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Վարանդի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Վարանդի, Պ. Սիսակ Վարանդի, Տիկին Անահիտ Վարանդի, Տէր եւ Տիկին Մուսէեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Իփդրանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ա. Պրունզվիք, Տէր եւ Տիկին Հ. Վալտ, ինչպէս նաեւ Անասթասեան (Պուլկարիա), Ներսէսեան (Ամերիկա), Փիրանեան (Ամերիկա), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին, մօրեղբօր, քեռորդիին եւ ազգականին

ՄԻՀՐԱՆ ԱՆԱՍԹԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին յետ կարճատեւ հիւանդութեան 12 Յուլիսին, Պիսէթրի հիւանդանոցին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (19 Յուլիս), ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին (15 Բիւ Ժան Կուժօն), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Քօմիւնալի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մկրտիչ Գնաճեան եւ Այրի Տիկին Էլիզ Քիւրքճեան եւ զաւակը՝ Գրիգոր կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՇՆՈՐՀԻԿ ԳՆԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Այս Կիրակի առաւօտ, Վարդավառի Տօնին առթիւ, Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Նահատակներու յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕԾՈՒՄ

Այս Կիրակի, Վարդավառ է : Տօն պայծառակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ի ժամ պատարագի Սրբազան Հայրը պիտի կատարէ քահանայական ձեռնադրութիւնը եւ Օծումը Արշամ Սարկ. Մինասեանի :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեանց : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 10ին :

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Երկուշաբթի, Մեռելոց է : Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Ս. պատարագ : Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին :

Յաւարտ Ս. պատարագի կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԱՐԻՍ ՎՐԴ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ :

Ժամերգութիւն ժամը ութին, Պատարագ ժամը տասնին :

Սէնթ Անթուանի եւ շրջակայի բարեպաշտ հաւատացեալ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու արարողութեան :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարդիսեանի եւ ընկ. Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած «Արդութեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, (Յուլիս 24) առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գերեզմանատան Շիրիմներուն : Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձրախօսով :

Մատչելի պիւֆէ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

(Խանասորի Արշաւանքին տարեդարձին առթիւ) :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, Կիրակի (17 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան մօտ :

Կը նաճագահէ Ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԷ

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին :

Անձրեւի պարագային՝ Օհանջանեան ակումբին մէջ : Անակնկալ մը, նուագ Պ. Պետրոսեանի կողմէ :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԾԱԽՈՒ Է

ԷՕՌԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԷՆ 70 ՔԻԼՈՄԵԹՐ

Շատ գեղեցիկ տուն մը, 9200 քառակուսի մեթր, ութ սենեակ, ամէն յարմարութիւն, մեծ սեժուր եւ հիւրանոցներ, բաղնիք, տաք ջուր, արդիական կահաւորումով խոհանոց, առանձին պահապանի տուն մը : Նորմանտական ոճ : Կառատուն : Մրգաստան, (խնձորօղիի) : Շէնքը շինուած է 1960ին :

Գրել կամ հեռաձայնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Ֆեսանվիլիէի Օդափ. կայանի պարտէզին մէջ :

Այս Կիրակի, ժամը 10 – 20 :

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ քրքջալիր զաւեշտ մը՝

«ԿԻՐԱԿՈՍ ԱՂԱՅԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ»

Հայաստանեան նկարներու ցուցադրութիւն : Մարզական խաղեր, վօլէյպօլի եւ փինկփօնկի մրցումներ :

Վարձուած է օթօքար մը Հայ Կարմիր Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ :

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանի, 121 Ավընիւ Անրի Պարպիւս :

Անձնական կառքերով հետեւիլ՝ Օթօռութ տը լ'Ուէսթ Տրէօ, Պրեզոլ եւ Ֆեսանվիլիէ ճամբան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Օրակարգ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը : Կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլլալ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ

DIMANCHE 17 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10662 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.662

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ

(Ծննդեան 90րդ տարեդարձին եւ մահուան երեսնամեակին առթիւ)

Ա.

Հայ բազմաչարչար ազգի գլխուն եկած դժբախտութիւնները արիւնարբու Սուլթան Ապտիւլ Համիտի եւ ոճրածին Թուրքերու երեսէն՝ զութը չարժած են Եւրոպայի եւ Ամերիկայի բարեպաշտ քրիստոնեաներուն, որոնք որբանոցներ, արհեստանոցներ եւ դպրոցներ բացած են Կիլիկիոյ եւ արեւելեան նահանգներու զանազան քաղաքներուն մէջ՝ օգնելու համար ջարդուած անմեղ Հայերու որբերուն եւ այրիներուն :

Ամէնէն աւելի բողոքական երկիրներն էին, որ իրենց միսիոնարներու միջոցաւ նման օժանդակութիւն կ՚ընծայէին մեր բախտազուրկ հայրենակիցներուն :

Յիշատակութեան արժանի են մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու Պորտ ընկերութիւնը, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ սկանտինաւեան երկիրներու բարեսիրական ընկերութիւնները :

Անոնց նախախնամական հոգածութիւնը վայելած են, հայրենիքի մէջ եւ պահ մը նաեւ անկէ դուրս, 1895 – 96ի ջարդերու զոհերն ու Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած մեր բեկորները, որոնց թիւը տասնեակ հազարներով կը հաշուուի :

Հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ կը յիշէ անունները բազմաթիւ օտար բարեսիրտ մարդոց եւ կիներու, որոնք քրիստոնէական բարեպաշտութեամբ եւ մարդասիրական զոհաբերող ոգիով տոգորուած՝ իրենց կեանքը նուիրած են մեր բախտազուրկ երկսեռ որբուկներուն եւ աննեցուկ մնացած այրիներուն արցունքը սրբելու սրբազան գործին :

Ասոնցմէ մէկն է Դանիացի Քարէն Եփփէ, որուն ծննդեան 90րդ տարեդարձը եւ մահուան երեսնամեակն է այս ամիս :

Օր. Քարէն Եփփէ ծնած է 1876 Յուլիս 2ին Տանիմարքայի Ժութլանտ թերակղզիի Կիլինկ գիւղին մէջ :

Հայկական ջարդերու արձագանգները հասեր էին մինչեւ Տանիմարքա, ուր հրապարակային հաւաքոյթներ տեղի կ՚ունենային բողոքելու համար թրքակաւ խժդժութեանց դէմ : Ու 1902ին կը կազմուէր «Հայերու բարեկամ դանիական ընկերութիւն»ը (Տի Տանսքէ Արմէնիրը – վէնները), նիւթապէս աջակցելու համար զոհերուն :

Յայտնի դրող Օկէ Մայէր Պէնէտիքթսէնի կազմակերպած նման մէկ հաւաքոյթին ներկայ ըլլալով է, որ օրիորդը խորապէս յուզուած՝ կ՚ուխտէ ծառայել մարտիրոս ժողովուրդի զաւակներուն, որոնք յանուն քրիստոնէութեան կը ջարդուէին բարբարոս Թուրքերուն կողմէ :

Պէնէտիքթսընի մայրը Իսլանտացի էր եւ հայրը Հրեայ : Ծնած էր Տանիմարքայի մէջ հարիւր տարի առաջ (1866ին) : Ճամբորդած էր զանազան երկիրներ եւ սորված տեղական լեզուները : Իբրեւ մարդասէր՝ պաշտպանած է Կեղեքուած ազգերու դատը : Այցելած է նաեւ Հայաստան : Սորված է հայերէն եւ հրատարակած է ընդարձակ գիրք մը Հայերու մասին՝ դանիական լեզուով, 1920ական թուականներուն : Մեռած է 1925ին :

Հայկական ողբերգութեան ականատես վկայ Պէնէտիքթսընի պերճախօս ճառերէն ազդուած է, որ Օր. Քարէն Եփփէ, հակառակ իր ծնողքին եւ գիւղի հոգեւոր հովիւին ընդդիմութեան եւ վատառողջ վիճակին, կ՚որոշէ ծառայել հայ որբերուն, իր ծննդավայրէն հեռու օտար երկրի մէջ :

Մասնագիտական բարձրագոյն կրթութիւն էր ստացած եւ հայրենակիցները չէին ուզեր զրկուիլ իր կարողութիւններէն :

Սակայն անդառնալի էր իր որոշումը :

Օրիորդը 1903ին Տր. Եոհաննէս Լէփսիուսի « Գերման Արեւելեան Միսիոն»ին կողմէ կը զրկուի Ուրֆայի գերմանական որբանոցը, ստանձնելու համար 1895ի ջարդերուն որբացած հայ փոքրիկներու հոգատարութիւնը :

Առաջին առթիւ կը սորվի մեր ոսկեղինիկ լեզուն՝ գրականին հետ նաեւ տեղական բարբառը, ինչ որ մեծապէս պիտի դիւրացնէր իր աշխատանքները եւ զինքը պիտի սիրցնէր մեր հայրենակիցներուն :

Որբերու ապագան ապահովելու համար ուսման հետ զուգընթաց որբանոցին մէջ բացաւ նաեւ արհեստանոցներ, ուր տղաքը կը սորվէին մանուսայագործութիւն, ներկարարութիւն կամ խաղախորդութիւն :

1903էն մինչեւ 1917 ապրեցաւ Ուրֆայի մէջ : Շաղախուեցաւ Հայութեան հետ այն աստիճան, որ ինքզինքը Դանիացէ աւելի հայ կը նկատէր եւ Հայոց եկեղեցին կը յաճախէր :

1915ի Ուրֆայի հերոսամարտին ականատես էր եղած անզօր կատաղութեամբ եւ տասնեակ մը Հայերու կեանքը փրկած՝ իր անձը վտանգելով :

Ճգնաժամային այդ օրերուն եւ անկէ ետք մինչեւ Ուրֆայէն իր մեկնումը անձնուիրաբար կ՚օգնէ թրքական բարբարոսութեան զոհերուն եւ Զէյթունէն իբրեւ աքսորական բերուած գաղթականներուն :

Իր գործունէութեան առաջին կեդրոնը կ՚ըլլայ Ուրֆան, ուր կը մնայ 1903էն մինչեւ 1917 : Լաւ ու դէշ օրերուն հոգեւին կ՚ըլլայ Հայութեան հետ : Քաջաբար կը պաշտպանէ իր հոգածութեան յանձնուած բեկորներն ու 1915ի դէպքերու զոհերը՝ ջուրը ձգելով Թուրքերու եւ անոնց պաշտպան գերման սպայի մը չար ծրագիրները Հայոց մնացորդացին մասին :

Զափազանց յոգնութեանց եւ անվերջ յուզումներու հետեւանքով քայքայուած էր իր առողջութիւնը, պէտք ունէր հանգըստանալու եւ կազդուրուելու :

1917ի վերջերը կը մեկնի Ուրֆայէն վերադառնալու համար իր ընտանիքին մօտ : Ճամբան՝ Պոլսոյ մէջ կը հիւանդանայ եւ պահ մը Հայ կղզիին (Քընալը) մէջ կը խնամուի բարեսիրտ հայ ընտանիքի մը մօտ :

Այսպէս վերջ կը գտնէ իր հանրային կեանքի առաջին մասը :

Երեք տարի ետք պիտի սկսէր երկրորդ մասը, այս անգամ Հալէպի մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՕՆ

Վարդավառ է այսօր : Իսկ Վարդավառը, առանց Տարօնի, տժգոյն, աղօտ յիշատակ մը միայն :

Բառը ինքնին, — Տարօն — ամբողջ պատկեր մը կը ներկայացնէ : Թերեւս խորհուրդ մը :

Երբ կ՚ըսենք Մուշ — կը հասկնանք աշխարհագրական – վարչական բացատրութիւն մը :

Բոլորովին ուրի՛շ բան է Տարօնը : Գոնէ անոնց համար որ տեսեր ու ապրեր են, շնչեր ու անցեր : Ամբողջ հեթանոսութիւն՝ իր սարերովն ու դաշտերովը : Նոյնիսկ եկեղեցիներով ու վանքերով :

— Հէ՛յ Մշու Սուլթան Սուրբ Կարապետ ...» :

Եւ պէտք է տեսած ըլլալ Վարդավառը՝ Ս. Կարապետի սարին վրայ, երբեմն հեթանոսական լերան մը կատարը, մինչեւ տասը հազար բազմութեամբ : Ս. Կարապետի Վարդավառը՝ իր աւանդական լարախաղացնելով, բայց մանաւանդ իր իսկ եւ իսկ հայկական խանդավառութեամբ, — ծիծղուն, ծփուն եւ անարուեստ :

Անահիտի հովանին է — կ՚ըսեն — փրուած այդ ամբողջ տարածութեան վրայ, հեռուն, մինչեւ Մեղրագետն ու Արածանին, եւ ասդին, մինչեւ Իննակնեան լեռները : Այլեւ Վահագնի հոգին :

Եւ կը թուի թէ Գրիգոր Լուսաւորիչը այստեղ միայն պարտուած է, չկարենալով կորզել գաղտնիքը Ասուրի :

Հեթանոս քրմապետը չէ ուզած յանձնել թանկագին գաղտնիքը, յանձն առնելով ծառայել վանքին մէջ, իբրեւ պարզ մշակ :

« Կաղ Դեւ»ն է այս, — իրեն յատուկ խցիկով եւ դուրով, որուն յատակը, — ո՛վ գիտէ — ապահովաբար կը պահէ մեր հեթանոսական շրջանի անծանօթ, անգնահատելի հարստութիւնները : Թոնիրները կը վառին գիշերը, եւ առտուն կանուխ « Կաղ Դեւ»ը մաքրած կ՚ըլլայ ամէն բան : Մաքրած ու իր դուրը քաշուած, առանց մոխիրի հետք մը ձգելու... :

×

Ուրկէ՞ ուր այս միամիտ աւանդութիւնները՝ այս համայնակուլ ափերուն վրայ : Այն ալ օրուան այս ժամուն, երբ շատ – շատեր մոխիր ցանած իրենց զըլուխներուն, կը հառաչեն ու կը յօրանջեն :

Անոր համար որ, ոչ միայն Վարդավառ է այսօր, այլեւ տարեդարձը Տարօն աշխարհի վերջին ջղաձգութեան :

Վարդավառի Կիրակի մըն էր — 1915 Յունիս 28 — երբ Տարօնն ալ արիւնլուայ փռուեցաւ գետին, դաւադիր « եաթաղան»ը կուրծքին : Կամ ամբողջ բազմութիւններով ողջակէզ՝ բոցերու մէջ : Կամ ջարդուփշուր՝ բահով, բրիչով, կացինով, թնդանօթով ու գնդացիրով ...

Մա՛հ կ՚ոռնար թշնամին, ամբողջ հայաշխարհին վրայ, գազանային մոլուցքով մը : Եւ գերանդին ձեռքը, ժանիքները ցից, դանակները սրած՝ շունչը առեր էր Տարօն :

Հայ չմնաց Մուշի մէջ : Բայց Թուրք ալ չմնաց, ինչպէս կը խոստովանէր Էնվէրը ինք :

Միշտ արթուն եւ ըմբոստ, սնած՝ Սերոբներու, Զավուշներու, Հրայրներու, Մուրատներու, Անդրանիկներու, Տէր Քաջերու, Վահան Մանուէլեաններու եւ դեռ անհամար «անծանօթ զինուորներու» շունչով, Տարօն աշխարհը փլաւ ճակատագրական պահուն : Վրիպեցա՛ւ վերջին քառորդ ժամուն ... :

×

Փլաւ՝ ֆիզիքական աշխարհը. բայց կ՚ապրի հոգեկանը :

Այսօր, ամէնէն հեռաւոր ափերուն վրայ իսկ, ո՛ղջ է Տարօնի ոգին : Ու թերեւս աւելի աշխուժացած, ինչպէս բոլոր այն մնացորդներուն մէջ որ համրանքով փրկուեցան հայաջինջ սարսափներէն, եւ կ՚ապրին վաղուան համար :

Ո՛ղջ է Տարօնը՝ իր գիրովն ու խօսքովը ալ :

Զուշանար առաւօտը, Տարօ՛ն, քանի դուն հաւատարիմ ես քու սարերուդ եւ անոնց փառքերուն, քու դաշտերուդ եւ անոնց արդար վաստակին :

Շ.

12 Յուլիս 1931

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԵՐՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Առջի օր, յանուն Ընկերվարական Դեմոկրատ Զախի դաշնակցութեանը Կի Մոլէ (Միթերան Թուրքիա է այս միջոցին) մամուլին ներկայացուց իրենց քաղաքական ծրագիրը : Կի Մոլէ յայտնեց թէ այս ծրագրին մասին պիտի տեղեկացուի համայնավար կուսակցութեան, բայց ծրագիրը պիտի չենթարկուի անոր հաւանութեան :

Ծրագիրը կը բաղկանայ եօթը գլխաւոր գլուխներէ, որոնք բաժնուած են 119 առաջարկներու : Ուշադրութիւն դրաւող ծրագիրներու կարգին շեշտենք, գործի բոլոր դրամատուներու ազգայնացումը :

Հիմնարկութեանց մասին, ձախի ծրագիրը նախ կը նախատեսէ Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածի ջնջումը, այս յօդուածը բացառիկ իրաւասութիւններ կուտար Պետութեան ղեկավարին : Բարեփոխում թիւ 89 յօդուածին որ թոյլ կուտայ սահմանադրական բարեփոխում կատարել հանրաքուէով :

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԵՐ. — Սահմանադրական Գերագոյն Ատեան մը ստեղծել, ջնջելով Պետութեան Ապահովութեան Ատեանը :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Մոսկուայի հիւլէական փորձերու արգելքի համաձայնագրի ստորագրութիւն : Մասնակցութիւն Ժընեւի ապազինման ժողովին : « Ժողովուրդներու Եւրոպայի» կառուցում :

ԲԱՆԱԿ. — Հրաժարիլ հիւլէական ուժէն եւ անոր եղած յատկացումները դնել ազգին պաշտպանութեան կազմակերպութեան տրամադրութեան տակ :

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԾՐԱԳՐՈՒՄ. — Ծրագրի նախարարութեան մը ստեղծում : Ամրապընդում հարկային հակակշռի : Բարեփոխում Ֆրանսայի Դրամատան, ազգայնացում գործի դրամատուներու :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ. — Հոս զանազան միջոցներ կը նախատեսուին արդիականացման համար հիւանդանոցներու : 600 հազար բնակարան պէտք է շինուի տարեկան : Կարգ մը ազատութիւններ պիտի տրուին կնոջ, մանաւանդ բարեփոխում 1920ի օրէնքին, հաստատելու համար յղութեան ազատութիւն :

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ, գիտութիւն եւ մշակոյթ : « Առաջնութեանց առաջնութիւնն » է ազգային լուսաւորութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ ցեղային բախումներ ծայր տուած են, մինչ ոստիկանութիւնը ամբողջ քաղաքը իրար անցուցած է գրտնելու համար ութ հիւանդապահուհիներու ոճրագործը : Սեւերը յարձակումներ կատարած են ոստիկաններուն վրայ, որոնք պատասխանած են : Երկու մեռեալ եւ յիսուն վիրաւոր կայ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼի պաշտօնական յաջորդական այցելութիւններ են. — Եթովպիա՝ Օգոստոս 27 – 29, Քամպոճ՝ Օգոստոս 31 – Սեպտ. 2 :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ Տակընս Նիէթէռ թերթին համաձայն, Էլիզէէն Կրեմլին հեռաձայնի գիծը որ պիտի հաստատուի Դանիայէն, Շուէտէն եւ Ֆինլանտայէն պիտի անցնի :

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Պելժիոյ Արտաքին նախկին նախարար եւ ընկերվարական պարագլուխ՝ Սփաք, Սեպտեմբերին բոլորովին պիտի քաշուի քաղաքական կեանքէն :

— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...

— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻ

Գ.

Իրիկնապահին, Զուարթնոցից վերադառնալիս, թուաց թէ անսովոր եռ ու զեռ կայ Լենինեան հրապարակում: Ընթրիքի վրայ էինք «Արմենիայի» ճաշասրահում, երբ լսուեցին կանչեր: Դուրս եկայ հիւրանոցի առջեւի ընդարձակ մայթը: Հրապարակը լցուած է բազմութեամբ եւ աջակողմեան ծառուղիից խիտ խիտ շարքերով ցուցարարներ են գալիս «մեր հողե՛րը, մեր հողերը» պոռալով: Զողերի վրայ պաստառներ նոյնպէս «հողերը» մակագրութեամբ: Դիմանկարներ արեւմտահայ նահատակուած գործիչների՝ ծածանւում են գլուխներից վեր: Աչքերիս չեմ հաւատում:

— Ի՞նչ է կատարւում եղբայր, չեմ հասկանում, հարցնում եմ կողքիս կանգնած սպիտակահեր մէկին:

— Գրաւուած հողերն են ուզում: Կաուչուկի, հաստոցների, ելեկտրաշէն ու այլ գործարանների բանուորներն են, ուսանողներ ու դպրոցականներ, ցոյց են անում:

— Մի՞թէ կարելի է:

— Սահմանադրութեան 125րդ յօդուածը թոյլ է տալիս հրապարակային ցոյցեր: Բացի այդ՝ Ե. Զարոբեանի հաւանութիւնը կայ: Սրանք Պանթէոնից են գալիս: Ինձ ասացին, որ այնտեղ, Կոմիտասի արձանի մօտ կոմկուսի պատասխանատուներից մէկը ճառ է խօսել, չիմացայ թէ ո՛վ: Սրանք այնտեղից են գալիս: Համա չափն անցընում են: Ես կարծում եմ, որ Եդիպտոսից եկած Դաշնակների մատը կայ մէջը:

— Ընկեր ջան, մատով էսքան մարդ ոտքի հանել չի կարելի, հրապարակում մօտ երեսուն հազար երիտասարդ կայ: Թումանեան պողոտան էլ լեցուն է, որտե՞ղ է ամբոխի պոչը, չես իմանում:

— Դէհ, էս լակոտին նայիր, ցոյց է անում, բացականչում է հարեւանս առանց կարեւորութիւն տալու իմ խօսքերիս: Այդ վայրկեանին 13 – 14 տարեկան մի պատանի անցնում է մեր առջեւից, աւելի ճիշդ քթի տակից «մեր հողերը, հողերը» կանչելով եւ բռունցքը բարձրացրած օդի մէջ հարուածելով:

Բայց ահա կինս եւ տղաս քաշում են ինձ:

— Ներս արի, մեկնում ենք Օփերա:

Հիւրանոցի ընդունարանում մեր առաջնորդուհին տալիս է ինձ կապոյտ Ֆոնի վրայ Արարատի զագաթով զարդարուած հրաւիրատոմս:

« Յարգելի ընկեր (եւ անունս գրուած), դուք հրաւիրւում էք Երեւան քաղաքի հասարակական ներկայացուցիչների ժողովին, նուիրուած 1915 թուականի եղեռնի զոհերի յիշատակին»:

Դնում եմ գրպանս եւ քայլում դէպի ելք: Հիւրանոցի կառավարիչը կտրում է ճանապարհս:

— Խնդրում եմ առ այժմ դուրս չգաք:

Ապակեայ փեղկից տեսնում եմ, որ հսկայ հրապարակը, Փարիզի «Էթուալ» հրապարակի չափ, ամբողջովին բռնուած է մարդկային գլուխներով: Լենինի արձանի մօտ շարժում կայ: Նրա պատուանդանից՝ մէկը հայ ժողովրդի թափած ծով արեան մասի՞ն է խօսում արդեօք: Հեռու է, անկարելի է ստուգել: Քաշւում եմ ներս, թէեւ այրւում եմ հետաքրքրութիւնից:

Ստիպուած ենք ժամանակ սպանել: Վերջապէս օթոքարը կարողանում է մօտենալ հիւրանոցին եւ մեզ փոխադրել դէպի ծանօթ «Ալեքսանտր Սպանդարեանի անուան Լենինի շքանշանակիր Օփերայի ու Բալէտի Պետական Ակադեմական թատրոնը», ուր մենք արդէն եղել ենք երկու անգամ « Դաւիթ Բէդ» օփերայի ներկայացման եւ ժողովրդական անսամբլի համերգին: Դահլիճն առատօրէն լուսաւորուած է: Մեզ տեղաւորում են առաջին կարգում: Բեմի վրայ մեր դէմն են կառավարութեան եւ Կոմ. կուսակցութեան վարիչները մէջտեղն ունենալով Ե. Զարոբեանին, Ն. Յարութիւնեանին եւ Ա. Քոչինեանին: Մեր թիկունքում օթեակ է յատկացրուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ իր շքախմբին: Բացի Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Արժանթինի հայ զբօսաշրջիկներից, դահլիճը լցուած է Գերագոյն Խորհրդի պատգամաւորներով եւ դիտութեան, գրականութեան, արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչներով: Մի քանի վայրկեան ոտքի եմ մնում ու հայացքս պտըտեցնում հանդիսականների վրայ: Քիչ շատ ալեհեր կամ ճաղատ գլուխներ կան միայն զբօսաշրջիկների բաժնում: Թէ բեմի վրայ եւ թէ խորքի ու դէպի ձախ նըստածների – տեղացիների շարքերում ոչ մի տարեց մարդ: Մտածում եմ, թէ Խ. Հայաստանի այս պատասխանատու գործիչները յիսուն տարի առաջ կամ օրօրոցումն էին կամ նախակրթարանում: Զեն տեսել եւ իրապէս ապրել այն ահաւոր ողբերգութիւնը, որ մեր սերունդին բաժին ընկաւ 1914 թուից մինչեւ 1921:

Հնչում է զանգը: Երեւանի Քաքխորհրդի նախագահ ընկ. Հասրաթեան յայտարարում է հաւաքոյթը բացուած եւ առաջարկում է յոտնկայս մի բոպէ լռութեամբ յարգել 1915 թուի զոհերի յիշատակը: Ապա խօսք է տալիս ձեւականօրէն պետութեան ամենաբարձր ներկայացուցչին, — Գերագոյն Խորհրդի Պրեզիդիումի նախագահ Նագուշ Յարութիւնեանին, մեծանուն պատմագէտ Լէօի թոռը: Նրա ճառը հզօր է, հատու, բռնկող: Տասնեակ անգամներ ընդհատւում է բուռն ծափահարութիւններով:

Երկրորդ հռետորն է Ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեանը: Աւելի ընդարձակօրէն նա բացում է մեր պատմութեան մեծագոյն փլուզումի մեծ եղեռնի ծալքերը, խարազանում թուրք ոճրագործ վարիչների նախապատրաստած հրէշութիւնն ու պանծացնում անդէն Հայութեան հերոսական դիմադրութիւնը մի քանի վայրերում: Հարեւանցի սլաքներ է նետում Հ. Յ. Դաշնակցութեան հասցէին. — Նա չնախատեսեց վտանգը, ջանք չթափեց զինելու ժողովուրդը եւ միամտօրէն խաբուեց երիտասարդ Թուրքերի խոստումներից ու կեղծ մտերմութիւնից:

Երկու հռետորներն էլ լուռ անցան Հայաստանի այժմեան վիճակի՝ հողի իննը տասներորդի այդ նոյն ջարդարարներից կամ օտարներից բռնագրաւուած լինելու հարցի վրայից: Որ եւէ պահանջ այդ իմաստով չարծարծեցին: Հասկանալի է: Հրապարակային հաւաքոյթում Խորհ. Հայաստանի պատասխանատուները չեն կարող դուրս գալ գծուած սահմանից եւ ընդվզիլ արտաքին կամ ներքին համապետական քաղաքական պարտադրանքների դէմ: Սակայն երկու բանախօսների ձայնը ողողում էր ոչ միայն դահլիճի ընտրուած ունկնդիրներին, այլ եւ բարձրախօսով դուրսը համախմբուած բազմահազար բազմութիւնը, որ երկու ժամ առաջ «մեր հողերը, հողերը» աղաղակով սեղմւում էր Լենինի հրապարակում:

Յայտարարուեց դադար:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շար.)

«ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ»

ԽՄԲ.— Յակոբ Մարթաեան կը շարունակէ իր «Համայնապատկերը», տեսակ մը լուսարձակ հայ գրականութեան վրայ, գրի առնուած Մեսրոպ Մաշտոցի 1600ամեակին առթիւ, զոր կը հրատարակէ *Մարմարա՝* տարիներէ ի վեր: Անըսպառ հանք մը ծանօթութիւններու, «Նիւթեր հայ գրականութեան պատմութեան համար», ինչպէս կը սիրէ ըսել *Յառաջ*: « Համայնապատկերը » արդէն հասած է մեր ժամանակակից շրջանը եւ այժմ կը ներկայացնէ Թէոդիկը, Յակոբ Տէր-Յակոբեանը, եւ այս առթիւ Պարտիզակը: Նախ կուտանք Պարտիզակը, այնպէս ինչպէս կը նկարագրէ համբորդութեան մը յուշերուն մէջէն, յետոյ պիտի տանք Պարտիզակի *միւտիւրը*, յետոյ Թէոդիկը՝ հատուածներով:

1913*ի ամառուան արձակուրդին, երեք քոլէճական ընկերներ Պարտիզակ հրաւիրուեցանք Մկրեան ընտանիքին կողմէ, իրենց հիւրը ըլլալու երկու շաբթուան համար: Զօհրապի նորավէպերէն («Փոստալ» = Պարտիզակցի խեղճ Տիգրանուհին), Հրանտ Ասատուրի «Պարտիզակի Սօխմիար»էն, մեր Պարտիզակցի ծանօթներէն, Ատափազարցի վարժուհիներէն (« Հայուհեաց »ի շրջանաւարտ) ու մանաւանդ Պարտիզակցի, Արսլանպէկցի, Գուրտպէլէնցի, Զէնկիլէրցի սպասուհիներէն՝ բաւական տեղեկութիւն հաւաքեր էինք Բիւթանիոյ այդ գիւղերուն մասին: Մեր ծանօթութեան պաշարը լրացնելու համար դիմեցինք մեր դրացիներէն Գ. Ս. Գ.ի ծերունի հօր, Սարգիս աղբարին, որ կը մերժէր տարատը ու փարած կը մնար իր տոհմիկ շալվարին, ճզմուած ու տափակցած ծոպաւոր ֆէսին եւ իր գիւղական դաւազանին:*

Իրմէ սորվեցանք «Ելլանք երթանք ի սուրբ Մինասը», «Էլանք դացանք Գալիլիան», Պարտիզակի զուարթաբանութիւնները, երգերը, ու գիւղին ծակն ու ծուկը, զոր ան մեզի պատմեց հայրենաբաղձի մը ցնցուն յոյզով: Ահաւասիկ «Էլանք դացանք Գալիլիա»ն.

Էլանք գացանք Գալիլիա,
Գալիլիան ծով մը կար,
Ծովուն վրայ ծառ մը կար,
Ծառին վրայ բուն մը կար,
Բընին մէջ հաւկիթ մը կար,
Հաւկթին մէջ ձագ մը կար:
Ան ձագը անդանակ մորթեցին,
Անկրակ եփեցին:
Ով կերաւ զարմացաւ,
Ոչ չկերաւ ճաթեցաւ:
Աչք ընողուն աչքը ճաթի:
Աղէկ չօճուխին օրնէն կ'առնեն,
Աղէկ կրէյճին փէրչըմէն կ'առնեն,
Աղէկ եզան լիծէն կ'առնեն,
Աղէկ գոմշուն կոտոշէն կ'առնեն:
Աչք ընողուն աչքը ճաթի:
Երսուն երկու ձի ու ջորի,
Էկան անցան Յիսուս պաղջան,
Կարմիր կովը մորթեցին,
Վէվ կերաւ զարմացաւ,
Վէվ չկերաւ ճաթեցաւ:

Ու զանազան հատուածներ հարսներգներէ.

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

Իր ընթացքէն չկրցի դուշակել թէ սըլաւութեան հակառա՞կ է թէ համամիտ: Ուստի որոշեցի որ Նիկողոս Մարդարէին դիմեմ օր մը եւ սանկ պզտիկ դուշակութիւն մը ընել տամ:

Ընթերցող, առիթէն օգուտ քաղէ. ասանկ աժանութիւն քսան տարին անդամ մը կը պատահի: Ես օգուտ քաղեցի եւ պարծանօք կրնամ ըսել թէ Արեւելեան խնդիրէն ուրիշները ինքնօրէնութիւն, անկախութիւն եւ ... թիւն վերջաւորութեամբ ուրիշ բաներ վաստկեցան, ես ալ գոնէ իշու մը տէր եղայ. եւ կարծեմ թէ պատմութիւնն ալ քիչ մը կարեւորութիւն կուտայ այս բանին:

×

Խաղաղութեան հրեշտակը վերջապէս եկաւ Զօրլուէն ... շոգեկառքով:

Ամէն մարդ կ'ուրախանայ, բայց ես չեմ ուրախանար, որովհետեւ հրեշտակներու վրայ համակրութիւն չունիմ. որովհետեւ անոնք անոր ասոր հոգին առնելու համար կուգան կ'երթան:

— Այս անգամուան հրեշտակը հոգի պիտի չառնէ, դրամ պիտի առնէ եղեր:

— Գոնէ սա հրեշտակը համոզէինք ու թղթադրամ քշէինք:

×

Թայմզ կ'ըսէ.

« Ռուսիա իր յապաղումներովը մեծ սխալ կը գործէ »:

Ես կ'ըսեմ.

« Անդղիոյ՝ յապաղմամբ գործած սըխալին հետ մրցելու համար է»:

Թագուհին սռնակապի պատուանշանը տալ ուզեր է Լօրտ Պիքընսֆիլտի, բայց նա չէ ընդուներ:

Եթէ ես ըլլայի Լօրտ Պիքընսֆիլտի տեղ՝ կ'առնէի սռնակապն ու բաչաներս կը կապէի:

×

Զեզի բան մը ըսեմ. հրապարակի վրայ պիլէթներէն աւելի սուտ կը պտտի կոր, բայց բարեբախտաբար այս սուտերէն մէկ քանին Թէրսհանէի պիլէթներուն պէս մարդ չընդունիր կոր:

Կը յիշէ՞ք, անցեալները երկերկու քըսաննոց թուղթ տուինք Զէքմէճէի մօտերը շինուած ամրութեանց համար. արդ հիմա կ'ըսեն թէ՝ Ռուսիա առաջարկած է եղեր որ այդ ամրութիւնները աւրուին, եւ մենք ալ նորէն երկերկու քսաննոց թուղթ պիտի տանք եղեր անոնց աւրուելու ծախուցը համար:

Ես այս զրոյցին չհաւատացի, մանաւանդ անոր համար չհաւատացի որ Ռուսիա այս առաջարկութիւնը չըրած՝ անձրեւները զանոնք աւրեցին:

Ըսելիքս սա է որ ամէն խօսքի հաւատք ընծայելու չէ:

—o—

31 Յունուար 1878

Աչուընիս լոյս... ինչպէս որ սովորութիւն եղած է, կռուին հաշտութիւն պիտի յաջորդէ, ինչպէս որ հաշտութեան ալ նորէն կռիւ պիտի յաջորդէ:

Երկու հոգի մեր կողմէն, երկու հոգի ալ մեր բարեկամ Ռուսիոյ կողմէն քիչ օրէն Ադրիանուպոլսոյ մէջ հաշտութեան նախնական սկզբունքը պիտի պատրաստեն եղեր:

Նախնական սկզբունք ... դեռ ինչե՛ր պիտի լսենք, Աստուած իմ... բնադիտութեան, քիմիաբանութեան նախնական սկզբունքը լսած էինք, բայց հաշտութեանը լսած չէինք:

Դասագի՞րք պիտի շինեն այս մարդիկը, ինչ պիտի ընեն. արդեօք Գեր. Խորէն եպիսկոպոսի հրատարակած Քրիստոնէականներուն պէս նախ Նախնական հաշտութիւն ու վերջն ալ Կրթական հաշտութի՞ւն մը պիտի հրատարակեն:

Իմ խելքս չի հասնիր, միայն սա կը տեսնամ թէ համառօտ հաշտութիւն մը պիտի հրատարակենք առ այժմ, եւ եթէ ժողովրդեան կողմէն լաւ ընդունելութիւն գտնէ՝ այն ատեն ընդարձակ հաշտութիւն մը պիտի հրատարակուի:

Սպասենք:

×

Վայրկեանէ վայրկեան հիւրերու կը սպասենք թէ ցամաքէն ու թէ ծովէն... պալօնով գալիք հիւր չունինք:

Մէկ երկու օրէ ի վեր զրոյց կը պտըտի թէ՝ Անդղիոյ նաւատորմիղը նեղուցէններս մտեր է, թէ նորէն ելեր է, թէ եաքը դարձեալ մտեր է, թէ վերջը նորէն ելեր է: Եթէ այս զրոյցներուն ամէնն ալ իրաւ են, ըսել կ'ըլլայ թէ Անդղիոյ նաւատորմիղին հրամանատարը հրահանգ ընդունած է իր կառավարութենէն որ պարապ չնստի եւ նեղուցէն մէյ մը մտնէ մէյ մը ելնէ:

Տար Աստուած որ սա նաւատորմիղին սպասելու տեղ մը որոշուէր ու մենք ալ գլխու ցաւէն խալսէինք:

Ընթերցող, տարիէ մը ի վեր է այս նաւատորմիղին խնդիրը գլուխնիս ուռեցուց:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(2 Շար.)

Արտ մը ունիմ գարի է,
Ան ինչ ադուռը տարի է :
Խնամացէք շա՛ն աղջըներ,
Հարս ըլլալու տարի է :
Ֆիտան մ'ունիմ կանանչ է,
Ոչ աղջիկ է, ոչ մանչ է,
Եկուր մեճէ ալ իրար առնեճէ,
Ան դիմանալու բան չէ :
Մեր տունը երկու դաք է,
Ներքին վրան թավան է,
Ադրարս մեծցեր եար կ'ուզէ,
Մարդս ինճ իր հավան է :
Ան ի՞նչ բարսրկեկ լեռ է,
Ջիւրը հիւրնտի դեղ է,
Սիրած սիրածին չին տար,
Ան ի՞նչ անօրէն գեղ է :
Չա՛, էս տեսայ, էս տեսայ,
Էրազըս ասանկ տեսայ,
Անցած գիշեր բունիս մէջ,
Ես հարս էի, դիւն փեսայ :

Այսպիսի պաշարով օժտուած, Պոլսէն մեկնեցանք չոգեկառքով : Երկինքը պայծառ էր եւ ջինջ, այնպէս որ Նիկոմիդիոյ մօտ մեր հեռադիտակներով կարողացանք տեսնել Պարտիզակի սուուերոտ համալսարանը :

Իրականին մէջ 1460 տուն, 4300 բնակիչով, տարածուած՝ Նիկոմիդիոյ ծոցին հարաւային ափէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ, բլուրի մը կողին վրայ : Բնակչութեան թիւը կրնայ տասը հազարի մօտեցած ըլլալ 1915ի սկիզբը : Այժմ, 1965ին(*), բնակչութիւնն է 2292 (ամբողջովին թուրք), ասանն ալ գաւառակի կեդրոն :

Նիկոմիդիոյ մէջ այցելեցինք Ս. Աստուածածին եկեղեցին ու Առաջնորդարան կլլելով աջը առինք ծերունազարդ Մատթէոս արք. Յովակիմեանի : Մատենաւոր կառք մը մեզ, թեթեւ զարվեր բարձրացումով մը, անցուց Տէօնկէզ հայաբնակ դիւղի (Ս. Սարգիս եկեղեցի) քովէն ու ապաւ մօտեցուց մեր նպատակակէտին : Տակաւին հեռուէն տեսեր էինք Ս. Մինասլերան (320 մեթր) չնորհալի կորութիւն – ները եւ եվէվջներու չրջապիծը : Մոտեր էինք խակէվ ճամտէսին, այգեստաններով ու թթատաններով եղերուած : Այդ ու – դին մեզ հասցուց դիւղին արեւելեան ծայրին զուգահեռ կէտ մը, ուրկէ հե – ռուն՝ վարի կալերէն անդին տեսանք Ամերիկեան Բարձրագոյն Վարժարանը, եւ Աւետեանի ու Հէլվաճեանի մեռաքսի գործարանները : Ամբողջ դիւղը եղեր – ուած էր Ս. Մինասի կողին վրայ կիսա – րոլորակ մը կազմելով, արեւմտեան կողմը աւելի հոծ ու բարձր քան արեւել – եանը : Հայոց եկեղեցին, Ս. Յակոբ, ու երկուս վարժարանը՝ Շուշանեան (հիմ – նուած 1820ին), կը գտնուէին կեդրոնէն քիչ մը դէպի արեւելք, կալերուն մօտ :

Արժանացանք արքայական ընդունելու – թեան եւ մեզ առաջորդն մատուցանեցին «Լիսուսեան Ջուր», որ Պարտիզակի բար – բառով կը նշանակէ ընտիր դինի : Ամէն – նուրեք չարդուեցանք որպէս «քոլէճա – կանները, մինչ նշաւակ հետաքրքիր ակ – նարկներու : Նախապէս մեր մէջ կազմը – ուած էր կանխակալ կարծիք մը Պարտի – զակցիներու սիրտ ծակող ու խոցող մե – ծամիտ կատակներու ու քաչչուքներու մասին : Բայց մենք զանոնք դատանք կար – ծուածէն աւելի համեստ, ենթադրուածէն նուազ սրամիտ, ու երեւակայուածին չափ կատակախօս, նոյնքան ալ մեծխօսիկ, ձիշդ Վահան վրդ. Պարտիզակցիի խառ – նուածքին տարաղով : Մեր առաջին զար – ձերէն մին եղաւ բարձրանալ դէպի Պար – տիզակի համբաւաւոր Սոխմխարը (ապա – տաղուածքը՝ «Սողոք Փընար»ի), զոր տանէն այցելեր էին Հրանտ Ասատուր ու Գրիգոր Զօհրապ մխանաբար : Գտանք այդ վայրը ինչպէս Ասատուր նկարագրեր էր, «Ծառերու փունջ մը լերան կողին վրայ, լքուած փլիլած մատուռ մը, ուր Ս. Մինասի պատկերը նկարուած է խո – րանին մօտ յունական ոճով ու պոռոտ գոյներով, աղբիւր մը որ ծորակ չունի եւ որուն լայն խողովակէն պղտորակ ջուրը կը վազվզէ առանց դադարի,— այս է Պարտիզակի Սոխմխարը » : Այս, այդ

(*) ԽՄԲ.— Միեւնոյն 1915 գուտ հայա – բնակ գիւղ մըն էր Պարտիզակ, այնճան որ Յակոբ Տէր – Յակոբեանին յաջորդող միւտիւրը, որ Թուրք էր, խօսակից մը չունէր, որովհետեւ Պարտիզակցին թուր – երէն չէր գիտեր : Եւ թուրք միւտիւրը ստիպուած էր իր գաւակները դրկել ... հայկական վարժարան :

ՈՒՂԵՐՁ

1954ին, ամառը, Թեհրանի մէջ, Շ. Նարդունիի երրորդ դասախօսութեան ե – րեկոյին, իբրեւ հնթրոտիւքսիոն՝ բանաս – տեղծ Ոստանիկ այսպէս կը ներկայացը – նէր օրուան դասախօսը, (մէկ ամիս ետք մեռաւ դժբախտ բանաստեղծը, որ գերա – գոյն ուրախութեամբ մը կը թրվռար՝ գտած ըլլալով Փարիզի իր ընկերը) .—

Դեռ եւս 18 տարի առաջ, ես առիթ եմ ունեցել տեղիս « Թէհղնա » Մխիթեան կազմակերպած իմ մէկ դասախօսութեամբ ներկայացնել արդի հայ գրականութեան եւ մշակութային առաջապահ սերունդն ու իր այսօրուայ վաստակաւոր ներկա – յացուցիչը՝ Նարդունին :

Ուրախ եմ սրտանց, որ այս երեկոյ «Ա – րարատ» Մշակութային Միութեան մե – ծարդոյ վարչութիւնը նման մի պատե – հութիւն էլ տուեց ինձ, որի համար յայտնում եմ խորին չնորհակալութիւնս :

Համաչխարհային առաջին պատերազ – մին, բարբարոս մի ցեղ, իր ոճրային ձգ – գողներն իրագործելու, Հայաստեան ա – բեւմտեան հատուածը բնաջնջելու համար նպաստաւոր առիթից օգտուելով, դիմեց մի այնպիսի անօրինակ, անմարդկային արարքի, որ քաղաքակրթութեան պատ – մութեան մէջ իր նախընթացը չունի : Այդ անանուն ոճրին զոհ գնացին մէկ մի – լիոնից աւելի համբանք եւ իր ընարանին՝ « Փոքր ածուի» արթուն պահակներն ու «Տիրոջ պարտէզի» պարտիզպաններն ու մշակները, լուսաւորութեան ջահակիր –

օրը Ս. Մինաս ու Սոխմխար կանգուն էին անաղարտ, տեսանք զանոնք, սակայն չը – կա՛ր Պաղտասար Ակօն, հակառակ անոր որ Ս. Աստուածածնայ Երկուշաբթին էր, Սոխմխարի փառայիրին օրը :

Մենք կուչտ ու կուռ ըմպեցինք նաեւ Լուսաղբիւրէն, չրջեցանք Պարտիզակի դրացի դիւղերը, արեւելքին՝ Օվաճըք (Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցի, հայբենիքը բանաս – տեղծ Ահարոն Տատուրեանի), ասոր հիւ – սիս – արեւելքին՝ Աբալանպէկ (Ս. Աստ – ուածածին եկեղեցիով), Պարտիզակի հա – րաւ արեւելքին՝ Ժամավայր կամ Քիլիսէ Եէրի ու Զաթալ Տէրէ, Պարտիզակի ճիշդ հարաւ արեւմուտքին՝ Զաքիր գիւղ կամ Տէօչմէ : Ուրիշ օր մըն ալ Ս. Աստ – ուածածնայ ուխտօրէքին, երկար պտոյտ մը կատարեցինք դէպի Մանուշակ, որ Պարտիզակի հարաւ արեւելքին, վեց ժամ հեռու, Պէյլիկ լերան ու կէօզ տաղի (Քէլ Թէփէ 1606 մեթր) միջեւ, բարձր սարա – հարթի մը վրայ հիմնուած էր, Ս. Աստ – ուածածին եկեղեցիով : Հոն մեզի պատ – մեցին դժբախտ պատմութիւնը Պարտի – զակցի Յովհաննէս եպիսկոպոս Կուճուկ – եանի (Վարդերեսեան), որ Պրուսացի Սահեանոս Աղաւնի պատրիարքի օրով, 1830ի տեւենները, յանդղներ էր Մանուշ – չակը մրցումի առարկայ ընել Արմաշի դէմ : Որուն հետեւանքով 1839ին, պատ – րիարքական կարղադրութեամբ Յով. եպիսկ. աքսորուեր էր Կեսարիոյ Ս. Կա – րապետ վանքը, ուր խակոյն վախճաներ էր : Ամէն տարի Գուրպանլէկի ու չրջա – կայքի ուխտաւորները կը հաւաքուէին Մանուշակ ու կ'ողբային ուխտին հիմնա – դիր եպիսկոպոսը սա բառերով .

Մանուշակի լեռնէն մուխ մը կը մխայ ,
Մեր Հայր սուրբին սրտէն արիւն կը
բխայ ... :

Պարտիզակի մէջ այցելեցինք կառավա – րիչ Յակոբ Տէր – Յակոբեանի, Ս. Յա – կոբ եկեղեցին, Ներսէս Շուշանեան վար – ժարանը (620 աշակերտներով ու 25 ու – սուցիչ – ուսուցչուհիներով), Ամերիկ – եան Բարձրագոյն Վարժարանը, Ֆասլը կրթարանը , Գերմանական աղջկանց որ – բանոցը, Եղիչէ Դուրեան Մխիթիւնը, կրթասիրաց Մխիթիւնը, Կանանց Աղբա – տանամ – Մանկապարտէզի Ընկերակ – ցութիւնը, վարի ու վերի դերեզմանա – տունները, Յատկան Ջուրը ու Դեղընդան Աղբիւրը : Տեսանք «Պարտիզակ» կիսամ – սեայ հանդէսը Ամերիկեան վարժարա – նին, «Փարոս» ամսաթերթը, խմորատիպ « Մեղու » ու « Պայքար » թերթերը : Մեր վերադարձը նմանեցաւ զրահուժ մը կա – մաւոր արտաքսման :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹՈՅԵԱՆ

նները : Հարուածն անակնկալ էր ու չչմե – ցուցիչ : Բախտի բերումով, ողջ մնացած – ները՝ սարսափահար, մտպատրծնները՝ ամքած, որբացածները՝ զեռ անգիտակից իրենց վիճակին ու չուար, կենտրոնացան Ֆրանսիայի, Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հիւրընկալ ափերում, ծուա – րելով թիթեղեայ անակնների մէջ ու մղե – լով մի զերբնական պայքար՝ «հացի եւ լոյսի» համար :

Այդ պայքարը յաղթանակով պսակ – ուեց : Աւելի խելահաս ու դիտակից՝ «զը – րոց – բրոց» սերունդն իր կորացած մէջ – քըն ուղղեց, ոտքի ելաւ : Զոմերը (Զա – փհաս Որբերի Միութեան անդամները) մեծացան , մանուկները , « մանկութիւն չունեցողները » չափահաս դարձան, դին – ուեցան ու գրաւեցին դիրքերը, հետզհե – տէ լցնելով զգալի բացը եւ դառնալով հայ գրականութեան ու մշակոյթի յառա – ջապահ սերունդը :

Ո՞վ կարող է պատկերացնել թէ ի՛նչ դժուարին պայմաններում տեղի ունեցաւ այս առաջխաղացումը, ի՛նչ անասելի գրկանքների ու զոհողութեանց գնով ...

Այդ սերնդի գառն ու գժուարին մա – քառման ու վերելքի ընթացքին ընկան ո – մանք վաղամեռ , ոմանք ընկրկեցին, ե – ղան եւ տուեների մէջ մնացողներ ու ան – տեսուղներ , եղան նաեւ նահանջողներ ու չլացողներ, որոնք կէս ճանապարհին՝ լքելով հայկական անփառ, անչնորհակալ միջավայրը, ճիշդ Կոստան Զարեհանի հա – կառակ, ցատկեցին օտար լեզուեան գրա – կանութեան եւ արուեստի չուկաները՝ փառք ու փայլ, համբաւ ու մեծութիւն , անդորը կեանք ու մրցանակ չհեղուա – տենչով , դէշ օրինակ գառնալով, ա – ռանց այն էլ ուծացման ենթակայ նորե – րին եւ գուցէ իրենք իսկ իրենց հերթին դէշ օրինակ ունենալով միջազգային համբաւ վայելող մի քանի գրողների (Մայքլ Աուլէն, Ուիլեըմ Սարոյեան Հանրի Թրուայա եւայլն), որոնց իրաւ արժանիքն իսկ, ըստ իս, մեր ազգային զգացումն ու հպարտութիւնը չպէտք այն կողմ չի անցնում, եւ որ՝ մեսրոպ – եան նժարով՝ չա՛տ, շատ թեթեւ է կըշ – ռում ինքնին :

Ի՛նչ փոյթ , սակայն, երբ պայքարը չարունակւում է, նաեւ նուաճումն ու վե – րելքը՝ յարգը քամուն տալով, երբ հայ բանն ու բառը մարմնաւորող մեր կաղնի – ների տեղը հետզհետէ բռնդներ կան ար – դէն, այն էլ անհամեմատ աւելի նոր , թարմ ու ճոխ պաշարով, իմացական ոչ նուազ ասպիճանանաչափով, եւ որոնք ծնած, մարսած լինելով բոլոր զառնու – թիւնների հետ միաժամանակ քաղաքա – կրթութեան միջավայրի ընձեռած բարիք – ները, դրսեւորելու , սերմանելու են ել – լել, յաջորդականութեան առհաւական օ – րէնքով , հայ հանճարի չունչն ու ոգին, աւելի՛ չերմօրէն , աւելի ծաւալուն ու բոցավառ :

Այդ չերմ, ծաւալուն ու բոցավառ չունչն է, ահա, որ յանուն «արանց Հայ – կազանց » չրջապատութեան է հանել զա – ղութէ զաղութ, մեր օրերի այս Սօսա – ծուէրը, այս անձն աւանձնական, հայ մը – չակոյթի անխոնջ եւ անվարձ մշակը՝ Նարդունին, որ պատանէշների վրայ մնա – ցած յառաջապահ թէ նոր ուխտեալների հաւատաւոր ու պայծառատես ներկայա – ցուցիչն է աւելի՛ով , աւելի՛ով արժանի մէկ յաջորդը մեր նախորդ սերունդների անմահ փաղանգի : Մէկը, որ աքսորի , մարտիրոսութեան տարիներից յետոյ, մարտիրոսուելով իր բախտակիցների հետ նաեւ լուսաճաճանչ, ակնապարար փարի – զի կեանքում, «լացը ծիծաղ» դարձնե – լով, ապրելով փոմ – փրիքով եւ «բանիւն Աստուծոյ» պահած լինելու համար յա – ւիտենական յաջորդականութեան կապը մեր մշակոյթի, (որ սկիզբ է առել, ան – տարակոյս, ոսկեդարից էլ առաջ՝ նախա – քրիստոնէական դարերի մշուշներից) : Կոկեզո՛ւ, դեղեցկութեան, կատարելու – թեան հասցնելու համար նախորդ սե – րունդի գրական լեզուն՝ հատու, թարմ ու գունագեղ ոճով : Մէկը, որ մտաւ մեր – ձուեց գրականութեան, մանկավարժու – թեան, հոգեբանութեան, բժշկա–դիտա – կան, լեզուա – բանասիրական, պատմա – բանական չափմարանները հայկազեան ակնոցով, Լուսաւորչի կանթեղով, որ պեղեց, գննեց, Նարեկացու բառերով ա – սեմ՝ «ծրարէից, հաւաքեց, բարդեց» ու կլանելով բազմաթիւ ու բազմատեսակ մատենադարանների հարստութիւնը , մարսեց, ենթարկեց իր կազապարին ,

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵՐԱՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

(ՌՈՄԱՆ ԻՍԱՅԵԱՆ)

— * —

Վերջերս Թեհրանի մէջ մեռած է Ռո – ման Իսայեան, ազգային ծանօթ բարե – բար, որու գլխաւոր բարեգործութիւնն է Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ կա – ռուցումը Թեհրանի մէջ :

Ողբացեալը ծնած է Կովկասի Շամախ քաղաքը, 1889ին : Քառասուն տարի է որ հաստատուած էր Պարսկաստան, ուր իր նախաձեռնութեամբ հիմնած էր չինարա – րական եւ առեւտրական ընկերութիւններ ու չարք մը գործատուներ :

Բացի Մայր եկեղեցիէն, Ռ. Իսայեան միշտ իր կարեւոր նպաստը բերած է ազ – գային, կրթական գործերու : Ողբացեա – լը անդամ էր Թեհրանի Թեմի Պատգա – մաւորականին, Թեհրանի Ծխական–ներ – կայացուցչական ժողովներուն, Թեմական Խորհուրդին որու նախագահն էր :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կորսուած դատեր գոյութիւն չունին , անչուշտ, բացի անոնցմէ՝ զորս դուն կը լքես :

ԺՈՐԺ ՔԼԵՄԱՆՍՕ

×

Տաղանդը՝ առանձնութեան մէջ կը զարգանայ, նկարագիրը՝ ընկերութեան :

ԵՈՀԱՆ ՎՈԼՖԿԱՆԿ ԿԷՕԹԷ

×

Խորամանկութիւնը կրնայ հարստու – թեան ափրանալ, բայց, չի կրնար բարե – կամները չահիլ :

Ի. ՄԸՐՒՅՑ

ստեղծելով իր ուրոյն տեսակէտը, վար – դապետութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը, հմտացաւ ու զարձաւ այսօրուայ ներհուն ու հաղորդիւտ մտաւորականներից մէկը : Վկայ ոչ միայն իր չրջագայութեան ե – լոյթները, որոնք ամէն տեղ արժանացան անսահմանութեան խանդավառութեան, այլեւ ուխտուն հաստող իր հատորները՝ հրա – տարակուած , հրատարակութեան համար պատրաստ կամ դեռ եւս պատրաստու – թեան մէջ :

Առանց կենսագրական ծանօթութեան , ընդհանուր գծերով այս խտացուած , մի – ժամանակ չափուած , ձեւուած ու կըչ – ուած բնորոշումից յետոյ, որպէս վեր – ջաբան, խօսքս քեզ եմ ուղղում, սիրելի՛ Նարդունի :

Սրանից 24 – 25 տարի առաջ, քո ինք – նատիպ գրուածքներից մէկի մէջ, երեւա – կայական թէ իրական դեղձն ուսելուց յետոյ, ափսոսանքով, ցաւով, տխրու – թեամբ եւ խորը յուզումով նայում էիր ձեռքիդ մնացած կորիզին, ցանելու հա – մար «հող» չունենալու պատճառով : Այդ թուականից անցել է քառորդ դար , որի ընթացքում տքնութեամբ հաւաքած, ամ – բարած կորիզներդ, սերմերդ բազմատե – սակ , առատ են ու ընտիր, ու «հողը», որ դեռ ես, «ոգեկան հողը», աւելի բեղնաւոր է ու պարարտ : Ուստի՝

Սերմէ՛, սերմէ՛ , ա՛յ մշակ,
Սուրբ է, սուրբ է քո վաստակ :

Մեր ժողովրդական այս հորովել օրհ – ներգից յետոյ, ինձ մնում է, ինչպէս ըը – րել եմ քեզ իմ մի նամակով, վերստին չեշտել .

— Գիտեմ թէ ի՛նչ սիզիֆեան աշխա – տանքով է հիմնուած ու չարունակւում է բարձրանալ «Նարդեան մատենակառոյ – ցըդ», այն էլ այնպիսի դաժան մի դա – րում ու պայմաններում, ուր մարքսեալ կարող էր միայն Յորեան տոկունութիւ – նը, կամքն ու հաւատքը :

Ընդունիր , ուրեմն, ի խորոց սրտի , միակ մաղթանքս՝ աչքի լոյսով, արթուն մտքով եւ զալար ձեռներով գեռեղես յաւիտենութեան նայող հոյակապ կա – ռոյցիդ աւարտման վերջին գրանիտը , ուր աստուածների հետ գրոյցի եւ սեղան նստելու համար, սերունդները մտքի տա – ժանքով պիտի ձգտեն դէպի բարձունք, ի փառս Հայ Մշակոյթի :

ՈՍՏԱՆԻԿ

Տիկին Մ. Անասթասեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Վարանդի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Վարանդի, Պ. Սիսակ Վարանդի, Տիկին Անահիտ Վարանդի, Տէր եւ Տիկին Մուսէեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Իփդրանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ա. Պրունզվիք, Տէր եւ Տիկին Հ. Վալտ, ինչպէս նաեւ Անասթասեան (Պուլկարիա եւ Պոլիս), Ներսէսեան (Ամերիկա), Փիրանեան (Ամերիկա), ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին, մօրեղբօր, քեռորդիին եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԱՆԱՍԹԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 80 տարեկանին յետ կարճատեւ հիւանդութեան 12 Յուլիսին, Պիսէթրի հիւանդանոցին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (19 Յուլիս), ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին (15 Բիւ Ժան Կուժօն), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Քօմիւնալի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որ Յուլիս 3ին դաշտահանդէսին իրենց նուիրատուութեամբ նպաստեցին դպրոցին.—Ազգ. Միութեան 70 ֆր., Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան 50 իրենց տղուն ամուսնութեան առթիւ, չորս երիտասարդներ քառասուն, փոքրիկ Կիւրիւնեան, Սաթըճեան (Լիոն), Պ. Պալեօզեան (Պռօն), Տէր եւ Տիկին Իզմիրլեան (Լանսէյ), Օր. Անտոնեան, մի ոմն, Քուտնուեան (Կապ), Սիսլեան, Բաբախեան, Նալպանտեան, Զատիկեան, Թիւթիւնճեան քսանական, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Սպէնչեան, Մարանճեան, Վերոնիկ Փափազեան, փոքրիկն Պ. Քիւրքճեան, Օտէթ Մառանճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Տիկին Ավաւեան, Մարանճեան, Միքայէլեան, Արապեան, Ի. Մարտիրոսեան, Փիլաւճեան, Գույումճեան, Սանճեան, Լիւսի Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճերմակեան, Քիւրքէտէն, Քապաքճեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Օր. Սօնիա Ալիքեան, Փ. Մանուկեան : Եդ. Մանուկեան, փոքրիկն Քրիստին Արապեան, Տիկին Կարմիրեան, Օր. Այվազեան, Էօքսիւզեան (Վիէն), Աւագեան (Լիոն), Օ. Փաստրմաճեան, Ոմն, Թորոսեան, Ս. Մարաշլեան, Մ. Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Սպէնչեան, Ս. Տէրմէնճեան, Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Սինանեան, Ոմն, Յ. Ճերմակեան (Ֆօնթէն), Յովակիմեան ընտանիք տասնական, Պ. Քէօստէքեան (Լանսէյ), Կիրակոսեան (Կաբ), Աննիկ Գույումճեան 5ական: Ընդհ. գումար 815 ֆրանք, առաւել քոքարտ եւ պիւֆէ :

Ընդհ. հասոյթ 1701,15 :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

(Խանասորի տարեդարձին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ ամբողջ օրը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբին եւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մարմիններուն :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ԱՒՏՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Պուլի մրցում : Խաղեր եւ մրցումներ փոքրերուն համար : Ամբողջ օրուան տօնակատարութիւնը շարժանկարի պիտի առնուի :

× Պուլվառ Օտտոյէն օթոքառով մեկնելու համար արձանագրուիլ ընկերներ Յ. Արզումանեանի եւ Հայկ Սարգիսեանի մօտ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ. Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած «Արզութեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, (Յուլիս 24) առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գերեզմանատան Շիրիմներուն : Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձրախօսով :

Մատչելի պիւֆէ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

Ա Զ Դ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այսօր Կիրակի (17 Յուլիս) առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի երկու համաշխարհային պատերազմներու մէջ ինկած բոլոր հերոսներու յիշատակին Արարայէն մինչեւ Սարտարապատ եւ Ղարաքիլիսա :

Նոյնպէս կը յայտարարէ եւ կոչ կ'ընէ բոլոր Պուլ. Օտտոցիներու, որ դան արձանագրուին Կրօն. Ընկերակցութեան մօտ : Ամէն Կիրակի առաւօտները վճարելով Ազգ. Առաջնորդարանի կողմէ սահմանուած ազգ. տուրքը :

Արձանագրութիւնները կը տեւեն մինչեւ Օգոստոսի վերջ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինդշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE
«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինդշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՐԱՏԵՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ

MARDI 19 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10663 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.663

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ

(Ծննդեան 90րդ տարեդարձին եւ մահուան երեսնամեակին առթիւ)

Բ.

Դանիացի մարդասէր օրիորդին հանրային գործունէութեան երկրորդ եւ վերջին հանդրուանը պիտի ըլլար Հալէպ, ուր հայահաւաքման եւ ազգապահպանման մարզերուն մէջ կարեւոր աշխատանքներ կային կատարելիք, լայն աստիճանաչափի վրայ :

Զինադադարը 1918ի ձմրան եւ 1919ի գարնան ամիսներուն դէպի հայրենի տուն կը կանչէր Մեծ Եղեռնի տարիներուն Միջագետքի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի անապատները տարադրուած հարիւր հազարաւոր Հայերէն անոնք, որ կուրծք տալով ամէն կարգի հալածանքներուն եւ կեղեքումներու, անօթութեան, թշուառութեան եւ հիւանդութեանց, կրցեր էին փրկել իրենց մորթը :

Մնացորդացը կարելի բոլոր միջոցներով կը հեռանար աքսորավայրերէն՝ հայրենադարձութեան փայլուն ու լաւատես երազներով :

Իր աշխարհագրական դիրքով Հալէպ դարձած էր կարեւոր կայան մը, հանդրուան մը, ուսկից մեր վերապրող բեկորները կ՝ուղղուէին դէպի Կիլիկիա, որ մօտիկ էր եւ կը նկատուէր ապահով վայր մը՝ դաշնակիցներու զինուորական գրաւման տակ : Հայկական Լեգէոնի ներկայութիւնը այնտեղ՝ աւելի մեծ վստահութիւն կը ներշնչէր իրենց :

1919 Փետրուար 28ին Անգլիացիներու քիթին տակ բազմաթիւ հայ գաղթականներ ջարդուած էին Հալէպի մէջ, շնորհիւ Թուրքերու գրգռութեանց :

Քարէն Եփփէ Դանիոյ իր հեռաւոր հայրենիքէն օրը օրին կը հետեւէր Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ դէպքերուն :

Հայկական ողբերգութիւնը չէր կրնար անտարբեր ձգել զինքը : Հոգին յօժար էր, բայց մարմինը տկար :

Երեք տարուան հանդիստէ ետք, բոլորովին կազդուրուած, Օր. Եփփէ 1920ին կը փութայ Հալէպ եւ անմիջապէս գործի կը ձեռնարկէ :

Առաջին առթիւ կը բանայ ձեռագործի արհեստանոց մը, երկու հարիւր հընչուն ոսկի դրամագլուխով, տեւական գործ հայթայթելով հարիւրաւոր հայ կիներու եւ աղջիկներու :

Սուրիա եւ Կիլիկիա կը գտնուէին Ֆրանսական հոգատարութեան տակ : Ցոյս կար, որ Կիլիկիան պիտի դառնար «Հայկական օջախ» մը՝ Ֆրանսայի հովանաւորութեամբ : Աքսորավայրերէն դէպի Կիլիկիա կը համախմբուէին բոլորը : Ատանան դիմագիծ էր փոխած, բոլորովին հայացած :

Ազգերու Դաշնակցութիւնը որոշ աջակցութիւն կ՝ընծայէր որբահաւաքման եւ իսլամական հարէմներէն հայ կիներու ազատագրման ձեռնարկներուն :

Ժընեւի արիսպագոսը «կոմիսար»ի տիտղոսով՝ պաշտօն յանձնեց Քարէն Եփփէի զբաղելու համար այս մարդասիրական գործով : Օրիորդը մինչեւ Ժընեւ գնաց, ներկայ եղաւ այն ժողովին, ուր մասնաւոր գումար մը կը քուէարկը՝ հայահաւաքման գործին համար : Խօսք տրուեցաւ իրեն ալ ... գումարը բաւարար չէր : Քարէն Եփփէ մէկ նախադասութեամբ շնորհակալութիւն յայտնելով հասկցուց միաժամանակ, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրնար աւելի առատաձեռն ըլլալ եւ աւելի լայն մարդասիրութիւն ցոյց տալ ...

Օրիորդը մեծ զոհողութիւններով եւ ձեռնհասութեամբ կազմակերպեց իրեն վստահուած գործը : Սուրիոյ զանազան կողմերը կայաններ հաստատեց եւ գործակալներ նշանակեց : Մինչեւ 1928 շուրջ երկու հազար կիներ, պատանիներ ու աղջիկներ ազատագրուեցան իսլամներու տուներէն եւ յանձնուեցան ազգային իշխանութեանց :

Շատեր դտան իրենց ընտանեկան պարագաները : Անտէր մնացածները զրկուեցան Բազգայի շրջանը դիւղ մը՝ հողագործութեամբ զբաղելու համար : Հալէպի մէջ արհեստանոցներ բացուեցան ընդունակ պատանիներու համար :

Հայահաւաքման գործը հաշուեյարգարի ենթարկուեցաւ 1928ին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ Կ՚ԱԶԴԱՐԱՐԷ

ՄԱՍՆԱԿԻ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՀԻԻՍԻՍԱՅԻՆ – ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք Ամերիկացիք շատ մտահոգ են այն ճակատագրին մասին զոր Վիէթնամցիք կը վերապահեն ամերիկացի գերիներուն : Ծանօթ է որ Հանոյի համար ամերիկացի օդաչուները պատերազմի ոճրագործներ են եւ իբր այդ պիտի դատուին : Այս առթիւ փոխ – նախագահ Հըմֆրէ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Հանոյի կառավարութեան, ուր կը շեշտէ .— « Եթէ հիւսիսային – Վիէթնամ մահուան դատապարտէ եւ զընդակահարէ ամերիկացի գերի ինկած օդաչուները, ատիկա Միացեալ Նահանգներու մէջ յուզումներ կրնայ յառաջ բերել զորս դժուար կ՚ըլլայ զսպել : Ատիկա կը նշանակէ շատ շատ ծանր զարգացում մը եւ չեմ կրնար երեւակայել բան մը որ իրենց համար աւելի վտանգաւոր ըլլայ» :

Աւելի մանրամասնութիւն չէ տուած այս մասին, բայց իր կողմէ Ավըրիլ Հառիմըմ յայտարարած է .— Շարունակելով գլուխ բռնել, հիւսիսային Վիէթնամ միշտ ցոյց կուտայ թէ կը սպասէ որ Միացեալ Նահանգները տեղի տան, ինչպէս ըրաւ Ֆրանսա քանի մը տարի առաջ : Եթէ իրապէս, հիւսիսային Վիէթնամցի ղեկավարները այդպէս կը մտածեն, լաւագոյն միջոցը զոր ունին վստահ ըլլալու համար որ Ամերիկացիք մինչեւ ծայրը պիտի երթան, դէշ վարուիլն է մեր օդաչուներուն հետ : Թէեւ չեմ կըրնար իրենց կարծել տալ որ տեղի կուտանք — Նախագահը ճշդեց թէ տեղի չենք տար — պատերազմի բնոյթը բոլորովին կը փոխուին սակայն» :

«Ֆիկառոյի» Ուոշինկթընի թղթակիցը կը գրէ այս առթիւ . — « Հիւսիսային Վիէթնամի տասնեւեօթը միլիոն բնակչութեան ճակատագիրը կախում ունի 34 օդաչուներու ճակատագրէն : Եթէ այս զինուորները մեռնէին կռուի դաշտին վրայ, Ամերիկա կը համակերպէր, հաւանաբար ընդունէր նաեւ որ սպաննուէին զարնուած օդանաւէն վար իջած պահուն : Բայց Ամերիկա որոշ դաղափար մը ունի ինք իր մասին որ անընդունելի կը դարձնէ իր աչքին որ իր զաւակներէն ոեւէ մէկը, աշխարհի առջեւ, դատապարտուի, յանուն «պատերազմի ոճիրի մը » : դաղափարին, զոր սակայն իր իրաւաբանները մէջտեղ դրին » :

Հըմֆրէի եւ Հառիմընի յայտարարութիւնները պարզ ազդարարութիւններ չեն այլ իսկական վերջնագիր մըն է : Իրաց այս կացութեան մէջ, նախագահ Հօ Շի Մինհ չի կրնար յոյս դնել քաղաքական ներքին պառակտումի մը վրայ, Ամերիկայի մէջ, եթէ իր սպառնալիքները գործադրէ :

Հանոյի մէջ, մասնակի զօրաշարժ հրաշակուած է : Կը վերաբերի պահեստի սպաներու մէկ մասին եւ այն քաղաքացիներուն որոնք բանակի պահեստին կը պատկանին : Հօ Շի Մինհ, ճառ մը խօսած է, որու մէջ ըսած է գլխաւորաբար . — « Ամերիկացիք երեք հարիւր հազար հոգինոց արշաւախումբ մը զրկած են մեր երկրին հարաւը : Յարձակման իրենց քաղաքականութեան ի սպաս գրած են ֆանթոշ իշխանութիւն մը եւ վարձկաններու բանակ մը : Պատերազմի ամէնէն վայրենի միջոցներուն դիմեցին .— Քիմիական նիւթ, նափալմի ռումբ եւն . : Ամէն ինչ այրել, ամէն մարդ սպաննել, ամէն բան բնաջնջել, այս է այրած հողի իրենց քաղաքականութիւնը, նման ոճիրներով է որ կը յուսան իրենց ենթարկել հարաւի մեր հայրենակիցները : Բայց Ազատագրման Ազգ. Ճակատի վճռական եւ իմաստուն ղեկավարութեան ներքեւ, Հարաւային Վիէթնամի բանակն ու ժողովուրդը սերտօրէն միացած հերոսական ճակատամարտի մը մէջ, արդէն փառաւոր յաղթանակներ տարին եւ որոշած են պայքարիլ մինչեւ վերջնական յաղթանակ .— Հարաւի ազատագրումը, հիւսիսի պաշտպանութիւնը եւ ազգային վերամիացումը : Ամերիկացի յարձակողը լրբօրէն օդային յարձակումներ կ՚ընէ անելէն դուրս ելլելու համար եւ բանակցութիւններ պարտադրելու համար իր պայմաններու հիման վրայ : Հիւսիսային Վիէթնամը պիտի չընկրկի : ... Ճոնսըն եւ իր խմբակը պէտք է անդրադառնան ասոր, կրնան կէս միլիոն, մէկ միլիոն զինուոր բերել, նոյնիսկ աւելի, զօրացնելու համար յարձակման իրենց պատերազմը, բայց երբեք պիտի չկարենան խորտակել մեր պատմական ժողովուրդին պողպատեայ կամքը : Յարձակողը միայն աւելի ծանրակշիռ կը դարձնէ իր ոճիրները : Պատերազմը կրնայ հինգ, տասը, քսան եւ աւելի տարիներ տեւել : Հանօյ, Հայփոնկ եւ ուրիշ քաղաքներ, գործատուներ կրնան կործանիլ, բայց վիէթնամցի ժողովուրդը տեղի չի տար : Ոչ մէկ բան աւելի թանկագին է քան անկախութիւնն ու ազատութիւնը : Յաղթանակի օրը, մեր ժողովուրդը պիտի վերաշինէ մեր հայրենիքը, ամէնէն մեծն ու ամէնէն գեղեցիկը : Ամէն անգամ որ Ամերիկացիք ուղած են իրենց յարձակումը փառաւորել, «խաղաղութեան խօսակցութեանց» կը դիմեն, խաբելու համար համաշխարհային կարծիքը եւ մերժումի պատասխանատուութիւնը ձգելու համար Վիէթնամի վրայ : Թող Միացեալ Նահանգները վերջ տան իրենց յարձակման, քաշեն իրենց զօրքը եւ խաղաղութիւնը անմիջապէս կը վերադառնայ » :

Հանօյ եւ Ուոշինկթըն իրարու ասպարէզ կը կարգան եւ պատերազմը կը ծաւալի եւ կրնայ այլեւս միջազգային բնոյթ ստանալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մէջ, երեք օրուան փնտրտուքէ ետք, ձերբակալուեցաւ ութ հիւանդապահուհիներու ոճրագործը : Հաւանաբար արդելափակուի իբրեւ խենթ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ դադրեցուց իր յարաբերութիւնները պաղեստինեան ազատագրման կազմակերպութեան հետ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ, 24 ժամուան նոր գործադուլ մը ըրած են 13 հազար դրաշարներ եւ այդ պատճառով, որեւէ թերթ լոյս չէ տեսած :

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ նախագահ տը Կոլ Ճափոն հրաւիրուած է :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը յայտարարեց թէ ընդհանուր ընտրութիւններ պիտի կատարուին մինչեւ տարւոյն վերջ :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ

14 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, ՇԱՏԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ, ՅԻՍՈՒՆ ԳԻՒՂԵՐ ՎՆԱՍՈՒԵՑԱՆ ԵՒ ՀԱԶԱՐ ՏՈՒՆ ՔԱՆԴՈՒԵՑԱՒ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յուլիս 13 թուականով .

Մուշէն կը հաղորդուի .— Առջի գիշեր, առտուան դէմ, աղետալի եւ սաստիկ երկրաշարժ մը պատահեցաւ Մուշի Վարդօ դաւառակին մէջ, յիսունի մօտ գիւղեր քանդուեցան, հազարի չափ հողաշէն տուներ վնասուեցան կամ փլան, Պազիջի գիւղին մէջ 14 հոգի մեռան փլատակներու տակ մնալով, 15 հոգի վիրաւորուեցան, չորս հոգի մահաքունի մէջ մտան : Երկրաշարժին սաստկութիւնը կեդրոնացաւ Պազիջի գիւղին մէջ, ուր վաթսուն տուներ ամբողջովին փլան, եւ այդ գիւղը հիմնայատակ կործանեցաւ : Յարդ 14 դիակներ ելան փլատակներու տակէն : Քար քարի վրայ մնացած չէ Պազիջի գիւղին մէջ, ուր աղէտեալներու աղաղակները, իրենց սիրելիները կորսնցուցած մարդոց ողբ ու կոծը կը լսուին : Երկրաշարժը բուռն եղած է նաեւ Այնա գիւղին մէջ, ու բազմաթիւ տուներ փլած են եւ գոյացած վնասը մեծ է : Մուշի ոստիկան զօրաց հրամանատարը հաղորդեց թէ առնուազն յիսուն գիւղեր քանդուած կամ վնասուած են երկրաշարժէն, որ տասը երկվայրկեան շարունակուած է :

Լեռնային գիւղերէն դեռ որեւէ տեղեկութիւն չէ ստացուած, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ եւ վախ կայ որ այդ գիւղերուն մէջ ալ մահեր պատահած են :

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Վերաշինութեան նախարարութիւնը որոշեց աղէտեալներուն օգնութեան փութալ իսկոյն, եւ այս նպատակով յանձնաժողով մը կազմուեցաւ : Նախարար Մէնթէշօղլու շարժի մասին տեղեկութիւններ տուաւ Վարչապետ Տէմիրէլի եւ որոշեց ինքն ալ Մուշ երթալ : Կարմիր Մահիկը հարկ եղած օժանդակութիւնը փութացուց աղէտեալներուն :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պաշտօնապէս ճանչցան Արժանթինի նոր կառավարութիւնը, պետական հարուածէն երեք շաբաթ ետք :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կը մատնանշեն թէ միջազգային ճիգ մը պէտք է ի գործ դրուի որպէսզի 15 տարիէն սովը չսպառնայ աշխարհի մէկ մասին : Ասոր միակ ճարն է աւելցնել երկրագործական ապրանքներու արտադրութիւնը թերաճ երկիրներու մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ « Պրաւդան» կը գրէ հակառակ հակասական յայտարութեանց որոնք եղած են Սոլզպըրիի եւ Լոնտոնի մէջ, Ռոտեզիա եւ Անգլիա համաձայնութեան եկած են : Ռոտեզիա կ՚ընդունի անգլիական գերիշխանութիւնը եւ Իան Սմիթի կառավարութիւնն ալ կը մնայ իշխանութեան գլուխ :

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը յայտարարած է թէ Իրաքի վարչապետը Գահիրէ հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու համար Յուլիս 23ի յեղափոխութեան տարեդարձի հանդիսութեանց :

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը պաշտօնական այցելութեան պիտի երթայ Խորհ. Միութիւն Հոկտեմբերին :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն որ Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ միջեւ տագնապը կրկին մէջտեղ ելած է : Ցոյցեր կը նախատեսուին :

— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...
— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻ

Դ.

Դադարից յետոյ պիտի սկսուէր դեղարուեստական բաժինը, որի պատրաստութեան վրայ, ինչպէս մեզ ասում էին, մեծ աշխատանք էին թափել ականաւոր արուեստագէտները: Բայց տեղի չունեցաւ: Հազիւ լռել էին ծափահարութիւններն ի պատիւ մեծանուն աստղագէտին, որ դրսից լսուեցին զայրագին կանչեր, աղաղակներ: Քարերն սկսեցին զարնուել Օփերայի լուսամուտներին ու դարպասին: Ես դուրս եկայ նախադահլիճ: Կոտրուած ապակիները շրփշրփալով ցած էին թափւում, դուռը ղըմղըմբում էր քարերի տարափից: Անկիւնում մէկը, հաւանաբար իրաւասու, ծեծում էր կորացած մի երիտասարդի, որ ձեռքի ափերը գլխին սեղմած՝ պաշտպանւում էր հարուածներից: Մուտքին կից երկու փոքրիկ պատուհաններից հրշէջները ջրացայտերով ողողում էին դրսեցիներին: Մեր խմբի առաջնորդուհին զայրացած քաշում է թեւիցս:

— Ընկե՛ր, ներս եկէ՛ք, ներս եկէ՛ք, ասում եմ:

Ես նրան շպրտում եմ դէպի պատը: Դուրս եմ թռչում եւ իմիններս եւս ինձ հրում դահլիճ: Բեմը դատարկ է: Հանդիսականները նոյնպէս հեռացել են շէնքի ետեւի ելքից: Բայց կաթողիկոսը օթեակումն է: Արդեօք նա մնացել է իր կամքո՞վ թէ հնարաւորութիւն չունի դուրս դալու, քանի որ օթեակը դահլիճի խորքումն է: Ես կպչում եմ աթոռիս, հակառակ զայրացկոտ պահանջին կնոջս ու տղայիս, — դուրս գնանք: Բերանիցս թռչում է Զօր. Կամբրոնի խօսքը:

— Ինչո՞ւ հեռանանք, քանի որ կաթողիկոսն այստեղ է:

Մուտքը խորտակեցին: Հրմշտկելով եւ արագ արագ դահլիճ են լցւում թրջուած երիտասարդներ, այլայլած դէմքերով: Առաջս է մէկը, որի թաց հագուստն այնպէս է կպել մարմնին, որ կարծես բալէտի դերասան է: Աղմուկ, աղմուկ, գոռում գոչում: Օթեակից մի հզօր ձայն յաջողում է լսելի դառնալ:

— Լռութի՛ւն, լռութի՛ւն: Խօսում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Առաջին:

Վեհափառը ոտքի է եւ սպասում է հանդարտութեան: Հայեացքները ուղղուած են նրան:

— Սիրելի զաւակներս, մենք հասկանում ենք ձեզ: Ձեզ վրդովող ցաւը մերն էլ է: Բայց հողային պահանջը միջազգային հարց է եւ մեր իրաւասութիւնից դուրս:

— Ղարաբաղի ու Նախիջեւանի պահա՞նջն էլ միջազգային հարց է, սուր ձայնով ընդհատում է կաթողիկոսին՝ աթոռի վրայ բարձրացած մի երիտասարդ: Բացականչութիւններ, ժխոր: Թիկունքումս կանգնած մէկը աղաղակում է.—

Վազգէ՛ն ջան, Վազգէ՛ն ջան: Բայց չի կարողանում աղմուկին տիրապետել: «Վազգէն ջանը» ծիծաղս է բերում: Ուղեղումս փայլատակում է մեծ ողբերգութիւնը,— հայ եկեղեցուց խսպառ կտրուած այս երիտասարդութիւնը չդիտէ անգամ, թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին դիմելու եւ խօսելու ձեւ կայ: Ես շրջւում եմ դէպի տղան:

— Վազգէ՛ն ջան, Վազգէ՛ն ջան, ի՞նչ ես ուզում ասել:

Ես ուզում եմ ասել, որ եթէ յաջորդ տարին այս օրը մի բան արած չլինեն, թող մեր աչքին չերեւան:

Մի նոր հոսանք խուժած է դահլիճ: Աղմուկը դառնում անտանելի: Մեզ հրում են հեռու: Դուրս ենք գալիս ետեւի դռնից: Օթոքար չկայ, ոտքով հասնում ենք «Արմենիա»: Մտահոգութիւնը պաշարում է ինձ, քանի քանիսներն այս երիտասարդներից վաղը բանտ կը տարուեն, կը զրկուեն ուսումից, աշխատանքից, սիրելիներից եւ, ով գիտէ, որ հեռաւոր աքսորավայրում կը խաւարեցնեն իրենց ապագան:

— Եթէ նման մի ցոյց լինէր Փարիզում, ասում է Արամը, շատ ու շատ գլուխներ կը ջարդուէին եւ հարիւրաւոր ձերբակալուածներ ոստիկանական փակ կառքերը կը լցուէին անմիջապէս:

— Այստեղ այնքան ընտելացել են ժողովրդի խոնարհութեան, որ անսպասելիի եկան: Բացի այդ՝ միլիցիան սակաւաթիւ է ու մեղմ, եւ բնաւ նման չէ մեր կապոյտ համազգեստ ու ճերմակ կարճ դաղանակ կրող ոստիկանութեան, որ շատ աւելի թեթեւ ցոյցերին վրայ է հասնում բազմութեամբ ու խստութեամբ:

— Կարող էին բանակի օգնութեան դիմել:

— Կարծում եմ որ Ե. Զարոբեանը պարկեշտութիւնն ունեցաւ չդիմելու ռուս զինուորների միջամտութեան, որոնք հաւանաբար բռնութեամբ ու արիւնով կ՚արատաւորէին Ապրիլ 24ը, մէկ միլիոն Հայերի բնաջնջման յիսնամեակի օրը: Պատիւ նրան (*):

Յաջորդ օրը, Կիրակի, նախաճաշից յետոյ մի ուսանողի հետ քայլում ենք Աբովեանն ի վեր, բուռն է հետաքրքրութիւնս իմանալու, թէ ինչ հետեւանքներ է ունեցել երէկուայ ցոյցը: Փողոցների հատման անկիւններում կանգնած են զինուորներ, միլիցիոնէրներ եւ հանրային կարգի պահպանման կամաւորներ՝ կարմիր ժապաւէն թեւերին: Հէնց որ մի քանի հոգի կանգ են առնում եւ ի մի խմբւում.

— Ընկերներ, միք կանգնի, ցրուեցէք, թելադրում են նրանք: Զգուշութեամբ հարցնում ենք ուղեկցիս ծանօթներին.

— Բռնուածներ կա՞ն:

Մէկն ասում է ութ հոգի, միւսը՝ քսան, երրորդը՝ երկու հարիւր:

Վերադառնում ենք «Արմենիա»: Նախատեսնւում է մի զբօսանք միայն, — այց Օշական, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի մատուռդամբարանին: Սարսափում եմ այն մտքից, որ մեր հայրենիքից հեռանալու օրը մօտենում է եւ իմ անելիքի նախատեսնուած ծրագրիս մէկ քսաներորդը չեմ կատարել: Պէտք է որ երկրորդ անգամ այցելեմ Նորքի Մինարէ լերան դագաթի դերեզմանատունը, մնաս – բարեւի համբոյրը տալու մօրս եւ քոյրերիս շիրմաքարերին: Բարեբախտաբար բուլդոզերը դեռ չի հասել այդտեղ, մինչդեռ ստորոտի դերեզմանատունը, ուր թաղուած էին հայրս եւ իր նախահայրեր, քանդուած է, այնտեղ կառուցուած է նոր Նորքը: Ապա կան վշտացած ազգականներ, որոնց սիրտն առնելու համար պիտի իրենց տունը այցելեմ, կան մեր պատճառով միմեանց հետ դժտուածներ, որովհետեւ երկու հրաւիրողներից մէկին ենք գնացել, միւսը զայրացել է, թէ իր հիւրը խլել են, պարտաւոր եմ դրանց հաշտեցընել ու դժգոհին բաւարարել: Մի «մուրազ» էլ ունէի — պտոյտ անել մեր այդում — այժմ սովխող — եւ տեսնել թէ իմ տնկած կամ պատուաստած ծառերից որն է կանաչ, կենսալից. համբուրել նրան:

×

Արդէն Օշական մեկնելու ժամն է. մեր համարի բաց դրան առջեւից անցնող Փարիզահայը ձայնում է:

— Ընդունարանում մի պարոն ձեզ է սպասում:

Իջնում եմ: Բարձրահասակ մէկը, գըրեթէ ծեր, յուզումը զսպելով դէմս է գալիս ու բռնում թեւերս.

— Ո՞վ եմ ես, ասա՛:

— Ը, ը, ը...

— Արշաւիր Ատոմի Քալանթար.

— Արշօ ջան, սիրելիս, պաշտելիս, ա՛խ հրաշալի մարդ, ի՞նչ երջանկութիւն քեզ տեսնել:

— Ընկեր, շտապէք, ձեզ ենք սպասում, ձայնում է հիւրանոցի մուտքից առաջնորդուհին:

— Դուք գնացէք, ես Օշական չեմ գալիս:

Արշաւիրը համողում է ինձ իր պատճառով չզրկուել Մաշտոցի դերեզմանն այցելելուց: Դժգոհ դէմքով դէպի ինձ են գալիս իմիններս: Ձեռքով նրանց հեռանալու նշան եմ անում:

— Հիմի մենք մեզ ենք, նստենք:

Սուզւում ենք բազկաթոռների մէջ:

— Բնաւ չէի սպասեր որ անեզր ժամանակի մէջ դտնուի այս վայրկեանը՝ քեզ դէմս ունենալ:

— Սիրելի Արշաւիր, պատմիր, պատմիր, ես շատ պատմելիք չունիմ իմ եւ իմ նմաններիս մասին: Մեր կեանքն անցել է տժգոյն ու միօրինակ, երբեմն ընդհատուած դառնութեամբ՝ զուտ նիւթական դժուարութիւնների պատճառով, իսկ դու աւելի քան չորս տասնամեակներ վկայ ես եղել այստեղի անցուդարձին եւ կարծում եմ որ հաց ճարելու հարցը ձեզ ապրումներ չի պարտադրել, այլ ուրիշ բան:

— Աւելի լաւ է դուրս գնանք:

Լենինի հրապարակից թեքւում ենք Ամիրեան պողոտան ու քայլում դէպի Լենինի պողոտայի հատումը: Ծանօթ շէնքեր, անփոփոխ ու անխնամ: Ահա նախկին Օրիորդաց գիմնազիան, ահա սեւ տուֆից ցարական Պետական Բանկի Երեւանեան բաժանմունքը, քիչ անց դէմը Տէր – Աւետիսեան եղբայրների տունը: Հին քաղաքն այստեղ մնացել է գրեթէ ամբողջութեամբ: Քանդուած է միայն այդ թաղի նոր եկեղեցին, — թաղա ժամը:

— Քանդուած են, ասում է Արշօն, Պօղոս – Պետրոսը, Զօրաւորը, Կոնդի Ս. Ստեփանոսն ու Նորքի Ս. Սիմէոնը: Եթէ այցելել էք Շահումեանի արձանն ու նրա առջեւի քաղաքային զբօսայդին, հինուց մնացած, նկատած կը լինէք, որ գոյութիւն չունի նաեւ Պրաւոսլաւ տաճարը, որ Երեւանի կենդրոնում իր բարձրութեամբ իշխում էր քաղաքի վրայ իբրեւ ռուսական տիրապետութեան խորհրդանշան: Չկայ նաեւ զօրանոցների թաղի Պրաւոսլաւ եկեղեցին: Հասանք: Մտնենք այս տունը, այստեղ ապրում է իմ աղջիկս իր ամուսնու հետ, երկուսն էլ մանկավարժ: Այս ժամերիս նրանք 22րդ գիշերօթիկ դպրոցումն են: Ճանաչեցի՞ք այս տունը: Մելիք Աղամոլովի տունն է: Երեւան գալիս՝ ես այստեղ եմ իջնում:

— Ուրեմն դու մայրաքաղաքում չե՞ս ապրում:

— Նախիջեւանում:

Հնաձեւ դարպասին յաջորդող երկար միջանցքից անցնելով բարձրանում ենք առաջին յարկ, մտնում մի ընդարձակ սենեակ, թոյլ լուսաւորուած ու նստում դէմ առ դէմ:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Հայկոմկուսի Կենտր. Կոմիտէի 1966 թ. Մարտ ամսուայ պլէնումը, միութենական կոմկուսի քարտուղար Կապիտոնովի հրահանգով նրան հեռացրեց պաշտօնից այդ ազնուութեան համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՏԱԳԱՂԹԵՐԸ

Ա.

Հայ ժողովուրդին առաջին մեծ բռնագաղթը կը սկսի Սասանեաններու օրով, երբ այս վերջինները Պարսկաստանի մէջ իշխանութեան գլուխ գալով, բացայայտ կերպով թշնամական դիրք բռնեցին Հայաստանի հանդէպ, մանաւանդ Դ. դարու սկիզբները, երբ քրիստոնէութիւնը Հայերուն համար դարձաւ պետական կրօնք: Պատմագիր Ագաթանդեղոս կը գրէ, թէ Գ. դարուն Պարսիկները Հայաստանէն Պարսկաստան կը քշեն մեծ թիւով Հայեր: Բռնագաղթը աւելի մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ Շապուհի օրով: 360ին, Արշակ թագաւորը խաբէութեամբ բանտարկելէ ետք, Շապուհ մեծ զօրաբանակ մը կը զրկէ Հայաստան: Ըստ Փաւստոս Բիւզանդին երկիրը ասպատակելէն ետք այս բանակը Պարսկաստան կը տեղափոխէ տասնեակ հազարաւոր հայ ընտանիքներ, Արտաշատէն՝ 40 հազար ընտանիք, Երուանդաշատէն՝ 50 հազար, Զարեհաւանէն՝ 13 հազար, Զարիշատէն՝ 24 հազար, Վանէն՝ 23 հազար, Տիգրանակերտէն՝ քառասուն հազար,

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

Նաւատորմիղը նախ եւ առաջ Պէշիքա եկաւ: Իր գալուն հետեւեալ օրը Խորհրդարանին մէջ հարցում մ՚եղաւ. — նաւատորմիղը ինչու Պէշիքա գնաց:

Լորտ Տէրպի կարծելով թէ նաւատորմիղին Պէշիքա սպասելը աղէկ տպաւորութիւն չըրաւ ժողովրդեան, հրաման ըրաւ որ Մալթա երթայ, եւ գնաց:

Հետեւեալ օրը առ քեզի հարցապնդում մըն ալ.

— Նաւատորմիղը ինչո՞ւ Մալթա գնաց:

Լորտ Տէրպին այս հարցապնդումին վրայ նորէն Պէշիքա զրկել տուաւ նաւատորմիղը:

Նորէն հարցում մը.

— Ինչո՞ւ նաւատորմիղը Պէշիքա գնաց:

Ալ մարդուս համբերութիւնը կը հատնի. մարդիկ, ըսես իրենց, սա նաւատորմիղը ձերն է, նաւատորմիղ ըսածդ ալ մարդադետնի մէջ չի պահուիր, այլ ծովու վրայ. տեղ մը որոշեցէք ու հոն մնայ: Այս չըրին, այլ միայն հարցապնդումով մարդը շուարեցուցին մինչեւ հիմա:

Շատ հաւանական է որ այս անգամ ալ հարցապնդումներ եղած ըլլան թէ ինչու նեղուցէն մտեր է, թէ ինչու նեղուցէն ելեր է. Լորտ Տէրպիի ալ ճարը հատնելով, իրեն ուղղուած հարցապնդումին համեմատ՝ նաւատորմիղին մէյ մը նեղուցէն ելնելու մէյ մը մտնելու հրաման զրկած ըլլայ, եւ այս է պատճառը որ նաւատորմիղը մէյ մը ներս կը մտնէ մէյ մը դուրս կ՚ելնէ կոր:

Տեսնենք, սա կատակերգութեան վերջը ուր պիտի երթայ:

×

Չմոռնանք ըսելու որ Անգլիոյ նաւատորմիղին պէս մենք ալ Չէրքէզներն ունինք, որոց համար չենք կրնար կոր բնակելու տեղ մը գտնել:

Եւրոպայի կողմէն դուրս ելնեն անոնք, կ՚ըսեն: Կառավարութիւնը Եւրոպայի կողմէն բերել կուտայ եւ Ասիոյ կողմը կը զրկէ:

Ասիոյ կողմէ ալ չենք ուզեր, կ՚ըսեն:

Ո՞ւր զրկենք:

— Եւրոպայի եւ Ասիայի կողմերը մի զրկէք տէ, ուրիշ որ կողմ կ՚ուզէք նէ՝ զրկեցէք: Փառք Աստուծոյ, տեղ չկայ չէ եա:

Զարմանալին հոն է որ Օսմ. երեսփոխանական ժողովն ալ չկրցաւ իւր վերջին նիստերէն մէկուն մէջ որոշում մը տալ այս մասին:

Լսածնուս նայելով՝ մեր ազգէն ալ քանի մը կրօնաւորներ Ամեն. Ս. Պատրիարքին երթալով աղաչեր են աղաչել Բ. Դուռը որ հայաբնակ գիւղերն ալ չզրկուին:

Ըստ մեզ՝ այս առաջարկութիւնը պարապ բան է:

Կառավարութիւնն իսկ եթէ զրկել ուզէ՝ Չէրքէզները չեն երթար, ինչու որ հայաբնակ գիւղերուն մէջ գողնալու բան չմնաց: Իսկ եթէ կայ՝ այն ատեն ալ Քիւրտերը չեն թողուր որ Չէրքէզները մօտենան, որովհետեւ իրենց շահուն կը դպչի...:

×

Դիւանագէտներ, թագաւորներ, կայսրեր, ամէնքը միաբերան «Քրիստոնէից վիճակին բարւոքում» կ՚ըսեն, ի վերայ այսր ամենայնի ես իմ վիճակիս մէջ բարւոքում մը չեմ կրնար կոր տեսնել: Արդեօք ինծի՞ այնպէս կուգայ կոր, որովհետեւ կ՚ըսեն թէ՝ մարդս որչափ ալ երջանիկ ըլլայ, դարձեալ իր վիճակէն դժգոհ կ՚ըլլայ. արդեօք նախանձելի վիճա՞կ մը ունիմ կ՚ըսեմ կոր երբեմն ինքնիրմէս, սա մտածութեամբ թէ դիւանագէտները իմաստուն մարդիկ են, եւ հարկաւ իմ վիճակս ինձմէ աղէկ դիտեն:

Բայց ոչ, սկեպտիկութիւնը մէկդի, իմ վիճակս Պուլղարի մը վիճակէն աղէկ չէ:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(3 Շար.)

Նախիջեւանէն՝ 18 հազար: Որքան ալ այս թիւերը չափազանցուած ըլլան, այսու-հանդերձ, իրականութիւն է, որ մեծ թիւով Հայեր բռնագաղթուած են Պարս-կաստան:

Իրենց հետեւանքներով եւ ծաւալով աննախընթաց էին Հայերու՝ դէպի Բիւ-զանդական շրջանները կատարած զան-գուածային տեղաշարժերը, որոնք սկսան Ե.-Զ. դարերուն եւ շարունակուեցան ընդհուպ մինչեւ ԺԳ. դարը՝ իրենց յոր-ձանուտին մէջ առնելով մեր ժողովուր-դին կարեւոր մէկ մասը: Սկիզբները Հայերը կը ձգէին իրենց երկիրը Պար-սիկներուն վարած քաղաքականութեան հետեւանքով: Աւարայրի ճակատամար-տէն (451) ետք, 460ին, հայ իշխաններ, Արտաւանն ու Գազրիկը, Լեւոն կայսեր թոյլտուութեամբ, իրենց ընտանիքներով եւ ենթակայ բնակչութեամբ կը գաղթեն Նիկիա (Մակեդոնիա): Մակեդոնիա հաստատուած այս հայ Արշակունիներէն սերած է Վասիլ Ա. կայսրը՝ Բիւզան-դիոնի մէջ հայկական հարստութեան հիմնադիրը: Բիւզանդիոն հաստատուած գաղթական Հայերու թիւը այնքան շատ-ցած էր, որ 576ի հաշտութեան բանակ-ցութիւններու ժամանակ Պարսիկները պահանջեցին անոնց վերադարձը Հայաս-տան:

Հայերու արտագաղթը ծաւալուն կեր-պարանք կը ստանայ մանաւանդ Է. դա-րէն սկսեալ: Բիւզանդիոնի եւ Արաբա-կան խալիֆայութեան միջեւ Է.-ԺԱ. դա-րերուն Հայաստանի, Փոքր Ասիոյ եւ Կի-լիկիոյ համար մղուած պատերազմները, անհամար սարսափներու եւ կոտորածնե-րու հետ միաժամանակ, Հայութեան բե-րին ուրիշ արհաւիրք մը եւս՝ կամաւոր եւ բռնի զանգուածային արտագաղթերը: Կամաւոր բառը հոս, անշուշտ, միայն պայմանական իմաստ ունի, որովհետեւ կամաւոր գաղթ կատարող Հայերն ալ այդ քայլին կը դիմէին ակամայ՝ բռնա-կալին ճնշումէն ահաբեկ:

Արաբներու տիրապետութիւնը կը նը-շանակէր ծանր տանջանքներ եւ մարդկա-յին անհամար զոհեր, զրկանքներ եւ տնտեսական կեանքի փլուզում: Հայաս-տանի ամբողջ հարստութիւնը նկատուե-ցաւ խալիֆայի սեփականութիւնը, իսկ բնակչութիւնը, նոյնիսկ մեռելները, ծանրաբեռնուեցան հարկերով: Եւ նոյն-իսկ մեռելներու համար հարկ պահանջող բռնակալէն փրկուելու համար բնակչու-թիւնը ստիպուած էր բռնել գաղթի ճամ-բան: Ամէնէն յարմար ուղին կը տանէր Բիւզանդիոնի փոքրասիական շրջանները:

Բիւզանդիոնի մէջ հայկական գաղութ-ներ հիմնուած էին արաբական արշաւան-քէն առաջ: Սակայն այդ շրջանին Բիւ-զանդիոն անցած Հայերը ընդունելով «ուղղափառութիւն»ը հայ-հոռոմ կը դառնային եւ կը ձուլուէին, թէեւ մին-չեւ Զ.-Է. դարերուն քիչ չէին ձուլումէ զերծ մնացած Հայերը: Զ. դարուն Կ. Պոլսոյ մէջ գոյութիւն ունէր հայ գա-ղութ մը: Հաւանական է, որ ասոնք այն Հայերն էին, որոնց Յուստինիանոս կայս-րը Մելիտինէէն Կ. Պոլիս բերաւ եւ մա-սամբ ալ տեղափոխեց Թրակիա: Նոյն Զ. դարուն Մօրիկ կայսրը Թրակիա կը բերէ մեծ թիւով հայ գաղթականներ եւ ա-նոնցմէ զունդեր կազմած՝ կը պատե-րազմի Աւարներուն դէմ:

Եօթներորդ դարու վերջերէն սկսեալ արաբական հալածանքները Բիւզանդիոն կը քշեն աւելի մեծ թիւով Հայեր, որոնք շնորհիւ իրենց պատկառելի քանակին կը յաջողին կազմել առանձին գաղութ մըեւ դէմ դնել ձուլումի քաղաքականութեան: Հայ նախարարներու մէկ մասը Փոքր Ա-սիոյ կեդրոնական եւ արեւմտեան շրջան-ներէն կը տեղափոխուի Բիւզանդիոն, երբ 706ին հայ-բիւզանդական միացեալ ու-ժերը կը պարտուին Արաբներէն: 774-775ի ապստամբութեան ձախողութենէն ետք, ասոնց օրինակին կը հետեւին ուրիշ Հայեր եւս, իսկ 790ին Շապուհ Ամատու-նիի գլխաւորութեամբ բիւզանդական շրջաններէն կ՝արտագաղթեն 12·000 հայ ընտանիքներ:

Ժ.-ԺԱ. դարերուն Հայաստանէն հե-ռացող ժողովուրդին թիւը խիստ կը ստուարանայ Բիւզանդացի կայսրերու կողմէ կազմակերպուած բռնի արտա-գաղթին հետեւանքով: Հարցը այն է, որ Թ. դարէն սկսեալ, Արաբներու տկա-րացման զուգահեռ, Արեւելքի մէջ կը զօրանայ Բիւզանդիոնի դիրքը: Արդա-րեւ Վասիլ Ա.ի (867-886) օրէն սկսեալ բիւզանդական բանակները Արաբներու ձեռքէն կը խլեն բազմաթիւ շրջաններ Ա-նատոլուի մէջ: Սկիզբները անոնց յա-ռաջխաղացման առընթեր հակահայ տը-րամադրութիւններ գոյութիւն չունէին, սակայն, Նիկեփորոս Բ. (963-969) կայսերն օրէն սկսեալ ընդհուպ մինչեւ սելճուկեան արշաւանքները Բիւզանդիոնի հակահայ քաղաքականութիւնը աննախընթաց չափերու կը հասնի եւ յետագային փաստօրէն կը նպաստէ Սելճուկներու յա-ռաջխաղացումին՝ ի վնաս թէ Հայերու եւ թէ Բիւզանդացիներու:

Նիկեփորոս Բ.ի նման անոր յաջորդնե-րըն ալ՝ Յովհաննէս Զմշկիկ (969-976) եւ Վասիլ Բ. (976-1025) ջանք չխնայեցին իրենց հողերը Հայաստանի հաշւոյն ըն-դարձակելու եւ Հայաստանը իր բնակիչ-ներէն դատարկելու ուղղութեամբ: Բիւ-զանդիոնի նպատակն էր Հայերը դաւա-նափոխ դարձնելով ձուլել Յոյներուն մէջ եւ, մանաւանդ, յունադաւան Հայերը բնակեցնել բիւզանդական շրջանները ու անոնց միջոցաւ զարկ տալ այդ վայրե-րուն տնտեսական կեանքին: Միեւնոյն ատեն Հայերուն զինուորական ուժը օգ-տագործել կայսրութեան թշնամիներուն դէմ եւ քաղաքականապէս չէզոքացնել հայ ազնուականութիւնը, որ յարմար ա-ռիթի մը կրնար գլխու ցաւ պատճառել:

Արդէն 964-969ի արշաւանքին ժամա-նակ Նիկեփորոս Բ. Տարօնը կայսրու-թեան միացուց, իսկ Զմշկիկ կայսրը, զուտ ռազմական նպատակներով, մեծ թիւով Հայեր տեղափոխեց Ֆիլիպէ (Պուլկարիա): Տեղափոխուած Հայերը մեծաւ մասամբ Թոնդրակեցիներ էին, ո-րոնց շարժումը բիւզանդական արշա-ւանքին ժամանակ ստացած էր նաեւ ազ-գային-ազատագրական պայքարի մը նկարագիրը: Զանոնք բռնագաղթի են-թարկելով Զմշկիկ նախ կը տկարացնէր Բիւզանդական շրջաններուն մէջ եղած հակաբիւզանդական պայքարը եւ միաժա-մանակ ձեռք կը ձգէր լրացուցիչ ուժ՝ կայսրութեան սահմանները Պուլկարնե-րէն, Ռուսերէն եւ Հունդարներէն պաշտ-պանելու համար:

Վ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՐԵՒԸ՝ ՍՊԱՆԻՈՅ ՎՐԱՅ

ԽՄԲ.— Էքսփրէս շաբաթաթերթին մէջ; Ժորժ Սիւֆէր կը ներկայացնէ այ-սօրուան Սպանիան: Կուտանք գլխաւոր մասերը.—

73ամեայ հանդարտ ծերունի մըն է, որ կը բնակի պալատի մէջ: Կը զուարճանայ իր թոռներուն հետ, կը զբօսնու պարտէ-զին մէջ, կը քաղէ ծաղիկներ: Ամէն 15 օրը անդամ մը կը նախագահէ տաղտկալի նիստերու՝ Սպանիոյ նախարարական խորհուրդի: Ժողովները կը տեւեն 15էն քսան ժամ, որու ընթացքին շատ քիչ կը խօսի: Ապա կ՝երթայ որսի, կոլֆ խա-ղալու, կամ ձուկ որսալու: Երբեմն ալ ցուցադրել կուտայ ժապաւէններ, որոնց սիրահարն է: Հաճելի, համեստ եւ անշուք անձնաւորութիւն մըն է: Կը կոչուի Ֆը-րանչիսքօ Ֆրանքօ: Ճիշդ երեսուն տարի առաջ, 1936ի Յուլիսի կէսերուն, նախա-ձեռնարկ կ՝ըլլար քսաներորդ դարու ա-մէնէն բուռն քաղաքացիական կռիւնե-րուն: Իր ճամբուն վրայ քաղաքները կ՝այրէին, դիւղացիները փախուստ կու-տային, մահը ներկայ էր ամէն կողմ: Բոլոր անոնք, որոնք ազատախոհներ կը նկատուէին աշխարհի մէջ, իր դէմ ելաւ.— Մալրօ, Թիթօ, Հեմինկուէյ, Օրուել եւ դեռ ուրիշներ:

Այս բոլորը հին է՝ Փուաթիէի պատե-րազմին նման: Այսօր, ուրիշ յեղափո-խութիւն մը տեղի կ՝ունենայ Սպանիոյ մէջ: Սակայն ամէն ինչ կը կատարուի այնպէս, կարծես զօրավար Ֆրանքօ ոչինչ կը լսէ, ոչինչ կը տեսնէ:

Անշուշտ, բոլորովին ալ ճիշդ չէ այս: Ֆրանքօ որոշած է հիմնապէս վերցնել քաղաքացիական պատերազմին աւերակ-ները: Եւ, շնորհիւ աներեւակայելի ի-մաստութեան, քաջութեան, լրջախոհու-թեան եւ մեղսակցութեան խառնուրդի մը, յեղափոխութիւն որ սկսած է և կըշա-բունակուի կանոնաւոր կերպով տեղի ու-նենալ, յաջողելու գրաւականներ ունի, այսինքն աշխարհի ներկայացնել ժողո-վըրդավար նոր Սպանիա մը:

Բախտորոշ թուականը կը սկսի 1959ին: Սպանական կառավարութիւնը կ՝որոշէ կաշկանդուած վիճակէն դուրս հանել տնտեսութիւնը եւ սահմանները բանալ օ-տար դրամագլուխներու եւ արտադրու-թիւններու առջեւ: Արդէն զբօսաշրջիկ-ները կը խուժեն, իրենց ետին ձգելով մեծ քանակութեամբ տարադրամ: Օտար անձնաւորութիւններ կը սկսին արդէն շրջագայիլ Պարսելոնի, Մատրիտի, Սե-վիլի եւ Փամփլիւնի շուրջ: Ասոնք իտա-լերէն, անգլերէն, Ֆրանսերէն եւ դեր-մաներէն կը խօսին: Կարեւորութիւն չեն տար ցուլերու եւ տաք գիշերներու: Կը նկատեն միայն, որ 30 միլիոն Սպանա-ցիներ կը կազմեն սպառողներու պատկա-ռելի զանգուած մը Եւրոպայի մէջ: Գը-նորդներ առանց դրամի՞: Ի՞նչ կարեւո-րութիւն ունի: Վարկը նոր դրամատի-րութեան համար այն է, ինչ որ երկրա-գործութեան համար անձրեւն է: Եւ յան-կարծ, ճամբաներու եզերքին կը ծլար-ձակուին փոքր գործատուներ՝ գոհարնե-րուն նման, նոր կառքեր ու կարաւաններ կը սուրան թերակղզիին խոռոչներով լե-ցուն ճամբաներուն վրայ: Պատկերաս-փիւռի անթէններ դուրս կը ցցուին եր-դիքներու վրայէն: Արտադրութեան տո-կոսը կը բարձրանայ՝ 1961-1966ի 7,5 առ հարիւրի միջինէն՝ 9 առ հարիւրի 1965ին: Եւրոպայի ամէնէն բարձր տոկո-սը:

«Երկու տարուան մէջ, դիտել կուտայ Լորէանօ Լոփէզ Ռոտօ, ծրագրին ընդհա-նուր պատասխանատուն, ազգային եկա-մուտը 15,6 առ հարիւր յաւելում ունե-ցաւ եւ առաջին անդամ ըլլալով, անձ գլուխ վեց հարիւր տոլարի հասաւ, (երեք հազար Ֆրանք)»: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, սառնամաններու տարեկան վաճառքը 243,000էն բարձրա-ցաւ վեց հարիւր հազարի, պատկերաս-փիւռներունը՝ 315 հազարէն 550 հազարի, լուացքի մեքենաներունը՝ 227 հազարէն 450 հազարի, ինքնաշարժներունը՝ 1962ի 62 հազարէն 1965ի 160 հազարին եւ թե-րեւս 200·000ի հասնի 1966ին:

Աշխարհի տնտեսագէտները այժմ կը թափին Սպանիա՝ մօտէն հետեւելու հա-մար այս «հրաշք»ին:

Կրիմօ, որ համայնավար կուսակցու-թեան կեդր. կոմիտէի անդամ էր, մահ-ուան կը դատապարտուի 1963 Ապրիլ 20-ին, զինուորական ատեանի կողմէ: Կը գնդակահարուի Ապրիլ 22ին: Միայն մէկ նախարար խնդրեց անոր ներումը՝ Ապրիլ 21ին դումարուած Նախարարներու խոր-հուրդին (Ֆերնանտօ Մարիա Քասթիել-լա՝ արտաքին նախարարը): Գնդակահա-րութեան առթիւ արտայայտուած բողոք-ները այնպէս էին, որ սպանական կառա-վարութիւնը, որ պէտք ունի, իր տնտե-սութեան զարգացման համար, լաւ յա-րաբերութիւններ պահպանելու Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հետ, որոշեց, Կրիմոյի գնդակահարութենէն քանի մը շաբաթ ետք, ջնջել զինուորական ատեանները: Այս ձեւով հատու զէնքը, որ 1940էն ի վեր իր ձեռքին մէջ ունէր Սպանիոյ զե-կավարը, իր ձեռքէն կ՝իյնայ: Սպանիոյ խստապահանջ կազմակերպութեան մէջ բացուած այս ճեղքէն սկսաւ հոսիլ, կա-թիլ առ կաթիլ, ազատութեան ջուրը: Արդէն, տարիներէ ի վեր, նոյն հոսանքը սկսած էր եկեղեցիէն ներս:

Երեսուն տարի առաջ գրեթէ ամբողջ սպանական եկեղեցին Ֆրանքոյի կողքին էր: Բացառութիւն կը կազմէին Պասքերը եւ Քաթալանի հոգեւորականութեան մէկ հատուածը: Տասը տարիէ ի վեր «Ֆը-րանսական չար գաղափարները», անցնե-լով Փիրէնեանները եկան պղտորելու ե-րիտասարդ հոգեւորականներու միտքե-րը: Կացութիւնը բաւական ծանր նկատ-ուեցաւ, որպէսզի հանդիպում մը կազ-մակերպուի 1960ին, Ֆրանսացի եւ սպա-նացի կարդ մը հոգեւորականներու մի-ջեւ: Սպանացի հոգեւորականները պա-հանջեցին, որ արդիլուին ձախ կաթողի-կէներու հրատարակութիւնները. Ֆրան-սացիները պատասխանեցին, թէ աշխար-հիկ հարցերու մէջ Ֆրանսացի կաթողի-կէները ազատ են արտայայտելու իրենց տեսակէտները: Սպանացիները զարմա-ցան, ապահովաբար, այս Ֆրանսացի-ները կամ կեղծաւոր են, կամ խենթ:

(1 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

-ԵՐԲ-
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

Իր արտասանած հասարակ խօսքերուն մէջ զգալի էր չքօղարկուած հեգնութեան շեշտ մը: Վերջացուց, ըսելով Սավինս-քի թէ հետը խօսիլ կ՝ուզէր, թէ տեսակ-ցութիւն մը օգտակար պիտի ըլլար իրենց երկուքին ալ եւ թէ Սավինսքի թերեւս պիտի կրնար իր ժամանակէն ատեն մը իրեն տրամադրել, յաջորդ օր ժամը 7ին ատենները: Ժամադրութեան տեղը որո-շելու համար օրուան մէջ տոմս մը պիտի զրկէր: Հակառակ այս անփոյթ երեւոյ-թին որով այս ժամադրութիւնը եղած էր, ստիպողականութիւնը բաւական բացորոշ էր: Սավինսքի որ ժամանակ ունէր խոր-հրդածելու մինչ խօսակցութիւնը կը շա-բունակուէր, ընդունեցաւ որպէս թէ աշ-խարհի ամենարնական բանը եղած ըլ-լար:

«Ինչ կրնայ ունենալ ինծի առաջարկե-լու, աճաւասիկ հասարակ Շուբօվի մը պէս, ես ալ բոլշեւիկ կառավարու-թեան հետ պչրանքի մէջ եմ: Բայց, ի վերջոյ, ինչ կը վտանգեմ: Փոխադարձ նախզգուշութիւն մը կ՝առնեմ, եւ ասէ եղածը:

Եւ, մտածեց որ Սոնիա պիտի հիա-նար, եթէ գիտնար թէ դեռ այն օրերը զոր ունէր Փեթրոկրատի մէջ անցընելու, Սովետներու թաքուն պաշտպանութեամ-բը ապահոված էին:

Եւ այս մտածումին ետեւը, կար նաեւ այն գաղափարը, թէ, առանց մեծ վտան-գի, կրնար քիչ մը եւս երկարել բնակու-թիւնը այս ցնորական քաղաքին մէջ: Ա-սիկա, որոշապէս չէր գիտեր ինչ պատ-ճառով, իրեն հաճոյք կը պատճառէր:

Երկուքն ալ վեր կ՝ելլէին Նէվայի քա-րափէն: Ամառնային պարտէզին առջեւը, ձիւնին մէջ մեռած ձի մը տարածուած էր, սառէն փայտ կտրած: Շատ օրերէ ի վեր հոն էր, սակայն մէկը չէր խորհած զայն վերցնել: Սավինսքի նշմարեց որ գաւակին վերի մասը կը պակսէր, ան-տարակոյս, անօթութենէ կիսամեռ մար-դիկ այս դիակէն կտոր մը միս առեր է-ին վարնոց արգանակ մը շինելու համար: Անցան դեղեցիկ պարտէզին մէջէն, որու ուղիղ ճեմավայրերը՝ եղերուած տերե-ւաթափ ծառերով, ամայի էին: Սառած ձիւնը կը կճրտար իրենց ոտքերուն տակ: Յետոյ վար իջան Ֆօնթանքայի ձախ ա-փէն, որու վրայ կը փայլէր Դեկտեմբերի տժգոյն արեւ մը: Հակառակ ձմեռուան, հոս մեղմ էր օդը եւ յամրօրէն կը քա-լէին ջրանցքին երկայնքին, ուր լայն լաստեր, փայտով բեռնաւորուած մինչեւ դարուն արգելափակուած էին սառոյց-ներէն:

Քիչ կը խօսէին, բայց իրենց փոխա-նակած ցանցառ խօսքերուն մէջ —իշխան Սերժին առողջական լուրերը — Սավինս-քի զգաց թէ Վիտիայի եւ իր մէջ մտեր-մութիւնը շատ աւելի մեծ է քան այն հե-ռաւոր օրը երբ դրամատունէն մինչեւ տուն անոր ընկերացած էր: Մանկամար-դուհին այնպիսի շեշտով մը կը խօսէր որ նոր արժէք մը կուտար իր արտասանած հասարակ խօսքերուն: Անշուշտ, զարմի-կին եղերական մահէն ետք, երբ երկար-օրէն փակուեցաւ մինակը, իրեն, Սա-վինսքիի համար ունեցած բարեկամու-թեան եւ վստահութեան զգացումները շատցան եւ իր էութեան մէջ հասան ա-ւելի խորունկ խաւի մը:

Միայն այն ձեւէն որով իրեն կը նա-յէր, Սավինսքի գիտէր թէ երկուքն ալ ե-կած հասած էին աւելի անապակ, աւելի բարձր ոլորտի մը՝ ուր աշխարհիկ յա-րաբերութիւններու պայմանադրութիւն-ներէն ոչինչ կրնար դիմադրել:

Սավինսքի կատակաբանեց հետը Լորտ Տըկլասի իրեն հանդէպ ունեցած մեծա-րանքներու վրայ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փո – փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր· :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շնորհիկ Համբարձումեանի մահուան առթիւ, ընկեր Քալանեան տասը ֆր· կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

(Տառնալ «Ծառաջ»էն) :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղֆատախնամի *Ծունիս 19ին կազմա – կերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջու – թեան մէջ իրականացնել :*

Աղֆատախնամի *վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտա – հանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :*

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուակա – նը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Ց· Դ· Նիսի «Գէորգ Զաւուչ» խում – բի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ու – նենայ Օգոստ· 21ին, Փարճ վօկրընիէ, Ռուտ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ

ՁԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵ – ԶՈՒԻՆ ԻՐՐԵԻ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱ– ՏՈՒԻ ՄԸ ՁԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱ – ՁԱՒՆԵՐ, ԶԳՈՒՇՏ :

Գին 15 ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ· ԽԱՉի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Ծուլիս 1էն ի վեր կապոյտ Խաչի պրա – սենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապր· Առաջնորդարանի պրասենեակը Ծուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ· 22 բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Հինգշաբ – թի օրերը մինչեւ կէսօր՝ առիպողական գործերու համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

(Խանասորի տարեդարձին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Ծուլիս 24ին, Վալա – պրի մէջ ամբողջ օրը :

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Շաւարշ Միսաքեան խումբին եւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ· վարչութեան եւ մաս – նակցութեամբ շրջանի բոլոր մարմիննե – րուն :

Կը խօսի՝ Ընկ· Ս· ԱԻՏՈՑԵԱՆ Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Պուլի մրցում : Խաղեր եւ մրցումներ փոքրերուն համար : Ամբողջ օրուան սո – նակատարութիւնը չարժանկարի պիտի առ – նուի :

× Պուլվառ Օտտոյէն օթոքառով մեկ – նելու համար արձանագրուիլ ընկերներ Ց· Արզումանեանի եւ Հայկ Սարգիսեանի մօտ :

Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարու – թեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Ա – նոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահո – վել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա· Քէօսէեանի, Ա· Պետրոս – եանի եւ դրամաճառ Մերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ· Ց· Դ· Սէն Ժերմի Հայաստան են – թակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հե – տեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սի – մոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժե – րոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարու – թեան դաշտավայրը՝ Վալապը երթալու համար, Պօմոնէն օթոքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնէի առ – ջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սար – գիսեանի եւ ընկ· Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՇԱԻԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարե – դարձին առթիւ :

Կազմակերպուած «Արղութեան» խում – բին կողմէ, հովանաւորութեամբ փարիզի Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէի եւ մասնակցու – թեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի :

Կիրակի, (Ծուլիս 24) առաւօտէն մին – չեւ երեկոյ :

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գե – րեզմանատան Շիրիմներուն : Բանախօ – սութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձ – րախօսով :

Մատչելի պիւֆէ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Լիոնի « Վարանդեան » կոմիտէին եւ մասնակ – ցութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդին :

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, *Փոն տը Շէրլիւ, Պառժի* դաշտին, զո – վասուն բարտիներուն տակ : *(Սինեմա Վառիէթէի* հետեւի կողմը) :

Հայկական պարեր, երգեր, արտասա – նութիւններ :

Ճոխ պիւֆէ, եւ աւանդական չամփուռ – րը, մատչելի գիներով :

Օթօքառը, Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը 10ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Ծուլիս 24ին Պ· Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ· դաշտահանդէսներու սովո – րական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրի – կուն :

ՀԱՅ ԸՆԹԱՑԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու – սումնական ատակիան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՁԱՄԲԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՁԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Մարմնական պատրաստներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր·
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր·
» » պակաս օրական 15 ֆր·

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, երկու – շաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈՒԴԵՀԱՆԴԻՍՏ	25 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշաճակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ· —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 20 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ԱԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10664

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.664

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ

(Ծննդեան 90րդ տարեդարձին եւ մահուան երեսնամեակին առթիւ)

Գ.

Ըսինք թէ 1928ին հաշուեյարդարի էր ենթարկուած հայահաւաքման գործը : Սակայն վերջ չէր դտած դաղթականներու թշուառութիւնը :

Հաղարաւոր Հայեր Սիւլէյմանիէի եւ Համիտիէի «քէմփ»երուն մէջ կը տուայտէին թիթեղէ եւ տախտակի կտորներէ յարմարցուած խրճիթներու մէջ, կիսաքաղց ու անպաշտպան ցուրտին ու հիւանդութեանց դէմ :

Քարէն Եփփէ ուղելով որոշ չափով դարման տանիլ այս կացութեան, հիմնեց հիւանդներու եւ որբերու հոգատարութեան երկու առանձին ճիւղեր : Յետագային նաեւ՝ դպրոց :

Տր. Լէփսիուսի հիմնարկութիւնը որդեգրեց երեք հարիւր որբեր, որոնք տարի մը պահուեցան իրենց տուներուն մէջ եւ իրենց մայրերու խնամքին տակ, դերման բարերարներու ծախքերով :

Յաջորդ տարին Հալէպի Մէյտան հայարնակ թաղին մէջ տասը հազար քառ. կանգուն հողի վրայ կառուցուեցան ինը դեռնայարկ շէնքեր (փավիյյոն), շուրջ եօթանասուն սենեակներով : Հոն փոխադրուեցան թիթեղաշէն խրճիթներու բնակիչներէն կարգ մը ընտանիքներ, աւելի քան 150 որբերով :

Քարէն Եփփէ զբաղեցաւ նաեւ որբերու դաստիարակութեան գործով : Շնորհիւ Հայերու բարեկամ դանիական ընկերութեան օժանդակութեան, ազգային վարժարան յաճախող 300 փոքրիկներ որդեգրուեցան Տանիմարքայի բարերարներու կողմէ :

Շնորհիւ այս վերջիններու օժանդակութեան կարելի եղաւ բանալ Մէյտան թաղի Սահակեան վարժարանը 300 աշակերտներով : Աւելի քան հազար հայորդիներ ուսում առին այնտեղ տարիներու ընթացքին :

1928ին Հալէպի Հայերը տօնեցին օրիորդին հանրային գործունէութեան 25 ամեայ յոբելեանը : Մեծարանքի խօսքերուն պատասխանելով ըսաւ թէ ինք «հայասէր» չէ, այլ իսկական հայ : «Հայը հայասէր չի կրնար ըլլալ, այլ ազգասէր : Ես ազգասէր Հայ մըն եմ եւ ինչ որ կատարած եմ կամ կը կատարեմ, ազգասիրական մղումով է եւ ուրեմն ոչ արժանի արտայայտուած երախտագիտական ըզգացումներուն » (Դիւցազնական Ուրֆան եւ իր հայորդիները, էջ 526) :

Քարէն Եփփէ քաղաքական աշխատանքներ ալ կատարած է : Թուրքեւսուրիական սահմանագծումի միջազգային յանձնախումբի նախագահ Դանիացի Զօր. Էրնօթի մօտ կատարած իր դիմումներուն շնորհիւ «Պէք տը Քանար» կոչուած հոդամասը, ինչպէս նաեւ Սվազի շրջանի հողերը տրուած են Սուրիոյ :

Դանիական կառավարութիւնը զինքը պատուած էր Պատուոյ Լեգէոնի Ասպետի Ա. կարգի շքանշանով : Իր անունը ծանօթ էր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, մինչեւ Քանատա, նոյնիսկ մինչեւ Աւըստրալիա : Շուէտի դահաժառանգ իշխանը Հալէպի մէջ այցելած է իր բնակարանը :

Վաթսուն տարեկան էր, երբ 1936 Յուլիսին աչքերը գոցեց յաւիտենութեան, մինչ կը յուսար առնուազն տասը տարի եւս ծառայել Հայութեան :

Ըստ իր կտակին, յուղարկաւարութիւնը կը կատարուէր Հալէպի Հայոց եկեղեցիին մէջ փառաշուք արարողութեամբ եւ զմռսուած մարմինը կը տարուէր թաղուելու Շէյխ Մաքսուտի Հայոց դերեզմանատունը, ամէն դասակարգի պատկանող Հայերու արցունքներով :

Հալէպի Մէյտան թաղամասին մէջ իր հաստատած այրիանոց – որբանոցը դարձաւ ազգային սեփականութիւն, շնորհիւ ջանքերուն երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոսի (այն ատեն առաջնորդ Հալէպի), որ զայն վերածեց միջնակարգ վարժարանի եւ բարերարուհիին անունը յաւերժացնելու համար մկրտեց Քարէն Եփփէ ճեմարան անունով :

Ճեմարանը տարիներէ ի վեր նախախընամական դեր կը կատարէ Սուրիոյ այդ հայաշատ ոստանին մէջ : Հաղարաւոր աշակերտներ ու աշակերտուհիներ միջնակարգ կրթութիւն ստացած են անոր յարկին տակ :

Բարերար հանդուցեալ Միհրդատ Տիգրանեան արդիական շէնք մը կառուցանել տուաւ իր ծախքով ճեմարանի շրջափակին մէջ :

Կրթական այս հիմնարկութիւնը նորանոր նուաճումներ կատարեց տարիներու ընթացքին, կազմելով հարազատ եղբայրը Պէյրութի Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանին :

Զոյգ ճեմարանները լոյսի ճշմարիտ վառարաններ են Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն համար, տնկարաններ, ուսկից դուրս կուգան կրթական մշակներ, հանրային գործիչներ եւ հայրենասիրական ոգիով տոգորուած հարազատ Հայեր :

Հայերէն զատ դանիական կառավարութիւնը եւս յաւերժացուցած է յիշատակը իր մեծանուն հայրենակցուհիին, քարէ կոթող մը բարձրացնելով Քարէն Եփփէի անունով՝ իր ծննդավայրին մէջ :

Երախտագէտ Հայութիւնը երբե՛ք պիտի չմոռնայ այս ազնիւ, վեհանձն եւ անձնուրաց կինը, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրեց մեր բազմաչարչար ժողովուրդի տառապանքները մեղմացնելու գործին, կատարեալ անշահախնդրութեամբ, իբրեւ բարի, մարդասէր բարեպաշտ ու հաւատացեալ քրիստոնեայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ՄԵ՛Ր ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ

Երբ մեր չգտնուա՛ծ ազգը ա՛լ ընելիք չունենայ, կը լծուի կարգ մը հոգեշահ գործունէութեանց՝ իր ձանձրոյթը փարատելու համար :

Ամէնէն առաջ, կը հիմնէ քանի մը կըրթասիրաց եւ Ուսումնասիրաց Միութիւններ այստեղ, այնտեղ, ամէն տեղ : Շատ լաւ գիտէ որ կատուն իր պոչը փայտէ այդ տեսակ միութեան մը կը հանդիպի, բայց հոգ չէ — Միութեան շատը չըլլար, ինչպէս հարստութեան շատը չըլլար :

Յետոյ, կը սկսի հրատարակել գրական պարբերաթերթեր՝ — ընդհանրապէս ոչ-գրագէտներու խմբագրութեամբ — որովհետեւ իմացած է որ ժողովուրդ մը որքան շատ լրագիր ունենայ, այնքան քաղաքակրթուած եւ զարգացած ըլլալու համբաւ կը վայելէ : Որակ ու *թիռաժ* կարեւոր չեն :

Յետոյ, կը հիմնէ դպրեվանքեր եւ Միաբանութիւններ՝ աբեղաներու եւ վարդապետներու թիւը բարձրացնելու համար : Որովհետեւ կը տեսնէ թէ տարի չանցնիր որ ասոնցմէ մէկը կամ միւսը կնիկ մը չառնէ : Առանց վեղարաւորի Հայոց ա՞զգ կ'ըլլայ :

Յետոյ, եկեղեցի կը շինէ, ո՛չ թէ անոր համար որ հաւատացեալներու թիւը գըլուխն առեր կ'երթայ, այլ անոր համար որ թաղականութեան թեկնածուներուն համրանքը կ'աճի տարուէ տարի, տուեալ շրջանին մէջ :

— Եղբա՛յր, ի՞նչ կ'ըսէք, ատոնք, երեքն ալ թաղականութեան արժանի մարդիկ են... Ինչպէ՛ս կրնանք անտեսել...

եկեղեցի մը շինելու ենք իրենց համար...

Ու եկեղեցին կը շինուի, որպէսզի Տիար Աւետիսը, Տիար Թադէոսը եւ Տիար Մարկոսը թաղական ընտրուին :

Ազգին մէկ թեւն ալ կ'ելլէ սխալ – մըխալ բաներ կ'ըսէ.

— Նոր սերունդը հայացնելու համար ուրիշ ձեւ չեն գտեր, ելեր եկեղեցի կը շինեն ...

— Բարեկամ, նոր սերունդը հայացնելու խնդի՛ր չկայ, բայց կայ այս Տիարները թաղականացնելու խնդիրը ... Ճշմարտութիւնը մի խեղաթիւրեր ...

Յետոյ, այս չգտնուա՛ծ ազգը այս չգտնուա՛ծ գործերը գլուխ հանելէ ետք, կը նստի ու կ'ըսէ .

— Ամէն բան *օ՛րայթ* է... Հիմա ելլեմ սա զաւակներս համրեմ... Նայիմ քանի հոգի ենք՝ հանդերձ ընտանեօք... Տուէք նայիմ սա թուղթն ու մատիտը ...

Մարդահամարը գիտութիւն է, ինչպէս վիճակագրական որեւէ տեղեկութիւն : Ժողովուրդ համրել եւ պարկը նետուած գետնախնձորները համրել իրարմէ տարբեր բաներ են — ուրիշներուն համար :

Մեզի համար միեւնոյն բաներն են :

— Ես համրեմ, դո՛ւն ալ տես ...

Ու ազգը կը համրէ ինքզինքը : Իր կը տորուանքը՝ հիւսիսէն հարաւ, արեւելքէն արեւմուտքը ի՞նչպէս կը համրէ, մարդ չի գիտեր : Աստուա՛ծ անգամ չի գիտեր :

Բայց քեզի կուտայ ճշգրի՛տ թիւ մը — չորս միլիոն 873 հազար, 526 հոգի :

Ո՛չ՝ մէկ հոգի աւելի, ո՛չ ալ՝ մէկ հոգի պակաս ...

— Ա՛զգ, ա՛չքդ սիրեմ, ուրկէ՞ գտար այս թիւը ... Ի՞նչ հաշիւի վրայ հիմնուած է ...

— Շատ կը խօսիս ... Իմ հաշիւս շիփշիտակ է... Դուն ճամբադ քալէ՛...

Կրնայ ըլլալ որ մինչեւ այս թիւը գըրաշարին ձեռքը հասնի, 26 հոգի աւելցած կամ 26 հոգի պակսած ըլլանք : Բայց, կարեւորութիւն չունի :

Ազգին ըսածին հաւատա՛ եւ հաւկիթին մէջ մազ մի փնտռեր ...

×

Մարդահամարի այս բարդ հաշիւն ալ հանելէ ետք, ազգերնիս ա՛լ յոգնած, պէտք է քիչ մը երկննայ եւ քնանայ : Խեղճին քունն աչքերէն կը վազէ : Եւ արդէն ուրիշ գործ ալ չունի որ ...

— *Տուզինաներով* Կրթասիրացներ, Ուսումնասիրացներ, Ընթերցասիրացներ ունիմ... Գրական թերթերուս, գրագէտներուս, բանաստեղծներուս եւ վարժապետներուս համրանքը ե՛ս անգամ մոռնալու վրայ եմ ... Հապա՞ եկեղեցիներս, աբեղաներս, վարդապետներս, եպիսկոպոսներս, քահանաներս, սարկաւագներս, տիրացուներս, թաղականներս, հոգաբարձուներս, լուսարարներս, ժամկոչներս... Ո՞ր ազգը, ինծի պէս հարուստ է... Կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրախ լե՛ր... Ա՛լ ընելիք չկայ ... Երթամ քիչ մը սա բազմոցին վրայ երկննամ... Գիշեր բարի ...

— Իրա՞ւ ընելիք չկայ, ա՛զգ... Հապա՞ մեր հողերը, մեր խնդիրը, մեր Հայաստանը — հինը եւ նորը, այսօրուանը եւ վաղուանը ... Ո՞վ պիտի զբաղի այդ խնդիրներով ...

— Մեր գործը Աստուծոյ մնացած է... Խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ... Գիշեր բարի ...

×

Այս կասկածելի տեսութեան հաւատացող բազմութիւն մը միայն իր փրկութիւնը պիտի փնտռէր վերոյիշեալ կասկածելի «հարստութեանց» մէջ :

Բամբասանքը աղէկ բան չէ, բայց կարծեմ, արտասահմանի Հայութեան մէկ հոծ համրանքը այս հիւանդութեամբ բռնուած է .

— Աստուած մեծ է, նայինք ի՛նչ կ'ըլլայ, ի՛նչ չըլլար ... Կաթողիկոսնիս թող ամէնուս համար աղօթէ... Գիշեր բարի :

×

Ես սակայն Տէրտէր – տիրացուով ազգ չի փրկուիր : Եւ քաղաքական դատ չի լուծուիր :

Միութեանց եւ գրական թերթերու առատութիւնն ալ գրաւական չէ որ կրնանք « մե՛ր հողերը, մե՛ր հողերը» ետ առնել դրացի գողերէն :

Աւելի կտրուկ, աւելի սուր, աւելի ազդու զէնքերու պէտք ունինք մեր իրաւունքները արժեւորելու համար :

Հոգեշահ բաղձանքներ ու Վարդավառ երազներ մաս չեն կազմեր այդ զէնքերուն :

Վասնզի այդ բաղձանքներուն եւ երազներուն իրականացումը կախուած է, առաւելապէս, ուրիշներու փոխադարձ շահերու բախումէն կամ անոնց ներդաշնակութենէն :

Պէտք է իրատես ըլլանք եւ ըմբռնենք որ մինչեւ Արեւմուտքի և Խորհրդային Միութեան քաղաքական ու տնտեսական շահերը իրարու հետ չներդաշնակուին Մասիսի բոլորտիքը, ո՛չ գողին վիզը կը ոլորեն, ո՛չ ալ մեզի հող կուտան :

Ուրեմն, այդ ներդաշնակութեան հեւասպառ սպասող Արտասահմանի Հայնոցը իրաւունք չունի ժամավաճառ ըլլալու՝ քահանայ ու սարկաւագ ձեռնադրելով կամ ոտանաւոր ոտանաւորի ետեւէ արտարդելով :

Ընդհակառակն, իր ճիտին պարտքը պէտք է ըլլայ, մէկ կողմէն, աւելի հիմնական աշխատանքներու լծուիլ ի պաշտպանութիւն մեր պահանջներուն, եւ միւս կողմէն ալ, չորս աչքով հետեւիլ օրուան խաղերուն եւ աճպարարական մարզանքներուն, որպէսզի նորէն բերանը բաց չմնայ, եւ նորէն չհառաչէ .

— Խաբեցին ...

Մեծերուն առջեւ ալ, պզտիկներուն առջեւ ալ խայտառակ պիտի ըլլանք օր մը, եթէ այս խօսքը նորէ՛ն լսուի մեր շրթունքներէն :

Բայց, չորս աչքով հետեւելու համար պէտք է վերջ տանք մեր անծին վէճերուն՝ ժամուն բակէն դուրս, ուր միայն մէկ երգ պիտի լսեն մեզմէ :

— Մե՛ր հողերը, մե՛ր հողերը ...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

«ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»Ը

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանէն կը հեռաձայնեն թէ «Կայանի օրը» անցած է շատ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ աւելի քան 150 հիւրերու ներկայութեամբ, որոնք եկա ծէին զանազան շրջաններէ : Ինքնաբուխ նուէրներով գոյացած է 5500 Ֆրանք : Նոյն օրը լոյս տեսած է կայանի պարբերաթերթին «Լոյս» առաջին թիւը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ նամակ մը զրկած է Կարմիր Խաչի նախագահին հիւսիսային Վիէթնամցիներու ձեռք ինկած ամերիկացի գերիներուն մասին, շեշտելով թէ ի՛նչ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ անոնց դատավարութիւնը իբրեւ «պատերազմի ոճրագործ» :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը Լոնտոն հասած է պաշտօնական այցելութեան :

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանը Պոլհըն կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած է Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի հետ : Ֆրանսական աղբիւրներու համաձայն, խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն էր Ֆրանսայի ամերիկեան հաստատութիւնները որոնք պիտի շարունակեն բանիլ խաղաղութեան ժամանակ :

ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ Մարք Շակալ Պետութեան նուիրեց իր գլխաւոր գործերէն 67 կտոր (իւղաներկ, գանդակ, խճանկար եւն.) : Յանուն Ֆրանսական կառավարութեան մեծարժէք նուիրատուութիւնը ստացած է նախարար Մալրոյի ներկայացուցիչը :

— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...

— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻ

Ե·

— Ես քեզ կորցրի Տաթե – ւում(*), չարունակում եմ, մօտաւորա – պէս 1921 Ապրիլ 21ին: Ցիշո՞ւմ ես, վա – ռահօր ընդունարանում կայացաւ Հայրե – նիքի Փրկութեան Կոմիտէի վերջին լուծ– ման նիստը: Դու ինձ սպասում էիր վան– քի բակում, ուր մէկի հետ յետ ու առաջ էր քայլում Գ. Նժդեհը սաղաւարտի պէս մի գլխածածկով,— նա սիրում էր թա – ւերական ձեւերը եւ «Միւնհաց սպարա – պետ» սիրողոն էր կրում: Մենք մնաս – բարեւ ասացինք նրան ու գնացինք մեր վաշտի խրճիթ կայանը: Այնուհետեւ ...

— Այնուհետեւ ձեզ հետ էի վահրաւա գլուղում: Ձեմ մոռացել: Այդ գլուղում չունը կծել էր ձեր ոտքը եւ գուք չէիք հասկացել, խաւար գիշեր էր: Երբ մենք կանգ առանք Եօթնեղբայրեանների տա – նը, անկողին մտնելիս տեսանք, որ ձեր գուլպան արիւնոտուած է: Ցետոյ ու – զեկցեցի ձերիններին մինչեւ Մեղրի: Այդտեղ ես հանդիպեցի Ազուլիսից գաղ – թած ազգականների, — մայրս Զոկ է գիտէք— ու մնացի: Դուք անցաք Արաք– սը դէպի Պարսկաստան: Լեռնահայաս – տանի անկման օրերին՝ մենք անցանք Նախիջեւան, ուր խաղաղութիւն էր տի – րում: Ռուս զօրամասեր կային այնտեղ: Այդ քաղաքում էլ արմատ ձգեցի իբրեւ ուսուցիչ ռուսական դպրոցի, ամուսնա – ցայ ու ընտանիք կազմեցի: Ուրեմն ձե – ւականօրէն Ադրբէյջանցի եմ եւ Նախի – ջեւանի ինքնավար հանրապետութեան պետական ու կուսակցական գործիչ: Սակայն սկզբից եւեթ Նախիջեւան – երե – ւան ճանապարհը ինձ համար եղել է ջու – րի ճանապարհ: Տեղեակ եմ Մարհ. Հա – յաստանի անց ու դարձին: Բայց առանց երկարօրէն ամփոփուելու, խորհելու, դասաւորելու դրչի օգնութեամբ մեր ապ– րածը՝ անցեալի ժժգոյն ուրուականն ան– դամ կարելի չէ պատկերացնել:

— Ինչ որ է, նախ ասա, հայրիկը(**) ինչպէս անցրեց իր կեանքի վերջալոյսը·

— 1921 Հոկտեմբեր 20ին նրան հրաւի– րեցին Ներկայանալ Ազգահովութեան Վար– չութիւն եւ անհետացրին անպատասխան Թողնելով հանգուցեալ մօրս եւ իմ դի – մումները: Նոյն թախտին ենթարկուեցին իր կուսակիցները՝ Տիգրան Մուշեղեան, Լ. Թումանեան եւայլք:

Ապա մօտ երկու ժամ ես Թողնում եմ Արշաւիրին խօսելու եւ ընդհատում եմ նրան միայն բացականչութիւններով:

— Աւելի քան երեսուն տարիներ արե – ւելահայ ժողովուրդը, ինչպէս եւ Միու– թեան միւս ժողովուրդները, արեան ծա– նրը տուրք են տուել Մորհ. Իշխանու – թեան: Մահուան մանդաղը հնձել է ոչ միայն հակառակորդներին, այլ եւ իր ա– մենանուիրեալ գաղափարակիցներին ու գործիչներին: Մալենկովի մի այցը, ե– րեւան, արժեցել է երեք հազար հայ հա– մայնավարների ոչնչացման՝ դնդակով կամ աքսորով (յայտնի էր մեզ, Շելեպի– նը յայտարարեց այդ մասին 20րդ Ս. Մ. Կոմկուսի համագումարում): Եթէ նրանց մտքից անցկացնելու դաժան աշխատանքը երբեք դադար չի ունեցել Ջերզինսկիից մինչեւ Բերիա եւ Աբակումով, սակայն գաղաթնակէտին է հասել «Ցեղափոխու – թեան սուր» Եժովի եւ նրա փոխանորդ Եագոդայի օրով: 1937 – 1939 թուերին, նրանց վերջին ականաւոր զոհն էր Սար– գիս Լուկաչին – Սրապիոնեան, որ Մորհ. Հայաստանի Ժողկոմի նախագահ լինե – լուց առաջ՝ Լենինգրատի Զեկայի պա – տասխանատու աշխատակիցն էր:

Սպանուածների բոլորին անունները թուել իմ կարողութենից վեր է: Ահա մի քանիսը.— Սարգիս Կասեան — Մորհ. Հայաստանի առաջին Ժողկոմի նախա – գահ, Ալեքսանդր Շահսուվարեան – մե – ծամասնական 1907 թուից, Ալեքսանդր Բէդզամեան – Սոց. Դեմոկրատ 1901 թո– ւից, Լենինի հետ 1907 – 1911 թուերին, Աստուր Կախոյեան – Սոց. Դեմոկրատ 1898 թուից, Ռ. Ս. Դ. Բանուորական կուսակցութեան Երդ համագումարի պատգամաւոր, ծանօթ՝ Լենինին, Թա – դէոս Մանուալեան – հիմնադիր «Սպար – տակ» Կոմ. Երիտասարդների Միութեան 1917 թուին, Սահակ Տէր Գաբրիէլեան, Լեւոն Առաքսմեան – զործակից Կիրովի եւ Օրժոնիկիձէի, Արշաւիր Մելիքեան, Պօղոս Մակինցեան, Արամայիս Երզնկեան, Շաւարշ Ամիրխանեան, Հայկ Ա. – զատեան, Սիմոնիկ Փիրումեան եւ չատ ու չատ ուրիշներ, որոնց թուում կուսակ– ցական գրողներ Ակսել Բակունց, Եղիշէ Չարենց, Վահան Թոթովենց եւ ուրիշներ:

Թող չհարծուի թէ հայ համայնավար – ները չեն ընդվզել այն անարդար հզա– յին դոյալիճակի դէմ, որ պարտադրը – ուած է մեր երկրին,— ազգային քանա – կով մէկ երրորդն Անդրկովկասի, տարա– ծութեամբ մենք ունինք աւելի պակաս քան մէկ վեցերորդը: Բայց այդ արել են փակ դռների եաեւ եւ ոչ թէ հրապա– րակաւ՝ անկարելի խորհրդային պայման– ներում, եւ չատ թանգ են վճարել դրա համար: Այս սպանուածները վկայ:

Ինչ վերաբերում է Դաշնակցականնե – րին, նրանց վերաբերմամբ երեսուն տա– րի վարուել է մի անշեղ քաղաքականու – թիւն, — բնաջնջել նրանց մինչեւ վեր – ջինը: Փրկութեան ոչ մի ելք: Ով երբ – եւիցէ եղել է գործիչ, չարքային անդամ կամ համակիր «Հայ ժողովրդի ոխե – րիմ թշնամի» այդ պարտիային, դիմել են բոլոր միջոցներին եւ մասնաւորապէս կոմերիտասարդների ցուցմունքներին՝ յայտնաբերելու նրանց եւ ոչնչացնելու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴԱՂԹԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայաստան աւելի ծանր հարուած ըս – տացաւ Վասիլ Բ.ի օրով: 1000 – 1001 եւ 1021 – 1022 թուականներու արշա – ւանքներու ժամանակ այս վերջինը ո՛չ միայն աւերեց բազմաթիւ հայկական գա– ւառներ, այլեւ իր իշխանութեան ենթա – կայ չատ Հայեր տեղափոխեց Մակեդո – նիա, ինչպէս պատմագիր Ասողիկը կը վկայէ՝ «Պուլկարներուն դիմադրաւելու երկիրը կատուցանելու համար»: Վասիլ Բ. ոչ միայն երկրէն դուրս կը հանէր Հա– յերը, այլեւ ամէն կերպ կ'օժանդակէր եւ կը խրախուսէր այն հայ նախարարները, որոնք այս կամ այն պատճառներով կը փափաքէին տեղափոխուիլ Բիւզանդիոն: Այսպէս, 1021ին Վասպուրականի թագա– ւոր Սենեքերիմը իր ամբողջ ազգական – ներով եւ ժողովուրդով, թիւով 14 հա – զար հոգի, առանց հաշուելու կիներն ու երախաները, կը տեղափոխուի Սեբաս – տիա, անոր փոխարէն Բիւզանդիոնի ձը – գելով 72 բերդ, չորս հազար գիւղ եւ ութ քաղաք:

Բազրատունիներու անկման նախօրեա – կին՝ անկում, որ նաեւ Բիւզանդիոնի հա– կահայկական քաղաքականութեան հետե– ւանքն էր, արտագաղթը կ'ընդգրկէ բը – նակչութեան բոլոր խաւերը: Լաստա – վերտցի հաւատտի վկայութեամբ, 1041– ին Յովհաննէս – Սբրատ թագաւորին եւ անոր եղբօր Աշոտի մահէն ետք բիւզան – դական քաղաքականութեան յարած կարգ մը հայ իշխաններ «դուրս եկան իրենց հայրենի ժառանգութենէն եւ պանդխտե– ցին օտար երկիրներ, այդ պատճառով ա– մայցուցին զաւառները եւ գացին Բիւ – զանդիոն: Շէն աւանները ղարձան գա – զաններու որջ, իսկ անոնց անդաստան – ները՝ վայրենի կենդանիներու արօտա – տեղի »:

Սակայն ո՞վ կրնար կառչել պատմա – կան իրաղարձութիւններուն ուղին: Ջո– ղովութիւններէ կուրացած՝ Բիւզանդիոնի ազերբը իրենք ալ չէին նկատեր, թէ ինչպէս կը խախտին սեփական տան հիմ– երը: Բագրատուններու անկումէն ետք, չատ չուտով Անդրկովկաս եւ Փոքր Ասիա խուժեցին Թուրք – սելճուկ – ները: Հայերը, որ ուժասպառ եղած է – ին, անկարող եղան դիմադրելու:

Սելճուկեան արշաւանքներուն հետե – ւանքով յառաջ եկած մղձաւանջային ըր – նութիւնը ծայր կուտայ դպրութականան նոր հոսանքներու: Օրուան դէպքերուն ականատես Սամուէլ Անեցին վկայու – թեամբ, 1064ին, Անիի անկումէն ետք քաղաքին ողջ մնացած ժողովուրդը «կը փախի Բիւզանդիոն»: Կ'ենթադրուի, որ Անիի անկումէն ետք դէպի Արեւմուտք դաղթած Հայերու թիւը 150 հազարին նուազ չէ եղած: Վասպուրականի Սենե – քերիմ թագաւորին օրինակին կը հետեւի Գագիկ թագաւորը 1064ին: Սելճուկնե – րէն ահաբեկած՝ իր թագաւորութիւնը կուտայ Կոստանդին Դուկասի եւ փոխա – րէնն ենթակայ ժողովուրդին հետ կը փո – խադրուի հոն:

Է. – ԺԱ. դարերուն Հայաստանէն դաղթած ժողովուրդին մէկ կարեւոր մա– սը քայլ առ քայլ հաստատուեցաւ Կիլի – կիոյ մէջ եւ հինէն ի վեր հոն գտնուող իր ազգակիցներուն հետ ստեղծեց հայ – Ապստամբութեան հաշուեյարդարից յե – տոյ մահուան կամ մահուան համազօր աքսորի ենթարկուեցին Սիրական Տիգրանեան — Պետական Դումայի նախկին պատգամաւոր, Հայաստանի հանրապետութեան առաջին նախարար Արտաքին Գործերի, Սահակ Թորոսեան – խնամատարութեան նախարար, Մարտի – րոս Յարութիւնեան — Հ. Հ. դեսպան՝ Բագւում, Անուշաւան Տէր – Միքայէլեան — խորհրդարանի նախագահութեան քար– տուղար, Սիրաք Գրիգորեան, Գէորգ Պետրոսեան, Գառնիկ Շահինեան, Մի – քայէլ Տէր Գէորգեան, խորհրդարանի պատգամաւորները, բժիշկներ, ուսուցիչ– ներ, կօօպերատիվի վարիչներ, վարչա – կան ամէն կարգի պաշտօնեաներ: Որի՞ն յիշես, Միհրան Տէր – Գրիգորեան, Գէ – որգ Տէր – Միքրտիչեան, Հայկ Մաչառե– եան, Սիմէոն Մուրադիքրեան, Բժ. Վա – զգրչակ Նահապետեան եւ անհամար ու – րիշ Նահատակները:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՄԻԹՆԵՐ

— Եթէ այդպէս է, քրիստոնեայ չես: Քանի որ քրիստոնէից վիճակի բարեզործ կ'ըսեն եւ քու վիճակդ չեն բարեզործ, ը– սել կ'ըլլայ թէ՝ կամ վիճակդ բարեզործ – լու պէտք չունի, կամ քրիստոնեայ չես:

Իմ վախս ալ ան է· վիճակիս բարեւ – քումը իրենց ըլլայ, քրիստոնէութիւն մը ունէի՝ գոնէ ան մէջ չխաղայ, թերեւս ա– պաղային պէտք կ'ըլլայ ... Ռուսիոյ:

×

— Տոքթոր Ա...ը կը տեսնէ՞ք կոր:

— Բնաւ տեսած չունիմ, կ'երեւայ որ պահուրտած է:

— Ինչո՞ւ:

— Վախէն:

— Չէրքէզ է որ վախէն պահուրտի:

— Չէրքէզ չէ, բայց Չէրքէզներէն ա– ւելի մարդ մեռուց այս ձմեռ:

×

Մեծ· Համբարձում Կ. Ալաճաճեան, Տիրասէր բառը՝ որ Հայոց համար յա– ճախ կը զործածես, սահմանադրութեան եւ ազատութեան զարուս մէջ խիստ անա– խորժ կը հնչէ կոր ականջիս, որովհետեւ զերիներու, սարուկներու եւ չուներու համար կը զործածուի ընդհանրապէս այդ քու սիրած բառդ:

Ներեցէք համարձակութեանս, բայց կը խնդրեմ որ եթէ կարելի է, պզտիկ զո – հզութիւն մը ընելով՝ այդ բառը չգոր – ծածես այսուհետեւ Հայոց աղղին հա – մար:

Որով մնամ առաջուան պէս
Ց. Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

2 Փետրուար 1878

Եթէ դիւանագիտութիւնը սիրուն կողմ մը ունի՝ այն ալ իւր լեզուն է:

Իր անուշ ու քաղաքավարական լեզուն միւս բոլոր թերութիւնները կը դոյգ:

Օրինակի համար՝ Սերպիան այսօր մե– զի կոշտութեամբ բան մը ըսած չունի· չըսեր մեզի·

— Շըշթ ... ինծի նայէ, սա առած տե– ղերս տեսա՞ը, անոնց ամէնն ալ իմս պիտի ըլլան, հասկցա՞ը:

Այլ քաղաքականութեամբ կ'ըսէ·

— Սահմանս պիտի չահեմ քիչ մը:

Որպէս թէ մեզի բնաւ վնաս մը չունի:

Նոյնպէս՝ Սեւ Լեռը չըսեր·

— Իմ սիրած տեղերուս՝ որոնց դու կը հրամայէիր, ասկից եառը ես պիտի հրա– մայեմ· հասկցա՞ը ըսածս:

Այլ կ'ըսէ·

— Տեղս չատ նեղ է:

Լեզուն սիրեմ, եթէ Պօղոսիէի չուքե – նաւերուն մէկուսմէկը լինի ըսուէը ասանկ խօսք մը, տեղէս կ'ելնէի եւ իրեն տեղ կը բանայի:

Նմանապէս մեր բարեկամ Ռուսը չը – սեր·

— Դեռ կայնե՞ր էք հոս... գացէք սը– կէ:

Այլ կ'ըսէ·

— Սահմանս պիտի ընդարձակեմ:

Սահման, սահման եւ դարձեալ սահ – ման:

Մէյ մը կանանց մազ չահելը, մէյ մըն ալ մեր բարեկամ Ռուսիոյ սահման չահե– լը վերջանալիք բան չէ:

Այսչափ տարիներէ ի վեր մեր բարե – կամ Ռուսը սահման կը չահէ եւ դարձեալ չահելու տեղ մը կը գտնէ: Հիմա չահե – լիք սահմանը առաջինէն աւելի ծուռ պի– տի ըլլայ, եւ քանի մը տարիէն եառքը նո– րէն սահման չահելու պիտի սկսինք:

Տարակոյս չկայ որ նորընծայ Սեր – պիան, Սեւ Լեռը ու Ռումանիան ալ իրմէ սորվելցան սահման չահելու արուեստը:

Արդեօք, ընթերցող, մեր Սահմանա – դրութիւնը չըլլա՞յ որ ատոնք սխալ հաս – կընալով, կարծած ըլլան թէ՝ իրենց սահմանները չահելու համար հրատարա– կեցինք այդ Սահմանադրութիւնը:

Եթէ այդպէս հասկցած են՝ խմայնելու է իրենց որ Սահմանադրութիւնը առ ար– ժէք գործադրութեան մէջ չէ:

×

— Ի՞նչ է, ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ'ըլլանք կոր, ի՞նչ է եղեր:

— Բան մը չէ, Պուլղար աղջիկ մը:

— Ո՞ւսկից առիք:

— Աճի Չէչմէի մահալլէպիճին խա – նութէն:

— Մահալլէպիճին աղջի՞կ ալ կը ծախէ կոր:

— Ոչ, Չէրքէզ մը յափշտակեր է եղեր ու ...

— Անկարելի է:

— Տանիմ ըսեմ...

— Սուտ է:

— Ըսեմ ինքն քա ...

— Սխալ է:

— Քանի մը Պուլղարներ տես...

— Զրպարտութիւն է:

— Տեսեր ու առեր են:

— Ձեմ հաւատար:

— Ինչո՞ւ:

— Մեղայ ըսէ, Իսլամ մը անանկ բան կ'ընէ՞, տղա՞յ ես:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(4 Շար·)

(*) Վանէ Զանգեզուրի Սիսիան գաւա– ռակում:

(**) Ատոմ Քալանթար, իրաւաբան, Սոց· – Յեղափոխական: Անկախութեան առաջին ամիսներին Դիլիջանի գաւառա – յին ինքնավարութեան նախագահ, յետա– գայում շրջանային դատարանի դատա – խազ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՇՈՒԼԻՏԻ դահաժառանգ իշխանը՝ Պերտիլ Հայաստան այցելեց : Յուլիս 5ին ինքնաշարժով չրջեցաւ Երեւանի մէջ, ապա՝ այցելեց Սեւան, ուր ի պատիւ իրեն պաշտօնական ընդունելութիւն մը կազմակերպուեցաւ : Յուլիս վեցին դահաժառանգը այցելեց Երեւանի Մատենադարանը : Մեկնումի պահուն յայտնեց իր տպաւորութիւնները .— « Դոհ եմ հայկական հանրապետութիւն կատարած իմ կարճատեւ այցելութենէս : Սքանչելի ժամանակ անցուցի : Մեծ հաճոյքով մը եւս կ'այցելեմ այս հիասքանչ երկիրը, ուր մեզ Շուէտացիներս չերմօրէն եւ սրտանց ընդունեցան» :

« ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ – ՄԱՀԱՐԻ » քերթուածը չեխերէն թարգմանուեցաւ եւ առանձին գրքոյկով մը հրատարակուեցաւ :

« ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ » օրաթերթը խմբագրական մը (Յուլիս 7) դիտել կու տայ, թէ ամառուան եղանակին անհրաժեշտ չափով չեն օգտագործուիր մարզաչտերն, հանրային պարտէզները, լճափներն ու զեռափները : Կը թելադրէ զարկ տալ մարզական խաղերուն :

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻ մրցումներ տեղի ունեցան Երեւանի մէջ, մասնակցութեամբ Անդրկովկասի երեք երկիրներու սուսերամարտիկներուն : Թրասուսերամարտին մէջ ախոյեան հռչակուեցաւ Ե. Զաքարեան, իսկ ճկասուրի մէջ՝ Մ. Կիրակոսեան զրաւեց երկրորդ տեղը :

ողջոյնները յայտնեց սփիւռքի երիտասարդութեան :

Տապկուած երկու բաղերու վրայ եղած նուէրներու դումարը հասաւ 500 նոր ֆրանքի , հետզհետէ ներկաներու խանդավառութիւնը բարձրացաւ : Զայնս ոտուած հայկական երգեր, պարերգներ եռանդ ներչնչեցին եւ երիտասարդներ ու տարեցներ սկսան աչխոյժով պարել : Սեղանները գինիներով բեռնաւոր , իսկ անոնց կողքին, Զիլ գէօֆթէն, չամփրուած միսը եւ այլ աղանդերներ՝ իրրեւ համեղաչէն ճոթոթներ ... : Փոն որ Շէրլիէն թմբուկի, տէֆի եւ սաքսոֆոնի եռեակը զուարթ եղանակներ կը նուագէր : Կ'ընկերանար Ալպեր Գասեան իր հնչեղ ու առնական ձայնով : Պ. Ա. Իշխանեան վերջին մեներգողը հանդիսացաւ : Հետզհետէ մութը վրայ հասաւ եւ ներկաները ակամայ մեկնեցան դաչտէն, իրենց հետ տանելով չիչատակելի օրուան մը խորհուրդը :

ԳԻՄ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յատաչ).— Հերոսներու Օրը այս տարի տօնուեցաւ Յուլիս 10ին կիրակի օր բացառիկ զեկոյցի օդով մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին եւ Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին : Շաբթուան անձրեւային եղանակին յաչորդած էր պայծառ ու բարի արեւ մը :

Առաուն, ինչպէս յայտարարուած էր, թաղապետական մարզադաչտին վրայ տեղի ունեցաւ դնդակախաղի բարեկամական մրցում մը Նոր Սերունդի Մարսէյլի եւ տեղւոյս խումբերուն միջեւ : Մարսէյլի խումբը յաղթական հանդիսացաւ մէկի դէմ երեքով :

Կէսօրին երիտասարդութիւնը արդէն համախմբուած էր դաչտը, Կէսօրէն ետքը ժողովուրդն ալ խուժեց դէպի հանդիսավայր , որ ծառերու մէջ կորսուած զեղեցիկ անկիւն մըն է :

Հսկայ Եռադոյնը ծառերն ի վար կը վչակոչէր խրոխտաբար : Հիւրեր կային չրջակայ բոլոր գաղութներէն : Ներկանիներուն մէջ երիտասարդութիւնը մեծամասնութիւն կը կազմէր :

Ժամը չորսի մօտ, օրուան խօսնակ ընկեր Կորիւն Լիւլէճեան բացուած յայտարարեց հանդէսը : Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի խումբը ողեւորութեամբ երգեց « Կարկուտ տեղաց»ը, ի յիչատակ այն արչաւանքին, որ 69 տարիներ առաջ փաստեց թէ Հայը այլեւս բայա մը չէր եւ դիտէր զէնքով կռուիլ ու պատժել ահիւնարբու Շարաֆ Պէկեր :

Նոր Սերնդական Օր. Ժընըվիեվ Պարտաճեան արտասանեց Յուհ. Շիրազէն : Մեներգեց Վահէ Սահակեան՝ Լիոնի Նոր Սերունդէն : Յետոյ, Ալպէր Գասեան՝ ընկերակցութեամբ Աբրահամ Շահինեանի կիթառին : Երկուքն ալ Վալանսի Նոր Սերունդէն :

Սակայն ամէնէն մեծ ողբերգութիւնը կատարուեցաւ 1915ին : Թրքական կառավարութեան մշակած հայասպան ծրագրով, քաղաքակիրթ աչխարհին բացար ձակ թոյլտուութեամբ իր բնօրրանէն դուրս քչուեցաւ երկու եւ կէս միլիոնի հասնող արեւմտահայութիւնը : Անոր կէսն աւելին զարճաւ Թրքական սուրի զոհ , իսկ մնացած կէսը տարագրուեցաւ Միջագետքի աւազուտները : Թրքական եաթաղանէն մաղապուրծ ազատած մէկ-կուկէս միլիոն Հայեր ցրուեցան աչխարհի չորս ծագերուն :

Բարեբախտաբար այսօր հայ ժողովուրդը ղէպի Հայաստան ներգաղթելու հնարաւորութիւնը ունի :

Վ. ՄԻՒԱՅԵԼԵԱՆ

Մեներգեցին նաեւ Տիկին Մարի Կարապետեան եւ Մինաս Միքիչեան (Լիոն – Նէն) :

Ընկ. Գեղամ Կանանեանի խոր ըմբռնումով կատարած արտասանութեամբ վերջ դասեւ դեղարուեստական յայտագրի պաշտօնական մասը :

Յետոյ բանախօսելու հրաւիրուեցաւ ընկեր Միսաք Միրզէ, որ իր պատկերալից ոճով իրրեւ բնաբան յիչեց Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիչէ Սրբազանի Մայիս 28ի առթիւ արտասանած դեղեցիկ ճառին մէկ յատկանչական անցքը, ուր կ'ըսէ թէ.— « Ոչ մէկ կաթիլ արիւն կըբնայ թափիլ ժողովուրդին երակէն յանուն զաղափարի, առանց որ օր մը իր նպատակին ծառայէ» :

Հերոսներու Օրը կը տօնուի, ըսաւ, առանց կուսակցական խորութեան : Կը յիչուին բոլոր հերոսները, ըլլան անոնք Դաչնակցական, Հնչակեան կամ Ռամկավար : Նաեւ անոնք որ Հայաստանի բանտերուն մէջ թէ Սիպերիոյ խորերը յանուն հայրենիքի զաղափարին ու ազատութեան քաւութեան նոխազ զարճան : Հերոսութիւնը նկատեց բարձր զաղափարի մը նուիրազործումը , եւ իրը այդ չատ քիչերու արուած է հերոսանալը : Ընկերը, անկիւնազարձ մը նկատեց Ցանասրի Արչաւանքը, որ հանդիսացաւ զարերու ստրկութենէն ետք հայ ժողովուրդին կրած հոգեփոխութեան պատմական երեւոյթը եւ անոր ձգտումը դէպի ազատութեան զաղափարը :

Ակնարկ մը նետելով Հայաստանի երիտասարդութեան հայրենասիրական յանդուգն գոյգերուն , հանդիսութեան եզրեր զուաւ Արչակ Բ. Թաղաւորի պարսից Շապուհ կայսեր առջեւ ունեցած խրոխտ ու ըմբոստ կեցուածքին հետ, երբ ան ոտքերը կը դնէր հայրենիքէն բերուած բուռ մը հողին վրայ :

Թելադրեց նոր սերունդին հետեւիլ հայրենի երիտասարդութեան բարձր օրինակին, երբ այստեղ կայ եւ ազատութիւն եւ այլ առաւելութիւններ :

Ապա ազատ յայտարարուեցաւ բեմը : Ներկաներուն խնդրանքին տեղի տալով մեներգեց Տիկին Մարիկա Հարէլեան : Արտասանեց Լիոնի Նոր Սերունդէն Օր. Հայկանուչ Կէնճեան :

Ցօսք առաւ ընկեր Ս. Առաքելեան ու փառաբանեց դաչնակցութեան փայլուն անցեալը :

Ցօսելու հրաւիրուեցաւ Պ. Պօղոս Տէր – Պօղոսեան որ պատմականը ընելով Ցանասրի Արչաւանքին, անկէ քաղեց չահեկան դասեր երիտասարդութեան համար :

Ցօսք տրուեցաւ նաեւ Կապ. Ցաչէ ընկերուհիներէն (Վիէն) Տիկին Արչալոյս Մաղաքեանի : Իր ուրախութիւնը յայտնեց թէ Հ. Յ. Դաչնակցութիւնը կրցած է ազգային ոգիով սերունդ մը պատրաստել : Հայրենիք այցելած ըլլալով հըբաւանքով հաստատած է որ այնտեղի երիտասարդութիւնն ալ տոգորուած է ազգ հայրենասիրութեամբ : Անոր չերմ

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

— Սքանչելի է : Աղջիկը , բայց լաւ վատ՞ է եք որ Անգլիա աչխարհի այն տեղն է ուր կրնանք բնակիլ, մենք Ռուսիա : Կեանքը այնքան պարզ է անոնց համար, այնքան մեկնելի , այնքան ժամերնային : Ամէն հարցումի պատասխան ունին : Երբեք տարակուսած չեն վճռելու , լուծում մը գտնելու համար իրենց զիրենք չարչարելու : Հոն է պատասխանը, արդէն ղրուած, պայմանադրականութիւններու բառարանին մէջ: Հոս, ոչինչէն բան չեն հասկնար , հոն, առջուընէ ամէն բան պիտեն, ամէն բանի վրայ ... հանդստացուցիչ , բայց որքան դառաբեկ կ'ներչայ ինծի, կը կարծեմ թէ ճանճըրոյթէ պիտի մեռնիմ թէ պարտաւոր ըլլայ Անգլիա բնակիլ :

— Մի ըսէք տարիա, ընդմիջեց Սամինքի : Ով պիտի թէ ձեր եւ իմ ճակատագիրս մէջ չէ դրուած թէ՝ քանի մը ամիսէն Թայմզի մշուչին մէջ պիտի տպրինք :

Մանկամարդուհին լըջացաւ :

— Ռուսիայէն դուրս պիտի չելլեմ, եւ ոչ ալ դուք ըսաւ առանց նայելու իր խօսակիցին, որպէս թէ ինքն իրեն կը խօսէր :

– Ուր որ դուք ըլլաք, ես ալ հոն պիտի ըլլամ, մէկէն ըսաւ Սամինքի : Լաւ կը հասկնաք թէ երբ մարդ բախտը ունեչած հասկնաք թէ երբ մարդ բախտը ունեցած ունենալու, զայն չի թողուր : Օ՛ն, չէ՞ք ուղեր ասկէ երթալ :

Լիոնա դլուխը օրօրեց .

Չեմ դիտեր ինչպէս բացատրել ինչ որ կը զգամ, կ'ատեմ այն սոսկալի մարդիկը որ իչխանութեան վրայ են : Ահարկու ժամանակ մը կ'ապրինք : Եւ սակայն հոս մնալ կ'ուզեմ : Կը թուի ինձ թէ ամէն օր ալ աւելի կը սիրեմ, Ռուսիան սոսկալի կը տանջուի : Ատե՞ն է լքելու զայն : Արտասահմանի մէջ անհոգ ապրելու զգաղափարը խորչելի է ինծի, այնքան ռուս ըլլալս չէի դիտեր : Հիմա հասկցայ : Շատ ուժեղ զգացում մըն է, որ ցաւ կու տայ, բայց ուրիչ մարդ չուզեր ազատիլ :

— Չեզի պէս զգացի, Լիոնա Սերքէվնա, ըսաւ Սամինքի , ծանր ձայնով մը, բայց ձեր խօսելէն առաջ այնքան լաւ չէի հասկցած , պէտք է եղեր որ զուք ինծի բացատրէիք :

Լռեցին , իւրաքանչիւրը իր մտածումին մէջ խորասուզուած : Հասած էին Բերսթէքթիվ Նէվսքի զոր անցան եւ չարունակեցին ճօնթանիայէն վար իջնել : Անկարեւոր բաներու վրայ կը խօսէին կամ կը լռէին : Ատեն ատեն, մայթերուն վրայ երբ լաւ չհալուած ձիւնը սահուն կը զառնար Լիոնա կը կոթնէր Սամինքիի թեւին : Զմեռնային այս պայծառ օրուան մթնոլորտին մէջ այնպիսի խաղաղութիւն մը կար որ իրենց մէջ կ'անցնէր : Բայց երբ հասան երկաթէ կամուրջին վրայ լսեցին աղաղակները որ՝ քիչ մը աւելի հեռուն, Ներքին Նախարարութեան զրասենեակին առջեւ խռնուած ամբոխէն կուգար : Տեսան մարդիկ որ կը վազէին քարափին վրայ եւ սառին վրայ երկվեցեակ մը մարդ, որ խումբ մը կը կազմէին եւ ուժդին չարժումներով կը խօսէին :

Սամինքիին առաջին չարժումը կանգ առնել էր : Այդ առեններէն, փեթրոկրատի կեանքը այնպէս էր որ ամէն անգամ անկարգութիւն պատահելուն անկասկած զործը զէշ կը վերջանար եւ ամբոխը՝ ձգուած իր բնազդին , զէպի վատթարագոյնը պիտի երթար :

— Եա զառնանք, ըսաւ Լիոնա Սերքէվնային :

— Ոչ, ոչ, ըսաւ , ինչ օգուտ :

Փութացուց քայլերը տեսարանին մօտենալու համար քարափին վրայի ամբոխէն աղաղակներ կ'ելլէին երբեմն, լռութեան մը մէջ քանի մը բառ կը լսուէր , « սպաննէ զայն, բան մը խմել տուր» :

Սառոյցին վրայի մարդիկը կը տատանէին աչ, ձախ, ու Լիոնա եւ Սամինքի չէին կրնար տեսնել ինչ որ կ'անցնէր կը զառնար :

Ցանկը յանկարծ կ'ուղղուէր զէպի բացուածք մը որ նաւի մը երկայնքին՝ փորուած էր սառոյցին մէջ : Սառոյցին կեդրոնը, պահ մը նչմարեցին մարդ մը որ կը մաքառէր ամբողջ ուժովը ոտքի եւ ձեռքի հարուածներով, բայց ուժեղ մարդիկը որ օձիքէն եւ մէջքէն բռնած էին քաչքչեցին զայն զէպի ճերմակ սառոյցին սեւ ծակը ... Սարսափէ չլմորած , զամուած կը մնային տեղւոյն վրայ, սուր, յուսահատ աղաղակներ սառուցիկ օդին մէջ կը բարձրանային եւ ժխորին կը տրտսեցնէին : Կոչ մըն էր այս որ այլեւս ոչինչ ունէր մարդկային, բան մը, որ հողիդ կը պատռէր, եւ յանկարծ, մութ խումբը նաւին երկայնքին հասաւ : Ակընթարթի մը մէջ, տեսնուեցաւ կերպարանք մը ձեռքի ոտքի ուժդին չարժառիթներով՝ որ կքեցաւ , կռնակին եւ զլխուն մոյկի ուժեղ հարուածներ տալով մարդիկը զայն կը հրէին ծակին մէջ. անբեւութեացաւ եւ սառին տակ քչուեցաւ :

Սամինքի զարճաւ զէպի դեռատի աղջիկը , այնքան ուժգնուած էր որ վախցաւ թէ պիտի նուաղի :

ԲԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Ողբ. Յակոբ Տօնիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Այրի Տիկին Մ. Տօնիկեան, եկեղեցիին տասը եւ Պօմոնի աղքատներուն՝ տասը: Ողբ. Միհրան Հրաչեանի մահուան տարելիցին առթիւ, Կ. Փօլատեան Պօմոնի Կ. Խաչին՝ յիսուն, եւ Պօմոնի Կ. Խաչի դպրոցին յիսուն : Ա. Հրաչեան Առաջնորդարանին քսան եւ Կ. Խաչի տասը: Պանտիկեան ընտանիք առջնորդարանին յիսուն : Ողբ. Կարապետ Գոճապաշեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Ք. Թէրզիպաշեան եկեղեցիին 70, Պօմոնի աղքատներուն 70 եւ Պօմոնի Կ. Խաչին 70: Այրի Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան Առաջնորդարանին եւ եկեղեցիին քսանական, Յ. Հացագործեան Պօմոնի դպրոցին քսան, Ե. Սապունճեան Պօմոնի դպրոցին քսան, Այրի Տիկին Ա. Ղազարեան եւ զաւակները տասը, Ս.ին եւ տասը եկեղեցիին :

Պօմոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնը՝ հետեւեալ նուիրատուներուն . — Ողբ. Միհրան Հրաչեանի մահուան տարելիցին առթիւ, Կարօ Փօլատեանի, Պօմոնի Կ. Խաչին եւ իր դպրոցին յիսունական, հարիւր ֆրանք: Արշաւիր Հրաչեանին՝ տասը ֆրանք :

Ողբ. Կարապետ Գոճապաշեանի մահուան քառասունքին առթիւ Ք. Թէրզիպաշեանի, Կ. Խաչին 70 ֆրանք: Յ. Հացագործեանի, Պօմոնի դպրոցին՝ քսան, Ե. Սապունճեանի Պօմոնի դպրոցին 20 :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

(Խանասորի տարեդարձին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ ամբողջ օրը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբին եւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մարմիններուն :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ԱԻՏՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Պուլի մրցում : Խաղեր եւ մրցումներ փոքրերուն համար : Ամբողջ օրուան տօնակատարութիւնը շարժանկարի պիտի առնուի :

Արդիլուած է որեւէ բան բերել դուրսէն եւ ծախել :

× Պուլվառ Օտտոյէն օթոքառով մեկնելու համար արձանագրուիլ ընկերներ Յ. Արզումանեանի եւ Հայկ Սարգիսեանի մօտ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին:

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ. Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած «Արզութեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, (Յուլիս 24) առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գերեզմանատան Շիրիմներուն : Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձրախօսով :

Մատչելի պիւֆէ :

Անձրեւի պարագային հանդէս-խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Շաւիլի դպրոցին սրահը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոն տը Շէրիւի, Պառժի դաշտին, զովասուն բարտիներուն տակ : (Սինեմա Վառիէթէի ետեւի կողմը):

Հայկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ:

Ճոխ պիւֆէ, եւ աւանդական շամփուրը, մատչելի դիներով :

Օթօքառը, Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը 10ին:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի դրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւնը :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանդստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը : Պտոյտներ, լոգանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

ՎԻԷՆՆԱ ԱՅՑԵԼԵԼՈՒ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆ

Մասնակցութիւն 385 ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխավճար՝ 100 ֆրանք : Սահմանափակ տեղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները այս Ուրբաթ երեկոյ Բիւ Պուֆիէ, դպրոցի սրահը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն տարեկան պատգամաւորական ժողովի առթիւ, եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր :

ԾԱԽՈՒ Է

ԷՕՌԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԷՆ 70 ՔԻԼՈՄԵԹՐ

Շատ գեղեցիկ տուն մը, 9200 քառակուսի մեթր, ութ սենեակ, ամէն յարմարութիւն, մեծ սեժուր եւ հիւրանոցներ, բաղնիք, տաք ջուր, արդիական կահաւորումով խոհանոց, առանձին պահապանի տուն մը: Նորմանտական ոճ : Կառատուն: Մրգաստան, (խնձորօղիի): Շէնքը շինուած է 1960ին:

Գրել կամ հեռաձայնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒԼԻՍ

JEUDI 21 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10665 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.665

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

—o—

ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ

Փեքինի հինսիսային Վիէթնամի դեսպանն ալ հաստատած է թէ գերի ինկած ամերիկացի օդաչուները պիտի դատուին իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, դեսպանը շեշտած է «գերի ինկած օդաչուները ցարդ պատերազմական գերի չէին նկատուեր այլ միշտ պատերազմի ոճրագործ, ուրեմն չեն կրնար օգտուիլ Ժընեւի 1949ի պայմանագրութենէն »:

Երբ հարցում տրուած է իրեն թէ ի՞նչ կը մտածէ չինական ամբաստանութեանց մասին ըստ որոնց Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւնը միասնաբար կը գործեն Վիէթնամի հարցին նկատմամբ, դեսպանը յայտարարած է թէ Վիէթնամի զօրավիգ կեցած են Չինաստան, բոլոր ընկերվարական երկիրները եւ բոլոր ժողովուրդները: Դեսպանը յայտնած է նաեւ թէ ամերիկեան զօրքին քաշուիլը նախապայման է, բանակցութիւններու համար : Ատիկա յստակօրէն պարզուած է Հօ Շի Մինհի Յուլիս 17ի կոչին մէջ : Աւելցուցած է թէ բոլոր երկիրներուն մէջ ցոյցեր տեղի ունեցած են Հօ Շի Մինհի կոչին առթիւ:

Ընդհանուր կարծիքն այն է ամերիկացի օդաչուները պիտի դատուին , բայց չեն գնդակահարուիր նոյնիսկ եթէ մահուան դատապարտուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՓ ՔԵՆԸՏԻԷՆ արձակուած Աճենա 10 հրթիռով, ամերիկացի երկու տիեզերագնացները՝ Ճոն Եունկ եւ Մայքըլ Քոլինզ կոտրեցին բարձրութեան մրցանիշը , հասնելով 761 քիլոմեթրի մինչ խորհրդային Բելիայեւ եւ Լէոնով 492 քիլոմեթրի հասած էին միայն :

Այս նոր փորձով Ամերիկացիք պիտի հասկնան նաեւ թէ կարելի է՞ գունաւոր նկարներ առնել անջրպետին մէջ ինչպէս երկրի վրայ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ Սուրիա կ՝ամբաստանէ Իսրայէլը որ Նափալմ գործածած է իր վերջին ռմբակոծութեան ժամանակ: Այս եզրակացութեան հասած է սուրիական սպայակոյտի պետը, ըստ Ալ Պաաս թերթին:

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ, վերջին 24 ժամուան ընթացքին , 150 անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են «յետադիմական դաւի մը մասնակցած ըլլալու յանցանքով »: Ձերբակալուած անձերուն մէջ կայ Դամասկոսի նախկին Մուֆթին, Շէյխ Ալ Հապանաք եւ ազգայնական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Ռուշքի Քեխիա :

ԼՈՆՏՈՆ վերադարձած է վարչապետ Ուիլսըն որ Մոսկուա կը գտնուէր քանի մը օրէ : Խօսակցութեանց առթիւ միացեալ ոչ մէկ զեկոյց հրապարակուած է : Միւս կողմէ Ուիլսընի առաջարկած խնայողութեան ծրագիրը լաւ ընդունելութիւն չէ գտած Մեծն Բրիտանիոյ մէջ եւ հաւանական կը նկատուի որ բազմաթիւ նախարարներ հրաժարին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Պոն մեկնեցաւ , ուր այսօր կը տեսնուի վարչապետ Էրհարտի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Քուվ Տը Միւրվիլի Փրակա կը մեկնի քանի մը օրէն: Բ. աշխարհամարտի վերջաւորութենէն ետք առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար մը պաշտօնապէս Չեխոսլովաքիա կ՝երթայ :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ լրտեսական խորհրդաւոր պատմութիւն մը տեղի ունեցած է: Հիւանդանոցէ մը ուր կը խնամուէր վէրքերու համար, չին ճարտարագէտ մը առեւանգուած է երեք Չինացիներու կողմէ, հակառակ բժիշկներու եւ հիւանդապահուհիներու ընդդիմութեան : Ապա , յայտարարած են թէ մարդը մեռած է: Հոլանտական կառավարութիւնը երկրէն արտաքսած է Լա Հէյի չին գործավարը, իբրեւ պատասխանատու :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ փորձառական նոր ռումբ մը պայթեցաւ Միւրորոա (Խաղաղական) առջի օր: Նոր փորձեր պիտի կատարուին Օգոստոսին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Ատլանտեան Ուխտի 14երու միջեւ տարակարծութիւնը չէ փարատած, մանաւանդ Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին դերին եւ պաշտօնին մասին: 14երը վերջերս գրած էին Ֆրանսայի , մեկնաբանելով Ֆրանսական պատասխանը, այն յոյսով թէ լուսաբանութիւններ կը ստանան, բայց Ֆրանսայի ներկայացուցիչը մերժած է այդ բնագիրը, առարկելով թէ տրուած մեկնաբանութեանց մեծ մասը սխալ է :

Օրը Օրին

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ՀՐԵԱՅ, ԱՓ ՄԸ ՀԱՅ

—o—

Սաուտի Արաբիոյ թագաւորը անխոհեմ յայտարարութիւն մը ըրաւ վերջերս, Ուոշինկթընի մէջ :

Թղթակիցներու հարցուփորձին պատասխանելով, վեհապետը յայտարարեց, ի միջի այլոց , թէ «Հրեաները իմ հայրենիքիս դէմ ըլլալով, թշնամի կը նկատուին բոլոր Արաբական երկիրներուն»:

Ֆայսալ թագաւոր Ուոշինկթընէն Նիւ Եորք պիտի անցնէր: Քաղաքապետը օդակայան պիտի երթար զինքը դիմաւորելու: Յետոյ, իրիկուան, արքայավայել կոչունք մը պիտի տրուէր ի պատիւ վեհափառ հիւրին : Նահանգապետն ալ պիտի մասնակցէր այս ընդունելութեան եւ կարծեմ, ճառ մըն ալ պիտի խօսէր :

Եւ սակայն, ամէն բան ջուրը ինկաւ վերոյիշեալ յայտարարութեան պատճառաւ :

Քաղաքապետը օդակայան չգնաց : Յետոյ, ջնջեց կոչունքի պատրաստութիւնը : Նահանգապետը, նոյնպէս, բողոքեց եւ վեհապետին « Բարի եկար» մը անգամ չըսաւ :

Հրեաներուն ուրախութիւնը տեղ մը չկայ այս օրերս: Արաբ ժողովուրդներուն ալ զայրոյթը :

Քաղաքապետը դիտել տուաւ թէ Նիւ Եորքը ունէր երեք միլիոն Հրեայ :

Նահանգապետն ալ «մեր քաղաքացիներուն հաւասարութեան » մասին աւուր պատշաճի քանի մը խօսք ըրաւ :

Իսկ թագաւորը, որ իրեն եւ իր հետեւորդներուն համար յիսուն յարկաբաժին վարձած էր շքեղ պանդոկի մը մէջ, ծրագրուած հացկերոյթին իրիկունը իրեններուն հետ ճաշեց :

Արաբները Նիւ Եորքի անունը փոխեր են ... Ճիու Եորքի եւ իրենց թերթերուն մէջ կը խայթեն երկու ամերիկացի պաշտօնատարները — երկուքն ալ ո՛չ–Հրեայ :

×

Մեր դպրոցներուն համար « Հայոց Պատմութիւն » գրողներուն կը յանձնարարեմ որ այս լուրը, եղածին պէս, հրատարակեն իրենց գիրքին յաւելուածի բաժնին մէջ ... եթէ, ի հարկէ, «վրիպակ»ները տեղ ձգած ըլլան :

Որպէսզի մերայնոց աչքը բացուի ու կարենան, օր մը, իրարու հետ բաղդատել մեր ունեցած քաղաքական հեղինակութիւնը Հրեաներու վայելած քաղաքական հեղինակութեան հետ : Մեր ուժը անոնց ուժին հետ՝ ամէն մարզի մէջ :

Երդում ընելու չափ կրնանք յառաջ երթալ եւ յայտարարել որ եթէ Սաուտի Արաբիոյ թագաւորը կամ ուրիշ ոեւէ թագաւոր թղթակիցներու ասուլիսի մը մէջ կամ պաշտօնական ընդունելութեան մը ընթացքին մեզ կճած ըլլար, ո՛չ քաղաքապետը իր յօնքերը պիտի պռստէր, ո՛չ ալ նահանգապետը գլուխը անդին պիտի դարձնէր՝ կճողին երեսը չտեսնելու համար :

Երկուքն ալ չլսելու պիտի զարնէին :

Երկուքն ալ օդակայան պիտի երթային վեհափառ հիւրին հետ ողջագուրուելու եւ երկուքն ալ պիտի բազմէին՝ անոր աջըն ու ձախը՝ իրիկուան հացկերոյթին :

Որովհետեւ, հայ ժողովուրդը վիրաւորելով ու անարգելով չես կրնար սակարանին գիները տակնուվրայ ընել կամ յանախորդ կորսնցնել տալ այս կամ այն ճարտարարուեստին :

Մեր գինը այնքան աննշան է քաղաքական, տնտեսական ու ելմտական սակարանին մէջ որ եթէ հացկերոյթին ներկայ «հայասէր»ի մը խենթութիւնը բռնէր, յանկարծ , ու հարց տար վեհապետին թէ«Ինչո՞ւ մեր պզտիկ դաշնակիցը կը վիրաւորէք», հրաման կրնար արձակուիլ թամատայէն ոստիկանին թէ «Այդ մարդը դուրս հանեցէք»:

×

Անգլիացի պատմագէտ մը, Թէմփըրլի իր հատորներէն մէկուն մէջ դիտել կուտայ որ 1915ի թրքական ցեղասպանութենէն ետք , Եւրոպայի մէջ կը տիրէր այն համոզումը թէ Արեւմուտքը այլեւս « պիտի չսեղմէր Թուրքին ձեռքը»:

— Եւ սակայն սեղմեցինք, կ՛ըսէ հեղինակը՝ ակնարկելով այն սրտառուչ բարեկամութեան , որ յետագային — Լոզանի խայտառակութենէն ետք — հաստատուեցաւ Թուրքիոյ եւ Արեւմուտքի միջեւ :

Բարեկամութիւն մը, որ լղրճեց Արեւմուտքի պատիւը : Եւ դառնօրէն յուսախաբ ըրաւ հայ ժողովուրդը :

Չեմ կարծեր որ Ֆայսալ թագաւորի յայտարարութիւնը նախապէս չլսուած , բացառիկ եւ զգայացունց յայտարարութիւն մըն էր :

Արաբական մամուլը, օրուան բոլոր ժամերուն, նոյնիմաստ ամբաստանութիւններ կ՛ընէ Հրեաներուն դէմ, ինչպէս Իսրայէլի մամուլը կը յարձակի արաբական աշխարհի ազնուական ժողովուրդներուն վրայ :

Լրագրական պայքար, որ, ընդհանրապէս խորք չունի՝ աշխարհի որ անկիւնն ալ տեղի ունենայ :

Բայց, ենթադրենք, պահ մը թէ վեհապետը, «պարապ գտնուելով »— թագաւորներն ալ կը վրիպին, անշուշտ — ցաւ պատճառեց Հրեաներուն: Գլխաւորաբար Ամերիկայի Հրեաներուն որոնք տնեցի կը սեպուէին՝ այս այցելութեան պարագային :

Արդեօ՞ք այդ ակամայ վրիպումը — որուն համար Ֆայսալ թագաւոր, հաւանաբար, զղջացած է — աւելի զարհուրելի ոճիր մըն էր քան այն ահաւոր ցեղասպանութիւնը, որուն հեղինակներուն զաւակներն ու թոռները, այսօր, գրկաբաց կ՛ընդունուին Արեւմուտքի մէջ եւ բացառիկ պատիւներու կ՛արժանանան :

Արդեօ՞ք Նիւ Եորքի Հրեաներուն սիրտը կոտրել աւելի մեծ մեղք է, քան անհիտել ժողովուրդ մը — Արեւմուտքի կրօնակից ժողովուրդ մը, քաղաքակրթուած ու մշակուած ժողովուրդ մը— իր երախաներով, իր կիներով, իր երիտասարդներով եւ իր ծերերով :

Ի՛նչ գոյնզգոյն Թուրք ջարդարարներ ի՛նչ շամփանեաներ ճնկեցին Արեւմուտքի պալատներուն ու լուսայեղց դահլիճներուն մէջ՝ օրուան վեհապետներուն, նախագահներուն, վարչապետներուն եւ մընացեալներուն հետ քիթ քիթի, կուշտ կուշտի, վերջին քառասուն տարիներուն:

Ո՞ր քաղաքապետն ու նահանգապետը , ո՞ր վեհապետն ու վարչապետը մերժեցին սեղան նստիլ Իթթիհատի յաջորդներուն հետ՝ առնուազն երեւոյթները փրկելու կամ մեր սիրտը առնելու մտահոգութեամբ :

Ո՞ր մեծապատիւ պետական պաշտօնատարը բողոքի ձայն բարձրացուց , երբ օրուան թերթը Թուրքին «ոսկի նկարագիրը» ներբողեց, կարծէք, Հայը նախատելու եւ Հայուն արցունքը հեգնելու համար :

×

Նիւ Եորքի քաղաքապետը, Լինզի, շատ ալ ծանօթ մէկը չէ :

Բայց, նահանգապետը, Նելսըն Բաքըֆէլըր — թոռը մեծահարուստ Ճան Բաքըֆէլըրի — անուանի մէկն է:

Այս մարդն էր որ վիրաւորեց մեր ըզգացումները անցեալ տարի, երբ թոյլ չտուաւ որ Աստղածորանը եւ մեր եռագոյնը քով քովի իր պաշտօնատան վրայ մինչեւ ձողերուն կէսը բարձրանային՝ ի նշան Ապրիլ 24ի մեր սուգին :

Այսօր, շա՛տ յուզուեր է թագաւորին բառերէն :

Ինչո՞ւ չէ, Նոյեմբերին ընտրութիւն կայ եւ ... Նիւ Եորքը ունի երեք միլիոն Հրեայ : Ու միայն ափ մը Հայ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ստացած ենք Օֆիս տը Տէֆանս տիւ Փաթռիմուան Առմէնիէն *կնիքով եւ պաշտօնաթուղթով յայտարարութիւն մը, որու կցուած էր նամակ մը: Վկայութեան կոչելով մեր թերթին էջերուն մէջ «ցուցադրուած հայրենասիրական զգացումները», մեզմէ կը խնդրուէր հրատարակել յայտարարութիւն մը, որ յանուն նոյն Օֆիսին կողմէ կազմակերպուած Երկրորդ Միջազգային Քոնկրէին, դումարուած այս 14 Յուլիսին՝ Պրիւսէլի մէջ , կը ներկայացնէր բանաձեւ մը :*

Բանաձեւը կամ յայտարարութիւնը հրատարակելէ առաջ, մեր հայրենասիրական զգացումներուն հետ համերաշխաբար պարզելու կամ «ցուցադրելու» համար նման Օֆիսի մը գործունէութիւնը , հարկ կը համարինք դիտել թէ Յառաջ բաւական բան դիտէ հրապարակագրութեան սկզբունքներուն եւ աւանդութեանց մասին ընդհանրապէս, ու մասնաւորապէս հայ իրականութեան մէջ «ցուցադրուած» յաւակնութեանց մասին : Այնպէս որ պարտականութիւն կը համարինք յիշեցնել թէ նոր եւ յաւակնոտ անուններով մարմիններ կազմելը չէ որ կը փրկէ «քաոսային վիճակի» մը մատնուած մեր ժողովուրդը , ոչ ալ կնիք մը շինելը եւ պաշտօնաթուղթ մը տպելը : Տարրական պայման է նախ ելլել եւ յայտարարել թէ ո՞վ են անոնք որ նման պատասխանատուութիւններ կը ստանձնեն եւ ժողովուրդին անունով կը խօսին :

Նման յայտարարութիւններ հրատարակելէ առաջ, հանրային կարծիք վարող այս թերթը կը պահանջէ դիտնալ թէ ո՛վ է վարիչը, ո՛ւր կը գտնուի պատասխանատու մարմինը, որո՛նք էին «Միջազգային» Քոնկրէին պատգամաւորները եւ ո՛ր երկիրներէն եկած էին :

Թող չկարծուի թէ պատի թերթ մըն է Յառաջ, ուր կը հրատարակուի ով ինչ որ ուզէ: Եւ մանաւանդ թող ոչ ոք Քոնկրէ դումարէ ... պատին ետեւը, անծանօթ անձերու պատգամներ արձակելով պատին ետեւէն :

— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...
— ՍՊԱՆԵԼ ԵՆ...

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Մռայլ տարիներ էին Մուղդուսիների : Ստեփան Ակոպովիչների եւ նմանների տարիները :

Յետագայում, 1937 թուին՝ չխնայուեցին եւ նրանք, ովքեր ձախ Դաշնակցութիւնից անցել էին համայնավարութեան շարքերն ու ազնուօրէն, իբրեւ կատարեալ բոլշեւիկ, աշխատել էին իրենց յանձնուած պաշտօններում, — Հայկ Աւալեան, Արշակ Գրիգորեան, Գերասիմ Մակարեան, Արտաշէս Վանցեան, Արշակ Ատոմեան, Գարեգին Տէր – Սիմէոնեան ու նրանց բազմաթիւ ընկերները(*) :

Փետրուարեան ու նրա ուղեկից Դարալագեազի ու Զանգեզուրի ապստամբութիւններին մասնակցողներից շատերը չէին կարողացել կամ ցանկացել Պարսկաստան անցնել ու թաղնուել էին ձորերում ու այգիներում : Չերբակալեցին դրանց եւ հասկանալի է, թէ ուր մթնեց նրանց օրը : Կսկիծով իմացայ մահապատիժը ձեր վաշտի մի քանի երիտասարդների, — Անօի, Տիգրանի, Անդրուշի, Գէորգի, Զալիբէկի եւ Գառնիում մնացած վիրաւորների, որոնց դուք չէիք կարողացել պահել ձեզ հետ : Սակայն Արաքսը անցնողներն էլ նոյն վախճանն ունեցան միայն քիչ ուշացած :

— Հա, ինչ եղան նրանք, որոնք Ալեքսանդր Միասնիկեանի ներման դեկրէտի հիման վրայ հայրենիք վերադարձան Թաւրիզից (**) :

— Հարց, որ բացում է մի այլ ողբերգութեան արիւնոտ մատեանը : Իբրեւ սահմանամերձ Նախիջեւանի բնակիչ՝ ես ականատես եղայ «տարագիրների» ներգաղթին Զուլֆայում : Ներման դեկրէտն ուրիշ բան չէր, քան ցարական գաղտնի ոստիկանութիւնից Չեկային անցած որոգայթ : Ներս առնուածների ինքնութիւնը խստօրէն ստուգուելուց յետոյ՝ նրանց առաքում էին իրենց բնակավայրերը : Սպաները առանձնացրուին ու քիչ յետոյ գնդակահարուեցին իբրեւ «դաւաճաններ» : Գնդակի արժանացան եւ խմբապետները՝ Պահլաւունին, Զեմլեակը, Մակեդոնը, Արտուշը (Բաց – Գառնեցի), վերջինս լեռ բարձրացաւ եւ իր վրայ արշաւողներից երեք հոգի սպանեց ու ընկաւ : Տարիների ընթացքում «ներուածներն» աստիճանաբար, իսկ 1937 – 38 թուերին զանգուածօրէն ու գրեթէ առանց բացառութեան աքսորուեցին Սիբերիոյ արգելակայանները : Սթալինի մահից յետոյ վերապրողներ, ընդհանրապէս կարեւոր մասնագէտներ, վերադարձան 16 – 17 տարուայ տառապանք քաշելուց յետոյ, ծերացած եւ ընտանիք կորցրած :

Տեսնում եմ, շատ ազդուած ես այս կիսատ պռատ զեկուցումից, արդիւնք յիշողութեան յանպատրաստից ցատկըռտուքների : Կացութիւնը փոխելու համար զաւեշտական մի դէպք պատմեմ : Հրաչեայ Աճառեանը ձերբակալուած էր : Երեք ամիս բանտ նստելուց յետոյ նրան ներկայացնում են Չեկայի եռեակին .

— Դուք մեղադրւում էք իբրեւ դիվերսանտ (խոտորիչ,— թշնամի պետութեան մը հաշւոյն գործող) :

Մեծ լեզուաբանը քսան րոպէ դասախօսութիւն է կարդում ... այդ բառի ծագման, կրած փոփոխութիւնների եւ զանազան լեզուներում ընդունած իմաստի մասին եւ եզրակացնում, որ անհիմն է իրեն տիվերսանտութիւն վերագրել : «Դատաւորները» միմեանց երես են նայում եւ նրան ազատ ձգում : Այդ դէպքից մի քանի տարի առաջ նոյն դիվերսանտութիւնը փակցրին Յովհաննէս Քաջազնունուն, բայց Ֆիզիքապէս թուլացած խեղճ ծերունին անկարող եղաւ խօսք ասել եւ ...

— Սպանե՞լ են : Օ՛, Արշաւիր, կը բաւէ, դուրս գնանք :

Եւ ես թռչում եմ տեղիցս :

— Մի րոպէ, եթէ չասեմ, գուցէ զըզջումից տանջուեմ : Գիտեմ, թէ ինչ սէր ու յարգանք ունէիք դուք աննման յեղափոխական, ազնուագոյն մարդ եւ Խանասորի հայդուկ Մ. Յ. անձի հանդէպ : Ապստամբութեան շնորհիւ բանտից ու գնդակահարումից ազատուած՝ նա մեռաւ թոքերի բորբոքումից ձեր նահանջին յաջորդող օրերին, առանց իմաց տալու իրեններին թէ Հ. Յ. Դ. դիւանն իր մօտ է պահուած : Խուզարկեցին եւ գտան, ու նրա անդրանիկ զաւակին՝ դեռափթիթ պատանի ...

— Սպանեցի՞ն Վանիկին :

— Մեր մեծ գրողի մահից յետոյ նրա երեք արու զաւակներին, որոնցից անդրանիկի հետ դուք լաւ ընկերներ էիք, հանաքչիներին(***) ...

— Սպանե՞լ են, նրա՞նց էլ, դեռափթիթ... սարսափելի է : Կաթուածահարի պէս բռնում եմ սեղանից, որ վար չընկնեմ : Լռում ենք :

Լռութիւն անմեղ նահատակների յիշատակին :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(*) Սթալին յայտարարում էր բոլշեւիկեան կուսակցութեան 18րգ համագումարում, «1934 – 1939 թուերին, 17րդ եւ 18րդ համագումարների միջեւ կուսակցութիւնը կորցրելէ 260,000 անդամ :

Տես – Արման Գատի – Զերօ պլիւս էնֆինի, երես 166 :

(**) 1921 թուի Ապրիլի 20ից մինչեւ Յուլիս 25, Հայաստանից Պարսկաստան են անցել 7836 ապստամբներ, որոնց մէջ արեւելահայեր 3846 հոգի, արեւմտահայեր — մեծամասնութիւնը Վասպուրականցի — 3487, այլք 403 հոգի : Երկիրն ամբողջութեամբ գրաւելուց յետոյ Խորհ. Հայաստանի իշխանութիւնը ներում հրատարակեց տարագիր «բանուորներին ու գիւղացիներին», երաշխաւորելով նրանց անկաշկանդ գոյավիճակ հայրենիքում : Ներումը չէր տարածւում «Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի» եւ ապըստամբների հրամանատարական կազմի անդամների վրայ : Թաւրիզում բացուեց Խորհ. Հայաստանի հիւպատոսարան, ուր Գարագաշ անունով մէկն արձանագրում էր վերադարձողներին եւ տալիս ուղեգիր : Օգտուեցին դրանից մօտ 5500 տարագիրներ, մնացածը, մեծ մասամբ Արեւմտահայեր, ցրուեցին ի սփիւռս աշխարհի, կամ տեղաւորուեցին Պարսկաստանի զանազան վայրերում, Թեհրան, Մէշէդ, Բասրա, Աբադան եւայլն :

(***) Այս «երեք արու զաւակները» Յովհաննէս Թումանեանի տղաներն էին : Այժմ Թումանեանից մնացել է մի աղջիկ միայն, որ իր անուան թանգարանի վարիչն է : Յովհ. Թումանեանի թանգարանը հարուստ է, հետաքրքրական եւ յուզիչ, իսկ առաջնորդող օրիորդը այս կամ այն գրապահարանի, նկարի, քանդակի առջեւ անգիր արտասանում է Թումանեանի բանաստեղծութիւնները : Մենք ըսքանչացած էինք :

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

(ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ)

Յուլիս 5ի «Յառաջ»ին մէջ հրատարակուած Սեւրի դաշնագրի մասին մեր յօդուածին յաւելուած մը կը քաղենք 7 Յուլիսի «Ֆիկարօ» թերթէն :

Ինչպէս դաշնագրին 89րդ յօդուածը կը տրամադրէր, ստորագրող պետութիւնները համաձայն էին Միացեալ Նահանգներու նախագահին իրաւարարութեան ենթարկելու Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմաններու որոշումը, ինչպէս նաեւ Հայաստանին համար մինչեւ ծով ելքի մը յատկացումը :

Նախագահը, Ուտրօ Ուիլսըն, կատարեց իր յանձնառութիւնը : Այլ խնդիր թէ Ամերիկեան ծերակոյտը, հետեւելով ամերիկեան առանձնական վարդապետութեան, մերժեց որեւէ վաւերացում : Բայց տարիներ շարունակ հայկական հրատարակութեանց մէջ արտատպուած տեսանք «Ուիլսընեան» Հայաստանի քարտէզները : Երբեմն ալ, ինչպէս մինչեւ այժմ, անոր իրականացումը կը պահանջուի : Չենք գիտեր թէ ի՞նչ հիմունքներու վրայ Ուտրօ Ուիլսըն յղացաւ իր որոշումները : Իրաւարար մը սովորաբար կը լսէ շահագրգռեալ կողմերը : Արդեօք նախագահը այդպէս ըրա՞ւ թէ այլ աղբիւրներու դիմելով բաւականացաւ :

Ինչ որ է, այսօր կ՝իմանանք որ նախագահը այդ շրջանին իր խելքին տէրը չէ եղեր ... :

Վերեւ յիշուած «Ֆիկարօ» թերթը անդրադառնալով Ուինսթըն Չըրչիլի բժիշկին յուշերու շուրջ յարուցուած բանավէճերուն, կը նկարագրէ Յուլիս 6ին Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցած բժշկական ժողով մը : Թեր ու դէմ տեսակէտներ պաշտպանուած են : Մեծամասնութիւնը հակառակ արտայայտուած է պետական պատասխանատու անձնաւորութեանց առողջական պակասութիւնները հանրութեան ծանուցուելուն : Զանցառութիւն կը նկատէ Հիպպոկրատի երդումին մասին, որ գաղտնապահութիւն կը պարտադրէ բժիշկին :

Սակայն յայտնուեցան ընդդիմադիրներ, որոնց ամէնէն բուռնը եղաւ լոնտոնցի բժիշկ Կրոմպերկ : Նա արժեցուց թէ Հիպոկրատի երդումի պարտադրած գաղտնապահութիւնը չէր կրնար յարգուիլ՝ երբ հիւանդը «միլիոնաւոր մարդկային կեանքերու ճակատագրին տէրն է» : Եւ յիշեց, իբր օրինակ, ամերիկեան նախագահի մը պարագան, Ուտրօ Ուիլսըն, 1919էն սկսեալ, — «որուն կինը Միացեալ Նահանգները կառավարեց աղետալի հետեւանքներով աշխարհի համար», մինչ ինքը — նախագահը — կը տապլտկէր հիւանդի իր անկողնի վրայ : (Ընդգծումները կատարած է «Ֆիկարօ» թերթը) :

Անշուշտ կարելի չէ անպայման հետեւցընել թէ Ուտրօ Ուիլսընի անունով տրուած որոշումները համապատասխան չէին ճշդութեան : Բայց թերեւս ապագային խոհեմութիւն համարուի չընդունել որ մեր ճակատագիրը յանձնուի հեռաւոր սուրբերու :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Յ. Գ.— «Յառաջ»ի 12 Յուլիս խմբագրականը Սեւրի դաշնագրի վերաբերող մեր նախորդ յօդուածին հակոտնեայ դիրք կը բռնէ : Խնդիրը համազգային բնոյթ ունի : Ուստի պարտք կը զգանք յաջորդ յօդուածով մը ներկայացնել մեր խորհրդածութիւնները : Անկէ ետքը ընթերցողին կը մնայ համոզում գոյացնել :

Բայց նախապէս թող մեզի թոյլ տրուի որ յառաջիկային «Եւրոպացի»ի յօդուածաշարքին անդրադառնալով՝ մասնաւոր տուեալ մը մէջ բերենք մեր հողային պահանջներուն մասին :

Վ. Փ.

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

— Ինչո՞ւ :

— Քասթանպոլուի երեսփոխան Մուսթաֆա էֆէնտին անցեալ նիստին մէջ ըսեր է թէ՝ Չէրքէզները Իսլամ ըլլալով՝ ոճրագործութիւններ չեն կրնար ըրած ըլլալ, հետեւաբար իրենց վրայօք պտըտած զրոյցները զրպարտութիւն են :

— Եթէ այդպէս է՝ չեմ պնդեր, թերեւս աղջիկը գողցած է զՉէրքէզն :

×

Միտքս բան մը կայ, չմոռցած հարցունեմ :

Ով դուք, որ դրամանիշ կ՝առնէք, վերջը ի՞նչ կ՝ընէք այդ դրամանիշները, ես առածներս կը պահեմ կոր, որովհետեւ մարդ չառներ կոր :

Երէկ Թէրսհանէի դրամանիշը չէր անցներ. — Ինչո՞ւ.— Որովհետեւ կեղծն է հրատարակուեր եղեր : Այսօր ալ Թաթավլայինը չեն ընդունիր. —Պատճա՞՞ռ. — Որովհետեւ կեղծն է տպուեր : Վաղն ալ Շիրքէթի եւ կամ ուրիշ տեղի մը դրամանիշը պիտի չքալէ .— Ինչո՞ւ .— Որովհետեւ պիտի ելնէ :

Ճաթելու կէտը այն է որ կեղծը ելած ըլլալուն համար իսկն ալ չեն ընդունիր, չընդունելէն զատ կեղծն իսկէն կամ իսկը կեղծէն զանազանելու համար դիւրութիւն մըն ալ չեն ցցուներ որ ես ալ քովս գըտնուածներուն կեղծ ըլլալը կամ չըլլալը հասկնամ : Սատանան առնէ մեղքերնին, բայց ինձ այնպէս կը թուի թէ դիտմամբ չեն ցցուներ կեղծին ու իսկին մէջի տարբերութիւնը որ իրենց հանածներն ալ չընդունին :

Եթէ այս ընթացքը յաջողի, վաղը ես ալ յանուն Մասիսի տպարանի յիսուն հազար զուրուշի դրամանիշ պիտի հանեմ շրջաբերութեան. եւ ամէնքը քշելէն ետքը՝ «էֆէնտիմ ատոնց կեղծն են շիներ» ըսելով մէկն ալ պիտի չընդունիմ :

Եւ մինչեւ հիմա չընելս կարծեմ քիչ մը անխոհեմութիւն է :

×

Հիմա հարցուր ինծի թէ՝ մինչեւ հիմա ինչ ըրիր եւ ինչ կ՝ընես :

Առաքեալին ըսածը կ՝ընեմ կոր. լալ ընդ լացողս, խնդալ ընդ խնդացողս :

Ըսենք թէ՝ Մուսթաֆա էֆէնտին կը տեսնեմ որ տխուր նստեր ու կը մտմտայ, ես ալ դիմացը կը նստիմ տրտում տխուր ու կը սկսիմ մտմտալ : Անդին կ՝երթամ, կը տեսնեմ որ Եանչօ աղան Բէթքոյին հետ ձեռք ձեռքի տուած կը պարեն, կամացուկ մը Մէթքոյին քովը կ՝երթամ ու «ձեռքդ ինծի տուր» կ՝ըսեմ, ձեռքէն կը բռնեմ ու կը սկսիմ պարել :

Իսկ եթէ մէկը տեսնէ զիս՝ եւ հարցունէ թէ ինչո՞ւ կ՝ուրախանաս, կը պատասխանեմ . — ուրախանալու բան մը չունիմ, խնդացողներու հետ խնդացած ըլլալու համար է որ կ՝ուրախանամ :

Տեսնենք, առաքեալը ինչ վարձատրութիւն պիտի ընէ ինձ՝ իւր խօսքը կէտ առ կէտ գործադրած ըլլալուս համար :

×

Լրագրաց մէջ նաւատորմիղի վերաբերեալ ծանուցում մը կարդացի՞ր, ընթերցող . Պէշիքայի ու Կ. Պոլսոյ մէջ տեղ նաւատորմիղ մը կորսուած է, գըտնողին մեծ պարգեւ պիտի տան եղեր :

Մինչեւ այսօր այդ նաւատորմիղին ուր ըլլալը չգիտնալնուն վրայ կը զարմանամ կոր. ես ծանուցումը կարդալուս պէս ուր ըլլալը իսկոյն գտայ :

Ըսե՞մ ձեզի թէ ուր է այդ կորսուած նաւատորմիղը, պարգեւը առնել կուտա՞ք ինծի :

— Այո, ըսէ, եւ շուտ ըսէ :

— Չէրքէզներուն քովն է :

5 Փետրուար 1878

Անդղիական նաւատորմիղը վերջապէս դտնուեցաւ :

Կղզիներուն առջեւը եկեր նստեր է ... առաջ գալու կ՝ամչնայ կոր :

Ինչո՞ւ եկաւ այս նաւատորմիղը :

Հանդիստ եղէք, չարութիւն ընելու համար եկած չէ, բարութիւն ընելու համար ալ եկած չէ, միմիայն Արեւելքի մէջ իւր պատիւը կոտրել չտալու համար եկած է եղեր :

Անդղիոյ կառավարութեան ըսեր են եղեր թէ՝ եթէ քու նաւատորմիղդ Պոլիս չկարենաս մտցնել՝ մեծ պզտիկութիւն կը հրաւիրես վրադ :

Էհ, ընթերցող, մէկը քեզի ասանկ խօսք մը ըսէր նէ՝ հարկաւ դուն ալ պզտիկ մնալ չէիր ուզեր ա՛ :

Կ՝ըսուի թէ Գաղղիոյ եւ Իտալիոյ կառավարութեանց ալ նաւատորմիղները քիչ օրէն պիտի դան, որպէսզի անոնք ալ պզտիկ չմնան ... :

Ի՞նչ հարկ կայ ասու ան պզտիկ ձգելու... թոյլ տալու է որ մեծնան :

Գոնէ Ռումանիան, Սերվիան ու Սեւ Լեռն ալ՝ պզտիկ չմնալու համար՝ նաւատորմիղի տեղ տասնական կտոր կառք դրկեն :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(5 Շար.)

- Բ Ի Բ -
ՎՈՍՊԱՍՈՒՈՑԱԼ ՆԱԿԱՁ

Բ.

1962ին մը բաղդատ Յիսունամեայ Ալեքսանդր Գրիգորեանի Ամերիկա գալուն ։ Ան կը ներկայանար իբրեւ ծանօթ գիրքերու հեղինակ եւ հրապարակագիր մը ։ Ամերիկա կ՚ապրէր իր կեանքի ամենաստեղծագործ շրջանը ։ Ամերիկեան մամուլի մէջ կը հրատարակէր շարք մը յօդուածներ ։ Ամերիկա կը ճանչնար զինք իբրեւ գրագէտ ։ Ան ալ կը ճանչնար Ամերիկան ։ Ամերիկա իր երկրորդ հայրենիքն էր ։ Ամերիկա իր ստեղծագործութեան ամենամեծ ոգեշնչումը եղած

Օր. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՕՆՊԱՇԵԱՆ
եւ
Պ. ԻՇԽԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Նշանուած
Կրընոպլը, 17 Յուլիս 1966

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ ընկեր Տոքթ. Կարօ Զալեան (Միացեալ Նահանգներ) քսան տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Փօլ Ժոֆրէ (ողբացեալ Տիկին Արմաւ Սերայտարեանի աղջիկը) հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց մօր եւ զոնքանջի հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԱՒ ՍԵՐԱՅՏԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց եղբօր ԷՏՈՒԱՐի որ զոհուած է Ֆրանսայի համար : Հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ :

Կը խնդրուի հանգուցեալներու յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

×

Այրի Տիկին Ռոզ Պիւլպիւլեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Քէրէսթէճեան, Այրի Տիկին Նշանեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան, Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ–ԱՄԻՐԽԱՆ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ծնողաց ՏԻՐՈՒՀԻ եւ ՄԻՀՐԱՆ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆի յիշատակին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Յարութիւն Քիւփէլեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ եւ մօր Էլիզ Քիւփէլեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ կարիքաւորներու :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

(Խանասորի տարեդարձին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ ամբողջ օրը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբին եւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մարմիններուն :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ԱՒՏՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Պուլի մրցում : Խաղեր եւ մրցումներ փոքրերուն համար : Ամբողջ օրուան տօնակատարութիւնը շարժանկարի պիտի առնուի :

Արգիլուած է որեւէ բան բերել դուրսէն եւ ծախել :

× Պուլվառ Օտտոյէն օթոքառով մեկնելու համար արձանագրուիլ ընկերներ Յ. Արզումանեանի եւ Հայկ Սարգիսեանի մօտ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ. Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած «Արզութեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, (Յուլիս 24) առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գերեզմանատան Շիրիմներուն : Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձրախօսով :

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ Մատչելի պիւֆէ :

Անձրեւի պարագային հանդէս-խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Շաւիլի դպրոցին սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոն տը Շէրիւի, Պառժի դաշտին, զովասուն բարտիներուն տակ : (Սինեմա Վառիէթէի ետեւի կողմը) :

Հայկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ :

Ճոխ պիւֆէ, եւ աւանդական շամփուրը, մատչելի գիներով :

Օթօքառը, Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը 10ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները այս Ուրբաթ երեկոյ Բիւ Պուֆիէ, դպրոցի սրահը : Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն տարեկան պատգամաւորական ժողովի առթիւ, եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒԼԻՍ

VENDREDI 22 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10666 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.666

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՌ ԵՐԿՈՒ ՄՏԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Առաջին ճառը բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանինն է, երկրորդը Խորհ. Միութեան նուիրապետական ամենաբարձրը աստիճանին հասած Անաստաս Միկոյեանինը :

Սիլվայի ճառը բացառիկ երեւոյթ մըն էր, բոլորովին անսովոր՝ բոլշեւիկեան վարչաձեւին համար : Յատկանշական՝ մանաւանդ երբ նկատի ունենանք տարիներէ ի վեր գրպանը անդամատետր ունեցող շարքային համայնավարի իր հանգամանքը :

Հայրենասիրական խոր զգացումը տիրապետող էր իր ճառին առաջին տողերէն մինչեւ վերջինը :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը հայրենիքի Հայութեան հոգին ալ խռոված էր, ազգային գիտակցութիւնը արթնցուցած եւ հայրենասիրական ոգին հրահրած :

Հիասթափուած բանաստեղծուհին Հայաստանի այսօրուան սերունդին նոր մըտայնութեան հարազատ արտայայտիչը, ճշմարիտ թարգմանը կը հանդիսանար, երբ սրտցաւօրէն կը ծառանար Մոսկուայի դէմ, որ կը սիրաբանէր Անգարայի հետ ճիշդ այն օրերուն, երբ համայն Հայութիւնը սփիւռքի թէ հայրենիքի մէջ կ'ոգեկոչէր իր մէկուկէս միլիոն նահատակները՝ անարգութեան սիւնին գամելով ցեղասպան Թուրքը : Երբ յայտնելէ ետք թէ Հայերու 44 առ հարիւրը կը բնակի Հայաստանէն դուրս՝ Խ. Միութեան մէջ, կը պահանջէր ներքին սահմաններու սրբագրութիւն : Ու մանաւանդ երբ թունդ պաշտպանը կը հանդիսանար մեր ոսկեղինիկ լեզուին՝ յիշելով աւար փոքր ցեղի պատգամաւորին սրտառուչ խօսքերը իր մայրենի բարբառին մասին :

Այժմ համեմատենք «Խօսք իմ որդուս»ի հեղինակին ճառը Միկոյեանի ընտրական ճառին հետ, խօսուած Երեւանի մէջ (Յառաջ, 23 Յունիս) :

Հակառակ իր ստացած ազգային դաստիարակութեան եւ Էջմիածնի Գէորդեան ճեմարանի հայաշունչ միջավայրին ազդեցութիւնը կրելուն, Միկոյեան Խորհ. Միութեան մէջ, տարիներով իր վարած պատասխանատու բարձր պաշտօններու ընթացքին դժբախտաբար ո՛չ մէկ դրական աջակցութիւն ցոյց տուած է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին :

Հայ ըլլալէ առաջ եղած է համայնավար : Ու իր ճկուն քաղաքականութեամբ կրցած է փրկել իր մորթը Սթալինի բրռնակալ եւ քինախնդիր վարչաձեւին տակ :

Իսկ Սթալին՝ իբրեւ Վրացի՝ մեծապէս աջակցած է Վրաստանի վերելքին, առիւծի բաժինը յատկացնելով անոր՝ խորհրդային ելմտացոյցին մէջ :

Միկոյեան նոյնիսկ չէ կրցած — կամ ուզած — արգիլել 3500 հայ մտաւորականներու զանգուածային աքսորն ու ջարդը 1936 - 37 տարիներուն ինչպէս նաեւ՝ 1949ի մեծ աղէտը, որուն զոհ գացած են հազարաւոր հայրենակիցներ :

Դարձգարձիկ լեզուով եւ օտար բառերով խճողուած իր ճառին իմաստն ա՛յն է, որ համայնավար կուսակցութեան «գլխաւոր եւ պատուաւոր պարտականութիւնն» է պայքարիլ «տեղական նացիոնալիզմի (ազգայնականութեան) դրսեւորումների դէմ» այն բոլոր վայրերուն մէջ, ուր անցեալին տեղի ունեցած են «մեծապետական շովինիզմի եւ տեղական նացիոնալիզմի ռեցիդիվներ» ու «դեռ եւս երբեմն լինում են այդպիսի դրսեւորումներ» :

Ակնարկը շատ թափանցիկ է : 1965 Ապրիլ 24ի փառաշուք ցոյցերը Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ Կրեմլինի վարիչներուն հետ նաեւ Միկոյեանի քունը փախցուցած են :

Ըստ իրեն, համայնավարը պէտք է ձգտի ամրապնդելու «սովետական մարդկանց եղբայրական բարեկամութիւնն ու ինտերնացիոնալ միասնութիւնը» :

Ուզելով աւելի յստակ բացատրել իր միտքը, Միկոյեան կը թելադրէ, որ ազգ մը ինքզինք ուրիշներէն աւելի բարձր պէտք չէ դասէ, որպէսզի արհամարհանք առաջ չբերէ ուրիշ ազգերու նկատմամբ :

Իբրեւ եզրակացութիւն, խորհուրդ կուտայ, որ «ամէն մի սովետական մարդ» դպրոցին մէջ իր ազգային լեզուին հետ միասին պէտք է սորվի եւ «կատարելապէս տիրապետէ Ռուսաց լեզուին, որը սովետական բոլոր մարդկանց համար հաղորդակցական միջոց է, մի բանալի ռուսական գիտութեան ու կուլտուրայի գանձարանից ռուսերէն լեզուով թարգմանուած ամբողջ գրականութիւնից օգտուելու համար՝ :

Արհեստական է, կ'ըսէ, եւ յեղափոխական չէ տեղական լեզուները հակադրել ռուսերէնին :

Ազգային ոգիի ուրացում եւ մայրենի լեզուի նուաստացում : Ահա՛ թէ ինչ կը քարոզէ Անաստաս Միկոյեան Երեւանի իր ընտրողներուն՝ ինքզինք հակադրելով հայրենասէր բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԽՕՍԵԼՈՒ ՀԱՆՈՅԻ ՀԵՏ

Մինչ հակասական լուրեր կը շրջին հիւսիսային Վիէթնամի ձեռքը ինկած ամերիկացի օդաչուներու ճակատագրին մասին, նախագահ Ճոնսըն մամուլի բացառիկ ասուլիս մը տուաւ, նոյն նիւթին շուրջ : « Հանոյի տեղեկացուցինք, ըսաւ նախագահ Ճոնսըն, որ ամէն վայրկեան պատրաստ էինք բանակցելու իր բանագնացներուն հետ, Միջազգային Կարմիր Խաչի հովանաւորութեան ներքեւ, Ժընեւի պայմանագրութեան գործադրութեան պայմաններու շուրջ, պատերազմի գերիներու մասին : Ոչ մէկ պատասխան ստացանք : «Պատրաստ ենք նաեւ մեր ներկայացուցիչները զրկելու, քանի մը ժամուան ընթացքին, որեւէ տեղ զոր մեր հակառակորդը նշանակէ, իրենց հետ գտնելու համար խաղաղ լուծում մը, կլոր սեղանի մը շուրջ » :

Կը թուի սակայն թէ նախագահ Ճոնսըն շատ պատրանք չունի եւ այս խաղաղասէր առաջարկներէն ետք, աւելի խիստ լեզու մը կը գործածէ, համապատասխան Հօ Շի Մինհի շեշտին. «Պատերազմը պիտի շարունակուի, ամերիկեան նոր ուժեր Վիէթնամի ճամբան պիտի բռնեն : Զօր. Ուեսթմորլանտ պիտի ունենայ այն բոլոր ուժերը որոնց պէտք ունի : Կռիւը պիտի շարունակուի ցորչափ անհրաժեշտ ըլլայ, մեր այն զինուորները որոնք թշնամիին ձեռքը ինկան, զինուորական կայաններու վրայ յարձակելով, միայն իրենց պարտականութիւնը կատարեցին : Ատեանի մը առջեւ դատել զանոնք իբրեւ պատերազմի ոճրագործ վրդովեցուցիչ է : Միացեալ Նահանգները ըստ այնմ կը վարուին » :

Աշխարհ կը սպասէ, որոշ անձկութեամբ, այս գերիներուն դատավարութեան :

Քասթելկանտոլֆոյէն ուր կը հանդըստանայ, Պապը նոր կոչ մը ըրած է Վիէթնամի խաղաղութեան համար եւ ոգեկոչած է ամերիկացի օդաչուներու պարագան, զոր Վիէթնամցիք կը պատրաստուին դատելու :

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ լուրերը կուտան Ազգ. Ժողովի վերջին նիստին մասին, որ զբաղած է մանաւանդ ներման օրէնքով :

Ազգ. Ժողովին մէջ, կարգադրուեցաւ նաեւ Մայիս 21ի դատապարտեալներու խնդիրը, եւ անոնք ալ քուէներու մեծամասնութիւնով՝ մասնակի ներման արժանացան : Այս կերպով յաղթանակեց ԱՓի տեսակէտը, որ կը մերժէր ամբողջական ներում մը շնորհել Մայիս 21ի ըմբոստութեամբ դատապարտեալներուն : Ինչպէս յայտնի է, Հալքեանները եւ միւս ընդդիմադիր կուսակցութիւնները ամբողջական ներում մը կը պահանջէին անոնց մասին, որպէսզի ներումը անխտրական ըլլար եւ լոկ Եասսըատայի դատապարտեալները չօգտուէին օրէնքէն :

Ազգ. Ժողովի նիստին, ընդդիմադիր խմբակցութիւնները ամբողջական կազմով ներկայ չեղան, ԱՓականները ըստուար մեծամասնութիւն կազմեցին եւ քուէարկեցին 21 Մայիսեաններու վերաբերեալ յօդուածը : Այս կերպով, 64 դատապարտեալներէն քառասունը պիտի օգտուին օրէնքէն եւ պիտի արձակուին բանտերէն : Երկու մահապարտներու պատիժը պիտի փոխակերպուի ցկեանս բանտարկութեան, իսկ 24 դատապարտեալներու ցկեանս բանտարկութեան պատիժը պիտի իջնէ քսան տարի բանտարկութեան :

Այս կերպով Մայիս 21ի զինեալ ապըստամբութեան կազմակերպիչներէն շատեր ներման կ'արժանանան : Իրենց մէջ կան երիտասարդ զինուորականներ, ինչպէս Էրքան Տաղըսթանլը, Թէվֆիք Իւնլիւէր, Մուսթաֆա Փաքօպա, Կազի Ալանդուշ, Պահթիյար Եալթա, Իզզէթ Քէօզ, Աթիլլա Ալթուկան, Այհան Էօճալ, Բամազան Էօզթիւրք, Թէվֆիք Սարըգայա, եւն. : Մահուան դատապարտուած էին Թալէաթ Այտէրիրի գործակիցներէն Օսման Տէնիզ եւ Էրօլ Տինճէր որոնց վճիռը գործադրուած չէր սակայն : Կախաղան հանուած էին միայն ըմբոստութեան պարագլուխը՝ Թալէաթ Այտէմիր եւ Ֆէթհի Կիւրճան : Օսման Տէնիզի եւ Էրօլ Տինճէրի վճիռներն ալ կը վերածուին ցկեանս բանտարկութեան, իսկ ծանր դատապարտեալներուն, Ֆէվզի Պինկէօլի, Թուրկուա Ալփակութի : Գիւսամէտտին Փաքսօյի, Ճէվատ Գըրճայի պատիժներն ալ կ'իջնեն քսանական տարի բանտարկութեան : Դատապարտեալներէն Մուսթաֆա Իւսթիւնէր վերջերս ներուած էր Հանրապետութեան նախագահին կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ֆութպոլի խումբը պարտուելով Անգլիայէն 0ի դէմ 2 կէտով, վերջնապէս կորսնցուց իր մասնակցութեան իրաւունքը, աշխարհի բաժակին : Քառ տը ֆինալին կը մնան՝ Անգլիա, Արժանթին, Գերմանիա, Ուրուկուէյ, Փորթուկալ, հիւսիսային Քորէա, Հունգարիա եւ Խորհ. Միութիւն : Ներկայ վիճակին մէջ, հաւանական յաղթականը կը համարուի՝ Փորթուկալ :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետ Էրհարտ Ուոշինկթըն կը մեկնի Սեպտեմբեր 26ին :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ մշակութային, քաղաքական, լրագրական եւ գրական շրջանակներէն ետք, չինական մաքրագործումները մարզական շրջանակներուն հասած են : Թերթերը կը գրեն թէ Փեքինի մարզական թաղապետական յանձնախումբի տնօրէնը, որ նաեւ պասքէթ - պոլի ընկերութեան նախագահն է, «հակակուսակցական վատոգի կանկսթեր մըն է» :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը պարզեց խնայողութեան իր ծրագիրը փրկելու համար անգլիական ոսկին : Անգլիացիներու ծախքերը հինգ հարիւր միլիոն ոսկիի արժողութեամբ պիտի կրճատուին տարեկան (եօթը միլիառ) : Գիները եւ ամսաթոշակները պիտի չաւելնան, մեծ եկամուտներու վրայ տուրքերը պիտի բարձրանան : Բրիտանացի զբօսաշրջիկները որոնք սթերլինի զօտիէն դուրս կը ճամբորդեն, պիտի չկարենան իրենց ուղածին չափ տարադրամ տանիլ : Նոյեմբեր մէկէն սկսեալ, մարդ գլուխ, յիսուն անգլիականի իրաւունք կը տրուի միայն, երկրէն դուրս հանելու համար :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը Պոն կը գրտնուի ուր խօսած է Իսրայէլի եւ Արաբներու տարակարծութեանց մասին :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ հրացանաձգութիւն սկսած է կրկին :

ՔԼԻՎԼԷՆՏԻ ցեղային բախումներու ընթացքին երկու հոգի մեռած է եւ 25 հոգի վիրաւորուած :

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ, պատասխանելով Քամպոճ երթալու հրաւէրին տեսնելու համար նախագահ տը Կոլը, ըսած է թէ կը նախընտրէ որ տը Կոլ Հանօյ երթայ զինքը տեսնելու :

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՏՈՒԳԱՆՔՆԵՐՆ ԱԼ ՋՆՋՈՒԵՑԱՆ

Ազգ. Ժողովը յետոյ քննեց յետնեալ տուրքերու տուգանքներու խնդիրը, եւ որոշեց ջնջել տուգանքները այն բոլոր տուրքերուն, որոնք անվճար մնացած են մինչեւ 1965 Դեկտեմբեր 31 թուականը : Տուրքի մաքսանենգութեան եւ կամ վճարումներու յապաղման առթիւ դրուած տուգանքները եւ կամ տուրքի յաւելումները պիտի ջնջուին այս կերպով, եւ հարկատուն պիտի վճարէ միմիայն բուն տուրքը :

ՄԻԼԼԷԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԵՌԱՑԱՆ

Միլլէթական երեսփոխան Հասան Լաթիֆ Սարըեիւճէ բողոքեց տվիզի մաքսանենգութեան եւ փախստեայ տուրքերու ջնջումին դէմ, եւ ըսաւ.

— Շատ կը ցաւինք, խորհրդաբանական յանձնաժողովին մէջ կեղծաւոր փաստաբանի մը ընթացքը պատճառ եղաւ որ մաքսանենգութեան պէս աններելի արարքներ ներման արժանանան եւ օրէնքին մէջ ներմուծուին » :

Ժողովականներէն փաստաբան Ապտիւրրահման Շէրէֆ Լաչ զգաց թէ ակնարկութիւնը իրեն է, խօսք ուղեց եւ ըսաւ. — Ես Իսթանպուլի մէջ տվիզի մաքսանենգութեան վերաբերեալ դատեր չունիմ, թող հաստատեն, այն ատեն պատրաստ եմ երեսփոխանութենէ հրաժարելու : Ես Միլլէթ կուսակցութենէն հրաժարեցայ տարբեր պատճառներով : Պէօլիւքպաշը կը պաշտպանէր չափաւոր ընկերվարական - ազատականութեան դատը, ձախակողմեան հոսանքը մտած էր կուսակցութեան մէջ, այս պատճառով հրաժարեցայ :

Միլլէթական երեսփոխանները բողոքեցին Ապտիւրրահման Շէրէֆ Լաչի դէմ, եւ իր այս խօսքերէն ընդվզած՝ հեռացան սրահէն :

Յանուն ԱՓական խմբակցութեան խօսեցաւ Ապպաս Այլի Չէթին, եւ ըսաւ. — Պէտք է դիտնալ թէ Նուրճիութիւնը եւ անոր նման յանցանքները պիտի ճզմուին, ուր որ տեսնուին : Կրօնական քարոզութիւնը ազատ է, իսկ կղերապետական շարժումը՝ արգիլուած :

ՄԵՐ ՄԷՋ ՇԱ՛Տ... ՅԱԿՈԲ ԿԱՅ

ԽՄԲ.— Այս միջոցիս կը հրատարակենք օրագրական «կսմիթներ», զոր գրված է մեր անմահ երգիծաբանը, Յակոբ Յ. Պարոնեան, որ չես գիտեր ինչո՛ւ՝ չէր սիրեր ստորագրել Յակոբ, կը ստորագրէր Յ.Յ.Պարոնեան: Ուրիշ Յակոբ մը կը գրէ Յակոբներու փառքն ու պատմութիւնը Ս. Յակոբի տօնին առթիւ, տալով նաեւ Յակոբ անուան ստուգաբանութիւնը :

Ո՞ր Յակոբն է այն որ Ս. Յակոբի տօնին առթիւ թերթուշ ու սեր չի հրամցներ իր հիւրերուն: Ո՞ր եկեղեցին է որ իր ատեանին մէջ չերգեր «Յաղթող եւ սուրբ Հայրապետ» ծայրանուն շարականը, եւ ո՞ր տունը որ չի գիտեր «Ս. Յակոբը մօրուքը կը թօթվէ կոր» ժողովրդական ասութիւնը : Հարկաւ Յակոբ Պարոնեան ալ գիտէր ասոնք :

Ան գիտէր նաեւ թէ, աւանդութեան համաձայն, Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հօրաքրոջ Խոսրովուհիի որդին էր, Զգօն վերադրական անունով: Ան ուսեր էր Կեսարիա, եղեր էր մենակեաց, խստակրօն ճգնութեամբ, արժանացեր էր Քրիստոսի տեսիլքին՝ որ իրեն հրաշագործութեան զօրութիւն էր պարգեւեր: Պարոնեան ալ տեղեակ էր այս ծանօթութիւններուն, հարկաւ :

Պարոնեան գիտէր նաեւ, թէ Յակոբ, Մծբնի մէկ վանքին մէջ, հանդիպեր էր Մարուզէ ճգնաւորին՝ որ մարգարէացեր էր անոր ապագայ մեծութիւնը, եւ Անտիոքի եպիսկոպոսն ալ զայն ձեռնադրեր էր Մծբնայ հայրապետ, Եագուպ Նիսիպինի կոչումով, յետոյ հրաշքներ կատարեր էր՝ բժշկելով անդամալոյծ մը եւ ողջնցնելով ննջեցեալ մը: Պարոնեան գիտէր այս բոլորը :

Ու գիտէր նաեւ, թէ Արիստակէսի հետ մասնակցեր էր Նիկիոյ Տիեզերական Ժողովին, ուր Կոստանդիանոս կայսր երկու հրեշտակ տեսեր էր անոր ուսերուն վրայ թառած եւ անմիջապէս ոտքի ելլելով մեծարեր էր ալեհեր սուրբը եւ զայն իր քով բազմեցուցեր : Ս. Յակոբ փափաքեր էր Նոյեան Տապանէն բեկոր մը ունենալ, փորձեր էր մագըլցիլ Արարատ, սակայն ճամբան յոգնասպառ ինկեր էր ու հրեշտակ մը իրեն բերեր հասցուցեր էր փափաքուած բեկորը :

Պարոնեան գիտէր ուրիշ բան մըն ալ : Յակոբ Հայրապետ օր մը առուակի մը մօտէն անցած ատեն տեսեր էր հայ աղջիկներ, անծածկոյթ վիճակի մէջ, լոգանքի պահուն եւ անիծեր էր զանոնք : Այդ օրէն ի վեր սթրիփ – թիզը մնացեր էր սուրբին նզովքին տակ :

Երբ պաշտպան սուրբի մը հաշուեկշռին պահանջի սիւնակը այսքան ատոք մանրամասնութիւններով լեցուն կ՛ըլլայ, ինչո՞ւ արդեօք Պարոնեան կը խուսափի այդ անունը ցուցադրելէ իր ստորագրութիւնով ու կը բաւականանայ Յ. Յ. սըղումով: «Կոկիկ Անուններ»ու անմոռանալի հեղինակը կը հաւաստէ, թէ անձնանունները ֆէթիշական զօրութիւնով օժտուած են : «Հացագործը, կ՛ըսէ, երկու – երեք հազար դահեկանի վարկ կը բանայ այն մարդուն, որ Երուանդ կը կոչուի եւ յիսուն դահեկան չի վստահիր այն յաճախորդին՝ որ Ամբակում կ՛անուանուի»: Վստահ ենք որ Պարոնեան, որպէս կոկիկ ու կարճ անուան մը տէր, այդքան մը վարկ կը վայելէր իր հացագործին քով: Ուրեմն ինչո՞ւ չէր ստորագրեր Յակոբ :

Պարոնեան բազմահմուտ անձնաւորութիւն մըն էր ու շատ յաւելուածական բաներ գիտէր «Յակոբ» անուան ու Ս. Յակոբի մասին: Նախ գիտէր թէ «Ս. Յակոբայ պահք» կոչուածը ոչ մէկ յարաբերութիւն ունէր այդ սուրբին հետ ու պարզապէս այդ շաբթուան զուգադիպող ձմեռնամուտի եղանակական պահքն էր : Գիտէր նաեւ երկու զգայացունց գաղտնիք «Յակոբ» անուան մասին: Առաջինը, թէ «Յակոբ» ստուգաբանօրէն կը նշանակէր «խաբող, իրաւակորզ»: Ծննդոց գիրքը կ՛ըսէ թէ երբ Իսահակի երկւորեակները, Եսաւ ու Յակոբ, երկունքէն դէպի լոյս աշխարհ կ՛ելլէին՝ Յակոբի ձեռքը Եսաւի գարշապարը բռներ էր, որով ծնողքը «Յակոբ» դրին անոր անունը, «մէկու մը գարշապարէն բռնելով զայն տեղահան ընող ու անոր տեղը անցնող իրաւակորզ»ի իմաստով :

Իսկապէս ալ Յակոբ քիչ ետք խաբեց իր երէց եղբայրը, անդրանկութեան իրաւունքը գնելով պնակ մը ոսպի ապուրի փոխարէն : Յետոյ, իր մազոտ եղբօրը նմանելու համար, մօրը Ռեբեկայի օգնութեամբ, ուլի մորթ անցուց իր ձեռքերուն ու պարանոցին, եւ այդ վիճակով գնաց իր կուրացած հօր օրհնութիւնը ստացաւ՝ որպէս անդրանիկը ընտանիքին: Քիչ նախատինք չէին ասոնք Պարոնեանի մը նման զարգացած եւ զգայուն անձի մը համար :

Եւ աւելին՝ Պարոնեան գիտէր թէ «Յակոբ» կը նշանակէր նաեւ «սանդուխաւոր գող»: Յակոբ նահապետ գիշեր մը երբ ճամբուն վրայ կը քնանար՝ գլխուն տակ քար մը դրած, սանդուխ մը տեսաւ, որուն վերի ծայրը երկինք կը հասնէր եւ հրեշտակներ կ՛ելլէին, կ՛իջնէին անկէ : Ինք արդէն հրեշտակի մը հետ մարտընչած, գօտեմարտած էր մինչեւ արշալոյս, ու վերջապէս յաղթած, եւ նոյնհետայն «Իսրայէլ» կոչուած, «Աստուծոյ հետ մարտնչողի» իմաստով : Յետագային «խաբող ու իրաւակորզ»ի իմաստները «սանդուխ»ի մանրադէպին հետ զուգորդուելով՝ Յակոբ անունը ստացաւ «սանդուխաւոր գող»ի իմաստ: Ու Պարոնեան անտեղեակ չէր այս եղելութեան: Ատկէ ահա Յ. Յ.ի սղումը :

Սակայն առանց Պարոնեանի ալ՝ Յակոբ անունը գործածուեցաւ անվերապահօրէն, մանաւանդ Կեսարիոյ մէջ, ուր իմացականութիւնը ու ճարպիկութիւնը տարբեր հիմի վրայ է կանգնուած: Եսառնուազն 15–20 կեսարացի ապուխտավաճառներ ճանչցած եմ Յակոբ անունով, որոնք պատիւ կը զգային անկէ : Եւ ինչու այսօր չյիշել Յակոբ անունը կրող մեր 5 կաթոզիկոսները, Յակոբ Նալեան ու Յակոբ Սերոբեան պատրիարքները, մեր տըպագրահայր Մեղապարտ Յակոբ, Յակոբ Զուզայեցի, Յակոբ Յովնաթանեան, Յակոբ Տամատեան նկարիչները, Յակոբ Ղըրիմեցի տոմարագէտը, Յակոբ Մանրուսումն մանրանկարիչը, Յակոբ Զահկեցի հիւսն – ճարտարապետը, Յակոբ Թոխատեցի տաղասացը, Տիւզեան Յակոբ Չէլէպի ոսկերչապետը, Յակոբ Ալխալեան զօրավարը, Յակոբ Կրճիկեան դիւանագէտը, ելմտագէտ Յակոբ Գազազեան փաշան, Յակոբ Վարդովեան դերասանապետը, Յակոբ Տէր – Մելիքեան (Բաֆֆի) վիպագիրը, Ղալաթիոյ Ազգ. Մատենադարանի հիմնադիր Յակոբ Արշակը, Զմիւռնիոյ Յակոբ Սպարթալեան բարեգործը, Յակոբ պէյ Պալեան ճարտարապետ – դեղարուեստագէտը, Յակոբ Շահան Զրպետեան լեզուաբանը, Յակոբ պէյ Տավուտեան բժիշկը, Յակոբ Էսաեան բարեսէր առեւտրականը, Յակոբ Տատուրեան ու Յակոբ Սիմոնօֆ բժիշկները, Յակոբ Սթամպուլեան փաստաբանը, Յակոբ Ամասեան հողատնտեսը, Յակոբ Արապեան ու Յակոբ Գիւրջեան արձանագործները, Յակոբ Կոջոյեան զարդանկարիչը, Յակոբ Մանանդեան պատմաբան դասախօսը, Յակոբ Ոսկան, Յակոբ Գուրգէն, Յակոբ Ճօլօլեան (Սիրունի), Յակոբ Օշական, Յակոբ Տէր – Յակոբեան, Յակոբ Յակոբեան, Յակոբ Անտոնեան գրագէտները, Յակոբ Կարինեան քննադատը, Փրոֆ. Յակոբոս Ճէճիզեան ու Հ. Յակոբոս Տաշեան :

Ես իմ հաշւոյս խիստ գոհ եմ իմ պաշտպան սուրբէս, ու երախտապարտ՝ իմ կնքահայր մօրեղբօրս Յակոբ Սարաֆեանի, զիս մկրտող երէցին Յակոբ քհնյ. Փափազեանի, որոնք Կէտիկ – Փաշայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցիին մէջ, մեծ հօրս Յակոբ Մարթաեանի անունով՝ Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետի անունէն զատ՝ իմ վրայ կեդրոնացուցին ուրիշ երեք Յակոբներու դրոշմն ալ :

Կը մնայ Պոլսոյ հայ գրողներու նահապետ ու մեծանուն գրագէտ Յակոբ Մնձուրին, որուն կ՛երթայ խորհուրդս այս պահուն: Չեմ գիտեր, իր հետ ի՞նչպէս վերաբերուած է պաշտպան սուրբը: Անշուշտ ոչ ժլատօրէն, քանի որ զայն օժտած է գրական լիառատ տաղանդով, իր սեռին մէջ ոչ նուազ քան Պարոնեանինը: Ինք պէտք է գիտնայ, Սիւլլի Փրիւտոմ նշանաւոր զուգեակ մը ունի ուր կ՛ըսէ .

Մշակը երազին մէջ ինծի ըսաւ.
«Շինէ՛ հացդ,
Այլեւս քեզ չեմ սնուցաներ, հերկէ՛
ու ցանէ՛»:

Այդ է որ Մնձուրի կ՛ընէ հիմա, պարարտացնելով մեր հողը ապագայ սերունդներու համար: Այդպէս ըրաւ նաեւ միւս Յակոբը, Պարոնեան, որ անսպառ հունձք մը թողուց մեզի: Այդպէս նաեւ մեր պաշտպան սուրբը, Մծբնայ հայրապետը Յակոբ, իր շուրջ սերմանելով աւանդութիւն, որ տեւականացման ամէնէն զօրաւոր ազդակն է սերունդներուն :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ
(ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐ Յ.ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՇՈՒՐՋ)

Շատ գրուած է գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ տասնամեակներու ընթացքին հաւաքուած բազմահարուստ հայագիտական նիւթերու մասին : Այդ նիւթերը աղբիւր ծառայած են հայագիտական հետազօտութիւններու եւ հրատարակութիւններու համար, կը սրբագրեն, կ՛ամբողջացնեն զրեթէ դար մը անյայտութեան մէջ կորսուած մշակութային իրադարձութիւնները :

Թանգարանին գործունէութեան այս կէտը լուսաբանելու համար կը թուենք միայն մէկ օրինակ :

Հայ գրականութեան ամէնէն սիրուած դէմքերէն է Յակոբ Պարոնեան : Հայաստանի ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկութիւնը քանի մը տարի առաջ ձեռնամուխ եղաւ երգիծաբանին գործերուն գիտական հրատարակութեան : Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ եղաւ հաւաքել երգիծաբանին ամբողջ ստեղծագործութիւնը : Սակայն դժուար էր, որովհետեւ Պարոնեանին բազմաթիւ ձեռագիրները եւ գործերուն մէկ մասը կամ կորսուած էր, կամ ցարդ չէր գտնուած : Եւ ահա սկըսան պրպտումները, որոնց օժանդակեցին արտասահմանի գրադարաններն ու գրասէրները :

Պրիւսէլէն Մ. Գովանեան թանգարան ուղարկեց 1876–77ին Պոլսոյ մէջ Յ. Պարոնեանի հրատարակած «Թատրոն բարեկամ մանկանց» հայերէն առաջին մանկական երկշաբաթաթերթին ամբողջական հաւաքածոն : Փարիզէն Նուպարեան մատենադարանին տնօրէնութիւնը, իր կարգին, թանգարան ուղարկեց 1874 – 77 թուականներուն Պարոնեանի հրատարակած «Թատրոն» երգիծաթերթին՝ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունեցող 70 թիւերուն մանրաժապաւէնը : Ասկէ զատ նոյն Նուպարեան մատենադարանի տնօ-

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

Ռուսիան ալ ըսած է եղեր թէ՝ ինչ նըպատակաւ որ Անգղիոյ նաւատորմիղը ներս մտաւ, նոյն նպատակաւ ես ալ պիտի մտնամ :

Դուն ալ հրամմէ՛:

Ով դուք՝ որ ուրիշի քով երբեմն պըզտիկ մնացած էք, եւ որ կեանքերնուդ մէջ բնաւ մէկու մը քով պզտիկ իյնալ չէք ուզեր, ելէք ամէնքնիդ ալ հոս եկէք :

Ըսելիք մնա՞ց :

×

Օսմ. Երեսփոխանական Ժողովոյ առժամանակեայ կերպով դադրելուն վրայ ի՞նչ կարծիք ունիք :

Ես շատոնց ի վեր, ատոր բացուած օրէն ի վեր, կը զուշակէի որ այս ժողովն օր մը կամ երեք ամսուան համար պիտի գոցուի եւ կամ բոլորովին պիտի խափանի :

Հարցուր հիմա ինծի թէ ի՞նչպէս կը զուշակէիր :

— Ի՞նչպէս կը զուշակէիր :

— Որովհետեւ կ՛ըսէի ինքնիրմէս, «Թատրոն»իս մէջ ոչ թէ նախարարի մը՝ այլ «օտաճի»ի մը դէմ եթէ երկու խօսք ընէի՝ իսկոյն ամիս մը կը դադրեցնէին «Թատրոն»ը. իսկ եթէ քիչ մը ծանր կոխէի՝ կը խափանէին զայն: Ասոնք ինքնիրենս ըսելէս ետքը սա եզրակացութիւնը կը հանէի թէ՝ քանի որ այս երեսփոխաններէն ոմանք չէրքէզներուն դէմ, նախարարներուն դէմ ծանր ու երկար ճառեր կը խօսին, անպատճառ լրագիրնին պիտի գոցուի օր մը: Մինչեւ անդամ կ՛ըսէի մտօքս թէ ասոնց տարեկան երկու հարիւր թուղթ ալ տրուելու չէ, որպէսզի յաջորդ երեսփոխաններն ազատախօսութեան եռանդնին քիչ մը չափաւորեն՝ մեզնէ օրինակ առնելով :

×

Մինչդեռ կառավարութիւնք զօրք, նաւատորմիղ եւն. կը զրկեն հոս իրենց շահը ու պատիւը պաշտպանելու համար, Զամուրճեան մեծիմաստ պատուելին ալ բառատորմիղ մը կը զրկէ Փունջին Գեր. Նար–Պէյի նախնական եւ կրթական Քրիստոնէականները որպէս թէ պաշտպանելու համար :

Զամուրճեան պատուելին որչափ ալ կեղծէ թէ Գեր. Նար–Պէյի Քրիստոնէականներուն պաշտպան հանդիսացած է, զինք ճանչցողները չեն խաբուիր, եւ գիտեն թէ այդ Քրիստոնէականներուն վնասելու նպատակաւ է որ մեծիմաստ Պատուելին զանոնք կը պաշտպանէ ըստ առածին թէ Պատուելիէն պաշտպանուած գրքերը դպրոցներէն կը մերժուին :

Կ՛ըսեն թէ Պատուելին շատոնց ի վեր առիթի կը սպասէ եղեր Գեր. Նար Պէյի չարիք հասցնելու համար. սատանան ներկայացուց առիթը, Պատուելին ալ չփախցուց զայն :

Կ՛ըսուի նաեւ թէ Գեր. Նար Պէյ միտք ունի դատ բանալ եւ իր Քրիստոնէականներուն տպագրութեան ծախքը Պատուելիէն պահանջել :

×

Երկու տող ալ բժշկական :

Աւետիս անոնց՝ որոնց որովայնը խիստ պինդ ըլլալով՝ զօրաւոր լուծողական դեղերու կարօտութիւն ունին :

Այս օրերս անանկ զօրաւոր լուծողական դեղ մը գտնուեր է որ ծայրայեղ որովայնապինդ մարդոց անդամ ազդեցութիւն կ՛ընէ կոր : Այս դեղը հակառակ իր զօրութեան, շատ ալ աժան է, այնքան աժան որ պէտք չունեցողն ալ կրնայ առնել :

Արդ, այս դեղը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կովու միս, որ այս օրերս օխան ի դին հարիւր փարայի կը ծախուի գրավաճառներու քով,— մսավաճառներու քով պիտի ըսէի :

Հարիւր փարա տալով մարդ կրնայ տասը քսան հոգիի լուծում տալ, մինչդեռ եթէ դեղագործի երթաս՝ 8 – 10 զրուշ պիտի տաս մէկ հոգւոյ համար, եւ այն դեղն ալ շատ անդամ օգուտ չըներ : Իմ ըսած դեղս անանկ երկու երեք անդամ լուծում տուողներէն չէ, այլ շաբաթներով, ամիսներով եւ եթէ առաջքը չառնես՝ տարիներով կը քշէ ...

Աղքատաց համար աղուոր առիթ ... ձեռքէ փախցնելու չիդար :

×

Տեսարանն է Էմին – Էօնիւ :

Յոյնին մէկը բազմութեան մէջ իւր ձեռքը սխալմամբ քովինին բաճկոնին գրպանը տանելով՝ ժամացոյց մը առնելու միջոցին կը բռնուի :

Իսկոյն ոստիկան մը կը հասնի :

— Ինչո՞ւ կը բռնէք կոր, ի՞նչ ըրի ես կը պօռայ Յոյնը :

— Առանց ամչնալու կը պօռա՞ս կոր ալ:

— Ինչո՞ւ պիտի չպօռամ, թող տուէք օձիքս, ի՞նչ ըրի ես ...

— Ի՞նչ պիտի ընես, սա մարդուն ժամացոյցը կը գողնայիր կոր, անոր համար բռնեցինք :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(6 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ջեմ գրօսաշրջիկներու խումբը լաւ տպաւորութիւն ստացաւ Հայաստանէն, յատկապէս «Հայ ժողովուրդին սրտրայութենէն» եւ Հայկ. ճաշերէն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ժողովի մը ընթացքին հաստատուեցաւ, որ Արտաշատի շրջանի Աղամդալու դիւղին կոլանտեսութեան մէջ աշխատաղներուն 41 տոկոսը, այս կամ այն ձեւով, խուսափած է կոլտնտեսութեան մէջ աշխատելէ։ 192 հոգի երբեք չեն աշխատած, 96 հոգի ալ՝ տարբեր գործերու լծուած են։

ՋԵՒՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ մէջ պիտի կատմակերպուի «Հայկական մշակոյթի օր»։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ծննդեան 105ամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ, ուր ներկայացուեցան մեծանուն դրադէտին գործերը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ԶՐԲԱՇԵԱՆ, որ Երեւանի պետական համալսարանի հայ դրականութեան ամպիոնի դոցենտ է, ատացաւ բանասիրական գիտութիւններու դոկտորի կոչում։

Ճոն Կլբրայոսեան, իր կարգին, ատացաւ պատմական գիտութիւններու դոկտորի գիտական աստիճան։

«ՊԱՀԱՆՋԻՈՒՄ Է ԾԻԾԱՂ» խորագրին տակ, «Գրական Թերթ»ի ընթերցող Աղասի Այվազեան անհրաժեշտ կը դտնէ երգիծական գործերու եւ ժապաւէններու արտադրութիւնը։ Ատոնց պակասը զգալի է։ «Վերջին տասնամեակում հրատարակուած հումորիստական գրքերը մատների վրայ կարելի է հաշուել.— Վեց հատ գրքեր, որոնք հեռու են երգիծական լինելուց»։

ԱՐԱԲԿԻՐԻ թաղամասին մէջ (Երեւան) չինուեցաւ զեղեցիկ պանդոկ մը՝ 140 յարմարաւէտ սենեակներով։

ԵՐԵՒԱՆԻ ներկերու գործարանը օժտուեցաւ նոր բաժինով մը, Լենհատտանէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն բերուած մեքենաներով։ Տարեկան արտադրութիւնը, համաձայն ծրագրին, պիտի ըլլայ հինգ հազար չորս հարիւր թոն։ Նախատեսուած է մեծցնել գործարանը եւ արտադրութեան քանակը հասցնել տասը հազար թոնի։

ԱՐԵՒԸ՝ ՍՊԱՆԻՈՅ ՎՐԱՅ

(Գ. եւ վերջին մաս)

(Ընդդիմութիւն մը կայ, յայտարարեց ըեց օտար լրագրողի մը՝ Սպանիոյ այժմու կառավարութեան պատասխանատու նախարարներէն մէկը.— Մենք պիտենք, թէեւս բախտաւորութիւն մըն է Սպանիոյ համար, որ այդ չարժումին գլուխը կը դտնուին բարձր արժանիքի տէր անձեր»։

Բացատրութիւնը սքանչելի է։ Երկու տարի առաջ անկարելի էր մտածել նման յայտարարութեան մը մասին։ Փաստօրէն ընդունիլ ըսել է, թէ դոյութիւն ունի այլ ուժ մը, որ կը հաստատուի ամենուրեք՝ ձիպրալթարէն մինչեւ Սան – Սեպաս – տիանօ։

Ընդդիմադիրներու պարագլուխներէն Թիերնօ Կալվան, ընկերվարական մըն է, բայց միեւնոյն ատեն իրապաշտ մը։ Գիտէ, թէ կառավարութեան մէջ լուռ պայքար մը դոյութիւն ունի « ազատական » եւ « կարծր » նախարարներու միջեւ։ Կ'ընդունի, թէ տարակարծութիւններ կան առաջիններուն եւ ընդդիմադիրնեռւն մէջեւ։ Գիտէ, թէ իր դաղափարներուն համար հակողութեան տակ կը դտնուի եւ զրկուեցաւ Մատրիտի համալսարանի դասախօսի իր ամպիոնէն, ուր փրոֆէսէօր էր քաղաքական տնտեսութեան ճիւղին մէջ։ «Մեղի համար ,— դիտել կուտայ ան, — անհրաժեշտ է բոլորել հանդրուան մը, այն որ կը կոչուի դասական քաղքենի ժողովրդավարութիւն։։ Պէտք չէ խրտչիլ բառերէ . ան հրաժեշտութիւն է օդտագործել կարդ մը կառուցուածքներ , որոնք հաստատուած են Ֆրանքոյի վարչաձեւին կողմէ, օրի նակ՝ միակ համագործակցականը, որ դոյութիւն ունի ։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ պիտի բոլորենք երկար ժամանակաշրջան մը նոր դրամատիրութեան ։ Այս մէկը իրողութիւն է ։ Եթէ յաջողինք պահպանել համագործակցականին միութիւնը, աչխատաւոր դասակարդը ապդու միջոց մը կ'ունենայ գործելու նոր դրամատիրութեան չրջագիծին մէջ։ Անհրաժեշտ է ուշադրութիւն դարձնել ամէն մանրամասնութեան։ Ամէն մէկ սխալ կրնայ անդարձ ըլլալ։

Բոպկ մը ընդմիջեց եւ վերսկսաւ ։

Եւ դուք ալ, սիրել ննիքոլա Վլատիմիրովիչ , եւ այդ խնդիրին համար է որ ձեղմէ խնդրեցի հոս դալ ։

Երկնցաւ բարմոցին վրայ ուր նստած էր, իրեն ընտանի ձեւով մը թեւերը խաչաձեւեց կուրծքին վրայ, եւ ուղղակի Սավինոքինի նայելով, պարզեց կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանար իր առջեւ ։

Սավինոքի հաճոյքով նչմարեց որ Սիմէոնովի կը խուսափէր ռամկավարական ձեռնով ճարտասանութենէ եւ իրեն կը խօսէր որպէս խելացի մարդու մը ոչ թէ ժողովրդական ունկնդիրներու։ Ասոք չէդաւ ոչ «ցարին անարդ տիապետութեան» ոչ «դարչելի պատերազմին» , ոչ ալ հակադարձէն , պրոլետարիատի յաղթանակի մասին ։

Ակներեւ էր որ այդ յաղթանակը դինք կը չահադրդռէր միայն անոր համար որ չենարան մըն էր, Ռուսիան կառավարելու համար կարեւոր չծակ մը, եւ իչխանութեան տէր ըլլալն էր էականը, ինչպէս Լենինի եւ Թրոցքիի, նոյնպէս իրեն համար։ Այս առաջին տեսակցութեան մէջ Սավինոքիի թուեցաւ թէ նոր ինքնակալութիւն մըն էր որ կ'եղկէր ցարերու հին դահին վրայ, եւ ախորժելի դղացում մը ունեցաւ, վասնդի եթէ անկարելի է վերաճարանիլ , կոպիտ , դիւրադրդիռ եւ նախանձոտ ամբոխին հետ կարելի է խօսիլ, մտացի եւ ամենակարող քանի մը մարդոց հետ որքան ալ հեռու ըլլան ձեր դաղափարներէն։ Սիմէոնովի համար բացայայտ էր որ բոլչեւիկները պիտի պահէին իչխանութիւնը ։ Գերմանիոյ հետ հաչտութիւն պիտի ընէին ։

— Պատրանք մի ունենաք, ըսաւ. խաղաղութիւնը պիտի կնքուի, դէշ պիտի ըլլայ , կը հասկնանք։ Բայց յոռի խաղաղութիւն մը աւելի կ'արժէ քան պատերազմներու լաւագոյնը ։ Եւ խաղաղութեան մէջ, մեր վրէժը պիտի առնենք ։ Բայց, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, մենք երիտասարդ եւ անփորձ ենք գործերու մէջ ։ Սկզբունքներու մասին, կառավարութեան մէջ տատամսում չկայ , դրութիւնը կատարեալ է։ Բայց գործերու մեքենականութեան մէջ մեղի կը պակսին մասնագէտները։ Գերմանացի փորձագէտներու հետ պիտի բանակցինք տնտեսական եւ դրամական հարցերու մասին . կառավարութիւնը կը յուսայ թէ պիտի ընդունիք Պրէսթ Լիթովսքի մէջ թեքնիքական խորհրդականի պաչտօնը, ինչ որ, չենթադրեր բնաւ թէ կը բաժնէք մեր քաղաքական եւ ընկերային դաղափարները ։

Սավինոքի որքան ալ որոչած ըլլար չդարմանալ, ինքդինքը չկրցաւ դսպել չարժում մը ընելէ ։ Ափ մը մարդիկ որ իչխանութիւնը դրաւած էին ուժով, աջակցութեան պղտիկ խումբ մը, եւ Հրեաներ , կը թուէին իրեն թէ արտասահմանի մէջ իրենց երկար բնակութեան ընթացքին կոլոնցուցած էին խորութիւն ներու դղացումը, մինչ , յաւակնութիւն ունէին կործանելու, հիմնովին եւ ամբողջապէս, նախկին ընկերականութիւնը, անոր սկզբունքներն խոկ աւերելով, եւ ահաւասիկ առաջին դժուարութեան՝ իրեն կը դիմէին որ անչուչտ մէկին էր կարեւոր չենակիներէն այն կարդաւորութեան որու դէմ կատաղօրէն կը մաքառէին :... Բայց պէտք էր պահել հաղորդակցութիւնը Սէմէոնովի եւ Սմօլնիյի կառավարութեան հետ, եւ Սավինոքի դուարճացաւ այս մէկին առաջարկութեան տալով պատասխաններէն ամէնէն երկարապատը մը , քաղաձածութիւնը եւ բազմադիմի : Բազմաթիւ վերապահումներով, յառաջ եկաւ որ Սավինոքի ինքդինքը արժանի չէր համարիր ժողովրդական կառավարութեան եւ պրոլետարիատի մենատիրութեան անունով խօսելու Պրէսթ – Լիթո – վրսքի ժողովներուն մէջ, թէ, իբր ռուս քաղաքացի իրաւունք չունէր մերժելու թէքնիքի խորհրդակցութիւններ ընել այն մարդոց հետ որ ստանձնած էին վարելու անտեսական դժուարին բանակցութիւններ Գերմաններուն հետ ։

Ուրեմն իրենց տրամադրութեան ներքեւ էր, եթէ կ'ուղէին դալ դինք տեսնելու։ Նախընտրելի էր որ հիւսիսային դրաստան մէջ տեղի ունենար այս տեսակցութիւնը ։ Սավինոքի Սմօլնէյ ընելիք այցելութիւնները պատճառ պիտի ըլլային հետաքրքրութիւն արթնցնելու , տեսակ տեսակ մեկնութիւններ յառաջ բերելու ինչ որ հաճելի պիտի չըլլար ոչ կառավարութեան պետերուն, ոչ ալ իրեն։ Եւ Սիմէոնով հասկցած էր ասիկա, քանի որ իրեն ծածուկ ժամադրութիւն տուած էր մասնաւոր սենեակի մը չորս խուլ պատերուն մէջ ։

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ԱՐԵՒԸ՝ ՍՊԱՆԻՈՅ ՎՐԱՅ

(Գ. եւ վերջին մաս)

(Ընդդիմութիւն մը կայ, յայտարարեց ըեց օտար լրագրողի մը՝ Սպանիոյ այժմու կառավարութեան պատասխանատու նախարարներէն մէկը.— Մենք պիտենք, թէեւս բախտաւորութիւն մըն է Սպանիոյ համար, որ այդ չարժումին գլուխը կը դտնուին բարձր արժանիքի տէր անձեր»։

Բացատրութիւնը սքանչելի է։ Երկու տարի առաջ անկարելի էր մտածել նման յայտարարութեան մը մասին։ Փաստօրէն ընդունիլ ըսել է, թէ դոյութիւն ունի այլ ուժ մը, որ կը հաստատուի ամենուրեք՝ ձիպրալթարէն մինչեւ Սան – Սեպաս – տիանօ։

Ընդդիմադիրներու պարագլուխներէն Թիերնօ Կալվան, ընկերվարական մըն է, բայց միեւնոյն ատեն իրապաշտ մը։ Գիտէ, թէ կառավարութեան մէջ լուռ պայքար մը դոյութիւն ունի « ազատական » եւ « կարծր » նախարարներու միջեւ։ Կ'ընդունի, թէ տարակարծութիւններ կան առաջիններուն եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ։ Գիտէ, թէ իր դաղափարներուն համար հակողութեան տակ կը դտնուի եւ զրկուեցաւ Մատրիտի համալսարանի դասախօսի իր ամպիոնէն, ուր փրոֆէսէօր էր քաղաքական տնտեսութեան ճիւղին մէջ ։ «Մեղի համար ,— դիտել կուտայ ան, — անհրաժեշտ է բոլորել հանդրուան մը, այն որ կը կոչուի դասական քաղքենի ժողովրդավարութիւն։։ Պէտք չէ խրտչիլ բառերէ . ան հրաժեշտութիւն է օդտագործել կարդ մը կառուցուածքներ , որոնք հաստատուած են Ֆրանքոյի վարչաձեւին կողմէ, օրի նակ՝ միակ համագործակցականը, որ դոյութիւն ունի ։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ պիտի բոլորենք երկար ժամանակաշրջան մը նոր դրամատիրութեան ։ Այս մէկը իրողութիւն է ։ Եթէ յաջողինք պահպանել համագործակցականին միութիւնը, աչխատաւոր դասակարդը ապդու միջոց մը կ'ունենայ գործելու նոր դրամատիրութեան չրջագիծին մէջ։ Անհրաժեշտ է ուշադրութիւն դարձնել ամէն մանրամասնութեան։ Ամէն մէկ սխալ կրնայ անդարձ ըլլալ։

Բոպկ մը ընդմիջեց եւ վերսկսաւ ։

Եւ դուք ալ, սիրել ննիքոլա Վլատիմիրովիչ , եւ այդ խնդիրին համար է որ ձեղմէ խնդրեցի հոս դալ ։

Երկնցաւ բարմոցին վրայ ուր նստած էր, իրեն ընտանի ձեւով մը թեւերը խաչաձեւեց կուրծքին վրայ, եւ ուղղակի Սավինոքիին նայելով, պարզեց կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանար իր առջեւ ։

Սավինոքի հաճոյքով նչմարեց որ Սիմէոնովի կը խուսափէր ռամկավարական ձեռնով ճարտասանութենէ եւ իրեն կը խօսէր որպէս խելացի մարդու մը ոչ թէ ժողովրդական ունկնդիրներու։ Ասոք չէդաւ ոչ «ցարին անարդ տիապետութեան» ոչ «դարչելի պատերազմին» , ոչ ալ հակադարձէն , պրոլետարիատի յաղթանակի մասին ։

Ակներեւ էր որ այդ յաղթանակը դինք կը չահադրդռէր միայն անոր համար որ չենարան մըն էր, Ռուսիան կառավարելու համար կարեւոր չծակ մը, եւ իչխանութեան տէր ըլլալն էր էականը, ինչպէս Լենինի եւ Թրոցքիի, նոյնպէս իրեն համար։ Այս առաջին տեսակցութեան մէջ Սավինոքիի թուեցաւ թէ նոր ինքնակալութիւն մըն էր որ կ'եղկէր ցարերու հին դահին վրայ, եւ ախորժելի դղացում մը ունեցաւ, վասնդի եթէ անկարելի է վերաճարանիլ , կոպիտ , դիւրադրդիռ եւ նախանձոտ ամբոխին հետ կարելի է խօսիլ, մտացի եւ ամենակարող քանի մը մարդոց հետ որքան ալ հեռու ըլլան ձեր դաղափարներէն։ Սիմէոնովի համար բացայայտ էր որ բոլչեւիկները պիտի պահէին իչխանութիւնը ։ Գերմանիոյ հետ հաչտութիւն պիտի ընէին ։

— Պատրանք մի ունենաք, ըսաւ. խաղաղութիւնը պիտի կնքուի, դէշ պիտի ըլլայ , կը հասկնանք։ Բայց յոռի խաղաղութիւն մը աւելի կ'արժէ քան պատերազմներու լաւագոյնը ։ Եւ խաղաղութեան մէջ, մեր վրէժը պիտի առնենք ։ Բայց, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, մենք երիտասարդ եւ անփորձ ենք գործերու մէջ ։ Սկզբունքներու մասին, կառավարութեան մէջ տատամսում չկայ , դրութիւնը կատարեալ է։ Բայց գործերու մեքենականութեան մէջ մեղի կը պակսին մասնագէտները։ Գերմանացի փորձագէտներու հետ պիտի բանակցինք տնտեսական եւ դրամական հարցերու մասին . կառավարութիւնը կը յուսայ թէ պիտի ընդունիք Պրէսթ Լիթովսքի մէջ թեքնիքական խորհրդականի պաչտօնը, ինչ որ, չենթադրեր բնաւ թէ կը բաժնէք մեր քաղաքական եւ ընկերային դաղափարները ։

Սավինոքի որքան ալ որոչած ըլլար չդարմանալ, ինքդինքը չկրցաւ դսպել չարժում մը ընելէ ։ Ափ մը մարդիկ որ իչխանութիւնը դրաւած էին ուժով, աջակցութեան պղտիկ խումբ մը, եւ Հրեաներ , կը թուէին իրեն թէ արտասահմանի մէջ իրենց երկար բնակութեան ընթացքին կոլոնցուցած էին խորութիւն ներու դղացումը, մինչ , յաւակնութիւն ունէին կործանելու, հիմնովին եւ ամբողջապէս, նախկին ընկերականութիւնը, անոր սկզբունքներն խոկ աւերելով, եւ ահաւասիկ առաջին դժուարութեան՝ իրեն կը դիմէին որ անչուչտ մէկին էր կարեւոր չենակիներէն այն կարդաւորութեան որու դէմ կատաղօրէն կը մաքառէին :... Բայց պէտք էր պահել հաղորդակցութիւնը Սէմէոնովի եւ Սմօլնիյի կառավարութեան հետ, եւ Սավինոքի դուարճացաւ այս մէկին առաջարկութեան տալով պատասխաններէն ամէնէն երկարապատը մը , քաղաձածութիւնը եւ բազմադիմի : Բազմաթիւ վերապահումներով, յառաջ եկաւ որ Սավինոքի ինքդինքը արժանի չէր համարիր ժողովրդական կառավարութեան եւ պրոլետարիատի մենատիրութեան անունով խօսելու Պրէսթ – Լիթո – վրսքի ժողովներուն մէջ, թէ, իբր ռուս քաղաքացի իրաւունք չունէր մերժելու թէքնիքի խորհրդակցութիւններ ընել այն մարդոց հետ որ ստանձնած էին վարելու անտեսական դժուարին բանակցութիւններ Գերմաններուն հետ ։

Ուրեմն իրենց տրամադրութեան ներքեւ էր, եթէ կ'ուղէին դալ դինք տեսնելու։ Նախընտրելի էր որ հիւսիսային դրաստան մէջ տեղի ունենար այս տեսակցութիւնը ։ Սավինոքի Սմօլնէյ ընելիք այցելութիւնները պատճառ պիտի ըլլային հետաքրքրութիւն արթնցնելու , տեսակ տեսակ մեկնութիւններ յառաջ բերելու ինչ որ հաճելի պիտի չըլլար ոչ կառավարութեան պետերուն, ոչ ալ իրեն։ Եւ Սիմէոնովի հասկցած էր ասիկա, քանի որ իրեն ծածուկ ժամադրութիւն տուած էր մասնաւոր սենեակի մը չորս խուլ պատերուն մէջ ։

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

- Ե Ր Բ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

— Իրեն իմաց տուէք թէ, այն օրը որ ուզէ պատութեան ծառայել, իրեն եւ իր հաղուագիւտ յատկութիւններուն արժանի պաչտօն մը պիտի դտնեմ, իմ քովս , արտաքին նախարարութեան մէջ։ Աչխատանքի տակ ընկճուած ենք։ Մնաց որ ,նոր թուխով մէկը ոչ մէկը կրնայ անդործ մնալ ։

Բոպկ մը ընդմիջեց եւ վերսկսաւ ։

Եւ դուք ալ, սիրել ննիքոլա Վլատիմիր – րովիչ , եւ այդ խնդիրին համար է որ ձեղմէ խնդրեցի հոս դալ ։

Երկնցաւ բարմոցին վրայ ուր նստած էր, իրեն ընտանի ձեւով մը թեւերը խաչաձեւեց կուրծքին վրայ, եւ ուղղակի Սավինոքին նայելով, պարզեց կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանար իր առջեւ ։

Սավինոքի հաճոյքով նչմարեց որ Սիմէոնովի կը խուսափէր ռամկավարական ձեռնով ճարտասանութենէ եւ իրեն կը խօսէր որպէս խելացի մարդու մը ոչ թէ ժողովրդական ունկնդիրներու։ Ասոք չէդաւ ոչ «ցարին անարդ տիապետութեան» ոչ «դարչելի պատերազմին» , ոչ ալ հակադարձէն , պրոլետարիատի յաղթանակի մասին ։

Ակներեւ էր որ այդ յաղթանակը դինք կը չահադրդռէր միայն անոր համար որ չենարան մըն էր, Ռուսիան կառավարելու համար կարեւոր չծակ մը, եւ իչխանութեան տէր ըլլալն էր էականը, ինչպէս Լենինի եւ Թրոցքիի, նոյնպէս իրեն համար։ Այս առաջին տեսակցութեան մէջ Սավինոքիի թուեցաւ թէ նոր ինքնակալութիւն մըն էր որ կ'եղկէր ցարերու հին դահին վրայ, եւ ախորժելի դղացում մը ունեցաւ, վասնդի եթէ անկարելի է վերաճարանիլ , կոպիտ , դիւրադրդիռ եւ նախանձոտ ամբոխին հետ կարելի է խօսիլ, մտացի եւ ամենակարող քանի մը մարդոց հետ որքան ալ հեռու ըլլան ձեր դաղափարներէն։ Սիմէոնովի համար բացայայտ էր որ բոլչեւիկները պիտի պահէին իչխանութիւնը ։ Գերմանիոյ հետ հաչտութիւն պիտի ընէին ։

— Պատրանք մի ունենաք, ըսաւ. խաղաղութիւնը պիտի կնքուի, դէշ պիտի ըլլայ , կը հասկնանք։ Բայց յոռի խաղաղութիւն մը աւելի կ'արժէ քան պատերազմներու լաւագոյնը ։ Եւ խաղաղութեան մէջ, մեր վրէժը պիտի առնենք ։ Բայց, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, մենք երիտասարդ եւ անփորձ ենք գործերու

Պ. Տիգրան Ներկիզեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Ներկիզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ներկիզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ժօզէֆ Ներկիզեան եւ զաւակներյը, Ալպեր Ներկիզեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի Հալաճեան եւ զաւակները (Հիւս. Ամերիկա), Այրի Տիկին Ովսաննա Աւագեան (Պէյրութ), Այրի Տիկին Մարիձա Կեցոյեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Հալաճեան (Հար. Ամերիկա), Այրի Տիկին Հ. Հալաճեան (Հար. Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագրճեան, ինչպէս նաեւ Ներկիզեան, Հալաճեան, Աւագեան եւ Պագրճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՒԳԻՆԷ ՆԵՐԿԻԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Յուլիս 23) ժամը 15·30ին, Սէն Տիտիէ Օ Մոն տ'Օռի եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տ. Ներկիզեան Քասթէլ Կռի, Ռութ տը Լիմոնիսթ, Սէն – Տիտիէ Օ Մոն տ'Օռ (69):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յարութիւն Տէյիրմէնճեանի (Ժիլսոն) կսկծալի մահուան առթիւ իր կնքահայրը եւ մտերմիկ ընկերը Տէր եւ Տիկին Արամ Պասմաճեան 30 Ֆր. կը նուիրեն Յառաջի, 30 Հայ – Բոյժին եւ 60 հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Ս. Համբարձումեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց կնոջ եւ մօր՝ ընկերուհի Շնորհիկ Համբարձումեանի մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Փօլ Ժոֆրէ (ողբացեալ Տիկին Արմաւ Սերայտարեանի աղջիկը) հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց մօր եւ զոնքանջի հանգուցեալ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԱՒ ՍԵՐԱՅՏԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց եղբօր ԷՏՈՒԱՐի որ զոհուած է Ֆրանսայի համար: Հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ:

Կը խնդրուի հանգուցեալներու յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Նեւրիկ Պասմաճեան եւ զաւակը Քլօտ կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (24 Յուլիս) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Նմանապէս իրենց վաղամեռիկ զաւկին եւ եղբօր՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ եւ իրենց նահատակ հօր եւ մեծ հօր՝ ԽԱՉԻԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ յիշատակներուն:

Յիշեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հանգուցեալ Տիկին Թեփէրիկ Եարմայեանի վերջին փափաքին համաձայն, իր զաւակները Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան եւ Տէր եւ Տիկին Եարմայեան կը նուիրեն 200 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

(Խանասորի տարեդարձին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ ամբողջ օրը:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբին եւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մարմիններուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ԱՒՏՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Պուլի մրցում: Խաղեր եւ մրցումներ փոքրերուն համար: Ամբողջ օրուան տօնակատարութիւնը շարժանկարի պիտի առնուի:

Արգիլուած է որեւէ բան բերել դուրսէն եւ ծախել:

× Պուլվառ Օտտոյէն օթոքառով մեկնելու համար արձանագրուիլ ընկերներ Յ. Արզումանեանի եւ Հայկ Սարգիսեանի մօտ:

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի:

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին:

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ:

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին:

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ: Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ. Ղազար Տէրտէրեանի մօտ:

×

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ
(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարեդարձին առթիւ:

Կազմակերպուած «Արզութեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Կիրակի, (Յուլիս 24) առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գերեզմանատան Շիրիմներուն: Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձրախօսով:

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Մատչելի պիւֆէ:

Անձրեւի պարագային հանդէս-խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Շաւիլի դպրոցին սրահը:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոն տը Շէրիւի, Պառժի դաշտին, զովասուն բարտիներուն տակ: (Սինեմա Վառիէթէի ետեւի կողմը):

Հայկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ:

Ճոխ պիւֆէ, եւ աւանդական շամփուրը, մատչելի դիներով:

Օթօքառը, Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը 10ին:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար:

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ:

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30:

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել:

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները այս Ուրբաթ երեկոյ Բիւ Պուփիէ, դպրոցի սրահը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն տարեկան պատգամաւորական ժողովի առթիւ, եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն եւ յարակից հարցեր:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը): Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
23
ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI
23 JUILLET
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10667

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.667

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Տարին մէկ օր կը յատկացնենք ոգեկոչելու համար յիշատակը մեր այն անհամար, անուանի եւ անանուն, համեստ ու խոնարհ հերոսներուն, որոնք իրենց արիւնը նուիրեցին հայ ազգի ազատագրութեան համար :

Անոնք իրենց զոհեբերութեամբ ոսկեղէն էջեր արձանագրեցին Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ : Փրկեցին Հայուն պատիւը :Իրենց վրիժառու բազուկներով ծունկի բերին մեր դահիճները:

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձը խորհրդանշական թուական մըն է՝ երախտագիտութեամբ յիշելու համար հայ ազգի այդ քաջարի զաւակները :

Տարագրի մեր ներկայ անստոյգ կեանքին մէջ Խանասորը դարձած է ժողովրդական տօն մը : Ամէն կողմ հանդիսութիւններ — մանաւանդ դաշտահանդէսներ — կը կազմակերպուին՝ տօնելու համար մեր յեղափոխական առաջին մեծածաւալ մարտական ձեռնարկի տարեդարձը :

Երկու հարիւր յիսուն հետեւակ եւ հեծեալ մարտիկներ մասնակցեցան 1897 Յուլիս 25ի այդ մեծ արշաւանքին, որուն նպատակն էր նախ՝ պատժել քրտական Մազրիկ ցեղը, որ 1896ին դաւադրաբար ջարդած էր Վանէն հեռացող հարիւրաւոր Հայեր՝ Աւետիսեանի առաջնորդութեամբ :

Երկրորդ՝ ուշադրութիւնը դրաւել Բարենորոգումներու երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց, որոնք 1895 – 96ի համատարած ջարդերուն լուր ականատես— եթէ ոչ մեղսակից — էին եղած, քաջալերելով կարմիր սուլթանը :

Արշաւանքի նախօրեակին 247 հոգի կարգով ստորագրեցին երդմնագիր մը, որով հայդուկները կ՚ըսէին.

« Մենք՝ որ ազատ կամքով խմբուել ենք Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան յաղթական դրօշակի տակ՝ մարտնչելու յանուն տառապեալ Հայրենիքի ազատութեան սրբազան գաղափարի, մենք՝ յեղափոխական ամէն կարգի հայդուկներս մեր ազատ կամքով տալիս ենք այս երդմնագիրը մեր կուսակցութեան և որպէս գրաւական մեր անկեղծ ու անսուտ խոստման , երդւում ենք Քրիստոսի ազատարար Խաչով, երդւում ենք տառապեալների պաշտպան քաջազնական սրով, երդւում ենք բռնութիւնը կործանող հրացանների որոտմամբ՝

որ չենք դաւաճանի Հայրենիքին,

որ չենք դաւաճանի Դաշնակցութեան սրբազան դրօշակին ...

... Մենք պարտաւորւում ենք մինչեւ մեր արեան վերջին կաթիլը , մինչեւ մեր յետին շունչը մեր ամբողջ զօրութեամբ պաշտպանել մեր Դրօշակին, մեր ընկերներին եւ մեր ղեկավարներին :

... Մեր սուրբ ուխտը հաստատում եւ վաւերացնում ենք մեր սեփական ստորագրութեամբ »:

Յուլիս 25ի այդածաղին Պարսկաստանի սահմանագլուխէն դէպի Արաուլի բարձունքը յառաջացող հեծեալ եւ հետեւակ հայդուկները դիրք կը բռնեն յարձակելու համար Շարաֆ պէյի ցեղախումբին վրայ, որ վրան զարկած էր Խանասորի դաշտին մէջ :

Յարձակումը տեղի կ՚ունենայ յանկարծակի՝ սարսափի ենթարկելով ջարդարար Քիւրտերը : Կիները լեղապատառ դուրս կը փախչին վրաններէն: Սակայն հայդուկները կը հանդարտեցնեն զանոնք, ըսելով,

Մի՛ վախենար, հանգի՛ստ կացիր ,
պանի ճան,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ-ԷՐՀԱՐՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻՆ ՀԱՐՑԸ

ՉԷ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Պոնի մէջ տեղի ունեցաւ նախագահ տը Կոլի եւ վարչապետ Էրհարտի եօթներորդ հանդիպումը , նախատեսուած Ֆրանքեւ-գերման համաձայնագրերով :

Երկու կողմերն ալ համաձայն են ընդունելու համար թէ լաւատեսութեան պատճառներ կան : Երկու թեքնիք համաձայնագրեր ստորագրուած են Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարներուն կողմէ :

Ինչ կը վերաբերի սակայն Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրքին, դէտերու համաձայն մասնաւոր պատճառ մը չկայ լաւատեսութեան : Նախագահ տը Կոլ յստակօրէն ըսած է թէ Ֆրանսական զօրքին պարագան ամէն բանէ առաջ քաղաքական բնոյթ ունի: Եթէ Էրհարտ համաձայն է սկզբունքով, իր տեսակէտը պարզելով ըսած է թէ «Ֆրանքեւգերման տեսակէտներու նոյնութիւն մը պէտք է կենսական հիմն ըլլայ որ թոյլ տայ լուծում մը գտնել գործնական հարցերուն, նման կարգադրութիւն մը միայն փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտի մը մէջ կրնայ ըլլալ»: Յայտնի չէ անշուշտ թէ ի՞նչ ըսած է տը Կոլի գլուխ գլխի տեսակցութեան ընթացքին, կրնայ ըլլալ թէ աւելի ճկուն եղած է քան կառավարական լիակատար նիստին մէջ :

Երկու ղեկավարները այլ նիւթերու մասին ալ խօսած են, մանաւանդ արեւմուտք – արեւելք յարաբերութեանց: Այս մասին վարչապետ Էրհարտ յայտարարած է հեռատեսիլէն թէ տը Կոլ եւ ինք համաձայն գտնուած են որ Գերմանիոյ վերամիացման հարցին բանալին Մոսկուա կը գտնուի եւ ոչ թէ Փանքով: Էրհարտ անդրադառնալով Ատլանտեան կազմակերպութեան , շեշտած է թէ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը երբեք կասկած չէ ունեցած թէ Ֆրանսա հաւատարիմ ընկեր մըն է :

Տը Կոլ այցելած է նաեւ իր հին բարեկամին՝ Քոնրատ Ատընաուրի, որու ըսած է.— « Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի թէ մեր զօրքը քանի մը հարիւր քիլոմեթր աւելի Արեւմուտք գտնուի քան արեւելք» որու վրայ ծերունի նախկին վարչապետը պատասխանած է.— « Ոչ մէկ, եթէ այդ զօրքը գերմանական հողի վրայ չգըտնուէր: Բայց իրաց այս կացութեան մէջ, անոնց տեղափոխումը հարուած մը կուտայ արեւմտեան աշխարհի, որ կ՚եղրակացնէ թէ Ֆրանեւգերմանական բարեկամութիւնը քափութ է : Իմ կարծիքով , հարկ է որ իրաւական պատճառաբանութիւնները մէկ կողմ դրուին եւ տրամաբանութիւնը յաղթէ » :

Իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին, նախագահ տը Կոլ, ճառ մը խօսելով եւ անդրադառնալով վաղուան Եւրոպային, շեշտած է.— « Կ՚ուզեմ խօսիլ մեր Եւրոպայի մասին, Եւրոպա մը որ քայլ առ քայլ ինքզինքը պիտի գտնէ համաձայնութեան մէջ: Կը խօսիմ ամբողջական Եւրոպայի մը մասին, որու մէջ ամբողջական Գերմանիան կենսական դեր մը կ՚ունենայ խաղալիք: Մէկը միւսին հետ կ՚ընթանայ, ամբողջ Եւրոպան եւ ամբողջ Գերմանիան : Այս է զոր կը մտածենք եւ այս է, զոր մեր կարելիութեանց եւ մեր համոզումներու սահմանին մէջ, կրնանք իրագործել » :

Նախագահ տը Կոլ նոյն օրը Փարիզ վերադարձած է իր շքախումբով որու մաս կը կազմէին նախարարապետ՝ Փոմփիտու, արտաքին նախարար՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ, Պաշտպանութեան նախարար՝ Մեսմէռ:

Կանանց երբեք ձեռք տալու չէ
վրիժառու քաջ ֆետան:

Գնդակները կարկուտի պէս կը տեղային ֆէտայիներու հրացաններէն :

« Մի ժամուան մէջ մազրիկ ցեղը» կը բնաջնջուէր: Յեղապետ Շարաֆ պէյ կը յաջողէր փախչելով փրկել իր մորթը :

Երկու տասնեակ ֆետայիներ, որոնց շարքին Ռոստոմի եղբայրը Արիստակէս Զօրեան (Կարօ) , հրացանը ձեռքերնին՝ պատնէշի վրայ կ՚իյնան՝ յանուն հայ ազգի ազատութեան :

Արշաւանքը սարսափ կ՚ազդէ շրջանի քիրտ եւ թուրք բնակչութեան վրայ : Առաջին անգամն էր, որ Հայերը ցոյց կուտային իրենց ուժը , կանոնաւոր բանակ կազմելու կարողութիւնը : Հայու ճակատէն կը սրբուէր ոչխարի պէս մորթուելու սահմանուած ազգ ըլլալու արատը : Դաշնակցութեան անունը յարգանք կը պարտադրէր ջարդարարներուն :

Խանասորի արձագանգը Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի սահմանները գլելով հասաւ մինչեւ Եւրոպա :

Անգլիական Տէյլի Նիուզ մեծ օրաթերթի թղթակիցը եւ գերմանական Վոլֆ հեռագրական գործակալութիւնը անմիջապէս հաղորդեցին այս արտակարգ դէպքը իրենց թերթերուն, նշելով երիտասարդ յեղափոխականներու յանդգնութիւնն ու քաջութիւնը :

Եւրոպական դիւանագիտութիւնը դարձեալ անտարբեր մնաց: Ո՛չ մէկ քայլ առաւ Թուրքիոյ Հայոց վիճակի բարելաւման համար :

Խանասորի ֆէտայիները կտակեցին մեզ յիշել զիրենք ամէն տարի «Յուլիս ամսու 25ին»:

Հաւատարիմ իրենց կտակին, ազատատենչ ու հայրենաբազձ Հայութիւնը երախտագիտութեամբ կը յարգէ իր հերոսներու անմոռաց յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԵՐԱՍԱՆ Ժ. ՔԱՌԷԹ եղերական մահ մը ունեցած է առջի օր, Վեղինէի իր բընակարանին մէջ: Սրտի անհանդստութեան մը հետեւանքով, ծխիկը բերնէն ինկած է եւ հագուստները կրակ առած : Ծանրօրէն այրած, քանի մը ժամ ետք, կը մեռնէր Սէն Ժերմէնի հիւանդանոցը ուր փոխադրուած էր : Ողբացեալ Քառէթ շատ սիրուած դերասան մըն էր: Ծնած 1897ին, աւելի քան հարիւր ֆիլմ դարձուցած է :

ՄԱՏՐԻՏԻ Ա. ՊԷ ՍԷ օրաթերթը, միապետական, գրաւուած է առջի օր, որովհետեւ նպաստաւոր յօդուած մը հրատարակած էր Տօն Խուանի համար :

ՀԱՆՈՅԷՆ կը հերքեն թէ Հօ Շի Մինհ տը Կոլը հրաւիրած ըլլայ Վիէթնամի մայրաքաղաքը :

ՆԵՓԱԼԻ թագաւորն ու թագուհին Ֆրանսա պիտի այցելեն Հոկտեմբերին :

ՊՐԱԶԻԼԻ առեւտրականները յուսահատ վիճակի մը մատնուած են Ֆութպոլի իրենց խումբին պարտութեան պատճառով : Պրազիլցիները այնքան վստահ էին որ իրենց խումբը անգամ մը եւս աշխարհի ախոյեանի բաժակին պիտի արժանանայ, որ յաղթանակը խորհրդանշող ամէն տեսակի ապրանքներ շինած էին ու կը պատրաստուէին շուկայ հանել :

ՍՈՒՐԻԱ Իսրայէլի դէմ բողոք մը ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին, անցեալ շաբթուան սահմանային միջադէպերուն համար :

ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ Գերմանիա այցելութիւնը աւելի եւս ամրապնդած է երկու երկիրներու սիրալիր համաձայնութիւնը : Թունուզի նախագահը այցելած է նաեւ Պերլին եւ ցաւ յայտնած պատին համար, «որ, ըսած է Պուրկիպա, ինչպէս Երուսաղէմի պատը պէտք է մէջտեղէն վերնայ »:

ՃԵՄԻՆԻ Ժ. իր բոլոր պարտականութիւնները կատարած է եւ ամերիկացի երկու տիեզերագնացները ողջ – առողջ վերադարձած են Ատլանտեանի մօտ : Առաջին անգամ ըլլալով է որ մարդը — Քոլինս — իրագործած է մարդկային կապ հաստատել ծիրի վրայ գտնուող երկու մեքենաներու միջեւ :

ԼԵՀԱԿԱՆ Խորհրդարանի հանդիսաւոր նիստի մը ընթացքին, Կոմուլքա յայտարարած է թէ հաւատքն ու անաստուածութիւնը ընդդիմութեան մէջ չեն : Ներկայ տագնապը եկեղեցւոյ հետ զուտ քաղաքական հարց է :

ՔԼԻՎԼԷՆՏԻ (Օհայօ) մէջ ցեղային նոր խռովութիւններ տեղի ունեցած են : Հինգ հոգի վիրաւորուած է, որոնց մէջ ոստիկան մը :

ՔՈԼՈՄՊԻԱՅԻ մէջ յարձակում մը կատարուած է ամերիկեան հիւպատոսարանին վրայ : Նիւթական վնասներ կան միայն :

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է չինական հիւպատոսարանը , չին ճարտարագէտին խորհրդաւոր մահէն ետք : Արտաքսուած դիւանագէտը շատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է Փեքինի մէջ :

ՄԵՌԱ՛Ն՝ ՉԿՈՐԱ՛Ն

Ինչպիսի՛ հերոս ընկերներ մեռան, —
Մեռան , չկորան ...
Կրակն էր ցայտում նրանց աչք–ունքից,
Շանթը՝ շրթունքից.
Երբ խօսում էին ծով–ամբոխի մէջ
Վիշտ ու կարիքից .
Վրէժի, ցասման հրով բորբոքուած՝
Նրանք բեմ ելան ,
Եւ բեմը դարձաւ արիւնով ներկուած
Զոհերի սեղան:

Ինչպիսի՛ հերոս ընկերներ մեռան ...
Այսօր բանտերում, վաղը աքսորում ,
Միւս օր կախաղան
Հանելու համար՝ դահիճը դաժան
Կացինն է սրում ,
Բայց հերոսների շուրթներից սեղմուած
Նզովք չէ լսւում ,
Բաժակն են ըմպում Վերածնութեան
Սիւներին կախուած
Ու հիմնը երգում Յեղափոխութեան
Հպարտ – չյաղթուած:

Ինչպիսի հերոս ընկերներ մեռան ...
Հէ՛յ ,ազատութեան անպարտ զինուորներ,
Դուք որ անխռով
Ներկեցիք փողոց ու գործարաններ
Ձեր տաք արիւնով ,
Նոյն վայրում այսօր ջահել–ջիւաններ
Ըմբոստ շարքերով,
Ձեր գովքն են անում... ձեր թափուած
արեամբ
Սնւում, ամրանում...
Եւ անմահներիդ երդւում են անուամբ
Ու հպարտանում ,
Որ դուք, յիրաւի, պատուով,
վեհութեամբ
Ձեր գործը տարաք—
Մեռա՛ք՝ չկորաք :

Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ

ՀԻՆ «ՊԱՀԱԿԱԽՈՒՄԲ»ԷՆ

(ՌՈՒԲԷՆ)

—o—

Ա.

Հայրենի աշխարհը չեմ տեսած, բայց երբ սկսայ կարդալ Ռուբէնի յուշերը «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, ինծի այնպէս թուեցաւ, թէ ոչ միայն տեսած էի զայն, այլեւ երկար ատեն ապրած էի հոն :

Այո, «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները» գիրք մը չէ, աշխարհ մըն է: Հայոց Աշխարհն է:

Ռուբէնը առաջին անգամ տեսայ Զակաղիկ, ուր այցի եկած էր 1929ին: Գացինք լսելու իր զեկուցումը, ընկերոջ մը տունը: Կը խօսէր մեղմ, հազիւ լսելի ձայնով, եւ անընդհատ կը ծխէր :

— Ա՞յս է Ֆետայապետ Ռուբէնը, — անցաւ մտքէս :

Ոչ փափախ ունէր, ոչ ալ «կողքից կախ մաուզէր»...

Այդ օրերուն էր, որ սկսած էի կարդալ իր յուշերը : Տաք-տաք գրի առի ընթերցողի իմ տպաւորութիւններս, որոնք հրատարակուեցան «Յուսաբեր»ի մէջ, երեք յաջորդական թիւերով :

Քանի մը շաբաթ ետք, իմացանք որ մեր երէց ընկերը Պաղեստին պիտի երթայ այցի. պիտի անցնէր Զակաղիկէն : Խումբ մը ընկերներ կայարան գացինք բարի ճանապարհ մաղթելու: Իր բաժնեակի պատուհանէն տեսաւ մեզ, բարեւեց, ապա հարցուց մեզմէ մէկուն. — Ով է ձեր մէջ Վէմունին :

Յետոյ, դառնալով ինծի.

— Այ տղայ, — ըսաւ, — շատ ես ուռեցրել ինձ :

Կ'ակնարկէր «Յուսաբեր»ի մէջ լոյս տեսած իմ տպաւորութիւններուս : «Ուռենալ» չսիրող մեր ընկերը, իր հաշուով, շատ կը գտնէր այն քանի մը տժգոյն տողերը, որոնք չէին կրնար անշուշտ իր գործին — եւ անձին — արժէքը ճշդել, ոչ իսկ ըմբռնելի դարձնել :

Քանի մը տարի ետք, Գահիրէի մէջ, ուր փոխադրուած էի ես ալ, գրեթէ ամէն օր կը տեսնէի զինք: Թէ կը սիրէի եւ թէ կը յարգէի այս քաջարի յեղափոխականը, որուն անցեալը ապրուած դիւցազներգութիւն մըն էր եւ որ ուղղակի պատկառանք կը ներշնչէր ինծի :

Իր որոնող միտքը, քիչ մը ինքնատիպ տրամաբանութիւնը, խօսելու հանդարտ, բայց ազդու ձեւը, անձէն բխող հմայքը, մեզի՝ կրտսերներուս հանդէպ ունեցած խանդաղատանքը կրկնապէս սիրելի կը դարձնէին զինք :

Գաղափարներ ու տեսակէտներ կը պաշտպանէր հանդարտ զօրութեամբ, բայց հաւատքով : Կը հաւատար իր ըսածին, որ յաճախ հաշտ չէր հասարակաց կարծիքին եւ կեանքի նոր պայմաններուն հետ : Կը պատահէր, որ մինակ մնար իր յայտնած գաղափարներուն եւ պաշտպանած տեսակէտներուն մէջ. թերեւս ասոր համար ալ զօրաւոր կը զգար ինքզինքը, ըստ այն առածին, թէ «մինակ մարդը զօրաւոր մարդ մըն է» : Կը ջանար համոզել. եթէ յաջողէր՝ չէր խրոխտար, եթէ ձախողէր՝ չէր դառնանար: Կարծեմ աւելի շատ պատճառներ ունէր չդառնանալու, քան խրոխտալու...

Տարիներ առաջ, «Համազգային»ի հիմնադիր անդամներու ընդհ. ժողովին մէջ կարդ մը տեսակէտներ յայտնեց, որոնք չէին համապատասխաներ ժողովականներու ընդհանուր տրամադրութեան եւ ժողովին մէջ տիրող մթնոլորտին : Ներկայ էին Համօն, Շանթը, Աղբալեանը, Վ. Նաւասարդեանը, Ստեփան Եսայեանը եւ ուրիշներ : Բախտը ունեցայ ներկայ ըլլալու նաեւ ես, իբրեւ Կեդր. Վարչութեան քարտուղար :

Ռուբէնի պաշտպանած տեսակէտներուն դէմ էին յատկապէս Շանթը եւ Աղբալեանը : Երկուքն ալ կրակ կտրած էին : Շանթը կը ջանար պահել իր պաղարիւնութիւնը. պահ մը՝ դարձաւ ըսաւ Ռուբէնին.

— Ռուբէն, ես քեզ խելացի եւ խոհուն մէկը կը կարծէի, բայց կը տեսնեմ, որ անմիտ բաներ կ'ըսես :

Աղբալեան բարկութենէն կաս-կարմիր կտրած էր. արեան ճնշումէ կը տառապէր արդէն եւ յուզուած ատեն ա-րիւնը գլուխը կը խուժէր : Աղէտ մը չպատահի՛ յանկարծ, անցաւ մտքէս : Եւ բաժակ մը պաղ ջուր տարի դրի առջեւը :

Լսած էի, որ նման փոթորկալի ժողովի մը ընթացքին, Երեւանի մէջ, Ռուբէն ատրճանակ քաշած էր Անդրանիկին : Չելլէ հոս ալ նման բան մը ընէ, — մտածեցի վախով :

Վախս անտեղի էր սակայն. Ռուբէն անխռով մնաց, պահեց իր պաղարիւնը : Ոչ զայրացաւ, ոչ վիրաւորուեցաւ, ոչ ալ Շանթին կամ Աղբալեանին նախատական խօսք մը ուղղեց : Հիացած էի այս քաջ մարդուն սառնասրտութեան վրայ :

Ժողովը սկսած էր եւ կ'ընթանար խաղաղ մթնոլորտի մէջ, պահ մը փոթորկեցաւ, ջերմութեան աստիճանը բարձրացաւ, բայց վերջացաւ ժպիտով եւ «այ տղայ»ով: Առաջին անգամ այս ժողովին մէջ ճանչցայ ժողովական Ռուբէնը :

Ամիսներ ետք, իր տան մէջ, ուր յաճախ կ'երթայի հոգեշահ զրոյց ընելու եւ մարզուելու ... զրուցատրութեան արուեստին մէջ, հարցուցի՝ առիթէն օգտուելով.

— Ընկեր Ռուբէն, կ'ըսեն թէ ժողովի մը մէջ ատրճանակ քաշած էք Անդրանիկին : Ճի՞շդ է :

Բառ առ բառ չեմ յիշեր հիմա իր պատասխանը, բայց մօտաւորապէս ըսաւ.

— Անդրանիկ մեծ էր իբրեւ զինուոր, բայց քաղաքական պետ մը չէր եւ չէր կրնար ըլլալ: Քաղաքականութիւնը իր տարերքը չէր : Երեւան, բազմամարդ ժողովի մը մէջ իրարու հակառակ կարծիքներ յայտնեցինք. երեւի կծու բառեր փախան բերնէս : Չհամբերեց ու պոռաց երեսիս. «Դո՞ւն ալ այս վարժապետներուն հետ ես»: Վարժապետ կը կոչէր անոնք, որ դժբախտութիւնը ունէին իրեն պէս չմտածելու: Եղածը այս է :

Աւելին չուզեց ըսել, ես ալ չպնդեցի: Արդէն սակաւախօս, չէր ուզեր շատ «բացուիլ» : Երբ հարկ ըլլար յիշողութիւններ պատմել անցեալ դէմքերու եւ դէպքերու մասին, աւելի շատ կը խօսէր իր «պահակախումբ»ին քան իր մասին : Այսպէս էին նաեւ Համօն, Դրօն, Վահանը :

Իր զէնքի ընկերները իր սուրբերն էին, իր թերափները : Այդ հին, նշխարք դարձած պահակախումբին յիշատակներով կ'ապրէր քառասուն տարի ետքն ալ ու կ'ըսէր յաճախ. «Ես հիմա մեռելներու հետ կ'ապրիմ» : Թերեւս աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել՝ մեռելներով կ'ապրէր :

Առիթով մը ըսած եղայ իրեն, թէ այդ հին պահակախումբին մէջ ես ամէնէն շատ կը սիրէի Գէորգ Չավուշը, Սեբաստացի Մուրատը, չեմ գիտեր ինչու, թերեւս անոր համար, որ շատ լսած ու կարդացած էի այս երկուքի մասին եւ շատ ծանօթ չէի միւսներուն :

— Բացառիկ դէմք էր Գէորգը, — ըսաւ եւ ինծի այնպէս թուեցաւ, թէ յուզումը կը խեղդէր զինք :

Յետոյ աւելցուց.

— Կ'ըսեն, թէ ես զարկած եմ Գէորգը:

Պահ մը կեցաւ եւ, ինք իրեն հետ խօսելու ձեւով, շարունակեց.

— Սուլուխի կռիւին՝ Գէորգ ճակատէն զարնուեցաւ. ես իր ետեւն էի:

Լսած էի, որ ամերիկահայ ընկեր մը պատրաստակամութիւն յայտնած էր մեծ գումար մը տրամադրել «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները» առանձին գիրքով հրատարակելու համար: Ռուբէն ինք ալ հաստատեց ասիկա, երբ ուզեցի ստուգել լսածս :

— Ուրեմն, — ըսի ուրախութեամբ, — գիրքը շուտով կը սկսի տպագրուիլ :

— Բայց ես չեմ կրնար երկրորդ անգամ աչքէ անցընել գրածներս, բան մը աւելցնել կամ բան մը պակսեցնել : Չե՛մ կրնար ...

— Ինչո՞ւ, — հետաքրքրուեցայ ես, — դժուա՞ր բան է ատիկա :

— Դժուար չէ, բայց տաժանք է ինծի համար: Յուշերս գրի առնելու ատեն ես վերապրած եմ ամբողջ անցեալը, կրկին ապրած եմ այն մարդոց հետ որոնք ատեն մը կային, բայց հիմա չկան: Տառապած ու լացած եմ անոնց հետ : Միասին կըռուած ենք եւ միասին յաղթած կամ յաղթուած : Անոնցմէ շատերը ինկան գնդակահար : Բոլոր այդ մարդիկը դուրս ելան իրենց անյայտ գերեզմաններէն եւ մէկ մէկ շարուեցան առջեւս, երբ սկսայ գրել անոնց պատմութիւնը : Տեսած եմ զանոնք, ինչպէս եթէ ողջ ըլլային, խօսած եմ անոնց հետ եւ հիւանդացած եմ: Դուն հապա կը կարծես, որ դիւրի՞ն բան է երկրորդ անգամ ապրիլ հոգեկան այդ դժնդակ վիճակը :

Պատասխան չդտայ տալու, բայց, այնուամենայնիւ, իր յիշատակները հրատարակուեցան ետքէն, եօթը ստուար հատորներով :

Այդ տարին ինք արդէն մեռած էր կամ մեռնելու վրայ էր :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(Շար.)

«ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ»Ը

—o—

Հարուստ է Լեռնային Ղարաբաղի մամուլի պատմութիւնը : Յայտնի է, որ 1828էն սկսեալ Շուշիի մէջ գիրքերու առընթեր լոյս կը տեսնեն նաեւ թերթեր, հանդէսներ : Այդ պարբերականներէն է ականաւոր բանասէր Երուանդ Լալայեանի «Ազգագրական հանդէս»ը, որուն առաջին գիրքը լոյս տեսած է Շուշի, 1896ին, Մ. Մահտեսի – Յակոբեանցի տպարանին մէջ :

Հանդէսին հրատարակութեան նպատակը յստակ է. հրատարակել այնպիսի յօդուածներ, փաստեր, որոնք գերազանցապէս կը վերաբերին հայ ժողովուրդին, անոր պատմութեան, տնտեսական դրութեան, մշակոյթին : Այս մասին խմբագիր – հրատարակիչը Ե. Լալայեան կը գրէ. «Բոպէական ազդեցութեան տակ չենք վճռել մի այսպիսի հանդէսի հրատարակութեան ձեռնամուխ լինել, ոչ էլ պատահմամբ ենք ընտրել այս, մեզ ճանաչողները գիտեն, թէ որքան ժամանակից ի վեր փայփայել ենք այս միտքը եւ որքան արդելքներ ենք հարթել փոքր ի շատէ նախապատրաստուելու այս գործի համար :

... Մեր հանդէսը կը դառնայ ժողովրդական կեանքի մի ճշմարիտ հայելի, մի շտեմարան, որտեղից վիպասանն իր նիւթը կը վերցնի ազգային վէպ ստեղծելու, լեզուաբանը՝ բառեր եւ ոճեր կը քաղի՝ ազգային լեզուն հարստացնելու եւ օտարանալուց ազատելու, բժիշկը՝ նրա ցաւերը կը տեսնէ սպեղանիներ հասցնելու, ուսուցիչը մանկան ընտանեկան կեանքը կ'ըմբռնի այն բարեփոխելու, իսկ գիտնականը իւր նիւթը կը վերցնի գծելու հոլովոյթի օրէնքները»:

Հանդէսին առաջին բաժինը՝ «Ազգագրութիւն» նախ կը ներկայացնէ հայ ազգագրութեան տեսութիւնը : Գողթան երգերու եւ զրոյցներու մասին հեղինակը կը գրէ. ասոնք «Հայոց հոգեկան եւ մտաւոր

ԿԱՄԻԹՆԵՐ

—o—

— Անանկ է նէ՝ ասոնք ինչո՞ւ չէք բըռներ կոր, ըսաւ գողը, շուրջը գտնուած Չէրքէզներն ու Պաշըպօզուքները ցուցընելով :

— Լռէ՛:

— Թող տուէք օձիքս, ճանըմ, ես ալ կամաւոր եմ :

— Քալէ :

— Աս ի՞նչ անիրաւութիւն է ... հաւասարութիւն կ'ըսեն եւ խտրութիւնը չեն վերցներ :

—o—

8 Փետրուար 1878

Անգղիական նաւատորմիղը ռուսական բանակին հետ քատրիլ խաղալ սկսած ըլլալով՝ առջի օրը եկաւ բէվէրանսը ըրաւ ու ետ քաշուեցաւ :

Թերեւս այս խաղին քատրիլ անունը տալս ձեզի քիչ մը տարօրինակ երեւայ. ի՞նչ ընեմ, ուրիշ աւելի յարմար անուն մը չկրցի գտնել. եթէ դուք գտած էք, ըսէք ինծի, ինչ խաղ է այս խաղը :

Եթէ նաւատորմիղը նեղուցէն դուրս ելնէ՝ Ռուսիան ալ իւր զօրքը Պոլիսէն պիտի հեռացունէ եղեր. եթէ Ռուսիան իր բանակը քիչ մը ետ քաշէ՝ Անգղիան ալ նաւատորմիղը ետ պիտի քաշէ եղեր. հետեւապէս եթէ երկուքէն մէկը իւր զօրութիւնը ետ չքաշէ՝ երկուքն ալ Պոլիս պիտի մտնեն եղեր :

Շատ լաւ, բայց Անգղիա նեղուցէն չմըտած՝ ըսելու էր իւր վիզավիին որ եթէ Պոլսոյ մօտենաս՝ ես ալ ներս պիտի մտնեմ, եւ ոչ թէ Պոլիս մտնելէն ետքը :

Հիմա յանցանքը որո՞ւ քով է :

— Թուրքիային քովն է պիտի ըսեն հիմա ամէնքը, որովհետեւ բերաննին անանկ վարժուեցաւ անգամ մը: Իսկ ես կ'ըսեմ թէ՝ այս կէտին մէջ յանցանք չունինք մենք :

Եթէ Անգղիան Ռուսիոյ հետ խօսիլ տաս՝ յանցանքն իրարու վրայ կը ձգեն :

— Դուն մօտեցած չըլլայիր նէ՝ ես ալ նաւատորմիղս նեղուցէն ներս չէի մտցուներ, կ'ըսէ Անգղիան :

— Քու նաւատորմիղդ նեղուցին բերանը պատրաստ գտնուած չըլլար նէ՝ ես ալ բանակս Պոլսոյ առջեւ չէի բերեր կ'ըսէ Ռուսիան :

— Դուն ալ ետ քաշուէ, ես ալ :

— Շատ աղէկ, առաջ դուն քաշուէ :

— Ոչ, առաջ դուն, ես քու խօսքիդ հաւատարմութիւն չեմ ըներ :

— Ես ալ քեզի վստահութիւն չունիմ..

— Տէր ողորմեա, ատ ի՞նչ պայաղի խօսքեր են: Ես քիչ մը ետ կը քաշուիմ, դուն ալ քիչ մը քաշուէ :

— Ալ չես քաշուիր կոր, գիտե՞ս :

Զարմանալի բան ... ճաթելու բան ... անօթի մնալու բան ... առաջ Կ. Պոլիս մտնելու համար կռիւ կ'ընէին, հիմա ալ ելնելու համար :

Ինչ որ է, երէկ իմացուեցաւ թէ՝ նաւատորմիղը Կէմլէյիկի նաւահանդիստը քաշուեր է, եւ թէ Ռուսիան ալ զօրքերը մայրաքաղաքս պիտի չմտցունէ եղեր, բայց լրագիրը կ'ըսէ թէ երէկ քառասուն Խազախ ձիաւորներ տեսեր է Ղալաթիա :

Զօրքերը ետ քաշելն աս է նէ՝ շատ աղէկ բան մը չէ կարծեմ, իսկ եթէ Նիքոլա մեծ դուքսը զօրքերը ետ դարձունելէնետքը Նիքոլա էֆ.ին զանոնք ներս մտցուց, այն ատեն Լորտ Տէրպի կը պարտաւորի ուղղակի Նիկողոս էֆէնտիի հետ բանակցիլ. ինչպէս որ մենք ալ կը պարտաւորինք աս խաղին վախճանին սպասել :

×

Ոչ ոք կարէ երկուց տէրանց ծառայել:

Մենք շատ ժիր մարդիկ ըլլալու ենք որ այսօրուան օրս երկու տէրերու կը ծառայենք, եւ անանկ տէրերու, որոնց բնաւորութիւնն իրարու այնքան ներհակ են՝ որքան որ ջուրը կրակին կամ որքան որ Արեւելեան Մամուլը Չամուրճեան պատուելիին : Օրինակի համար, եթէ մին՝ հոս եկուր ըսէ՝ միւսը անդին գնա կ'ըսէ. եթէ անդիինը՝ եւ ըսէ՝ ասդիինը նստէ կ'ըսէ: Ասոնց որի՞ն հրամանը կատարել, որինը չկատարել, որն ընդունիլ, որը մերժել ...

Ծառայել կ'ըսեմ նէ՝ անոնց սպասաւորութիւն կ'ընենք ըսել չեմ ուզեր, սխալ չհասկցուի. — ըսել կ'ուզեմ թէ եւ ոչ մէկուն սիրտը կոտրելու համար՝ հետերնին անուշութեամբ կը վարուինք, ինչպէս որ քաղաքավարութիւնն ալ այսպէս կը պահանջէ :

Մին ինծի կ'ըսէ.

— Գնա սա մարդուն ըսէ որ հոս գայ:

Հազիւ թէ կ'երթամ ըսելու՝ միւսը ետեւէս կը կանչէ ու կը հրամայէ.

— Գնա ըսէ սա մարդուն որ հոս չգայ:

Հիմա դուն իմ տեղս եղիր ու գործ տես նայիմ :

Ինչ ընեմ, ես ալ երկուքին ալ խօսքը հաւատարմութեամբ տեղը տանելու համար կ'երթամ այդ մարդուն կ'ըսեմ :

— Էֆէնտիմ, նախ եկուր, յետոյ մի գար, ու նոր հրահանդի սպասէ :

— Ես ալ քու տեղդ ըլլամ նէ՝ որը քեզի աւելի շահաւոր է՝ ան կ'ընդունիմ միւսը կը մերժեմ :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(7 Շար.)

—o—

կեանքի փառաւոր արշալոյսի պայծառ հայելին են »:

« Ազգագրական հանդէս»ի հարուստ բաժինն էր « Գաւառ»ը : Հոս կը ներկայացուէին շատ մը հայ գաւառներու (Զաւախք, Ախալքալաք, Վարանդա, Սիսիան, Զանգեզուր, Գանձակ, Նախիջեւան եւայլն) պատմութեան շահեկան գրուագները : Յօդուածագիրները նոյնիսկ կը յիշատակէին գաւառներուն սահմանները, տեղագրութիւնը, դաշտավայրերը, լեռները, լիճերը եւ գետերը, կլիման, հանքային ջուրերը, բուսականութիւնը, բնակչութեան կազմը, դըպրոցներու թիւը, քանակը եւայլն :

Զանազան յօդուածներով կը ներկայացուէին նաեւ գաւառի Հայութեան սովորութիւնները, աւանդութիւնները, ընտանեկան բարքերը, մարդոց հիմնական զբաղումը, զգեստները եւայլն :

Կարեւոր է նաեւ այն փաստը, որ հանդէսը կը խօսէր մանուկներու դաստիարակութեան, ընտանեկան կեանքին, դերդաստանի անդամներու իրաւաբանական յարաբերութիւններուն, հիւանդութիւններու, ժողովրդական դեղերու եւ այլ հարցերու մասին :

Ուշադրաւ փաստեր կ'ամփոփուէին « Հնութիւններ » եւ «Մարդաբանութիւն» գլուխներուն մէջ :

Ազգագրականին իրենց աշխատակցութիւնը բերած են Մանուկ Աբեղեան, Ստեփանոս Մալխասեան, Հր. Աճառեան, Թորոս Թորոմանեան, Եր. Շահազիզ, Լեւոն Մելիքսէթեան, Խաչիկ Սամուէլեան, Գարեգին Լեւոնեան, Վրթ. Փափազեան եւ ուրիշներ :

Հանդէսը լոյս կ'ընծայէր նաեւ օտար դիտնականներու աշխատութիւնները Հայերու, հայկական մշակոյթի, ազգային առանձնայատկութիւններու մասին :

« Ազգագրական հանդէս»ը, լոյս տեսած է մինչեւ 1916 (26 թիւ) :

Եր. Լալայեանի այս ձեռակերտը հայ ընթերցողներուն ոչ միայն գիտական հարուստ նիւթ մատակարարած է անցեալի եւ ներկայի մասին, այլեւ անոնց մղած է հայրենասիրական գործերու, սէր պատուաստած է դէպի հայրենիքը, ժողովուրդը, դէպի լաւ աւանդութիւններու պահպանումն ու զարգացումը :

Ս. ԱԻԱԳԵԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԱՀԵԿԱՆ 66 Մշակութային ժողովածու (116 էջ) : խմբագիր Գ. Շահինեան, Պէյրութ 1966 :

ՍԻՈՆ, թիւ 5, Մայիս 1966, Կրօնական, գրական, բանասիրական պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի հայ պատրիարքարանի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ

Բնութեան այս դեղեցիկ անկիւնը ատեն մը Զալալօղլի կոչուած է : Օտարին կը-բունկը հոս եւս հասած է, ինչպէս ցոյց կուտայ անունը :

Երբեմնի փոքրիկ բնակավայրը, այսօր, հայ մտքին եւ բազուկին շնորհիւ, դարձած է Հայաստանի դեղեցիկ քաղաքներէն մէկը՝ Ստեփանաւան նոր անունով : Քաղաքը բազմած Զորագետի ափին : Ուռուտ, Տաշիր, Զքնաղ եւ Գեառգեառ վտակները ընդունելով Զորագետը դարձած է լոյսի, ուժի աղբիւր : Երկու տարի ետք քաղաքին մօտերը պիտի շինուին նոր ջրելեկտրակայաններ, իսկ հսկայ ամբարտակը պիտի ջուր տայ վեց գիւղերու երեք հազար հեկտար ծարաւ դաշտերուն :

Քաղաքը զետեղուած է դեղեցիկ բնութեան մէջ՝ սաղարթախիտ անտառներ, ջինջ ու սառնորակ աղբիւրներ, եղեւնահամ օդ, զլգլան վտակներ, թաւիշ մարգագետիններ :

Ստեփանաւանը ծանօթ է նաեւ իբրեւ առողջարան, ուր ամէն տարի հազարաւորներ կուգան հանգստանալու եւ կազդուրուելու :

Նախկին աննշան գիւղը այսօր 15 հազարէն աւելի բնակիչ ունի. ծուռումուռ ճամբաները վերածուած են ուղիղ փողոցներու, որոնց երկու կողմերուն վեր կը խոյանան բնակելի եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու բազմայարկ շէնքեր :

Ամէն տարի ծնունդ կ'առնեն նոր ձեռնարկութիւններ, եւ կ'ընդլայնուին հիները : Ստեփանաւանը այսօր երկրին կուտայ թրանսֆորմատէօրներ, «զուիցերական » պանիր, գորգեր, կահ – կարասիներ :

Ընդարձակուող պանրագործարանը շուտով պիտի դառնայ կաթի մեծ ձեռնարկութիւն մը, որ օրական պիտի վերամբշակէ յիսուն թոն կաթ եւ արտադրէ կաթնամթերքի բազմաթիւ տեսակներ ու պաղպաղակ :

Մեծ թափով կ'ընթանան շինարարական աշխատանքները : Կառուցուելու վրայ է գարեջուրի մեծ գործարան, զբօսաշրջիկներու համար նոր կայան, թռչնաբուժական գործարան, հազար աշակերտի համար միջնակարգ դպրոցի նոր շէնք, հինգ հազար անձի մարզադաշտ, նոր մսուրմանկապարտէզ՝ 140 երախայի համար, նոր պանդոկ եւայլն :

Բազումի լեռնաշղթային տակ փորուող փապուղին, որ պիտի ունենայ երկու քիլոմեթր երկարութիւն, 30 քիլոմեթրով պիտի կրճատէ Ստեփանաւան – Կիրովական ճամբան :

Կ. Յ.

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՐՑ ՄԸ

Յունիս 28ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը, որ քննութեան առաւ Հայաստանի մէջ բարձրը բերք ստանալու եւ ոռոգելի տարածութիւնները ընդարձակելու հարցը :

Օրուան զեկուցաբերը՝ Բ. Մուրատեան ներկայացնելով գիւղատնտեսութեան արտադրութեան եւ ոռոգման ներկայ պատկերը, յայտարարեց, թէ յառաջիկայ տարիներուն ջուրին օգտագործումը երկրին մէջ պիտի ըլլայ 4·5էն մինչեւ 5 միլիառ խորանարդ մեթր, այժմու 2,5 միլիառին տեղ :

Ա. Քոչինեան, իր կարգին, անդրադարձաւ այս շատ կարեւոր հարցին : Յայտնի է թէ, — յայտարարեց Կենդկոմի Ա. քարտուղարը, — ոռոգման համար ջրանցքներ բացուած են Հայաստանի մէջ ուրարտական շրջանին իսկ : Մինչեւ այսօր ալ կան այդ շրջանէն մնացած ջրանցքներ : Առանց ոռոգման Հայաստան կրնար վերածուիլ անապատի : Ոռոգման միջոցով է, որ կարելի դարձած է այս լեռնային շրջանին մէջ բնակութիւն հաստատել եւ գիւղատնտեսութիւնը զարգացընել :

Մեր երկիրը Խորհ. Միութեան ամէնէն սակաւահող հանրապետութիւններէն է : Երկու միլիոն 951 հազար հեկտար հողատարածութեան միայն քսան տոկոսն է պիտանի մշակութեան համար : Եթէ աչքի առջեւ ունենանք նաեւ այն իրողութիւնը, թէ այդ տարածութեան մէկ մեծ մասը կլիմայական աննպաստ պայմաններ ունի բոլոր տեսակի բազմամեայ մշակութիւններու մշակութեան համար, հասկընալի կը դառնայ, որ հողին խնայաբար օգտագործումը մեր հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան հարցերուն հարցն է :

Մենք պէտք է յառաջիկայ տասը տարիներուն օգտագործենք ցանքաշրջանառութենէն դուրս մնացած հարիւր հազար հեկտար հող : Մշակելի հողերու ընդարձակման միւս ուղիներէն է աղուտ հողերուն աղազերծումը : Ինչ ջանքեր եւ միջոցներ պէտք ըլլայ, Արարատեան դաշտին բոլոր աղակալած հողերը պէտք է դարձնել բերրի եւ օգտագործելի : Այդ ուղղութեամբ գիտահետազօտական հիմնարկութիւնները մշակած են յատուկ եղանակ մը, որուն կիրարկումը հնարաւորութիւն կուտայ օգտագործելի դարձնելու աւելի քան երեսուն հազար հեկտար նոր հողեր :

Նկատի առնելով Հայաստանի բնակչութեան արագ աճը, եւ ոռոգելի տարածութիւններու ընդարձակման անհրաժեշտութիւնը, մօտ ապագային կը նախատեսուի ոռոգելի տարածութիւնները հասցնել 400 – 500·000 հեկտարի :

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԱՐՑԵՐ

Թատրոնի, Օփերայի, երաժշտութեան, կերպարուեստի եւ յարակից հարցերու շուրջ խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ, Յուլիս 8-ին, որուն մասնակցեցան երաժիշտներ, թատերագիրներ, նկարիչներ եւ արուեստասէրներ :

Օրուան զեկուցաբերն էր մշակոյթի նախարարը՝ Յ. Բաղդասարեան : — Թատերական եղանակը ընդհանուր առմամբ հարուստ եղած է : Տրամաթիկ եւ երաժշտական թատրոնները այս տարի բեմադրեցին 63 գործեր, որոնցմէ երեսունը ժամանակակից թատերագիրներու եւ երաժիշտներու ստեղծագործութիւններ : Սակայն կան նաեւ անյաջող գործեր :

Կարեւոր նուաճումներ արձանագրած են հայ երգահանները սենեկային եւ համանուագային երաժշտութեան մարզերու մէջ : Տկար մարզեր են Օփերան, պալէն եւ երգը : Նկարիչներու ցուցահանդէսները կը վկայեն ստեղծագործական թափին, արտայայտութեան միջոցներու բազմազանութեան եւ վարպետութեան մասին : Սակայն քիչ են առօրեան պատկերացնող մեծ գործերը :

Ֆիլհարմոնիան ազգային երաժշտութեան առընթեր երաժշտասէր հասարակութեան հրամցուցած է օտար երգահաններու դասական եւ ժամանակակից գործերէն շատերը : Սակայն անհրաժեշտ է ուշադիր ըլլալ երգացանկի ընտրութեան, մասնագէտներու դաստիարակութեան եւ յատկապէս գիւղացիներու գեղարուեստական սպասարկումը բարելաւելու ասպարէզին մէջ :

Եզրափակելով իր զեկուցումը, նախարարը շեշտեց, թէ բոլոր արուեստագէտներուն նպատակը պէտք է ըլլայ «ստեղծել կոմունիզմի դարաշրջանին, մեր օրերի հերոյիքին արժանի գործեր » :

Խորհրդակցական ժողովին մասնակցողները, իրենց կարգին, արտայայտած են իրենց տեսակէտները :

Գ. Զանիբէկեան (Սունդուկեան թատրոնի տնօրէն) : Անհրաժեշտ է սերտ գործակցութիւն ստեղծել դերասաններուն, բեմադիրներուն եւ թատերագիրներուն միջեւ : Թատրոնի խաղացանկին մէջ քիչ են խորհրդահայ թատերագիրներու երկերը, այսօրուան կեանքը պատկերացնող գործերը : Թատերական քննադատութիւնը տկար է :

Հ. Զավախեան (բեմադիր), շրջաններու մէջ զգալի է վարժ դերասաններու պակասը : Թատերական հիմնարկութենէն շրջանաւարտ երիտասարդները կը խուսափին շրջաններ մեկնելէ :

Գ. Գասպարեան (երգչուհի). Երեւանի օփերային տնօրէնութիւնը անհրաժեշտ աշխատանք չի կատարեր ազգային բարձրարժէք խաղացանկ ստեղծելու, լաւագոյն աւանդութիւնները շարունակելու համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

-ԵՐԲ-
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Սիմէոնով դոհ չերեւցաւ այս պատասխանէն, բայց Սավինսքիի հաստատակամութեան առջեւ, չպնդեց այլեւս, եւ խօսակցութիւնը աւելի եւս արհեստագիտական ձեւ առաւ :

Բայց, իրարմէ բաժնուած պահուն Սավինսքի չկրցաւ զսպել ինքզինքը հարցընելէ, անոր երեսին յանկարծակի :

— Ինչ են տեւելու ձեր հնարաւորութիւնները, Լէօն Բորիսովիչ, Սիմէոնովիչ պատասխանեց .

— Հաւանականութիւններու այս հաշիւին մէջ, վստահ եղէք, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, թէ բոլոր հնարաւորութիւնները մեր կողմը պիտի դնենք : Իմացած էք անշուշտ ինչ որ Լենին ըսաւ իր վերջին մէկ ճառին մէջ. « Ընկերներ, աշխատինք սկզբունքներու համար, բայց չմոռնանք սուինները : » Կը յիշէ՞ք ըսաւ ձայնով մը որ սպառնական էր, թէ սարսափը մեր ծրագիրին մէջ է : Զայն դեռ գործադրութեան չենք դրած : Բայց մեզի ժամանակ տուէք, եւ Ռուսիոյ մէջ ամէն մարդ պիտի հասկնայ թէ, ընտրութիւն չկայ եւ պէտք է հպատակիլ ...:

Սիմէոնովի պողպատեայ աչքերը աւելի ուժգնօրէն փայլեցան : Սավինսքի այն որոշ զգացողութիւնը ունեցաւ որ եթէ նախկին սպան գործավարի պաշտօն ըստանձնած էր հակայեղափոխութեան դէմ, ոչ ոք իր սիրտին ճամբան պիտի գտնէր եւ թէ որեւէ կոչ իր գթութեան անտարբեր պիտի թողուր զինքը : Հանդարտ ու անողոք կամք մը աշխարհի ամենացուրտ, ամենայստակ եւ նեղմիտ ու սահմանափակ իմացականութեան մը կամակատարը պիտի հանդիսանար :

— Եւ դուք պիտի ըլլաք անկաշառ Ռօպէսփիէռը ըսաւ Սավինսքի ժպիտով մը :

Սիմէոնով սուսերը ցնցեց :

— Եթէ պէտք է, այո, ըսաւ պաղ շեշտով մը : Երբ պիտի բաժնուէին, Սիմէոնով ձեռքը երկարեց Նիքոլա Վլատիմիրովիչի :

— Տրամադրելի ելմտագէտ մը պիտի ըլլաք, ըսաւ, կը կարծեմ թէ վաղը առաւօտ է որ պիտի դրաւենք դրամատունները :

Կանգ առաւ իր խօսակիցին ժամանակ տալու համար որպէսզի ան ըմբռնէր ամբողջական իմաստը այն լուրին զոր տըւաւ ամէնէն պաղ ձայնովը :

Յետոյ աւելցուց .

— Անձնապէս, վախնալու պատճառ մը չունիք, մենք պէտք ունինք ձեր կարողութեան :

— Լաւ, ըսաւ Սավինսքի, որ դատեց թէ որեւէ բողոք անօգուտ էր : Բարի պիտի ըլլայիք, Լէօն Բորիսովիչ, մինչ այդ, երաշխաւորելու իմ ապահովութիւնը մինչեւ Աբթիէքարսքի Բէրէուլօք : Ըսել չըլլայ, բայց մութին մէջ կը թոքուք մեզ, եւ Մօրիքան վտանդաւոր վայր մըն է :

— Ինքնաշարժ մը ունիմ պատասխանեց Սիմէոնով, այլեւս լաւ տրամադրութիւնով, ձեզ կը տանիմ տուն միեւնոյն վտանդները ինծի համար ալ կան, բայց պարապ ատեն չունիմ ատոնց վրայ խորհելու ... Այն ժամանակին մէջ ուր կ'ապրինք, սիրելիս, իմ կամ ձեր կեանքը վրտանդի մատնուած են : Ինչ փոյթ, ամէն պարագայի մէջ, առ այժմ ձեր տունը ոչ մէկ խուզարկութիւն պիտի ըլլայ : Եթէ դիշերը տունը մտնել ուզեն, մի բանաք եւ հեռաձայնեցէք թիւ 4 – -5, անմիջապէս պահակ մը կը զրկուի :

Սիմէոնովի ինքնաշարժը վարողը համազգեստաւոր զինուոր մըն էր : Միլիոնայեայի ուղղութեամբ դնաց : Երբ հասան Շուբօվ Քարամիններու տունին առջեւ Սավինսքի լոյս տեսաւ եւ կանգ առնել ուզեց :

— Իմ յարգալից մեծարանքներս ներկայացուցէք դեղեցիկն Նաթալիին ըսաւ Սիմէոնով խոնարհելով :

Այդ իրիկունը Լիտիա Նաթալիի հիւրասրահն էր, ոտքի ելաւ երբ Սավինսքի ժամանեց եւ վազեց անոր, ըսելով .

— Չէի դիտեր որ նորէն ձեզ տեսնելու հաճոյքը պիտի ունենամ, բարեկամս :

— Ձեզի համար է որ միայն հոս եկայ ըսաւ Սավինսքի մեղմօրէն անոր ձեռքը իրեններուն մէջ պահելով : Անմիջապէս ինծի ձեր հօրը քով տարէք, խօսելիք ունիմ :

Նաթալի եւ Լորտ Տըկլաս անոնց կը նայէին : Սավինսքի մտաւ ներս : Օրուան յուզումները Ֆօնթանքայի երկայնքին պտոյտը, Տօնօնի անակնկալ եւ հետաքրքրական ճաշը, Սիմէոնովիչի հետ սուսերամարտի խաղը, ուր ատեն ատեն, կարծես թէ սուրը մերկ կը քաշէին, այն ընդունելութիւնը վերջապէս զոր Լիտիա իրեն ըրաւ, զինքը կը դնէին դերագրդռութեան շատ ախորժելի վիճակի մը մէջ, կեանքը իրեն կ'երեւէր իբր դիւթախաղ մը փոփոխական բեմանկարներով, մէկ քանին խաւարամած եւ եղերական, ուրիշներ ընդհակառակն, կը ներկայացնէին գիւղական շատ սիրուն տեսարաններ, ուր իրիկուան ստուերները կը սկսէին տարածուիլ, եւ անտեսանելի սըրինդ մը, մրդաստաններուն խորէն կ'եղանակէր մեղկացուցիչ կանչ մը դէպի սէրը :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆ.
Նախորդ ցանկի ընդ. գումար	125,990
Պ. Յակոբ Թահան (Պէյրութ) իր եղբօր Ժողէֆ ընդ Օր. Էլէն Խարբութլեանի ամուսնութեան առիթով	500
Տէր եւ Տիկին Վազգէն Արթինեան (Ալֆորվիլ)	300
Տէր եւ Տիկին Անդրէաս եւ Ժաղլին Պարկիրճեան	200
Պ. Թորոս Նահապետեան	100
Տէր եւ Տիկին Հայկ Աղաբէկեան Յովհ. Պաղրճեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի	100
Այրի Տիկին Զարուհի Տէր-Յակոբեան Արմէն Մութաֆեանի ամուսնութեան առթիւ	100
Բարեպաշտ Տիկին մը	100
Տօքթէօր Պարոյր Մարտիկեան (Իտալիայէն) Մկրտիչ Մուսաեանի մահուան առիթով	50

Այրի Տիկին Գաֆաֆեան իր ամուսնոյն յիշատակին, Պ. Գէորգ Գէորգեան իր ծնողաց Յարութիւն եւ Զապէլ Գէորգեանի յիշատակին, Պ. Մանիսեան 50ական, Տիկին Թագուհի Էլմասեան 30, Տիկին Սեմա Պուտաքեան իր ամուսնութեան առթիւ քսան Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 127,640 Ֆրանք :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ն Ի Ս

Վարչութեանս պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով պիտի ձեռնարկուի նոր ընտրութեան : Առ այդ կը խնդրուի շրջանիս ազգայիններէն անյապաղ անդամ արձանագրուիլ ընկերութեանս եւ կամ վերանորոգել իրենց անդամագրութիւնը, դիմելով ներկայ վարչութեան անդամներուն եւ կամ եկեղեցւոյ բանկալը, ստանալով համապատասխան ընկալագիրը :

Անդամագրութիւնները պիտի դադրեցուին 1966 Հոկտ. 10ին, ճշդելու եւ կազմելու համար ամբողջական ցանկը յառաջիկայ ընդհ. ժողովին ընտրող եւ ընտրելի անդամներուն եւ կատարելու համար նոր վարչութեան ընտրութիւն, համաձայն ընկերակցութեանս մայր – կանոնագրի տրամադրութիւններուն :

Կը խնդրուի անդամագրութեան ընկալագրով ներկայանալ ընդհ. ժողովին, որուն թուականը պիտի ծանուցուի յետագային :

Բոլոր այն ազգայինները որոնք կը փափաքին թեկնածու ներկայանալ վարչական ընտրութիւններուն, թող հաճին իրենց թեկնածութիւնը տեղեկացնել վարչութեանս դիւանին :

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՆԻՍԻ ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿՆԻՔ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յուլիս 31ին, Շըմէն տը լա Ֆօռէ ծառաստանին մէջ :

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ գաղութէն հանգանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիի :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈԳԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

(Խանասորի տարեդարձին առթիւ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ ամբողջ օրը :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբին եւ Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր մարմիններուն եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ԱԻՏՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Պուլի մրցում : Խաղեր եւ մրցումներ փոքրերուն համար : Ամբողջ օրուան տօնակատարութիւնը շարժանկարի պիտի առնուի :

Արգիլուած է որեւէ բան բերել գուրսէն եւ ծախել :

× Պուլվառ Օտտոյէն օթոքառով մեկնելու համար արձանագրուիլ ընկերներ Յ. Արզումանեանի եւ Հայկ Սարգիսեանի մօտ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է : Անոնք որոնք կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէներուն, Յովհաննէս Սիմոնեանի եւ Միսակ Աւտոյեանի, Սէն Ժերոմ :

Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան դաշտավայրը՝ Վալապր երթալու համար, Պօմոնէն օթօքառը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Հաւաքուիլ Պառ տը Լա Ռոթոնտի առջեւ : Արձանագրուիլ ընկեր Սերժ Սարգիսեանի եւ ընկ. Ղազար Տէրտէրեանի մօտ :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

(Գերեզմանատան մօտ)

Խանասորի արշաւանքի 69րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած «Արզութեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, (Յուլիս 24) առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Ժամը 15ին այցելութիւն Շաւիլի գերեզմանատան Շիրիմներուն : Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն բարձրախօսով :

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Մատչելի պիւֆէ :

Անձրեւի պարագային հանդէս-խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Շաւիլի դպրոցին սրահը :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Փոն տը Շէրիւի, Պառժի դաշտին, զովասուն բարտիներուն տակ : (Սինեմա Վառիէթէի ետեւի կողմը) :

Հայկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ :

Ճոխ պիւֆէ, եւ աւանդական շամփուրը, մատչելի դիներով :

Օթօքառը, Փլաս Կիշառէն կը մեկնի ժամը 10ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» » պակաս օրական		15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

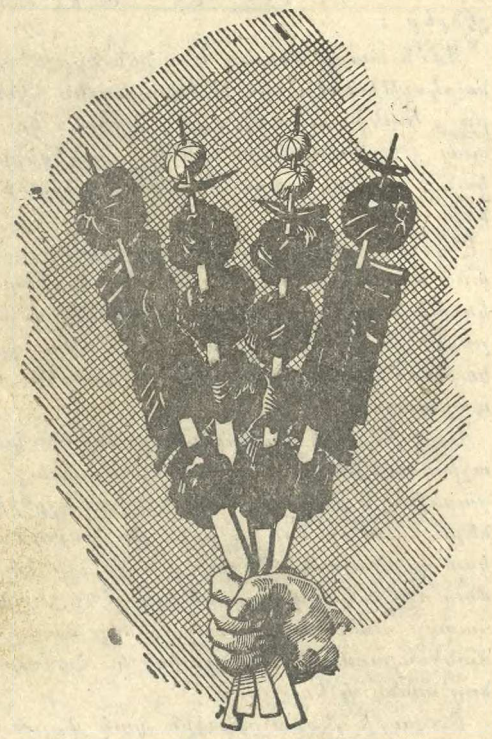

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ

DIMANCHE 24 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10668

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.668

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

(ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԷՆ ԵՏՔ)

—o—

Հայ ազատագրական շարժումներուն հանդէպ բարեացակամ վերաբերում է ցոյց տուած Պարսկաստան, ուր մեր յեղափոխական գործիչները հնարաւորութիւն ունէին առաւել կամ նուազ չափով ազատ պայմաններու մէջ նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելու :

Պարսից կառավարութիւնները առհասարակ չէզոք քաղաքականութեան կողմնակից են եղած : Աչք գոցած են պարսկական հողի վրայ կատարուած զինուորական շարժումներուն, պայմանաւ որ անոնք չվնասեն երկրի ներքին անդորրութեան :

Ատոր ապացոյցները տեսանք համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմներու ընթացքին, երբ հակամարտ բանակներուն հնարաւորութիւն տրուեցաւ օգտագործելու պարսկական հողը զինուորներու եւ ռազմանիւթերու փոխադրութեան համար :

Պարսկաստանի մէջ Սալմաստ սահմանամերձ եւ հայաբնակ քաղաքն էր յեղափոխականներու միջնաբերդը :

Խանասորի արշաւանքի պատրաստութիւնները այդ շրջանին մէջ է, որ տեղի ունեցան, առանց խանգարուելու :

Թրքական հողի վրայ ապրող քիւրտ ցեղախումբեր պարբերաբար կ'արշաւէին պարսկական գիւղերու վրայ եւ կը կողոպտէին բնակիչները : Կառավարութիւնը զինուորական ջոկատներ կը զրկէր Քիւրտերուն դէմ զանոնք պատժելու համար :

Հայ յեղափոխականներու կողմէ քիւրտ ցեղախումբի մը դէմ կատարուելիք արշաւանքը համակրութեամբ կը դիտուէր պարսիկ իշխանութեանց կողմէ :

Յուլիս 25ի յաջող արշաւանքէն ետք, Խանասորի հայդուկները վերադարձան Պարսկաստան, առանձին խումբերով, չհետապնդուելու համար Քիւրտերուն կողմէ, որոնք շրջակայ գիւղերէն օգնութեան փութացեր էին, պատասխանելով Մազրիկ ցեղախումբի «հաւար»ին :

Հայ Ֆէտայիներու ներկայութիւնը Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխի շրջանին մէջ ապահովութիւն մըն էր պարսկական գիւղերուն, որոնք գիւրին որս մըն էին Թրքական սահմանին մէջ ապրող քիւրտ աւարառու ցեղերուն համար :

Մուղաֆֆէրէտտին Շահը Թաւրիզի նահանգապետին ուղղուած հեռագրով մը տեղեկութիւններ կ'ուղէր հայ Ֆէտայիներուն մասին, լռելեայն թելադրելով բարեացակամ վերաբերում ցոյց տալ անոնց հանդէպ :

Խանասորի արշաւանքը իրարանցումի մատնած էր Թուրք շահպէնտէրը (հիւպատոս), որ Պոլսէն ստացած հրահանգներուն վրայ պարսիկ կառավարութենէն կը պահանջէր գտնել հայդուկները եւ բանտարկել զանոնք :

Կաշառած էր Սալմաստի կառավարիչը, որ շարժման մէջ դրաւ իր զինուորները՝ Հայոց տուները խուզարկելու եւ արշաւանքին մասնակցողները ձերբակալելու համար :

Հայդուկներէն շատեր յաջողեցան Կովկաս ապաստանիլ՝ ազատուելով հետապընդումներէ :

Քիւրտերը փոխ-վրէժի համար յարձակեցան Խոյի շրջանին մէջ քանի մը հայկական գիւղերու վրայ, անպաշտպան գտնելով զանոնք :

Ատրպատականի նահանգապետը Թաւրիզ հրաւիրեց Սալմաստի գաւառապետը եւ կաշառք ստացած դրամները ետ առաւ անկէ :

Շահը երկրորդ հեռագրով մը Ատրպատականի նահանգապետին ուղղեց հետեւեալ հեռագիրը :

« Վերջին դէպքերու առթիւ Թուրքիոյ ըրած պահանջները պարզ ցոյց տուին, որ թուրք կառավարութիւնը կը ձգտի նոյն դրութիւնն ստեղծել Պարսկաստանի մէջ, ինչ որ Թուրքիոյ մէջ : Ուստի, կը հրամայեմ, որ ամէն կերպով պաշտպանէք Հայերը եւ խիստ պատժի ենթարկէք Սալմաստի գաւառապետը, որու յիմարութեան շնորհիւ այնտեղի Հայերը վերջերս շատ վշտացած են», (Դրօշակ, 25 Դեկտ. 1897, Թիւ 16) :

Թուրք կառավարութիւնը մեծ պատրաստութիւններ տեսաւ պարսկական սահմանագլուխին վրայ եւ մերժեց որեւէ հատուցում տալ Պարսկաստանին այն աւերի եւ կողոպուտներու համար, որ իր հպատակ Քիւրտերը գործած էին Խոյի Նահանգին մէջ իրենց ասպատակութեան ատեն :

Այսպէս վերջացաւ Խանասորի արշաւանքը, որ մեծ ազմուկ հանեց այդ օրերուն, բարձրացնելով հայ յեղափոխականներու հմայքը պարսկական եւ քրտական շրջանակներու մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ՍՐԲԱԶՆԱԲԱՆ ՍԻԼՎԱՆ

—o—

Վարդապետն ասաց :

Այս պարագային՝ բանաստեղծուհին ասաց :

Ուրեմն ազգին բոլոր անհաւատները — թթու համայնավարէն մինչեւ լեղի պահպանողականը — պէտք է հաւատան : Փախուստի ճամբայ չկայ այլեւս : Ո՛չ ալ Դաշնակցութեան բերանը փակել տալու որեւէ պատճառ :

Սիլվա Կապուտիկեան, ասպետական քաջութեամբ, կ'ըմբոստանայ մերկապարանոց անիրաւութեանց դէմ : Եւ կուսակցական ժողովի մը ընթացքին կը պահանջէ մե՛ր հողերը, մե՛ր հողերը :

Օրերով, տարիներով ծափահարենք զինքը՝ քիչ է :

Երանի՛ ուրիշներ ալ օրինակ առնէին այս քաջատոհմիկ Հայուհիէն եւ նոյն արի կեցուածքը ցոյց տային օրուան իշխանաւորին՝ ի պաշտպանութիւն մեր անյեղլի եւ անկասկածելի իրաւունքներուն :

×

Նորութիւն կա՞յ ոսկեբերան Սիլվայի ճառին մէջ :

Դաշնակցական մտածողութիւն ունեցող Հայուն համար նորութիւն, գրեթէ, չը-կայ :

Հակադաշնակցական Հայն անգամ պիտի չհամարձակէր յայտարարելու թէ «ասանկ բաներ նոր կը լսենք » :

Ինչ որ Սիլվան կ'ըսէ այսօր, ամէն իրաւ Հայ կ'ըսէ քառասունըհինգ տարիէ ի վեր :

Սիլվան, պարզապէս, «դուրսը» ըսուելիք ճշմարտութիւններ «ներսը» կ'ըսէ : Եւ համայնավարներով լեցուն սրահի մը մէջ : Կարծեմ, ուրիշ անգամ այս տեսակ արձակ – համարձակ ճառ —պաշտպանողական — լսուած չէր «ներսը», Սիլվայի տաղանդն ու հմայքը ունեցող համայնավար Հայու մը բերնէն :

Վարժուեր ենք «սրբատառ» ածականով օծելու մեր հայրապետական կոնդակները : Որովհետեւ քիչ մը շատ տիրացուսարկաւագ ժողովուրդ ըլլալով, այն հաւատքը ունինք թէ ամէն սրբութիւն մեզի կը հասնի մեր զոյգ վեհարաններէն :

« Սրբատառ » է սրբազնաբան բանաստեղծուհիին այս ճառն ալ, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ համասփիւռ Հայութեան բողոքի ձայնը : Անոր երգը : Անոր աղօթքը :

Սիլվայի ճառին մէջ չկայ բառ մը, զոր «դրսեցի» Հայը պիտի վարանէր ծափահարելու : Բացի, ի հարկէ, այն պարտաւորիչ փառաբանանքներէն, որոնք ըստ սովորութեան, կ'ուղղուին վարչաձեւին եւ կոմունիստ պարտիային, քերթուածներու թէ ճառերու մէջ : Արտասահմանի Հայութիւնը, որ կ'ապրի ազատ պայմաններու մէջ, սիրտ տուած չէ ո՛չ այդ վարչաձեւին, ո՛չ ալ այդ կուսակցութեան :

×

Սիլվա Կապուտիկեան, վաւերական բանաստեղծուհի, պահանջատէր կը ներկայանայ ի դիմաց աշխարհի բոլոր Հայերուն եւ կը մատնանշէ ցաւալի իրողութիւններ :

Սիլվան ալ կը պահանջէ որ ներքին սահմանները սրբագրուին : Ան ալ, մեզի պէս, գիտէ որ Ղարաբաղը մերն է եւ Գանձակը մերն է, իսկ Նախիջեւանը մեզի սահմանակից, երբեք պէտք չէ տրուած ըլլար Ադրպէյջանի :

Երբ մենք « մեր ներքին հողերը մեզի վերադարձուցէք» կ'ըսէինք, մեզ կ'ամբաստանէին հայրենադաւութեամբ :

— Ձայն մի՛ հանէք ... Մե՞նք ով ենք որ քեռիին խելք պիտի սորվեցնենք, անոր գործերուն պիտի խառնուինք ... Խնդիր մի՛ հանէք, բան մի՛ պճռքէք, եղածով գոհացէք ...

Ահաւասիկ Սիլվան, որ քեռիին խելք կը սորվեցնէ, անոր գործերուն կը խառնըուի, խնդիր կը հանէ եւ բան կը պճռքէ : Եւ եղածով չի գոհանար :

Իր արեւը վառ մնայ :

×

Սիլվա Կապուտիկեան Դաշնակցական չէ : Ընդհակառակն, համայնավար կուսակցութեան անդամ ըլլալով, բնախօսական ատելութիւն մը ունի Դաշնակցութեան հանդէպ :

Բայց, միեւնոյն ատեն ալ աչք ունի, ականջ ունի, խելք ունի, դատողութիւն ունի եւ հայրենասիրական անկասկածելի զգացում :

Եթէ զրկուած ըլլար այս առաքինութիւններէն, պիտի չցաւէր որ եղեռնի յիսնամեակի ոգեկոչումը, անցեալ տարի արձագանգ գտած չէր Միութեան վերի արտի մամուլին մէջ ու եղբայրակից ազգերը մասնակցած չէին մեր սուգին :

Սիլվայի համար եւս Ապրիլ քսանը-չորսը անտեսելի թուական չէ Հայոց պատմութեան մէջ :

Բանաստեղծուհիին այսօրուան ընդվզումը այնքա՛ն կը խօսի արտասահմանի Հայութեան սրտին որ իրա՛ւ չկամութեամբ է որ կ'ուզենք հարցնել իրեն :

— Սիլվա քոյրիկ, շատ շիտակ բաներ կ'ըսես, բայց ո՞ւր էիր տասը, քսան տարի առաջ երբ արտասահմանը կը բողոքէր թէ Երեւանը չէր ուզեր ոգեկոչել Քսանըչորսը՝ դրացի Թուրքին սիրտը չկոտրելու համար ...

×

Սիլվա Կապուտիկեան կը պահանջէ որ ներքին սահմանները սրբագրուին : Այսինքն մեզմէ խլուած հողերը մեզի վերադարձուին :

Նորէն, սրտի սեղմումով է որ կը հարցընենք՝

— Սիլվա ջան, ինչո՞ւ կնճիռ մը կը գծագրուէր դէմքիդ վրայ, երբ կը լսէիր թէ Դաշնակցութիւնը անդուլ, անդադար կը պահանջէր որ մեր «ներսի» հողերը մեզի — մանրանկար հայրենիքին — տըրուէին ...

×

Սիլվա Կապուտիկեան կը պահանջէ մեր «դուրսի» հողերը : Այսինքն, այն տարածութիւնը, որուն սահմանը գծեց *կապիտալիստ* Ամերիկայի նախագահը :

Իրաւունք չունի՞նք հարցնելու :

— Սիրելի Սիլվա, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ մեր ականջը կը քաշէիք, երբ մենք կը բողոքէինք Մոսկուայի Մարտ 16, 1921ի թուրք եւ ռուս դաշնագրին դէմ, որ «եղբայրակից» Թուրքին պայրամի նուէր կուտար մեր հողերը, յարեւմուտս եւ կը յայտարարէր թէ Հայաստան կը հրաժարէր Ուիլսընեան սահմաններէն ... Ինչո՞ւ ինչո՞ւ կը փրփրէիք մեզի դէմ, երբ կը բողոքէինք Կարսի Հոկտեմբեր 13, 1921ի երկրորդ դաշնագրին դէմ, որ կը պահանջէր մեզմէ որ հրաժարէինք Սեւռի դաշնագիրէն եւ Ադրբէյջանի զիջէինք Նախիջեւանը :

×

Սիլվայի ալ ուշադրութիւնը գրաւեր է այն ցաւալի իրողութիւնը թէ եղեռնի ոգեկոչումին կը զուգադիպէր, անցեալ տարի, Մոսկուայի եւ Անգարայի նոր սիրուըտուքը :

Ուրեմն, Սիլվայի համար եւս գաղտնիք չէ որ Խորհրդային Միութիւնը կրնայ բոլորովին անտեսել հայ ժողովուրդին անվիճելի իրաւունքները՝ քաղաքական-տնտեսական հաշիւներով : Եւ ի հարկին ոտքի տակ առնել զանոնք :

×

Սրբազնաբան Բանաստեղծուհիին ճառը բնականաբար, քայլ մըն ալ չի մօտեցներ մեզ մեր պահանջներուն իրագործումին :

Բայց, կրնայ մեծապէս ծառայել հասկըցնելու «ներսի» եւ «դուրսի» բոլոր տեսակի եւ գոյնի անհաւատներուն թէ Դաշնակցութիւնը շիտակ բաներ կ'ըսէր քառասունըհինգ տարիէ ի վեր :

Ուրեմն, իր սրբատառ ճառը տասը սրբատառ կոնդակ կ'արժէ ե՛ւ «ներսի», եւ «դուրսի» Հայութեան համար :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ նախագահը բուռն ճառ մը խօսեցաւ մէկ միլիոն Չինացիներու առջեւ, Փեքինի հրապարակին վրայ : Այս ճառով Չինաստանի նախագահը վերջնապէս կը թաղէ 954ի Ժընեւի համաձայնագրերը եւ խիստ ազդարարութիւն մը կ'ընէ Ամերիկացիներուն «մի՛ սխալիք ձեր հակառակորդներուն վրայ, զօրավիգ կենալու համար Վիէթնամի ժողովուրդին չին ժողովուրդը պատրաստ է մեծագոյն զոհողութեւանց » : Խօսք առած է նաեւ փոխ-վարչապետը, որ չէ խնայած Խորհ. Միութեան զոր «ամերիկացի աշխարհակալներու թիւ 1 մեղսակիցը » որակած է : Միւս կողմէ Ֆրանսայի բանագնացը՝ Սենթընէ, Հանոյէն վերադարձին յայտարարած է թէ հաւանական է որ ամերիկացի գերիները դատուին հրապարակաւ եւ մահուան ալ դատապարտուին, բայց չի խորհիր թէ վճիռը գործադրուի :

ՓԵՔԻՆ ի պատասխան Հոլանտայի կառավարութեան արտաքսման հրամանին չին դիւանագէտին դէմ, իր կարգին Փերսոնա Նոն Կռաթա հռչակած է Հոլանտայի գործավարը եւ զայն արտաքսած :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ ալ ցեղային խռովութիւններ պատահած են տասնեւմէկ տարեկան սեւ երախայ մը սպաննուած է, 10 ոստիկան եւ 4 հրշէջ վիրաւորուած են :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ, ԱՅՍ ԱՆՆՄԱՆ ԳԻՒՂԸ

Գրաւիչ, թովիչ բան մը ունի Պարտիզակ իր բնական գեղեցկութիւնով եւ իր տափակ միջավայրով : Հայ հաւաքականութեան վերջին դարերու կեդրոններէն մին, կազմուած՝ գաղթի երկու տարբեր խաւերէ : Եկուորներու առաջին շերտը մեկնած էր Սեբաստիոյ նահանդի Պախճաճուխ գիւղէն, Ճէլալիներու հարստահարութեանց շրջանին, 1580ական թուականներուն, եօթը տնուորներ, որոնք 1590ին Պարտիզակի այժմու վայրը հասնելով, անոր արեւմուտքը, Տուզլուխի ճամբուն վրայ, Չիֆթլիկ կոչուած մասին մէջ, մտան Խալիլ փաշայի ծառայութեան՝ որպէս ագարակապան : Քիչ ետքը, իրենց հայրենի Պախճաճուխ գիւղին անունով հիմնեցին Պարտիզակը : Եկուորներու երկրորդ շերտը կազմուած է Համշէնցիներէ (Համամաշէն, հին անունով Տամբուր եւ Նաւեաց երկիր), որոնք Ղուսուֆ օղլու Մէհմէտի արշաւանքին ընթացքին չիսլամացան ու ԺԸ. դարու երկրորդ կիսուն՝ հիւսիսային արեւելեան Փոքր Ասիայէն գաղթեցին դէպի արեւելք ու արեւմուտք, եւ որոնց մէկ մասը 1870ին հասաւ Նիկոմիդիոյ սահմանները, ու 1895ին հինգ ընտանիքներ, Պարտիզակցիներու թոյլտուութիւնով հիմնեցին Մէնէմշէն (Մանուշակ կամ Մանիշակ), Պարտիզակի հարաւը : Ինչ որ Տէր – Յակոբեան « Լազ Հայեր » կոչած է « Քաւութիւն » անունով պատմութեան մէջ : Ասոնք Համշէնցի Հայերն են, որոնք, գաղթէն առաջ Լազերու անմիջական դրացի, ծագումով ոչ մէկ առընչութիւն ունին Լազերու հետ,— այս վերջինները՝ Կովկասեան ցեղ մը որ իր յատուկ բարբառը ունի : Եկուոր Համշէնցիները «Լազ» կոչուեցան Պարտիզակցիներէ, պարզապէս իրենց լազական տարազին պատճառով : Պարտիզակի լեզուն մէկ ենթաբարբառն է Նիկոմիդիոյ բարբառին, որուն կապուած են նաեւ Ատափազարի, Մանիշակի, Կէյվէի, Օվաճըքի, Պէնլիի, Իզնիկի, Սէօլէօզի, Բազարքէօյի, Օրթաքէօյի, Արսլանպէկի, Եալովայի, Չէնկիլէրի, Քուրտպէլէնի, Մեծ Նոր Գիւղի եւ շրջակայ Հայոց ենթաբարբառները :

Մօտաւոր շրջանին, Պարտիզակի Հայոց մշակութային կեանքին հիմերը դրաւ Եղիշէ Արք. Դուրեան, 1880ին, երբ տակաւին վարդապետ էր : Ան 1879ի ամրան վարդապետական աստիճան ստանալէ ետք, տակաւին քսան տարեկան, Պարտիզակ մեկնեցաւ քարոզիչի եւ ուսուցչի պաշտօնով :

Առաքելական Հայեր հոն, գիւղին կեդրոնը, ունէին եկեղեցի մը, Ս. Յակոբ, ու անոր առջեւ ալ Շուշանեան Ազգային Վարժարանը : Եղիշէ վրդ. ամբողջ տասը տարի, 1880էն մինչեւ 1890, քարոզեց ու դասախօսեց Պարտիզակի Հայութեան, շար արդիւնաւոր կերպով : 1882ին ստացաւ ծայրագոյն աստիճանը, եւ երբ Մաղաքիա Եպիսկ. Օրմանեան 1889ին վերատեսուչ ու վանահայր կարգուեցաւ Արմաշու վանքին, տեղւոյն եկեղեցական վարժարանը Դպրեվանքի աստիճանին բարձրացուց՝ 1890ին, որպէս գործակից իր քով կանչեց Պարտիզակի Եղիշէ Ծ. վրդ. Դուրեանը : Արմաշի մէջ անոր շունչին տակ էր որ իր հոգեւոր սնունդը առաւ Պարտիզակցի Թորգոմ արք. Գուշակեան, յետոյ պատրիարք Ս. Երուսաղէմի : Եղիշէ վրդ.ի Պարտիզակ ժամանումէն տարի մը առաջ, 1879ին Ամերիկեան Պորտ Ընկերութիւնը նոյն գիւղին մէջ բացեր էր գիշերօթիկ փոքր վարժարան մը Հայոց համար, միսիոնարական նպատակներով, Վեր. Ճ. Է. Բիրսի տնօրէնութիւնով : Այդ հաստատութիւնը, որ ետքէն կոչուեցաւ « Բարձրագոյն Վարժարան Պարտիզակի» (անգլ. Պիթինիա Հայ Սքուլ) եւ իր նորակառոյց շէնքը ունեցաւ գիւղին ծայրագոյն արեւելեան մասին մէջ («Փիրս Հօլ»), իր առաջին հունձքը տուաւ 1883ին,— չորս Հայորդի ներ, որոնց կարգին նաեւ Ռոտոսթօցի Յովսէփ Տէր – Ստեփանեանը, յետոյ բըժիշկ, ուսուցիչ եւ հեղինակ : 1891ին տնօրէնութեան կոչուեցաւ Տոքթ. Ռապըրթ Չէյմպըրս, Գանատացի միսիոնարը, — ճշմարիտ Հայասէր մը, ինչպէս նաեւ իր արժանաւոր ու հայախօս որդին եւ իմ սիրելի բարեկամս Փրոֆ. Լոսըն Չէյմպըրս, դասախօս հոգեբանութեան, որուն օրով այդ հաստատութեան մէջ իրենց ուսումը ստացան ծանօթ դէմքեր. — Ատափազարցի Տոքթ. Երուանդ Ճէճիզեան, Միհրան Ճէճիզեան, նմանապէս Ատափազարցի եւ յետոյ ուսուցիչ ի Ռոպէրթ Քոլէճ, որպէս յօդուածագիր Գ. Ս. Գ. ստորագրութիւնով ծանօթ Պարտիզակցի Գաբրիէլ Ա. Գաբրիէլեան ու եղբայրը Միքայէլ, ինչպէս նաեւ «Գիսակ» գրչանունով ծանօթ ու Պոլիս Լանկայի Բողոքականներու հովիւ Առաքել Կ. Պետիկեան Խարբերդցին եւ որդին Անդրանիկ Պետիկեան (այժմ խմբագիր «Կոչնակ»ի), Տոքթ. Յովհաննէս Լութֆեան Պուրսացին, Յովսէփ Ճէլալեան Պանտըրմացին (ետքէն՝ տարրաբանութեան ուսուցիչ Կայսերական Բժշկ. Վարժարանի եւ Պէրպէրեանի), Երուանդ ու Տիրան Մարտիկեան եղբայրները, որդի՝ Պրուսացի խավլուի վաճառական Ստեփան Մարտիկեանի, Ճիվան Պախթիյարեան Տէնէք Մատէնցին (ետքէն՝ Հմայեակ Ծ. վրդ. Պախթիյարեան, Կ. Պոլսոյ), Գալուստ Կիւլպէնկեան Թալասցի նշանաւոր առեւտրականը, Երուանդ Մեսիաեան, Բիւզանդ Կէօզիւպէօյիւքեան, Յակոբ Խաշմանեան մտաւորականները, Մատթէոս Զարիֆեան բանաստեղծը եւայլն : Թէեւ անունով «բարձրագոյն», սակայն իրականին մէջ միջնակարգ (Հայ Սքուլ) էր այդ վարժարանը : Շրջանաւարտները երբ Ռոպէրթ Քոլէճ գային՝ կ՚ընդունուէին կրտսերագոյն կարգը եւ չորս տարի եւս կ՚ուսանէին : Սակայն պէտք է խոստովանիլ թէ մինչեւ հանրապետական շրջան՝ Ռոպէրթ Քոլէճ կը նկատուէր մէկ քոլէճը Նիւ Եորքի համալսարանին : Ակադեմական դիրքը ներկայ վիճակէն երեք տարի աւելի բարձր էր, ու վկայականները կը բաշխուէին Նիւ Եորքի համալսարանին շնորհած լիազօրութիւնով :

Պարտիզակի մէջ 1897ին հիմնուեցան նաեւ միսիոնարներու Ֆավր Կրթարանը (Ֆավր Պոյզ Հօում) : Միսիոնարները իրենց կրթական բարիքին հետ բերին նաեւ «եղբայր շինել»ու մարդորսութիւնը, եւ 1837ին Պարտիզակի մէջ «եղբայր» շինեցին Սըլի Մկրտիչ Պապան, տեղւոյն առաջին դաւանուրացը : Ասոնց հետեւեցան հռովմէադաւանները, որոնք 1840ական թուականներուն Գաղատիայէն եկան ու 1865ին որսացին Սոմունճի Կարապետը, հայր՝ Վենետիկեան Վարդան Հացունի վարդապետին :

Ահա այս գեղածիծաղ միջավայրին մէջ էր, որ պետական կառավարիչի պաշտօնը վարեց Յակոբ Տէր – Յակոբեան, 1900էն մինչեւ Աշխարհամարտ :

Կեսարուրաց մըն էր ան, ետքէն՝ որդեգրութեամբ Պարտիզակցի : Փարիզի մէջ ան ապրեցաւ Պարտիզակեան գիւղանկարներու ոգեկոչումներով, հոգւով ինքզինք հոն զգաց եւ մտադրեց վերարտադրել այդ ապրումներն ու յաճախանքը գրով : Մղիչ պատճառը հաւանաբար կազմեց Վեր. Անդրանիկ Պետիկեանի « Գրչանկարներ Պարտիզակ Գիւղին» անուն հատորը (720 էջ), որ Տէր – Յակոբեանի տպարանէն լոյս տեսաւ 1950ին, նորութիւններ աւելցնելով Մինաս Գասապեանի «Հայերը Նիկոմիդիոյ Գաւառին Մէջ» (315 էջ, քարտէս ու վիճակագրութիւններ, 1913) անուն գրքին վրայ : Հոյակապ գործ մըն է Գրիգոր Մխալեանի « Ժողովուրդի զաւկի մը յիշատակները» : Յակոբ Ալոճեան եւս ունի «Պարտիզակի Ընդարձակ Պատմութիւնը» : Տէր – Յակոբեան սկսաւ գործի, հաւաքեց իր յուշերը, մէկտեղեց գրական ատաղձը ու իր մահուան մօտ վերջացուց «Պարտիզակը Խատուտիկ»ը (532 էջ), հրատարակուած յետ մահու, Փարիզ 1961ին, որ իր մէջ կ՚առնէ նաեւ «Մանուշակ եւ իր Հէքեաթները» : Գիրքը բաժնուած է երկու մասի : Առաջինին մէջ կը գտնենք Պարտիզակի տեղագրութիւնը, պատմութիւնը, վայրերու նկարագրութիւնը, համայնքային ու մշակութային կեանքը, վարժարանները, միութիւնները, տնտեսական կեանքը, Պարտիզակի հասցուցած երախտահատոյց զաւակները, եկեղեցական, ազգային, մտաւորական, գրական, գիտական դէմքեր, ու գիւղը այցելող նշանաւոր հիւրեր, Պարտիզակը հայ գրականութեան ու հայ մամուլին մէջ, գիւղին տիպարները : Երկրորդ մասը բանասիրական է ու իր մէջ կ՚ամփոփէ ծանօթութիւններ Պարտիզակի բարբառի մասին, նմոյշներով ու բառամթերքով (շուրջ 1200 բառ), կուտայ ճոխ հաւաքածոյ մը Պարտիզակեան հէքեաթներու, պատմուածքներու, երգերու, առածներու, հանելուկներու, կատակարանութիւններու եւ այլազան գրութիւններու : Տէր – Յակոբեան իր մէջ կրկնակ պատուաստ մը ունէր Կեսարական ու Պարտիզակեան ձիրքերու, երկուքն ալ իրմէ դերազանց, սակայն երկուքն ալ հայեցի :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ

ՀԻՆ « ՊԱՀԱԿԱԽՈՒՄԲ »ԷՆ (ՌՈՒԲԷՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

1936ին, սթալինեան սահմանադրութեան օրերուն, Ռուբէն գրքոյկ մը գրեց « Սթալինեան Սահմանադրութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը » խորագրով : Ձեռագիրը յանձնեց ինծի, որպէսզի լեզուական ուղղումներ ընեմ եւ փորձերը սրբագրեմ :

Գրքոյկը սկսաւ տպուիլ «Յուսաբեր»ի տպարանին մէջ : Օր մը ստիպուեցայ կանուխ մեկնիլ խմբագրատունէն, նոյն օրը բաւելու չափ ձեռագիր յանձնելով գրաշարին : «Այսքանը կը բաւէ՞»,— հարցուցի : «Այո», — ըսաւ : Բայց, իմ մեկնելէս ետք, կը շարունակէ աշխատիլ սովորական ժամէն աւելի, եւ բնականաբար ձեռագիրը կը պակսի : Կ՚երթայ կը գանգատի ալ Ռուբէնին, որ բաւարար չափով ձեռագիր չեմ տուած :

Լեզուական ուղղումներուն հոգը կը յանձնուի Լիպարիտին, որ սովորաբար գիշերները կ՚աշխատէր, իսկ ցերեկին կը քնանար մինչեւ կէսօր : Ես քերականական եւ ուղղագրական սխալները միայն կը սրբագրէի, բայց կը պահէի Ռուբէնի լեզուն եւ ոճը՝ եղածին պէս : Լիպարիտ իր «վաճառանիշ»ը կը դնէ թէ լեզուին եւ թէ ոճին վրայ : Հեղինակին «այն»ը, «որ»ը, «ինձ»ը կը դարձնէ զայն, զոր, զորս, ինծի, ինչ որ դժգոհութիւն կը պատճառէ այս բառերը չգործածող եւ չսիրող Ռուբէնին :

Յանցանքը գրաշարինն էր անշուշտ, բայց պատիժը ես կրեցի :

Յաջորդ օրը, խմբագրատուն վերադարձիս, տեսայ որ իմ սիրելի ընկերոջս սովորաբար խաղաղ, բարեմոյն դէմքը խոժոռած էր : Բարեւս չառաւ, վրաս անգամ չնայեցաւ : Պահ մը ետք ձեռքով նշան ըրաւ .— եկուր հոս : Մօտեցայ :

— Դուք, — ըսաւ ձայնը բարձրացնելով,— պատասխանատուութեան զգացում չունիք : Ձեզի ոչ գործ կարելի է

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

— Ահա դժուարութիւնն ալ հոտ է : Եթէ երկուքէն որին աւելի շահաւոր ըլլալը գիտնայի՝ ըսածդ մինչեւ հիմա կ՚ընէի, առ այժմ երկուքէն ալ վնասէ ուրիշ բան մը տեսած չունինք :

Ի վերայ այսր ամենայնի, ինծի այնպէս կը թուի թէ՝ քանի մը տէր ալ աւելի ըլլայ նէ պիտի կարենամ ծառայել :

Ձեզի ի՞նչպէս կը թուի :

×

Պարոն Կլատսթընին պէս ես ալ ամէն օր մէյ մէկ հարցում պիտի ընեմ :

Պատասխան տուէք ... :

Մայրաքաղաքիս բոլոր կառավարները ազգային քաղաքապահ զինուո՞ր գրուած են, թէ քաղաքապահ զինուորները կառավար եղած են :

Քանի մը օր առաջ յիսունի չափ կառք տեսայ իրարու ետեւէ, որոց վարիչներն էին քաղաքապահ զինուորները :

Մէկէն ի մէկ ապշեցայ մնացի, քանզի թէպէտ եւ ձիաւոր զօրք տեսած էի, բայց կառաւոր զօրք տեսած չունէի : Թերեւս կ՚ըսէի ինքնիրենս, այս խումբերը նոր կազմուած ըլլան :

Ի՞նչ ընելու համար :

Պատերազմական հմտութիւն չունենալովս հանդերձ վերջապէս որոշում տուի թէ՝ կառքով պատերազմի չերթցուիր, անպատճառ ուրիշ բան մը ըլլալու է, եւ կառքին ետեւէն գացող մէկու մը հարցուցի .

— Ո՞ւր կ՚երթան այս կառքերը :

— Չգիտեմ :

— Ինչո՞ւ չգիտես :

— Անդին գնա պէ մարդ :

— Ինչո՞ւ անդին երթամ :

— Ես ցաւ չունիմ տէ, երկու սահաթ կայնիմ քեզի խօ՞սք հասկցնեմ :

— Ինչո՞ւ ցաւ ունիս :

— Երկար ըրիր :

— Ինչո՞ւ երկար ըրի ... ըսէք կ՚աղաչեմ, այս կառքերը ուր կ՚երթան կոր :

— Էֆէնտիմ, Մուհաճիր կը կրեն կոր :

Մուհաճիր կուգայ, մեր կառքերը կ՚առնեն, մուհաճիր կ՚երթայ, մեր կառքերը կը գործածուին, վիրաւոր կուգայ, մեր կառքերը կ՚ուզեն, վիրաւոր կ՚երթայ մեր կառքերը կը տանին . հաց կուգայ մեր կառքերը կուգան կ՚առնեն, հաց կ՚երթայ, դարձեալ մենք կը տանինք . հասկցա՞ր հիմա :

— Հասկցայ շնորհակալ եմ. աղէկ ա, առուտուր բացուած է ձեզի ... ձրի չէք աշխատիր կոր ա ... ձրի ալ ըլլայ նէ՝ ի՞նչ վնաս ունի եղեր ... նեղ օրերու մէջ ամէնքնիս ալ հայրենեաց օգնելու ենք :

— Անանկ է եա ...

— Դուն ո՞ւր կը նստիս կոր. կառքը ո՞ւր պիտի տանիս վերջը :

— Պէյօղլու :

— Կառքը անանկ ալ պարապ պիտի երթայ անանկ ալ, ես ալ նստիմ մէջը ու Բերա ելլամնէ՝ վնաս մը ունի՞ քեզի :

— Աս որչա՞փ եաղլը միւշտէրիներու հանդիպեցանք այսօր :

— Հայրենեաց օգնելու է, տղաս,

Ըսելու չմնաց, մարդը ծուռ ծուռ երեսըս նայելով գնաց :

Վերջապէս անձնուիրութիւն ու զոհողութիւն չկայ սա արապահիներուն քով :

13 Փետրուար 1878

— Բարեւ :

— Բարի եկար, Պարոն Խիկար, այսօր գործի չգացի՞ր :

— Չգացի, երթալիք ալ չունիմ :

— Ինչո՞ւ :

— Գործ չմնաց որ երթամ, վարպետս ճամբայ տուաւ :

— Ի՞նչ պատճառի համար :

— Աղէկ ծառայած ըլլալուս համար, ինչու որ ճամբայ տուած օրն ըսաւ թէ՝ քու մատուցած ծառայութիւններէդ մեծապէս շնորհակալ եմ : Ուստի փափաքելով որ քեզի մեծ վարձատրութիւն մը ընեմ, որոշեցի որ քովէս հեռանաս եւ աչքս չտեսնայ քեզի :

— Հիմա ինչո՞վ կը զբաղիս :

— Օրուան խնդիրներով :

— Խօսէ :

— Եթէ քիչ մը համարձակ խօսելու ըլլամ՝ չես վռնտեր ա :

— Մի վախնար :

— Ըստ իմ խոնարհ կարծեաց՝ օրուան կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկն ալ ասէ թէ՝ քանի որ առանց պարտքեր դիզելու ապրիլը անկարելի է մեզ, գոնէ իմաստութեամբ վարուելով պարտք չի վճարելու գիտութիւնը սովրեցնենք մեր զաւակաց :

— Ատ ալ գիտութի՞ւն է, պարտքդ չես տար, կը լմննայ կ՚երթայ :

— Այնպէս չէ, վարժարանի հոգաբարձութիւններն ալ ձեզի պէս կարեւորութիւն չեն տուած այս գիտութեան եւ շատ սխալած են :

— Ինչո՞ւ :

— Անոր համար որ եթէ Ֆրանսերէնի կամ անգղիերէնի տեղ այս գիտութիւնը սորվէին մեր երիտասարդները՝ իրենց պարտատէրերը տեսնալնուն պէտ չէին շըւարեր մնար, չէին սկսեր թօթովել, այլ համոզիչ խօսքերով զոհ կ՚ընէին իրենց պարտատէրերը :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(8 Շար.)

վատահիլ, ոչ կին, ոչ զէնք, ոչ ալ որեւէ պարտականութիւն: Ի՞նչ մարդ էք դուք: «Դուք այսպէս, դուք այնպէս»:

Պատասխան չտուի, բացատրութիւն չտուի՝ աւելի չդրդռելու համար զինք:

Դուքը յոգնակի էր, իսկ ես եղակի էի: Ինծի այնպէս թուեցաւ, թէ իր սաստը, հասցուցած վիրաւորանքը մեղմացնելու ձեւ մըն էր ասիկա, քանի որ իմ յանցանքս կ՚ուզէր տարածել ուրիշներու վրայ, որոնք գոյութիւն չունէին սակայն:

Կծու եւ կարծր լուացողականը մտիկ ըրի քրիստոնէական համբերութեամբ, առանց բառ մը արտասանելու: Երբ սենեակէն դուրս ելայ, մտքիս մէջ ըսի ես ինծի.— Լմնցաւ... ասկէ ետք ալ պիտի չխօսի հետս:

Յաջորդ օրը, իր մօտ չգացի, չմտայ խմբագրատան կից սենեակը, ինչպէս կ՚ընէի սովորաբար զինք տեսնելու եւ բարեւելու համար: Կ՚ենթադրէի, որ կամուրջները ընդմիշտ քանդուած էին մեր միջեւ:

Աչքին տակէն նայեցաւ ինծի եւ՝

— Հը, — ըսաւ, — ինչո՞ւ չես գար ինձ մօտ. չլինի՞ թէ մէկ տեղդ կոտրած է:

Ոչ, մէկ տեղս կոտրած չէր, որովհետեւ ոսկորներս ամուր են բայց իմ սիրելի ընկերս դժգոհ ձգած ըլլալու ցաւը ունէի: Մենք փոքրերս – փոքրոգիներս — մեղմ ենք, բայց յիշաչար, ինք — մեծերէն — խիստ էր, բայց անյիշաչար:

Մեծութեան յատկանիշներէն մէկը չէ՞ արդեօք ասիկա:

×

Պատերազմի առաջին տարին դրացի էինք Ռուբէնենց հետ, նոյն չէնքին մէջ կ՚ապրէինք, բայց ոչ նոյն յարկին տակ:

Գերմանիա յաղթական էր բոլոր ճակատներուն վրայ: Ուրիշ շատերու պէս՝ ես ալ սկսած էի տարակուսիլ դաշնակիցներու յաղթանակին վրայ:

— Մի վախիր, սրանք պիտի յաղթեն, — կ՚ըլլար Ռուբէնի կտրուկ պատասխանը, ամէն անգամ որ իմ վախերս ու տարակոյսներս կը յայտնէի իրեն:

«Սրանք»ը դաշնակիցներն էին:

Ամէն օր, ձայնասփիւռին առջեւ նըստած, ուշադրութեամբ կը հետեւէր աշխարհի անցուդարձերուն, խօսուած ճառերուն եւ պաշտօնական թէ անպաշտօն հաղորդագրութիւններուն: Պարզ հետաքրքրութիւն չէր ունեցածը, ոչ, հոգեկան ապրում էր: Կարծես ինքն էր պատասխանատու վարիչը ահեղ գուպարին:

Կը կարդար օրուան թերթերը, կը հետեւէր ձայնասփիւռով տրուած լուրերուն, հաշիւներ կ՚ընէր, հետեւութիւններ կը հանէր եւ տեսակ մը գոհունակութեամբ կ՚եզրակացնէր.

— Սրանք պիտի յաղթեն:

Եւ կը բացատրէր, թէ ինչու անպատճառ «սրանք» պիտի յաղթեն եւ ոչ թէ «նրանք»: Միայն հաւատք չէր ասիկա, յոյս մը չէր, պարզ բաղձանք ալ չէր, այլ հաշիւ էր, ռազմագիտական ալճեպրա էր, վեցերորդ զգայարանք էր վերջապէս:

Այս «ալճեպրա»յէն շատ բան չէի հասկընար ես, բայց կ՚ուզէի, որ «սրանք» յաղթէին, որովհետեւ ծանօթ գայլն էին ինծի համար, միւսներն ալ գայլ էին, բայց անծանօթ էին:

1940 Յունիսին Ֆրանսա զէնքերը վար դրաւ եւ անձնատուր եղաւ գերման ներխուժող բանակներուն: Օրէ օր կը սպասուէր նաեւ Անգլիոյ անձնատուութեան: Գոնէ մեղի այնպէս կը թուէր: Շատ քիչեր կը յամառէին հաւատալ դաշնակիցներու յաղթանակին:

Որո՞ւ հաւատալ, որո՞ւ չհաւատալ: Շուարեր էինք մենք ալ:

Գիշեր մը դարձեալ մեր ընկերոջ տունը էի «բաժակ մը թէյ» խմելու համար, յանկարծ ձայնասփիւռէն լսուեցաւ Զօր. տը Կոլի ճառը. (Ճակատամարտ մը կորսնցուցինք, բայց ոչ պատերազմը: Ֆրանսա մինակ չէ, մինակ չէ, մինակ չէ ...»:

Կը մտածէի, թէ ի՞նչ կրնար ըսել երբեմնի Հայաստանի Հանրապետութեան երբեմնի զինուորական նախարարը, հիմա որ ահաւասիկ «սրանք» կորսնցուցին ճակատամարտ մը եւ կորսնցնելու վրայ էին նաեւ պատերազմը, հակառակ տը Կոլի հաւատաւոր երաշխիքին:

— Է՛, հիմա ի՞նչ կ՚ըսէք, ընկեր Ռուբէն, — հարցուցի ես տարակոյսով:

Ձայնասփիւռին կոճակը դարձուց եւ ըսաւ վճռաշեշտ.

— Մի վախի, էլի սրանք պիտի յաղթեն:

Զարմանալի էր. այս անսասան, ժայռի պէս ամուր հաւատքը ոչ ոքի մօտ տեսած էի ես այդ օրերուն, երբ Անգլիա գրեթէ առանձին էր ահարկու թշնամիին դիմաց: «Մարդը բան մը գիտէ հարկաւ», — կը մտածէի իւրովի:

Այդ օրերուն ըսողներ կային նոյնիսկ, որ Ռուբէն ... անգլիական գործակալ է, որովհետեւ Օլիվըր Պոլտուին, զոր Հայաստանէն կը ճանչնար, 2–3 անգամ իր տունը եկած էր այցի:

Ի վերջոյ կացութիւնը փոխուեցաւ: Ռուսիոյ եւ Ամերիկայի մասնակցութիւնը չեղեցուց պատերազմին ընթացքը: Ռուբէնի «մարդարէութիւն»ը ճիշդ դուրս եկաւ. «սրանք» յաղթեցին, իսկ «նրանք» պարտուեցան:

— Չըսի՞ քեզի, չըսի՞ քեզի,— կրնար հպարտանալ «մարդարէ»ն:

Մինչ մօտը կը տեսնէինք մենք, ան հեռուն կը տեսնէր: Մինչ ենթադրութիւններ կ՚ընէինք մենք, ան հաշիւներ կ՚ընէր: Մինչ կը տարակուսէինք մենք, կը հաւատար ան:

1942ին մեր անզուգական ընկերը մեկնեցաւ Եգիպտոսէն: Անցաւ Պաղեստին, ապա Լիբանան, աւելի ուշ Փարիզ, ուր մնաց մինչեւ իր մահը, 1951 Նոյեմբեր 27:

1947ի աշնան կրկին տեսայ զինք Գահիրէի մէջ, ուր եկած էր իբրեւ պատգամաւոր ԺԴ. Ընդ. Ժողովին:

Առաջուան Ռուբէնը չէր կարծես. բան մը կոտրած էր իր մէ՞ջ թէ շուրջը, չեմ գիտեր: Ընկճուած կամ դառնացած էր: Թերեւս թէ ընկճուած, թէ դառնացած էր: Թերեւս իրաւամբ մեռելներու հետ եւ մեռելներով կ՚ապրէր այլեւս:

Հիմա քանի մը վերջամնացներ միայն կան իր ժամանակէն եւ սերունդէն, վերջին մոհիկանները, ինչպէս պիտի ըսէր մեր մեծ ընկերը՝ առաքելատիպ Համօն:

Այս վերջամնացներուն հետ պիտի փակուի ամբողջ շրջանի մը պատմութիւնը, մէկը՝ մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն խռովայոյզ շրջաններէն:

Պէտք է յուսալ, պէտք է հաւատալ, թէ նորը փնտռել պիտի չտայ հինը ...

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան արշաւախումբը պատմական արժէքաւոր իրեր գտաւ Արին – բերդի մէջ: Յայտնաբերեց Արգիշտի Ա.ի եւ Սարդուր Դ.ի չորս սեպագիր արձանագրութիւններ, որոնք գրեթէ անաղարտ մնացած են: Արձանագրութիւններէն երկուքը փորագրուած են թագաւորական պալատին սիւներու խարիսխներուն վրայ եւ ունին միեւնոյն բովանդակութիւնը. «Խալդեան մեծութեամբ Մենուայի որդի Արգիշտին այս տունը շինեց»:

Միեւնոյն ատեն երկու արքաները կը հաղորդեն, թէ հացահատիկի շտեմարանները լեցուցած են տասը հազար կապիով (ուրարտական չափ):

Արշաւախումբը յայտնաբերեց նոյնպէս պալատի մը մեծ դահլիճը՝ 440 քառ. մեթր տարածութեամբ: Շէնքը եղած է սիւնազարդ, իսկ պատերը՝ ներսի կողմէն ծածկուած են վառ նկարներով, որոնք հազարամեակներու ընթացքին գրեթէ չեն կորսնցուցած իրենց փայլը: Գտնուեցան որմնանկարներու կտորներ:

Հնագիտական բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ եգիպտական Բես Աստծոյ քանդակը: Արին – բերդի մէջ գտնուած առաջին առարկան է, որ Եգիպտոսէն բերուած է, ինչ որ վկայութիւն մըն է երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող կապի մասին: Քանդակը՝ լուցկիի տուփի մեծութեամբ, արուեստի գեղեցիկ նմոյշ մըն է:

Գտնուեցան բնակարաններու աւերակներ, խեցեղէն իրեր եւայլն:

Գտնուած իրերուն մեծ մասը փոխադրուեցաւ Երեւան, պատմական թանգարան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Սիտնիի արդէն ստուարաթիւ հայ գաղութը ունեցած է իր եկեղեցին, քաղաքին հայաշատ արուարձաններէն Զէյվուտի մէջ:

Օծումը՝ ձեռամբ Վրաստանի Հայոց առաջնորդ Կոմիտաս Եպիսկ. Տէր – Ստեփանեանի, կատարուած է Փետրուար 27-ին, եկեղեցի փութացած հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Տեղւոյն պատկերասփիւռը եւ թերթերը անդրադարձած են հանդիսութեան:

×

Գարեգին Ծ. Վրդ. Գազանճեան Աւըստրալիոյ Հայոց առաջնորդ ընտրուած է: Հոկտեմբերին եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրուի Էջմիածնի մէջ:

×

Սիտնիի Կիրակնօրեայ վարժարանը նոր տարեշրջանը սկսած է ուսուցչական ուժեղ կազմով, երեք դասարաններով եւ վաթսուն աշակերտներով: Այս թիւը պիտի աւելնայ, երբ վարժարանը ունենայ փոխադրական երկու ինքնաշարժներ:

×

Մարտ 5ին հոծ բազմութեան մը ներկայութեան բեմադրուած է Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթը»:

×

Մարտ 12ին գումարուած է ընդհ. ժողով, ուր եկեղեցական Խորհուրդին վարչութիւնը ներկայացուցած է իր երեք տարուան գործունէութեան պատկերը: Ընտրուած է նոր վարչութիւն:

×

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Համիլթըն քաղաքին մէջ, մեռած է ընկ. Արսէն Աստուրեան: Հ.Յ.Դ. շարքերը մտած էր հայրենիքի մէջ, պատանի հասակին: Ողբացեալը եղած է նաեւ «Հայրենիք»ի գործակալը: Վաթսուն տարի ծառայած է իր սիրած կուսակցութեան եւ արժանացած է Հ. Յ. Դ. կեդրոնական կոմիտէի ոսկեայ շքանշանին:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնի սրահին մէջ վերջերս իր գործերը ցուցադրած է նկարչուհի Վավա Սարգիս Խաչատուրեան: Տաղանդաւոր արուեստագիտուհին ներկայացուցած է 36 նկարներ, մեծ մասամբ իւղաներկ՝ բընանկար, ծաղիկ եւ կանացի դիմանկար: Ցուցահանդէսը գնահատուած է արուեստասէր հասարակութենէն եւ մամուլի քննադատներէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

-ԵՐԲ-
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

— Ինչ ունիք ասելիք, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, ըսաւ Նաթալի բարձրաձայն, տասը տարիով աւելի երիտասարդացած էք կարծես, մեղի լաւ լուր մը կը բերէք:

— Մեծ լուր մը, ամէն պարագայի պատասխանեց Սավինսքի: Աղէկ, կախում ունի թէ ինչպէս կ՚ըմբռնէք: Իրողութեան մը լուրը որ կրնայ փութացնել Սովետներու անկումը, լա՞ւ լուր մըն է ձեզի համար ասիկա:

— Բայց անշուշտ ըսաւ Նաթալի որ այս տրամախօսութիւնը կը վարէր համր եւ ուշադիր խումբի մը կողմէ:

— Էհ, լաւ, ուրախացէք: Փեթրոկրատի դրամատուները վաղը կը դրաւուին Բոլշեւիկներու կողմէ:

— Բայց ինչ ըսել է ասիկա ըսաւ գիրուկ կին մը ինչ փոփոխութիւն կրնայ բերել այս, գործերու մէջ:

— Օ՛ անկարեւոր, ըսաւ Սավինսքի, եթէ քիչ մը մարդ նայի յաւիտենականութեան տեսակէտէն: Չէք կրնար այլեւս դրամ քաշել ձեր ընթացիկ հաշիւներէն եւ ձեր դրամարկղերը բռնագրաւուած են:

Այդ պահուն, Շուբօֆ Քարամին իր կարճ սրունքներուն վրայ թաւալելով մինչեւ Սավինսքի մօտ եկաւ:

— Մի կատակէք սիրելիս, դոչեց կծու ձայնով մը, լուրը ճի՞շդ է: Բայց գիտէ՞ք որ կործանում է այս ամէնուս համար ալ... Մեր ընթացիկ հաշիւներուն դրամը ... ասիկա բացայայտ զողութիւն ...:

— Ասիկա քաղաքական զգուշութիւն մըն է, ճշդրտօրէն համաձայն սովետական կառավարութեան յայտարարութիւններուն ըսաւ Սավինսքի ... Ստոյգ է որ կործանած ենք, բայց կը կարծեմ թէ մեր կործանումը յառաջ պիտի բերէ տէրութեան փլուզումը եւ այսպէս դրամատուներու դրաւումը պիտի դահավիժեցնէ բոլշեւիկներու անկումը:

— Բայց երբ, միջամտեց Նաթալի, որ կարծես կորսնցուցած էր պաղարիւնը, երբ, դրամարկղերն ալ ...: Մեղ մի չարչարէք, խորհեցէք, դարշելի էք ձեր հեգնութիւնովը:

Բառ մը չաւելցուց, բայց իր շեշտէն կը զուշակուէր թէ աւելի հոգ կ՚ընէր իր սրամարկղին պարունակութեան համար քան իր ընթացիկ հաշիւներուն: Զափազանց այլայլութիւն մը կը տիրէր հիմա սրահին մէջ, իւրաքանչիւր ոք հիմա կը հասկնար թէ դրամատուներու դրաւումով նախկին ընկերութիւնը որ մինչեւ հիմա իր գլխաւոր գիծերուն մէջ կը դիմանար, մէկ հարուածով կը փլչէր:

Լորտ Տըկլաս անտարբեր կը մնար: Զիրար խաչաձեւող այս ձայնարկութիւններու եւ հարցումներու տարափին մէջ, հակեցաւ Լիտիայի վրայ որու մօտ նըստած էր:

— Ուրեմն, կործանա՞ծ էք, փոքրիկ սիրելի, ըսաւ անդլերէն, շատ հետաքրքրական է:

Լիտիա ուսերը թօթվեց, դէմքը լուսաւորուեցաւ:

— Ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի ասիկա, ըսաւ Լիտիա:

Օգտուելով այն թոհուրոհէն զոր իր բերած լուրը սերմանած էր այս շրջանակին մէջ, Սավինսքի դարձաւ իր բարեկամուհիին եւ խնդրեց անկէ որ զինքը իր մօրը մօտ առաջնորդէ:

Լիտիա անմիջապէս ոտքի ելաւ, Նաթալիէն հրաժեշտ առաւ, Սավինսքի հետեւեցաւ անոր: Շուտով, այն ընդարձակ բակին մէջ էին որ կը բաժնէր երկու բընարանները: Դվորնիկները կը տաքնային փայտէ կրակէն զոր վառած էին դուռի մը մօտ եւ շարժուն բոցերը խաւարին մէջ կը լուսաւորէին ձիւնի դէզեր ձմեռուան համար դիզուած փայտի կանոնաւոր շարքեր, տուներու մերկ պատերը եւ դվորնիկներու անորոշ կերպարանքը, որ ծածկուած էր վերարկուներուն մէջ, սառած ձիւնին կը զարնէր յամրաբար իրենց կրունկները:

Նատալի – Շուբօվ – Քարամինի սրահներէն, իրենց հին պերճանքէն դուրս ելլելէ վերջ, ասիկա յեղափոխութեան նոր բեմանկար մըն էր զոր աչքին առջեւ ունէր Սավինսքի այս պահուն: Այս դիշերային հսկումը, նախատեսուած բայց իրական վտանգներու դէմ, իրեն յիշեցուց թէ այս մեծ քաղաքը որ ձմեռուան ցուրտին տակ մեռած կը թուէր, լեցուն էր թշնամիներով, որոնց դէմ պէտք էր պաշտպանուիլ: Այս հաստատումը իրեն ուրիշ արդիւնք չունեցաւ քան տալ աւելի աշխոյժ համ մը կեանքի եւ աւելի ուժեղ զգացնել տալ այն համակրութեան կապերը զինքը մինացնող այն աղջկան հետ որ թեթեւաշարժ, կը քալէր առջեւէն: Սպասարկութեան դուռնէ մը ներս մտան, քանի մը նրբանցքներէ անցան եւ հասան քիչ տաքցուած ընդարձակ սրահ մը որ իշխան Սէրժի նկարներուն ճեմելիքն էր:

Լիտիա ելեկտրական լոյսը վառեց եւ ըսաւ.

— Մայրիկին սենեա՞կը երթալ կ՚ուզէք թէ հոս կը սպասէք, երթամ հայրիկին լուր տամ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

LA MUNICIPALITÉ D'ALFORTVILLE

et Toutes les Organisations Arméniennes de la Commune

PRESENTENT LE 1er OCTOBRE 1966 DANS LE CADRE DU

PREMIER FESTIVAL INTERNATIONAL DU FOLKLORE

La Grande Nuit DE L'ARMÉNIE

sous un chapiteau de 4000 places

UN EXTRAORDINAIRE PROGRAMME

Avec la participation de :

- **Tous les Artistes Arméniens en Renom de France**
- **de la Troupe Folklorique d'Arménie, spécialement venue d'Erévan**

D'ORES ET DÉJA... RETENEZ CETTE DATE :

Samedi, 1er Octobre 1966 à 20 h. 30, Alfortville

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները :

Ողբ. Ա. Գէորգեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Ռէճինա Փափազեան կը նուիրէ Աղքատախնամին տասը ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Գալուստ Զամասանեան, Փարիզէն՝ Մայր եկեղեցիի իրենց այցելութեան, եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նուիրեն հարիւր, Ողբ. Տիկին Մաննիկ Աբիքեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նասիպեան Ժիլպէր եկեղեցիին կը նուիրեն յիսուն, Ողբ. Վարդան Աֆարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Պ. Գալուստ Ահարոնեան, Ժագ Զարզավաճեան եւ Սարգիս Ալթունեան քսանական, Եղիա Ահարոնեան տասը եկեղեցիին, Գէորգ Փալամուտեան քսան Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին, Այրի Տիկին Անսուրեան եկեղեցիին տասը եւ Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին քսան, Պ. Սիրուն Միւզիքեան Աղքատախնամին տասը, Ողբ. Ովսաննա Պօշնաքեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Զէօրէքճեան ընտանիք յիսուն եւ Պալեան ընտանիք երեսուն, Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին, Այրի Տիկին Անսուրեան տասը եկեղեցիին եւ Պ. Նշան Մանուկեան քսան Աղքատախնամին, ողբ. Սարգիս Գասպարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Բիւզանդ Ենովքեան տասը, Պ. Սիմոն Փիէդրի քսան, եկեղեցիին եւ Պ. Սանդար Ենովքեան 50 Առաջնորդարանի : (Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութիւնէն) :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին այս տարի եւս կազմակերպած է դաշտահանդէս մը 31 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն (Թրիբիէ) շան ա Պարժ ծառաստանին մէջ, հայկական նուագ եւ պարեր :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով եւ շամփուր :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԱԶԴ
Ն Ի Ս

Վարչութեանս պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով պիտի ձեռնարկուի նոր ընտրութեան : Առ այդ կը խնդրուի շրջանիս ազգայիններէն անյապաղ անդամ արձանագրուիլ ընկերութեանս եւ կամ վերանորոգել իրենց անդամագրութիւնը, դիմելով ներկայ վարչութեան անդամներուն եւ կամ եկեղեցւոյ բանկալը, ստանալով համապատասխան ընկալագիրը :

Անդամագրութիւնները պիտի դադրեցուին 1966 Հոկտ. 10ին, ճշդելու եւ կազմելու համար ամբողջական ցանկը յառաջիկայ ընդհ. ժողովին ընտրող եւ ընտրելի անդամներուն եւ կատարելու համար նոր վարչութեան ընտրութիւն, համաձայն ընկերակցութեանս մայր – կանոնագրի տրամադրութիւններուն :

Կը խնդրուի անդամագրութեան ընկալագրով ներկայանալ ընդհ. ժողովին, որուն թուականը պիտի ծանուցուի յետագային :

Բոլոր այն ազգայինները որոնք կը փափաքին թեկնածու ներկայանալ վարչական ընտրութիւններուն, թող հաճին իրենց թեկնածութիւնը տեղեկացնել վարչութեանս դիւանին :

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՆԻՍԻ ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿՆԻՔ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յուլիս 31ին, Շըմէն տը լա Ֆօռէ ծառաստանին մէջ :

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ գաղութէն հանդանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիի :

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու կահաւորուած սենեակ մը տրամադրելի է : Ամէն յարմարութիւն, կեդրոնական ջերմութիւն, բաղնիք, հեռաձայն եւն : Դիմել ժամը 10էն 12 եւ 14–էն 18·30, Տիկին Պապիկեանի,

28, Place St-Georges
Esc. B. 5ème droite
ou téléphoner : TRU. 61-84

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» »	պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԾԱԽՈՒ Է

ԷՕՌԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ
ՓԱՐԻԶԷՆ 70 ՔԻԼՈՄԵԹՐ

Շատ գեղեցիկ տուն մը, 9200 քառակուսի մեթր, ութ սենեակ, ամէն յարմարութիւն, մեծ սեժուր եւ հիւրանոցներ, բաղնիք, տաք ջուր, արդիական կահաւորումով խոհանոց, առանձին պահապանի տուն մը : Նորմանտական ոճ : Կառատուն : Մրգաստան, (խնձորօղիի) : Շէնքը շինուած է 1960ին :

Գրել կամ հեռաձայնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Խաթուն Ֆարատեան (ծնեալ Ադամեան) Բալուի Խարապորք գիւղէն, կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Ադամեան, հօր անունը Տօնիկ, մօր անունը՝ Օղիկ : Յունաստան որբանոց եղած է, յետոյ Գորֆու էր : Մինչեւ 1942 իրմէ նամակ ստացած է, անկէ ետք լուր չկայ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Տէր եւ Տիկին Աւագ Ֆարատեանի հետեւեալ հասցէին,

M. FARADIAN AVAK
14, Rue de Rolin
13 — GARDANNE (FRANCE)

Կը խնդրուի Յունաստանի թերթերէն արտատպել :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի դրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

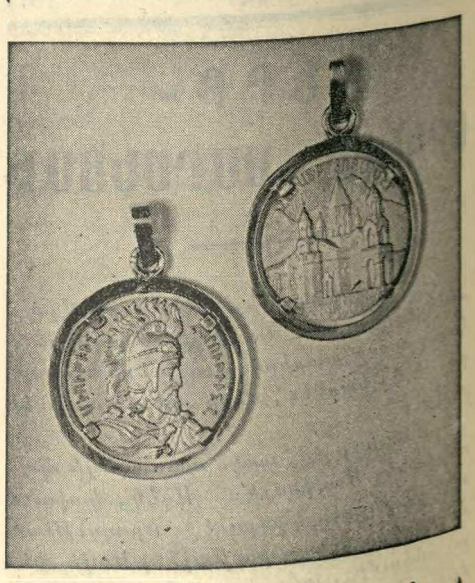

400 Ֆ.

Շրջանակով

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ

MARDI 26 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10669

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.669

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Կը թուի թէ Հանոյի կառավարութիւնը տրամադիր է որոշ բարեացակամութիւն ցոյց տալ ամերիկացի գերի ինկած օդաչուներուն նկատմամբ: Մինչ կը յայտարարէին, Հանոյէն մինչեւ Փեքին, թէ այդ գերիները պատերազմական ոճրագործներ են, այսօր բացատրութիւնը կը փոխուի եւ հիւսիսային Վիէթնամի իշխանութիւնները կ'ըսեն թէ պատերազմի ոճրագործներ չեն, այլ՝ ոճրագործներ Վիէթնամի ժողովուրդին դէմ: Կ'որոշեն նաեւ յետաձգել անոնց դատավարութիւնը, որ անմիջական էր: Հանօյ որոշած է նաեւ քաղաքային եւ ոչ այլեւս զինուորական քննիչ յանձնախումբ մը նշանակել մինչեւ դատավարութիւնը:

Դէտերու կարծիքով, Հանոյի այս առած քայլը կրնայ բացառիկ կարելիութիւններ ստեղծել բանակցութեանց համար ու նաեւ ցոյց կուտայ թէ հիւսիսային Վիէթնամ իրականութեանց դաղափարն ունի: Պէտք չէ նաեւ խորհիլ թէ այս յանկարծակի փոփոխութիւնները կրնան տկարութեան նշան ըլլալ կամ ձրի զիջում մը:

Գալով նշանակուած յանձնախումբին, անոր պաշտօննէ քննութիւն կատարել պատերազմի ոճիրներուն վրայ զորս ամերիկացի աշխարհակալները գործած են Վիէթնամի մէջ: Առաջին նիստ մը գումարած են առջի օր, աշխատանքի ծրագիր մը պատրաստելու համար: Յանձնախումբին նախագահն է Առողջապահութեան նախարարը:

X Փախելով համայնավար պահակներու ձեռքէն, ամերիկացի օդաչու մը, 23 օր անցընելէ ետք Վիէթնամի անտառներուն մէջ, գտնուած է ամերիկեան թռանի մը կողմէ: Օդաչուին ինքնութիւնը չէ յայտնուած ինչպէս նաեւ կարգ մը այլ մանրամասնութիւններ, ապահովութեան համար:

ՊՐԻՒՍԷԼ

ՎԵՑԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

Երկար վիճաբանութիւններէ ու գիշերներ լուսցնելէ ետք, Հասարակաց Շուկայի վեցերը համաձայնեցան երկրագործական ապրանքներու դիներուն վրայ, փոխադարձ զիջումներով: Ցստակ է թէ վեցերը այս համաձայնութեան եկան, պարզապէս քաղաքական նպատակներով: Բոլոր պատուիրակութիւնները զիջումներ ըրած են եւ Էտկար Ֆօռ կը դտնէ թէ ինք շատ ըրած է: Արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ յայտարարած է « կարելի չէ յաւակնութիւնն ունենալ ըսելու թէ տընտեսական դեռնի վրայ ինչ որ ըրինք պաշտպանուելիք է: Գիները բարձր են, պաշտպանութիւնները կարեւոր կը մնան, բայց համաձայնագրին գլխաւոր արժանիքն է գոյութիւն ունենալը »:

Գործադիր յանձնախումբի նախագահը՝ Հալշթայն յայտարարած է իր կարգին.— « Այս համաձայնութիւնը կարեւորագոյն քայլն է Հաւաքականութեան կառուցման պատմութեան մէջ: Միջազգային տնտեսական ոչ մէկ խմբակցութիւն կրցած էր այսքան ամբողջական լուծում մը գտնել դիւրատնտեսական քաղաքականութեան մարդին մէջ: Անդամ մը եւս, մեր Հաւաքականութիւնը ցոյց տուաւ իր անխորտակելի համախոհութիւնը »:

Այս համաձայնութեան իբրեւ առաջին հետեւանք Ֆրանսայի մէջ, կաթի, շաքարի եւ կարագի դիները պիտի բարձրանան:

ԳԱՀԻՐԷ

ՆԱՍՐ ՉՈՒԶԵՐ ԱԼԺԷ ԵՐԹԱԼ

Սուէզի ազգայնացման տասնամեակի նախօրեակին, Նասր բաւական առանձին մնացած մարդ մը կը թուի ըլլալ, ըստ արեւմտեան թղթակիցներուն:

Ամէն ոք համաձայն է իրեն հետ, թէ արաբական վեհաժողովներու թուականներուն ցնոր տնօրինութիւն յետաձգումները փափաքելի էին:

Անսպասելի էր սակայն որ Նասր, ժողովէն միայն 24 ժամ առաջ, լուր տայ թէ որոշած է չմասնակցիլ Ալժէի արաբական վեհաժողովին: Իրեն կը հետեւին Իրաք, Եմէն եւ Սուրիա:

Գալով Նասրի, յայտարարելով հանդերձ թէ ժողովին չերթար որոշուած թուականին, զգուշացած է դուռը բոլորովին գոցելէ, յանձն առած է նոյնիսկ վերաքննել իր դիրքը եթէ յետադիմական շարժումը իր դիրքը բարեփոխէ: Խուսափած է սակայն անուանական յարձակումներ ընելէ Սէուտի Արաբիոյ կամ Յորդանանի վրայ, նախատած է միայն Պուրկիպան եւ Պարսից Շահը:

Նասր առարկայօրէն պարզած է, իր ճառին մէջ, Եգիպտոսի տնտեսական կացութիւնը որ փայլուն չէ: Յայտնած է նաեւ թէ Միացեալ Նահանգները մերժած են երկարաձգել վեցամսեայ համաձայնագիրը զոր ունէին, երկրագործական ապրանք տալու համար Եգիպտոսի:

Հակասական ձեւով, կը թուի թէ Նասրի որոշումէն օգտուողն է՝ Իսրայէլ, զոնէ անմիջականօրէն: Արդարեւ վեհաժողովին թուականին մօտակայ բնոյթը դրգռած էր Սուրիացիք որպէսզի միջադէպեր ստեղծեն սահմանին վրայ եւ ժողովին ներկայանան իբրեւ ամէնէն քաջ ախոյեանները պաղեստինեան դատին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ աշխարհի բաժակին Տըմի-Ֆինալին մնացին Գերմանիա, Խորհ. Միութիւն, Փորթուկալ եւ Անգլիա:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Ու Թան Մոսկուա հասաւ: Պիտի տեսնուի Կոսիգինի եւ Բրեժնեւի հետ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ նախկին վարչապետ Փափանտրէու խստօրէն քննադատած է ներկայ վարչակարգը զոր «Ժողովրդավարութեան փարօտին է»: Ընդդիմութեան պարագլուխը կ'ուզէ որ ընդհանուր ընտրութիւններ կազմակերպուին երկրին մէջ: Ամբաստանած է թագաւորը որ կը հակակշռէ կառավարութիւնը:

ԹԻԹՕ յայտարարած է անգլիական թերթի մը թղթակիցին թէ ինք պիտի չնշանակէ իր յաջորդը այլ ժողովուրդը պիտի ընտրէ զայն «մեր ընկերվարական դրութեան մէջ, Հարստութիւն չկայ, ժառանգորդ չկայ »:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ դահլիճը հերքած է այն լուրը ըստ որուն Անգլիա եւ Ռոտեզիա համաձայնագիր մը պիտի ստորագրեն անմիջականօրէն: Նման լուր մը հրատարակած էր Իվինընկ Սթանտարտ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը՝ Էպան Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները ընդունած է յայտնելու համար որ Իսրայէլ կը փափաքի միանալ Հասարակաց Շուկային:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ջնջած է այն արտօնութիւնը զոր տուած էր ամերիկեան Քոլըմպիա Պրոտէսթինկ Սիսթըմին ժապաւէններ պատրաստելու համար Մոսկուայի մէջ, ամերիկեան հեռատեսիլին համար: Տրուած պատճառն է՝ Վիէթնամի պատերազմը:

ՓԱՐԻԶ ցուրտի մրցանիշը կոտրած է Յուլիս 22ին, 16 աստիճանով: Նման բան չէր պատահած Յուլիսեան օր մը 1873էն ի վեր:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառքերու Ֆիաթ ընկերութիւնը գործատուն մը պիտի շինէ Խորհ. Միութեան մէջ, Մոսկուայէն 800 քիլոմեթր դէպի արեւելք, քաղաքի մը մէջ որ անցեալին կը կոչուէր Սթավրոպոլ եւ որ ներկայիս կը կոչուի Թոլիաթթի, ի յարգանս Իտալիոյ համայնավար պարագլուխին յիշատակին: Գործատան շինութիւնը պիտի վերջանայ 1969ին եւ տարեկան վեց հարիւր հազար կառք պիտի արտադրէ:

ՄՈՆԿՈՄՐԻ ՔԼԻՖԹ, ամերիկեան շարժանկարի լաւագոյն դերասաններէն մէկը, յանկարծամահ եղաւ առջի օր, 45 տարեկանին, զոհ սրտի սուր տագնապի մը:

ԼՈՆՏՈՆ հասած է Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխ՝ Փիէթրօ Նեննի: Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավարներուն հետ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Յանուն «Հայ Եկեղեցիի Օրէնքներու եւ Աւանդութեանց Պաշտպան Յանձնախումբ»ի մը,— անձնանուն չկայ ... պատին ետեւը, — թուղթ մը ղրկուած է մեզի: Մէկ երեսը՝ հայերէն, միւս երեսը՝ ֆրանսերէն: Երկու երեսներն ալ մեքենագիր: Լեզո՞ւն,— ակադեմակա՛ն: Կարելի է հայերէն գրել, ուղղագրութիւնը կամ քերականութիւնը հայթայթելով շուկայէն,— ո՞վ ի՛նչ կրնայ ըսել: Դպրո՞ց մնաց երջանիկ Սփիւռքի մէջ, որպէսզի մաքուր հայերէն մը պահանջենք Օրէնքի և Աւանդութեանց պաշտպաններէն: Ասանկ հայերէնով կրնաս գրել եպիսկոպոսին ու կաթողիկոսին, վարժապետին ու ազգապետին, հայրիկին ու մայրիկին, — ոչ ոք կը նեղանայ, ոչ ոք իրաւունք ունի նեղանալու:

Բայց, սիրելի հայրենակիցներ, կ'աղաչե՛նք, կը պաղատինք, կը խնդրենք, մի՛ գրէք ֆրանսերէն, վասնզի Ֆրանսացիներուն ձեռքը կ'իյնայ ձեր գրածը եւ կ'ելլեն կը կարդա՛ն: Տէր չունի հայերէնը, կըրնաք գրել ի՛նչպէս որ ուզէք, բայց տէ՛ր ունի ֆրանսերէնը, օրէնքներ ունի, աւանդութիւններ ունի եւ ետքէն՝ Ֆրանսացին կ'ելլէ կը խորհի թէ Սիտին եկաւ՝ ֆրանսերէն սորվեցաւ, Մալկաշը եկաւ՝ ֆրանսերէն սորվեցաւ, այս ինչ գլուխ ունի Հայը որ չկրցաւ շնորհքով ֆրանսերէն մը սորվիլ ու գրել, եւ դեռ կ'ըսէք թէ Հայը քաղաքակրթութի՛ւն ունի, մըշակո՛յթ ունի, աւանդութի՛ւն ունի:

« Հայ Եկեղեցիի Օրէնքներու եւ Աւանդութեանց Պաշտպան Յանձնախումբին » մէջ չկա՞ր վարժապետ մը, որ զգուշացընէր ձեզ, գրի առնէր ձեր տէրտը, փորի ցաւը, տիրացութեան պահանջները:

Գանք ձեր ղրկած թուղթին բովանդակութեան:

Յառաջի 1965 Յունիս 25 թիւով հրատարակուած էր կոչ մը, որ յայտարարելէ ետք թէ ընտրութիւն պիտի կատարուի « նոյնինքն Կաթողիկոսական Պատուիրակէն եւ Ս. Էջմիածնէն յանձնարարուած» ձեւով, քուէարկութեան կը հրաւիրէր Ֆրանսայի Հարաւային թեմը կազմող հայ ժողովուրդը:

Քուէարկելու իրաւունք կը տրուէր.

1.— Անոնց որ լրացուցած են 21 տարիքը:

2.— Անոնց որ կը վճարեն իրենց տարեկան ազգային տուրքը:

Արդ, «Հայ Եկեղեցիի Օրէնքներու եւ Աւանդութեանց պաշտպանները » կը յայտարարեն մեզի ղրկուած թուղթի կտոորվ մը (ուղղագրութիւնը սրբագրած ենք).—

« Ապօրինաբար, ամէն մէկէս տուրք մը կը պահանջեն, որպէսզի իբրեւ թէ այդպիսով իրաւունք պիտի ունենանք յառաջիկայի պատահական թաղական խորհուրդներու ընտրութեանց մասնակցիլ »:

Եւ անմիջապէս կ'ուզեն գիտնալ.

1.— «Ինչի՞ պիտի ծառայէ հաւաքուած գումարը»:

Պատասխան.— Ժամանակին, ձեզմէ ոմանք կը մասնակցէին մարմինի մը, որ իբրեւ թէ ներգաղթ կատարելու համար Ֆրանսայէն, երեսուն միլիոն հաւաքեց: Նաեւ «ազգ. տուրք» մը, միլիոններու գումար մը, ատրճանակով եւ «ազատագրութեան Քաջ Նազարներուն » սպառնալիքով: Կը վախնաք որ այդ գումարներ՞ն ալ կը բռնեն նոյն ճամբան:

2.— «Ո՞ր սնտուկին մէջ պիտի իյնայ հաւաքուած գումարը»:

Պատասխան.— Կ'ուզէք որ ձեր պապայի՞ն սնտուկը իյնայ:

3.— «Այս պահանջուած Տուրքը բոլորովին ապօրինի է, հետեւաբար կը զգուշացնենք հայ հասարակութիւնը զայն վըճարելէ »:

Պատասխան.— Ուրեմն «օրէնքներու եւ աւանդութեանց » այս պաշտպանները կը մերժեն տուրք վճարել եւ ընտրութեանց մասնակցիլ:

Ժամանակին, այս մարդոց նախատիպարները քուէարկութիւն մը կատարած էին Հայաստան մեկնած մարդոց անուններով՝ Մարսիլիոյ մէջ, եւ այլ հիւնէրներով՝ Փարիզի մէջ: Այս նախատիպարներուն « մնացորդացը » խելացի չէ, որ կը հրաժարի նոյն միջոցներուն դիմելէ:

Այս մարդիկը Հարաւային թեմի առաջնորդն ալ «կարծեցեալ(՛) առաջնորդ» կոչելով, «ապօրինի ընտրութեամբ նշանակուած» յայտարարելով՝ խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն տիտղոս մը, որ կը թուի թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կ'իյնայ բաշխելը ասդին – անդին ղրկած իր պզտիկ խաչերուն պէս:

Առայժմ չենք ուզեր քննութեան խնդիր դարձնել ընտրութեան ձեւը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, ոչ ալ «Հայրապետական Պատուիրակ »ներ անունով տիտղոսի մը չարաշահութիւնը: Ատոնք պիտի գրուին անշուշտ պատմութեան մէջ, իրենց պատասխանատուութեան բաժինով:

Բայց կը խնդրենք որ այս կամ այն տէրտէրը, այս կամ այն տիրացուն, այս կամ այն չարշըլըն թող վերջ դնեն այլեւս խայտառակութեան մը, որ Հայոց ազգը կը վերածէ ժամկոչի կամ *խավասի*:

Ամչցէք քիչ մը, մենք ազգ ենք, պետական ժողովուրդ, եւ ոչ երբեք կրօնական համայնք:

ԱՐԱԶ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

1.— Տիկին Ալիս Մ. Մինասեան, *Նիւ Եորքէն որ Հայաստանէն վերադարձի ճամբուն վրայ քանի մը օր Փարիզ մնաց:*

2.— Տիկին Հերմինէ Ա. Միլտոնեան, *Վենետիկէն, որ պտոյտ մը կը կատարէ Փարիզ եւ Լոնտոն:*

3.— Ընկեր Տոքթ. Կարօ Չալեան *Ամերիկայէն, մասնագէտ վիրաբոյժ որ արձակուրդով Պէյրութ մեկնեցաւ:*

4.—Ընկ. Ասատուր Ասատուրեան, *Հալէպէն, որ Ամերիկայէն վերադարձին, մեկնեցաւ իր բնակավայրը:*

5.— Պ. Մկրտիչ Մօսիկեան, *տնօրէն Լոս Անճըլըսի Մեսրոպեան վարժարանին, որ շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ ամերիկահայ այս նոր կրթարանին մասին:*

ՄԷԿ ՇԱԲԱԹ ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔՈՒՄ

Երանի՛ քեզ, հայ ուխտաւոր...

Ա.— ԴԷՊԻ ԹԱԴԷ

Ամենայն անգամ, երբ «Ալիք»ում կարդում եմ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդարանի կոչ - հրաւէրը Թադէի Վանուց ուխտագնացութեան մասին, հոգւոյս ներաշխարհում ջերմիկ կարօտանքով յառնում են ինձ յուզող նիշեր եւ յուշեր, զի դեռ պատանի տարիքիս էր, որ բախտ ունեցայ կենդանի աչօք, հոգու տենչանքով տեսնել մեր քրիստոնեայ նախահարց կառուցած այդ Մենաստանը, Շաւարշանայ դաշտի մէջ, մի զեղադիր վայրում, լեռների փէշերին, վեր խոյացած :

Այնտեղ ապրել եմ մէկ լրիւ շաբաթ :

Վայելեցի մենաւոր վանքի ասպնջականութիւնը եւ նրա վանահօր հիւրընկալի ընդունելութիւնը: Այնտեղ տեսայ վանքի դիւղը, հողագործ մշակը իր արօրի եւ լծկանի հետ :

Շուրջ 64 տարիներ առաջ էր այդ, երբ հոյակերտ Մենաստանը դեռ շէն էր: Նա ունէր իր քովիկը 15 տնուոր հայկական մի դիւղ, իւր հովանու ներքոյ ծուարած:

Վանքը ներկայիս պէս, ճշմարտիւ մենաւոր վիճակի մէջ չէր գտնւում, բնութեան լռիկ ոլորտի մէջ ընկղմուած ... կարօտ հայ ձայնի, աղօթքի, խունկի բոյրին ...

Երանի այն երէկին : Բիւր երանի: Փափաքս է, այն հաղորդակից անել ընթերցողներին, 64 տարիներ յետոյ այս օրերին :

1902 թուին աւարտելով Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի դասարանական վեցամեայ դասընթացքը, նոյն տարուայ Սեպտեմբեր ամսու սկզբներին ճանապարհուրեցի ծննդավայրս Վան, վեց տարիների հեռացումից յետոյ: Ուղեգիծը անցնում է Թադէոս Առաքեալի վանքի վրայով :

Հայրենի երկիրը վերադարձայ բաւականութիւն պատճառելու ծերունի ծնողացս կարօտանքին : Միւս կողմէ՝ ֆիզիքապէս փոքր ինչ թուլակազմ լինելով, կարիք ունէի կազդուրուելու, որպիսի թելադրանք — խորհուրդ տուած էր ինձ ճեմարանի հիւանդանոցի մնայուն բժիշկ Խաչատուրեանը :

Էջմիածնից եւ ճեմարանից բաժնուելուց առաջ, մօրաքոյրս տիկին Իսկուհի Խրիմեանը ինձ տարաւ Վեհափառ Հայրիկին, ստանալու նրա օրհնութիւնը եւ համբուրելու Հայրապետական Օծեալ Աջը, սպիտակափառ Արծուին : Ապա նոր դնալ հայրենիք :

Իւր ընդունարանի ճակատին, դահաւորակի վրայ ընկողմանած էր Արծուին Վասպուրականի, ալեզարդ Հայրապետը Ամենայն Հայոց, ակնոց աչքերին, Պոլսոյ «Բիւզանդիոն» օրաթերթի համարներն աչքէ կ՚անցունէր :

Մօրաքրոջս հետ մօտենալով, ակնածանօք համբուրեցի Օծեալ Աջը, երբ մօրաքոյրս բացատրում էր իմ հայրենիք վերդարձի մասին :

Վեհափառը օրհնութեան խօսքերէն ետքը ասաց մօտաւորապէս հետեւեալը .

— Է՛հ, բարի երթաս Վասպուրական մեր աշխարհը, այցելութեան կ՚երթաս Վարագ, Աղթամար, Ս. Գրիգոր ու Զարահան(*) եւ միւս վանքերը: Ալ հայրենիքէն դուրս չգաս: Հոն ծառայիր ժողովրդին: Ճեմարանէն ստացածդ կրթութիւնը քեզ բաւ է : Այժմս էլ պէտք է հատուցանես ծննդավայրիդ եւ անոր ժողովրդին :

Է՛հ, բարի երթ, ողջոյններս բոլորին, բոլորին, որոնք յուշ ունին Հայրիկէն...

Վեհափառի դողդոջ արտասանած բառերը յուզեցին ինձ : Խոնաւցած աչքով կրկին համբուրեցի Վեհի ձեռքը ու դուրս ելանք Վեհարանէն :

Միւս օրը, հրաժեշտի համար, գնացի Ճեմարան : Մէկ քանի բոպէով մտայ մեր Հայրենակցական ծաղկանոցը — Մարգը, որ յատկացուած էր տաճկահայ աշակերտներին :

Ճեմարանում նոր ուսումնական տարուայ եռ ու զեռ սկսուած էր արդէն :

Մտայ ուսուցչանոց : Այնտեղ էր Տեսուչ Կարապետ Վրդ. Տէր - Մկրտիչեանը, Հայր Կոմիտասը, Գարեգին Յովսէփեան Վարդապետը, Աբեղեան Մանուկը, Կանայեան Ստեփանը, Մանանդեան Յակոբը, Յովհ. Յովհաննիսեանը: Բոլորի ձեռքերը թօթվեցի մնաք բարեւի համար:

Տեսուչը իր եւ բոլորի կողմէ մաղթեց անփորձ ճանապարհ՝ դէպի երկիր-Վան: Յորդորեց բարձր պահել Ճեմարանի պատիւը հանրային հասարակական ասպարէզներում, մաղթելով յաջողութիւն գործնական կեանքում ...

Յաջորդ օրը ընկերանալով իմ մօրեղբայր Մահտեսի Բաղդասար Շալճեանի եւ ուրիշ երկու հայրենակիցների հետ, կառքով դուրս եկանք Վաղարշապատից, դէպի Երեւան քաղաքը :

Երբ բարձրանում էինք Հռիփսիմէ վանքի եւ Զուարթնոց տաճարի զառիվերը, յոյժ կարօտանքով դիտեցի Ս. Էջմիածնի զմբէթը, Ճեմարանի հանդիսարանի ձողը, զրիչը նրա ծայրին ...

Այս պահին եւ տխուր էի, եւ ուրախ :

Երեւանում իջեւանեցինք մի քարվանսարայ - օթեւանում : Այն օրերին Երեւանը դեռ չունէր ներկայի առումներով հիւրանոցներ կամ հօթելներ :

Յաջորդ օրը արշալոյսին, վարձած երեք ձիանի կառքով դուրս եկանք Երեւան քաղաքից, դէպի Շահթախթի, այնտեղից անցնելու Արաքսը, մտնելով Պարսկաստանը կամ հինաւուրց Իրանի հողը :

Այդ թուականին դեռ կառուցուած չէր Երեւան - Ջուլֆա երկաթուղագիծը :

Ուղեճամբին աջ կողմում ձիւնադագաթ Արարատը եւ փոքր Մասիսը կարծես մեզ հետեւում էին : Երբ հասանք Շահթախթի, այնտեղ մաքսատանը նայեցին մեր ճամբրուկները, ապա արտօնուեցանք անցնել սահման՝ Արաքս դետը :

Գետակից փոքր ինչ հեռու պարսկական մաքսատունն էր: Մի անպաճոյճ շէնք, որի կտուրին, ձողի ծայրին պարզուած էր Առիւծ նշան դրօշակը: Օրինական գործողութիւնից յետոյ, երբ դուրս կ՚ելնէինք պաշտօնատան լայն դռնից, մի երկու սարբազներ մեզնից խնդրեցին «Թոփրաքպաստը» կոչուած դրամական նուէրը, ըստ ընկալեալ կարգի: Այն ժամանակները ընթացիկ սովորութիւն էր, որ երբ մէկը սահմանն անցնելով ոտք էր դնում պարսկական հողի վրայ, պիտի տար նիշուած նուիրատուրքը :

Քեռիս եւ ընկերակիցները մի դրամական նուէրով գոհացրին, որից յետոյ առաջացանք եւ մտանք Արաբլար թաթարաբնակ դիւղը, Արաքս դետի աջ ափին : Այնտեղ վճարումով մէկ գիշեր եւ մէկ ցերեկ անցուցինք գետնայարկ հողաշէն խրճիթ տնակում (օթախում):

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

(*) Զարահան Ս. Աստուածածին վանքը Արտօս լերան լանջին: Այնտեղ է թաղուած Եղիշէ պատմագիրը :

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու տեղաբաշխումը կարեւոր հարց մըն է: Այս խնդրով կը զբաղին ոչ միայն պատասխանատու մարմիններ, այլեւ դիտահետազօտական հաստատութիւններ, որոնք կ՚ուսումնասիրեն երկրին զանազան շրջաններուն մէջ արտադրողական ուժերու զարգացման հնարաւորութիւնները եւ այդ ուսումնասիրութիւններուն հիման վրայ կ՚որոշեն թէ ո՛ւր եւ ո՛ր շրջանին մէջ առաւել նպատակայարմար է այս կամ այն ձեռնարկութեան ստեղծումը :

Նկատի առնելով եւ օգտագործելով մեր ունեցած բնատնտեսական հնարաւորութիւնները, ստեղծուած են արդիւնաբերական չորս մեծ շրջաններ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը բաղկացած է արդիւնաբերական առանձին հանգոյցներէ եւ կեդրոններէ: Ժողովուրդին գործ հայթայթելու նպատակով՝ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ ստեղծուած են նաեւ այլ վայրերու մէջ :

Ամէնէն մեծը՝ կեդրոնական շրջանն է՝ Արարատեան դաշտը եւ Հրազդան գետին երկայնքը :

Այս շրջանը աչքի կը զարնէ բազմաճիւղ մեքենաշինութեամբ, ինչպէս նաեւ քիմիական ու սնունդի արդիւնաբերութեան շատ կարեւոր եւ մեծ ձեռնարկութիւններով : Յիշենք նաեւ, որ այս շրջանին մէջ կեդրոնացուած է ելեկտրուժի արտադրութիւնը :

Միւս մեծ շրջանը ստեղծուած է Հայաստանի հիւսիսը՝ Կիրովական - Ալավերդիի մէջ, որ աչքի կ՚իյնայ գունաւոր մետաղագործութեամբ եւ քիմիական մեծ արդիւնաբերութեամբ: Հանքաքարին հանոյթէն եւ մետաղի ձուլումէն զատ այս շրջանին մէջ կեդրոնացուած է հանքային պարարտանիւթերու արտադրութիւնը : Այժմ Կիրովական - Ալավերդի արդիւնաբերական շրջանը տարեկան երկրին կը հայթայթէ տասնեակ հազարաւոր թոն հանքային պարարտանիւթ : Մինչեւ 1970 շրջանի ձեռնարկութիւնները պարարտանիւթի արտադրութիւնը կ՚աւելցնեն աւելի քան երեք անգամ :

Արդիւնաբերական մեծ շրջանի մը վերածուած է Հայաստանի հարաւ - արեւելքը՝ Զանգեզուրը : Պղինձի հանոյթը աւելցնելէ զատ, շրջանը երկրին կուտայ նաեւ գունաւոր մետաղներու, մասնաւորապէս մոլիբդենի հանոյթ : Նոր ձեռնարկութիւններու եւ արտադրութիւնը մեքենայացուելուն շնորհիւ հանքաքարին հանոյթն ու վերամշակումը վերջին տասը տարիներուն աճած է քանի մը անգամ :

Հայաստանի արեւմուտքը հաստատուած մեծ շրջանը կը մասնագիտանայ շինանիւթերու արտադրութեան, հիւսուածեղէնի եւ սնունդի արդիւնաբերութեան գիծով : Այս շրջանին մէջ բաւական մեծ է բամպակեայ բանուածքներու կեդրոն հանդիսացող Լենինականի տեսակարար կշիռը: Արդիւնաբերական այս շրջանին միւս կեդրոնն է Արթիկը՝ Հայաստանի տուֆ քարին գեղեցիկ քաղաքը, որուն շրջակայքը հարուստ է տուֆի, պեմզայի, հրաբխային խարամի հրակայական պաշարներով: Արթիկ քաղաքին, ինչպէս նաեւ Պեմզաշէն աւանին մէջ, հիմնուած են այնպիսի մեծ ձեռնարկութիւններ, որոնք Հայաստանի պահանջը բաւարարելէ ետք, մեծ քանակութեամբ բարձրորակ շինանիւթեր կ՚ուղարկեն օտար երկիրներ :

Վերջին երկու տասնամեակներուն, Երեւանէն եւ Լենինականէն զատ, արդիւնաբերական մեծ կեդրոններ դարձան Կիրովականը, Ալավերդին, Ղափանը, Հրազդանը, Կամոն եւ Արարատը :

Հայաստանի քարտէսին վրայ երեւան եկած են արդիւնաբերական կեդրոններու նոր անուններ՝ Քաջարան, Լուսաւան, Ագարակ, Դաստակերտ եւ Թումանեան :

Արդիւնաբերութիւնը տեղաբաշխե-

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

— Բայց պարտք չվճարելու դիտութիւնը սորվեցնելու տեղ եթէ պարտք չդիզելու արհեստը սորվեցնենք՝ աւելի աղէկ ըրած չե՞նք ըլլար :

— Ոչ, պարտք չվճարելը աւելի շահաւոր է ... այս պարտք չվճարելը նոր բան մը չէ, Քրիստոսէ իբր չորս հարիւր տարի առաջ է. Քրիստոնէութենէ շատ հին է... բայց ինչ օգուտ որ Քրիստոնէութիւնն այսօր կը պաշտպանուի եւ պարտքերնին չվճարողները երեսի վրայ կը ձգուին ..: Ով որ ամպերուն վրայէն անցած է տեսած է հարկաւ Սթրեփսիատը՝ որ կ՚աղաչէ Սոկրատայ, որ պարտքը քհատուցանելու արհեստը իրեն ուսուցանէ :

— Թող այդ Սթրեփսիատը ամսիօն հանէր:

— Ըսել է թէ շատ հին ատեններու մէջ ալ պարտք չվճարել կայ եղեր, մինչդեռ մեր խմբագիրներէն ոմանք կը պնդեն թէ իրենց միջոցովը տարածուեցաւ այդ դիտութիւնը :

— Ասանկ ալ դիտութիւն լսած չունէի:

— Սոկրատի պէս մարդու մը դիմելով անկէ խորհուրդ հարցունելը կը հաստատէ թէ այդ դիտութիւնը կարծուածին չափ դիւրին բան մը չէ :

—Իմ խելքս չի հասնիր դրամական գործերու, Մալիյէն գնա, անկէց կատարեալ տեղեկութիւն կ՚առնես :

— Ուրիշ ի՞նչ ունիս :

— Սա ցաւալի լուրն ունիմ որ Էրզրումի մէջ քանի մը ամիսէն մարդ պիտի չմնայ :

— Ո՞ւր կ՚երթան կոր :

— Լէվէնթի թղթակցին նայելու որ ըլլաս՝ ամիսը բնակիչներէն տասը հազար հոգի թիֆօյէն կը մեռնին եղեր: Քաղքին մէջ ութսուն հազար հաշուելով՝ ըսել կ՚ըլլայ թէ ութ ամսուան մէջ Կարինը բոլորովին պիտի պարպուի :

— Լէվէնթի գրածին մէջ սուտ չկա՞յ :

— Կարելի՞ է որ չըլլայ, բայց որչափ կայ, խնդիրը հոն է :

— Երկու զէրօ զեղչե՞նք :

— Գէշ չըլլար, որովհետեւ Լէվէնթին բրածը քիչ մը անդթութիւն է կարծեմ . գրիչը ձեռքը առնել եւ ամիսը տասը հազար հոգի ջարդել :

— Մեզի վերաբերեալ ի՞նչ լուր ունիս:

— Զեզի վերաբերեա՞լ մի... դարիին գինը բարձրանալու վրայ է :

— Գարին ի՞նչ վերաբերութիւն ունի մեզի, թող Աւստրիացիները մտմտան որ դարեջուր կը խմեն. թող ձիերը մտմտան:

— Մենք ալ մտմտանք, որովհետեւ խահուէի տեղ գարի կը գործածէինք, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք :

— Աստուած ողորմած է :

— Ուրիշ ի՞նչ ունիս :

— Քսակ մը լեցուն Թէրսխանէի կեղծ պիլէթ ունիմ :

— Քաղաքական ...:

— Քաղաքակա՞ն ... քաղաքական սա ունիմ որ սա կռիւը լմննալէն ետքը դիւանագէտներուն իւրաքանչիւրին մէյմէկ մեհեան պիտի կառուցանեմ, ամէնուն արձաններն այդ մեհեաններուն մէջ պիտի կանդնեմ, եւ գլուխս բացած՝ անոնց երկրպագութիւն պիտի ընեմ : Ասոնք մեր դիտցած ու ճանչցած չաստուածներէն շատ վեր են : Աստուածներուն կենդանիներ կը զոհէին . ասոնց մարդ կը զոհենք ու հարիւրհազարներով կը զոհենք : Ես ասոնցմէ վախցայ: Մնաք բարով :

— Ի տեսութիւն :

5 Փետրուար 1878

Դեսպանախորհուրդն ո՞ւր պիտի գումարի :

Լորտերուն ժողովին մէջ Լորտ Տէրպի ըսեր է թէ այս խնդիրը քայլ մը առաջ գնացած չէ :

— Թուրքիոյ պէս, կ՚ըսեն հիմա մեր թշնամիները :

Բայց, ինչո՞ւ այս խնդիրը քայլ մը առաջ գնացած չէ մինչեւ այսօր կամ եթէ գնացած չէ՝ գոնէ քայլ մը ետ ալ գնացած չէ. ուր որ էր՝ հոն կեցած է, խնդիրը ինչ յանցանք ունի. անդամալուծեցին խեղճը, ի՞նչպէս կրնայ շարժիլ :

Ըստ մեզ՝ խնդիրը ուր որ է՝ Դեսպանախորհուրդը հոն գումարելու է :

— Ոչ, Ռուսիան կ՚առաջարկէ եղեր գումարել այնպիսի երկրի մը մէջ որ Արեւելեան խնդիրէն բնաւ շահ չունենայ :

— Եւ չե՞ն կրցած մինչեւ հիմա անանկ երկիր մը գտնել :

— Ո՛չ :

— Հայաստանի մէջ գումարեն թող, որ առ այժմ բնաւ շահ մը չունենալէն զատ բաւական վնաս ալ տեսաւ :

×

Շաբաթս աքսորանաց շաբաթ է :

Արտահանայ հրամանատար Հիւսէին Սապրի փաշան մշտնջենաւոր բերդարգելութեան դատապարտուեր է :

Որչափ աղէկ կ՚ըլլար եթէ սա մարդը Արտահանայ հրամանատար չըրած բերդարգելութեան զրկուէր... իր երեսէն այսչափ վնաս չէինք տեսներ :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(9 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

« Հայաստան » Հրատարակչականը լոյս ընծայեց հատոր մը, որ կ'ամփոփէ Գուրգէն Բոբեանի լաւագոյն գործերը : Հայրենիքի , հայրենի բնաշխարհի , ինչ – պէս նաեւ անձնական ապրումներու արտայայտութիւնը հանդիսացող բանաստեղծութիւնները ամփոփուած են « Բանաստեղծութիւններ» բաժինին մէջ : Ա. – նանձին տեղ յատկացուած է մանկական գործերուն : « Դրամաներ» խորագրին տակ ներկայացուած են հեղինակին « Բարեւ ձեզի վրայ » , « Ծոյն յարկի տակ » , « Կամրջի վրայ» գործերը » :

×

« Միտք» Հրատարակչականը լոյս ընծայեց փրոֆ. Թաթիկ Յակոբեանի «Սիւնիքի թաղաւորութիւնը» աշխատութիւնը : Հեղինակը մանրազնին ուսումնասիրած եւ պղիւրներու հիման վրայ ներկայացուցած է Սիւնիքի թագաւորութեան պատմութիւնը, անոր սահմանները, կարեւոր կէտրոնները եւայլն :

Այս գործը օգտակար ձեռնարկ մըն է մանպհաններու եւ Հայոց պատմութիւնը ուսումնասիրողներուն համար :

×

Լոյս տեսաւ Հայաստանի Գիտութիւն – ներու ակադեմիայի «Պատմա – բանասի – լու, ինչպէս նաեւ երկրին փոքր քաղաքներուն եւ շրջաններուն տնտեսութիւնը զարգացնելու ասպարէզին մէջ մեծ գործ կատարուեցաւ վերջին եօթնամեակի ըն – թացքին : Ծանօթ է, որ այդ տարիներուն Հայաստանի մէջ հաստատուեցան երեք հարիւր ձեռնարկութիւններ եւ արտադ – րամասեր : Օրինակ, Հրազդանի շրջանին մէջ տեղծուեցան հասատոցաչինական , գործիքաշինական, երկաթ – պեթոնի շինութիններու, ռատիօթեխնիք իրերու գործարանները, Սեւանի մէջ՝ ապակեթելի եւ ծխախոտի գործարանները, Կամոյի մէջ՝ կարի, կահոյքի , մանածագործութեան գործարանները, Գորիսի մէջ՝ եւեկտրաչրժիչներու եւ մանածագործական գործարանները: Նոր ձեռնարկութիւններ հաստատուեցան նոյնպէս Աբովեանի, Ի – ջեւանի, Արթիկի, Հոկտեմբերեանի , Գուղարքի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ : Ցառաջիկայ հինգ տարիներուն արդիւ – նարերական փոքր կեդրոններու պիտի վերածուին նաեւ գիւղական քանի մը շրջաններ, ինչպէս Թալին, Ապին, Սաե – փանեան, Բասարգիչար եւն. :

Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Բասարգիչարի բժշկական ուսումնա – րանը տուաւ իր առաջին շրջանաւարտնե – րը՝ 26 հիւանդապահուհիներ :

×

ԻՏԱԼԱՑԻ երգիչ Մարինօ Մարինի մեծ յաջողութիւն ղտաւ Երեւանի մէջ :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ համալսարանէն այս տարի շրջանաւարտ ելան 34 լրագրողներ, Հա – յոց լեզուի եւ գրականութեան 172, արե – ւելեան լեզուներու եւ գրականութեան 12, գրադարանապահութեան եւ մատե – նադիտութեան 39 մասնագէտներ :

×

Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ երկերու հատոր – ծոյին երրորդ եւ չորրորդ հատորները լոյս տեսան :

Չորրորդը կը բովանդակէ գրագէտին Նոր Նախիջեւանի բարբառով գրած ար – ձակ էջերը :

×

ՆՈՐ ԽԱՐԲԵՐԴԻ մշակարդ գպրոց – ներէն մէկը , թաղեցիներու փափաքով , պիտի կրէ Թլկատինցիի անունը :

×

Կ. ԲՈՍՏԱՆՋԵԱՆ փիլիսոփայական դի – տութիւններու Դոկտորի աստիճան ստա – ցաւ :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ Բուհերուն մէջ ուսած ըս – փիւռքահայ 25 երիտասարդներ վկայա – կաններ ստացան ,

×

ՎՐԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ «Ժայռը» պղեր – դութիւնը ներկայացուեցաւ 200րդ ան – գամ :

×

ՄԵՔԵՆԱՇԻՆԱԿԱՆ գպրոցի աշակերտ – տութեան թիւը պիտի հասնի 2700ի, Հա – յաստանի ամենամեծ հիւանդանոցը պիտի շինուի Երեւանի մէջ, պիտի աւարտի 1967ին, պիտի ունենայ դանազան բաժին – ներ՝ 720 մահճակալներու ընդհանուր տարողութեամբ :

Դժբախտաբար աշխատանքները դան – դաղ կ'ընթանան :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Գիտութիւններու Ակա – դեմիային մէջ հաստատուեցաւ քարիւղի եւ կազի երկրաբանութեան ճիւղ մը : Նպատակը պիտի ըլլայ պատրաստել մանագէտներ, կատարել պրպտումներ եւ հետազօտութիւններ :

ՇԱՀԵԿԱՆ ԳԻՐՔ ՄԸ

Պատմական գիտութիւններու դոկտոր Ասատուր Մնացականեան ուսումնասիրած է ե.–ԺԹ. դարերուն Արցախի , Ուտիքի եւ Գարդմանի մէջ ստեղծուած հայկա – կան գրական յուշարձանները : Հեղինակը յատկապէս կը խօսի 387ին հին Հայաս – տանի արեւելեան շրջանները Աղուանքի հետ բռնի կցուելուն պատմութեան մա – սին : Այս նորաստեղծ վարչական շրջա – նին մէջ Հայերը կը կազմէին բնակչու – թեան գրեթէ կէսը : Հայոց լեզուն , որ – նական ընթացքով , աստիճանաբար դար – ձաւ պետական լեզու : Այս երեւոյթը ըմ – բռնելի է, քանի որ Համազգային Սարա – պոնի վկայութեան , Աղուանից աշխարհի բնակչութիւնը բաղկացած էր 26 ցեղերէ, մինչդեռ Հայերը միատարր ազգութիւն մը կազմած էին :

Ա. Մնացականեան յատկապէս կ'ու – սումնասիրէ է. դարու բանաստեղծ Դաւ – թակ Քերթողին , Մովսէս Կաղանկա – տուացիի «Աղուանից պատմութիւնը», Աղուանքի թագաւոր եւ միաժամանակ բանաստեղծ Համամ Արեւելցիի ստեղ – ծագործութիւնները :

Հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ բուն աղուաներէն գպրութեան հարցերուն :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ , (դէպքեր, դէմքեր , ապրումներ) , Ե. հատոր, գրեց Ս. Վրացեան, Պէյրութ, 1966 :

ՀԱՄԿ, պաշտօնական ամսագիր կաթո – ղիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլի – կիոյ բացառիկ թիւ 3 – 5 Մարտ – Մայիս 1966, նուիրուած երեքհարիւրամեակ Ամուաճաչունչի հայերէն բնագրի տպա – գրութեան 1666 – 1966 : Անթիլիաս , Լիբանան :

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, թիւ 7, Յուլիս 1966 : Պէյ – րութ, Լիբանան :

ԱՍԼԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, գրի առաւ Հայկ Ածէմեան, տպարան Մոտերն, Թեհրան 1966 :

« ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ » , գրեց Եղիվարդ : Երուսաղէմ 1966 :

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դիւանագէտի մը համար դժուարը ան – կեղծ ըլլալը չէ', այլ՝ իր անկեղծութեան մասին ուրիշները համոզելը :

ԵԱՆ ՄԱԶԱՐԻՒ

«ՅԱՌԱՉ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

Սավինաքի ոչ մէկ ցանկութիւն ունէր դիտելու իշխանուհի Հէլէնը եւ իր նախ – կին բարեկամ Վասիլիէֆը որու միամիտ շողոքորթութիւնները դինքը կը զայրա – ցնէին : Նկարներու ձեմելիքին մէջ կէ – աը, որ տկարօրէն լուսաւորուած էր սե – ղանին վրայ դրուած լամբարէն : Ճիշդ էր դէմը փուռասէնի մեծ մէկ դաշտանկա – րը, ոսկեզօծ շրջանակի մը մէջ, կը սիրէր իր ժպտուելը կանաչութիւնները : Նրբ – ագրերին հոն «նըրիզիկ» մը որ կը փախ – չէր դեռակի մը եղերքէն, աւելի անդին : Աւելի անդին, ճեպճերմակ, այն սառուե – րին մէկ սենեակին ծայրը կը լեցնէր, Նորքերքո մէկ արձանը Ապոլոն Սաւրոկ – տոնի (մոդելասպան) :

Այս ընդարձակ սրահին հանդարտու – թեան մէջ ուր պլուխ գործոցներ կ'ար – թնան մէջ ուր պլուխ գործոցներ կ'ար – թնային չէշտակը՝ երկար առենէ ի վեր անհետացած քաղաքակրթութիւննե – րու, նաեւ կեանքի ազնուականութիւնը շուայտուն ծովերու մօտ, արեւակէզ ժայ – ռերու վրայ աւելի դեղեցիկ երկինքներու տակ, Սավինաքի միտքը չատ հեռու տարուեցաւ Փեթրոկրատէն, դէպի Ար – կատեան դրախտ մը ուր Լիտիա իրեն կ'ընկերանար :

Այս պահուն, մանկամարդուհին երեւ – ցաւ :

— Հայրիկը ձեզի կը սպասէ , այս իրի – կուն լաւ չի զգար ինքզինքը, բայց կ'ուզէ ձեզ տեսնել :

Սավինաքի հետեւեցաւ բարեկամու – հիին : Այդ միջոցին երբ կը հասնէին դը – րան մը առջեւ որ դաւիթին վրայ կը նա – յէր, անոր թեւը բռնեց եւ կեցուց :

Աղջիկը որեւէ զարմացում չէյայտնեց եւ անոր դարձուց աչքերուն ժպիտը եւ կիսախուփ բերանը :

Քանի մը մանրերկրորդ կեցան այսպէս առանց խօսելու :

Սավինաքի հակեցաւ դէպի աղջիկը :

— Կ'ուզէի պարզօրէն ըսել ձեզի , ըսաւ, թէ չատ երջանիկ եմ :

Առանց պատասխանելու անոր ձեռքը սեղմեց եւ առաջնորդեց իշխան Սէրժի մօտ :

×

Գրեթէ երեք չարաթէ ի վեր բռնուած՝ դէպքերու յորձանքին մէջ, որ զինք կը տանէին, Սավինաքի չէր գացած Ֆինլան – տա իրենները տեսնելու, օրէ օր կը յե – տաձգէր , բայց հոգին կը զգաւէր յամառ խղճի խայթ մը , ուրկէ չէր կրնար ազա – տիլ: Կինը իրեն կը սպասէր: Չէր դան – դատեր, իր բնաւորութեան մէջ չէիար այդ: Իր մասին չէր խօսեր , այլ դաւակ – ներուն որ անհամբեր կը դառնային, մա – նաւանդ Բորիս , նաեւ կը մտահոգուէր թէ ամուսինը ենթարկուած է հազար տեսակ վտանգներու զոր իր երեւակայութիւնը կը մեծցնէր հեռաւորութեան մէջ: Բայց անոր վրայ բացարձակ վստահութիւն մը ունէր կ'ենթադրէր թէ իր կարեւոր գոր – ծերու պատճառով կը մնար, եւ չէր տա – րակուսեր թէ այն պահուն իսկ երբ իր մեկնումի կարելիութիւնը չարմար դա – տէր, պիտի դար իրենց միանալու ամէնք – նին մէկ Ֆինլանտա ապրելու կամ Անգ – լիա անցնելու համար : Վերջապէս, Սա – վինաքի օգտուելով քաղաքը ցնցող վո – թորիկին հանդարտ մէկ պահէն որոշեց երկու օրուան համար սահմանապլուխէն անդին անցնիլ : Տեսակ մը նեղութիւն դգաց երբ Լիտիա Սէրկէէվնայի տե – ղեկացնելու համար : Ամէն օր զայն կը տեսնէր, եւ իրենց մէջ ծնած մտերմու – թիւնը այնպէս էր որ կը թուէր իրեն թէ իրաւունք չունի զայն լքելու , նոյնիսկ կարճ ժամանակի մը համար : Ըսաւ երբ կը պատրաստին Նեվայի մօտ պարտէզի մը մէջ, ուր կանդնած է Մեծն Պետրոսի պըր – ղինձէ արձանը :

— Կը հասկնաք, ըսաւ, թէ չատ հոգ պիտի ընեմ ձեր մասին: «Ինչ կ'անցնի կը դառնայ քաղաքին մէջ պիտի հարցնեմ ես ինծի , ամէն ինչ հանդո՞րտ է: Հրացան կը պարպե՞ն Նէվսքիի վրայ: Պէտք է ին – ծի խոստանաք թէ չատ խոհեմ պիտի ըլ – լաք, որեւէ յիմարութիւն պէտք չէ ընէք, թերեւս պիտի համակերպիք դուրս չելլելու, ալ կը կարծեմ թէ չէք կրնար ոտքերնիդ դուրս դնել առանց ինծի :

Բայց Լիտիա ուժգին չեչտով մը ետ մղեց այս ենթադրութիւնը :

— Պզտիկ աղջի՞կ մըն եմ, ըսաւ , քա – ղաքը հանդարտ է , ձեղի ոչինչ կը խօս – տանամ, հաւանաբար հեղինն բարեկա – մուհիս հետ դուրս ելլեմ, զալով խեն – թութիւններու, կ'ուզեմ ընել, բայց ասի – կա ձեր երեւակայածին չափ դիւրին չէ :

Պահ մը կեցած .

— Եթէ խորը քննենք, ինչ է դոր դուք յիմարութիւն կ'անուանէք , եթէ արտա – քին նախապատրաստութիւն երթամ Սէմիոնովը տեսնելու համարը յիմարութիւն մըն է : Ոչ, վստահ եմ որ դիս չատ լաւ պիտի ընդունի եւ կատարեալ բարեկրթութիւն մը ցոյց պիտի տայ··· պիտի երթամ թէյ մը առնել աքանչելի Լորա Տրկլասի տունը որ երկար առենէ ի վեր դիս կը հրաւիրէ , օհ, ոչ մինակ, սիրելի Նիքո – լա Վլատիմիրովիչ, ոչ, միշտ իմ բարե – կամուհիիս հետ :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

Այրի Տիկին Թագուհի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Արդրանիկ Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան եւ զաւակ-ները՝ Տիր եւ Տիկին Սարգիս Պօյաճեան եւ Ժաքի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մարուքէ Պօյաճեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 22ին, 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յուլիս 26) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն Քոմիւնալի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն Պ. Սարգիս Յովսէփեան 20 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Խանասորի արշաւանքին տարեդարձը կը տօնուի, այս Կիրակի Շաթօ տը Պօրըկաբի պուրակին մէջ:

Օթօքարը կը մեկնի Կ. Խաչի դպրոցին առջեւէն ժամը 9ին, ժամը 9·15ին Ռիւ տը Լա Փլէն, 9·30ին Փրէֆէքթիւրին դիմամը, 9·30էն ետք կարելի է մինչեւ 9·50 սպասել, Քուռ Պերիայի սովորական վայրերը:

Նախատեսուած է հաճելի գեղարուեստական բաժին եւ ճոխ պիւֆէ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ:

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը): Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յուլիս 31ին, Շըմէն տը լա Ֆօռէ ծառաստանին մէջ:

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ դաղութէն հանգանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը:

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին այս տարի եւս կազմակերպած է դաշտահանդէս մը 31 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն (Թրիբիէ) շան ա Պարժ ծառաստանին մէջ, հայկական նուագ եւ պարեր:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով եւ շամփուր:

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել:

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ:

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Խաթուն Ֆարատեան (ծնեալ Ադամեան) Բալուի Խարապորք գիւղէն, կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Ադամեան, հօր անունը Տօնիկ, մօր անունը՝ Օղիկ: Յունաստան որբանոց եղած է, յետոյ Գորֆու էր: Մինչեւ 1942 իրմէ նամակ ստացած է, անկէ ետք լուր չկայ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Տէր եւ Տիկին Աւագ Ֆարատեանի հեն[illegible]եալ հասցէին,

M. FARADIAN AVAK
14, Rue de Rolin
13 — GARDANNE (FRANCE)

Կը խնդրուի Յունաստանի թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ:

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30:

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 27 JUILLET 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10670 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.670

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, ՆՈՐ ՃԻԳ

Այս Շաբաթ կը բացուի Հ. Յ. Դ. Ա. – բեւմտեան Եւրոպայի Շրջ. ժողովը, Փարիզի մէջ :

Ինչպէս ամէն տարի եւ ամէն տեղ, Շրջ. ժողովներու գլխաւոր պարտակա – նութիւնն է քննել անցեալ շրջանի գոր – ծունէութիւնը եւ ուղեղիծ մշակել, յա – ռաջիկային համար :

Միեւնոյն ատեն տեղի կ'ունենան ընտ – րութիւններ, նորոգելով կազմակերպա – կան մեքենան :

Ուրեմն, Պատգմ. ժողով մը, ուր իւ – րաքանչիւր շրջանի ներկայացուցիչները ազատօրէն կ'արտայայտուին, միշտ նկա – տի ունենալով ընդհանրական շահը :

Քննադատութիւն, գնահատում, փո – խադարձ լուսաբանութիւններ կ'օգնեն պարզելու չարն ու բարին : Եւ կը մշակ – ուին համապատասխան բանաձեւերը, հիմնուելով մեծամասնութեան տեսակէ – տին վրայ :

Այսպէս քուէարկուած բանաձեւերը այլեւս պարտաւորիչ են բոլորին համար, — Մարմին ըլլան թէ անհատ ընկեր :

Մանաւանդ որ, օրակարգի խնդիրները նախապէս ալ քննուած են բոլոր խումբե – րուն, ենթակոմիտէներուն եւ կոմիտէնե – րուն մէջ :

Ուրեմն ամէն ձայն եւ տեսակէտ լըս – ուած կ'ըլլայ վարէն վեր, հասնելով մին – չեւ Շրջ. ժողով :

Այս տարրական գիտելիքները գրի կ'առնենք անոնց համար, որ կիսկատար տեղեկութիւններ ունին Դաշնակցութեան կազմակերպական կանոններու մասին : Կամ բնաւ գաղափար չունին :

Առանց այս ժողովրդավար կարգերուն, դժուար թէ մեր կուսակցութիւնը կարե – նար տեւել այսքան տարի, դիմանալով այնքան փոթորիկներու, — պետական բռնութիւն, հալածանք, զանգուածային ջարդեր, արտագաղթ, ներքին դաւեր եւ դեռ ինչ որ կրնաք երեւակայել :

Ամէնէն իմաստուն կանոնները ալ պիտի չկրնային ապահովել Դաշնակցութեան յարատեւութիւնը եւ յարաճուն աշխու – ժացումը, եթէ իր ոգին եւ դաւանանքը բխած չըլլային բուն իսկ ժողովուրդի շահերէն : Անոր սրտէն եւ մտքէն, ինչպէս եւ անհամար հերոսներու արիւնէն :

Այդ ոգին եւ այդ արիւնը, սիրելի ընկերներ, կը կազմեն անփոխարինելի ուժ մը օտարութեան մէջ ալ, վառ պահելով մեր հաւատքը լաւագոյն օրերուն համար :

Կուսակցութիւնը ձեր առջեւ կը պարզէ գործունէութեան լայն հորիզոն մը : Կը ցուցնէ ձեզի ճամբան՝ արդար եւ արդիւ – նաւոր աշխատանքներ կատարելու, ի շահ տարագիր բազմութեանց եւ ազատ, ամ – բողջական հայրենիքին :

Ամէն շրջանի մէջ ալ, դուք պիտի դառ – նաք յառաջապահներ : Գործօն եւ մղիչ ուժ՝ յարատեւութեամբ, խանդավառու – թեամբ, կարգապահութեամբ եւ հաւա – տարմութեամբ :

Ասպարէզը բաց է ամէնուն առջեւ : Շարքերը պիտի նորոգուին անընդհատ : Յողնածներուն, տարեցներուն պիտի յա – ջորդեն երիտասարդները :

Շարժումը կանգ պիտի չառնէ որեւէ կէտի վրայ :

Ունիք ծրագիր – կանոնագիր :

Ունիք մօտաւոր եւ հեռաւոր նպատակ – ներ, որոնք ամէն բանէ առաջ կորովի գործունէութիւն կը պահանջեն :

Մի մոռնաք որ ամէն նոր շրջան նոր ճիգեր կը պարտադրէ :

Եւ մանաւանդ երիտասարդացում, ինչ – պէս եղած է սկիզբէն ի վեր :

Ողջո՛յն Շրջ. ժողովին :

1955

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԷԿԷՆ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ ԵՒ ՀԵՌԱԳԻՐ

Թղթատարի նախարարը յայտարարեց թէ Օգ. 1էն յաւելում կը կրեն հեռաձայնը եւ յարակից սպասարկութիւնները ինչ – պէս՝ հեռաձայնով տրուած մեսաժներ, բացակայ բաժանորդներ եւն. : Հեռաձայ – նի սակը 0,27էն կ'անցնի 0,30ի, այլ խօս – քով Փարիզի մէջ, բաժանորդագրութենէն դատ մէկ հաղորդագրութիւնը պիտի ար – ժէ 30 հին Ֆրանք : Ամսական բաժանոր – դագրութիւնն ալ պիտի բարձրանայ նոյն համեմատութեամբ : Նոր գիծերու հաս – տատման համար սակը 486 Ֆրանքէն կ'անցնի 600 Ֆրանքի եւ 243էն 300 Ֆրան – քի գիծերու փոխագրութեան համար : Յաւելում պիտի կրեն նաեւ միջքաղաքա – յին այն հաղորդակցութիւնները որոնք ժամը քսանէն մինչեւ առաւօտեան ութ կը տրուէին ցարդ զեղչուած սակով :

Յաւելում կը կրէ նաեւ հեռագիրներու գինը :

Այս ամբողջը, նախատեսուած Ե. ծրա – գրին մէջ, իբրեւ նպատակ ունի հեռա – ձայնային սպասարկութեանց արդիակա – նացումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ աշխարհին բաժակաին մէկ Տըմի – Ֆինալը տեղի ունեցաւ Երկու – շաբթի օր Լիվըրփուլի մէջ, Խորհ. Մի – ութեան եւ Գերմանիոյ միջեւ : Գերմանիա յաղթեց մէկի դէմ երկու կէտով, խոր – հրդային կէտը, խաղը վերջանալէն մի – այն երեք վայրկեան առաջ, նշանակեց խորհրդային ձախ ծայրը՝ Փորքուեան :

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Մաօ Յէ Թունկ շատ լաւ է եւ լո – ղացած է 75 վայրկեան, հինգ հազար հո – գիի առջեւ : Չինաստանի համայնավար դեկավարը 72 տարեկան է եւ ըստ արեւ – մտեան աղբիւրներու հիւանդ էր ամիս – ներէ ի վեր :

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ կազմած է իր երրորդ դահլիճը, 1965 Հոկտեմբերի ձախողած պետական հարուածէն ետք : Զօր. Սու – հարթօ կ'ամրապնդէ իր իշխանութիւնը, հինգ նախարարութիւններ ստանձնելով :

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹ – Լիմպուրկ ճամբուն վրայ, օդափոխութեան կայանէ մը վե – րադարձող պելժիացի երախաներու օթո – քառ մը եղերական արկած մը ունեցած է : Առաջին հաշուեկշիռին համաձայն 34 մեռեալ կայ, որոնց 31ը երախայ եւ ինը ծանր վիրաւոր : Արկածին պատճառը ծա – նօթ չէ, կը կարծուի թէ քշողը յոգնած էր եւ քունը տարած է :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ մահափորձ մը ձախողած է մառեշալ Քոսթա Է. Սիլվայի դէմ : Ե – րեք մեռեալ կայ, քսան վիրաւոր : 160 հոգի ձերբակալուած են :

ԼՈՆՏՈՆԻ կարգ մը թերթերու համա – ձայն, բրիտանական կառավարութիւնը զիջումներ ըրած է Ճիպրալթարի վրայ : Ըստ «Տէյլի Էքսփրէս»ի, անգլիական դահլիճը առաջարկած է որ Ճիպրալթարի օդակայանը անգլեւսպանական հակակշռի տակ դրուի եւ Սպանիոյ կարգ մը իրաւա – սութիւններ տրուին մաքսանենդութիւնը հակակշռելու համար :

ԱՐԱԲ Մ. հանրապետութիւնը պաշտօ – նապէս դիմած է որպէսզի Ալժէի վեհա – ժողովը ցնոր տնօրինութիւն յետաձգուի : Պիտի բացուէր Սեպտեմբեր 5 :

Օրը Օրին

ՀԱՄԱՃԱՐԱ՛Կ. ՀԱՄԱՃԱՐԱ՛Կ...

Համաճարակ ծագած է Հայոց մէջ :

Մանրէ մը վարակած է մեր ժողովուր – դը՝ Արեւելքէն մինչեւ Արեւմուտք : Այդ մանրէն կը կոչուի «պաշտպանութեան վարակ» :

Ահա մէկը որ թերթ կը հրատարակէ իր թանկագին անձը պաշտպանելու հա – մար (անձի պաշտամունք» : Ահա մէկ ու – րիշը, որ մասնաւոր մարմին մըն է կազ – մած՝ պաշտպանելու համար ազգային փաթրիմուանը : Եւ վերջապէս ուրիշ մը որ մարմին մը կը կազմէ պաշտպանելու համար հայ եկեղեցիին օրէնքներն ու ա – ւանդութիւնները :

Անշուշտ նման պաշտպանութեանց հա – մար ոչ զէնք կը պահանջուի, ոչ զինուոր : Ոչ ամրոց, ոչ օդանաւ :

Կը բաւէ... թուղթը : Ի հարկին՝ կնիք մը :

Ոչ ոք, սակայն, որ մարմին կազմէ պաշտպանելու համար հայ լեզուն, հիմը Հայութեան, հիմը եկեղեցիներուն, հիմը կաթողիկոսներու գահերուն :

Ի՞նչ հարկ հայ լեզուի պաշտպանու – թեան : Յիշեալ յաւակնոտ մարմինները, ընդհակառակն, իրենց զէնք համարած թուղթերը լեցնելո՛ւ համար անգամ, ա – ւելորդ կը համարին հայերէն գիտնալը : Կը բաւէ որ, կ'ըսեն, քիչ մը դրամ շինած ես պատերազմին բարիքով, եւ հիմա կ'ուզես անուն մըն ալ շինել, անունդ տա – րածել, երեկոյին՝ պարծենալու համար կնոջդ առջեւ, ա լա Զօհրապ՝ մէկ ձեռքդ գրպանիդ մէջ, շխշխկացնելով քոֆռ ֆո – ռիդ բանալիները :

— Գոգոնա՛, թաղական եղայ, այսօր :

Այլեւս մեծ մարդ ես, ազգ կը պաշտ – պանես, ժամ կը պաշտպանես : Ադկից դիւրին բան կա՞յ, — Ս. Էջմիածին, Ս. Լուսաւորիչ, Տէր ողորմեա, անսպա՛ռ դրամագլուխ՝ ազգասէր երեւնալու :

Եթէ յաջողեցար բարձրանալ մինչեւ ա – տենապետին աթոռը, ընտրուիլ նախա – գահ կամ գանձապահ, վարկդ ալ կ'աւել – նայ պանքաներուն մէջ եւ ...

Այսպէս զինուած, պայքար մը՝ ձեր ժամը, մեր ժամը : Չե՛նք ընդունիր : Ա – պօրէ՛ն է : Զեղծո՛ւմ կայ : Եւ յայտարա – րութիւն մը, ճիհա՛տ, կանգնելով քոսոտ քահանայի մը ձախ կողմը կամ մաշայով իսկ չբռնուելիք եպիսկոպոսի մը աջ կող – մը, մինչեւ որ լաթ մը ներկուի եւ կախ – ուի եկեղեցիին խորանէն, իբրեւ նուիրա – կան եւ հրաշագործ մասունք՝ ի բուժումն խսթիրիք կիներու, փողոցներուն մէջ հո – վանոցներով կռուելու ընդունակ :

×

Թոյլ տուէք, սիրելի Յառաջականներ, որ ձեզի ըսեմ թէ ո՛ւր է բուն ցաւը :

Սրբազան գիրք մը ունինք, — կը կոչ – ուի Ազգ. Սահմանադրութիւն : Գիտէ՛ք թէ ի՛նչ է այս գիրքը, լքուած, անտես – ուած, թշնամիին աչքի փուշ : Ափսո՛ս, քատիւք հոչակեց զայն մեր կաթողիկոսը : Այդ մեղքը գործեց, որ իրաւունք տայ ինքզինքին՝ յափշտակելու համար ժողո – վուրդին վեհափառութիւնը, ինքն իր տէ – րը կոչուելու կամքն ու փառքը, ոչ միայն առաջնորդ, այլ եւ կաթողիկոս ընտրելու առանձնաշնորհը : Նման գիրք մըն է մի – այն, որ ժողովուրդին կուտայ ազգ կոչ – ուելու պատիւը : Ով չունի այդ գիրքը, ազգ չէ : Տուն եւ անուն չունեցող բազ – մութիւն է :

Այդ գիրքն է որ մեզ կը դարձնէ վեհա – փառ ժողովուրդ :

Արդ, կաթողիկոսը իր պաշտօնեան է, եպիսկոպոսը իր պաշտօնեան է, տէրտէրը իր պաշտօնեան է : Պաշտօնեայ՝ իր ազ – գային տան մէջ : Երբ թոյլ կուտաք որ պաշտօնեան տէր դառնայ Տան, ամէն ի – րաւունք եւ ազատութիւն իւրացնելով իր գրպանը դրուած թաշկինակի մը պէս, քոսոտ տէրտէր մը անգամ տակնուվրայ կ'ընէ ձեր տունը :

Զարմանալի չեն, ուրեմն, մեր ազգա – յին տան մէջ պատահած անախորժու – թիւնները : Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, — բոլո՛րը, բոլո՛րը եկեղեցիի անունով ծա – գած :

×

Մարսիլիոյ կռիւները՝ վերջին օրինա – կը :

Փարիզի Հայոց եպիսկոպոսին հաւա – նութեամբ եւ հաւանած ձեւով, (Ֆրան – սայի Հարաւային թեմին ծանօթ ընտրու – թեանց առթիւ՝ ներկայացուցիչ, իրաւա – րար կամ ատանկ բան մը նշանակուած՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ), ընտրութիւններ կատարուեցան : Յան – կարծ ... հարբուխ բռնուեցաւ Փարիզի Հայոց եպիսկոպոսը, փոնգտաց եւ ... հավան ելաւ իր հաւանութիւնը :

Այսօր ստեղծուած է քառս մը, Մար – սիլիոյ մէջ : Կազմուած են տէրտէրի պաշտպանութեան մարմիններ, եկեղեցիի պաշտպանութեան մարմիններ, ազգային իրաւունքներու պաշտպանութեան մար – միններ :

Նազարէ՛թ, Նազարէ՛թ, ո՞ր պաշտ – պաններուն հետ ես դուն :

Դժբա՛խտ Մարսէյլ, դժբա՛խտ Հայու – թիւն : Ուրեմն այնքան երջանիկ ես, այն – քան ապահով ես, որ ուրիշ ցաւ չունիս, ուրիշ տէրտ չունի, ուրիշ դարտ չունիս, եւ եկեղեցիո՛վ միայն կը զբաղիս :

Դուն հիւանդ ես, ժողովուրդ Հայոց, ապահովաբար դուն չես լսեր ահազանգը, որ կը հասնի մեր ականջներուն, կը գո – ռայ մեր ականջներուն մէջ, կը սարսէ կը սարսռացնէ մեզ : Լսէ դո՛ւն ալ, — տասը տարի ետքը ոչ եկեղեցի կը մնայ, ոչ ալ տէրտէրի կամ եկեղեցիի պաշտպան : Տա – սը տարի ետք հայերէն թերթ ալ չես տեսներ :

Ես չեմ տեսներ, դուք կը տեսնէք :

Թող ուրախանա՛յ ձեր կաթողիկոսն ալ, ձեր եպիսկոպոսն ալ : Ես մէկն եմ որ ոչ կաթողիկոսներու ուրախութեամբ կը հե – տաքրքրուիմ, ոչ ալ եպիսկոպոսներու յաւակնութեամբ : Ես մէկն եմ որ չեմ հաւատար կաթողիկոսներով եւ եպիսկո – պոսներով ազգ կառավարելու, ազգ ապ – րեցնելու, ազգի մը իտէալը, իրականա – ցնելու տեսութեան :

Խոր յուզումով, կարծես արիւնո՛վս կը գրեմ այս տողերը :

Բժիշկ մըն է որ ախտանանաչութիւն կը կատարէ՝ հիւանդին սնարին առջեւ, հա – մանարակի մը զոհ աղէտեալ ժողովուրդի մը հոգեվարքին ի տես :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Ա – մինթոռէ Ֆանֆանի Վարչաւա հասած է, չորս օրուան պաշտօնական այցելու – թեան : Ֆանֆանի ՄԱԿի ազգաժողովին ներկայ նախագահն է : Պիտի խօսի Ռա – փացքիի հետ Վիէթնամի մասին :

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ յայտարարած է թէ պա – տերազմի իսկական ոճրագործները Ուո – շինկթըն կը գտնուին : Հիւսիսային Վի – էթնամի վարչապետը հաստատած է թէ ամերիկացի գերի օդաչուները պիտի չդատուին :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ Ներկայացուցիչներու Ժո – ղովը օրինագիծ մը քուէարկած է, որ մէկ տարիով կ'երկարաձգէ Գերապայ – ծառ Մակարիոսի նախագահական պաշ – տօնը, տրուած ըլլալով որ ներկայ կա – ցութիւնը թոյլ չի տար որ ընտրութիւն կատարուի :

ԽԱՐԹՈՒՄԻ (Սուտան) սահմանադրա – կան ժողովը երեսունի դէմ 126 ձայնով տապալած է վարչապետ Մահկուպի դահլիճը :

ՄԷԿ ՇԱԲԱԹ ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մօրեղբայրս մեզ համար վարձեց բեռնակիր ձիեր :

Մեկնումի ժամանակ, երբ մեր ճամբրուկները բարձում էին, բակում կանգնած հանդիսատես եղայ հետեւեալին.—

Մեր օթեւանած տնակից երբ մեր իրերը դուրս հանեցին բակը, քիչ ժամանակ անց այնտեղ մտան մի քանի թուրք կանայք, ձեռքերնին ունենալով աւել, ջրի կուժեր եւ մեծ ամանով մանրուած աղ :

Նրանք ներսը նախ աւլեցին, յետոյ յատակին շաղ տուին աղը, ապա ջուր ցանելով սկսեցին նորից աւլել մեր դիշերած տնակ – սենեակը :

Ինձ խիստ զարմանք պատճառեց Թըրքուհիների այս արարքը: Ի՞նչ է դրա միտ բանին, ըմբռնել կամ հասկանալ չըկարողացայ: Աղը ինչի՞ համար էր...

Երբ հարցուցի մօրեղբօրս, նա մեղմ ձայնով բացատրեց հետեւեալը ,— Մենք քրիստոնեաներ լինելով եւ ապրելով այս տնակի մէջ, տնակը մունդար եղած է : Այսինքն աղտոտած է, հարկ է մաքրել... ախտահանել(*) :

Այս մեկնաբանութիւնը լսելով , հոգեպէս եւ մարդկայնօրէն յոյժ նուաստացած զգացի, ի տես այս դժխեմ խաւարակուռ կրօնամոլութեանը :

64 տարիներ առաջ ունեցածս վատ տպաւորութիւնը մտքիս մէջ կը մնայ դեռ, որպէս մոլեռանդութեան վարակ՝ հանդէպ քրիստոնեայ մարդոց :

Սոյն տպաւորութեան տակ էի, երբ չարվադարը հրաւիրեց մեզ նստել ձիերի վրայ ու դուրս եկանք Արաբլար կոչուած դիւղից, գնալու Թադէի վանքը :

Ճանապարհի ընթացքին տեսայ թէ մեր Չարվադար – ձիապանը նոյնպիսի մոլեռանդ մէկն էր, հինայ դրած մօրուքով : Թէյ եւ պատառ չկիսեց մեզ հետ :

Մեր անցած ճանապարհը անհրապոյր էր : Ոտնուղին հեռու էր շինուած ճանապարհ լինելուց : Հողերը ընդարձակ տարածութեանց վրայ աղակալած : Անցած դիւղերում ծառ, կանաչութիւն չըկար : Բացակայում էին մարդու աշխատանքները կենդանի դարձնելու շրջապատը :

Երկրորդ օրը, կէսօրից անց, մտանք մի կանաչ , սիզաւէտ դաշտագետին: Ինչպէս յետոյ իմացանք՝ դա Շաւարշան պատմական դաշտի մէկ մասն էր, ուր կ՝երեւար Սանդուխտ կոյսի մատռանը ման չէնքը : Իսկ հեռւում ուրուագծւում էր վանքի գմբէթը :

Կարճատեւ պահերից վերջը մեր ձիապան – չարվադարը մեզ կանգնեցուց պարըսպապատ վանքի դարպասի առաջ : Այնտեղ էլ վայր բերաւ բեռները, ստանալով իր վարձադինը վերադարձաւ յետ, առանց վանքի բակը ոտ կոխելու :

Մինչ այս, վանքի սպասաւորներից ոմանք իրերը փոխադրեցին դարպասից ներսը, վանքի բակում ,ուր սրբատաշ քարերով դեղատեսիլ վանքն էր կանգնած մեր առաջ :

Մենք մտանք վանահօր սենեակը, որ բաւական կոկիկ էր ու մաքուր :

Քեռիս առաջինը մօտեցաւ վանահօր , բարի ողջոյն ասելով նրան տուաւ ծրարուած յանձնարարագիրը, Հայրապետական դիւանից , մեր մասին գրուած :

Վանահայրը առոյգ, յիսունը թեւակոխած , ժիր հոգեւորական էր :

Հասցէագրուած նամակից դիտէինք արդէն վանահօր անունն ու ազգանունը :

Բնիկ տաճկահայ էր, կարծեմ ծնած Սղերդում : Նա կոչւում էր Գէորգ Ծայրագոյն Վարդապետ Նալբանդեան: Շատ աշխոյժ եւ բարեհամբոյր վանականի տպաւորութիւն թողեց վրաս :

Նրա կարգադրութեամբ բնակութեան համար մեզ յատկացրին վանքի սենեակներից մէկը, ուր տեղաւորուեցանք ու ապրեցանք մէկ լրիւ շաբաթ :

Վարդապետը մեզ յայտնեց թէ մի քանի ժամանակ է ինչ սահմանագլուխը փակ է, պէտք է քիչ սպասել, աճապարելու հարկ չկայ: Մինչեւ բնականոն վիճակ չստեղծուի , սահմանանցումը վտանգաւոր է եւ կարող է աղետալի լինել :

Անակնկալի առջեւ գտնուելով, մէկ շաբաթ հիւր մնացինք Թադէի վանքում :

Մօտիկից ծանօթացայ վանքի տնտեսական վիճակին եւ այլ պայմաններին :

Վանքը ունէր իր սահմանափակ ագարակը , ուր վանուց մշակները պահում էին որոշ թուով լծկան եղներ , կաթնատու կովեր ու փոքրաքանակ ոչխարներ : Հողամշակութեան ու կենդանիներից ստացած կաթնամթերքով վանքը ինքնապահ էր: Նա սնունդ էր մատակարարում օտարազգի եւ թէ հայ այցելուներին ու ճամբորդներին հաւասարապէս :

Տարիներ էին լինում, որ վանքը իր պտղին ուղարկում էր Մայր Աթոռին :

Մակու եւ Խոյը ենթակայութեան մէջ էին Թադէի վանքին :

Վանքը ունէր ճարտարապետական արժէքով ոճաւորուած կառուցում, իր զանգակատունով հանդերձ : Շատ անցորդներ եւ յեղափոխական գործիչներ որմերին, առանձնապէս զանգակատան պատերին թողել էին յիշատակի գրութիւններ :

Թադէի վանքը ծառայում էր որպէս ապահով կայանի Կովկասից Վան, Վանից դէպի Իրան եւ Ռուսաստան անց ու դարձ կատարող յեղափոխական, հասարակական գործիչների համար :

Յեղափոխական ծածկանունով Թադէի վանքը ունէր « Մենաւոր » ծածկանունը :

Երբ Վասպուրականում յետագային լայն ծաւալ ստացան յեղափոխական շարժումներն ու զինամթերքի փոխադրութիւնները, ապա դրանք բոլորը կատարուեցան Մենաւոր – Թադէի վրայով, յատուկ շալակաւորներով :

1902 թուականին նոր սկսել էր դառնալ յեղափոխական աշխատանքների մի կենտրոնատեղի՝ Երեւան – Դաւալու – Աբաղա – Վան գծի վրայ: Մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը , 1908 թուականը Հայ Յեղափոխութեան պատմութեան մէջ իր արժանի տեղը դրաւեց Թադէի մենաստան Մենաւորը :

Այսքանը յիշատակելուց յետոյ , մեզ չյաջողուեց Իրան – Թրքական սահմանից անցնել : Ուստի մէկ շաբաթ ետք, Թադէի վանքից մեկնեցինք Խոյ քաղաքը , որտեղից քիւրտ ուղեցոյցի առաջնորդութեամբ անփորձ հասանք մեր ծննդավայրը, մեր հարազատների մօտ :

Որպէս վերջաբան փակել կ՝ուզենք մեր յօդուածը յիշատակելով, որ առաջին աշխարհամարտի վերջին՝ Թադէի վանքը ենթարկուեց թրքական բանակների աւերածութեան, սակայն շնորհիւ Ատրպատականի Թեմակալ Մելիք – Թանդեան Սըրբազան Հօր գործօն ջանքերին եւ միջոցառումներին, Թադէի մենաստանը վերադտաւ ինքզինքը :

Վանի կտուց Անապատի միաբաններից Յովսէփ վարդապետ Մոկացին նշանակուեց վանքի վանահայրը, որն իր ուժերի սահմաններում կարելին չխնայեց փրկելով վանքը անտէրունջ վիճակից :

Միաժամանակ վանապատական փոքրիկ հայաբնակ դիւղը մնաց կանգուն եւ չէն , վանքի հովանու տակ :

Այս կացութիւնը շարունակուեց մինչեւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վախճանը :

Թադէի վանքի մարդերում գտնուող Խորհրդային սահմանապահ միաւորները, երբ հեռացան, նրանք իրենց հետ տարան վանքապատական դիւղի հայ բնակչութիւնը: Գիւղը մնաց ամայի ու աւերակ :

Սրա հետեւանքով հնամենի վանքն էլ մատնուեց անստոյգ ապագայի : Վանահայրը եւ վանքը մնացին անտէրունջ վիճակում :

Հետեւանքն եղաւ այն, որ Յովսէփ վարդապետը լուծարքի ենթարկուեց վանքի տնտեսութիւնը, եկաւ Թաւրիզ, ազգային իշխանութեան ներկայացնելով վանքի հայազուրկ դառնալու պարագաները :

Քիչ շաբաթներից յետոյ, վախճանուեց վանահայրը Թաւրիզում :

1947 թուականից յետոյ հայկական ճարտարապետութեան այս փառքը մնաց ներկայ վիճակում , մենաւոր ու սղաւոր ... որից յետոյ ամենայն տարի, իր Տօնի օրը հայ ուխտագնացները, ինչպէս անմահ Ալիշանը նշում է իր մէկ հայրենաւոր բանաստեղծութեան մէջ, Թադէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ բառերը արձագանդ գտնելով հայ սրտերում, երամով կը փութան Շաւարշան, երեք օրեր կ՝ապրեն հայրենի կրակով ... Թադէի վանքում :

Երա՛նի նրանց, որոնք ուխտի կ՝երթան Թադէի մենաստան, նրա դարերի անմար ճրագով լուցանում են փիւռքի մռայլ օրերի լուսոյ ջահերը, Սփարատում թանձրացող խաւարը , յուսաբեկ հոգիներից...

Կրկնենք նորէն անմահ բանաստեղծի խօսքի հետեւողութեամբ :

— Երանի՛ ձեզ, հայ ուխտաւոր, որ ուխտի կ՝երթաք դէպի... Թադէ, Մենաստան Հայոց Շաւարշանայ :

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Հարկ է աւելցնել թէ ճամբորդին ետեւէն, մեկնելու ժամանակ , դոյլով ջուր թափելը ունի նաեւ «բարի – երթաս » նշանակութիւնը , ջուրի պէս երթաս հեզասահ: Նոյնիսկ՝ «ջուրի պէս շուտ երթաս, ու ջուրի պէս գաս» : Հայերն ալ ունին, Իրանցիներն ալ: Թուրքերու կրօնամոլութիւնը խաթարած է այս աւանդութիւնը, որ շատ հին ծագում մը ունի եւ դրական, բարի նշանակութիւն :

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ԽՄԲ.— Մայիս 28ին, Աթէնքի մէջ մեռաւ մեր վաղեմի աշխատակիցը, գրագէտ եւ ուսուցիչ Սօս – Վանի: Մահուան քառասունքին առթիւ՝ «Ազատ Օր» թիւ մը նուիրած է : Այս թիւէն՝ հետեւեալ յօդուածը , որ կը ներկայացնէ մեր ողբացեալ ընկերոջ կեանքն ու գործը :

Բուն անունն էր Կարապետ Յովհաննէսեան: Ծնած էր Վան՝ 1895ին, Շատախ գաւառի Թաղ դիւղը, Տիգրիս գետի ափերուն մօտ: Իր նախնական կրթութիւնը ստացած էր դիւղին եւ Ազթամարի Ժառանգաւորաց վարժարաններուն մէջ :

Ժառանգաւորաց վարժարանի Տեսչութիւնը զինքը զրկած էր Վանի Կեդրոնական վարժարանը, ուր երկու տարի կարդալէ ետք, անցած էր Ատափազար եւ արձանագրուած էր տեղւոյն Կեդրոնականին մէջ, որուն շրջանը աւարտած էր 1913ին, վարժարանի բոլոր ուսուցիչներու գնահատանքին արժանանալով : Նոյն տարին, հրաւիրուած էր Ատափազարի « Ստեփանեան » վարժարանին մէջ պաշտօնավարելու, որպէս հայերէնի ուսուցիչ :

1915ին կը ձերբակալուի ու կը բանտարկուի : Տաժանագին եւ անպատում տանջանքներու կ՝ենթարկուի ... Ծեծ, բանտ ու շաբաթներով անօթի կը մնայ : Հրաշքով կ՝ազատի ու կը փախչի Էսկիշէհիր եւ ապա Գոնիա :

1919ի սկիզբը, կը վերադառնայ Ատափազար, ուր մինչեւ 1920, որպէս ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ Ազգային վարժարաններուն մէջ :

ԿԱՄԻԹՆԵՐ

Անդամ մը խարուեցանք եւ վնասուեցանք. երկրորդ անդամ չվնասուելու համար հիմակուընէ խոհեմութիւն ձեռք առնելով ապսպրելու ենք բանտապահներուն՝ որ աղէկ հսկողութիւն ընեն վրան, որպէսզի մի գուցէ Արտահանայ պէս այս բերդն ալ պարպելով մեկնի ...:

Բերդերու մէջ պահուելու որչափ մարդիկ բերդեր պաշտպանելու զրկեցինք...:

×

Անդզիական նաւատորմիղին կղզիներուն առջեւէն ելնելուն ու Իզմիտի ծովածոցը երթալուն պատճառը իմացա՞ք :

— Անցեալ օր գրած էինք ա, Ռուսիոյ բանակը քիչ մը ետ քաշել տալու համար չհեռացա՞ւ :

— Առջի օրը անանկ էր, բայց այսօր անանկ չէ: Իզմիտի ծովածոցը Կղզիներէն աւելի յարմարութիւն ունի եղեր նաւատորմիղը պահելու ...:

Ով Անդզիա, հպատակներդ պաշտպանելո՞ւ համար ճամբայ հանեցիր նաւատորմիղդ թէ նաւատորմիղիդ յարմար տեղ մը փնտռելու համար :

Եթէ այս վերջինին համար է, Անդզիոյ հպատակներն այսօրուընէ Իզմիտ երթալու են, որովհետեւ հոն աւելի յարմարութիւն ունի պաշտպանուելու : Ալ նաւատորմիղն իրենց ետեւէն պիտի չգայ . այլ իրենք նաւատորմիղին ետեւէն պիտի երթան :

×

« Նախ եւ առաջ պէտք է գիտնալ թէ Դարդանելն որու ձեռք պիտի մնայ »:

Այսպէս կը խօսի Պիսմարք իշխանը , այսինքն որո՞ւ ձեռքը Դարդանելի վրայ պիտի մնայ :

Այս խնդիրն ալ նոր երեւան ելաւ :

Մենք՝ ներկայ պատերազմը Քրիստոնէից վիճակին բարելաւութեանը համար կարծելով , ինչպէս որ դարձեալ այնպէս կը կարծենք, եւ Դարդանելին ալ քրիստոնեայ ըլլալը մեր մտքէն անցած չըլլալով՝ ասանկ հարցումի մը բնաւ չէինք սպասեր, եւ այնպէս համոզուած էինք թէ անոր ձեռքը պիտի մնայ՝ որու ձեռք որ մնացած էր մինչեւ այսօր :

Մեր կարծիքը ծուռ, մեր համոզումը սխալ է եղեր : Պիսմարք իշխանին խօսքէն ասս կը հասկցուի որ Դարդանելն ալ այս օրերս կնքուեր ու քրիստոնեայ է եղեր ...:

Զրոյց կը պտըտի թէ մեր նաւատորմիղը ալ կը համոզեն եղեր որ քրիստոնեայ ըլլայ :

Թէպէտ եւ այս զրոյցն անհաւատալի է, բայց այնպիսի դարու մը մէջ, ուր ամէն մարդ կրօնի ազատութիւն կը վայելէ, անյուսալի բան մըն ալ չէ :

×

— Մարդ Աստուծոյ, բերանդ բաց ու երկու խօսք ալ ինծի հետ ըրէ :

— Քեզի հետ ի՞նչ խօսիմ, կնիկ :

— Ինչ պիտի խօսիս. Թագուկ տուտուցին էրիկը ամէն օր իր կնկանը նոր լուրեր կը բերէ, կը նստի հետը կը խօսի փոլիթիքայի վրայ, դուն բան մը չես ըսեր. հազարումէկ խօսքեր կը պտըտին կոր... Մոսկոֆը եկեր է եղեր, նորէն գացեր է եղեր, Ինկիլիզին տօնանման Ատաներուն առջին է եղեր ...

— Էքմէքճին այսօ՞ր ալ հաց չբերաւ:

— Վերջէն Իզմիտ գացեր է եղեր ...

— Էքմէքճի՞ն ...

— Չէ ճանըմ, տօնանման, հիմա ալ Պուրսայի ջուրերը պիտի երթայ եղեր :

— Միսն ալ քսան երկուքի ելեր է ...

— Մոսկոֆն ալ նորէն պիտի մտնայ եղեր ...

— Ինչո՞ւդ պէտք քուկին, կնիկ, դուն տանդ գործերը նայէ :

— Ինչո՞ւ պիտի չխառնուիմ եղեր ... Ինկիլիզը մեզի խաբեր է եղեր... կ՝ըսէք թէ կնիկները խաբող կ՝ըլլան. տես ...

— Դարձեալ անանկ է եա ...

— Ճանըմ, ի՞նչ կ՝ուզեն կոր ասոնք :

— Ճանըմ , սէպէ քի տուներնիս միսաֆիր մը եկաւ տէ, խահվէ մը հրամցուցինք , խահվէն խմելէն ետքը՝ գինի ալ բերէք կ՝ըսէ: Գինին կուտանք, խնձոր ալ բերէք կ՝ըսէ: Խնձորը կուտանք, կերակուր հանեցէք կ՝ըսէ: Կերակուր կը հանենք՝ կը նստի կ՝ուտէ, ատկէ ետքը՝ սօֆրային թախըմը ինծի տուէք, կ՝ըսէ:

— Քա տէր ողորմեա, ասս ի՞նչ տեսակ միսաֆիր է. ես ըլլամ նէ՝ չեմ տար թող ելնէ երթայ :

— Ոչ կ՝ելնէ, ոչ ալ կ՝երթայ, քիչ մը ատեն ձեր տանը մէջ պիտի մնամ կ՝ըսէ :

— Չեմ ընդունիր, մէյ մըն ալ տունըս մի դար կ՝ըսեմ ու հետը չեմ տեսնուիր: Ասս ի՞նչ է, ամէն մարդ միսաֆիրութեան կ՝երթայ :

— Ամէն միսաֆիր մէկ չըլլար ա՛ :

— Հիմա սա Մօսկօֆը սօֆրայի թախըմ չունի՞ եղեր :

— Ունի ամա, կ՝ուզէ կոր, ես մինչեւ որ ձեր տունը միսաֆիրութեան եկայ նէ՝ շատ ծախս ըրի կ՝ըսէ կոր :

— Թող չի դար, մե՞նք տավէթ ըրինք :

— Կնիկ, խելքդ չի հասնիր ըսի եա, կարճ կը կապեն :

— Սա ֆիստանցուս վազը չմոռնաս, նայէ որ խումաշը աղէկ ըլլայ :

— Միւս ֆիստանդ ի՞նչ եղաւ :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(10 Շար.)

ԿՈՒՅՍԸ ՆՈՒՎԱՃԵՑ

- ՅՈՎ -

ՅԱՂՈՒԹԻՒՆ ՈՐ ԴԱՒԹԱՑ ՎՈՒՇԱՊԱՏՄԱՆ

Ասոր վերջ, պիտակուած տարատեսակ պատճառներ կիրակնօրեայ դասատուութեան մէջ ներկայացուցին եւ ճշդուեցան։ Ցոյց տրուեցաւ թէ Հայ Աշակերտը ինչպէս կրնայ ինքզինքը ուղղել եւ ինչպէս կրնայ ուրիշներուն ալ օգնել։ Ապա ուսուցչուհի Հրանուշ Ալեքսանեան կարդաց Ղուկասի աւետարանէն Յիսուսի Յարութեան պատմութիւնը։ Ան ըսաւ թէ Յիսուսի մահուան երրորդ օրը կիրակի էր։ Ան կանուխ առաւօտուն գերեզմանին գացին Մարիամ Մագդաղենացին, Յակոբոսի մայրը եւ ուրիշ կիներ։ Անոնք տեսան որ գերեզմանին քարը գլորուած էր։ Երբ ներս մտան, տեսան որ Յիսուսի մարմինը չկար։ Երկու հրեշտակներ ըսին անոնց որ Յիսուս յարութիւն առած է։ Ան ալ երեւցաւ անոնց։ Ապա ուսուցչուհին ըսաւ թէ Յիսուսի յարութիւնը մեզի կ՚ըսէ որ մենք ալ մեռնելէ ետք պիտի յարութիւն առնենք։ Ան

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մարտիրոսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ա-րամ Մարտիրոսեան եւ զաւակները (Ռիօ Տէ Եաներիօ), Տէր եւ Տիկին Ալֆոնս Քիւրքճիպաշեան եւ զաւակները (Ռիօ Տէ Եաներիօ), ինչպէս նաեւ Ղազարոսեան, Յովհաննէսեան, Օ. Յովհաննսեան, Մուղալեան, Ղազարեան, Կէվրէկեան եւ Սարգիսեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԵՒՆԱԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Ռիօ Տէ Եաներիօ (Պրազիլ) Յուլիս 21ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ուրբաթ Յուլիս 22ին, Ռիօ Տէ Եաներիոյի մէջ, ինչպէս նաեւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուր կա-տարուած է պատշաճ արարողութիւն մը նոյն օրը, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, նախա-գահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Սերով-բէ Արք. Մանուկեանի :

Այրի Տիկին Պայծառ Մարդարեան, Պ. Միրիճան Մարդարեան, Այրի Տիկին Վիքթորիա Ալթունեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցա-նեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգա-կանին՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ առաւօտ, Յուլիս 23ին, Իսիի հիւանդանոցը, 86 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Յուլիս 27): Ժամը 13·30ին մարմինը կը վերցուի հիւանդա-նոցէն, ուրկէ կը փոխադրուի Իսիի հայ աւետարանական եկեղեցին (ժամը 13·45-ին), 28 Ավընիւ Պուրկէն: Թաղումը կը կատարուի Իսիի գերեզմանատունը : Բնակարանի հասցէ՝ 23 Ռիւ Անտրէ Շե-նիէ, Իսի լէ Մուլինօ (92):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժօֆռէէ իրենց մօր Արմաւ Սարայտարեանի մահուան տարելիցին ու եղբօր Էտուարի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Տիգրան Ներկիզեանի, Ներկիզեան եղբայրներուն եւ պարագաներուն իրենց կնոջ եւ մօրը Տիկին Եւգինէ Ներկիզեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Օր. Մաքրուհի Օնպաշեան եւ Պ. Իշ-խան Մարտիրոսեան իրենց նշանախօսու-թեան առթիւ 250 Ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հայաստան» թեր-թին» :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի կայանի «Օր»ուան առ-թիւ եղած են հետեւեալ նուէրները :—

Տէր եւ Տիկին Ժ. Մամաս (Լիոն) հինգ հարիւր Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գ. Փա-փազեան (Լիոն) երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Պասմէն (Լիոն) երեք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան (Լիոն) երկու հա-րիւր, Մարսիլիոյ Կապ. Խաչի հինգ մաս-նաճիւղերէն երկու հարիւր, Տէր եւ Տի-կին Ղազարեան (Տէսին) հարիւր քսան, Ընկերուհի Թոմասեան (Լիոն), Սանճեան ընտանիք (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մար-կոսեան (Անկէն), Երիտասարդ մը հա-րիւրական Ֆրանք :

(Շար.)

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմա-կերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայ-տագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջու-թեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտա-հանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուակա-նը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Վերադարձ Յուլիսի խումբերու.—

ԼԻՈՆ կը հասնին Կիրակի առաւօտ 31 Յուլիս, Փեռաշ ժամը 8·53ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ կը հասնին Կիրակի 31 Յու-լիս, Սէն Շարլ, կէսօրէ ետք ժամը 14·30:

ՓԱՐԻԶ կը հասնին Երկուշաբթի Օգոս-տոս 1, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Սքուառ Մոնթոլոն, Փարիզ: Ուշացած ծնողքները իրենց զաւակները կը գտնեն Կ. Խաչի գը-րասենեակը :

Մեկնում Օգոստոսի խումբերու.

ՓԱՐԻԶ Կիրակի 31 Յուլիս, առաւօտեան ժամը 7·30, Սքուառ Մոնթոլոնէն, Փարիզ (9), մեթրօ Քատէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Երկուշաբթի Օգոստոս 1, Սէն Շարլ կայարանէն ժամը առաւօտեան 11·55 :

ԼԻՈՆԷՆ Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս մէկին, Երկուշաբթի օր կէսօրէ ետք ժա-մը 16ին Փեռաշ կայարանէն, մուտքի մեծ ժամացոյցին առջեւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փո-փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք ար-ձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կրընոպ-լի Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Խա-նասորի արշաւանքին տարեդարձը կը տօնուի, այս Կիրակի Շաթօ տը Պօրըկա-րի պուրակին մէջ :

Օթօքարը կը մեկնի Կ. Խաչի դպրոցին առջեւէն ժամը 9ին, ժամը 9·15ին Ռիւ տը Լա Փլէն, 9·30ին Փրէֆէքթիւրին դիմա-մը, 9·30էն ետք կարելի է մինչեւ 9·50 սպասել, Քուռ Պերիայի սովորական վայրերը:

Նախատեսուած է հաճելի գեղարուես-տական բաժին եւ ճոխ պիւֆէ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱԶԱ-ՐԷԹԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Պ. Թէսիէի զովասուն ծա-ռերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ հայկա-կան դաշտահանդէսներու վայրը, առաւօ-տէն մինչեւ իրիկուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստ. 7ին, Շըմէն տը լա Ֆօռէ ծառաստանին մէջ :

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ գաղութէն հանգանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին այս տարի եւս կազմակերպած է դաշտահան-դէս մը 31 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն (Թրիբիէ) շան ա Պարժ ծառաստանին մէջ, հայկական նուագ եւ պարեր :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով եւ շամ-փուր :

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

RUE DES DORIS, par les SABLES D'OLONNE

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Հաւաքական մեկնում, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Մշակոյթի Տան առջեւ:

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵ-ԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱ-ՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱ-ՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՒՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբ-թի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չավուշ» խում-բի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ու-նենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւնը :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լի-ճին եզերքը : Պտոյտներ, լողանք եւ ա-մէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալց-պուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

ՎԻԷՆՆԱ ԱՅՑԵԼԵԼՈՒ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆ

Մասնակցութիւն 385 Ֆրանք, 14 օր-ուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխա-վճար՝ 100 Ֆրանք : Սահմանափակ տե-ղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI
28 JUILLET
1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10671

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.671

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՊՐԻՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՓԵՆԸՏԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Ինչ որ կը կոչուի Փենըտի Ռաունտ կը վերաբերի մաքսային փոխադարձ սակէ – րուն, որու անունով տարուած բանակ – ցութեանց նպատակն է հարկադրէն յիսուն տոկոսով իջեցնել մաքսային սակերը : 75 երկիրներ, որոնց երեքը արեւելեան Եւ – րոպային, 1963ին տորպարելով Մաքսա – յին Սակերու եւ Առեւտուրի Ընդհանուր Համաձայնագիրը (ԺԷ Ա. Թէ Թէ), որո – շած էին բանակցութիւններ տանիլ, վե – րոյիշեալ նպատակով, զարկ տալու հա – մար համաշխարհային առեւտուրին, որ բարգաւաճման կարեւոր տուեալ մըն է : Այս նպատակակէտը չատ կը խօսի մանա – ւանդ Միացեալ Նահանգներուն եւ Հա – րաւարակատուութեան երկիրներուն : Միացեալ Նահանգները մանաւանդ կ'ու – զեն աւելցնել իրենց երկրագործական ապրանքներու արտածումը , մանաւանդ դէպի Եւրոպա :

Այս բանակցութիւնները կը կրեն Մի – ացեալ Նահանգներու տարաբախտ նախա – գահին անունը, որուած ըլլալով որ իր նախաձեռնութեամբ , Քենըտի կրցած էր ձեռք ձգել Միացեալ Նահանգներու Քոնգ – րէսին քուէարկութիւնը, 1962ին, Թրէյտ Էքսփէնսիըն ապրիլ համար : Բայց Քոնգ – րէսը պայմանաժամ տուած էր մինչեւ 1967 Յուլիս, ինչ որ կը բացատրէ բա – նակցութեանց տրուած անմիջական բը – նոյթը :

Ուրեմն ի վերջոյ, Յունիս քշաբթի վաղ առաւօտեան, Պրիւսէլի մէջ Վեցերը հա – մաձայնեցան այն միացեալ ծրագրին չուրջ զոր, յանուն Հասարակաց Շուկա – յին, պիտի ներկայացնեն Ժընեւ, ուր կը տարուին Քենըտի Ռաունտի բանակցու – թիւնները :

ՎԻԷԹՆԱՄ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ

Վիէթնամի վեկավարին Զօր· Քի յայ – տարարութիւնը բաւական նեղ կացու – թեան մատնած է Ամերիկացիք : Յանօթ է որ Քի յայտարարած էր Իու Էս Նիուզ էնտ Ուորլտ Ռիփորթ պարբերականին որ պէտք է հիմա յարձակիլ հիւսիսային Վիէթնամի վրայ ապա բախում ունենալ Չինաստանի հետ, քան տասը տարի ետք : Պարբպոտին համար յորչափ չեն յար – ձակած հիւսիսային Վիէթնամի վրայ , վատահ չեն կրնար ըլլալ որ պատերազմը կը չահին : Քի ըսած է նաեւ .— «Բուն պատճառը ներկայի եւ ապագայի համար , տարաձայնութիւնը Ասիոյ մէջ, համայ – նավար Չինացիք են իրենց յարձակո – ղական քաղաքականութեամբ : Կը խոր – հիմ թէ ուշ կամ կանուխ, իրրեւ ազատ մարդիկ, պէտք է բախում ունենանք Չի – նացիներուն հետ : Եւ աւելի լաւ է հիմա քան հինգ – տասը տարիէն : Քի չուզեր բանակցել Ազատագրական Ազգային Ճա – կատին հետ, որոնք «ոճրագործներ են եւ պէտք է անոնց հետ վարուինք ինչպէս կը վարուինք ոճրագործներու հետ : Կասկած չկայ ուրեմն թէ ոչ մէկ բանակ – ցութիւն կ'ընդունինք հարաւի համայնա – վարներուն հետ » :

Այս յայտարարութիւնները պատճառ չէ – ին անդրադառնալ, նախապատրաստ ձնոնքի համար, պիտի պահու մը երբ այնքան յուզում կայ Ամերիկայի մէջ, ամերիկացի զերի օգտնէրուն համար : Ուաշինկթընի Ա – ռաքին Նախարարութիւնը ստիպուեցաւ իր բանբերին միջոցով , ճշդել թէ չի ծածկեր Քի կարծիքը եւ թէ ամերիկեան

Օր ը Օրէն

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՓԹՓԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երբ հայ մտաւորականը ուզէ, օրինակ, Ֆրանսայի պատմութիւնը գրել, կրնայ հազարումէկ աղբիւրէ նիւթ հաւաքել :

Կը մտնէ Ազգային Մատենադարանը եւ պրպտումներ կը կատարէ : Լեռնակուտակ տեղեկութիւն կուտան իրեն :

Բայց, երբ օտար մտաւորականը ուզէ Հայոց պատմութիւնը գրել, հազարումէկ ազգային աղբիւրի ալ դիմէ, նորէն չի

քաղաքականութիւնը ոչ մէկ վարչակարգ տապալել կ'ուզէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ համաշխարհային բաժակի փինալին (Շաբաթ օր) Գերմանիա իր դէմ պիտի ունենայ Անգլիա, մինչ կը սպաս – ուէր որ Փորթուկալ յաղթէ Անգլիոյ , առջի օրուան տըմի – փինալին : Մէկի դէմ երկու կէտով Մեծն Բրիտանիա յաղ – թեց :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ արտասանած ճառին մէջ, նախագահ Նասր խիստ կեր – պով յարձակեցաւ «Արաբ յեղափոխական» չարժումին վրայ որ կը դաւաճանէ պա – ղեստինեան ազատագրման դատին : Շե – տեց թէ ցնոր անօրինութիւն յետագծել տալով վեհաժողովը, հապճեպ որոշում մը չէ ղոր տուած է . — «Ձենք կրնար դործակցիլ մարդոց հետ, ըսած է Նաս – սը, որոնք կը դործակցին աշխարհակա – լութեան եւ սիոնականութեան հետ » : Յարձակած է դլխաւորաբար Սէուտի Ա. – րարիոյ եւ Յորդանանի վրայ, յայտնելով նաեւ թէ «Արաբ յեղափոխական չարժու – մը աւելի կ'ատէ արաբ յեղափոխութիւնը քան Իսրայէլը » :

ԿԱԶԸ եւ ելեկտրականութիւնը նոր յա – յտնում պիտի կրեն Ֆրանսայի մէջ, մո – տաւորապէս 1,85 տո հարիւր համեմա – տութեամբ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ դիւուրա – կան օդնութիւնը Մարոքի եւ Թունուզի կրկնապատկուած է այս տարեշրջանին , հասնելով Հուկէս միլիոն տոլարի Մարո – քի (անցեալ տարի՝ երկու միլիոն երեք հարիւր հազար էր) եւ երկու միլիոն հա – րիւր հազարի Թունուզի (նախապէս՝ 900 հազար) :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախա – րարը՝ Կրոմիքօ որ Ճափոն է, պաչտօնա – կան այցելութեան, տեսակցութիւններ ունեցած է Ճափոն Ճարտարարուեստի մեծերուն հետ եւ առաջարկած զարկ տալ առեւտրական փոխանակութեանց երկու երկիրներուն միջեւ : Այս փոխանակու – թիւնները արդէն տասնապատկուած են վերջին տասը տարիներու ընթացքին , Ճափոն առեւտրական մեծ երկիր մըն է որ Խորհ. Միութեան երկրորդ յաճա – խորդն է, Ֆինլանտայէն ետք , չեչոսլ – կրոմիքօ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐՆԻ Սպիտակ Տան բանբերը յայտնած է թէ ոը Կոլ – Ճոնսըն հանդի – պումի մը որեւէ կարեւորութիւն չկայ նեկայիս :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Հիւսէյն թագաւորը յայտարարած է թէ անձնապէս, ներկա – յիս ոչ մէկ լուծում կը տեսնէ պաղեստին – եան հարցին, բայց կը յուսայ թէ «պատ – ուաւոր լուծում մը կը գտնուի որպէսզի այդ չրջանին բոլոր հարստութիւնները լաւագոյն կերպով օգտագործուին » :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ մեկնումներու երկրորդ «ալիքը» տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ եւ Շա – բաթ : 1576 կառախումբեր պիտի մեկնին, որոնց մէջ 421 հատ՝ յատկապէս :

կրնար վաւերական եւ ամբողջական տե – ղեկութիւններ ֆաղել :

Որովհետեւ մեր ազգային աղբիւրը — այլ խօսքով, մեր *պիւրօ տ'էնֆորմասիոնը* վրաս – գրէ՛ բան մըն է :

Ամերիկեան խորհրդարանին ծանօթ անդամ մը — ծագումով լեհ — որուն հետ միասին բեմ ելած էի, Մոյիս Ֆռանութի նուիրուած իր ճառին մէջ ֆալաբար կը յայտարարէր .

— Դո՛ւք, Հայերդ, շատ լաւ ժողո – վուրդ էք, գիտեմ, եւ շատ կը համակ – րեմ ե՛ւ ձեզի, ե՛ւ ձեր դատին ··· Բայց քոյլ տուէք որ ըսեմ ձեզի թէ դուք զձեզ ծանօթացնելու աշխատանքին մէջ շատ ետ մնացած էք··· Ճառիս պատ – րաստութեան համար մեր թաղին մատե – նադարանը գացի եւ Հայաստանի մասին գիրքեր ուզեցի ··· Չկար··· Յետոյ, դի – մեցի խորհրդարանի մատենադարանին··· Այնտեղ գտայ հազիւ ֆանի մը նիւթեր՝ մեր լեզուով··· Մի մեղադրէք մեզի եթէ մենք լիակատար տեղեկութիւններ չու – նինք ձեր մասին, ձեր հայրենիքին, ձեր պատմութեան մասին ··· Ձեր բաղձանք – ներուն իրականացումը մեծապէս կը դիւ – րանայ , եթէ միջոցներ ձեռք առնէք զձեզ ներկայացնելու համար ···

Այս գանգատը կը յայտնեն շատ մը մեզի բարեկամ ո՛չ – Հայեր :

×

Փիչէն շատէն գրոց – բրոց բարեկամս կը զարմանայ ըէ՝

— Եղբա՛յր, աս ի՞նչ բան է··· Բրիտա – նական խորհրդարանին մէջ, ընդդիմադիր Աշխատաւորական երեսփոխանը կ'ելլէ հարցապնդումի կ'ենթարկէ օրուան կա – ռավարութիւնը «հին հին դարուց յիշա – տակ » նիւթի մը մասին, մէյ մըն ալ կը նայիս որ յաջորդ օրուան նիստին, պատ – կան նախարարը կը բերէ մանրամասն պատասխան մը ··· Օրինակ, երես – փոխանը կ'ուզէր գիտնալ թէ *Թանկիմա – թը* ո՛ր թուականին ստորագրուած էր եւ ո՛ր Սուլթանին օրով, նախարարը կը գո – հացնէ ալդ հետաքրքրութիւնը — ստո – րագրուած էր 1839ի Նոյեմբեր 3ին, Սուլ – թան Ապտիւլ Մէճիտի օրով ··· Ինչէ՞ն գիտէր, ի՞նչպէս ատանկ շուտ մը կրցաւ յիշել ···

— Յիշելու խնդիր չկայ, հայրենակիցս ··· Կառավարութիւն ըսածդ մատենա – դարան կ'ունենայ ···

— Կ'երեւայ մեր ազգը ատանկ բան չունի, որովհետեւ, անգամ մը, ազգային տասը հաստատութեանց դուռը զարկի եւ խնդրեցի որ ինծի տային հետեւեալները — Ազգային Սահմանադրութեան անգլե – րէն եւ ֆրանսերէն պատճէնները, չունէ – ին··· (հայերէնը անգամ չունէին), Սեւ – րի եւ Լոզանի դաշնագիրները, չունէին, կիպրոսի համաձայնութեան պատճէնը , չունէին: Լորտ Սոլզպըրիի ճառին պատ – ճէնը, չունէին, Օսմանեան Սահման – դրութեան պատճէնը, չունէին, 1895ի եւ 1914ի Բարեփոխդումներու Ծրագիրնե – րուն պատճէնները, չունէին , Պրեսթ – Լիթովսքի համաձայնութեան պատճէնը, չունէին, 1921 թուրքեւֆրանսական հա – մաձայնութեան պատճէնը չունէին , կէտրսբըրնի ճառերը , չունէին , Ա – ռաջին պատերազմին կնճռուած չորս գաղտնի դաշինքներուն պատճէնները , չունէին, Ուիլսընի Սահմանագիծին մա – րամասնութիւնները, չունէին, Միացեալ Ազգերուն տրուած յուշագիրներուն պատ – ճէնները, չունէին, Խրիմեան Հայրիկի մահուան ճիշդ թուականը, չունէին, Թր – րումընի 1947ի Մարտ 12ի յայտարարու – թեան պատճէնը, չունէին ··· Զարեհցի ապաստութեան թուականը, չունէին, Բագ – րատունիներու վերջին թագաւորին անուն – ը, չունէին··· Չունէին ու չունէին···

— Բարեկամ, հարցնէիր իրենց թաղին եկեղեցիին հոգաբարձուներուն անուննե – րը, անպատճառ կ'ունենային ···

— Իրա՛ւ ես, հարցուցի եւ տուին, նոյնիսկ ամուսց եօթը պորտին անունները ··· Աս ի՛նչ ցաւալի երեւոյթ է, հայրե – նակից ···

×

Ընթերցողին խնդրուի պատճառելու հա – մար չէ որ կուտամ «չունէին»ներու այս ցուցակը, զոր կրնաք ձեր ուզածին չափ եր – կարել :

Իրա՛ւ ողբալի է ազգին այս թափքը — փաձռութիւնը, որ չ'արդարանար որեւէ պատճառաբանութեամբ :

Երեւակայեցէք որ Սեւրի դաշնագրին նուիրականութեան ջերմօրէն հաւատա – ցող եւ Լոզանի դաշնագրին խայտառա – կութիւնը դատապարտող Հայոց ազգին պատկան մարմիններն ձեռքի տակ չունին ո՛չ մէկուն, ո՛չ ալ միւսին պատճէնը :

Աւելին :

Գործի վրայ երեւացող կարգ մը ան – ձեր, ծանօթ չեն ո՛չ մէկուն, ո՛չ ալ միւ – սին բովանդակութեան : Ոչ իսկ ամուսց ստորագրութեան թուականներուն :

Հրաշքի պէս բան մը պատահած պի – տի ըլլայ, եթէ առանց լուր տալու — նոյնիսկ ամիսներ առաջ լուր տալէ հետ — հանդիպիք ազգային հիմնարկութեան մը գրասենեակը եւ վստահելի տեղեկու – թիւններ ֆաղէք ազգային նիւթի մը մա – սին :

Ընդհանրապէս, ձեր բարեւը առնող եւ ձեր հարցումին ականջ տուողը պիտի պատասխանէ՝

— Կարծեմ ,տարտամօրէն կը յիշեմ որ Խրիմեան հայրիկը մեռաւ 1908ին··· Չէ՛, չէ՛, 1907ին··· Սեւրի դաշնագի՞րը··· Օ՛, ինծի անանկ կուգայ որ 1919ին ստորա – գրուած է ··· Ներողութիւն, 1920 ըսել կ'ուզէի··· Անշուշտ, Երեւանը էջմիածի – նին արեւմտեան կողմն է··· կը ներէք , նորէն շուարեցայ — արեւելեան կողմը ը – սել կ'ուզեմ··· Վարդանա՞նցը —Օ՛ ատի – կա ամէն մարդ գիտէ — 351 թուականին էր, անանկ չէ՞, Մարտիրոս ··· Ո՛չ, ո՛չ 451ին··· Դժուար է ամէն բան միտ պա – հել ···

— Այո, բայց դուք *արչիւ, հնոէքս* ըս – ուած բաները չունի՞ք ··

— Ատ ըսածդ դրամով ըլլալիք բան է, հայրենակից··· Չունինք ···

— Շատ բարի, ձեր աշխատանքներուն ընթացքին, երբ այս տեսակ տեղեկու – թեանց պէտք ունեցաք, ի՞նչ կ'ընէք···

— Իրարու կը հարցնենք ··· Մեր ե – ղիան շատ լաւ յիշողութիւն ունի, անոր կը հարցնենք :

— Յիշողութեամբ ա՞զգ կը կառավար – ուի, գի՞րք կը գրուի, դա՞տ կը պաշտ – պանուի ···

— Երեք հազար տարիէ ի վեր ըրած – նի՞ս ինչ է··· Դո՞ւն եղար չհաւնողը···

×

Կ'ուզեմ հաւատալ որ արտասահմանի մէջ, նորէն, մեր ամէնէն վստահելի « տեղեկատու »ներն են Բարե – գործականի Մատենադարանը եւ վեներ – տիկի ու Վիէննայի Միաբանութեանց գր – քադարանները : Մասամբ ալ Երուսաղէ – մը :

Ուրի՞շ :

Կարծեմ ուրիշ ազգային վստահելի աղ – բիւր չունինք :

Աղբիւր մը, որուն ծորակին կռնակը սեղմէիր եւ ուզածդ դուրս թափէր : Դուն ալ կուժիդ մէջ ժողվէիր դուրս թա – փած ու ճստէիր գրէիր գրելիդ : Այսին – էրն, ազգին պատմութեան այս կամ այն էջը :

Մեր ազգային մեղքերու ցանկին վրայ աւելցուցէք մեր թափթփածութեան — անհոգութեան — այս մեղքն ալ :

Ու քաշեցէք մեղաւորներուն ականջը, եթէ ունին :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԷՆ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ.— «Տնտեսական հրաչք»ի բարւոք վիճակը չի բաւեր երկրի մը ժողովուրդը երջանկացնելու երբ երկիրը պարտուած է, եւ մասնատուած կ'ապրի սպառնալիքի տակ թէ՝

Դուն յանցանք գործած ես,

Դուն պէտք է հատուցում ընես,

Դուն կռուազան եղած ես,

Դուն վրիժառու պատերազմի կը պատրաստուիս,

Դուն վստահելի չես,

Քեզի հետ խաղաղութեան դաշինք չենք կապեր,

Ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը քեզի համար չէ,

Մեր զրաւածը կը մնայ մեր ձեռքը,

Երկիրը կիսուած է, Պերլինը կիսուած է,

Դուն չես ներկայացներ ամբողջ ժողովուրդը, ի՞նչ է որ 58 միլիոն բնակիչներով արեւմտեան Գերմանիան, որ զրամատիրական հակումներ ունի, մինչդեռ 17 միլիոն բնակիչով արեւելեան Գերմանիա ժողովրդավար ընկերվարական է եւ ընկերային նուաճումներու տէր պար մըն է :

×

Դաշնակցային հանրապետութեան վարչապետ Էրհարտ ի զուր փորձեց եւ կը փորձէ մերձեցում յառաջացնել Խորհրդային Միութեան հետ՝ այն համոզուելով թէ Մոսկուա կը դանուի Գերմանիոյ վերամիացման բանալին : Նոյնիսկ սը Կոլի Մոսկուայի մէջ փորձած միջամտութեան վրայ յոյսեր կը տածէ :

Իսթայէլի աննախընթաց հատուցում – ները, անհատ Հրեաներու վնասներուն ա – ռատ վճարումներ նպատակ ունէին աչ – խարհի մէջ համակրութիւն չահիլ, մա – նաւանդ Ամերիկայի մեծաթիւ եւ ազդե – ցիկ հրէութեան բարեհամբաւութիւնը չահիլ, բայց հաշիւ Իսթայէլի հետ դեսպաններ փոխանակուեցան եւ 160 միլիոնի նոր վարկ մը տալու համաձայնութիւնը կընքուեցաւ, Իսթայէլ յայտարարեց թէ՝ Լեհաստանի կողմէ գրաւուած նախկին գերմանական նահանգները Գերմանիայէն վերջնապէս անջատուիլը արդար կը գտնէ, մինչդեռ դերման դաղթականները « ծննդավայրի իրաւունք » կը պահանջեն, եւ արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը այն տեսակէտը կը պաշտպանէ որ վերամիացումէ ետք, խաղաղութեան դաշինքով մը որոշուելու է այս նահանգներուն ճակատագիրը : Ի վերջոյ ամենայնի բոլոր արաբական երկիրները դաղթեցուցին իրենց դեսպանական յարաբերութիւնները Պոնի կառավարութեան հետ՝ բաց ի Թունուզէն :

Ահա Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ամերիկա իրենց կարգին կը պահանջեն արեւմտեան Գերմանիայէն իրենց դինուորական պահակ բանակներու ծախքերը : Էրհարտ դէնք դնելու ձեւով փորձեց մինչեւ հիմա մասամբ դոհացնել այս երկիրները, ո – րոնք իրը « դաշնակից » կը համարուէին Ատլանտեան Ուխտի կազմակերպութեան մէջ, բայց արդէն Ֆրանսա հրաժարեցաւ դործակցելէ այդ Ուխտին, եւ մեւս եր – կիրները դժդոհ են իրենց ստացած տա – րաքրամներէն, որոնք անհամեմատ քիչ են քան իրենց դինուորական ծախքերը՝ Գերմանիոյ մէջ : Եւ դեռ հարցական է թէ լուրջ ընդհարումի մը պարագային ո՞վ պիտի խոստանայ պաշտպանել արեւ – մըեան Գերմանիան : Այժմ իր սեփա – կան դինուորական ուժը կը հաշուուի մօտ 440 հազար զօրք, բայց ասոնք դրուած են Ատլանտեան Ուխտի տրամադրութեան տակ, որուն ամբողջականութիւնը խախ – տած է Ֆրանսայի հեռացումին հետեւանքով :

Այս իրողութիւնը եւ աչխարհի անհան – դարտ վիճակը մեծապէս կ'ազդեն արեւ – մըեան Գերմանիոյ քաղաքական կեան – քին վրայ, եւ ներքին դժդոհութիւնները հրապարակ կուգան :

Էրհարտ դրամի կայունութիւնը պահե – լու եւ սղութեան դէմ դնելու համար քա – նիցս կոչ ըրաւ ժողովուրդին՝ չափաւո – րութեան, բայց վերջերս յայտարարեց թէ օրինական ուրիչ միջոցներով պիտի դոր – ծէ, այսինքն «տնտեսութեան վիճակի հաւասարակշռութեան » օրէնք մը պիտի հանէ : Նաեւ կազմելու վրայ է քաղաքա – կան մեծ նշանակութիւն ունեցող ուրիչ նոր օրէնք մը, որ պիտի դործադրուի կա – ռավարութեան կողմէ «ադէտի օրէնիֆ» անունով պետական տաղնապի մը պա – հուն :

Նկատի ունենալով որ այս կարգի օ – րէնքները կրնան չատ մը բացարձակ – սիրական կարելիութիւններ յառաջացնել եւ ամկապետութիւնը զգալի կերպով վտանգի ենթարկել, ասոնց հակառակ կ'արտայայտուին սոցիալ – դեմոկրատ – ները եւ Աչխատաւորական Դաշնակցու – թիւնը : Այս օրէնքներու հաստատու – թիւնը կը կարօտի Պունտէսթակի 2/3ի մեծամասնութեան : Եթէ Սոցիալ – Դե – մոկրատները հակառակ քուէարկեն, ան – կարելի է որ Էրհարտ յաջողի իր առաջադրութեանց մէջ :

Յատկանչական երեւոյթ է Հռենոս – Ռուր շրջանի հանքադործներու դուցա – բարութիւնները Էրհարտի դէմ, եւ ասոր յաջորդող ընտրութիւններուն մէջ, Տիւ – սէլտորֆի Լանտթակին համար, մեծա – մասնաբար քուէ չահեցան Սոցիալ – Դե – մոկրատ ընդդիմադիրները : Երկու հա – րիւր աթոռներու 99ը կը դրաւեն այժմ ընդդիմադիրները հիւսիսային Հռենոսի այս երկրին երեսփոխանական ժողովին մէջ, որ 18 միլիոն բնակիչներով եւ հա – րաստութեամբ ամէնէն մեծն է դաշնակ – ցային հանրապետութեան մէջ, իսկ էր – հարտի կուսակցութիւնը (Քրիստոնէա – կան Համակալարական Միութիւն) չահած է 86 աթոռ եւ միայն Ազատականներու 15 աթոռին վրայ հաչուելով քուալիսիոն մը կը կազմէ, որով 101 ձայնով 99ի դէմ եր – կու ձայնի... մեծամասնութիւն մը կրցած է ապահովել : Բայց այս երեւոյ – թը կը նչանակէ որ ընտրողներու դրեթէ կէսը էրհարտի ընդհանուր քաղաքակա – նութիւնը դոհացուցիչ չի դտներ :

Սակայն աւելի քիչ պիտի կրնայ ընել Վիլլի Պրանտ եթէ 1969ի Պունտէսթակին մէջ մեծամասնութիւն ունենայ : Այժմ քննադատելով էրհարտի արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան կարգ մը ե – րեւոյթները չի կրնար համոզել թէ զգալի բարելաւում մը պիտի յաջողցնէր : Մա – նաւորապէս արտաքին ճակատին վրայ ա – րեւելեան Գերմանիոյ կամ զրացի երկիր – ներու հետ «փոքր քայլեր»ու քաղաքա – կանութիւնը կը չատագովէ, այսինքն ա – ռանց « ճանչնալու » Ուլպրիխթի կառա – վարութիւնը, որոչ դիւրութիւններ ստեղ – ծել երկու կողմին համար երթեւեկու – թեան , տնտեսական եւ մչակութային մարդերուն մէջ : Բայց այս բաներուն հե – տաքրքրութիւն չունի արեւելեան Գեր – մանիան, եւ զրեթէ անյաջող անցած է ա – մէն փորձ, բաց ի տօնական օրերուն ա – րեւմտեան Պերլինի բնակիչներուն համար արտօնութիւն տացուելէն որպէսզի այ – ցելեն (24 ժամ) իրենց արեւնակից ազգա – կաններուն, որ արեւելեան կողմը կը բը – նակին : Իսկ արտօնագիր տուող պետա – կան այս օրերս դադրեցաւ, որովհե – տեւ բացասիկ պատճառներով (հիւանդու – թիւն, մահ եւն.) այցելելու արտօնու – թեան համաձայնագրի ժամանակը անցած է, եւ նոր համաձայնագիր չէ կրցած ստորագրուիլ այն առթիվ , որ Ուլ – պրիխթի կառավարութեան կողմէ նոր նոր պայմաններ մտցուած են, որոնք ա – րեւելեան Գերմանիոյ անուղղակի ճանաչ – ման բնոյթը կրնան արտաբերել՝ եթէ ի – րաւական տեսակէտով քննարկուին : Այսպէս է որ Պոնի եւ Պերլինի կառավա – րական շրջանակները տարբեր կերպով կը մեկնաբանեն արեւելեան Գերմանիոյ նոր պայմանները եւ « փոքր քայլեր»էն այս մէկ քայլը կը մնայ օդին մէջ :

Նոյնպէս կարելի է խորհրդածել հրա – պարակային վիճաբանական ճառախօսու – թեանց ծրագրին անյաջող ելքը տեսնե – լով, որ 11 Փետրուարէն ի վեր արեւել – եան միասնական կուսակցութեան եւ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան միջեւ մաքերու փոխանակութեամբ նա – խապատրաստուած էր կատարելու համար փոխադարձաբար երեքական ճառախօս – ներու ելոյթները՝ Քեմնիցի մէջ 14 Յու – լիսին, եւ Հանովրի մէջ 21 Յուլիսին : Մեծ յոյսերով պատրաստուած էին Վիլլի Պրանտ եւ իր երկու զործակիցները Սո – ցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան վե – րին մարմնին մէջ, բայց վերջին պահուն արեւելեան կուսակցութեան կողմէ զգո – ջուեցաւ՝ հակառակ անոր որ սկզբնական առաջարկը այն կողմէն էր իրարահասկա – ցողութեան եզր մը դտնուելու համար « երկու եղբայրական կուսակցութեանց » միջեւ, եւ Ուլպրիխթի առաջին քայ – լակը կը վերջանար « ընկերվարական ողջոյններով »:

Այս « փոքր քայլ»ն եւս արդիւնքի մը չհասաւ, որովհետեւ հիմնական հակա – դրութիւններ կան եւ համակեցութեան դաղափարը արդելքներու կը հանդիպի, որոնց արմատը բարձր քաղաքականու – թեան մէջ կը դտնուի :

Ինչպէս որ կոլ – Էրհարտ 21 Յուլիսի տեսակցութենէն կը հաստատուի, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Ատենապետը, Էրհարտ հիմնական կարեւորութիւն կ'ընծայէ դուդակի բանակցութեան մը խորհրդա – յին Միութեան վարիչներուն հետ : Թե – րեւս որ Կոլի միջնորդութենէն լեղու դտնելու կարելիութիւն մը կը ծագի, ո – րուն ամէն կերպով պատրաստակամու – թիւն կը ցուցնեն արեւմտեան Գերմա – նիոյ բոլոր կուսակցութիւնները :

Պ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՆԱՑԻ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐԸ

—o—

(ՆԱԽԱՐԱՅԼԵՐԸ ԵՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՐԶԱՆՑԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐԸ)

Հայկական անդրանիկ Մարզական Մի – ութիւնը հիմնուած է 1878 – 1879ին «Հա – յաստանի սրտին» այրինքն Վանի մէջ, ազգային դործիչ Մկրտիչ Փորթուկալ – եանի կողմէ : Կորիզը դրուած է «Վար – ժապետանոցին» մէջ : Ճեմարանին՝ «կող – րոնականի» աչակերտութիւնը, Քաղաքա – մէջի եւ Այգեստանի երիտասարդութիւնը միանալով տեղական նչանակութեամբ մարզական չարժում մը ստեղծած են, առհմանափակուած Վան – Տոսպի չրջա – պատին մէջ, յառաջ ընդհատուած Օսմ. պետութեան կողմէ, թէեւ այդ պարագա – յին Վանեցին «վերու ոչխար որսալու կ'երթար» Վարագայ վանքը չրջապատող սարերուն վրայ, կատարելով ձիաչու – րա, հրաձգանաձգութիւն, կամ կը դո – նար «Ֆոլքլորիկ մարզախաղերով», մ – բչամարտ (կռիւ), «քաղքով խըո» եւն., որոնցմէ ոմանք ըստ ողբագեալ ազգ – պրպտիչ Զիթունիի, կը նմանէին եւրո – պական մարզախաղերու :

« Օսմ. Սահմանադրութենէն» ետքը, Պոլսոյ «Բոպէրթ» եւ Զմիւռնիոյ «Աս – րիկեան» դոլճներու աչակերտները հա – մազդային նչանակութեամբ չարժում մը ստեղծեցին, հիմնադրելով «Նոր – մալ Լուսաւորական Միութիւն» մը, որ ունէր մարմնակրթական, մարզական եւ զինուորական նպատակներ : Ասոնց ետքէն Վանի մէջ ստեղծուեցաւ «Ազգային Մարմնակրթական Միութիւն» մը, որ ունէր 200 անդամ : Ասոնց ետքէն Վանի մէջ ստեղծուեցաւ «Ազգային Մարմնակրթական Միութիւն» մը, որ ունէր 200 անդամ : Ասոնց ետքէն Վանի մէջ ստեղծուեցաւ «Ազգային Մարմնակրթական Միութիւն» մը, որ ունէր 200 անդամ :

ԿԱՄԻԹՆԵՐ

—o—

— Միւս ֆիստանս պատառ պատառ եղած է, բոնուելու տեղ չունի, չատ դէշ վիճակի մէջ է ... ֆիստանիս վիճակը քիչ մը բարւոքելու է որ ...

— Պարապ տեղը ծախք մի ըներ հիմա, անոր ալ վիճակը կը բարւոքի ... դու – մարուելիք քօնկրէին մէջ :

×

Սրամիտ տղայք միչտ կը սիրուին :

Հայր մը առջի դիչեր իր վեց տարու տղան դէմն առնելով՝ Քրիստոնէականէ մը սկսաւ հարցումներ ընել անոր :

Շատ մը բաներ հարցնելէն ու պատաս – խաններն առնելէ ետքը՝ հայրը հար – ցուց .

— Ըսէ նայիմ տղաս, Քրիստոսը սպան – նողները որո՞նք էին :

— Քրիստոսը սպաննողնե՞րը մի :

— Այո :

— Քրիստոնէականիս մէջ անանկ բան չկայ, հայրիկ :

— Թող չըլլայ, Քրիստոնեայ մը այս չափ բանը չգիտնայ՝ կ'ըլլա՞յ մի :

— Քիւրտերն սպաննած ըլլալու են, հայրիկ, Զէրքէզներն ալ անոր հաղուստ – ները կողոպտած ըլլալու են :

— Ապրես տղաս, սըրէկ օղի մը բեր ը – դաւ հայրը, եւ Քրիստոնէականը դոցեց :

—o—

17 Փետրուար 1878

Ինչ մեղքս պահեմ. ես այս հաչուու – թեան պայմաններէն ալ բան մը չեմ հաս – կընար կոր :

Հաչուութեան պայմանները՝ որք նախ Բզդանլըք պիտի որոչուէին, քիչ մը ետ – քը Անդրիանուպոլիս պիտի տատրաղը – ուէին , քիչ մըն ալ ետքը Ա.յ – Սթէֆանօ պիտի կնքուէին , մինչեւ այսօր ոչ կըն – քուած են ոչ ալ մկրտուած :

Արդեօք Բզդանլըքի , Անդրիանուպոլ – սոյ ու Ա.յ – Սթէֆանոյի օդը կ'աւելՙ կոր հաչուութեան պայմանները, արդեօք հիմա քաղաք մըն ալ հաչուութեան պայ – մաններուն համաՙ փնտռելու պիտի ըս – տիպուինք :

Իՙնչ դժուար սակարկութիւն է այս , Աստուած իմ : Իմ դիտցածս ու տեսածս՝ սակարկութիւն մը երկու խօսքով լմըն – նալու է :

Օրինակի համար .

— Տուր ձեռքդ լնեմ :

— Ա՛ո :

— Քարատաղի անկախութիւն :

— Շատ աղէկ :

— Սերպիոյ ալ անկախութիւն :

— Աւոր ալ բան մը չեմ ըսեր :

— Ռումանիոյ ալ անկախութիւն :

— Չեր ըսածը ըլլայ :

— Պուլղարներու լինքնօրինութիւն :

— Դէմ կեցած ունի՞նք :

— Չէրքէզներու եւ Քիւրտերու ալ հա – յութիւն :

— Աւոր ալ բան չենք ըսեր :

— Մնաք բարով :

Երթաք բարով :

Լմնցաւ դնաց :

Բզդանլըքէն մինչեւ Ա.յ – Սթէֆանօ հաչուութեան պայմաններ ...

Իմ կարծիքովս, հաչուութեան պայ – մաններուն վրայ հաչուութենէն եաքը պի – տի բանակցին, եւ այս բանակցութիւնը մեր կարծածէն աւելի երկար պիտի տե – ւէ, եւ այն ատեն միայն պիտի վերջա – նայՙ երբ մէկ հայը հարիւրնոց Թուրքի մը առնուլ սկսինք :

×

Քանի մը օրէ ի վեր պարտած դրոյց – ները :

— Կնիկ , Սարդսիւթէ :

— Ինչ ըսիր :

— Սթրաղսիւյէ, Սարդսիւթէ :

— Ատ ինչ է, ատ ալ նոր հանելիքը :

— Բարի եկար ըսել է... քաք բաժխ – վայեէթի... քաք բաժխվայեէթի ...

— Մ՞ս ինչ ըսել է ...:

— Քէյֆդ աղէ՞կ է. քաք բաժխվայեէ – թի, քէյֆդ աղէ՞կ է, քաք բաժխվայեէ – թի ...

— Բաչա պիտի առնէիր երկէ :

— Տէնկի եէսթի, տէնկի եէսթի, տէն – կէ եէսթի ...

— Ինչու չատիր բաչան :

— Քաղտա բահօթ, քաղտա բահօթ ...

— Ձանըմ խենթեցա՞ր, ի՞նչ եղար :

— Սարնաղսիւյէ, Սթրաղսիւյէ:

— Այս պիչեր ուտելիք չունինք ...

— Թող չունենանք, բաւական է որ ... տէնկի եէսթի , քաղտա բահօթ... սոբ – րաղսիւյէ :

— Տա տէնկի եէսթին ձգէ ու դնա բան մը առ ուտենք :

— Կնիկ , կեցի սըտնգ սորվիմ որ վա – դը միւս օր բարեհամբերը հոս դալու ըլ – լան նէ՝ քանի մը վարա վաստկինք: քաք բաժխվայեէթի, բարի եկաք, քաք բա – ժխվայեէթի , բարի եկաք :

— Մինչեւ հիմա խելքդ ո՞ւր էր...

— Աճէլէի եկաւ կինիկ, այսչափ չուտ դալիքը մտքէս չէր անցներ :

— Ակիւց վերջը սորվիս ու առակ պի – տի վաստըկիս հէ՛... վայ դլխուդ ... Մի վախնար դուն, անոնք չորթա – երթար :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(11 Շար.)

գոյն առումով հայկական մարզախաղե-
րուն»:

Այս պատահարը զուգադիպեցաւ «գե-
ղեցիկ ժամանակաշրջանին» հետ (Պէլ
էփոք), «գեղեցիկ» իր արտաքին եւ խա-
րուսիկ փայլովը միայն, իսկ խորքովը
«ոչ այնքան գեղեցիկ», մէկ կողմը ան-
հաշիւ դրամ մսխող հաճոյասէր մեծա-
տուներ, միւս կողմէ գաւաթ մը ջուրի,
պատառ մը հացի եւ կտոր մը միսի փո-
խարէն՝ օրական 12 – 15 ժամ աշխատող
գործաւորներ, որոնց արդար ընդվզումը
տեղի կուտար խմորումներու, գործա-
դուլներու, իշխող դասակարգի հակաղ-
դեցութեան: Ամենուրեք ոստիկանութիւ-
նը կամ բանակը կը միջամտէր, կ'ինչա-
յին անխուսափելի զոհերը, ընչազուրկը
իր «նահատակներուն արեանը դնով» կը
ջանար «ապրելու իրաւունք ստանալ»:

Ամերիկա «Մընրոյի վարդապետու-
թեան» ետեւը սքօղուած «դիտողի» դիրք
մը ընդգրկած էր, «Վեց Մեծեր» իրենց
ձեռքին մէջ ունէին մարդկութեան ճակա-
տագիրը, իրենք իրենց տալով անոր հետ
խաղալու իրաւունքը:

Օտար լուծի տակ հեծող գերի ազգեր
կը ջանային մի առ մի ձերբազատուիլ,
Պալքանեան ժողովուրդները յաջողած է-
ին իրենց նպատակին մէջ, «Սուլթանին»
եւ «Վեց Մեծերուն» քունը փախցնելով,
այս վերջինները զգալով իրենց նուա-
ճումներուն սպառնացող վտանգը, թե-
րակղզին խառնարանի վերածած էին, ի-
րենց գործակալներուն սարքած «էնթրիկ-
ներուն» հետեւանօք: Սակայն օրին մէ-
կը հրաբուխը բորբոքեցաւ, իրենց իսկ
ծաղիկ երիտասարդութիւնը ողջակէզ
դարձնելով պատերազմի աստուածու-
թեանց:

Հայութիւնը իր կարգին ասպարէզ ի-
ջած էր իր յոյսերով, իղձերով, նպա-
տակակէտերով, ստեղծելով աննախընթաց
վերելք մը բազմաթիւ մարզերու մէջ,
բայց դժբախտաբար արեան ծովի մը մէջ
նաւաբեկութեան մատնուեցաւ:

Այսպիսի պայմաններու մէջ ստեղծուած
մարզական շարժումը, իր արական բաժ-
նին մէջ, հակառակ նիւթական սահմանա-
փակ միջոցներու եւ կարգ մը շրջանակ-
ներու կողմէ ցոյց տրուած անհասկացո-
ղութեան եւ յարուցուած խոչընդոտնե-
րու, յարաբերաբար կարճ ժամանակամի-
ջոցի մը մէջ յաջողեցաւ՝ «տեղական հա-
մեստ մակարդակի տարողութեամբ» գո-
հացուցիչ արդիւնքներ ձեռք ձգել: 1911-
ին, 1912ին եւ 1913ին միջազգային մըր-
ցումներ կազմակերպուեցան Պոլսոյ մէջ,
Բոպէրթ Գոլէճի հայազգի աշակերտները
յաջող դուրս եկան Ա. մրցաշարքի ըն-
թացքին, վերջին երկուքը վերջացան
Հայերու ջախջախիչ յաղթանակով: Յոյ-
ները իրենց վրայ դրուած յոյսերը չկըր-
ցան արդարացնել: Թուրքերը իրենց պա-
տիւը փրկեցին ըմբշամարտով:

Ֆութպոլի մէջ, մրցումները յաճախ կը
համեմուէին ծեծկուուքով, մրցադաշտը
կը վերածուէր ռազմադաշտի, ընդհանուր
առմամբ թրքական եւ յունական մեծ
խումբերէն ոմանք՝ մէկ կամ երկու կոլի
առաւելութիւն կ'ունենային Հայոց վրայ:
«Կանացի մարզախաղի» բաժնին մէջ
պատկերը տարբեր էր:

1) Դպրոցական դեռնի վրայ՝ ըստ
«Մարմնամարզ»ի աշխատակից Գէորգ Յ.
Թէրճէմանեանի, մանչերու սահմանուած
«Միացեալ Կրթական Ընկերութիւնը»
1880ին, «Հաւանաբար», 1909ին «վստա-
հաբար» իր ծրագրին մէջ ունէր «Ֆիզի-
քական կրթութեան բաժին»: «Հայուհ-
եաց» եւ «Դպրոցասէր իգական կրթական
Միութիւնները»՝ անշուշտ պէտք է յար-
մարցուցած ըլլային մարզանքը աղջիկնե-
րու համար: Սակայն Ապտիւլ Համիտ,
Ֆիզիքական կրթութիւնը զինուորական
վարժութեանց հետ շփոթելով, վախնա-
լով որ «բայա»ները քաջամարտիկ յեղա-
փոխականներ կը պատրաստեն, թոյլ չէր
տուած որ հայ կրթական ընկերութեանց
«մարզական ծրագիրները» գործադրու-
թեան դրուին: Սահմանադրութենէն ետք,
Պոլսահայ դպրոցներու երկսեռ աշակեր-
տութիւնը սկսաւ վայելել մարմնամարզի
բարիքները, 1913ին կազմուեցան հայկա-
կան անդրանիկ սկաուտական խումբերը,
անոնց կողքին «կրլկայտերու»՝ կազմա-
կերպութիւն մը Սկիւտարի մէջ, որուն
կորիզը կը կազմէին «Տայեան վարժա-
րանի» աշակերտուհիները, (վարժարանի
հիմնադրուհին՝ Օր. Պայծառ Տայեան):
Կրլ-կայտեր ունեցաւ նաեւ Բերայի
Նիկողոսեան վարժարանը:

2) Պոլսոյ մէջ եւրոպացի կիներ «Լօրն
թէնիս»ի մրցաշարքեր կը սարքէին, դես-
պանուհիներու հովանաւորութեամբ:
Տեղացիները չէին հրաւիրեր: Թերեւս
քանի մը Հելլենուհիներ կը մասնակցէին:
Հայուհիներուն մէջ կային կարգ մը լաւ
«ռաքէթ» բռնողներ: Մանկութեանս շըր-
ջանին կնքահայրս Յակոբ էֆէնտի Նիկո-
ղոսեան զիս մէկ կամ երկու տարի ըն-
դուցաւ իր դպրոցը, ուր տեսայ թէ աշա-
կերտուհիներէն ոմանք զբօսանքի ժա-
մանակ թենիս կը խաղային, բաւական
յաջող կերպով, մին ունէր գեղեցիկ
«ռըվէռներ» (ռըվէռ), որոնք ես մկրտած
էի «թերս» հարուած:

1911ին Գնալը կղզիին մէջ հայ օրիորդ-
ներ եւ երիտասարդներ կազմակերպեցին
հայկական անդրանիկ թէնիսի մրցաշար-
քերը (թուռնուա):

3) Պոլսոյ մէջ բացուած էին «սքէյ-
թինկի» սրահներ, երկսեռ յաճախորդ-
ներով, որոնց վրայ աւելցան կարգ մը
վատահամբաւ կնորսներ: Ծնողքները
արդիլեցին իրենց աղջկանց խառնուիլ ա-
նոնց: Կնորսները նոյն նպատակաւ եկե-
ղեցի ալ կը յաճախէին, բայց «եկեղեցի
երթալու դէմ արգելք մը չդրուեցաւ»:

4) Կար «պատիւ» կոչուած միջնադար-
եան հայեցակէտ մը, գողութենէ, առաւ-
փախաւութենէ, մարդասպանութենէ ա-
ւելի ամօթալի բան մը կը համարուէր
դեռատի աղջկան մը՝ յաճախ անմեղ մէկ
սիրարկածը, զոր Ֆրանսացիները ֆլիրդ
կը կոչեն «Պատիւ»ը կը կապէին այնպիսի
Ֆիզիքական ստորոգելիներու, որոնք ոչ
մէկ կապ ունին ոչ պատուի, ոչ ալ ան-
պատուութեան հետ: Անշուշտ այսպիսի
խաւարամիտ մտայնութիւն մը ունեցող
ծնողքներ պիտի չուզէին՝ որ իրենց
դուստրերը թեթեւազգեստ եւ հրապարա-
կաւ մարզանք կատարէին:

Մարզական «թիւ 1 քարոզիչին», ազ-
գային նահատակ Շաւարշ Քրիսեանի հա-
մար, «սխալ մը եւ նոյնիսկ ընկերային
ոճիր մըն էր, աղջկանց վիճակը, կազ-
մուածքը եւ պէտքերը անտեսելով՝ միայն
մանչերով զբաղիլ»: Սկսաւ փրոփական-
տի, որպէսզի կանացի մարզախաղի շնոր-
հիւ ունենանք «առողջ, գեղեցիկ, պար-
տաճանաչ հայ կիներ»:

Տեսնելով որ գործը կը կաղայ, որպէս-
զի Հայուհիները զոնէ իրենց տանը մէջ
«նպաստաւորուին մարմնամարզի տալիք
օգուտներէն», 1911ի Մարտ ամսուան
ընթացքին, հայկական անդրանիկ մար-
զաթերթին «Մարմնամարզ»ի սիւնակնե-
րուն մէջ, տնային մարմնամարզի «աղ-
ջիկանց յատուկ գրաւոր դասընթացք մը
սահմանեց», օժտուած 15 պատկերներով,
14 փորձ նկարագրելով, չմոռնալով մատ-
նանշել «իւրաքանչիւր փորձէ ձեռք ըս-
տացուած ֆիզիքական նպաստը»:

Իգական սեռը խանդավառութեամբ դի-
մաւորեց ձեռնարկը, առաջին քայլը ար-
դէն առնուած էր: Գործի լծուեցան կին
փրոփականտիստներ, Տիկին Եւդինէ
Շահնազար, Օրիորդներ Արփինէ Պետ-
րոսեան, Լուիզ Աճէմեան, Արմաւենի
Ժամկոչեան, Տիկին Ա. Կ. եւ ուրիշներ,
առաջարկութիւններով եւ թարգմանու-
թիւններով աշխատակցելով «Մարմնա-
մարզ»ի: Եւ կատարուեցաւ «Հրաշքը»:
«Պատիւ» կոչուած չակերտաւոր «հիտ-
րան» զգետնուեցաւ: 1912ին ստեղծուե-
ցաւ կանացի Ա. մարմնամարզական ա-
կումբը, «Եսայեան վարժարանի Սանուց
Միութիւն», հետեւեալ մարզական մաս-
նախումբով, օրիորդներ Ազնիւ Կարա-
պետեան, Ազնիւ Մերտինեան, Եւնիկէ
Հաճեան, Զապէլ Համբիկեան (ուսուց-
չուհի Էսաեան վարժարանի), Կատարինէ
Քիւրթներեան: 1913ին Օր. Զապէլ Նո-
րիկեան վարչական անդամուհի: Տարե-
վերջին քանի մը օրիորդներու նախա-
ձեռնութեամբ կազմուեցաւ Սկիւտարի
մէջ «Իժի» (Առողջութիւն) կանացի մար-
մնամարզական միութիւնը:

«Սկիւտարի Տիկնանց Ընկերակցութիւ-
նը» իր ծրագրին մէջ աւելցուց «ամառ-
ուան ընթացքին զբօսական պտոյտներու
ծրագիր եւ շուէտական մարզանքի դա-
սընթացք մը, Շաւարշ Քրիսեանի զեկա-
վարութեամբ:

Քանի մը ամիս ետք «Նիկողոսեան աղ-
ջիկանց վարժարանի» սանուհիները, կազ-
մեցին «Եռանդ» անուն «մարմնամարզի եւ
մարզախաղի ակումբ մը», վաթսունի
մօտ անդամուհիներով, պատկառելի թիւ
մը եթէ նկատի առնենք ժամանակաշրը-
ջանը եւ շրջապատը: Արական ակումբ-
ներէն ոմանք հազիւ 15 անդամ ունէին,
որոնք տարին ինը ամիս Ֆութպոլ խաղա-
լէ ետք, ամառն ալ քանի մը փորձ եւ յե-
տոյ աթլէթիզմ կ'ընէին:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԿԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ՓՈԽՈՒԻՐ

«Քսաներորդ դարու կինը արդեօք
չա՞տ կը տարբերի անցեալի կիներէն»:

Բոլորն ալ իգական պատասխան կու-
տան այս հարցումին ու կ'աւելցնեն.
«Հիմնական յեղաշրջում մը տեղի ունե-
ցաւ»:

Սակայն, այս տեսակէտին հակառակ
եղողներ ալ կան: Անոնցմէ մէկը՝ Ֆրան-
սացի քիմիագիտուհի Ժաղըլին Տիւրան
կ'ըսէ.

— Կեանքի պայմանները շատ փոխ-
ուած են անշուշտ, սակայն կիները տա-
րիներու ընթացքին փոխուած չեն, կը
շարունակեն նոյնը մնալ: Կրնամ նոյն-
իսկ.— թէ անցեալին թէ ներկայիս.—
չորս դասակարգերու բաժնել զանոնք՝
համարձակները, նուիրուածները, բախ-
տախնդիրները եւ զոհերը ...: Այս դա-
սակարգերէն որեւէ մէկուն պատկանող
բոլոր կիները իրականութեան մէջ երբեք
անկախ չեն եղած, եւ կեանքի պայման-
ներն են այդ անկախութեան խափանման
պատճառները: Տակաւին նոյնը կարելի է
ըսել այն կիներուն համար, որոնք զոհ
չեն, որոնք մեծ փառատենչութիւններ ու-
նին եւ որոնք կեդրոնախոյս նկարագրի
տէր են, պարզապէս ուժի ու փառքի զօ-
րաւոր ձգտումով:

Այս տեսակէտը այսօր կը բաժնեն Ֆը-
րանսացի ընկերաբաններն ալ, որոնք
քննած են ընկերութեան մէջ կնոջ դիրքի
խնդիրը: Ֆրանսացի ընկերաբանները ա-
ռաջ կը բերեն իրողութիւններ եւ օրի-
նակներ:

— Կիները չեն փոխուած, — կ'ըսեն ա-
նոնք, — կը շարունակեն նոյնը մնալ
պատմութեան մէջ: Այսինքն, անոնց հիմ-
նական ձգտումները կեանքի մէջ կը շա-
րունակեն մնալ՝ նոյնը բնութեան կողմէ
նախասահմանուածները: Այն իրողութիւ-
նը, որ այսօր, եւրոպական բոլոր մեծ
երկիրներուն մէջ ընկերային կարեւոր
հարցը յղութիւնը կանխարգիլող դեղա-
հատներն են, կ'ապացուցանէ թէ կինը ի-
րապէս գերին է իր սեռին: Իր հոգեբա-
նութիւնը երբեք պիտի չփոխուի եւ տի-
րական հարցը միշտ պիտի մնայ նոյնը,—
պէ՞տք է զաւակ ունենալ թէ ոչ:

Պիոս 12րդ Պապը, երբ անդամ մը կի-
ներուն մասին կը խօսէր, ըսաւ.

— Կնոջ մեծ առաքելութիւնը աշխարհի
վրայ պէտք է ըլլայ մայրութիւնը: Ամէն
կին նախասահմանուած է մայր ըլլալու,
երբեք պիտի չդադրի այս նպատակը ու-
նենալէ:

Ամերիկացի գրագիտուհի մը՝ Պէթի
Ֆրոնտըն, իր վերջերս լոյս տեսած մեծ
ուսումնասիրութեան մէջ կը պաշտպանէ
այն տեսակէտը, թէ ամերիկուհին որ
ամենալայն իրաւունքները ձեռք ձգեց
ամբողջ աշխարհի վրայ, որ իրապէս հա-
ւասարեցաւ այր մարդուն, խորքին մէջ
ունի երկու հիմնական ձգտումներ.— ա-
մուսնութիւնը եւ մայրութիւնը:

Այս եզրակացութեան կը յանգին նաեւ
Ֆրանսացի ընկերաբանները որոնք կը
շեշտեն, թէ որքան մեծ ընկերային յե-
ղաշրջումներ ալ տեղի ունենան, կիները
երբեք պիտի չդադրին հաւատալէ, թէ ա-
մուսնութիւնը եւ մայրութիւնը իրենց
կեանքի երկու հիմնական նպատակներն
են:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երիտասարդուհի մը բարեկամուհիի մը
հետ խօսելով կը դանդատի, թէ բոլոր
դրացուհիները խօսք մէկ ըրածի պէս՝ իր
մասին կը խօսին ու զինք կը զրպարտեն:

— Այդպէս է, սիրելիս, կը պատաս-
խանէ բարեկամուհին: Աւելի դիւրին է
աղջիկ մը ազատել այր մարդոց ձեռքէն
քան թէ կիներու լեզուէն ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

-ԵՐԲ-
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Յաջորդ օրը, Փեթրոկրատէն կանուխ
մեկնած ըլլալով, իրեններուն մօտ հասաւ
կէսօրի ատենները: Օդը մշուշոտ եւ
ցուրտ էր, Ֆինլանտական դիւղը տխուր
անհորիզոն, մեռելային երանգով մը: Իր
ճանչցած ընտանեկան մթնոլորտը վերա-
դտաւ, այն հանդարտութիւնը խաղաղու-
թեան այն զգացումը զոր Սօնիա կը ստեղ-
ծէր եւ որմէ շատ զգացուած էր իրենց
ամուսնութեան արդէն երկար տարիներու
ընթացքին: Անոր մօտ կարծես ամէն
բան կը վերաբերէր կարգի մը որու զո-
յութիւնը կանոնաւորուած էր ըստ զաղտ-
նի օրէնքներու, իրենց էութեան մէջն ես,
վեր ամէն պայքարէ:

Կարծես ոչ մէկ բան կարող էր զարմա-
ցընել կամ յանկարծակիի բերել իրեն,
զաւակներուն եւ ամուսինին յարաբերու-
թիւններուն մէջ: Հոգեկան այն ճառա-
գայթումը որ իր անձէն կը բխէր, նման
էր մեղմ, միշտ հաւասար անդադրում,
բարերար, ամնուրեք թափանցող այն
տաքութեան որ կ'արձակուի ռուսական
մեծ յախճապակիէ վառարաններէն:

Այս անդամ եւս, Սավինսքի ազդուե-
ցաւ: Ջիղերը՝ ենթարկուած դժնդակ
փորձի մը, Փեթրոկրատի դժնդակ ապ-
րումներէն, հանգստացան: Քաղցր ըզ-
գայնութիւններու ծփանք մը զինք պա-
րուրեց: Թէյէն վերջ, Սօնիա դաշնակին
առջեւ նստաւ եւ իր գեղեցիկ ծանր ձայ-
նով հին ժողովրդական եղանակներ եր-
գեց. Սավինսքի ծունկերուն վրայ ունէր
պզտիկ աղջիկը որ մտիկ կ'ընէր առանց
շարժելու, մէկ թիւը անցուցած հօրը վի-
զին եւ թարմագեղ դէմքն ալ անորինին
կրթնցուցած:

Ինքզինքը կը յանձնէր այն յուզումին
որ կ'ելլէր իր մէջ եւ քիչ քիչ կը շատ-
նար, զինք կ'այլայլէր: Խաղաղաւէտ,
ճոխ եւ հանդարտիկ երջանկութիւն մը իր
ձեռքին հասողութեանը տակ էր: Յան-
կարծ, խանդագին հարցուց ինքնիրեն.
«ինչու այս աստիճանի յուզուած եմ», եւ
յետոյ անմիջապէս, ակամայ, պատաս-
խանը եկաւ շրթներուն, «թերեւս այս եր-
ջանկութեան համար չեմ այլեւս», իրեն
կը թուէր թէ իր մէջէն անծանօթ մէկը
խօսած էր: Ցնցումը այնքան ուժով եղաւ
որ աչքերը լեցուեցան: Աղջիկը իրեն քա-
շեց եւ շրթները դրաւ անոր անբիծ ճակ-
տին վրայ: Աղջնակը աւելի ուժով գրկեց
եւ համբուրեց հայրը: Ուժով կը շնչէր,
որպէս թէ սեպ բլուրէ մը վեր մագլցած
ըլլար:

Ճաշը շատ զուարթ անցաւ: Բորիս ո-
գեւորեց ամէնքը իր յանկարծաբանու-
թիւններով եւ Սավինսքի անդիմադրելի
թուլութեան մը մէջ, զուարճացաւ իր
տղուն հիւր եւ տարուեցաւ երիտասար-
դական այն ոգեւորութենէն որով Բորիս
կը դնէր խօսակցութեան մէջ: Սակայն,
ճաշի ընթացքին մէկ քանի անդամ տե-
սաւ կնոջը՝ իր վրայ յառած ակնարկը:
Պահ մը, հոն կարծեց նշմարել քիչ մը վր-
դոված զարմացումի երանգ մը, բայց այս
վաղանցիկ տպաւորութիւնը շուտ ցրուե-
ցաւ:

Կէս գիշերի մօտ էր, արդէն մարած
էր լամբարը անկողինին վրայ ուր Սա-
վինսքի կնոջը քով պառկած էր: Թեւե-
րուն մէջ առաւ եւ դէպի անոր ծռեցաւ
քնանալէ առաջ համբոյր մը տալու հա-
մար: Զգաց որ տաք արցունքներ կային
անոր այտերուն վրայ:

— Կուլաս, ըսաւ գորովանքով:

— Ներէ ինծի, բան մը չէ, պատաս-
խանեց: Քիչ մը ջղայնացած էի այս
վերջին օրերը: Ժամանակը դժնդակ է
ինծի համար ալ ... բայց երջանիկ եմ եւ
քեզ կը սիրեմ: Սեղմուեցաւ անոր:

Արցունքները դեռ կը հոսէին: Քունը
տարաւ ամուսինին թեւերուն մէջ որ զայն
մեղմօրէն կը զգուէր եւ չէր խօսեր:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի վարչութեան կողմէ՝ 200 ֆրանք :

×

Տիթրոյիթէն (Ամերիկա) Այրի Տիկին Հայկուհի Մուշմուշեան Հերոսներու Օր – ուան առթիւ իր ամուսնոյն յիշատակին փարիզի Մշակոյթի տան Թէհլիրեան սր – բահին կը նուիրէ 50 ֆրանք :

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Ամերիկայէն Պ. Նշան Տինկճեան իր այցելութեան առթիւ 50ական ֆրանք կը նուիրէ հանդստեան տուներուն : (Տառնալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճ – ման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնոր – հակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Փափազեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Ս. Տիւ – մէճեանէ յիսուն ֆրանք փոխան ծաղկէ – պսակի Տիկին Եւգինէ Ներկիզեանի կնո – կրծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԷՆ

Տէր եւ Տիկին Օսմանճեան (Սարսէլ) , Տէր եւ Տիկին Աճեմեան Յ. (Սարսէլ) , Տիկին Մարանդեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ուզունեան (Լիոն), Պ. Ն. Պօտուր – եան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Տիւմճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գիւրդէճեն (Կրո – նոպլը), Տէր եւ Տիկին Գ. Տիւմճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ճապուրեան (Սէն Շամօն), Տէր եւ Տիկին Երեմեան (Լիոն), Պ. Մ. Ճապուրեան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Ընտրիկեան (Սէն Շամոն), Ըն – կերուհի Շ. Ղազարեան (Լիոն), Սարսէլ – Ասնուվիլ եւ Անիէռի Նոր Սերունդ, Պ. Տարթանեան (Ռօան), Լիոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ, ընտանիք մը, (Մարսէյլ) , Տէր եւ Տիկին Ներկիզեան (Լիոն) հարիւ – րական ֆրանք :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Հինգշաբ – թի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղէտախնամի Յունիս 19ին կազմա – կերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայ – տադիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջու – թեան մէջ իրականացնել :

Աղէտախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտա – հանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուակա – նը :

ՆՈՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐ»

ԵՒ

«ԱՌԱՆՑ ՍԻՐՈՑ»

Տաղաչափեալ թատերգութիւնը պարու – նակով դրքոյկը՝ 10 ֆրանք :

Ստանալու համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

K.-V. MAKSOUDIAN
53, Rue Richer — PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրա – սենեակը 17 Բիս Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վը – րայ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Վերադարձ Յուլիսի խումբերու.—

Լիոն կը հասնին կիրակի առաւօտ 31 Յուլիս , Փեռաշ ժամը 8·53ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ կը հասնին կիրակի 31 Յու – լիս , Սէն Շարլ, կէսօրէ ետք ժամը 14·30 :

ՓԱՐԻԶ կը հասնին երկուշաբթի Օգոս – տոս 1 , կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Սքուար Մոնթոլոն , Փարիզ : Ուշացած ծնողքները իրենց զաւակները կը դտնեն Կ. Խաչի ը – րասենեակը :

Մեկնում Օգոստոսի խումբերու .

ՓԱՐԻԶ Կիրակի 31 Յուլիս, *առաւօտեան ժամը 7·30, Սքուար Մոնթոլոնէն, Փարիզ (9), մեթրօ Քաամ :*

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ երկուշաբթի Օգոստոս 1 , *Սէն Շարլ կայարանէն ժամը առաւօտեան 11·55 :*

Լիոնէն Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս մէկին, երկուշաբթի օր կէսօրէ ետք ժա – մը 16ին Փեռաշ կայարանէն, մուտքի մեծ ժամացոյցին առջեւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փո – փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք ար – ձակուրդի համար, մնայուն՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կրընոպ – լի Եօթնեղբայրեան ենթահամիտի, Ա – նաստրի արշաւանքին տարեդարձը կը տօնուի , այս կիրակի Շաթօ տը Պօրըկա – րի պուրակին մէջ :

Օթօքարը կը մեկնի Կ. Խաչի դպրոցին առջեւէն ժամը 9ին, ժամը 9·15ին Ռիւ տը Լա Փլէճ , 9·30ին Փրէֆէքթուրին դիմա – ը, 9·30էն ետք կարելի է մինչեւ 9·50 սպասել , Քուր Պերիայի տոլորական վայրերը :

Նախատեսուած է հաճելի դեղարուես – տական բաժին եւ ճոխ պիւֆէ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱՋԱ – ՐԼԵԹԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ՍԻՄԱԿ ՍԻՄԼԵԱՆ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Պ. Թէսիէի զովասուն ծա – ռերուն տակ Շրմէճ տը լա Ֆոռէ հայկա – կան դաշտահանդէսներու վայրը, առաւօ – տէն մինչեւ իրիկուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստ. 7ին, Շրմէճ տը լա Ֆոռէ ծառաստանին մէջ :

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ դպրոցէն հանդանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի :

ԾԱԽՈՒ Է

ԷՕՌԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԷՆ 70 ՔԻԼՕՄԵԹՐ

Շատ գեղեցիկ տուն մը, 9200 քառա – կուսի մեթր, ուր սենեակ, ամէն յարմա – րութիւն, մեծ սեժուր եւ հիւրանոցներ , բաղնիք, տաք ջուր, արդիական կահա – ւորումով խոհանոց , առանձին պահա – պանի տուն մը : Նորմանտական ոճ : կա – ռաուն : Մրզատան, (խնձորօղիի) : Շէնքը չինուած է 1960ին :

Գրել կամ հեռաձայնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու – սումնական ատիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

RUE DES DORIS, par les SABLES D'OLONNE

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Մարզական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ , ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Հաւաքական մեկնում , այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Մշակոյթի Տան առջեւ:

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱԻԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ

ՁԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵ – ԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻԶ ԿԸ ԳՈՐԾԱՆԷ ԿԱ – ՏՈՒԻ ՄԸ ՁԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱ – ՁԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէբրէի Հայ Ազգ. Մութիւնը ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին այս տարի եւս կազմակերպած է դաշտահան – դէս մը 31 Յուլիս , կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն (Թրիբիէ) շաւա ը Պարժ ծառաստանին մէջ, հայկական նուագ եւ պարեր :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով եւ չամ – փուր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավրեան» խում – բի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ու – նենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ , Ռուտ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ , Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է····· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր , պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոյներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամսուան հրատարակելի եւ նշանակուած ծանուցով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
Ամսաթերթ
Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան
Տնօրէն – Խմբագիր՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Տպարան՝ Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)
Հեռաձայն՝ PRO. 47-47
Բաժանորդագրութեան գին՝ 10 ֆրանք
Ամսական 1 ֆրանք
Ամերիկայի համար՝ 3 տոլար
Կանոնաւոր ելեւէջով

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
29
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
29 JUILLET
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10672

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.672

ՕՏԱՐ ԹՂԹԱԿԻՑԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ՑՈՅՑԵՐԸ

«Լոս Աննելըս Թայմըզ» թերթը իր Մայիս 30ի թիւին մէջ վերի խորագրով հրատարակած է իր թղթակիցներէն Վ. Ճ. Պըրքի կողմէ Երեւանէն ղրկուած թղթակցութիւն մը, ուր հանգամանօրէն կ՚անդրադառնայ Երեւանի մէջ անցեալ եւ այս տարուան Ապրիլ 24ին տեղի ունեցած ցոյցերուն եւ, ի միջի այլոց, կը գրէ.

ԵՐԵՒԱՆ. — Տասներեք ամսուան մէջ երկու անգամ Խորհ. Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի բնակիչները տհաճութիւն պատճառեցին Մոսկուայի՝ հակաթուրք ցոյցեր կազմակերպելով :

Երկու դէպքերէն ոչ մէկը հաղորդուեցաւ խորհրդային մամուլին կողմէ : Առաջին ցոյցը, որուն բազմահազար Հայեր մասնակցեցան, պատճառ եղաւ, որ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան պետը՝ Ա. քարտուղար Եա. Զարոբեան պաշտօնազրկուի :

Երկրորդ ցոյցը աւելի փոքր էր, եւ Համայնավար կուսակցութեան նոր պետը (Ա. քարտուղար Ա. Գոչինեան) ոստիկանութեան միջոցով ցրուեց ցուցարարները :

Առաջին պոռթկումը պատահեցաւ 1965 Ապրիլ 24ին, Հայերուն կողմէ նշանակուած թուականին ոգեկոչելու համար Թուրքիոյ Հայոց ջարդերուն Յիսնամեակը : Երկրորդ ցոյցը տեղի ունեցաւ 51 ամեակին առթիւ :

ԲՌՈՒՆՑՔ ՑՈՅՑ ԿՈՒՏԱՆ

Երկու ցոյցերուն ալ Հայերը հաւաքուեցան փողոցները, յարգելու համար Եղեռնի զոհերուն յիշատակը : Շատեր լուռ էին, բայց շատեր ալ հակաթուրք նշանախօսքեր կ՚արտասանէին բարձրաձայն եւ, ինչպէս մէկը կը բնորոշէր, «մեր բռունցքները ցոյց տուինք» դրացի Թուրքիոյ :

Բունռ այս ցոյցերը խորհրդային (հայ) քաղաքացիներու, որոնք Թուրքիոյ սահմանին շատ մօտիկը կ՚ապրին, չգնահատուեցան Մոսկուայի մէջ, ուր համայնավար վարիչները կը փորձէին խորհրդային յարաբերութիւնները բարելաւել Թուրքիոյ հետ : Այս տարուան պոռթկումէն նուազ քան մէկ ամիս առաջ, խորհրդային համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Լէոնիտ Պրեժնեւ ԻԳ. համագումարին մէջ յայտարարեց, թէ «խորհրդային ժողովուրդը կ՚ողջունէ այն որոշ բարելաւումը որ վերջին տարիներուն տեղի ունեցաւ Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութեանց մէջ »:

Բ. Աշխարհամարտէն ետք, Սթալին հողային պահանջներ ներկայացուց Թուրքիոյ եւ փորձեց խորհրդային սահմանները տարածել դէպի հարաւ, դէպի Իրան: Յամենայն դէպս, Թուրքիա եւ Իրան, կռթնած Արեւմուտքի, ամուր կեցան. միակ հետեւանքը եղաւ ահազանգ հնչեցնել Արեւմուտքի՝ խորհրդային յարձակման մը վտանդին մասին :

Սթալինի մահէն ի վեր (1953) Խորհ. Միութիւնը, բացի կարգ մը բացառիկ պարագաներէ, աւելի մեղմ մօտեցում ցոյց տուաւ համաշխարհային ազդեցութիւն եւ հեղինակութիւն շահելու համար: Սակայն, Կրեմլին եթէ նոյնիսկ թշնամի ըլլար Թուրքիոյ, դարձեալ պիտի առարկէր Երեւանի չարտօնուած ցոյցերուն :

Խորհ. Միութեան մէջ «ինքնաբուխ» ցոյցերը պէտք է կազմակերպուին կամ յատուկ դիմումով արտօնուին իշխանութեանց կողմէ :

Պատկերազարդ տեսարան մը միտքս կուգայ, այս առթիւ: Անցեալ տարի, երբ քանի մը պատանիներ յայտնուեցան Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան առջեւ ցուցական տողանցք մը ընելու համար Միաց. Նահանգներու դէմ, վիէթնամեան պատերազմին միջամտութեան առիթով, խորհրդային գաղտնի ոստիկան մը զանոնք ստիպեց վար առնել իրենց ցուցատախտակները եւ հեռանալ: Խորհրդային մամուլը օրուան իբրեւ նշանախօսք նախօրօրք կոչ կ՚ընէր «ինքնաբուխ» բողոքի հաւաքոյթներու ամբողջ Մոսկուայի մէջ, սակայն ոչ ցոյցերու դեսպանատան մօտ :

Ողբերգական դէպքերը զորս Հայերը կ՚ոգեկոչեն ամէն Ապրիլ ամսու, պատահեցան Ա. Աշխարհամարտին, երբ Թուրքիա մասնակցած էր Առանցքի պետութեանց հետ ընդդէմ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ ցարական Ռուսիոյ : Թուրքիա ամբաստանեց Թրքահայերը, թէ երկրին մէջ, բանակի թիկունքին, խռովութիւնները կը նիւթեն այն համակրանքին հետեւանքով, զոր ունին Ռուսահայաստանի իրենց եղբայրներուն հանդէպ: Թուրք կառավարութիւնը հրահանգեց տեղահան ընել Հայերը: Արեւմըտեան գիտնականներուն հաշւումներուն համաձայն, շուրջ 600 հազար Հայեր(*) մեռան կամ սպաննուեցան բռնագաղթի ընթացքին :

ԴԱՐՁԵԱԼ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Երբ Ա. Աշխարհամարտը վերջ գտաւ եւ բոլշեւիկները իշխանութեան տիրացան Ռուսիոյ մէջ, անկախ Հայաստան մը ստեղծուած էր: Բայց, Թրքական զօրքերը առաջ շարժեցան հարաւէն, խորհրդային զօրքերը հիւսիսէն, եւ անգամ մը եւս Հայաստան բաժնուեցաւ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ :

Աւելի քան մէկ տարի առաջ, ընդառաջելով Հայաստանի բնակիչներու պահանջին, Եա. Ն. Զարոբեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան պետը, հրապարակային պաշտօնական հաւաքոյթ մը կազմակերպել ծրագրեց Եղեռնի զոհերուն յիշատակը յարգելու համար : Ծրագրուած էր հրապարակային հաւաքոյթը սահմանափակել Երեւանի օփերային մէջ խօսուելիք յարգալիր ճառերով : Այսուհանդերձ, հազարաւոր մարդիկ փողոց ելան՝ արտայայտելու համար իրենց զգացումները :

Այս ցոյցին լուրը երբ Մոսկուա հասաւ, Զարոբեանի վարկն ու անունը արատաւորուեցան յաչս կեդրոնական իշխանութեանց : Աւելի ուշ, շատ մը հայկական գործարաններու ձախողութիւնը 1965ի համար նշանակուած արտադրական ծրագիրները իրագործելու մէջ, հակառակ անոր, որ մասամբ հետեւանք էր խաղողի զէշ բերքին, աւելի եւս վնասեց Զարոբեանի դիրքին Մոսկուայի մէջ: 1966 Փետրուար 5ին Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն պաշտօնանկ ըրաւ Զարոբեանը, որ աւելի ուշ կարեւոր պաշտօնի մը կոչուեցաւ Մոսկուայի մէջ :

Իբրեւ Հայաստանի Կոմկուսի պետ, իրեն յաջորդեց Անտոն Գոչինեան, 52 տարեկան, որ 14 տարի շարունակ, իբրեւ վարչապետ, թիւ երկու մարդը եղաւ Խորհ. Հայաստանի մէջ: Մարտին պաշտօնական առաջին բացատրութիւնը տըրուեցաւ Զարոբեանի հեռացման մասին՝ ճառի մը մէջ, զոր Գոչինեան խօսեցաւ Հայաստանի Կոմկուսի ԻԳ. համագումարին : Ան ակնարկեց միաժամանակ թէ տնտեսական եւ թէ գաղափարաբանական մարզի մէջ եղած թերացումներու :

«Կարգ մը ցաւալի դէպքեր» պատահեցան 1965 Ապրիլ 24ին, ըսաւ Գոչինեան, երիտասարդութեան կարգ մը ներկայացուցիչներ, «սխալ դիրքերէ մեկնելով», բաւական յանդուգն եղան Եղեռնի Յիսնամեակը մեկնաբանելու «իրենց սեփական տեսանկիւնէն» :

Այս տարի, երբ Հայաստանի քաղաքացիները արտօնութիւն խնդրեցին Եղեռնի 51ամեակը ոգեկոչելու, Գոչինեանի վարչութիւնը մերժեց: Հետեւաբար Ապրիլ 24ին ցուցարարները հաւաքուեցան դարձեալ Երեւանի կեդրոնական հրապարակը եւ բարձրաձայն հակաթուրք նշանախօսքեր արտասանեցին : Ցուցարարները ցրուեցան ոստիկանութեան կողմէ, շատեր բռնուեցան եւ քաշքշուելով հեռացուեցան հրապարակէն :

— Ոստիկանութիւնը ինչո՞ւ ցրուեց ցոյցը, — հարց տրուեցաւ խումբ մը ուսանողներու :

— Որովհետեւ իշխանութիւնները դէմ էին ցոյցին եւ չէին ուզեր, որ օտար թերթեր տեղեկանան անոր մասին, — պատասխանեց ուսանող մը ինքնավստահ շեշտով :

Պարզ իրողութիւնը, որ հայ երիտասարդները համարձակեցան ցոյց ընել հակառակ պաշտօնական իշխանութեանց փափաքին, շատ բան կ՚ըսէ մթնոլորտի փոփոխութեան մասին, որ տեղի կ՚ունենայ Սթալինի «սարսափ»ի տիրապետութեան ջնջումէն ի վեր :

Սթալինի մահէն անմիջապէս ետք, Կրեմլին Թուրքիոյ նկատմամբ իր հողային բոլոր պահանջները ետ առաւ: Երեւանի մէջ կը յիշուի, որ թէեւ շատեր անձնապէս եւ հոգիով վրդովեցան, սակայն ոչ ոք հրապարակային ընդդիմութիւն ցոյց տուաւ Կրեմլինի :

Հայերը, իրենց դարաւոր պատմութեան մէջ, զրեթէ միշտ ենթակայ եղած են օտար տիրապետութեան : Ատենին պատուար — պետութիւն մը՝ Հռոմի եւ Պարսկաստանի միջեւ, ներկայիս հայկական «հողամաս» կը նկատուի ներկայ Խորհ. Հայաստանի եւ Թուրքիոյ հիւսիս արեւելեան շրջանը, Արարատ լեռը ներառեալ :

Հայերը իրենք զիրենք մշակութապէս դերադաս կը նկատեն թէ ռուսերէն եւ թէ թուրքերէն: Անոնք քրիստոնէութիւնը ընդունած են 300 թուականին եւ Հայ Առաքելական եկեղեցիի կեդրոնը կը գտնուի Էջմիածնի մէջ, Երեւանէն 13 մղոն հեռու :

(*) Ո՛չ թէ 600 հազար, այլ մէկուկէս միլիոն («Յ.»):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ՔԻԷՆ

ԲԱՅՑ ՄԱՐԴԸ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՏԱՐ

Զօր. Քիի առաջի օրուան յայտարարութիւնները բաւական դժգոհ ձգած էին Ուոշինկթընի քաղաքական շրջանակները եւ Արտաքին նախարարութիւնը ստիպուած եղած էր ճշդել թէ Ամերիկա համակարծիք չէ : Հակառակ այս կացութեան, Զօր. Քի նոր յայտարարութիւններ ըրած է, այս անգամ մամուլի ասուլիսի ընթացքին եւ շեշտած թէ «միայն երկու լուծում կայ, յարձակիլ հիւսիսի վրայ կամ համակերպիլ պատերազմին երկարաձգման »:

Զօր. Քիի համար, կամ իրենք (իմա՛ հարաւային Վիէթնամ) եւ Միացեալ Նահանգները պատերազմը կը փոխադրեն հիւսիսային Վիէթնամ ուր կը գտնուի բուն թշնամին եւ ամէն կարելիութիւն կայ ժամ առաջ վերջացնելու կամ պէտք է պատրաստ ըլլալ պատերազմը պահել իր ներկայ վիճակին մէջ հինգ, տասը կամ տասնեւհինգ տարի : Զօր. Քի կը յայտարարէ նաեւ թէ հարաւային Վիէթնամցիները պատրաստ են շարունակելու պատերազմը, բայց հարկ է գիտնալ թէ Միացեալ Նահանգները եւ միւս զինակիցները տրամադիր ե՞ն իրենց ջանքերը շարունակելու այդքան երկար ատեն»:

Հիւսիսային Վիէթնամի բանակին հրամանատարը բողոքի նամակ մը ղրկած է հակակշռի միջազգային յանձնախումբին Զօր. Քիի յայտարարութեանց առթիւ, որոնք կը մատնանշեն.— « Աշխարհակալ Ամերիկացիներու ծրագիրը տարածելու եւ սաստկացնելու Վիէթնամի յարձակողական պատերազմը »: Յայտարարութեան մէջ, կ՚ըսուի նաեւ.— « Հիւսիսային Վիէթնամը բուռն կերպով կը բողոքէ Միացեալ Նահանգներու եւ Սայկոնի կառավարութեանց ծրագիրներուն դէմ եւ կը պահանջէ որ վերջ տան յարձակողական իրենց պատերազմին, քաշեն ամերիկեան եւ արբանեակ զօրքերը եւ գործադրեն 1954ի Ժընեւի համաձայնագրերը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆ մամուլի «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ Մաոյի լողալը մեծ քաջալերանք մըն է տըրուած չին ժողովուրդին եւ ծանր հարուած մը տրուած աշխարհակալութեան, արդի յետադիմութեան եւ ներսի հրէշներուն, որոնք ընդդիմացան ընկերվարութեան :

ՃԱՓՈՆ եւ Խորհ. Միութիւն համաձայնութեան եկան կանոնաւոր խորհրդակցութիւններ ունենալու Արտաքին նախարարներու աստիճանին վրայ: Այս որոշումը տրուած է Կրոմիքոյի եւ իր ճափոն պաշտօնակիցին տեսակցութեան ընթացքին : Նոյն ատեն խորհրդային Արտաքին նախարարը Մոսկուա հրաւիրած է Ճափոնի վարչապետը :

ՓԱՐԻԶԻ կուսակցական երկու պաշտօնաթերթեր՝ Լա Նասիոն (ԻԻ ԷՆ ԷՌ) եւ Փոփիւլէռ (Ընկերվարական) կը դադրեցընեն իրենց հրատարակութիւնը արձակուրդերու առթիւ: Փոփիւլէռ արդէն դադրած է Յուլիս 12ին եւ պիտի վերհրատարակուի Սեպտեմբեր 10ին, իսկ Նասիոնը կը դադրի Օգոստոս մէկին եւ լոյս կը տեսնէ Սեպտեմբեր 3ին :

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախկին նախարարը Փօլ — Անրի Սփաք բոլորովին կը քաշուի քաղաքական կեանքէ, ինչպէս կ՚ըսուէր արդէն ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Ատլանտեան Ուխտի միջեւ ծագած տարակարծութեանց վիճաբանութիւնները յետաձգուեցան Սեպտեմբերին, ՕԹԱՆի ընդհ. քարտուղարի առաջարկով :

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Փիէթրօ Նեննի Հռոմ վերադարձաւ Լոնտոնէն կնքելէ ետք «հաշտութիւնը» իր կուսակցութեան եւ բրիտանական աշխատաւորական կուսակցութեան միջեւ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը օրինագիծ մը քուէարկեց որ 2500 միլիոն տոլարէն 2200 միլիոն տոլարի կ՚իջեցնէ ամերիկեան օժանդակութիւնը արտասահմանի : Այս զեղջը կը վերաբերի թերաճ երկիրներու տրուած վարկերուն որ 670 միլիոն տոլարէն կ՚իջնէ 370ի:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Իրաքի միջեւ մերձեցումը կ՚ամրապնդուի : Իրաքի վարչապետը Մոսկուա է եօթը օրուան համար եւ կը բանակցի աւելցնելու համար խորհրդային օգնութիւնը իր երկրին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

(ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋԵԼ ԵՒ ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՄԸ ՀԱՄԱՐԵԼ)

—o—

(Ք. Եր Վերջը տես)

1914ին, Ս. Ազատեան ամուսնացաւ Հռիփսիմէ Հասրաթեան հետ ձեռք ձեռքի տուած «Ղարա-Քիլիսա»ի փողոցներէն, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դրօշակներով, եւ ամուսնութեան հանդէսը կատարուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ, Ս. Ա. Ազգային Ժողովի անդամներու, Ազգային Վարչութեան եւ Ազգային Ներկայացուցչական Մարմնի ներկայութեամբ։ Ամուսնութեան պսակի կարգը կատարեց Գերապատիւ Տ. Գրիգոր Արք. Զօհրապ։ Ամուսնութեան պսակի կարգը կատարուեցաւ հայկական հին սովորութեան համաձայն, որ այսօր գրեթէ մոռցուած է

յոյսերով խորտակուած այսքա՜ն կարօտ–
ներով, այսքա՜ն արցունքով ...

13 ՅՈՒՆԻՍ

Երբ ձիւնով պատանքուած էին պար–
տէզները, եւ կմախացած ծառերու ոստե–
րը իրարու կը բախէին հովին մէջ մեռե–
լական ապմուկով, չէի կրնար երեւակա–
յել վերածնունդի այդքան չքեղ տեսարան:
Ձիւնը ծածկած էր ամէն ինչ եւ անոր
զրաւաբոռուռ բիւրեղներուն տակ կը
ծծկին այս պեղեցիկ ծաղիկները՝ որոնք
ամէն կողմէ կը պոռթկան հիմա արեւով
դիւոցած: Բայց բնութեան չի նմանիր
մեր հոգին, ափսոս: Ցոյսերն ու երազ–
ները՝ որոնք առնուօք մեր կեանքին ան–
դասանը կը զարդարէին, վերածնունդ
չունեցան երբեք: Միակ աշուն մը բաւա–
կան եղաւ թառամեցնելու զանոնք: Միակ
ձմեռ մը յարութեան ամէն յոյս կոխոլն–
ջնել տուաւ մեզի:

Բայց ինչ որ դեռ կը մնայ մեր հոգիին
ամայութեան մէջ, վիշտն է, անվախճան
տառապանքը, տառասկներուն վրայ
բացուած վայրի վարդի մը պէս՝ որ տա–
կաւին կրնայ դեղեցկացնել անյուսօրէն
չիմած երազի մը յիշատակը:

14 ՅՈՒՆԻՍ

Տղան, եօթը տարեկան, երկար ժա–
մանակ արթուն մնացած էր անկողինը,
աչքերը առաստաղին յառած:

— Ինչու դեռ չես քնացած, հարցուց
մայրը:

— Կը սպասեմ որ երազները գան, պա–
տասխանեց տղան եւ աչքերը դոցեց, յոր–
նած թիթեռնիկի մը թեւերուն պէս:

Օրուան պատկերները, գոլքերը թերեւս
միայն երազային յաջորդականութեան
շորին քուն կը բերեն մանկութեան
աշխարհի փոքրիկ բնակիչներուն:

15 ՅՈՒՆԻՍ

Պատուհանէն կը դիտեմ չողեկառքը՝ որ
կը սուրայ մաղուող անձրեւին տակ: Մը–
չուշ ծածկած է երկինքը՝ ուր կ'անցնին
քանի մը թռչուններ՝ որոնք ծովին ճամ–
բան կը փնտռեն: Գոնչ է մթնոլորտը,
այնքան ներշնչակուած՝ հոգեվիճակիս
նման:

Ո՛ւր կը հասնի չողեկառքը՝ որ հիւսի–
սային հորիզոններու կախարդանքով կը
ներգնէ հոգիս:

Հնարն, ուր հնդիկ ցեղախումբեր կը
բնակին, անհունութեան չունչը կայ ծա–
ռերուն մէջ՝ որոնք բնութեան խորհուրդը
կ'ապացուցանեն: Անտեսանելին եւ ան–
ծանօթը երկիւղածութեան ակունքներ են
անոնց համար որոնք բնութեան մէջ պատ–
են իրենց հոգիին հարազատ ցոլքերը:
Տերեւներու լուսամշտունջ ոսոսիւնին մէջ:
Ջրվէժներու չառաչին մէջ: Անձրեւներու
երգին մէջ: Սիրասարսի կնոջ մը ծիծաղին
եւ արցունքին մէջ: Հալածական այծեամի
մը կանչին մէջ: Քաղցրածոր դղրիւի մը

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՊԱՀԷ...»

(ԻԲՐԵՒ ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ)

Լսած էինք թէ «Աստուա՛ծ, պահէ՛ թա–
գաւորը» մաղթերգը, (կատ, սէյվ տը
քինկ), անգլիական է, բայց չէինք լսած
յոյժ գաւեշտական դուարճալիք մը այս
մաղթերգին կապուած: Բայց դաւեշտ մը
չէր, այլ իրականութիւն, զոր պիտի
պատմեմ մինչեւ կէսգիշեր մը եառքը:

1913ին, Գերմանիոյ կայսրը՝ Վիլհելմ
Բ. Զուիցերիոյ մայրաքաղաքը Պեռն է–
կաւ: Ոստիկանական կարգադրութեամբ
դպրոցները ընդհատուեցան մինչեւ
տեղ՝ ճամբէն պիտի անցնէր ան: Իրրեւ
կանխազգուշութիւն, կիները զատ, այրե–
րը զատ պիտի կենային: Հինգ երիտա–
սարդ Հայեր էինք, որոնց մէջ ես բացա–
ռաբար առանց նշմարուելու՝ յաջողեցայ
սպրդիլ կիներու մէջ, եւ դիտելու համար
չառաւիղը, որ առջեւէս անցաւ, այն որ
1·14 – 1918ի առաջին համաշխարհային
պատերազմին եառքը՝ երբ պարտեալ եւ
դառապարտեալ պատերազմական հրթիռ,
ապաստանեցաւ Հոլանտայի Տոռն քաղա–
քը, ուր մեռաւ 1941ին:

Երբ երկու չարք դինուորներու եւ երկ–
սեռ բազմութեանց մէջէն դանդաղօրէն կը
յառաջանար իր ինքնաշարժը: Ժողովուր–
դը իր խելայեղ ծափահարութեանց կը
միացնէր իր հուռռա՛, հուռռա՛ բացա–
դանչութիւնները, զոր տեղական ազա–
ւաղեալ հնչումով կ'արտասանուէր հուա՛,
հուա՛....: Իսկ մենք Հայերս, օպտուե–
լով այդ հնչումի ձեւէն, կը պոռայինք
լիահատ՝ հուհա՛, հուհա՛, բացագան–
չութիւն մը, որ կ'ուղղուի անբան անա–
սուններու, էշերուն եւ կովերուն: Բնա–
կանաբար եւ բարեբախտաբար մեր «հու–
հա»ն եւ ժողովուրդին «հուա»ն իրարմէ
չէին զանազանուեր:

Շատ տարիներ առաջ Ս. Վրացեանի
դինուորութեան չրջանին պատահած էր
նման բառախաղով կազմուած դուարճալի
դրուագ մը:

Ինչպէս Անգլիացիները ունեցած են
«Աստուա՛ծ, պահէ՛ թագաւորը» մաղ–
թերգը, նոյնպէս Յարերու չրջանին Ռու–
սերը ունեցած են Աստուա՛ծ, պահէ՛ Ցա–
րը: Բոժէ, ցարեա խրանի մաղթերգը,
զոր ամէն առաւօտ, աղօթքէն եառ, Ռուս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԿԱՅԱՆԻ «ՕՐ»Ը

Լիոն.— Ֆր. Կապոյտ Ա՛ակէ Օդափո–
խութեան կայանը կը յառաջդիմէ տար–
ւէ տարի:

Կայանի օրուան առթիւ, պատեհութիւ–
նը ունեցանք այցելելու եւ հաստատելու
կայանի արձանագրած նուաճումը:

Օրը կիրակի է: Օրտֆառը ճամբայ
կ'ելլէ Հայոց եկեղեցիին առջեւէն, յիսու–
նէ աւելի այցելուներով: Կը հասնինք
ժիւռայի բարձունքին վրայ հաստատ–
ուած «Մեր տունը», ինչպէս կը սիրեն
կոչել կայանը՝ Կապոյտ Ա՛աչուհիները:

Հեռուէն կը նշմարենք մեր Եռագոյնը,
Ֆրանսական եւ Կապոյտ Ա՛աչի զոյգ զը–
օչներուն քով:

«Ցառաջ նահատակ»ը երգելով կը
մտնենք կայան:

Ճաչի պահն է, սուլիչի մը հնչիւնով մօտ
110 փոքրիկներ կարգի կը չարուին ու կը
մտնեն սեղանատուն: Տէրուհական ա–
ղօթքը կը լսուի փոքրիկներու բերնէն:
Ակնթերուն աչքերը կը թրջին. ապա–
հովաբար կը յիշեն իրենց պատանեկան
օրերը ... Տէր Զօրի անապատներուն
մէջ:

Ժամը 16ին, կայանի վարիչը՝ տիկին
Հուրի Իփէկեան բացումը կը կատարէ
կայանի Օրուան: Փոքրիկները կը թնդա–
ցընեն «Ցառաջ նահատակ»ը: Ապա վա–
րիչը տեղեկութիւններ կուտայ կայանի
գործունէութեան մասին՝ հիմնադրութե–

դինուորները պիտի երդէին, բայց Զուի–
ցերիացիներու «հուահն նմանութեամբ
մեր եուհ-ին պէս, ոչ թէ Բոժէ, ցարեա
խրանի (Աստուած, պահէ ցարը), այլ
Բոժէ, ցարեա խարանի (Աստուած, թա–
գէ ցարը): Քանդի, ռուսերէն խրանի կը
նշանակէ պահէ՛, իսկ խարանի՝ թագէ՛:
Վրացեան կը պատմէ թէ՝ իրենց յիսնա–
պետը կը հասկնար եղած դաւեշտախաղը,
աւելի ճիշդը՝ անեծք – մաղթերգը, բայց
չէր ուզեր «շուները գրգռել»:

« Աստուա՛ծ, պահէ՛ թագաւորը» (կատ
Սէյվ տը Քինկ) անգլիական մաղթերգին
եւս պատահած է դուարճալի փորձանք
մը, թէեւ ռուսականէն աւելի հանդուր–
ժելի:

Երբ Անգլիոյ ճորճ Դ. թագաւորը Հո–
լանտա այցելեց իր հետեւորդներով, բա–
րի գալուստի համար հոլանտացի աղջիկ–
ներ դիմաւորելին զայն ու երգեցին
կատ, շէյվ տը Քինկ, այսինքն, «Աստ–
ուած: ածիլէ թագաւորը», որովհետեւ
այդ աղջիկները չէին կրնար Ս դիրը
հնչել եւ սէյվ ըսել: Ճորճ թագաւորին
հաղիւ զսպուած խնդուքին եւ անոր հե–
տեւորդներուն բարձրաձայն քրքիջին ա–
ռարկայ դարձած են « Կաա շէյվ տը
Քինկ» երգող աղջիկները:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԿԱՐԵԼԻ Է ՀԱՆԴՈՒՐԺԵԼ

Ինչ կը մտածէ ընթերցողը, եթէ ա–
սենք, որ պատրաստւում է Ա.ԵԼ. Իսահակ–
եանի երկերի դիտական հրատարակու–
թիւնը եւ դա չի կարող լինակատար լինել
նաեւ այն պատճառով, որ ինչ որ մինչը
չի բարեհաճում բանաստեղծի ձեռագրերը
յանձնել հրատարակութեան գործը տնօ–
րինողներին:

Անշուշտ, պիտի վրդովուի, նոյնիսկ
չհաւատայ:

Իսկ եթէ ասենք նաեւ, որ այդ ինչ որ
մինչը բանաստեղծի ոչ ժառանգներից է,
ոչ մերձաւորներից, այլ Ա.ԵԼ Իսահակե–
նի տուն – թանգարանի երբեմնի տնօրէ–
նը, որ իրեն միայն յայտնի ճանապար–
հով ձեռքն է դցել այդ ձեռագրերը (կամ
դրանց լուսանկարները) եւ այսօր գործ–
նում է եկամուտի աղբիւր:

Որքան էլ վրդովեցնող ու անհաւատա–
լի՝ այդպէս է իրողութիւնը: Ա.ԵԼ Իսա–
հակեանի տուն – թանգարանի տնօրէնի
պաշտօնից հանուելուց յետոյ, Ն. Բաղ–
դասարեանը ներկայանում է իրրեւ Ա.Ե
Իսահակեանի վաղ չրջանի բանաստեղ–
ծութիւնների երկու տետրերի (կամ լու–
սանկարուած բնագրի) սեփականատէրը:
Հէնց այդպէս: Ինչ գործ ունեն դրանք
իր ձեռքին, ումի՞ց է ձեռք բերել, ի՞նչ
ճանապարհով, ո՞վ է իրեն յանձնել: Այս
հարցերից եւ ոչ մէկի հաւանական պա–
տասխանը չտանալով, Գրականութեան
հիմնարկութիւնը, ճարահատեալ, վիտա–
կան հրատարակութեան բնագիրը կազմող
է կարգում Ն. Բաղդասարեանին, երբեւէ
նման գործով չզբաղուած մարդուն՝ դեր–
ուած ձեռագրերն ազատելու համար: Սա
էլ, «աչխատասիրած» ստանալով, յանձ–
նում է տետրերից առաջինի մեքենագիրը
ուած օրինակը եւ այլեւս չի բարեհաճում
աւելին տալ, քանի որ աւելին է պահան–
ջը:

Հիմա գրականութեան հիմնարկութեան
եւ Ա.ԵԼ Իսահակեանի անչայտ բանաս–
տեղծութիւնների անկոչ սեփականատի–
րոջ չարաբերութիւնները մնացել են այդ
կէտի վրայ:

Մինչեւ ե՞րբ կարելի է հանդուրժել դա–
սական հեղինակների ժառանգութիւնն ա–
պօրինի վաստակի աղբիւր դարձնելու սո–
վորութիւնը:

Այս նոյն վիճակի մէջ է նաեւ Տէրեանի
ու Զարենցի ձեռագրերի հարցը: Բայց
սկսենք Իսահակեանից:

Գուրգէն Մահարի, Վիգէն Խէչումեան,
Վահագն Դաւթեան, Վաղարշակ Նորենց,
Արամ Ինճիկեան, Պարոյր Սեւակ, Վազ–
գէն Մնացականեան, Արամ Պանալեան:

«Գրական Թերթ»

ռակ անոր որ լեցուն էին հեռապիրներով,
ուր կը պատմուէին Պրէսթ – Լիթովսքի
առաջին խօսակցութիւնները:

Երբ պատկեցաւ վերջապէս, որոշեց
Ֆինլանտա մեկնիլ եւ հեռանալ Ռուսիա–
յէն վերջնապէս:

Անկարելի էր պարկեշտ մարդու մը հա–
մար անուղղակի կերպով մը ընկերակցիլ
աւազակներու կառավարութեան մը եւ
մասնակից ըլլալ ամօթի մը որով երկիրը
կ'ապտեղէին:

ՔԼՕՏ ԱՆԻ

(Շար.)

- Ե Ր Բ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

Ցաջորդ օրը Փեթրոկրատ հասաւ ճաշի
ժամէն առաջ: Սօնիա ոչ մէկ տեղատու–
թիւն ցոյց տուած էր օրուան ընթացքին:
Պոյտը հետ մինչեւ կայարան ընկերա–
ցաւ իրեն: Սավինքովի կ'ըսէր իր ծրագիր–
ները: Պէտք էր սպասել քիչ մը: Ցին –
պանան հանդարտ էր թէեւ նաւատաինեն –
րու խումբեր եւ պատալիք պինուորներ
անվի կ'անցնէին: Բայց երկաթուղիին
պիներն չէին հետանար. եւ ընկերվարական
կառավարութեան խռովութեան հակառակ
քաղաքին կառավարութիւնը դեռ հաստա–
տուն էր: Սավինքովի ուշադիր պիտի հե–
տեւէր փեթրոկրատի տպագրային ընթաց–
քին: Եթէ բոլշեւիկները Սմօլնէյէն վը –
նասրուէին. ինք հոն կրնար պարտաւոր
էր. եթէ, ընդհակառակն իրենց իշխանու–
թիւնն մէջ հաստատուէին. էհ ուրեմն,
Ցորինեանց մէկինքը: Անձրեւներու
երգին մէջ: Սիրասարսի կնոջ մը ծիծաղին
եւ արցունքին մէջ: Հալածական այծեամի
մը կանչին մէջ: Քաղցրածոր դղրիւի մը

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Յովսէփեանէ (Հալէպէն) 20 Ֆր.:
Ընկ. Նշան Տինկճեանէ (Նիւ Ճըրզիէն) 40 Ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Անանիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Դեղձանիկ Մանտիկեան եւ զաւակը Ժիրայր, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Հալաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քիւրքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նալջաճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հալաճեան եւ զաւակը 30ական Ֆրանք կը նուիրեն իրենց հօրաքրոջ տղուն եւ կընքահօր ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որուն 160 Ֆրանքը հանդստեան տուներուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆրանք «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ
(Գ. եւ վերջին մաս)

Գարակիւլեան ընտանիք (Փարիզ), Փափազեան ընտանիք (Լիոն), Ընկերուհի Նորոյեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յովակիմեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մաղաքեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Գայթանճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Խանչէրեան (Փարիզ), Ընկերուհի Գալուստեան (Լիոն), Տիկին Միսքճեան (Լիոն), Ընկերուհի Տիրատուրեան (Լիոն), Ընկերուհի Գասպարեան (Լիոն), Մանթուրեան ընտանիք (Լիոն), Տիկին մը (Լիոն), Ընկերուհի Վարժապետեան (Մարսէյլ), ընկերուհի Մամուրեան (Լիոն), Պ. Ֆրնազեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Փորթուգալեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Առաքելեան (Տէսին), Պ. Փ. Պօյաճեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Տէր-Պօղոսեան (Տէսին), Տէսինի Նոր Սերունդ, Տէր եւ Տիկին Շէշիրլեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կէնճեան (Լիոն) յիսունական Ֆրանք :

Օ. Պասմաճեան ընտանիք (Լիոն), Տէսինի Վասպուրականի երկսեռ երիտասարդական Միութիւն, Տիկին Խաղնէճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կորիզեան (Լիոն) երեսունական Ֆրանք :

Գ. Տէմիրճեան (Փարիզ), ընկերուհի Այվազեան (Լիոն), Տիկին Կիրակոսեան (Լիոն), Պ. Վ. Մանուկեան (Տէսին), Ոմն (Լիոն), Պ. Վ. Թիրիաքեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան (Լիոն) քսանական Ֆրանք :

Օր. Ս. Սիսլեան (Կրընոպլը), Տիկին Ուզունեան (Լիոն) իր եղբօր յիշատակին տասնական Ֆրանք :

Ընդհ. գումար՝ 5250 :

Որպէսզի կայանի նորածագ «Լոյս» պարբերաթերթը «միշտ լոյս տեսնէ», Տէր եւ Տիկին Սիսլեան կը նուիրեն երկու հարիւր Ֆրանք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Վերադարձ Յուլիսի խումբերու.—

ԼԻՈՆ կը հասնին Կիրակի առաւօտ 31 Յուլիս, Փեռաշ ժամը 8·53ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ կը հասնին Կիրակի 31 Յուլիս, Սէն Շարլ, կէսօրէ ետք ժամը 14·30:

ՓԱՐԻԶ կը հասնին Երկուշաբթի Օգոստոս 1, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Սքուառ Մոնթոլոն, Փարիզ: Ուշացած ծնողքները իրենց զաւակները կը գտնեն Կ. Խաչի գրասենեակը :

Մեկնում Օգոստոսի խումբերու.

ՓԱՐԻԶ Կիրակի 31 Յուլիս, առաւօտեան ժամը 7·30, Սքուառ Մոնթոլոնէն, Փարիզ (9), մեթրօ Քատէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Երկուշաբթի Օգոստոս 1, Սէն Շարլ կայարանէն ժամը առաւօտեան 11·55 :

ԼԻՈՆԷՆ Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս մէկին, Երկուշաբթի օր կէսօրէ ետք ժամը 16ին Փեռաշ կայարանէն, մուտքի մեծ ժամացոյցին առջեւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 Ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 Ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի: Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները: Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Խանասորի արշաւանքին տարեդարձը կը տօնուի, այս Կիրակի Շաթօ տը Պօրըկարի պուրակին մէջ :

Օթօքարը կը մեկնի Կ. Խաչի դպրոցին առջեւէն ժամը 9ին, ժամը 9·15ին Ռիւ տը Լա Փլէն, 9·30ին Փրէֆէքթիւրին դիմամը, 9·30էն ետք կարելի է մինչեւ 9·50 սպասել, Քուռ Պերիայի սովորական վայրերը:

Նախատեսուած է հաճելի գեղարուեստական բաժին եւ ճոխ պիւֆէ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Պ. Թէսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ հայկական դաշտահանդէսներու վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստ. 7ին, Շըմէն տը լա Ֆօռէ ծառաստանին մէջ :

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ գաղութէն հանդանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիի :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

RUE DES DORIS, par les SABLES D'OLONNE

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 Ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 Ֆր.
» » պակաս օրական 15 Ֆր.

Հաւաքական մեկնում, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Մշակոյթի Տան առջեւ:

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈՐՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով:

ՆՈՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ
ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐ» ԵՒ «ԱՌԱՆՑ ՍԻՐՈՅ»

Տաղաչափեալ թատերգութիւնը պարունակող գրքոյկը՝ 10 Ֆրանք :

Ստանալու համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

K.-V. MAKSOUDIAN
53, Rue Richer — PARIS (9e)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին այս տարի եւս կազմակերպած է դաշտահանդէս մը 31 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն (Թրիբիէ) շան ա Պարժ ծառաստանին մէջ, հայկական նուագ եւ պարեր :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով եւ չամփուր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1966

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 Ֆրանք
Թղթակազմ 17 Ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 Ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
30
ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI
30 JUILLET
1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10673

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.673

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

«Դիւանագիտութիւնը միջազգային յարաբերութեանց վիտութիւնն է», կ'ըսէ բառարանը :

Դիւանագիտութիւնը ծագում առած է այն օրը, երբ զանազան պետութիւններ կեանքի կոչուած են աշխարհի վրայ :

Դարերու ընթացքին, մանաւանդ ԺԸ. դարէն սկսեալ դիւանագիտութիւնը զարձած է զաղտնի :

Պետութեանց միջեւ մրցակցութիւնը, դիրքեր ու շահեր ապահովելու ձգտում – ները զարկ տուած են զաղտնի դիւանա – պետութեան :

Ժամանակին միջազգային յարաբերու – թիւնները տեղի կ'ունենային զեսպաններ – ու միջոցաւ : Իւրաքանչիւր պետութիւն ունէր իր զեսպանը օտար երկիրներու մայրաքաղաքին մէջ : Դեսպանը կապ կը պահէր իր պետութեան արտաքին նախա – րարին հետ, որ պատասխանատուն էր իր երկրին փոխ – յարաբերութեանց ուրիշ պետութեանց հետ : Անկէ կը ստանար իր հրահանգները եւ անոր կը զրկէր իր տե – զեկագիրները, ընդհանրապէս ծածկա – գիր :

Զաղտնի դիւանագիտութիւնը ի պատ – ուի էր ԺԹ. դարուն : Պետութիւնները ի – րենց լրտեսական կազմակերպութեանց միջոցաւ կը ջանային տեղեկանալ ուրիշ – ներու զաղտնիքներուն :

Առաջին աշխարհամարտի բախտորոշ օ – րերուն զաղտնի դիւանագիտութեան դը – րութիւնը ապրեցաւ իր ամէնէն ծաղկեալ շրջանը :

Կնքուեցան բազմաթիւ զաղտնի զաշ – նագրեր զանազան պետութեանց միջեւ՝ յաղթանակէն վերջ աւարը իրարու մէջ բաժնելու համար : Երբեմն անոնք զաղտ – նի պահուեցան նոյնիսկ զաշնակից միւս երկիրներէն : Շատ մը զաղտնիքներ պար – զուեցան 1917 «Հոկտեմբերի» բոլշեւիկ – եան յեղափոխութենէն եւ 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարէն ետք :

Արագութեան ներկայ դարուն մէջ, երբ ձայնասփիւռն ու օդանաւը ա'նքան նուաճումներ են կատարած, երբ մեծ օ – բաթերթերը ամէն օր լայնօրէն իրենց տեսակէտները կը պարզեն միջազգային քաղաքական հրատապ հարցերու մասին, զաղտնի դիւանագիտութիւնը չատ բան կորսնցուցած է իր երբեմնի դիրքէն ու համբաւէն :

Նոյնպէս դեսպանները երկրորդական դեր կը կատարեն ներկայիս :

Մեծ պետութեանց վարչապետներն ու արտաքին նախարարները, երբեմն նաեւ Հանրապետութեան նախագահները — ինչպէս Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ — իրենք անձամբ կը վարեն իրենց երկիր – ներու արտաքին քաղաքականութիւնը եւ յաճախ կը ճամբորդեն մինչեւ հեռաւոր երկիրներ :

1945ի փետրուարին Եալթայի մէջ Ռուզվելթ, Չըրչիլ եւ Սթալին, նոյն տարուան Յուլիսին Թրիւմըն, Չըրչիլ եւ Սթալին առանց միջնորդի՝ անձամբ կար – գադրութիւններ ըրին պատերազմին տար – ուելիք ուղղութեան եւ յաղթանակէն զաղուելիք արդիւնքներուն մասին :

Նախագահ Նախագահ, պետութեանց ամէնէն պատասխանատու անձնաւորու – թեանց միջեւ ուղղակի եւ ամէնէն արագ միջոցաւ խօսակցութեանց նոր դրութիւն մըն ալ առեղծուեցաւ, երբ հակամարտ երկու ճակատները հիմը դրին Մոսկուա — Ուաշինկթըն (Կրեմլին — Սպիտակ Տուն) կարմիր հեռաձայնի գիծին : Ու այս՝ յանուն աշխարհի խաղաղութեան պահպանման :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Փրակայէն եաք, Արտաքին նախարար Ժուվ Տը Միւրվիլ փեչտա զացած է ուր, հակառակ ընկալեալ սովորութեան, խո – սակցութիւններէն առաջ իսկ, ատորա – դրուած է ֆրանքեւհունգարական հա – մաձայնագիր մը :

Փեչտայի օդակայանը Ժուվ Տը Միւր – վիլը դիմաւորած են Արտաքին նախա – րար՝ Եանոս Փեթէհ եւ Ֆրանսայի դես – պանը : Արտաքին նախարարութիւն հա – դիւ հասած, ատորագրուեցաւ արդէն մը – չակութային եւ դիտական ու թեքնիք զործակցութեան համաձայնագրերը, ո – րուն զ, ի դէպ, կը զործադրուին արդէն ամիսէ մը ի վեր, եւ փեչտայի մէջ եղածը պարզ ձեւականութիւն մըն էր այլեւս :

Ապա երկու նախարարները, հունգար Արտաքին նախարարը չատ լաւ Ֆրանսե – րէն կը խօսի, երկար խօսած են, Եւրո – պայի, զայն կազմող երկիրներու միջեւ յարաբերութեանց մասին, ինչպէս նաեւ անոր ապազային, ապահովութեան մա – սին : Զեն մոռցած նաեւ դերմանական հարցը : Անհրաժեշտ նկատուած է կա – նոնաւոր եւ աւելի յաճախակի հանդի – պումներ հաստատել երկու երկիրներու միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒԹՊՈԼԻ աշխարհի բաժակին եր – րորդ տեղը որոշելու համար, մրցում մը տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան եւ Փորթուկալի միջեւ : Երկար ատեն հաւասար մնալէ եաք, խաղին վերջաւորութենէն երկու վայրկեան առաջ, Փորթուկալ կէտ մը նշանակելով, չահեցաւ երրորդ տեղը : Մրցումը վերջացաւ ուրեմն Փորթուկալի յաղթանակով մէկի դէմ երկու կէտով :

ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԻԿԻՆ սկսեալ Ֆրանսայի մէջ կը բարձրանան ընտանեկան նպաստ – ները, 4·5 առ հարիւր համեմատու – թեամբ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնա – թերթը՝ Պրաւդա արձագանգ կը հանդի – սանայ խօսակցութիւններու որոնք տեղի կ'ունենան Ամերիկացիներուն եւ Չինա – ցիներուն միջեւ լեհ մայրաքաղաքին մէջ : Կը թուի թէ այս ձեւով Խորհ. Միութիւ – նը կ'ուզէ ցոյց տալ թէ չին–ամերիկեան կանոնաւոր խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան Վարշաւայի մէջ, տրուած ըլ –

Կրեմլին – էլիզէ պիծը կ'ըլլայ յաջորդ քայլը, նոյն մտահոգութեամբ :

Անցեալին չատ փորձանքներ եկան մարդկութեան գլխուն զաղտնի դիւանա – գիտութեան երեսէն :

Հայ ժողովուրդն ալ յաճախ զոհ վճռայ մեծ պետութեանց չահերուն ու զաւե – րուն :

Համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին դաշնակիցները մինչ մէկ կող – մէ սրտառուչ ճառեր կ'արտասանէին մեր նահատակ ազգին ի նպաստ եւ վայրկեան խոստումներ կը չռայլէին «փոքրիկ դաշ – նակից»ին, որ զանազան ճակատներու վրայ կը կռուէր յանուն իրաւունքի, ար – դարութեան եւ ժողովուրդներու ազա – տութեան, միւս կողմէ զաղտնի դաշնա – գիրներ կը ստորագրէին մեր հայրենական հողերը իրարու միջեւ բաժնելու համար :

Պիտի վերածնի՞ զաղտնի դիւանագի – տութեան քաղաքականութիւնը :

Ապագան ցոյց պիտի տայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն ·

— Կիպրոսի մէջ կացութիւնը վերստին ձգտուած է, եւ հարկ պիտի ըլլայ վերըս – կսիլ Թուրքեւհելլէն տեսակցութիւնները, որոնք յուսադրիչ բան մը չունին սակայն, ընդհակառակն անելի մը յանդած են : Ար – տաքին նախարարութեան չրջանակներն ալ կը հաստատեն այս պարագան եւ կ'ը – սեն.— Որեւէ յոյս չունինք Թուրքեւհել – լէն տեսակցութեանց արդիւնքին չուրջ, չենք կարծեր թէ անոնք օգտակարութիւն մը պիտի ունենան, բայց եւ այնպէս ան – դամ մը եւս սկսինք ընդհատուած տե – սակցութիւնները : Նկատելով որ Կիպրո – սի վէճը պիտի հարթուի մխիթարի Թուր – քիոյ եւ Յունաստանի կողմէ, հաւանա – կան է որ տեսակցութեանց ընթացքին ա – նակնկալ լոյս մը կը ծագի, որ համաձայ – նութեան դետին մը կրնայ ստեղծել » :

Արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Զէքի Քունէրալփ եւս ըսաւ · — Թուրքեւհելլէն տեսակցութիւններէն յուսադրիչ արդիւնք մը պէտք չէ ակնկա – լել : Իրողութիւն է որ կացութիւնը վատթարացած է նորէն Կիպրոսի մէջ եւ ամէն վայրկեան բան մը կրնայ պատա – հիլ : Այս մտահոդիչ կացութիւնը հետ – դհետէ ծանրակչիռ կը դառնայ :

Արտաքին նախարարութեան Կիպրոսի դիւանի տնօրէն Էմմէլ Պարութճու կա – ցութիւնը քննելու համար երէկ իրիկուն սաւառնակով Նիկոսիա մեկնեցաւ : Ե – րեք – չորս օր կիպրոս պիտի մնայ եւ տե – սակցութիւններ պիտի ունենայ չահապր – հուող անձերու հետ :

Այս պայմաններուն տակ պիտի վեր – սկսին Թուրքեւհելլէն տեսակցութիւննե – րը, քաղաքի մը մէջ, որուն անունը դաղտնի կը պահուի : Կիպրոսի կացու – թիւնը վատթարացած է մանաւանդ անոր Մակարիոսի Հանրապետութեան Նա – խագահի պաշտօնը տարի մը եւս երկա – րաձգուած է առանց քուէարկութեան, իսկ Ցոյներու երեսփոխանական ժողովն ալ տարի մը եւս երկարաձգած է իր նստաչրջանը :

լալով որ նախապէս ալ Պրաւդա հաղոր – դած էր թէ նման խօսակցութիւններ տե – ղի ունեցած են, միչտ լեհ մայրաքաղա – քին մէջ :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը կը չարունակէ իր խօսակցութիւնները Մոսկուայի խորհըր – դային զեկավարներուն հետ : Իրեն ի պատիւ տրուած ճաչի մը առեն կրեմլի – նի մէջ, Իրաքի վարչապետը յայտարա – րած է.— « Խորհ. Միութեան հետ միա – տեղ, կ'ընդդիմանանք ամերիկեան յար – ձակողական պատերազմին, Վիէթնամի մէջ» :

ՉՈՒԻՑԵՐԻՈՑ մէջ առաջին անգամ ըլ – լալով խորհրդային զրամատուն մը հաս – տատուած է : Խորհրդային վոցշոտ զրամատունը իր կեդրոնատեղին ունի Ցիւրիխի մէջ : Հիմնադիրներն են Խորհ. Միութեան Պետական զրամատունը, պե – տութեան խնայողութեան տնտուկները եւ Խորհ. Միութեան արտաքին առեւ – տուրի զրամատունը :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Գրագէտներու Միու – թիւնը կ'ամբաստանէ միջազգային Փէն Քլըպը որ կը դժուարացնէ խորհրդային զրագէտներու յարաբերութիւնները ոչ – համայնավար զրագէտներուն հետ : Գը – րողներու Միութեան պաշտօնաթերթը կ'ամբաստանէ Արթըր Միլլըրը, Փէն Քլըպի նախագահը որ «չիմար» պայման – ներ զրած է խորհրդային զրագէտներու անդամակցութեան Փէն Քլըպին :

Ալճիրի «Ալժէրի – Փրէս – Սերվիս»ը կը զրէ թէ աշխարհագրական իրականու –

ՓՐՈՖ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Պոլսոյ Մարմարայէն կ'իմանանք թէ Յուլիս 16ին, Փրակայի մէջ յանկարծա – մահ եղած է Փրոֆ. Տոքթ. Նշան Մար – տիրոսեան, ծանօթ լեզուաբան :

Նշան Մարտիրոսեան 1918ի Զինադա – դարի չրջանին Ահարոն Տատուրեանի եւ ուրիչներու հետ մաս կազմեց երիտա – սարդներու այն խումբին զոր նորաստ – տատ Զեխոսլովաք Հանրապետութիւնը ձրի ընդունեցաւ Փրակայի Նչանաւոր կարոլոսեան Համալսարանը, որպէս հա – մակրանքի արտայայտութիւն Հայ ազ – գին :

Մարտիրոսեան ընտրեց Հնդեվրոպական լեզուախումբին մէջ :

Նշան Մարտիրոսեան, միաժամանակ, Հնդեվրոպաբանութիւնը ծառայեցուց Հայե – րէնագիտութեան ալ, եւ Հնդեվրոպական արձանագրութիւններուն մէջէն բնորոշեց Խայաս կամ Հայաս կոչուող հնաւաքակա – նութեան — հանդամանքը, որպէս կորի – զը բնիկ Հայերու, որոնք Ն. Ք. 14րդ դարուն կ'ապրէին Հիթիթական կայսրու – թեան Արեւելքին :

Ան, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ եւ այ – լուր բազմաթիւ յօդուածներով զուգահե – ռի վրայ դրաւ հիթիթերէն ու հայերէն բառեր ալ, ցոյց տալով անոնց հնաւաքա – կան ծագումը միեւնոյն արմատէն եւ կամ որպէս կատարուած հայկական փոխա – ռութիւններ հիթիթերէնէ : Մարտիրոս – եան վերլուծեց նաեւ հիթիթ զիցաբա – նութիւնը եւ զայն համեմատեց հայկա – կանին հետ :

Իր մեծագոյն ծառայութիւնը, սա – կայն, Հայաս հնաւաքականութեան ցեղա – բանական – լեզուաբանական ճանաչումն էր : Ատով է որ ճչդուեցաւ Հայ ցեղին ու Հայ լեզուին երկճղի արմատը, միւս տե – ղացի (Հայաս), միւսը եկուր (Արմէն) :

թիւնը կը փաստէ որ ճիպրալթար, թէեւ զրաւուած երկու զարէ ի վեր, սպանա – կան հողամասին մաս կը կազմէ » :

ՈՒ ԹԱՆ երկարաձգած է Մոսկուա կատարած այցելութիւնը, որպէսզի խո – սակցութիւններ ունենայ Լէոնիտ Բրեժ – նեւի հետ : Յարդ միայն Կոսիկինի եւ Արտաքին նախարարին փոխանորդին հետ տեսնուած էր միայն : Այս երկարաձգու – մը պատճառ զարձած է որ զանազան մեկնութիւններ տրուին Ու Թանի ունե – նալիք տեսակցութեան Բրեժնեւի հետ :

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետը 24 ժամուան համար Ուոչինկթըն զացած է, ճոնսընը տեսնելու, բայց կը վերադառնայ Շաբաթ օր, ներկայ ըլլալու համար Փութպոլի աշխարհի բաժակին աւարտական հանդի – պումին՝ Անգլիա – Գերմանիա :

ԱՁԶԸՆՀԱՒՈՒԸՐ հիւանդանոց մտած է սովորական ընդհանուր քննութեան հա – մար :

ԱԼՃԻՐ մէջ չորս Ֆրանսացիներ ձեր – բակալուած են իրբեւ ընդդիմադիր Պու – միէնի վարչակարգին :

ՖՐԱՆՔԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ պայմանա – գրութիւն մը ստորագրուած է, որ կ'ամ – բողջացնէ Ցիւրիխի համաձայնագրերը, Ֆրանսական զրաւուած ինչքերու վերա – բերեալ :

ՄՈՌՅՈՒԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՂԱՃԱՆ ՍՈՒԼԱԻԵԱՆ

—o—

Համեստ հերոսները ակամայ մոռացութեան կը մատնուին : Ժոնարհներու լռակեաց ու աննկուն աշխատանքի արդիւնք են յաճախ մեծ գործերը : Ժանասորի հայդուկներուն հաւաքական նուիրումը վերածուեցաւ հայրենասիրական ու յեղափոխական, հոգիներ փոթորկող փառահեղ գործի : Եղաւ առաջին մղիչ ուժը Հայը իր սարկուածեան թմբիրէն ընդոստ արթնցնողը, ինչպէս նաեւ ոգմունակութիւնը չեփորող ձայնն ու ղէնքի հանդէպ սէրը :

Աղաճան Սուլաւեան Տարօնի աշխարհէն Սորատը պիտի դաւակ է : Ըստ իր պատանեկան յիշողութեան՝ Սուլաւեաննները եղած են յայտնի զաղափարականներու եւ յեղափոխականներու ընտանիք մը : Նախ հայրը, Յովհաննէս Սուլաւեան, եղած է արեւելեան Հայաստանէն Ս. Կարապետ վանք ուխտաւորներու առաջնորդ եւ պաշտպան : Այդ հանգամանքէն օգտուելով փոխադրած է ղէնք եւ զաղտնի գրականութիւն : Այս գործին բերումով շատ անգամ բախում ունեցած է Քիւրտերու եւ այլ աւազակներու հետ :

1910 – 15 յաճախ կը ստանար նամակներ վարդապետ հօր եղբայրներէն եւ հօրեղբօր զաւակներէն :

Հայրը՝ 1895 – 96ի կոտորածին խիղճ-խութեամբ կռուած չէ զարդարաներու դէմ : Նկատելով որ անհնար է ապրիլ Թրքին համար հայրենի աշխարհին մէջ , կը պարտադրուի ընտանիքով փախուստ տալ : Իր քաջութեան եւ ճարպիկութեան շնորհիւ կը փրկէ ընտանիքը ու կուգայ կը հաստատուի Ուրֆա : Դժբախտաբար երկար տարիներու տառապանքը խորտակէս քանդած էին այդ Լեռնականին պողպատեայ կազմը : Հաղիւ երկու տարի ապրած եղեսիոյ մէջ՝ կը մեռնի : Քիչ եաք անոր կը հետեւի կինը, ձգելով երկու անչափահաս որբեր :

Աղաճան կ'որդեգրուի տեղացի ընտանիքի մը կողմէ , որոնք հակառակ իրենց չորս – հինգ զաւակներուն՝ զայն կը դասեն իրենց հարազատներուն կարգը : Ընտանեկան նոր չրջանակը նոյն յեղափոխական եւ ըմբոստ ոգիով տոգորուած, ուստի մանուկ հասակէն կը թրծուի, հասակ կը նետէ յեղափոխական խմոբումներու թոհ ու բոհին մէջ :

Որդեգրողը ունէր ջրաղացներ եւ իրրեւ որմնադիրի կապալառու՝ ունէր քանի մը գործատեղի : Աղաճան իր Լեռնականի բնաւորութեամբ կ'ընտրէ ազատ բնութեան հետ ապրիլն ու կը դառնայ ջրաղացպան : Այդ ժամանակաշրջանին Ուրֆացիները իրենց ամբողջ էութեամբ կարելի է ըսել թէ կը նախապատրաստուէին ղինուելու :

Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան օրուան պահանջին բերումով յարաբերութեան մէջ կը մտնէ՝ քաղաքէն դուրս բնակող ար – հեստաւորներու, Քիւրտի եւ Արաբի հետ գործ ունեցող Հայերու հետ, ասոնց կարգին նաեւ Աղաճանին հետ :

Սուլաւեան իր ծննդավայրէն յեղափոխական մակարդով հաղորդուած, ղէնքի սիրահար, կը դառնայ Ուրֆայի հերոսամարտին ապագայ դեկավարին գործակից : Ան նուիրումով ու զոհաբերութեամբ կը լծուի ցեղին փրկութեան սրբազան գործին ու մեծ օգտակարութիւն կ'ունենայ դէնք պնդելու աշխատանքին :

1915ին կ'ենթարկուի զօրակոչի : Երկար թափառումներէ եաք Պիր – Սապայէն (Պաղեստինի չրջան) խոյս տալով կ'ապաստանի Դամասկոս , ուր կը մասնակցի փախստական Հայերու տեղաւորման եւ փրկութեան գործին : Կը յաջողի Հալէպ հասնիլ, ուրկէ չատ դիւրութեամբ կը տեղաւորուի իր երբեմնի գործին եւ գործակցութեան ծանօթ չրջանին մէջ : Նախ ընտանեկան պարագաները կը հաւաքէ , անկէ եաք կը ձեռնարկէ Թէլ – Ապիատի չրջանակին մէջ ճողոպրած Հայերը մանէ, աղջիկ, կին զաղտնօրէն կամ Արաբներու հետ բարեկամաբար հաւաքել ու չոգե – կառքի վրայ աշխատող Հայերու միջոցաւ հասցնել Հալէպ , որոնք կը տեղաւորուէին որբանոցներու եւ ծանօթ ընտանիքներու մէջ :

1918ի վինագագարին հայրենաբաղձ Ուրֆացիի նման հաստատուեցաւ Ուրֆա : Նոր կռիւի հեռագատկերով՝ գործ – եալ ժողովուրդը զինելու դժուար գործին կը լծուի : Պատահեցաւ անխուսափելին : Անզլեւ-Ֆրանսական հակառակութեանց յաւելեալ զոհը պիտի դառնար հերոսական Ուրֆայի Հայութիւնը՝ առանց Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիրեալ դեկավարութեան :

Աղաճան Սուլաւեան մասնակցեցաւ 1920ի Ուրֆայի երկրորդ հերոսամարտին : Կազմակերպեց կռուի ընթացքին Ֆրանսական ուժերու հետ յարաբերութեան մանելու վտանգաւոր գործը, առաջնորդ ըլլալով ինքը անձամբ : Այս կռիւներէն եաք ձերբակալուելով աքսորուեցաւ Տիգրանակերտ : Աւելի քան մէկ տարի ճաշակեց Թրքական բանտերու դառնութիւնը :

1945ին Ֆրանսական եւ սուրիական բախումներու հետեւանքով նիւթապէս ու բարոյապէս կը քանդուի այս պողպատէ կամքով լեռնականը, կրած կսկիծներէն ու տառապանքէն մաշած 1949ին զոհ կ'երթայ զաժան հիւանդութեան մը :

Այս արի արանց Տարօնի զաւակը միշտ մնաց հաւատարիմ իր զաղափարին եւ հաւատաց ցեղին ապագային : Միայն իր մեծ սրտին կսկիծը եղաւ օտար հողին յանձնուիլը :

Աչքը բաց դնաց, առանց հայրենիքին լիակատար ազատութիւնն ու անկախութիւնը վայելելու :

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ԻՐ ՀՈՒՆՁՔՈՎ

—o—

Ափ մը ցորեան ափերուդ մէջ
Թող լեցնեմ, կտրի՛ճ, որդիս ,
Կըտրիճ որդիս, գօտին մէջդիս :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Ա.

Կապոյտ Խաչն է, որ նման մեր զրահականութեան փառքը կազմող Դ. Վարուժանի, 42 երկար տարիներ չարունակ , նեղ ու դժուարին պայմաններու մէջ, ակօս է բացած, ցանք է ցանած , եւ ահա այդ ցանքը՝ ծլած, ծաղկած, կը ներկայանայ երիտասարդ կարող ուժերու հասուն բերքով :

Մինչ անդին , զաղթահայ բազմաթիւ Միւթիւելներ տարիներ չարունակ տեղ քայլ ընելէ եաք, սկսած են յետ քայլել, Կապոյտ Խաչը՝ իմաստուն հեռատեսութեամբ, իր ստանձնած առաքելութիւնը չարունակելու մտահոգութեամբ, կազմակերպութեան վերին դեկավարութիւնը՝ յանձնած է իր ծոցին մէջ հասակ նետած , իր բարոյական սկզբունքներով թրծուած թարմ ու խանդավառ ուժերու : Որոնք արդէն երեք տարիէ ի վեր իրենց ուսերուն առած են տարիներու բեռան տակ յոգնած երէց անդամներու գործը եւ կը տանին ձեռնհասութեամբ, նուիրում, իրենց տարիքին յատուկ խանդավառութեամբ : Անոնք ալ իրենց կարգին լծուած են կազմակերպութեան չարքերը նոր հասած ուժերով թարմացնելու եւ զօրացնելու անհրաժեշտ գործին :

Եւ այս երիտասարդ ուժերու գործունէութեան մօտէն հետեւող , անոնց ձեռք ձգած արդիւնքը տեսնող ու գնահատող ամէն Խաչուհի կամ սրտցաւ Հայ, երբ նկատի ունի հանրային գործին չահը միայն, չի կրնար անտարբեր մնալ : Եւ հիացումով, Հայու երախտագէտ սրտով, կը զովէ ու կը փառաբանէ անոնց ցոյց տուած խանդն ու եռանդը : Մանաւանդ քաջալերը հանդիսանալով, կ'օգնէ անոնց, որպէսզի առանց ընկրկումի, առանց հի – ասթափումի պատճառներ ունենալու՝ կարենան չարունակել իրենց գործելու ներկայ թափը :

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եր – իտասարդ ուժերու տարած հանրային գործունէութեան ողեւորիչ դեղեցիկ մէկ պատկերը մեզի հետ տեսան հարիւրաւոր Հայրենակիցներ, որոնք առանց նկատի առնելու Յուլիս 17ի թափօռտ ու մռայլ օդը, եկած էին չատ հեռուներէն,— Փարիզ, Սէն Շամոն, Սէն Էթիէն, Վիէն , Կրընոպլը, Լիոն , (Լիոնի մեր ժրաջան ընկերուհիները ·, մասնաւոր օթոբաս էին վարձած Լիոնէն ու Տէսինէն եկողներուն համար) : Եկած էին բոլորն ալ Հայու ապնիւ ղպացումներէ մղուած : Եկած էին ապնիւ հեռաւոր գիւղերէ՝ Հայ մանուկները : Եկած էին ապնիւ հեռաքրքրութեամբ մօտէն տեսնելու, ժողովուրդին լումաններով ու Հայ կնոջ նուիրումի եւ նախաձեռնութեան ոգիով հիմնուած, ժիւրայի բարձունքներուն վրայ բոյն դրած, Հայ մանուկներու այդ օճախը : Եկած էին մանաւանդ, այդ բոյնին մէջ ապրպատահպանման համար, Հայ կնոջ թափած ճիգն ու ջանքը քաջալերելու պիտակից Հայու ղպացումներէն մըղուած :

Ինչ փոյթ թէ օդը ղով է եւ օրը լման : Հոն է ազատ դաշտին մէջ Հայ եռադոյնը՝ իր ծփուն ծալքերով եղբայրացած հիւրընկալ երկրի դրօշին հետ եւ դուռ դրացի Կապոյտ Խաչի խորհրդանիշին հետ : Այո, ինչ փոյթ, տաք են Հայու սրտերը, Հայրենակարօտ ղպացումներով բարախուն, քանի որ հիւրընկալ երկրի ազատ բնութեան այդ մէկ անկիւնը՝ վերածուած է փոքրիկ Հայաստանի մը, Հայ չունչով , Հայ երդով օրօրուն ..

Եւ կայանի անօրկնութիւնը, իր վարչական կազմով, ամէն ջանք թափած , օրերով աշխատած , դիշեր լուսցուցած է, որպէսզի լաւագոյն կերպով, բայ սրտով կարենայ ընդունիլ իր օրուան ժոնակատարութեան հասնող հիւրերը : Եթէ՛ր – սենք թէ կայանի բնակչութեան 135 հոգիի ճաշէն եաք, առանց իրար անցոմի , անթերի սպասարկութեամբ, ուանդական խորովածով, եղինճով ու զանազան ազանաձիներով, հարիւրէ աւելի անձի ճաշ է տրուած, դուրսը թէ ներսը մասնաւոր խմիչքներու սեղաններ են սարքուած , ընթերցողը թերեւս մօտաւոր գաղափար մը ունենայ տարուած աշխատանքին, տեսնուած պատրաստութեան, ու մանաւանդ կայանի վարչական կազմի այդ օրուան յոգնութեան մասին :

Դուրսը՝ երկինքը միշտ մռայլ : Ներսը կեր ու խում, խրախճանք, ծափ ու ծիծաղ , երգ ու պար : Աղղային երգերու տաք չունչով ու ներքին ապրումներով հոգիները ալեկոծ : Տրամադրութիւնները բարձր : Ու մանուկներու այդ բոյնին մէջ, ծանրախոհ մեծերն անգամ պահ մը մանկացած, կը զուարճանան ուրախ եւ անհոգ :

Կայանի դեկավար կազմին կողմէ խօսք կ'առնէ Տիկին Հուրի Իփէքեան, իր խօսքը կ'ըլլայ պարզ, աւելի տեղեկատուական : Կը զծէ պատկերը Կապոյտ Խաչի երկար տարիներու հանրային գործունէութեան : Ամերիկայէն մինչեւ Սուրիա եւ Լիբանան, ուր տեղւոյն կառավարութիւնը, գոյց տալու համար տարուած աշխատանքին հանդէպ իր ունեցած գնահատանքի չափանիշը, Օդնութեան Խաչի նախագահուհին կը վարձատրէ Լիբանանի բարձրագոյն շքանշանով : Իր խօսքը կը մասնաւորէ կայանին չուրջ, տալով կայանին ներքին կեանքին պատկերը, իր ընդհ. զծերով : Շնորհակալութեան չքեղ խօսքերով կը թուէ անուններն այն բոլոր անձերուն, որոնք ինքնաբուխ նուէրներով ուզած են չրացնել կայանին ներքին կահաւորման պակասները : Կը չեշտէ կիլիկեան Ֆոնտը : Եւ վերջապէս կ'աւելցնէ թէ մեր կայանին դուռը չօթելու թիւնը, անոր չուրջ ստեղծուած գնահատանքի ու համակրանքի արտայայտութիւնները, անպայման հոգեկան մեծ զօրակցութիւն կը պատճառէ մեզի : Սակայն ցաւն այն է որ հասած բոլոր դիմումները զոհացնելու համար, ներկայ չենք՝ արդէն չատ փոքր կուպայ : Միայն այս տարի տեսիլներ են մերժելու դիմում : Եւ իրօք Լիոնէն ծնօթ ընտանիքի մը պատուական մէկ մայրը կ'ափսոսայ թէ երկու տարի կ'ըլլայ , որ իր տղան երկու ամիս կայան պահելու իր դիմումը տեղի չգոյութեան պատճառով կը մերժուի : Ու կ'աւելցնէ թէ փոքր ձած են ուրիչ կազդուրման կայաններ, բայց ըլլայ տղան , ըլլայ իրենք կը նախընտրեն այս կայանը :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Թոյլ ընկարագրի տէր մարդիկ՝ երբեք չեն կրնար անկեղծ ըլլալ· անկեղծութիւնը արիութիւն կ'ենթադրէ :

Լ.Ա. ՌՈՇՖՈՒԿՕ

ԿՄՄԻԹՆԵՐ

—o—

Որո՞ւ ճաշակը պիտի գոհացնենք :

Ամէնուն ալ :

Եւ դիտէ՞ք, հազար հոգիի ճաշակը կրող բալթօ մը ձեւերը որչափ դժուար է :

Գիտեմ որ դիտէք հաչութեան պայմանները կ'ընթերցուին ալ կ'ենթարկուին ալ չատ դժուար է ...:

Եւ դարձեալ , դիտէ՞ք , հազար հոգիի ճաշակով ձեւուած բալթօ մը ինչ այլանդակ եւ խելքէ մտքէ չանցած հաղուստ մը կ'ըլլայ :

Մենք հոս հաչութեան պայմանները կ'ենթարկուինք , մեր պաշտպան Անգղիան ալ քար մը կը դլորէ :

Կը փափաքի՞ք, կ'ըսէ , որ սա Արեւելեան խնդիրը միանգամայն ընդմիշտ լուծուի :

Այո, կը փափաքինք :

Եթէ կը փափաքիք՝ կիլիան ու Միխելին ինձի տուէք, Մակեդոնիան, Թեսալիան ու Եպիրոսն ալ Ճունատանի տը – ւէք· Եդիպտոսն ու Թունուզը անկախ հըռատարակեցէք , լմննայ երթայ :

Ահա Անգղիոյ ճաշակը :

Միւս կառավարութեանց ճաշակներուն վրայ երկար բարակ խօսելու հարկ չկայ :

Վերջապէս, ընթերցող, սեպէ թէ սա Արեւելեան խնդիրն ահաբ բաչասի է : Հիմա սա բաչան անանկ վարպետութեամբ եփելու է որ, թէրպիյէով սիրողն ալ ուտէ, թէրպիէսիզ սիրողն ալ ուտէ , քացախով սխտորով ուղղն ալ ուտէ , քացախով սխտորով չուղղն ալ ուտէ , լիմօնով սիրողն ալ ուտէ , լիմօնով չսիրողն ալ ուտէ :

Ա՛ս ըլլա՞ բան է :

Եթէ այսպէս է, հաչութեան պայմաններն ալ կնքուելու բան չէ, այլ է թէ մէկ մարդու քմայքը համեմատ եփուի բաչան :

×

Իրաւ է որ խղճմտանքը վերցած է աշխարհէն...:

Սա Սերպիոյ ու Գարատաղին ելնել պատերազմական ծախք ուզելուն ի՞նչ կ'ըսէք :

Շիտակը խօսելով՝ եթէ ես ըլլայի՝ ելնէս չէր բռներ :

Սերպիան ու Գարատաղ դրեթէ մեր կառավարութեան զաւակներն էին· մենք իրենց հետ այնպէս վարուէինք՝ ինչպէս որ կը վարուի հայր մը իր զաւակաց հետ : Մեղի դէմ ոտք ելնելնին ու ձեռք վերցնելնին հերիք չէր, հիմա ալ ելեր ատակ կ'ուզեն, մտքերնին ըսելով ·

— Հայր, մենք քու խօսքդ մտիկ չըրինք , քեզի դէմ ապստամբեցանք, սուսըսինք, խօսքերնիս չբռնեցինք, ծեծուեցանք , վերջապէս քու կորդդ սմսեցինք , ուսուի քու պարտքդ է հիմա մեղի ատակ տալ :

Ատոնք պարզապէս ատակ վատակելու եղեր են , եղբայր :

Իսկ մենք չենք կարծեր որ կառավարութիւնն ատակ տայ ատոնց· որովհետեւ եթէ ունենար՝ աւելի իր հնազանդ հպատակացը կուտար քան թէ անհնազանդ զաւակացը :

Մենք հոս անօթութենէ մեռնինք, անզլին Սերպիան ու Գարատաղն ոսկիներով խաղան :

×

Պարտ անձին կը համարիմ ընթերցո – ղաց ծանուցանել որ հանդիսա ըլլան , եւ մտքերնէն բան մը չանցունեն Թուսիոյ բանակին ու Անգղիոյ տորմիղին Պոլսոյ առջեւ գանուելուն վրայ՝ ատոնք բարեկամաբար եկած են :

Կրնամ ըսել որ մեր մտքէն չարու – թիւն կ'անցնի՝ անոնց մտքէն չանցնիր :

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(14 Շար·)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

—o—

Վիէն, (Յառաջ).— Այս տարի Հ. Ց. Դ. Ազի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած դաշտահանդէսը (17 Յուլիս, կիրակի) գժբախտաբար չատ անյաջող, պաղ օդի մը հանդիպեցաւ :

Բայց հակառակ այս աննպաստ պարագային, պատկառելի բազմութիւն մը, նախիջեւանէն, Վալանսէն եւ այլ մօտակայ շրջաններէն հիւրեր եկած էին իրենց անձնական կառքերով :

Դաշտահանդէսի պուրակը իր պարտ ու պատշաճ յարդարանքն ունէր. տարապիր եզդոյնը, կուսակցական կարմիր դրօշակը «մայ կամ ազատութիւն» մակագրութեամբ եւ ֆրանսական դրօշակը կը ծածանէին խրոխտ եւ հանդիսաւոր ի պահի յայտնի եւ անյայտ անձերուն :

Իսկ պուրակի խորքէն, անընդհատ հայ խմբական երգեր, պարերդներ կը հնչէին քաղցրալուր եւ խանդավառ : Եւ այս մթնոլորտին մէջ, չատեր, մանաւանդ ներկայացուցիչներ, սկսան պարել խանդով եւ եռանդով :

Ընկեր Յակ. Ուզունեան, իրրեւ խօսնակ, պաշտօնական բացումը կատարելու համար, բարձրախօսէն հրաւիրեց Նոր Սերունդի տղաքը եւ ընկերները երգելու «Կարկուտ տեղաց»ը որուն արձագանգը նորան մէջ կը հնչէր յատակօրէն եւ երկար օրէն «Հայեր յիշէք նուիրական այս օրը» պատգամը :

Ապա, օրուան նախագահը, ընկեր Յակ. Կօշկակարեան (Վալանսէն) չատ դէպի կերպով եւ ամփոփ դիծերու մէջ բացատրեց Ժանասորի Արշաւանքի պատճառն եւ նոյնքան այժմէական իմաստը, եւ լաւագոյն պատասխանը հայթայթեց այն առարկութեան դէմ — թէ՝ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը միայն բուռ մը հերոսներու յիշատակը չէ որ կը ծօնախմբէ, այլ անխոնջ Հայութեան բոլոր հերոս - ներու պաշտելի յիշատակը :

Մեր յարդելի նախագահը յիշեց թէ «Հայութիւնն ընկճուած սարսուկ մը կը նկատուէր . եւ այս տխուր վիճակէն ել - լելու համար, որոշուեցաւ պատժական արշաւանք մը, Ժանասորի Արշաւանքը կազմակերպել, եւ որուն 69րդ տարեդար - ձը կը ծօնենք մենք այս տարի :

Վերջացնելէ առաջ, դոչեց. «Հայրենա - կիցներ, ցորչափ կայ Հայութիւնը, եւ կը տեսնէ,— կայ եւ կը մնայ նաեւ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը՝ :

Եթէ չկար ծրագրուած որոշ դեղար - տնական բաժին մը, — կար սակայն յաջարակաւ մասնակցութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը կարող ուժերու, ո - րոնք խօսնակի հրաւէրին վրայ, յաջոր - դարար մենեջերին եւ խանդավառեցին ներկաները :

Ապա Օր. Վ. Հէլվաճեան, Տիկիններ Վ. Ռոտիքեան, Ովս. Էօքսիւզեան եւ Ա. Սուքիասեան.— ինչպէս նաեւ Պ. Ս. Սուքիասեան եւ երիտասարդ հիւրեր Լիոնէն ծափահարուեցան երկարօրէն հանդիսա - կաններու կողմէ :

Միշա նկատի ունենալով օդի սպառնական դիրքը, կազմակերպիչ յանձնախումբը կարգադրեց որ օրուան բանախօսն ալ, ընկեր Մխսաք Մխրդչ (Լիոնէն) իր խօսքն ըսէ :

Եւ այսպէս ; մեր բանախօսը, միշա աշխոյժ, կրակոտ , ականջ կտրած բազմութեան խօսեցաւ նախ մեր պաշտելի հերոսներու մասին — բոլոր ազգային հերոսներուն, որ ճակատէն ալ ըլլան անոնք եւ չնչտեց թէ «մխայն միջազգային ջոխլերին պատահանող հերոսներուն հանդէպ մենք անտարբեր կը մնանք» :

Իր խօսքին մէջ, երկար փակագիծ մը բանալով, հատու, բայց միշա մնալով մաթեմիկ, հետաքրքրական սուր ակնարկներ ուղղեց ունկընդիրներուն եւ ի վերջոյ եզրակացուց ըսելով « Թէ, մենք կ'ուզենք Հայութիւնը — ներկայ եւ դալիք Հայութիւնը փրկել եւ հայրենիք փոխադրել : Ամբողջական Հայութիւն մը , ամբողջական հայրենիքին մէջ» :

Ապա, միշա անձրեւի վախով, տեղի ունեցաւ չատ կարճատեւ աճուրդ մը կնքամայրութեամբ Կապոյտ Խաչուհի Տիկին Փ. Կօշկակարեանի : Աճուրդի արդիւնքը բարձրացաւ 345 ֆրանքի եւ բախտաւորը — ընկեր Նչ. Ռոտիքեան , չահեցաւ ելեքտրական պատի ժամացոյց մը :

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ.— 26 Յունիսի , կիրակի, ամառնային առաջին դաշտահանդէսը կազմակերպեց Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, ուելի նպաստաւոր օդով :

Փոնթ Էվէքի պաղուկ առուակը եւ հովասուն պուրակը Հայութեան հաւաքա - վայր դարձած՝ կը թնդար հայ երդով եւ խօսքով :

Ճիշդ որոշեալ ժամուն, ընկերուհի Վ. Ռոտիքեան , բարձրախօսի առջեւ կար - գաց իր ամփոփ ճառը եւ որուն յաջոր - դեց տեղւոյն վրայ պատրաստուած դե - ղարուեստական բաժինին դործադրու - թիւնը : Իսկ Խաչուհի Տիկին Արշալոյս Մաղաքեան, առանց բանախօսի պաշտօ - նական հանդամանքի խօսեցաւ մտերմիկ ղրոյցի ձեւով եւ չունչով կապոյտ Խաչի երկարամեայ դործունէութեան չուրջ .— Վեր հանեց Կապոյտ Խաչի նպատակն - ըուն վեհութիւնը եւ հայրենասիրական ձգտումները :

Մեր յարդելի ընկերուհին, խորին հա - ւատքով եւ համոզումով հաստատեց նա - եւ, թէ եթէ մենք տարիներու ընթացքին աշխատած ենք . դուք ալ, սիրելի հայրե - նակիցներ, աջակցած էք մեղի ,դուք մեղի նուիրատիս օգնած էք, մենք ալ ձեղի վե - րադարձուցած ենք բարոյապէս ... եւ ի վերջոյ թելադրեց ... աշխատիլ հայ ապրիլ, հայ մնալ, տոկալ , որովհետեւ , ըսաւ, դեռ չատ ճամբայ ունինք քալե - լիք» :

Գեղեցիկ մեռապեայ արձանիկ (Ժան ա'Արք) աճուրդի դրուելով դոյացաւ 446 ֆրանք , բախտը ժպտեցաւ երիտասարդ Պ. Գրիդոր Ա.էմմեանին, որ յաւելեալ դրամական նուէր մը եւս ըրաւ Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս տարի բացառիկ փայլով յիշատակուեցաւ Հերոսներու Օրը՝ Ժանասորի արշաւանքին 69րդ տա - րեդարձին առթիւ :

Բազմահազար հայրենակիցներ ներկայ դտնուեցան Վալապրի անտառը, Յուլիս 24ին :

Ուրախալի է հաստատել, թէ քանի մը տարիէ ի վեր դաշտահանդէսին կազմա - կերպութիւնը եւ աշխատանքը կը ստանձ - նեն Նոր Սերունդի երիտասարդ ընկերները :

Կէսօրէ ետք դործադրուեցաւ դեղար - ուեստական խնամուած բաժինը, որու ընթացքին խօսեցաւ նաեւ օրուան բանա - խօսը՝ ընկեր Ս. Աւտոյեան : Բանախօսը հաստատելէ ետք, թէ նման հանդիսու - թիւններով կը փորձուի «մեր երախտա - դիտութիւնը եւ յարդանքի տուրքը մա - տուցանել բոլոր անոնց, որոնք չատ երի - տասարդ տարիքի մէջ մահը արհամարհե - լով պայքարի դաշտ նետուեցան, ի խըն - դիր հայրենիքի ազատութեան », կը ձգտիէ մեր ազատադրական պայքարին արժէքը նահանջող նոր օրերու նոր ի - մաստակները . «Ժանասորի արշաւանքը անկիւնադարձ մը եղաւ մեր ժամանակա - կից պատմութեան մէջ» : Ապա կ'անդրա - դառնայ արշաւանքին դրդապատճառնե - րուն մասին. « ութ հարիւր անմեղ դո - հերու փոխ—վրէժն էր, որ կը լուծուէր» : Ապրարեւ թուրք կառավարութիւնը Շա - րաֆ պէկի ձեռքով դաւադրաբար կը ջարդէր ութ հարիւր երիտասարդներ, ո - րոնք հաւաքուով եղած խոստումներուն, Աւետիսեանի, Պեռայի եւ Մարտիկի դե - կավարութեամբ կը լքէին Վանի իրենց դիրքերը եւ կ'ուղղուէին դէպի Պարսկաս - տան :

Հուսկ ուրեմն բանախօսը կատարի ման - րամասնութիւնները Ժանասորի արշա - ւանքին : « Այս արշաւանքը սրբեց մեր մայրերուն արցունքը եւ նոր ոգի ներ - չընչեց հայ ժողովուրդին» :

« Ժանասորի արշաւանքը ծնունդ տը - ւաւ նոր հերոսամարտերու : Սարտարա - պատը վերջին օղակն էր» :

Ուշ երեկոյեան ժողովուրդը մեկնեցաւ խանդավառ տրամադրութեամբ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՇԱՒԻԼ.— 1927էն ի վեր 39րդ անդամ ըլլալով ոշնեցինք Հերոսներու Օրը, Շաւիլի մերձակայ անտառին մէջ : Եթէ չեմ սխալիր առաջին անդամ Հ. Ց. Դ. «Արդութեան» խումբն էր, որ կազմակերպեց Ժանասորի արշաւանքի տարեդարձի դաշտահանդէսը, որ, յետագային, կոչուե - ցաւ Հերոսներու Օր : Նպատակայարմար եւ արդար էր այս վերանուանումը , ո - րովհետեւ եթէ հայ ժողովուրդի ազա - տագրութեան ճամբուն վրայ ինկած մեր բազմահազար անուանի եւ անանուն հե - րոսներուն յիշատակը ուղէինք պանծացը - նել առանձին — առանձին, տասնեակ տա - րիներու բոլոր օրերը պիտի յատկացուէ - ին մեր հերոսներու յիշատակին, ինչպէս չատ լրաւամբ դիտել տուաւ օրուան բա - նախօսը՝ ընկեր Ռաչիկ Մկրտիչեան :

Շարաթներէ ի վեր չարունակուող անդադար օդէն եաք, Յուլիս 24ի օրը (կիրակի) համեմատաբար լաւ օդով մը կա - տարեցինք մեր պարտականութիւնը՝ մեր հերոսներուն նկատմամբ : Շաւիլի լայ - նատարած անտառին մէկ փոքրիկ հրա - պարակին վրայ այս տարի եւս արձա - դանեց հայ երդին հնչիւնը : Այս տարի եւս ապրեցանք ուրախ եւ տրտում պա - հեր. տխուր՝ որովհետեւ տարուէ տարի կ'անհետանան ծանօթ սիրելի դէմքեր, ուրախ՝ որովհետեւ մեր չուրջը կը տես - նենք երկսեռ երիտասարդութիւն մը, պատրաստ փոխարինելու հին սերունդը :

Այցելեցինք իշխան եւ Սաթենիկ Ար - զութեանի, Բժ. Յովսէփ եւ Սաթենիկ Տէր - Դաւթեանի , ինչպէս նաեւ Շաւիլի մեր երկու համեստ ընկերներու չիրիմ - ները : Ընկեր Ռաչիկ Մկրտիչեան թէ' դերեզմանատան, թէ դաշտին մէջ ոդեկո - չեց յիշատակը մեր անմոռան հերոսնե - րուն : Մինչեւ երեկոյ Շաւիլի անտառին մէջ մեր բարձրախօսը կը սփռէր յեղա - փոխական եւ ազգային երգեր եւ մինչեւ ուշ ատեն մեր խանդավառ Նոր Սերնդա - կանները իրենց պարերով եւ խմբերդնե - րով հոդեթով մթնոլորտ մը ստեղծեցին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԻԶ ՄԸ ՇԻՇԱՂ

Երիտասարդ մը հօրը կը հարցնէ.

— Հայրիկ, ճի՞շդ է որ ամուսնութիւ - նը վիճակահանութեան պէս բան մըն է :

Հայրը կը յարէ.

— Ոչ, զաւակս, ճիշդ չէ : Որովհետեւ, վիճակահանութեան մէջ, մարդ կրնայ չահիլ գէթ հազարէն մէկ : Ամուսնութեան մէջ՝ այդ տեսակ հաւանականութիւն դո - յութիւն չունի երբեք :

ՔԱՂԱՔԱՑԻԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Չահառակ ապասումին, Լիխան յա - ջորդ օրը առաւօտեան չկրաւ : Իր հեղինակամուտին հոն էր : Այս դինքը դրաւ տաք արամադրութեան մը մէջ : Լիխա դարձեալ եւ ժպտուն էր : Երկու մանկա - գարդուհիները կը խօսէին երիտասարդ - ներու վրայ զոր տեսած էին եւ որոնցմէ ոմանք ունէին : Քաղաքական նոր լուրե - րէն ոչ մէկ բան : Հարիւր մղոն հեռու էին մայրաքաղաքենէն : Սավինաքի կը նայէր Լիխային ուշադրութեամբ դէմքին : Նորէն արտայայտական դարձած էր եւ դինք դատ - ճանչցած էր դարմիկին ներկայութեան առջեւ :

Կը վարանէր հարցնելու թէ ինչ էր ի - րեն տալիք լուրը : Բայց Լիխա ինքը դատ : Նախորդ երեկոյեան Լորա Տըկլասի տունը թէ առած էր որ իրեն պահած էր անակնկալ մը անդլիական դէս - պանատունին մօտ : Կէս օրերէն առաքը դինքը ընդառաջելու համար : Ան ալ ուրախ էր տեսնելու համար զայն : Ինչո՞ւ համար կանչուած էր :

Լիխա ինքզինքը , վանդիլ, ինչպէս Սավինաքի դիմէր, հիմա Շուրջի Քարա - մինեներու տունը կը բնակէր : Զորս հոդի էին, հրաւիրած էր իր բարեկամուհին եւ. պաշտօնակից մը դեսպանատունէն : Հել - լէն եւ Լիխա իրենց տպաւորութիւնները փոխանակեցին այս մտերիմ ընդունելու - թեան վրայ, եւ իրենց թարմ յիշատակ - ները բաղդատեցին :

Սավինաքի մէկէն այն տպաւորութիւնը ունեցաւ թէ խօսակցութենէն դուրս է, թէ ուրիշ միջավայրի մը կը վերաբերի եւ այլեւս Լիխայի հետ որեւէ կապ չունի , Ֆինլանտա ըրած կարճ ճամբորդութիւնը բաւակա՞ն էր զոյացնելու իրենց մէջ այս - քան խոր անդունդ մը : Ահաւասիկ Լի - տիա , Փեթրոկրատի մէջ իսկ ուր կ'ապ - րէին իրմէ դուրս հետաքրքրութիւններ եւ յիշատակներ ունէր : Ժողովուրդուած էր այսպէս թափօռա մտածումներու մէջ երիտասարդուհիներ կը չարունակէին ոչեւորութեամբ չազակցաւել : Կը յու - սար թէ Հելէն վերջապէս դիրենք առան - ձին պիտի թողուր : Երբ խմացաւ որ ան պիտի պահէր Վօլինաքինեանն բնակա - րանը, առաքի ելաւ մեկնելու համար : Լի - տիա ընկերացաւ իրեն մինչեւ նախասեն - կը : Չէր թուէր թէ նչմարած էր այն մռայլ արամադրութիւնը ուր ընկղմած էր իր բարեկամը : Երթալու առեն , ըսաւ . — Գիտէ՞ք, բուն լուրը, Նիքոլա Վլատի - միրովիչ : Լորա Տըկլաս առաջարկեց որ կինը ըլլամ : կը պնդէ թէ ասիկա պիտի կարդադրէ ամէն բան, թէ իր մօտը ա - պահովութեան մէջ պիտի ըլլամ վերջա - պէս, թէ դիս Անդլիա պիտի առնի Ցուն - ուարին դեսպանին հետ որ Լոնտոն պիտի վերադառայ : Գործը այս ձեւը առաւ, չատ անդլիական չէ՞ այս ձեւը :

Սավինաքի դլաց որ ժպտեցաւ , ճիշ մը ըրաւ իր անձին տէրը ըլլալու համար : Նայեցաւ ուղղակի Լիխայի երեսը : Կը ժպտէր, բայց կարծես թէ քիչ մը լեցուն - կէկ ստորին չրթունքը կը կարկամէր, վայրկեան մը լուութիւն տիրեց :

Ցետոյ, չատ բնական ձայնով մը բսաւ. — Իրապէս , լուծում մըն է, մնաք բա - րով, Լիխա Սէրկէէվնա :

Այս տեսարանին լոյսովը, Սավինաքի յանկարծ յատակ տեսաւ ինչ որ կ'անցնէր իր մէջ : «Սխալեր եմ Լիխայի համար իմ ունեցած զդացումներուս մէջ : Կը կարծէի անոր համար ունեցած ըլլալ խո - րունկ բարեկամութիւն մը, կը կարծէի տեսնել աղջնակ մը միայն անոր մէջ , պատրանք : Բարեկամութիւն չէ որ ու - նիմ անոր համար, սէր է : Աղջնակ մը չէ այլ դեռատի աղջիկ մը որ վաղը կրնայ կին դառնալ » : Ժողովրդական երգի մը չորս տողերը միտքը եկան.

Խոտը ճմլուած էր ,
Բայց ոչ քէ fեզմով ,
Կին դարձած էր ,
Բայց ոչ քէ fեզմով :

Բացայայտ էր, ինչու Փեթրոկրատ կը մնամ , մինչ ամէն բան ինձի փախչիլ կը պարտադրէ : Անոր պատճառով, ինչու դրեթէ այլեւս Ֆինլանտա չեմ երթար , ինչու այն անձկութիւնը որ պատեց դիս անցած օր խմիններուս մօտ : Վանդիլ ա - նոր պատճառով ինքզինքս հեռացած զդա - ցի : Անոր կապուած եմ, հոս է բուն բա - ուր : Ամէն բանէ աւելի սիրելի է ինձի : Ահաւասիկ կեանքս կը լեցնէ , հրաչալի է, աներեւակայելի : Կրնայի երեւակայել թէ այնքան խոր զդացում մը կրնամ ու - նենալ :

Ընտանեցած տեսակ մը արդ դարձած էի. պիտի վերջացնէի կեանքս քաղցր թմրութեան մը մէջ, եւ անոր կը հան - դիպէի : Եւ այս ալեծուփ ժամանակը ուր մարդ չի դիտեր թէ ինչպէս կ'ապրի եւ ամէն հարց կարդադրուած է : Մեռած չեմ, փառք Աստուծոյ, եւ ինչ փափաք ունիմ ապրելու :

Ամբողջովին խանդավառ այս յայտնու - թենէն Սավինաքի վեր վար կը քալէր աշ - խատանքի սենեակին մէջ : Առանձին չէր ճաշած, երկու հիւրերու հետ դործի եր - կար եւ ձանձրացուցիչ խօսակցութիւն մը ունենալէ ետք, միտքը դրօսնած էր իրեն սիրելի եղած մտածումներէն :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Սելանիկէն Տոքթ. Աբրահամ Աբրահամեան տասը տոլար կը նուիրէ «Գոյամարտ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

»ապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիվրի – Կարկանէն Տիկին Վերժին Օհաննէսեանէ քսան Ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Էլիզ Քիւփէլեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու կարիքաւորներու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անասթասեան, ինչպէս նաեւ Մուսէեան, Վարանդի եւ Իբգրանեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով փութացին յայտնել իրենց ցաւակցութիւնները իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԱՆԱՍԹԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ԾԱՆՕԹ.— Դրացի, բարեկամներ փոխան ծաղկեպսակի զումար մը գոյացուցած եւ յանձնած ըլլալով այրիին, Տիկ. Անասթասեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն կը յատկացնէ 50 Ֆր. «Հայ–Բոյժ»ի եւ 50 Ֆր. Պանեէօ Քաշանի դպրոցին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Այրի Տիկին Թագուհի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ֆէսճեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարուքէ Պօյաճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղիկի նուէրով, կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆի

մահուան առթիւ :

×

Պ. Տիգրան Ներկիզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԵՒԳԻՆԷ ՆԵՐԿԻԶԵԱՆի

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՊՏՈՅՏ (ՏԷՍԻՆ)

Օգոստոս 21ի Կիրակի օր Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է պտոյտ մը, օթոքառով դէպի Պէլֆոնթէն Կապ. Խաչի կայանը, Աստուածածնայ տօնի առիթով :

Արձանագրուելու համար դիմել ընկերուհիներու Ք. Պառաւեանի, Մ. Կարապետեանի եւ ընկեր. Ս. Առաքելեանի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստ. 7ին, Շըմէն տը լա Ֆոռէ ծառաստանին մէջ :

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ գաղութէն հանգանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ – Լուպէ, Պառ – Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ՆՈՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ
ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆԻ

«ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐ»
ԵՒ
«ԱՌԱՆՑ ՍԻՐՈՅ»

Տաղաչափեալ թատերգութիւնը պարունակող գրքոյկը՝ 10 Ֆրանք :

Ստանալու համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

K.-V. MAKSOUDIAN
53, Rue Richer — PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Վերադարձ Յուլիսի խումբերու.—

ԼԻՈՆ կը հասնին Կիրակի առաւօտ 31 Յուլիս, Փեռաշ ժամը 8·53ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ կը հասնին Կիրակի 31 Յուլիս, Սէն Շարլ, կէսօրէ ետք ժամը 14·30 :

ՓԱՐԻԶ կը հասնին Երկուշաբթի Օգոստոս 1, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Սքուառ Մոնթոլոն, Փարիզ : Ուշացած ծնողքները իրենց զաւակները կը գտնեն Կ. Խաչի գրասենեակը :

Մեկնում Օգոստոսի խումբերու.

ՓԱՐԻԶ Կիրակի 31 Յուլիս, առաօտեան ժամը 7·30, Սքուառ Մոնթոլոնէն, Փարիզ (9), մեթրօ Քատէ :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Երկուշաբթի Օգոստոս 1, Սէն Շարլ կայարանէն ժամը առաւօտեան 11·55 :

ԼԻՈՆԷՆ Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս մէկին, Երկուշաբթի օր կէսօրէ ետք ժամը 16ին Փեռաշ կայարանէն, մուտքի մեծ ժամացոյցին առջեւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, «Յառաջ»ի վարչութիւնը կը յիշեցընէ թէ միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի : Ջերմապէս կը խնդրէ նաեւ որ ազդերը ըլլան ընթեռնլի, գրուին թուղթին մէկ երեսին վրայ միայն, յստակ գրուին մանաւանդ յատուկ անունները : Հակառակ պարագային թերթիս խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ սխալներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի, Խանասորի արշաւանքին տարեդարձը կը տօնուի, այս Կիրակի Շաթօ տը Պօրըկարի պուրակին մէջ :

Օթօքարը կը մեկնի Կ. Խաչի դպրոցին առջեւէն ժամը 9ին, ժամը 9·15ին Ռիւ տը Լա Փլէն, 9·30ին Փրէֆէքթիւրին դիմամը, 9·30էն ետք կարելի է մինչեւ 9·50 սպասել, Քուռ Պերիայի սովորական վայրերը :

Նախատեսուած է հաճելի գեղարուեստական բաժին եւ ճոխ պիւֆէ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Պ. Թէսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ հայկական դաշտահանդէսներու վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

RUE DES DORIS, par les SABLES D'OLONNE

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Հաւաքական մեկնում, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին Մշակոյթի Տան առջեւ :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին այս տարի եւս կազմակերպած է դաշտահանդէս մը 31 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն (Թրիբիէ) շան ա Պարժ ծառաստանին մէջ, հայկական նուագ եւ պարեր :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով եւ շամփուր :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16-18 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
31
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE
31 JUILLET
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10674

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.674

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԷ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Քառասունեւմէկ տարիներ առաջ, երբ մեր ողբացեալ խմբագրապետը կը ձեռնարկէր այս թերթին հրատարակութեան, իր խմբագրականին մէջ, կը ներկայացընէր գործը զոր պիտի կատարէր, ոչ այնքան երկար տարիներ, վասնզի ինք որ հանգրուան մը կը նկատէր դաղութները, դտած էր — դժբախտաբար — իր վերջին կայանը — առանց հասնելու մինչեւ հայրենիք: Այսքան երկար չէր կարծեր անշուշտ դաղութներու կեանքը՝ երբ կը գրէր.—

« Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները, որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար: Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը: Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս, եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն: Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ասիական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ անոր կեանքի բարիքներով»:

Բայց հանգրուանները կ'երկարին, ու նոր հանգրուաններ կը ստեղծուին մինչեւ Քանատա, մինչեւ Աւստրալիա, եւ հայրենիքը, խեղդուած իր նեղ սահմաններուն մէջ, կը մնայ մենաշնորհը՝ անոնց որոնք Հոկտեմբերեան առաւօտ մը, ուղեցին ասպարէզ կարդալ աշխարհին եւ ջընջել հայրենիքի գաղափարը:

Տարիները ցոյց տուին թէ չյաջողեցան իրենց առաքելութեան մէջ, վասնզի կարելի է ջնջել սահմաններ, բայց կը մնան գաղափարները՝ անջնջելի եւ յաւերժական:

Քառասունեւմէկ տարի է արդէն որ այս թերթը, հաւատարիմ իր հիմնադրին գաղափարականին, ստանձնած է ապերախտ գործ մը, զոր կը փորձէ կատարել լաւագոյն ձեւով:

Այսօր յետադարձ ակնարկ մը եթէ նետենք մեր կտրած ճամբուն վրայ, կրնանք ըսել թէ գոհ չենք մեր տարած աշխատանքէն: Գոհ չենք վասնզի բաւական բան սորված ենք, այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ, գիտնալու համար թէ միայն ազէտը կրնայ գոհ ըլլալ իրմէ, իր գիտցածէն եւ իր աշխատանքէն:

Բայց «Յառաջ» եղած է եւ կ'ուզէ ըլլալ դաղութի մը պատկերը: Զափահաս դաղութի մը, որ քառասուն երկար տարիներ զարգացուցած է իր միտքը երկրի մը մէջ ուր բանուորէն մինչեւ մտաւորականը, սնած է քարթեղեան տրամաբանութեամբ, սորված է դատել, չտարուիլ միայն զգացողական նշանաբաններով:

Իրրեւ Ֆրանսահայ օրաթերթ, «Յառաջ» միշտ կուռ կերպով կառչած այն գաղափարականին, որուն ծառայած է իր հիմնադիրը եւ որմէ երբեք չէ շեղած, իր սիւնակները միշտ լայն բացած է այն ձեռնհաս գրիչներուն, որոնցմէ կարելի է բան մը սորվիլ, որոնց ըսածները եթէ ընդունելի ալ չըլլան բոլորէն, օգտակար են միտքեր սրելու եւ գրական վիճաբանութիւններ ստեղծելու համար: Հարկ է, ի վերջոյ, տեղ քայլ չընել, մանաւանդ չնահանջել, այնպիսի օրերու երբ ակներեւ է թէ ժամէ ժամ կը նահանջենք, առանց նոյնիսկ երդելու:

Իր նոր հանգրուանի սեմին, Յառաջ, որ այսօր իր 42րդ տարին կը սկսի, պիտի շարունակէ իր ճամբան, քալելով ժամանակին հետ, սորվելով եւ սորվեցնելով, նոյն հաստատակամութեամբ եւ նոյն վճռականութեամբ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց եւ խոչընդոտներուն, որոնք երբեք պակաս չեն եղած իր ճամբուն վրայ, այն անվարան համողումով թէ լաւագոյնս ծառայած է այս դաղութին եւ այս ժողովուրդին, ինչպէս կը փաստէ իր վայելած լայն ժողովրդականութիւնը:

« ՅԱՌԱՋ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ Փարիզ վերադարձաւ տեսնուելէ ետք նաեւ վարչապետ Քատարի հետ:

ՊԱԼԹԻՄԸՐԻ մէջ ցեղային բուռն կը-ռիւներ տեղի ունեցած են: Ոստիկանութիւնը միջամտած է:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Լոնտոն վերադարձաւ 24 ժամ Ուոչինկթըն անցընելէ ետք, ուր փորձեց համոզել Ճոնսընը, որ Ամերիկա զօրավիգ կենայ բրիտանական ոսկիին:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդին մէջ Ֆրանսայի պատուիրակը ցաւ յայտնեց Իսրայէլի եւ Սուրիոյ միջեւ պատահած միջադէպերուն համար, դատապարտելով երկու կողմերն ալ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Լ. Էրհարտ տեսակցութիւն մը չնորհած է Նօյը Ռէուփէի, ուր կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա քաշուած է ՕԹԱՆէն բայց ոչ Ատլանտեան կազմակերպութենէն, կենսական տարբերութիւն մըն է ասիկա:

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ զինուորական ապըստամբութիւն մը ծագած է եւ ըստ առաջին լուրերուն բանակի մէկ մասը ձեռք առած է իշխանութիւնը: Կ'ըսուի նաեւ թէ Զօր. Իրոնսի, Նիժերիոյ վարչապետը, ըմբոստներուն ձեռքը ինկած է:

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, դաշնակցային Գերմանիան, որ իր պաշտօնական յարաբերութիւնները խզած է Սուրիոյ հետ, հիւպատոսարան մը բացած է, սուրիական կառավարութեան դիմումին վրայ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը Լոնտոնէն Նիս հասած է, ուր պիտի մնայ քանի մը օր, իր շքախումբին հետ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ համալսարանին մէջ, խօսած ճառին ընթացքին, Նասր հրաւիրած է Եգիպտացիները որ «սեղմեն իրենց զօտիները»: Ծանօթ է որ երկիրը տնտեսական տագնապի մէջ է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութիւնը կը շարունակէ Իմպրոս եւ Թենետոս կղզիներու «ապահելլենացումը»: Ցոյները սկսած են դաղթել:

ԱՏԷՆԻ մէջ բրիտանացի գնդապետ մը սպաննուած է:

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերվարական երկու կուսակցութիւնները (Սառակաթ) եւ Նեննի) տասնեւինը տարի առանձին գործելէ ետք, հաշտուեցան եւ ձուլուեցան: Այս ձեւով վերակազմուած ընկերվարական կուսակցութիւնը վեց միլիոն ձայներ կ'ունենայ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ալ Հայաթը կը գրէ թէ Իսրայէլ հիւլէական ռումբ պատրաստելու ի վիճակի կ'ըլլայ Սեպտեմբերին, նիւթը ապահովելով Ֆրանսայէն: Ֆրանսական շրջանակները կը հերքեն այս լուրը:

Օրը Օրին

ՄԵՐ ԲՈՒՐԴԸ ՄԵՆՔ ՄԱՆԵՆՔ

Մինչեւ չհրաժարինք մեր վիպական միամտութենէն եւ հոգեշուհ բաղձանքներով ու մաղթանքներով օրօրուելու ազգային մեր ինքնատիպ խառնուածքէն, դժուար թէ կարենանք շիտակ ձեւը գըտնել՝ «հայկական հարց» կոչուած թնճուկը լուծելու կամ լուծել տալու համար:

Տասնամեակ մը եւս ու արդէն հարիւր տարի պիտի ըլլայ որ մենք ալ քաղաքական – դիւանագիտական կրկէսը իջեր ենք, «փչես, վար կ'իյնայ» կերպարանքով մը:

Այո՛, փչեն վար կ'իյնանք այդ կրկէսին մէջ: Որովհետեւ թնդանօթ չունինք որ արձակենք, հրասայլ չունինք որ վրան ցատկենք, օդանաւ չունինք որ վերէն վար ռումբ թափենք ու բանակ չունինք որ կրակենք, երբ մեր արդար պահանջներուն ականջ չկախեն: Կամ խնդան անոնց վրայ աներեսաբար:

Վա՛յ այն անզօր պահանջատէր ժողովուրդին որ իր պահանջներուն ցուցակը սուինի մը ծայրը անցուցած չէ: Ու կը սպասէ զոհացում ստանալ եւ տէր ու տիրական դառնալ իրմէ գողցուած հողերուն՝ ասոր անոր կռնակը շոյելով:

Ի քծինս հարկանելով:

×

Հաւատացէք որ մեր ըրածը տարբեր բան մը չէ՝ հարիւր տարիէ ի վեր:

Ցոյց տուէք մեզի պէս անզէն ու անպաշտպան ժողովուրդ մը, որ մեզմէ աւելի անգլիասէր, ֆրանսասէր, ռուսասէր կամ ամերիկասէր ըլլայ:

Չկայ: Ափրիկեան ու ասիական ցամաքամասերուն վրայ ցանցնուած ամէնէն տկլոր բազմութիւններն անգամ, այսօր, շփացած, գլուխ կը բռնեն Մեծերուն:

Իսկ մենք կը շարունակենք սէր շռայլել ամէնուն, ամէն տեղ: Որովհետեւ, հարիւր տարի առաջ մեզի սորվեցուցեր են. — Անգլիացիին, Ֆրանսացիին, Ռուսին եւ Ամերիկացիին հետ անուշութեամբ խօսելու ենք որ անոնք ալ մեզի հետ մեղրով ու շաքարով խօսին եւ մեր խնդիրը կարգադրեն ...

Դժբախտաբար, քանի անո՛ւշ անո՛ւշ ժպտեցանք — կամ քնացանք — այնքան ետ գացինք: Ու այնքան աչքէ ինկանք:

×

Եւ ի՛նչ սրտառուչ համակրութիւններ մեզմէ՝ կարգ մը ծանօթ անձնաւորութեանց հանդէպ:

— Լոյտ Ճորճը հայասէր էր...

— Ո՞վ ըսաւ, ո՞վ կլլեցուց քեզի այդ առասպելը, հայրենակից ...

— Ազգին մեծերը անանկ կ'ըսեն, ես ո՞վ եմ որ պիտի չհաւատամ ...

Եւ սակայն Լոյտ Ճորճ հայասէր չէր: Ընդհակառակն, կարելի է ըսել որ քիչ մըն ալ մեզի դէմ էր: Կամ, աւելի ճիշդը մեր յաւակնութեանց, մեր անհամեստ պահանջներուն դէմ — Ծովերէ՛ ծով Հայաստան՝ *ա լա* Նուպար փաշա...

×

Երկրորդ աշխարհամարտէն տարի մը առաջ, այս թերթին մէջ թարգմանաբար ամփոփած էի ողբացեալ վարչապետին յուշերու երկրորդ հատորը, որ մանրամասնօրէն կուտայ Թուրքիոյ հետ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագրին յարակից դէպքերու, ժողովներու, բանակցութեանց եւ ըսի – ըսաւներու պատմութիւնը:

Հայոց ազգը այն ազգն է որ կը յիշէ թէ հինգ, տասը տարի առաջ կաթողիկոսին ինչ՛ համեղ կերակուրներ հրամցուցած էր, — կրնայ մէկիկ մէկիկ համրել — բայց չի յիշեր իր կարդացած քաղաքական պատմութիւնը:

Քանի մը օրէն, ականջէն պիտի քաշեմ այդ քնացած յիշողութեան ու նորէն պիտի պատմեմ Լոյտ Ճորճի պատմածները:

Այսօր, կը բաւէ որ ըսեմ թէ «հայասէր» Լոյտ Ճորճը, գրեթէ միակ «*կոսպոնէ*»ն էր որ վճռապէս դէմ էր Կարինը Հայաստանի հողերուն կցելու ծրագրին:

Որովհետեւ, կը բացատրէր, Կարնոյ մէջ Հայ մնացած չէ եւ Թուրքերը այնտեղ մեծամասնութիւն կը կազմեն:

— Ա՛ռ քեզի հայասիրութիւն, բարեմիտ հայրենակից ...:

Եւ, տարօրինակ երեւոյթ, Կարինը Հայաստանի հողերուն կցելու ծրագրին համաձայն էր արտաքին նախարար Լորտ Քըրզընը:

Մէկը — առաջինը — Ազատական կուսակցութեան անդամ եւ Կլետըսթնի շառաւիղ, միւսը թթու Պահպանողական կուսակցութեան անդամ եւ Տիզրայելիի լուսաղբար:

Իսկ Հայոց ազգը իր զաւակներուն դաս կուտար.

— Անգլիոյ Ազատականները մեզի հետ են...

×

Հայոց ազգը, 1918էն ի վեր, կը պանծացնէ զօրավար Էլընպիի անունը:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ Անգլիացի զինուորականը, անգամ մը, դիւանագիտաբա՛ր, Հայ ունկնդիրներու ներկայութեան յայտարարած է եղեր.

— Պատիւ ունիմ ըսելու որ Հայ քաջ զինուորներ ալ կային Պաղեստինի իմ բանակիս մէջ ...

Կամ ասոր նման փաղաքշական մը:

Բայց Հայոց ազգը լուր անգամ չունի որ այս նոյն բարեկիրթ ու դիւանագէտ « Հայասէր »ն էր որ կ'իմացնէր իր կառավարութեան թէ «թոյլ պիտի չտամ որ Կիլիկիայէն փախչող թշուառ ու անբաղձալի Հայեր ցամաք ելլեն »:

— Ա՛ռ քեզի ուրիշ Հայասէր մը, աղաւնեմիտ հայրենակից ...

×

Անշուշտ, այս թերթին ընթերցողներէն մէկը կամ միւսը պիտի բողոքէ.

— Սխալ ես ... Լոյտ Ճորճը, Խորհրդարանի 1917, Դեկտեմբեր 21ի նիստին կը յայտարարէր թէ Հայաստանը նորէն Թուրքերու տիրապետութեան ներքեւ չէր կրնար դրուիլ ... Երկու շաբաթ ետքն ալ, 1918 Յունուար 5ին, նորէն կը կրկնէր թէ Հայաստան (եւ մնացեալները) ինքնորոշման իրաւունք պիտի ստանային ... Այս կէտերը մոռցեր ես, Եւրոպացի ...

Մոռցած չեմ: Բայց միեւնոյն ատեն ալ մոռցած չեմ այն ճշմարտութիւնը թէ վարպետ քաղաքագէտին հրապարակային ճառը, օրինակ, Խորհրդարանին մէջ, եւ անոր տեսակէտը սակարկութեան կանանչ սեղանին բոլորտիքը, միեւնոյն հարցին մասին, ամէն ատեն ալ իրարու կէտ առ կէտ ներդաշնակ չեն:

Լոյտ Ճորճ չէր ուզած որ Կարինը մեզի տրուէր:

Ուրեմն, հայասէր չէր հայ ժողովուրդին հասկացողութեամբ: Մնացածը մեզ չի հետաքրքրեր:

×

Մեզի «բարի լոյս» ըսողին հայասիրութիւն վերագրելով ընդարմացում յառաջ կը բերենք մեր այգիին մէջ:

— Եղբայր, Անգլիացիք մեզ շատ կը սիրեն... Հարկաւ մեզի համար բան մը կը մտածեն կոր ...

Մեզի համար որեւէ բան մտածող չը-կայ: Ամէն ազգ իր բուրդը կը մանէ եւ իր գուլպան կը հիւսէ:

Մենք ալ մեր բուրդը պիտի մանենք մեր ձեռքերով ու մեր գուլպան պիտի հիւսենք մեր մատներով:

Բայց մաս – մաքուր ապակիներով ակնոցներու պէտք ունինք:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԲԱՌԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Հին Կտակարանի փրոզելիքը չի ճանչնար Նոր Կտակարանին փրոզելիքը :

Նոյն բառն է, սակայն(*) :

Նոր Կտակարանին մէջ Մատթէո՛ն է որ բառը կը գործածէ առաջին անգամ. « Վա՛յ ձեզ ղպրայ եւ փարիսեցւոց կեղծաւորայ, որ յածիք ընդ ծով եւ ընդ ցամաք՝ առնել եկամուտ մի, եւ յորժամ լինիցի, առնէք զնա որդի գեհենի կրկին եւս քան զձեզ» (Մատթ. ԻԳ. 15) :

Այս հատուածը մաս կը կազմէ Յիսուսի ծանօթ վայելքութեան, զոր կը կրկնէ Ղուկաս՝ բայց տարբեր խմբագրութեամբ (Ղուկ. ԺԱ. 44) : Եւ, ուրեմն, Ղուկաս փրոզելիք բառ չունի, ինչպէս չունին Մարկոս եւ Յովհաննէս :

Եթէ ունենայինք Մատթէոսի վկայութի՛ւնը միայն, կարելի պիտի չըլլար հասկնալ թէ ի՛նչ կը նշանակէ փրոզելիք, վասնզի կազմուած պարբերութիւնը ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ... իթոս ու փաթոս :

Բարեբախտաբար, Ղուկաս առէպ կը գործածէ նոյն բառը Գործքին մէջ,— Գլ. Ր. 10, Զ. 5, ԺԳ. 43 :

Այս երեք վկայութեանց մէջ՝ առաջին երկուքին ղէմ մեր դրաբարը կը դնէ եկ, երրորդին ղէմ՝ եկամուտ, — ինչպէս Հին Կտակարանը : Աշխարհաբարը կը դնէ մէյ մը նորահաւատ, ուրեմն Հին Կտակարանէն տարբեր :

Եւ սակայն երրորդ վկայութիւնը տարբեր բան մը կ'ուզէ ըսել կարծես, երբ կը դրէ· « ... ի պաշտօնէիցն եկամտից» , որու համապատասխան՝ աշխարհաբարը կուտայ «նորահաւատ բարեպաշտներ » , Քրամփոն՝ փրոզելիք ատտոադէօր, Օս-Թեբլվալտ՝ փրոզելիք էրէնեան Տիէօ, Օլ-Թրամար՝ փրոզելիք փիէօ, անդլերէնը՝ բիլիվըս փրասիլայք, յունարէնը՝ սեվոմենոս փրոսելիթոս,— առէք Թուրքերէնն ալ, միւհթէտի էիլ ի թաֆվա իրրեւ վը-բայէն ... սալաթա :

Ինչպէս կը տեսնէք, դրեթէ բոլորն ալ կը պահեն փրոզելիք բառը : Միայն մեր դրաբարն է որ կը դնէ եկամուտ, եւ դերմաներէնը՝ որ կը դնէ եուտրընկենոսըն, յունարէն սեվոմենոս բառն ալ Թարգմանելով կոթըսփիւրխթիկ, նմանօրէն Օս-Թեբլվալտի :

Գերմաներէնը, այս բառափոխութեամբ կամ Թարգմանութեամբ, կը յայտնի Թէ լուծած է փրոզելիք բառին գաղանիքը, հետեւելով Ս. Գրոց բանասիրական հին դպրոցին, որ փրոզելիքները կը համարէր հրէացածներ, կէս-Հրեայ, (ծնունդով Հելլէն կամ, ընդհանուր բառով մը, հեթանոս, բայց յետոյ մովսիսականութեան յարած, — փայեէն՝ fոնվերբի o ժիւտայիսմ) :

Կ'առարկեմ :

Եթէ փրոզելիքը այն անձն է, որ «դառնայր ի հեթանոսութենէ ի հրէութիւն » կամ, եթէ կ'ուզէք, «ի քրիստոնէութիւն», ուրեմն ինչո՛ւ փրոզելիք չէ կոչուած Կոռնելիոս հարիւրապետը, «վկայեալ յամենայն ազգէն Հրէից» (Գործ. ժ. 22) , բայց փրոզելիք է կոչուած Նիկողայոս Անտիոքցին (Գործ. Զ. 5), որ յեռաղատին պիտի դառնար քրիստոնէական աղանդի մը «առաջի» տեսարանը (Յայտ. Բ. 6) : Ինչո՞ւ փրոզելիք չէ կոչուած Տիտոս Յուստոսը, բնիկ կորնթացի, որ «դառնայ ի հեթանոսութենէ ի քրիստոնէութիւն», — Պօղոսը վկայ (Գործ.,ԺՀ. 7) : Վերջապէս ինչո՞ւ փրոզելիք չէ կոչուած Տիմոթէոսը, բնիկ Լիւստրացի, որ«դառնայ ի հեթանոսութենէ ի հրէութիւն»՝ քանի որ թլփատուեցաւ (Գործ. ԺԶ. 3), կամ « ի քրիստոնէութիւն», վկայ Պօղոսի երկու Թուղթերը առ Տիմոթէոս :

Ընդհակառակն, Պօղոսի ուղեկիցը , Ղուկաս, բաւական կը համարի «այր բարեպաշտ եւ երկուղած յԱստուծոյ» կոչել Կոռնելիոս հարիւրապետը՝ «ամենայն տամբ իւրով» : Իսկ «պաշտօնեայ Աստուծոյ» կը կոչէ Տիտոս Յուստոսը :

Բայց ինչ կը նշանակէ «պաշտօնեայ Աստուծոյ » :

Պաշտօնեայ բառին յունարէն համապատասխանը կը նշանակէ սպասաւոր,— այդ իմաստով ալ գործածուած է մէկ անգամ (Գործ. ԺԳ. 5) : Յունարէն արմատա-կան իմաստով՝ կը նշանակէ թիավարող , բայց Ղուկաս գոյն կը գործածէ յաճախ բարեպաշտ կամ «երկիւղած յԱստուծոյ» (սեվոմենոս թոն Թէոն) նշանակութեամբ :

Արդ, բացատրութեան կարօտ պիտի չըլլար՝ եթէ միայն դրուէր «ի պաշտօնէից Աստուծոյ», բայց բացատրութեան կարօտ է « ի պաշտօնէիցն եկամտից » տարակը : Բա՞ռ մը ինկած է տարակէն դուրս : Ընդհակառակն, աւելի կը դանեն բառ մը, այն պատճառաբանութեամբ թէ փրոզելիք եւ սեվոմենոս համազօր բառեր են,— այդ պարագային՝ պէտք է ենթադրել թէ փրոզելիքը անծանօթ բառ մըն է, ծագումը անծանօթ, ու լուսանցքին վրայ իրրեւ բացատրութիւն դրուած սեվոմենոս բառը բնագրին մէջ մտած է յատուկին, ու դրկած, փաթթուած, առմուանցած, չբաժնուելու պայմանով այլեւս :

Որպէսզի ցոյց տրուի թէ կատարեալ է չփոթութիւնը, կ'արժէ բերել երեք վկայութիւն եւս.

1.— « ի պաշտօնէիցն նորահաւատից » (Գործ. ԺԳ. 43) :

Եթէ նորահաւատը փրոզելիք է, պաշտօնեան ի՞նչ է : Լիւսս եւ Փոլմ(պ) կը մեկնեն փրոզելիք կոչել մէկն ու միւսը :

2.— «Զպաշտօնեայ կանայս դպաստս » (Գործ. ԺԳ. 50) :

Եթէ պաշտօնեան փրոզելիք է, դպաստը ի՞նչ է,— կարդացէք պատմութիւնը եւ փնտռեցէք դպաստութեան փաստը : Լիւսս եւ Փոլմ(պ) կը կարծեն թէ Եահվէ պաշտող, մովսիսականութեան հետեւորդ կիներու մասին է խօսքը :

3.—«Պաշտօնէիցն հեթանոսաց էր բազմութիւն յոյժ, եւ ի կանանց ղէխաւորաց ոչ սակաւք» (Գործ. ԺԷ. 4) :

Ի՞նչ «կը պաշտէին» այս «ղէխաւոր» կիները, բացատրութիւնը կը սպասեմ ա-նոնցմէ , որոնք բոլոր այս «պաշտօնից» հետեւը «նորահաւատ» կը տեսնեն կամ փրոզելիք :

Այս բառին չուրջ չա՛տ... ճամբորդած են ոչ միայն բանասէրները, այլեւ հրեայ բարբառները , (Երուսաղէմի Թալմուդին մէջ, տպ. Մէգոննէօվ, Ա. հատոր , Պերախոթ, էջ 334, Դ. հատոր, Երամոթ, էջ 18 եւ 118, Ե. հատոր, Քիտտուշին, էջ 272), որոնք հին Կտակարանէն ներչըն-չուած տեսութիւններ են եւ արժէք չեն ներկայացներ :

Բայց եւ այնպէս հրեայ եւ քրիստոնեայ մտաւորականներ չա՛տ հաղորդուցած են բառը իրենց մեկնութիւններով,— սոսկ պէս :

Փրոզելիքը այլազգ մըն է, օտարական կամ պանդուխտ՝ ըստ այս մեկնիչնե-րուն, փրէմպլիւկ՝ ըստ ղերմանի բանա-էրներուն, որ կ'ընդունի Թլփատութիւնը եւ այս պարզ անդամահատութեամբ կ'անցնի հրէութեան : Ուրեմն, հատ-տուրաց մը կամ դաւանափոխ մը չէ մի-այն, այլեւ ազգուրաց մը կամ ազգափոխ մը : Իր բնականէն իրաւունքներուն մէջ եւս կը կատարուի փոփոխութիւն մը ,— հարազատ ընտանիքը կը դառնայ օտար , այնքան որ չի կրնար այլեւս ներկայանալ իրրեւ ժառանգորդ : Բայց լինք եւս չի կրնար ներկայանալ իրրեւ կատարեալ Իսրայէլացի, — առնուազն երկրորդ, եթէ ոչ երրորդ սերունդէն առ միայն կը համարուի իրական, ճշմարիտ Իսրայէլացի : Ահա թէ ինչո՛ւ երբ փրոզելիքը, մինակ, այսինքն իր տան մէջ կ'ապօթէ , պարտաւոր է ըսել· «Աստուած Իսրայէլացւոց » :

Այս փրոզելիթեան աւանդութիւններէն կուգան մեր ապօթքները եկեղեցիներու մէջ · «Աստուած Աբրահամու, Իսահակայ եւ Յակոբայ» :

Իսկ երբ փրոզելիթը կ'ապօթէ սինակո-կի մէջ, պարտաւոր է ըսել· «Աստուած հարցն մերոց» : Իսրայէլացի մայր ունե-նալէն ետքն է միայն որ փրոզելիթին դաւակը իրաւունք կ'ունենայ ըսել իր ա-պօթքին մէջ· «Աստուած հարցն մերոց» :

Միշտ համաձայն բարբառներու , փրոզելիթները կը դասակարգուին երկու խումբերու մէջ·

1·— ճշմարիտ փրոզելիթներ, որոնք կը հետեւին մովսիսական պատուիրանքներու ամբողջապէս, ամենայն խստութեամբ , — ծոմ պահել , շաբաթ օրը հանդիստ բե-նել, զլուխը ղերծել, տուրք վճարել տա-ճարին, անունդի սեղմումները յարդել , թլփատուիլ : (ճշմարիտ փրոզելիթ դառնալու պայմանները՝ տես Գիրք Թուոց , Զ. 18) :

2·— Դրան փրոզելիթներ, որոնք «ուղղկիցները» են կամ Պաղեստինէն դուրս ապրելով, միջավայրին ենթակայ, թլփատութենէ եւ սնունդի սահմանափա-կումներէ ազատ են :

Պօղոս, այս տեսութեամբ, ղրան փրո-զելիթ էր, բայց երբ ճշմարիտ փրոզելիթ ձեւանալով, ղլուխը ածիլած՝ ինչպէս ա-մէն ուխտաւոր, լուացուած ու մաք-րուած՝ ըստ կանոնի, մտաւ տաճար, հակառակորդի մը ցուցմունքով՝ արտաք-սուեցաւ տաճարէն, որու բակին մէջ քիչ մնաց որ սպաննուէր ծեծի տակ (Գործ , ԻԱ. 31) :

Այնուհետեւ Պօղոս կը թողու հրէական հողը՝ առանց հետեւելու Պետրոսի,— որ այս անդամ ալ ուրացաւ մովսիսականու-թի՛ւնը՝ բայց չուտ ետ դարձաւ,— գնաց գործել Սիփրոսի մէջ, հրէական դաղութ-ներուն քարոզելով վարդապետութիւն մը, իրականին մէջ՝ բարեխառն հրէութիւն, յարութեան հաւատքի մը չուրջ, (փլէպը յուղող ու կախարդող տաղնապ մը՝ այդ օրերուն), հիւսելով յոյսի, սպասումի , մխիթարութեան, խաղաղութեան գրա-կանութիւն մը, անդրշիրիմեան կեանքի մը մխիթիք պատկերը, իրար մէջ ցնելով ծիսական բարեպաշտութեան դանազան խմբաւորումներ, զոր կրնանք կոչել սե-բէական , եւսեբեան, եւլարեան բոցա-վառ ազանդներ, — ահա ձեզի ակունքը՝ այսօր հանդչած , երբեմն ճաճ ու յոր-դած հրեղէն գետին, որ կը կոչուի քրիս-տոնէութիւն :

Բայց դեռ չպարզուեցաւ փրոզելիթ բառին ծագումը :

Իմ բոլոր այս պրպտումներուս արժէքն այն է թէ հասայ մինչեւ հոն՝ ուր կը մնայ մերժել Հին ու Նոր Կտակարաննե-րու մասնագէտ բանասէրներուն ու բար-բունիներուն բացատրութիւնները : Ան-չուշ, մերժել փրոզելիթ բառին տրուած սահմանումները չի նշանակեր լուծել բա-ռին դաղանիքը :

Կը մնայ ներկայացնել վարկած մը իր-րեւ եզրակացութիւն :

Փրոզելիթ աղեքսանդրեան բառ մըն է , եղիպտական յունարէնի բարբառային մը-նացորդ : Եօթանասնից Թարգմանութեան մէջ գործածուած է երբայերէն գեր բա-ռին համարժէք : Բայց այս վերջին բառը պղտոր գոյն մը կը ստանայ ժամանակին ժանդով, տեղ տեղ բարբառային այլա-փոխութեամբ , այնպէս որ Աղեքսան-դրացիք եւս չփոթի կը մատնուին մեղի անծանօթ իրենց բառին գործածու-թեամբ : Ապացո՞յց, — գեր երբայերէն բառը չէ Թարգմանուած երկու տեղ (· ԺԲ. 19 եւ ես. ԺԴ. 1), ու գործածուած նոյն երբայերէն բառին մէկ այլ ձեւը , գիյօրա, ըստ արամերէն լեզուին կատա-րած փոփոխութենէն (միւթասիոն) : Թալ-մուտարանները յետագային նոյն բառէն կազմած են բայ մը, սը ֆոնվերբիո նը-շանակութեամբ :

Այլ առակ լուսրուք, — վոկիւէ կը կարծէ թէ երբայերէն գեր եւ յունարէն փրոզելիք բառերը կը նշանակեն աշխար-հական, այսինքն ոչ - քահանայական առմէ, հիմնուելով Ղեւտ. ԻԲ. 10 կամ ել. ԺԲ. 19 հատուածներուն վրայ :

Այդ պարագային, պէտք է ընդունիլ թէ նոյն բառը, երբ կը հասնի Նոր Կտա-կարանի տարիքին, կը փոխէ ... առ-մը, ինչպէս եւ աշխարհական դիտա-տուրմը, առանալով կրօնական կարդ ու հանդերձանք :

Ահա թէ ինչո՛ւ փրոզելիթները Նոր Կտակարանին մէջ կը կոչուին «պաշտօ-նեայ Աստուծոյ» կամ «երկիւղած յԱստուծոյ» կամ «այր բարեպաշտ», — այդ բա-րեպաշտներն էին, ապահովաբար պան-դուրներ, որոնք յետագային պիտի ստեղծէին խայտաճամուկ «եկեղեցիներ», ինչպէս բարեպաշտութիւնը, աշխար-հէն հրաժարելու, ամպերէն կախուելու , կեանքը արհամարհելու, տեսիլքներով ապրելու վարժութեամբ, փարանոյաֆ քարոզիչներ , զոր բժշկութիւնը կ'ան-ուանի մէկ բառով ,— հիւանդներ :

Շ. ՆԱՐԳԻՒՆԻ

(*) Այս *փրոզելիթ* բառը, ինչպէս գրեցի նախորդիւ, մերոնք թարգմանած են երբեմն *եկամուտ* , երբեմն *եկ*, երկու Կտակարաններուն մէջ եւս անխտրաբար : Համաբարբառը (Թադէոս վրդ·) կը համրէ 4 *եկամուտ* եւ 43 *եկ*, (գրած է *եկն* , որ սխալ է) : Այս բոլորը, սակայն, ոչոյն բառին թարգմանութիւնը չեն,— օրինակ՝ Ցորի մէջ գործածուածը *փրոզելիթ* չէ, այլ *էփիլիթոս* :

Այն կասկածը, որ ինծի թելադրեց գրել այս ուսումնասիրութիւնը, թէ յունարէն բառ չէ *փրոզելիթը*, — առաջի՛նն եմ , համայն հրիստոնէական մատենագրական գործերուն նուիրուած բանասէրներուն մէջ, որ հրապարակ կը նետեմ այս կասկածը,— կարելի է ապացուցանել նաեւ այն իրողութեամբ թէ շփոթութիւն մը կայ օտարական բառին շուրջ, վկա՛յ հին պատմական իրաւաբանութեան փշրանքները՝ Մովսէսի Հնգամատեանին , Համմուրաբիի եւ Պղատոնի Օրինագիրքերուն մէջ : Կը բաւէ, կը կարծեմ, բառերու համեմատական ճնճուղիւն մը կատարել՝ առայժմ առնելով Պղատոնի յիշեալ գիրքը եւ մերոնց հայերէն թարգմանութիւնը , ուր «օտար» (*ալիլքոս*) եւ «փոխաբնակ» (*մէթէկ*) բառերուն fով (տես հայերէն թարգմանութիւնը, Վենետիկ, 1890, էջ 343 եւ 344) տարուց մը չէ *եկ* բառին ներկայութիւնը :

ՅԱԿՈՒ ՏԷՐ-ՅԱԿՈՒԲԵԱՆ

Կեսարիոյ արեւելքը, լեռներով շրջապատի մը մէջ գեղեցուած հայախօս փոքրիկ գիւղ մըն է Էֆքէրէն, իր Ս. Սահակեանց եկեղեցիով ու հայ վարժարանով :

Հոս էր որ 1881 Յուլիս 5ին ծնաւ Յակոբ Տէր – Յակոբեան : Ուսումնասէր լրագրավաճառ Գալուստ աղային զաւակն էր ան :

1884ին, տակաւին երեք տարեկան իր ծնողքին հետ գնաց Պոլիս ու մինչեւ 1894 հետեւեցաւ Թաղային վարժարաններու : 13 տարեկանին վճռեցաւ դրկուեցաւ, Մխիթարեաններու վանքը, որպէս վարդապետացու :

Սակայն հոգեւոր կոչումը պակսեցաւ իրեն ու չարաթի մը եաքը վերադարձաւ Պոլիս, ու յաջորդ տարի, 1895ին, ուսուցչեց Գումգափուի Դրօսի Պօղոսեան-Վաւրվառեան վարժարանին ընթացքը : Ցոյժ միջոց մը չունան իր հօրը օգնելու , սակայն վերջին փորձ մըն ալ ըրաւ՝ դիմելով իր միջնակարդ ուսումը աւարտելու, եւ երբ 1895ի դէպքերէն եաքը կեդրոնական-նը վերաբացուեցաւ, 1896ին, Տէր – Յակոբեան հետեւեցաւ անոր դասընթացքնե-րուն, մինչեւ 1900, երբ այլեւս ջնատած՝ Թողուց վարժարանը կիսաւարտ : կեդրոնականի մէջ իր հայերէնի ուսուցիչը և-ղեր էր Հրանտ Ասատուր, որ պնահատեր էր Տէր – Յակոբեանի գրական ձիրքը, ու 1899ին միջնորդեր էր Ղազար Բոլատի « Ծաղիկ» գաւեչտաթերթին խմբագրութեան մօտ, որպէսզի հրատարակուի իր աշակերտին անդրանիկ գրութիւնը, «Հին-ըն ու Նորը» վերնագրով փոքր Թատերախաղ մը : Երկու տարի եաքը, 1902ին, երբ կարապետ Փանոսեան վախճաներ էր ու « Մանդումէի էֆքեար» օրաթերթը փոխանցուեր էր Յովհաննէս Գալուստեան, Տէր – Յակոբեան՝ հազիւ 21 տարեկան՝ առնուեցաւ Թերթին խմբագրական կազմին մէջ, նախ որպէս օդնական, յետոյ տակաւ բարձրանալու համար աստիճանին, ու մինչեւ Թերթին փակումը , 1909ին, իր ջղուտ խմբագրականներով ու խնամուած քննադատականներով, գրական յօդուածներով ու արձակ էջերով անխափան մնաց այդ պաշտօնին վրայ : Իր գրական կեանքին ամէնէն գրական գործը եղաւ «Մանդումէ»ի մէջ, 1907ին, ճանաչումը Միսաք Մեծարենցի արժէքին եւ առանձնաւոր առաջնորդութեան, Արամ Անտոնեանի հետ ձեռք ձեռքի, ընդդէմ Եղիշէ Մէնի ու Թոպ Սայապալեանի (Փայլակ), որոնք սկսեր էին քարկոծել հէք Մեծարենցը : Արամ Անտոնեան գրեր էր «Միածան»ին ներքոգրելիք յառաջաբանը : Գիրքը հրապարակ ելլելէ անմիջապէս եաքը Տէր – Յակոբեան «Մանդումէ»ի մէջ լոյս տեսնող գրախօսականով մը պղծունեց մեծ բանաստեղծի մը երեւումը մեր երկնակամարին վրայ : « Մեծարենցի Միածանին վրայ քիչ մը վերլուծութիւն ու քննադատութիւն » խորագիրը կրող այդ յօդուածին մէջ՝ երկրորդեց Անտոնեանի դովեսը , երիտասարդ բանաստեղծին քով դնելով «ինքնայատուկ արուեստ մը, ոգի մը, ձեւ մը, որ նմանողական չէ» : Երբ քանի մը ամիս վերջ Մեծարենցի «Նոր Տապեր»ը հրատարակուեցաւ, Տէր – Յակոբեան գրաճեալ «Մանդումէ»ի մէջ (1907) գրուատեց հեղինակը որպէս

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ԻՐ ՀՈՒՆՁՔՈՎ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Տիկին Հուրի մասնաւոր դուրդուրան – քով ու յուզումով կը ներկայացնէ կայա – նի պատասխանատու ծանր դործին, իրեն հետ սիրայօժար մասնակցող անձերը : Անտեղ կը դանենք Կ. Խաչի նորընծաիր Շրջ. վարչութեան անդամներէն Մարի Գորդիկեան եւ Մատիլդ Իւլիւպէեան դա – դափարական , խանդավառ ուժեր, դորս հանրային դործի վրայ մենք տեսած ենք տասնեակ տարիներ առաջ: Գովելի է որ այսօր եւս նոյն դոհաբերութեան ոդիով կը շարունակեն աշխատիլ: Անձնուիրութեամբ նոյն ոդիէն մղուած՝ եկած է հասարակական աշխատանքին իր մասնակցութիւնը բերե – լու, Լիոնի մեր ընկերուհիներէն Տիկին Գայթանճեան : Լիոնի Հայկազեան վար – ժարանին այնքան սիրուած ու յարդուած ուսուցչուհին, որ ստանձնած է կայանին մէջ հայերէն դասաւանդութեան բաժինը՝ Լիբանանի քոյր միութեան կողմէ դրկը – ւած երիտասարդ Օրիորդի մը հետ, ո – րուն անունը, դժբախտաբար կը վրիպի յիշողութենէս : Հոն է դեղեցիկ ձայնով, վառուռն Սօնկան, տղոց խմբերդներու դեկավարը : Կերակուրի պատրաստու – թեան ծանր աշխատանքին համար Մար – սէյլէն յատկապէս եկած է անձնուէր Խա – չուհի մը, անունը նոյնպէս չեմ յիշեր: Եւ ներկաները դոհաբերումի այս դեղեցիկ պատկերին առաջ՝ յուզուած , խանդա – վառուած ուժդին ծափերով, կ'արտայայ – տեն իրենց դնահատանքի ու դոհունակու – թեան զդացումները: Այդ խանդավառ ծափերուն մէջ իրենց յատուկ բաժինն ու – նին տասնէ աւելի աշխոյժ ու եռանդուն առաջնորդ – առաջնորդուհիները :

Տիկին Հուրին ըլլալով մշակուած միտք՝ յայտնի է որ մասնաւոր ծրագրով մը դործի է սկսած : Զուդեր դոհանալ և – դածով, կը ձդտի միշտ լաւագոյնին :

Ինչ որ այցելու հայրենակիցներուն, ամէնէն աւելի սրտի դոհունակութիւն կը պատճառէ , տղոց կազդուրման կայանին մէջ տիրող ազդային ոդին ու հայերէն չունչն է: Արդարեւ տղոց ժամերն այն – պէս մը դասաւորուած են, որ իւրաքան – չիւր չարժում, խաղ կամ երդ, ժամանցի պահ, թէ կազմակերպուած դրոյցներ, ա – ռիթ ու միջոցներ են դեկավար մարմնին համար, տղոց մէջ արթնցնելու ազդային ոդին, հայրենիքի սէրը : Ու ահա թէ ինչպէս , խմասուն դեկավարութեամբ , հայ մանուկներու ժիւրայի այդ օճախը ոչ միայն կազդուրման, այլ եւ հայ հոդի – ներու կերտման բոյն է դարձած : Մա – նաւանդ ստեղծուած ընկերական այդ կա – պը կը չարունակուի մշակուիլ, տարւոյ մէջ պարբերական հաւաքոյթներով :

Տիկին Հուրին իր խօսքը կը չարունակէ բաց սրտով, զազափարական անհատի յատուկ հոդեկան ապրումով, դործին յա – ջողութիւնն ապրող խանդավառ չեչ – տով: Ու ան կը յայտնի , առանց մասնա – ւոր ճիդի, իր հոդեկան ապրումներէն կամուրջ նետել ունկնդիրներու սրտերուն մէջ, յուզելով , խանդավառելով ու հա – մոզելով զիրենք թէ ազդային տեսա – կէտով որքան կարեւորութիւն ունի կա – տարուած դործը : Այլապէս ինչո՞վ բա – ցատրել այն անսովոր, յուզիչ երեւոյթը՝ երբ Տէսինէն Պ. Առաքելեանի քանի մը խօսքերը, պարզ մէկ առաջարկը բաւեց , որ տասը վայրկեանէն ինքնաբուխ նուէր – ներով դոյանայ նախկին դրամով 550·000 Ֆրանք :

Արդարեւ հպատակիտ է հանդիսիլ խանդավառ, հոդեկան ապրումներով նո – նացած , ազդային չունչով չերմացած, ստեղծուած նման մթնոլորտի մը: Երբ նկատի ունենանք , որ նուիրատուները մեծահարուստներ չեն, այլ բարեկեցիկ , պարզ աշխատաւորներ :

Վիէնէն երկար տարիներու սրտցաւ Խաչուհի Տիկին Մադաքեան խօսք առնե – լով իր ուրախութիւնը կը յայտնէ որ ե – րիտասարդ թարմ ուժեր կը վարեն կազ – մակերպութեան աղդանուէր դործը :

Կերուխումի խրախճանքին կը յաջորդէ բուն հանդէսը : Կայանի «Օրը» կը ծն – ուի դեղարուեստական ընտիր յայտա – դրով: Խմբերդ, արտասանութիւն, տրա – մախօսութիւն, խմբական պարեր իրարու կը յաջորդեն նոյն յաջողութեամբ, ոդ – ջունուած ներկաներու ջերմ ծափերով : Մոռացումներ ունենալու վախէն չենք ու – դեր անուն տալ : Գեղեցիկ եւ բոլորովին նորութիւն էին կայանին մէջ, Լիբանանէն եկող օրիորդին կողմէ ներկայացուած խամաճիկներու երկու կտորները: Առաջ – նորդ – առաջնորդուհիներու խմբական դուարթ ու ճկուն պարերը ընկերացած ներկաներու ծափերուն, ստեղծեցին այն – պիսի ուրախ դուարթ մթնոլորտ մը, որ – մէ բաժնուիլ դժուար կ'ըլլայ : Բոլորն ալ կ'ափսոսան, որ օրուան ժամերը սա – հած են, առանց նկատի ունենալու դե – ղարուեստական բաժնի ճոխութիւնը : Եւ իրենք ունին 3 – 4 ժամուան վերադարձի ճամբայ : Իւրաքանչիւր մեկնող խումբ եւ անհատ, իր հետ կը տանի, կայանին մէջ նոյն օրը լոյս տեսած, երիտասարդ ուժե – րով ու երիտասարդ դրիչներով խմբա – դրուած «Լոյս» թերթին առաջին թիւե – րը: Լոյսին հետ, յոյս մըն ալ իրենք՝ մեր մութ ու մռայլ կեանքին մէջ ...

Հանրային ճեռնարկի մը պատիերը տալու ժամանակ, մեր սկզբունքն է, ի – րենց աշխատանքի տարողութեան չափով, ներկայացնել նաեւ զայն վարող անձերը: Որովհետեւ մեր ըմբռնումով, ինչպէս ա – մէն բոյս, ծիլ ու ծաղիկ, անհրաժեշտո – ւթիւն կարիքն ունի նպաստաւոր հողի ու օդի: Այնպէս ալ ամէն հանրային դործին նուիրուող անհատ հոդեկան պահանջն ու – նի չրջապատուելու համակրանքի եւ քա – ջալերանքի չրջապատով, որպէսզի այդ չրջապատէն իր ստացած հոդեկան բաւա – րարութիւնը՝ տեսակ մը մղիչ ուժ դառ – նայ իրեն, դինքը՝ միշտ դործի մղելու :

Մեր դրածը թղթակցութիւն մը չէ: Որ – պէս այդ, կրնայ ունենալ մոռացութեան չատ մը կէտեր : Փորձեցինք ըլլալ անվե – րապահ թարգմանը Կ. Խաչի կայանի «Օր»ուան ոտնակատարութեան ներկայ հասարակութեան ստացած տպաւորու – թեան, ունեցած հոդեկան ապրումնե – րուն, մեր չուրջ ըսած դնահատանքի ան – կեղծ արտայայտութիւններուն :

Եւ երբեք այս, որպէս բարոյական տուրք ի փառս հայ կնոջ դոհաբերումի ոդիին, ու մեր աննման ժողովուրդին, Հայ ապրելու, Հայ մնալու համար թա – փած ճիգ ու քանքին :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ԻՐ ՀՈՒՆՁՔՈՎ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Տիկին Հուրի մասնաւոր դուրդուրան – քով ու յուզումով կը ներկայացնէ կայա – նի պատասխանատու ծանր դործին, իրեն հետ սիրայօժար մասնակցող անձերը : Անտեղ կը դանենք Կ. Խաչի նորընծաիր Շրջ. վարչութեան անդամներէն Մարի Գորդիկեան եւ Մատիլդ Իւլիւպէեան դա – դափարական , խանդավառ ուժեր, դորս հանրային դործի վրայ մենք տեսած ենք տասնեակ տարիներ առաջ: Գովելի է որ

հան տարրադրեց՝ Թատեր. կատոյգով «Ազգմէական հոդեբանութիւն. Յաւիտե – նականը » անուն կտորը : Տրամախօսու – թիւն մըն է ան Տդուն եւ Աղջկան միջեւ , ի մասին Յաւիտենական Սիրոյ, դոր կ'ա – կընկալէ եւ կը պահանջէ Աղջիկը :

Պոլսէն բաժնուելէ առաջ, Տէր – Յա – կոբեան՝ Թէոդիկի Տարեցոյցներուն 1922ի ու 1923ի հատորներով տուաւ երկու քար – թուածներ — մին՝ «Ա. Աբարան » դրը – ուած 1917ին, տարադրութեան մէջ, ա – պաւոյի յոյսերով. միւսը «Առաջին Յոյ – դեր եւ Առաջին խօսքեր» , խօսք առ իր անխօս մանչուկին, անոր տարեդարձին առթիւ, տեսակ մը մաղթանք ու խրատ ապագայի համար — «չանիծել, այլ ան – դոռնել , ծիծաղիլ ամէն բանի, դրոհ տալ հպարտօրէն, որոտալ , յայրերդել ցվերջ ճախինններէն, խարակներէն ու խութերէն ալ դերիվեր »:

Ու ալ Տէր – Յակոբեան հրաժեչտ ա – ռաւ Պոլսէն, աշխատակցելու համար Փա – րիզահայ թերթերու եւ պարբերականնե – րու , աւելի հայապահպանութեան հար – ցով մտահոդուած : Շատոնց մոռցած էր ան իր ծննդավայրը, Կեսարիան, ուրկէ բաժնուեր էր երեք տարեկանին : Իր սր – տին այլեւս չէին խօսեր Կեսարիոյ ազ – դրական առանձնայատկութիւնները , կայսերավայել մանթրէն, ու աչնան Պոլիս Կեսարահայերու դրկուող տէկը, որուն մէջէն կ'ելլէին Արդէսեան դաշտի արօ – տավայրերուն ընտիր ապուխտն ու երչի – կը, Կեսարական նշանաւոր չոր սերը, եւ մեղրածոր ծիրանի չորցուած խիւսէն պատրաստուած քաղցրաւենիները: Իր պատմուածքներուն, պատկերներուն , տպաւորութիւններուն մտածումներուն մէջ երբեք տեղ չէ դրաւած, ոչ իսկ ար – ձագանդ դտած, Կեսարիան : Ամուսնա – լուծուեր ու զղայական երկրորդ ամուս – նութիւն մըն էր կնքած Տէր : Յակոբեան, կարծես անոր սիրտը տարբեր տեղ էր այլեւս, դեղեցիկ դիւղ մը որ իր երկրորդ հայրենիքն էր եղեր – Պարտիզակ :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (36)

- Ե Ր Բ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱԻ

Բայց ուղեղը աղօտ կերպով աչխատած էր եւ հիմա որ առանձնութիւնը կը վե – րադանէր մէկէն հասաւ իր զդացումնե – րուն պայծառ տեսութեան մը : Եղած յայտնութիւնը դինքը զարմացուց եւ դինք աքանչացուց այնքան ուժդնօրէն որ այդ պահուն ուրիչ ոչ մէկ բանի վրայ խոր – հեցաւ : Ինքը Նիքոլա Վլատիմիրովիչ Սա – վինքի որ տասնեւհինդ եւ աւելի տարի – ներէ ի վեր քաչուած էր ընտանեկան նեղ չրջանակին մէջ, հոն պատած էր իր բոլոր հաճոյքները , եւ ամէն բան որ երջան – կութիւնը կը ներկայացնէ այս աչխարհի մէջ, եւ ահաւասիկ քառասունեւհինդ տա – րեկանին սիրահարած է աղջկան մը որ տասնեւութ տարեկան է, հայելիին մէջ նայեցաւ :

Իրաւ է որ, տարիքը վրան չատ չէր ազդած , ամէն կասկածէ վեր էր այս ի – րողութիւնը :

Մէկ քանի խորչոմներ, մէկ քանի ճեր – մակ մազ, բայց դէմքը կը մնար յստակ եւ ուժեղ, ակնարկը կենդանի: Վերջա – պէս տեսակ մը հսկայ որու երկու ոտքե – րը ուժով կը կոխէին դետնին վրայ: Այդ պահուն է որ ինքնիրեն բաւ « կը սիրեմ Լիսիան, բայց ան զիս չի սիրեր: Ինծի համար բաւեկամութիւն ունի, չատ բա – րեկամութիւն , այս եւ ոչինչ աւելի, ակ – նարեւ է :

Հետաքրքրական բան, այս մտածումը իրեն որեւէ յաւ չպատճառեց ան պահուն ինչ որ հրաչալի , նորատքնչ էր այն զդացումն էր որ իր, Սալինաքիի մէջ ծնած էր :

Այո, բայց Լորա Տրկա՞ս: Լիսիան պիտի առնի՞ր իրմէ : Այս զազափարը , անմիջապէս իրեն անհանդուրժելի թուե – ցաւ: Կ'ուզէր սիրել Լիսիան առանց որ – եւէ յոյսի, բայց չէր կրնար ընդունիլ որ ան ուրիչ մը սիրէ, ոչ ալ Փեթրոկրա – տէն հեռանայ: Պէտք ունէր իր մօտը ա – նոր չարունակական ներկայութիւնը : Ա – ռանց անոր, հիմա ոչինչ էր: Առանց ա – նոր, կեանքը պարապ էր: Անհանդուրժելի ձանձրոյթ մը դինքը կ'ընկճէր :

Երիտասարդ Լորան դէմքը աչքին առ – ջեւ եկաւ , դեղեցիկ Աատուծոյ մը պէս , ոչ մէկ կին անոր կրնար դիմադրել: Բայց Լիսիա՞ն: Ուրիշներուն նման չէր. անիկա ուրիշ հոդի ունէր : Պիտի չյափչտակուէր բրիտանացի Անթենուսէն... եւ յետոյ ձդել հա՞յրը, անկարելի ... եւ եթէ իչ – խան Վօլինաքի մեռնէր: Ապահովութեան բնազդը այն տեն աւելի ուժով պիտի՞ չերար: Անգլիոյ մէջ լայն եւ ապահով կեանք մը ապրելու համար պիտի չէն – դունէ՞ր :

Այս հակառակ զազափարները միչտ միտքին մէջ զարձնելով, Սալինաքի խռով դիչեր մը անցուց :

Բայց իր խորքին մէջ, իր ըրած յայտ – նութեան ուրախութիւնը բան մը չէր հա – ւասարեր: Կը սիրէր Լիսիա Սէրկէվնան, երկնքի մէկ պարգեւն էր, իր կեանքը տա – կէ լուսաւորուած էր :

Յաջորդ օր, կէս օրին հիւսիսային դը – րամատունին մէջ Սիմէոնովին հետ ունե – ցած մէկ տեսակցութիւնը որ չատ վըր – դովելից եղաւ, այլայլում պատճառեց Ջնդերուն, երիտասարդ բոլչեւիկ պետին խայթիչ պատարիւնը դինք կը զայրացը – նէր, չկրցաւ զսպել ինքզինքը ուղածէն աւելի ուժդին չեչտով մը անոր պատաս – խանելէ :

Սիմէոնով կը նախընտրէր չեղափոխու – թիւնը ամէն վիճաբանութենէ վեր դնել :

— Պատմական իրողութիւն մըն է կ'ը – սէր: Տրամաբանող միտք մը պէտք է խո – նարհի իրողութեան առջեւ եւ անոր հա – մեմատ առնէ իր նախզուչութիւնները :

ՖԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Պայծառ Մարգարեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչը, Նոր Սերունդը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Յ. Միջօեանի եւ զաւակներուն իրենց հօր եւ մեծ հօր

ՍԱՐԳԻՍ ՔԷԼՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչ, Նոր Սերունդ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկ. Կ. Սուքիասեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց զոքանչ մօր, մօր, մեծ մօր Տիկին Իւղաբեր Կարապետեանի մահուան առթիւ :

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէն, Կապոյտ Խաչը, Նոր Սերունդը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկ. Ռաֆֆի Պետրոսեանի եւ իր զաւակներուն, Թադէոսեան եղբայրներուն (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մարգարեանի եւ իր զաւակներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր, Խաչիկ Պետրոսեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Հաբէլեան ողբացեալ Եւդինէ Ներկիզեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն երեսուն Ֆրանք «Յառաջ»ին եւ քսան Ֆր- «Հայաստան»ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը Փարիզ, Փորթ տը Մայեօ Ռընօ օթոքառներու կայանը կը հասնի այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 9·40ին :

Բ. խումբը կը մեկնի նոյն վայրէն, Երկուշաբթի 1 Օգոստ. ժամը 15ին :

ՊՏՈՅՏ (ՏԷՍԻՆ)

Օգոստոս 21ի Կիրակի օր Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը կազմակերպած է պտոյտ մը, օթոքառով դէպի Պէլֆոնթէն Կապ. Խաչի կայանը, Աստուածածնայ տօնի առիթով :

Արձանագրուելու համար դիմել ընկերուհիներու Ք. Պառաւեանի, Մ. Կարապետեանի եւ ընկեր. Ս. Առաքելեանի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստ. 7ին, Շըմէն տը լա Ֆօռէ ծառաստանին մէջ :

Տեղւոյն վրայ տեղի պիտի ունենայ գաղութէն հանգանակուած նուէրներու վիճակահանութիւնը :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Զավուշ» խումբի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Օգոստ. 21ին, Փարք Վօկրընիէ, Ռութ Նասիոնալ 7, Վիլնէօվ - Լուպէ, Պառ - Ռեսթօրան տէ Շօֆէօր :

ՆՈՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ
ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

«ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐ»
ԵՒ
«ԱՌԱՆՑ ՍԻՐՈՅ»

Տաղաչափեալ թատերգութիւնը պարունակող գրքոյկը՝ 10 Ֆրանք :

Ստանալու համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

K.-V. MAKSOUDIAN
53, Rue Richer — PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀԱ ԵՍ
ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏՈՒԱՐ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՄԸ, ՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԻԲՐԵՒ ԳՐԻՉ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՃԱՆԿԵՐԸ,— ԿԱՂԱՄԲԱՎԱՃԱՌՆԵՐ, ԶԳՈ՛ՅՇ :

Գին 15 Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ ՅԱՌԱՋի հասցէով :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն ի վեր Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը Յուլիս 20էն մինչեւ Օգոստ. 22 բաց կը մնայն միայն Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէսօր՝ ստիպողական գործերու համար :

MUSEE DE L'ATHENEE
GENEVE

CARZOU

Du 7 Juillet au 30 Septembre

HUILES — AQUARELLES
DESSINS — LITHOGRAPHIE

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ՆՈՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Աղքատախնամի Յունիս 19ին կազմակերպած դաշտահանդէսը օդի աննպաստ ընթացքին պատճառով, ծրագրուած յայտագիրը կարելի չեղաւ իր ամբողջութեան մէջ իրականացնել :

Աղքատախնամի վարչութիւնը, որոշեց կրկնել Սեպտեմբերի վերջ այս դաշտահանդէսը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտարարուին յառաջիկային :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ թուականը :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ
4ՐԴ ԷՆ 17ՐԴ ԴԱՐ

(LES MONUMENTS ARMENIENS
DU IVème au XVIIème SIECLE)

Գրեց՝ ԷՏՈՒԱՐ ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

200 էջնոց
ֆրանսերէն փառաւոր հատոր մը
Գինն է 49 ֆրանք

Կարելի է արձանագրուիլ հետեւեալ հասցէներուն.—

EDITIONS ALBERT MORANCE
1, Rue Palatine — PARIS (6e)
C. C. P. PARIS 676-88

կամ հեղինակին.—

EDOUARD UTUDJIAN
94, Rue Sait-Lazare
PARIS (9e)
C. C. P. 2012-41

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE

«Colonie de Vacances de la Chaume»

RUE DES DORIS, par les SABLES D'OLONNE

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն օրական 15 ֆր.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Բէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

Vient de paraître la réimpression :

K. SAYABALIAN
de l'Académie du Var

L'HOMME
et
LE BONHEUR

K. Sayabalian pense que « La vie est un choix et le bonheur en est le corollaire ». Il analyse donc tous les facteurs du bonheur humain : la santé, l'harmonie sexuelle, l'amour, l'orgueil substitué à l'ambition, et même l'argent. Son livre, sensible, est l'œuvre d'un homme cultivé et délicat, d'un philosophe doublé d'un poète. Sa conclusion est très nuancée et empreinte de sagesse. On prendra à cette lecture un plaisir certain.

M. J. MARIAT (*La Tribune de Genève*)

M. K. Sayabalian s'était déjà signalé dans le monde des lettres par des œuvres d'une haute tenue. Avec « L'homme et le bonheur », il a composé un essai philosophique où la pureté du style s'allie à profondeur de la pensée. Sa lucidité et sa clairvoyance comblent une lacune et font de son ouvrage une réussite.

R. NOILLETAS (*République*)

Volume très bien édité et marqué au coin du plus grand bon sens. L'auteur a bien vu que l'absence de bonheur résulte d'un « mauvais agencement de la vie intime ». Sa lecture sera profitable à beaucoup.

Docteur H. DIJON (*L'Ouest Médical*)

K. Sayabalian étudie le bonheur en philosophe, en homme qui connaît la vie. Il chasse les inquiétudes, nous donne des raisons d'espérer, fait du bien.

CHARLES DE RICHTER (*Le Provençal*)

M. K. Sayabalian, poète et romancier, nous donne « L'homme et le bonheur ». C'est un essai, plein d'amour de la vie, d'expérience et de bonté, sur la conquête du bonheur. Tous ceux qu'effraie la vie, et qui ne savent comment y trouver la paix de l'esprit liront avec intérêt ces pages d'un lettré et d'un philosophe.

ROMAIN ROUSSEL (*Le Monde et la Vie*)

« L'homme et le bonheur » de K. Sayabalian est une étude poussée sur un thème passionnant que l'auteur, s'appuyant sur une expérience vivante, expose avec clarté, chaleur et conviction motivée. Le style est expressif et coloré. Un beau et bon livre.

GEORGES FINAUD (*Agence Française et d'Outre-Mer*)

Etc.

AU FIL D'ARIANE — PARIS
Un volume in-16 : F. 6,70

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65